

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

<36611973450010

<36611973450010

Bayer. Staatsbibliothek

Handwritten marks or characters, possibly a signature or initials, located in the upper central area of the page.

Handwritten marks or characters, possibly a signature or initials, located in the middle left area of the page.

Philos.

J. N. & G.

(1)

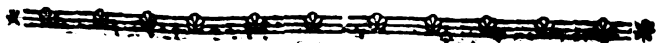
JUS NATURÆ ET GENTIUM

COMMODA AUDITORIBUS METHODO
EXPLANATUM.

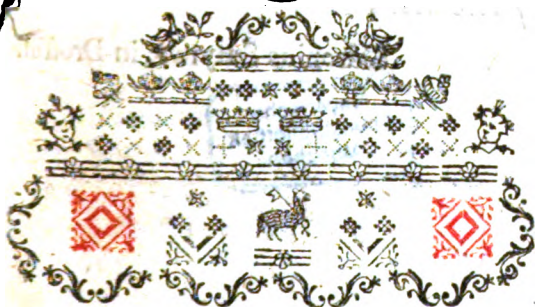
AUTHORE

P. THADDÆO WERENKO, S. J.

IN EPISCOPALI UNIVERSITATE DILINGANA
S. S. Can. & Jur. Nat. ac Gent. Professore Publico
& Ordinario.

R

CUM PRIVILEGIO CÆSAREO,
& Superiorum Facultate.

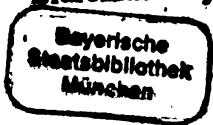
DILINGÆ,

Sumptibus JOSEPHI ANTONII SCHNABEL, Aulæ &
Universitatis Bibliopęgi.
ANNO M. DCC. LXIII.

MSBS dir.

*Quod justum est, scribo, nec
multum, DROSSULE, curo.
Sive huic, sive illi displiceat,
placeat.*

Sidronius Satyr. 1. in Drofful.

FACULTAS

R. P. Provincialis

Cum Privilegio Cæsareo.

 Cum D. Josephus Antonius Schnabel, Civis Dilinganus, idemque Aulæ, & Universitatis Bibliopegus, typis vulgare desideret librum, cui titulus *Jus Natura & Gentium, &c.* à P. Thaddæo Werenko, Societatis JESU Sacerdote, &c. idiomate latino conscriptum; Ego Mathias Stöttlinger, ejusdem Societatis per Germaniam Superiorem Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta ab Adm. R. P. N. Laurentio Ricci, universæ Societatis JESU Præposito Generali, eidem ad hanc primam duntaxat dicti libri editionem facultatem impertio, simulque communico Privilegium Cæsareum, ab Augustissimo Imperatore, ac D. D. FRANCISCO I. clementissime concessum Societati nostræ, quo omnibus

(2

inter-

interdicitur, ne librum ullum, à Nostris
scriptum, citra consensum Superiorum re-
cadere, aut intra fines S. R. I. inferre præ-
sumant. In quorum fidem has ei manu
propria subscriptas, & consueto Officii
mei sigillo munitas dedi. Landspergæ
3. Augusti 1762.

(L.S.)

Mathias Stöttlinger.

CON-

CONSPECTUS OPERIS.

Exhibens elenchum Quæstionum & materiarum.

PARS I.

DE JURE NATURÆ.

SECTIO I.

De Principiis constitutivis & indicativis Jur. Nat.
hujusque effectu, statu, fine & obligationibus
in genere.

CAPUT I.

De Principiis constitutivis Juris Naturæ.

ARTICULUS I. De essentia & origine J.N. *a Fol. 1*

§. I. An detur J.N. quod vim Legis habeat ?	2
• II. Unde originem suam trahat Jus Nat. ?	5
• III. Quid nominis Natura, quid Jus Nat. ?	8
• IV. Definitio Juris Nat. & Jurisprudentiæ nat.	10
• V. An Lex Nat. consistat in dictamine ?	14
• VI. An Lex Nat. statuenda sit in ipsa natura ?	21

ARTIC. II. De Promulgatione Legis Nat.

§. I. An promulgatio L. N. requiratur, & qualis ?	24
• II. Quo pacto Natura docet nos legem nat ?	28
• III. An lex nat. sit lex proprie & regula honestatis ?	30

ARTIC. III. De divisione, & subjecto legis nat.

§. I. Quotuplex sit Jus Nat. & an detur hypotheticum ?	33
• II. An lex nat. permissiva mutari possit ?	38
• III. An J. N. conveniat omnibus hominibus ?	40
• IV. An J. Nat. conveniat brutis ?	41
• V. Jus Civile Rom. abúsivè citat legem nat.	45

ARTIC. IV. De proprietatibus Juris Nat.

§. I. Quæ sint proprietates Juris Nat. ?	47

CONSPPECTUS

- II. An præcepta Juris Nat. sine mutabilia? Pol. 57
- III. Diversitas inter variationem J. N. & positivi.
- IV. An Jus Nat. capax sit interpretationis?
- V. Quid Juris sit circa legem nat. & conscientiam dubiam? 6
- VI. An lex nat. dubia transeat in positivam?

ARTIC. V. De Objecto seu materia legis Nat.

- §. I. Quale sit Objectum legis naturalis?
- II. An materia legis Nat. soli sint actus externi?

CAPUT II.

De Principiis indicativis Legis Nat.

ARTIC. I. De Fundamentali principio J. N.

- §. I. Quid & quale esse debeat verum principium J. N.?
- II. Statuitur principium, ultimum legis Nat.
- III. Fit applicatio ejusdem principii
- IV. Satisfit contrariis rationibus.

ARTIC. II. Examinantur principia alia.

- §. I. An Amor trinus sit ultimum principium J. N.?
- II. An Socialitas sit tale principium?
- III. An ex solo Decalogo principium id habeatur?
- IV. An in convenientia objecti statuendum?
- V. An sola Ratio sit tale principium J. N.?

ARTIC. III. De Adminiculis dignoscendi J. N.

- §. I. An scriptura, Revelatio, Auctoritas admittendæ?
- II. Protestantium rationes contra Scripturam.
- III. An Theologia nat. Jus Can. & Civ. admittenda in J. N.?

CAPUT III.

De effectu Legis Naturalis.

ARTIC. I. De generali effectu Legis Nat.

- §. I. Quis sit, & quotuplex effectus legis nat.?
- II. Quid obligatio nat. quo ad substantiam?
- III. Quæ sint summa obligationis naturalis?
- IV. Quæ requirantur ad transgressionem legis nat.?
- V. An Jus Nat. infligat pœnas transgressoribus?
- VI. Quid, & qui sint effectus obligationis nat.?
- VII. Unde dignoscenda obligatio nat. mixta, civilis
- VIII. An Jure Nat. omnia obligata? & omnes liberi?

ARTIC. II. De effectu legis nat. irritantis.

- §. I. An lex nat. prohibeat & irritet aliquos actus?

• II. Unde discernenda lex nat. irritans a prohibente? *Fol. 154.*

ARTIC. III. De effectu ignorantiae & erroris in J.N.

- § I. An detur ignorantia legis naturalis? 161
- II. Quando ignorantia imputatur ad culpam? 162
- III. An detur nat. obligatio agendi juxta conscientiam invincibiliter errantem? 164
- IV. Quid, & an detur lex nat. Secundaria? 167

ARTIC. IV. De effectu J.N. circa dolum, metum &c.

- § I. Quid Jure N. liceat, si fiat dolo, fraude? 170
- II. Quid Jus N. disponat de actu metu extorto? 176
- III. An Jure N. valeant hi actus & obligent latroni &c.? 188
- IV. Satisne contrariis momentis. 129
- V. An concupiscentia, ira causet voluntarium? 197
- VI. Quo sensu primi impetus non sunt in potestate? 199

C A P U T IV.

De statu ac fine naturæ, legisque naturalis.

ARTIC. I. De statu humano in genere.

- § I. Quid, & quis sit status hominum? 201
- II. Quid & quotuplex sit status naturæ? 204
- III. An status naturæ dicat vitam ex legem? Et, an status in statu sit monstrum? 206
- IV. Qualis corruptio sit naturæ ex peccato Originali? 212
- V. An hodie in statu naturæ reparatæ sola lex nat. pro adæquata morum regula habenda sit? 214
- VI. An Jus N. discendum & scribendum sit nunc pro statu puræ nat. aut integræ, vel merè possibili? 219
- VII. An in statu naturæ non dum reparatæ homines secundum solam legem nat. vixerint? 226

ARTIC. II. De beatitudine & fine hominis nat.

- § I. Quid sit, & an detur aliqua beatitudo nat.? 228
- II. An saltem detur imperfecta naturalis? 231
- III. An beatitudo nat. sit conclusa hae vita? 240
- IV. Quis fructus ex observantia legis nat.? 243
- - Refellitur *Puffendorffus, Melancthon, &c.* 246
- - Catholica doctrina exponitur, 247
- - Et sensus axiomatici: *si homo facit quod in se est, DEUS ei non denegat gratiam.* 248

CONSPECTUS

SECTIO. II.

De Obligationibus & officiis ex Jure Nat. debiti
DEO, nobis ipsis, & proximo.

CAPUT I.

De officiis hominis erga DEUM *theoreticis.*

ARTIC. I. De officio Religionis nat. in genere.

- §. I. Quid & quotuplex sit officium hominis. ? Fol.
- II. An Jus N. obliget ad DEI noticiam ?
- III. An DEI existentia sit lumine nat. nota ?
- IV. An possit dari ignorantia circa plures Deos ?
- V. An lex Nat. præcipiat veram Religionem ?

ARTIC. II. De Religione nat. in specie &c.

- §. Unicus. Quænam sint ea, quæ homo rudis de DEO
rectè sentire obligatur &c. ?

CAPUT II.

De officiis hominis erga DEUM *practicis.*

ARTIC. I. De cultu naturali in genere.

- §. I. Quæ præcepta nat. veniant ex notitia DEI ?
- II. An lex nat. præcipiat cultum internum &c. ?
- III. Quid alii de cultu DEI interno & externo sentiant ?
- IV. An cultus debeat DEO ex justitia ?

ARTIC. II. De officiis in specie exhibendis DEO

- §. I. Quæ officia practica exhibenda DEO ?
- II. Quo amore DEUS naturaliter amandus ?
- III. An pœnitentia naturaliter sit præcepta ?
- IV. Quæ vitia officiis DEO debitis sunt contraria ?

ARTIC. III. De analogia finis naturæ & Re-
ligionis nat. cum fine Christianæ Relig.

- §. I. An finis naturæ & Religionis naturalis sit hodie diver-
sus a fine Religionis Christianæ ? 3
- II. An Jus N. admittat Religionis discrimen ? 3
- III. An Religio ab omni coactione sit libera ? 3
- IV. Rationes pro Autonomia confutantur. 3

CAPUT III.

De officiis naturalibus hominis erga se ipsum.

ARTIC. I. De causa officiorum erga se ipsum.

- §. I. Quid & quotuplex officium hoc, & unde obligatio ? 3
- II. Qui ordo servandus in officiis erga se ipsum ? 3

O P E R I S

- III. De obligas. honeste vivendi quò ad culturam animi. Fol. 333
- IV. De eadem quò ad culturam exteriorem. 339
- V. De præceptis nat. quo ad culturam corporis. 346
- VI. Protestantium opinio quo ad vitia carnis. 350

ARTIC. II. De Jure necessitatis in genere.

- §. I. Quid sit necessitas: habeat ne legem? 357
- II. Verus sensus axiomatis: necessitas non habet legem. 361
- III. Cui sit Jus necessitatis &c. ? 366
- IV. De extrema necessitate & communione rerum. 369
- V. An illa transferat dominium? 373

ARTIC. III. De Jure Necessitatis in specie.

- §. I. An Jus N obliget ad se defendendum? 378
- II. An idem Jus obliget ad se non defendendum? 384
- III. Refellitur P. F. Concina de tyrannicidio 390
- IV. Jesuitarum doctrina de tyrannicidio. 400
- V. Quæ sint conditiones justæ defensionis? 406

ARTIC. III. De Jure tuendæ famæ honoris &c.

- §. I. Quid permittat Jus N. in tuenda fama? 412
- II. An tuendæ jus competat Religioso. &c. ? 414
- III. An locus sit defensionis occisivæ pro fama? 421
- IV. An etiam pro defensione pudicitie? 430

CAPUT IV.

De officiis hominis erga proximum.

ARTIC. I. De causa exigente officia hæc.

- §. I. Quid sint & cur debeantur officia proximo? 433
- II. An debeantur illi officia etiam interna? 437
- III. An, & qualia debeantur inimicis? 440
- IV. De condonatione injuriarum debita Jure N. 444
- V. De fontibus inimicitiarum, usque vitandis. 446

ARTIC. II. De officiis erga proximuma negativis perfectis.

- §. I. Quid sint officia orta ex justitia nat. ? 451
- II. De læsione proximi in bonis animi. 454
- III. An hæres infamatoris debeat restituere famam pro eo? 460
- IV. De læsione proximi in bonis corporis. 463
- V. De infantis extraditione tyranno &c. 466
- VI. De Malefactore occidendo, vel non. 470
- VII. An lædat proximum, qui cogit ad bibendum? 474

VIII.

CONSPICUUS

- VIII. De læssione proximi quo ad bona fortunæ.
- IX. De reparatione damni spectato Jure Nat.
- X. De reparatione damni semideli berate dati.

ARTIC. III. De officiis affirmativis perfectis.

- §. I. An, & qualis amor debeat proximo?
- II. An obliget Jus N. ad defendendum alterum?
 - III. An teneatur ad aliquid, qui non defendit?
 - IV. De obligatione juvandi in extrema necessitate.
 - V. De obligatione Religiosi erga parentes alendos.
 - VI. De Mendacio & veritate dicenda.
 - VII. Statuitur Sententia contra Mendacii Patronos.

ARTIC. IV. De officiis ex Justitia commutativa.

- §. I. Hypotheticæ obligationes an sint Juris Gent?
- II. Illæ quo differant ab absolutis? & quid est Justitia?
 - III. Ex quali justitia oriatur restitutio?
 - IV. Quando obligatio oriatur ex promissione?
 - V. Deciduntur varii casus obligationum ex pacto.
 - VI. De culpa præstanda ex officio, opificio &c.
 - VII. De culpa præstanda in contractu & pacto.
 - VIII. Authoris sententia de culpa juridica.

ARTIC. V. De officiis erga proxim. imperfectis.

- §. I. Quid sit, & cur debeat imperfectum officium?
- II. Quis ordo charitatis, benevolentia &c.
 - III. An benevolentia, beneficentia sint præcepta? &c.

PARS II

DE JURE GENTIUM.

CAPUT I.

De existentia & constitutivis Juris Gent.

- §. I. An detur aliquod Jus Gent. vim legis habens?
- II. An detur J. G. a naturali distinctum?
 - III. Probatum dari J. G. positivum speciale aliud a J. N.
 - IV. Quid sit J. G. & quæ ejus origo?
 - V. Quotuplex sit Jus Gentium?
 - VI. Quæ sit differentia Juris Gentium ab aliis Juribus?
 - VII. Quæ obligatio oriatur ex Jure Gent.?
 - VIII. Quis Judex violati Juris Gentium?
 - IX. An J. G. sit mutabile &c.? Et ex quibus AA. discendum?
 - X. Quod sit principium indicativum Juris G.?

CA-

OPFRIS

CAPUT II.

De origine domini, & modis acquirendi originariis.

§. I. Quæ sit origo divisio & proprietates domini ?	Fol. 634
- II. Quæ sint conditiones domini, & a quo jure ?	648
- III. Quo jure facta Divisio, & dominia introducta ?	659
- IV. An Mare sublit particulari dominio ?	666
- V. Quomodo & quale dominium competat in Captivos ?	678
- VI. An Captivi fugere possunt &c. ?	684
- VII. Quomodo acquirantur dominia in feras &c. ?	693
- - An Princeps possit venationem prohibere ?	697
- VIII. An subditi præscribant Jus venandi &c. ?	704
- IX. Examinantur reliqua quæstæ de venatione	
- - An Princeps possit incapacem domini reddere in feram ?	723
- - An qui venatur contra legem, feram suam faciat ?	727
- - An lex venationem prohibens sit pænalis ?	741

CAPUT III.

De modis acquirendi domini derivativis.

§. I. De Præscriptione, prout hæc a J. N. & G. vindicatur	
- - An Præscriptio sit Juris Nat. vel Gent. aut Civilis ?	743
- - Probatur eam male attribui Juri Nat.	746
- - Examinantur contraria momenta.	752
- - Concluditur pro Jure Gent. & Civili.	763
§. II. An detur Præscriptio inter Gentes ?	ibid.
- - Affirmativa defenditur.	766
- - Satis sit contrariis.	773
- - Qui sint reliqui modi derivativi &c. ?	781

CAPUT IV.

De Summa potestate, ejus origine, juribus, &c.

§. I. Quid rei summa potestas, quæ ejus origo &c. ?	783
- - illa non immediate a DEO derivatur in Principem.	784
- - Lex Regia quid sit, exponitur.	789
- - Opinio <i>Marsili</i> &c. circa summam potestatem, refellitur.	791
- - Subjectum Majestatis duplex dari concluditur.	795
- - Jus Sacrorum non competere Politico regimini fatentur non pauci Protestantes.	796
§. II. Quæ sint jura Majestatis: quomodo acquirantur ?	797
- - An tot jura in Principe, quot in DEO ?	798
- - Modi acquirendæ summæ potestatis.	799
- - Electionum tres species referuntur.	800
- - Civitas, & status Civitatis quid sit, exponitur.	806

CONSPECTUS OPERIS

CAPUT V.

De Bello, & jure Belli inter Gentes.

- §. I. De natura, origine, diversitate & licentia Belli. *fol.* 8
- II. De Justitia & injustitia Belli. 8
- - In quo consistat Belli justitia? 8
- - An inchoatio Belli justa causa sit ejus prosequendi? 8
- - An Ratio status, metus vicinæ potentix, æquilibrium? 8
- III. De transitu Bellantibus concedendo, vel non. 8
- - An quis teneatur transitum Bellanti concedere? 16
- - An occupata Civitate jus acquiratur in Sacra? 8
- - An Victor possit captivos cogere ad militiam? 8
- - An Reppressaliæ licitæ sint? 8

CAPUT VI.

De fœderibus & Pactis Gentium.

- §. I. De Fœderum natura & proprietatibus. 8
- II. De obligatione & licentia fœderum. 8
- - An liceat cum Infidelibus contrahere fœdera? 8

CAPUT VII.

De Pace & Jure Pacis inter Gentes.

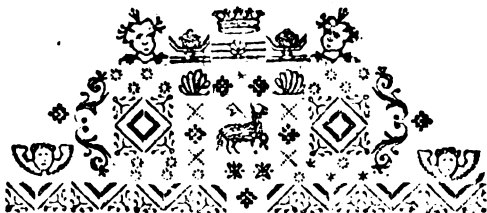
- §. I. De natura & proprietatibus Pacis. 8
- II. De effectu & accessoriis Pacis. 8
- - An hosti fides publica servanda? 8
- - An Pax conclusa impediat recuperationem avulsorum? 8
- - An Debitor a victore absolutus teneatur adhuc solvere? 8
- - An Princeps Successor teneatur Pace Antecessoris? 8

CAPUT VIII.

De Legatis & Legationum Jure.

- §. I. De diversitate & obligatione Legatorum. 8
- II. De Privilegiis & Judice Legatorum. 8
- - Conclusio operis 8

FINIS CONSPECTUS.

PARS I.

DE JURE NATURÆ.

SECTIO I.

De Principiis constitutivis & indicativis Juris nat. hujusque effectu, statu, fine, & obligationibus in genere.

CAPUT I.

De Principiis constitutivis Juris nat.

ARTICULUS I.

De essentia & origine Juris nat.

SUMMARIUM.

1. Refertur opinio negans dari legem nat.
2. & 3. Ejus error refellitur: affirmativa demonstratur.
4. Epicuri sequaces iniqui sunt Judices circa legem nat.
5. Jus nat. originem trahit ab ipso DEO.
6. Prout in mente DEI existit est lex æterna.
7. Ethicorum opinio de lege DEI æterna.
8. & æterna describitur: que sumitur late.
9. & 10. In sensu restricto sumpta habet vim legis propriæ, que non dicitur æterna, vel divina: sed naturalis.
11. & 12. Jus nat. multifariam accipiunt: sicut & nomen: *vera.*
13. Improprie sumitur pro ipsa lege nat. Exigentia naturalis: instinctus natura, & lex natura sunt diversa.
14. 15. & 16. Definitio Juris nat. legalis.

A

17. B

17. & 18. *Quid sit Jurisprudencia naturalis, ac in qua differat ab Ethica? & Theologia morali? Cavillatio Pufendorfii contra Theologos temeraria ostenditur.*
19. 20. & 21. *Jus nat. non consistit in dictamine.*
22. 23. & 24. *Diluantur contraria momenta.*
25. & 26. *Imo neque consistit in ipsa natura. Ante vinam voluntatem prohibentem daretur malitia tum radicalis.*
27. *Refellitur Grotii argumentum. Ille male arguit a tu pure possibili ad presentem, & adhuc pejus impossibili.*

§. I.

An detur aliquod Jus nat. quod vim legis habeat?

1. **N**on deerant qui cum Cyrenaicis, Carneadeisque Philosophis Aristippum & Epicurum cuti, quemadmodum solum Jus nat. improprie, fect pro instinctu naturæ sensitivæ brutis & homibus communi sumptum admittebant; ita testi Laertio & Lactantio, apud Böclerum in *not. ad H. C. Proleg. §. 5. de J. B. & P.* rotundè negabant olim ri ullum jus naturale legale, seu quod vim legis *cessario* præcipientis & prohibentis haberet, hoc lo persuasi argumento; *quod jura sibi homines utili sanxissent varia, eaque mutent, & abrogent, prout tio temporum & majoris utilitatis exigit, adeo si circumstantiæ urgeant obligandi fidem suam succurendo alteri; illa sit publice obliganda, & xilium promittendum; quod si dein majoris cui cunque boni etiam privati spes affulgeat, citra lænem ullius juris impune recedi, & sponte ac libe me obærata fides propria auctoritate ad libitum fringi possit.* Huic opinioni accinuisse legitur etiam Horatius:

No

Non natura potest iusto secernere iniquum ;

Utilitas iusti prope mater & equi est.

Ex hoc autem corruptæ Jurisprudentiæ naturalis principio ortum traxit homine indigna paræmia : *Natura quæque animal ad suas utilitates ferri.*

2. Sed contrarium demonstrat *Primo* communis hominum sensus, qui in investiganda naturali justitia præcipuum argumentum præbet, ut sensit Cicero de leg. l. 2. *Omni in re consensus Gentium lex quædam naturalis pænda est.* Et perhibet D. Aug. l. 2. de serm. Dom. *nullam animam esse, quæ ratiocinari possit, in cuius conscientia non loquatur DEUS. Quis enim legem nat. in articulo hominum scribit, nisi DEUS ?* *Secundo.* Dari legem nat. etiam ultra divinam revelationem convincunt testimonio conscientiæ nostræ, quæ solo lumine intellectus instructa discernit inter multa per se honesta & turpia, inter fugiendum malum, & prosequendum bonum, inter amorem & odium, non faciens alius hoc discrimen, nisi esset regula & lex aliqua ipsi interne insinuata ac imponens obligationem tendentem ad suum finem per media sibi convenientia, scil. fugam mali & prosecutionem boni, exponente id ipsum Gentium Doctore ad Rom. c. 2. *Gentium, quæ legem (scriptam) non habent, naturaliter ea, quæ sunt, faciunt : ejusmodi legem non habentes ipsi sibi lex.* Dein subjungit : *ostendunt opus legis scriptum in conscientia suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Dein tertio : *Rationalis creatura a DEO condita est, ut se ad bonum vel malum, prout voluerit, possit convertere : cum autem DEUS bonum omne diligat, omne malum oderit, necesse fuit, ut toti generi humano, quod ad manifestandas perfectiones suas divina condidit, regulam daret aliquam internam, quæ bonum quod DEO placet, a malo quod ei displicet, discernere posset, & ita ad bonum dirigatur, a malo autem avertatur, quod præstat lex naturæ.*

Alioquin improvidè condidisset hominem ad perfectiones manifestandas, si quidem ei non prodidisset de mediis absolute necessariis, quale est, ut habeat certam regulam se interne dirigentem ad finem, & avertentem a malo.

4. Neque Epicuri, ejusque sequacium erronea cognitio vim ullam habet, cui ansam dedit mens brevitas voluptatibus dedita, & inde nata cæcitas intellectus qua decepti Epicuræi *finem ultimum* hominis in fluxu hujus vitæ bonis statuebant, & quia hunc putabant homini esse communem cum cæteris animantibus, hinc erronee philosophabantur: *naturâ quodque malum ad suas tantum utilitates ferri.* Qui deposuissent crassam ignorantiam, si se reflexissent ad naturæ officium hominis, quo nedum erga DEUM & se ipsum, sed etiam erga alios obstringitur, ut his quoque uteretur quam animal *civile*, seu sociale ex animo ac civili prodesse studeat. Quale officium cæteris animalibus, utpote obligationis moralis incapacibus, non ab Auctore naturæ impositum, præterquam ut nato instinctu propriam cutem foveant, nihil de sollicita. Et quia nihilominus homines suam utilitatem quam aliorum utilitatem sectantur, & legem dii insitam suo tantum comodo metiuntur, non provenit juris nat. defectu: sed pravæ voluntatis affectio, quod olim suis Contribulibus exprobravit Juvenalis *l. 1. Epigr.* per ironiam canens: *Vulgus amicitia utilitate probat!* Et hoc ipsum ingemuerat exul *lib. trist.*

Donec eris felix multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est.

Inde etiam factum reor, quod sapientissimus Seneca *Epist. 3.* instruens discipulum suum Lucillum, dicitur Philosopho præscripserit regulam, ne facile cum promissionibus crederet, arcana sua cum illo

amicaret, neve e stape te quemvis inter suos intimos
amicos & foederatos reputaret ; diu cogita, an tibi ali-
quis in amicitiam recipiendus sit , ne scilicet nanciscaris
amicum, qui suam ex te utilitatem quaerat.

§. II.

Unde originem suam trahat jus naturale ?

§. Sicut omnis juris & jurisdictionis, ita & legis nat.
prima origo est Creator summusque Legislator
Deus, qui eam cordibus humanis inscripsit, ut ipse
per Prophetam Jerem. 31. ait *Dabo legem meam in vi-
sibus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Hanc scri-
pturam solo naturæ lumine edoctus agnovit, post
pares Ethnicos *Chrysippus* l. 3. de Diis, ita de origine
jus hujus differens : *Non potest inveniri principium
aut origo justitiae, quam ab Jove & communi natura,
aut cum initium duci debet, ubi de bonis malisque disse-
rentiam est.* Verum cum hæc manifesta sint, indicasse
sufficit.

Unde tamen oriri potest quaestio, utrum lex nat.
dicenda sit ÆTERNA, siquidem originem suam ab
æterno principio trahit, & nulla temporis differentia
signari potest, quo v. g. blasphemia, & similes actus
manifeste mali non fuerint prohibiti ; & actus natura-
lis justitiae ex se boni non extiterint jure hoc *necessario*
precepti ? Ac in contrarium militare videtur, quod
in nat. dicatur inscripta cordibus nostris, quæ cum
æterno non extiterint : consequens est, neque le-
gis nat. potuisse dari æternam ; cui enim inscribe-
re ab æterno ? Sed his nihil obstantibus, certum
est legem nat. prout in *mente divina* existit, merito di-
cendam, per quam (ut ait *Plato* l. 10. de LL.)
Deus mundum gubernat. Ratio hujus est, quia lex
legis nat. considerata prius quam promulgaretur, seu
per dictamen rationis practicum, v. g. de non blas-
phemando, in tempore applicata fuisset creaturæ ra-
tionali, jam ab æterno existeret in mente divina.

tanquam veritas absolute necessaria, & immutabilis
cujus applicationem, seu promulgationem per di-
vini conscientiae practicum factam *non ab aeterno* ;
certo non nisi tempore fieri experimur.

7. Quod ut planius exponatur ; inconcussam
veritatem dicimus : praeter legem naturalem & posi-
tivam, dari etiam *Aeternam*. Hanc quippe nedum T.
communiter : sed etiam ipsi Gentiles solo ratio-
ductu agnoverunt, e quibus Cicero l. 2. de LL. di-
cit *Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam ; legem ne
hominum ingenius excogitatum, neque scitum aliquod esse pe-
lorum : sed AETERNUM quiddam, quod universum mu-
ndum regeret imperandi, prohibendique sapientia*. Nec
asseritio haec multis demonstrationibus eget, cum
se notum sit, legem humanam mutabilem esse, ac
viti obnoxiam : haec igitur necessario supponit
quam legem, tanquam normam omnis justitiae,
quam stabiliatur, ut per conformitatem ad illam re-
ferat. Atqui haec alia esse nequit quam *aeterna*, seu *lex
essentiam, & originaria*, à qua dein procedere possunt
omnes aliae leges *participatae*, seu *derivatae*. Quo eti-
am fit, quod in DEO detur providentia : consequens
est, debere in eo dari rationem practicam totius
compositionis, & gubernationis Universi ; haec verò ra-
tio ut DEO coaeterna sit necesse est, quia ei nil de no-
vo advenire potest.

8. Quod si cum quibusdam temerariis Naturae
legis respondeas, legem hanc DEI aeternam esse neque
quid, neque quantum, neque quale, cum ignoret
quid sit ; eximit tibi imprudens dubium Plato & Ci-
cero hic immediate laudati, & clarius resolvit
Aug. l. 1. de lib. arb. c. 6. ubi ad quaestionem, quae
sit *lex aeterna* ? respondet, quod sit *summa ratio in Deo
existens, cui semper obtemperandum est*. Haec ipsa
DEI bifariam accipi potest. *Primo* in latiori significatio-
ne quatenus denotat rationem divinae sapientiae di-
cti-

divam omnium motuum, & creaturarum, etiam irrationalium in fines suos diversos. Sicut enim in quolibet artifice præexistit ratio eorum, quæ fiunt per artem, ita in quolibet Governatore oportet, ut præexistat ratio ordinis eorum, quæ agenda sunt per eos, qui suæ gubernationi subjacent. Cum igitur DEUS sit Governator sapientissimus omnium actuum & motionum, quæ in singulis creaturis inveniuntur, necesse est, ut in DEO ab æterno præexistat ratio directionis, sive ordinis illius, juxta quem in tempore creaturas dirigere decrevit. Et talis lex æterna generalis dicitur, quia est ratio gubernationis rerum omnium in Principe universitatis existens.

9. *Secundo.* Lex æterna sumitur in sensu restricto, quatenus denotat solas creaturas racionales, seu prout significat specialem rationem ejusdem divinæ sapientiæ actus liberis creaturæ rationalis efficaciter ordinantis ad finem ultimum. Ac sub hac ratione potissimum legem æternam consideramus, ubi de jure nat. vim legis habente differimus, utpote cum de tali nobis sermo sit, quatenus est radix & origo aliarum legum proprie dictarum, inter quas prima est lex nat. nobis practice insinuata. Ita igitur restrictè spectata lex æterna non est aliud, quam *Actus divine mentis, quo DEUS concipit, atque judicat, quasdam regulas practicas necessarias, ac æternæ veritatis esse a creatura rationali observandas, cum voluntate ipsam obligandi.* Hujusmodi verò regulæ practicæ, *necessariæ, æternæ veritatis, seu quod idem est immutabiles, ac intrinsece tales, sunt hæc: DEUM esse colendam: parentes honorandos: proximum diligendum, aliæque similes naturaliter cognitæ.* Et lex prædicta hoc modo accepta non solum dicitur æterna ex eo, quod existat ab æterno in mente divina; sed præsertim ideo, quia est de regulis practicis *necessariæ & æternæ veritatis, seu invariabilibus.*

10. Hunc in modum explicata Lex nat. quatenus in mente divina ab æterno immutabiliter ac necessario existit, est *æterna*, quatenus tamen homines ad obligat in conscientia, non est æterna formaliter secundum omnia, id est secundum promulgationem sed tantum *secundum quid*, quatenus scilicet illud sum decretum divinæ sapientiæ, quod hominibus tempore promulgatur, est æternum, facitque creaturam participare Legem DEI æternam. Quo tamen non obstante adhuc ratione suæ formæ, seu promulgationis, & applicationis in actu 2do conscientie nostris factæ, non dicitur *divina: æterna*; sed simpliciter *Lex naturalis*, utpote per lumen naturæ intincta aliquid præcipiens, vel prohibens necessario, & simul transiens de æterna in temporalem. Quæ res ita transiisset, non habuisset vim legis proprie & actu 2do talis, D. Th. 1. 2. q. 91. a. 2.

§. III.

Quid nominis natura? quid jus naturale?

11. DE jure nat. tractantibus quam utile sit clarè habere notionem terminorum in quæstionibus proponendorum, expressit Ulpianus dicens; *Juri operam daturum prius nosse oportet, unde nomen juris descendat*, L. 1. ff. de J. & J. Aliunde etiam experimus quod quam quisque artem profiteri velit, terminum artis ejusdem sibi ante omnia perspectos habeat, necesse sit. Cum igitur in studio Jurisprudentiæ naturalis sæpe admodum occurrant voces hæ, *natura naturaliter: jus natura: lex naturalis*, &c. istæ quo magis intelliguntur, eo facilius enodari poterunt difficultates, quæ aliquam difficultatis speciem habere videntur. Et cum jam in comperto sit dari legem naturalem, & ejusque originem a Lege DEI æterna derivari, sequitur ut in notionem nominis, demum rei & substantiæ ejusdem legis nat. deveniamus.

Natu-

Naturæ nomen multifariam accipitur. Sæpe enim pro DEO ipso tanquam causa prima usurpatur, dicente Seneca l. 1. de benef. *Quid aliud est natura, quam DEUS? nihil natura sine DEO est, nec DEUS sine natura.* Aliquando pro causa 2da & DEO subjecta, sic Ovid. *metamorph. l. 1.*

Hæc DEUS & melior sitem natura dixerunt.

12. Non raro sumitur pro rerum universitate, vel pro ordine illo, quem DEUS eidem præfixit. Quæque etiam significat rei essentiam, imo quodlibet eius suo modo existens. Physicis natura est *principium motus & quietis.* Sed hæc sunt extra nostram considerationem, cui magis congruit, quod D. Aug. l. 3. *encl. nomen natura accipiat pro mere naturali & ordinata illa DEL operatione, qua mentibus nostris infedit, cuius ipse DEUS auctor est, nempe pro inspirationibus, & doctrinibus internis pure naturalibus, abstrahentibus hominem ab actu per se turpi, & inducentibus ad actus per se bonos, & hæc acceptio nostro scopo magis accommodata est.*

Inde fit, ut etiam terminorum: *naturalis; naturaliter* &c. certa idea haberi possit. Scilicet juxta D. Th. l. 2. q. 10. a. 1. & 2. *illud dicitur naturale rei, quod inveniatur ei secundum suam substantiam, seu quod per se inest.* Cujus ratio est, quia semper principium in his, quæ a natura conveniunt rei est naturale, ut patet in intellectu nostro, cui principia cognoscendi sunt naturaliter nota, qualia sunt illa metaphysica, *omne est, nihil est* &c. quæ solis viribus naturæ, sine supernaturali auxilio percipi & haberi possunt.

13. Ad alterum autem quæsitum, *quid nominis jus naturæ?* omissis innumeris & perplexis explicationibus, responsio in prompta est ex D. Th. juxta quem l. 2. q. 94. a. 2. *Jus natura secundum triplicem indicationem, quam habet homo ad bonum, prosequendum, & malum fugiendum, sumitur trifariam. Pri-*

no, quatenus inest homini inclinatio ad physicam conservationem : & ita sumptum competit omnibus substantiis, etiam tantum vegetativis, ac inanimatis ; Verum hoc casu non recte dicitur *jus naturale* : sed potius *exigentia naturalis*. Secundo, quatenus inest homini inclinatio ad aliqua *magis specialia secundum naturam sensitivam*, in qua communicat cunctis brutis : at nec id dicendum est proprie *jus naturale* sed *instinctus natura sensitiva*, qualem experimur, dum famem, sitim, frigus &c. patimur, quærimus et his contraria remedia, quæ etiam inquirunt & bruta. Hoc sensu dixit gentilis Poeta Lucan. l. 1.

Quod natura jubet, non est contemnere tutum.

Tertio modo consideratur, prout inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationalem, & unita spectatum bene appellatur, *Jus naturale* : *Lex a natura*. Ita enim sumptum denotat normam regulam aliquam humanarum actionum, juxta dictam præsentem practicam recte rationis formandarum. Quare cum solus homo inter omnes creaturas sublunares eapax sit, hinc neque jus naturale, quatenus id est lege & morum in naturali justitia fundatorum rella sumitur, ulli alteri enti competere potest. Atque de ita spectato Jure nat. scilicet prout vim legis proprie talis habente, tam lucubratio præsens, quam præterita Jurisprudentiæ naturalis disciplina procedet.

§ . IV.

Quid rei sit jus natura, qua ejus recta definitio, quia Jurisprudentia naturalis ?

14. **EX** vasta & confusa multitudine definitionum ac descriptionum juris naturalis legalis præcipue placet illa, quæ jus hoc definit esse *Imperium, seu jussu divinæ voluntatis necessario præcipientis recte rationi consentientia, & prohibentis contraria, manifestatum per dictam rationis nobis congenitum*. Dixi I. *Imperium seu jussu*, ut vero *ordinationem divinæ voluntatis*, ut plerique volu-

Tum

Tum quia de ratione omnis, atque adeo etiam naturalis legis est, ut imperativè procedat, ita docente Modestino in l. 7. ff. de LL. *Legis virtus hæc est, imperare, vetare, permittere, punire*, alioqui etiam mera consilia vim legis obligantis haberent, cum hæc quoque sint *Ordinationes rationabiles*. Tum quia *imperium* seu *jussus*, *jussa*, prout denotat potestatem auctoritativam Legislatoris, sunt termini magis proprii omnis juris legis. Hanc ob causam celebriores Icti legem positivam non aliter definirunt, quam *Rationabile imperium, seu jussus in bonum commune publica auctoritate susceptus promulgatus*.

Neque alterius opinionis fuisse colligitur Lactantius l. 6. de vero cult. c. 8. legem naturalem describens his verbis; *Est vera ratio natura congrua diffusa in omnes, constans, sempiterna, qua vocat ad officium JUBENDO VETANDO*. Imo etiam Cicero pro lege DEI perorans similem emphasin adhibuit, ubi l. 2. de LL. dixit, legem hujusmodi esse quid *neque hominum ingenis excogitatum, neque scitum aliquod populo: sed æternam quiddam, quod totum mundum regit IMPERANDI, PROHIBENDIQUE sapientia*. Hic ipse Senatorum Princeps loc. cit. legem DEI æternam pro manifestatam conscientis hominum clarius definiens ait: *Est ratio summa insita in natura humana, quæ PÆT ea, quæ faciendæ sunt, PROHIBETQUE contraria*. Hæc igitur terminum, *imperium, seu jussus*, denotat genus proximum, seu convenientia Legis naturalis, in qua definiendi methodo Ethnici sensus fuisse dignoscuntur.

15. Dixi 2. *Divine voluntatis*: non item *sapientia*, quæ paucis placuit. Lex enim divina, sive *necessaria*, quæ diximus naturalem, sive *libera*, qualis est potentia, licet essentialiter supponat & includat sapientiam divinam, per quam universitas creaturarum gubernatur, nihilominus *vis obligativa*, quæ ad obediendum

andam actu obstringit creaturam rationalem ; non sapientiae sed *voluntati divinae* immediate attribuit pariter ac omnia Decreta divina, ut innuimus hic 10. & 33.) Hinc plerique licet non in omni rigore definiant, recte tamen describunt legem nat. quod *VOLUNTAS DEI* necessario obligantis intimata nobis per lumen rationis, a DEO authore naturae cunctis infitum ; non ita autem bene explicarent sapientiam DEI.

16. Dixi 3. *necessario praecipientis* &c. hac enim ratione differt Lex nat. a Lege divina positiva, quae necessario prohibet, vel praecipit illa objecta, quae mala nec bona intrinsece sunt : sed solum bona cuncta, quatenus a DEO libere praecipita : & mala prout ab eodem libere prohibita, ideoque poterunt non prohiberi vel non praecipiri. Secus fit in Lex nat. & objectis, quae hoc jure praecipita, vel prohibita novimus. Unde autem *necessaria* convenientia vel disconvenientia illa, seu turpitudinis, aut boni moralis intrinseca objecti dignosci debeat ? constat ex dicendis de principio indicativo Juris naturae. & nunc autem sufficiat ostendisse, quod principium indicativum Juris Nat. Legalis, sit imperium divinae voluntatis necessario praecipientis &c. seu quod id est *Voluntas divina necessario imperans nobis actionem quam, vel ejus omissionem, intimata per dictamen* &c.

Quamvis vero jus concessivum, & mere permixtum improprie dicatur jus nat. nihilominus in consensu etiam huic definitio allata competit, & quid indirecte. Quatenus scilicet jus nat. obligat unumquemque ne alterum suo privilegio, seu concessione & facultate honeste utentem impediatur. Hinc interdum v. g. per viam publicam mere permixtum non est a jure nat. si quis tamen me sine justa causa accessu per eam prohibeat, violabit legem nat. Atque hunc in modum circa privilegia juris positivi dicimus

nis, ea *vix* legis indirecte habere, quatenus cæteri obligantur privilegiatum non impedire in usa sui juris.

17. *Exposita definitione juris nat. facilius haberi potest notio Jurisprudentiæ nat. in qua hæc consistat, & differat ab aliis Facultatibus ? Nimirum sicut jurisprudentia in genere spectata recte a Justiniano Imp. definitur in §. 1. Inst. de J. & Just. esse Divinarum humanarumque rerum notitia, justæ atque injustæ scientia, ita hæc ipsa in specie, seu naturalis Jurisprudentia, recte definita est a Seldeno de J. N. & G. in præfation. quod sit perfecta juris nat. peritia præctice directiva actionum humanarum ad naturalem rectitudinem. An vero consistat in actu, vel in habitu ? disputent alii, quibus otium suppetit. Id certum est contra Hobbesium & alios infra castigandos, quod constitutiva jurisprudentiæ nat. intrinseca & proprie talia non sint illa tantum principia, quæ dirigunt officia hominis ad hominem, ac Societatem : Sed etiam ea, quæ dirigunt officia hominis ad DEUM, ut Auctorem naturæ, & ad se ipsum, in ordine ad felicitatem vitæ rationali propriam. Naturalis enim justitia cuique quod suum est jubet tribuendum : porro homo non minus Auctori naturæ, quam proximo & societati humanæ, sibi que ipsi naturaliter debitor est certorum officiorum : sequitur igitur jus Deo quæsitum esse juxta ac homini ipsi ad certa officia exigenda : fatua itaque illa Jurisprudentia naturalis est, quæ omnia societati humanæ tribuenda docet. Auctorem autem naturæ & hominem intuitu officiorum sibi ipsi competentium à jure ea percipiendi excludit.*

18. *Jurisprudentia naturalis differt imo ab Erhi- ca, quia hæc complectitur regulas utiles quidem : sed non absolute necessarias, & procurat honestatem actionum humanarum : verum præscindendo à justitia, ita ut sequatur rationem mere honesti & decori*

potius quam justis naturalis. Et licet dirigat etiam ad beatitudinem naturalem: nihilominus dirigat per media diversa ac non absolute necessaria. Secundus Jurisprudencia nat. hæc enim hominem ad beatitudinem dirigat per regulas omnino necessarias, sectatur in omnibus justitiam naturalem. 2do jure vero a Theologia morali solum distat in eo, quod hæc motivo generali bonitatis & malitiæ versetur circa virtutes omnes quocumque jure naturali vel positivo præceptas, ac circa vitia utroque hoc jure prohibita spectatq; forum præcise internum, utpote pro fine habens felicitatem supernaturalem æternam, quam dirigat. Contra autem jurisprudencia nat. versatur quidem circa solam legem naturalem: sed men respicit forum etiam externum, dirigendo hominis officia externa non minus ac interna immediate ad finem mere naturalem.

Ex his autem liquet Grotii, Puffendorffii, Wolfii & similium Protestantium Naturalistarum male veritate fundatam esse querelam, qua Catholicorum morum Magistros cavillantur, quod jurisprudentia naturalem cum morali Theologia imperite confundunt &c. Crisis hæc indigna juris nat. Interpretibus est; qui si non ignorassent moralem Theologiam versari non minus circa actus jure quovis positivo quam & naturali præceptos vel prohibitos, non fuissent temerarie conquesti Catholicos Theologos tractare simul de obligationibus ex naturali & positivo jure oriri solitis: ita quippe illi versantur circa materiam sui fori, & garrulam ruditatem cavillantium Sciorum rident.

§. V.

Utrum lex nat. consistat in dictamine rationis?

29. Plerique Senecam & alios Philosophos imitantes cum Hug. Grotio de J. B. & P. l. 1. c. 1. n. 1. respondunt affirmative, qui id circo definiunt Jus naturale legum

legis esse *dictamen rationis congenitum, præcipiens ea quæ
contra rationali qua tali sunt consentanea, & prohibens
contraria.* Communior tamen & vera opinio est doc-
cens; *Dictamen rationis nostræ non esse formaliter
ipsam legem nat. sed meram applicationem, seu pro-
mulgationem internam prædictæ legis, conditionem-
que necessariam ad id, ut hæc nos obliget in actu 2do,
id est, prout sufficienter intellectui intimata per di-
ctamen practicum, quid hic & nunc faciendum, vel
omittendum sit.*

Deducitur autem hæc sententia I.) ex eo. Quia
lex nat. v.g. de non *blasphemando, furando &c.* prior
est nostro dictamine. Antequam enim practicum ha-
beremus iudicium de non committenda blasphemia,
furto &c. jam ab æterno in mente divina existebat
prohibitio necessaria & immutabilis hujusmodi ob-
jectorum, utpote sua natura turpium, atque adeo
jam dabatur lex nat. in actu 1mo, & quo ad se, uti eti-
am ex mente Ciceronis & aliorum innuimus à n. 6.)
Quod autem in actu 2do & quo ad nos nunc primum
per practicum dictamen intelligamus eam existere,
inde non sequitur legem ejusmodi esse ipsum dicta-
men. Nam cogitationes nostræ practicæ, iudicia ac
dictamina non dant esse, seu essentiam & existenti-
am objectis, de quibus practice iudicamus: sed po-
tius eam supponunt pro priori.

20. II. Neque enim ideo *vere* est aliquid præcep-
tum, vel prohibitum, quia a nobis cognoscitur ut ta-
le: sed potius ideo, quia *revera* est: dicente Gentium
Doctore Rom. 7. v. 7. *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex
diceret non concupisces.* III.) Hac ratione etiam lex po-
sitiva divina & humana aliquid præcipiens vel pro-
hibens e sensu Grotii & sequacium ejus non sine ab-
surdo deberet esse ipsum *dictamen rectæ rationis*, quod
nobis indicat faciendum aliquid, quia a jure v.g. Civili
est præceptum: vel omittendum, quia ab eo est pro-
hibi-

hibitum: recta enim ratio nostra practice dicta præcipit nobis non minus legem civilem, ac et naturalem servandam. Quodsi *Grotiani* sequaces plicent, dictamen illud, quod nos admonet de obstantia legis positivæ, esse meram applicationem signum & promulgationem internam præcepti positivi; id ipsum, si consequenter loqui velint, dicere guntur de dictamine conscientiæ nostræ intimæ nobis obligationem naturalem.

21. IV.) Notum est omnem legem constitui act auctoritate Superioris respectu inferiorum; adeo & legem naturalem: porro dictamen rectæ rationis non constituitur actu & auctoritate Superioris, sed provenit a natura rationali, quæ se ipsa non est Superior & inferior: melius igitur dicendum est, hanc legem esse imperium Divinæ voluntatis necessario prohibentis &c. per dictamen rationis intimatum. Tertio magis, V.) quod lex nat. sit necessaria, immutabilis, æternæ veritatis, atque ideo indefectibilis regulæ justitiæ naturalis: Atqui dictamen rationis æquum natura rationalis non est quid essentialiter necessarium: sed contingens & defectibile. Demum VI.) Nemo est, qui suam rationem rectam & dictamen vera non dicat, cum tamen sint erronea sæpe & falsa, hinc sequeretur legem nat. quæ æternæ veritatis est, posse esse in se ac formaliter errorem humani intellectus, ac proin obligare quatenus error est, quod absit. VII.) Huc facit, quod lex DEI æterna non est dictamen rationis humanæ: igitur neque lex naturalis, cum lex DEI æterna, ac naturalis non sint duæ quædam leges: sed potius naturalis sit tantum legis æternæ transcriptio & promulgatio, ac proin solummodo secundum quid diversa &c. ut n. 10.)

22. Nec obstat I.) quod *Psal. 4. v. 6.* dixerit Iudæis, *signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Quod vox *signatum* denotat id ac promulgatum, communi-
tuit

lumen hinc DEI. Et David *loc. cit.* non ait quod lumen illud sit proprie & *formaliter* lex: sed potius, quod pro objecto suo legem æternam habeat, eo fere modo, quo promulgatio & cognitio legis humanæ; quæ dum ostendit, quid ex præcepto legis v. g. civilis sit faciendum, non ideo lumen seu dictamen hoc fit lex civilis: sed hanc aliunde sancitam supponit, nobisque applicat. *R. 2.* Juxta inferius hic *n. 29. & 30.* dicenda, *Lumen vultus* divini dupliciter *super nos signatum* esse intelligitur. *1mo* Quatenus præditi sumus *potentia* cognoscendæ divinæ voluntatis, seu legis DEI æternæ nobis in tempore promulgandæ per interna dictamina. Et ita sumptum lumen hoc improprie dicitur lex & lumen, potius enim est ipsa capacitas animæ ad lumen recipiendum & legem cognoscendam. *2do.* Intelligitur pro dictamine interno transeunte, seu iudicio rationis consistente in inspirationibus internis, & cogitationibus indicantibus nobis quid sequendum vel omittendum hic & nunc sit: quas cogitationes lumina vocamus, quæ etiam *formaliter* non sunt lex: sed signa legis. Sive igitur lumen illud *super nos signatum* quoad *potentiam* cognoscendæ legis æternæ animæ identificatam, sive quo ad dictamina seu lumina transeuntia, sive utroque modo intelligas; non dum sequitur vel animam nostram potentem DEI voluntatem cognoscere esse *formaliter* ipsam legem naturæ, ut per se patet: vel dictamina seu lumina nostra transeuntia mereri nomen ejusdem legis naturalis *formaliter* & in se ipsis, cum per dictamina & lumina hæc pure ac præcise *signetur* tantum seu promulgetur nobis lex DEI æternæ, seu voluntas ejus necessario prohibens vel præcipiens aliquid, prout etiam constabit ex mox danda responsione ad 4tam objectionem. Et aliunde certum est, *signum* seu *lumen* legis non esse legem.

B

II.)

II.) Nec plus vult Apostolus Rom. 2. dicens *Gentes, quæ legem non habent - - ipsi sibi sunt lex - - ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis* : In enim sequitur potius, quod non ratio nostra, ejus dictamen sit lex & legislator ; sed DEUS qui *scribit legem in cordibus* necessario prohibendo præcipiendo. Ratio autem nostra est tantum quæ tabula quædam in qua DEI digito scribitur lex. Homo quoque dicitur *ipse sibi esse lex*, quatenus dictamen conscientie practicum agnoscit imperium DEI necessario vetantis aliquid. III.) Similem interpretationem recipiunt alii textus, scilicet, qui loquuntur dictamen rationis esse legem naturalem *objective & virtualiter*, non vero *formaliter*, quatenus dictamen hoc habet pro objecto legem naturaliter manifestatam homini per lumen rationis, ac provenientem ab imperio divinæ voluntatis. Eo fere modo, quo dicimus factum aliquod descriptum esse in libro, non quod ibi scriptum sit ipsum factum : quod scripti sint characteres, qui a nobis lecti faciunt nos in cognitionem facti, quod ibi narratum. Inde vero patet, quod textus qui adferri solent, loquuntur in sensu proprio.

Minus urget IV.) quod lex nat. sit in homine potest creata, & non sit in DEO ; ac quod non tabula sed cordibus sit impressa, non extra : sed intra hominem existat. Nam contra est, quod lex nat. originem suam & formaliter in se sumpta non sit in homine : solum sumpta *virtualiter*, & *signate*, seu pro virtutis signo, quatenus per dictamen ratio humana præcipi admonetur de existentia *originaria aeterna* legis naturalis, seu imperii divini a se distincti ac in tempore per practicum dictamen promulgati. Quod ipsum fit in dictamine circa obligationes provenientes quibuscunque legibus etiam humanis. Formaliter autem & in se, prout abstracta a promulgatione actus

lex nat. est ipsa lex æterna, id est ipsa voluntas divina necessario obligans. in actu 1mo, estque dein in homine solum *per immensitatem* divinam, non vero *identice* cum dictamine humano actu promulgante intrinsecam bonitatem, vel malitiam objecti.

23. Nihil quoque facit ad rem V.) quod recta ratio dicet homini, quid agendum vel omittendum sit. Non enim quilibet legis dictator est legislator ejusdem, aut lex ipsa : alioqui multi Præcones, & Apparitores gauderent hac prærogativa : sed solum ille, qui dicat legem *propria auctoritate* est legislator, & ab eo auctoritative dictatum præceptum est lex, minime vero is etiam legislator est, qui dictata promulgat, sicut nec ipsa legis promulgatio est lex.

Urgeri quidem posset : lex nat. prout est actu applicata homini per dictamen practicum ac ultimum, est *regula proxima* justitiæ naturalis : igitur saltem ut est *actu applicata* formaliter consistit in ipso dictamine, hinc dictamen hoc erit lex nat. & quidem proxima. Quia secundum Clem. Alexandrin. l. 1. Strom. Lex est opinio bona & regula justorum & injustorum ; dictamen autem practicum esse opinionem nemo dubitabit ; pariter ac esse regulam & legem, voce tantum differre. Verum hæc nullius consecutionis sunt.

Quia dictamen illud utpote judicium practicum *personæ private* nequit habere vim legis generalis : sed habet tantum *vim regula proxima* respectively ad subjectum, in quo hoc dictamen reperitur, quod supponitur in omni lege etiam humana, quoties eam observandam, vel non observandam judicamus ; quin tamen judicium hoc recte lex proprie talis dicatur.

Quo facit, quod *regula* idem hic denotet ac *norma*, quæ cum per se nihil præcipiat, neque adeo necessitatem obligationis moralis adferat ; sed tantum generatim significet id, cui aliquid conformari debeat, vim legis non obtinet. Prout etiam non stringet il-

latio, si dixeris, quod juxta dicenda *a. n. 33.*) lex n
 prout est promulgata per dictamen rectæ rationis l
 vera esse dicatur. Quia talis dicitur non a dictar
 ne *particularis persona* : sed a voluntate DEI, on
 creaturæ rationali & capaci generaliter ac necessa
 prohibente turpia, ac præcipiente *ex se* bona. H
 quamvis *abusive* Jus nat. sumatur etiam pro con
 entia præcipiente recta, & prava prohibente, h
 tamen pressius loquendo omnino differunt. Q
 lex dicit *regulam generaliter constitutam* circa agenc
 conscientia vero dicit *dictamen practicum in particu*
 quid hic & nunc agendum sit. Unde conscien
 latius patet, quam jus nat. Suar. *de LL. lib. 2. c. 5. n.*

24. Nec aliter intelligenda sunt verba Justin
 §. 1. *Inst. de J. N. G. & C.* dicentis jus nat. esse
 quod *naturalis ratio inter homines constituit* ; nempe
 tio constituit *applicativæ, promulgativæ, ac virtuali*
 non item *formaliter*, & in se. Verbo : imperium
 vinæ voluntatis necessario prohibentis vel præc
 entis aliquid naturæ rationali ab æterno est lex :
originaria, dictamen autem rationis admonens in t
 pore de observantia ejus est eadem lex tantum
icipata, seu communicata homini per innatam ra
 nem, tanquam per præconem & ministrum.

Dicitur tamen lex hæc naturalis potius qu
 divina, quia per eam DEUS naturam rationa
 dirigit per solum dictamen naturale necess
 prohibendo intrinsece mala &c. Sicut etiam le
 humanæ licet originem suam trahant a lege I
 æterna, tamen neque dicuntur divinæ, ne
 naturales, quia a DEO solum tanquam a cæ
 generali procedunt, hominem autem non c
 gunt per *solum* dictamen naturale : sed immedi
 per voluntatem liberam legislatoris humani ext
 ne manifestatam, unde etiam dicuntur humanæ

§. VI

§. VI.

An Lex naturalis recte statuatur in ipsa natura rationali ?

25. **Q**uidquid Grotius cum aliis pro affirmativa putaverit, certa est negativa opinio propter sequentia momenta. I.) Natura creata defectioni, subjecta nequit esse *prima regula* iustitiæ naturalis immutabilis, ac indefectibilis. II.) Lex hæc nat. juxta Apostolum *loc. cit.* est *inscripta cordibus* nostris: igitur ipsum cor, seu natura rationalis non potest esse sibi ipsi lex, sed potius subjectum legis naturalis inscriptæ. III.) Etsi natura rationalis sit *radix*, seu *fundamentum*, & mensura naturalis iustitiæ, imo & omnis honestatis præceptæ, tamen ipsa non ideo est lex, siquidem fundamentum & mensura legis diversum quid sint ab ipsa lege. Sic indigentia pauperis est fundamentum legis de danda eleemosyna, non tamen est lex. IV.) Sequeretur absurdum, quod scilicet **DEUS** non minus proprie haberet suam *legem naturalem*, quæ ipsum liget, ac homo eam habet, continet enim in se naturam, cui ratione infinitæ suæ rectitudinis disconveniens est omne peccatum, & datur in eo iudicium mentis indicans mentiri esse malum, servare promissa esse omnino rectum & necessarium: si igitur hoc satis est ad rationem legis, etiam in **DEO** erit vera lex naturalis, qua ille teneatur; quod absit.

26. In contrarium opponi solet, quod aliquæ actiones intrinsecam malitiam habeant, neque quo ad hanc pendeant ab intrinseca prohibitione, iudicio, & voluntate **DEI**: igitur necesse est, ut radix hujus malitiæ sit ipsa natura rationalis, consequenter ipsa erit etiam lex naturalis, dicente Cicerone, l. 2. de LL. *Lex natura nil aliud est, nisi recta & a Numine Deorum tractata ratio, imperans honesta, prohibens contraria.* Verum facilis est responsio; quia illarum actionum intrinseca

malitia independenter a divina voluntate datur tum *radicaliter & exigitive*, quatenus in se ipsis inconvenientiam ad lumen rationis habent, non autem etiam *formaliter*, cum malitia formalis cujuscunque actus a repugnantia ad legem Superioris ab intellectu sufficienter apprehensam desumatur. Cum enim DEUS legem nat. scripserit in cordibus nostris eam probe per dictamen practicum apprehensam observemus, malitia formalis non observantiae huic non aliter dabitur, quam supposita necessario probente voluntate divina, qua scilicet legem in cordibus nostris scripsit, cui deinde repugnat nostra actus vel ejus deliberata omissio.

Et ratio est, quia lex nat. in ratione propria dictae pendet a voluntate DEI prohibente ea, quae intrinsece mala sunt. Quae voluntas est DEO necessaria ex hypothesi quod creet naturam rationalem, cum includatur in voluntate illam constituendi in esse talis naturae, eique mittendi dictamina rectae rationis, uti patet ex Aug. l. 2. de peccat. merit. c. 16. dicente, *quomodo vitatur per DEI justitiam, si peccatum est?* consequens autem est, ut praedicta bonitas vel malitia formae non detur in objecto: sed solum fundamentalis, ordinem ad naturam rationalem, non ut legem: ut terminum convenientiae.

Alii respondent, quod ante Decretum DEI dantur actiones malae *physice*, non item *metaphysice*. Id autem Decretum DEI liberum in hoc modo exponitur, quod scilicet DEUS hominem liberum condiderit, ejusque cordi inscripserit legem illam ab aeternam, necessariam, & immutabilem, quam a naturali natura vocamus naturalem. Potuit quidem eum non condere, consequenter nec hanc inscripsisset.

27. Minus quoque urget *Grotii* extravagans ratiocinatio, qui de *J. B. & P. in Proleg. §. XI.* ait, *etiam si diceremus non esse DEUM*, adhuc recta ratio omnia hæc intrinsece mala prohiberet, quæ nunc prohibet: igitur non in lege ulla & voluntate divina: sed in ipsa natura rationali statuenda est lex nat. Contra enim est. I.) quod ex prædicta hypothese impossibili si DEUS non existeret, sicut sequeretur existere creaturam rationalem, & simul eam non existere, utpote non existente suo Creatore & Conservatore; ita consequens foret, rationem naturalem prohibere intrinsece mala, & non prohibere: desumi regulam honestatis ex ratione naturali, & non desumi. II.) Si per impossibile DEUS non esset, eadem quidem naturalis ratio esset regula *indicans*, (puta, malitiam & bonitatem mere fundamentalem seu exigentiam prohibitionis &c.) sed *non præcipiens*, vel *prohibens*. Quia dictamina illa pro tunc non essent imperia a Superiore intimata; unde eorum violatio esset peccatum philosophice tantum & improprie. Nam peccatum est *prevaricatio Legis divine*, ut ait *D. Ambros. de Paradis. c. 8.* hinc infert *D. Aug. loc. cit.* dicens: *Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitus jubeatur non fit.*

Quidquid de his sit; certum est non licere hic a statu impossibilis existentie divinæ philosophari ad statum præsentem, in quo DEUS O. M. existit. Hæc quippe speculatio dedit ansam Protestantibus Naturalistis, ut cum *Hobbio Hobbesio* cæterisque non paucis DEUM a jure nat. prorsus eliminarint, suasque lucubrationes de naturali disciplina publico obtruserint non pro statu naturæ, in quo vivimus: sed pro alio pure possibili, & sub concavo lunæ existente, imo & absolute repugnante, docentes nos ita hic & nunc vivere debere, ac si in statu naturæ puræ, vel

In hypothesi impossibilis existentiae Divinae viveremus. Verum subtilitas hæc crassæ juncta ignorantiae, præter scandalum rudium, & risum Eruditorum, nihil utilitatis secum vehit.

ARTICULUS II.

De promulgatione Legis naturalis.

SUMMARIUM.

28. *Lex nat. indiget promulgatione.*
 29. *Ante quam non obligat in actu 2.*
 30. *Promulgatur autem per dictamen.*
 31. *Solvitur contraria instantia.*
 32. *Quo pacto natura nos doceat Legem?*
 33. & 34. *Præcepta nat. non sunt mera consilia ut o. nec putant Protestantes.*
 35. & 36. *An Lex nat. sit aliqua regula honestatis? quæ & quotuplex sit?*

§. I.

Utrum promulgatio sit de essentia Legis naturalis? quæ requiratur, & quomodo fiat?

28. **EX** definitione Legis nat. liquet affirmatè decisio hujus quæstionis, quod scilicet hoc, ut Lex naturalis nos in actu 2do obliget, nec sario requiratur ejus promulgatio. Cum enim hæc sit *imperium*, seu *jussus divinae voluntatis* &c. consequens est omnino requiri, ut homini sufficiens constet de hac imperante, prohibente vel præcipientem quidpiam voluntate, alioqui obligaretur ad quicquid sibi ignotum & impossibile, ad quod cut Naturæ Auctor, ita neque natura ipsa nos astringit. Constare autem de illa nequit aliter, nisi per practicum dictamen, quo admonemur, quid honestum, vel turpe sit, quid hic & nunc faciendum vel omittendum; id enim est promulgari nobis a divi-

viam legem necessario prohibentem aliquid vel præcipientem. Sicut in simili experimur in omni foro nos excusari a transgressione formali legis v. g. humanæ, si illa nobis sufficienter non fuerit promulgata. Ita autem promulgata fuisse censetur, si ex notitia externa moralem certitudinem de existentia ipsius auctoritative facta acquirimus. Unde etiam vim brocardici obtinuit axioma illud ex Can. In istis. dist. 4. *Leges constituantur cum promulgantur*, ante promulgationem autem non censentur constitutæ, cum tantum remote & in actu 1. non item etiam proxime ac in actu 2. nos obligent.

29. Nec oberit, quod lex DEI æterna extiterit ante sæcula, quin promulgata fuerit : legem vero naturalem non esse aliam, quam æternam, utpote absolute necessariam asseruimus, n. 10.) Nam in contrarium est, quod ex cit. n. 10.) pateat legem naturalem esse æternam, quatenus est, & fuit ab æterno in *Mente divina* immutabiliter, non item quatenus in tempore intimatur seu promulgatur nobis, per dictamen naturale. Lex igitur illa ante sufficientem promulgationem factam creaturæ rationali, ab æterno fuit lex tantum in actu 1. id est, incompleta ac initiativa *quo ad nos*, potens aliquando obligare, si intimetur, completur dein per sufficientem intimationem conscientiaë nostræ factam. Nec obligat, nisi ut promulgata in tempore, hoc est prout applicata per legem sive divinam, uti sunt præcepta Decalogi, quæ nos movent de obligatione naturali honorandi parentes &c. sive per humanam : quarum multæ sunt, quæ declarant naturales obligationes ; sive per dictamen internum, quale etiam rudes experiuntur. Neque alia potest reddi ratio, cur infantes, licet natura rationali consent, lege tamen nat. in actu 2do non obligentur antequam per usum rationis

tionis ad maturitatem iudicii perveniant, nisi quæ obligatio naturalis non dum illis fuerit insinuatæ propter immaturitatem iudicii. Quod ipsum procedit de omni alio subiecto, seu subdito, & de omni lege, ut ante convenientem sui promulgationem non obligetur, & hæc non obliget in actu 2do. Ex

Colliges I.) Quod lex nat. prout est in nobis, simpliciter spectari possit, scilicet *minus proprie ac in actu* seu secundum habitum: & *proprie in actu 2.* seu secundum actum. In *priore* sensu nil aliud est, quam potentia & vis animæ ad cognoscendam voluntatem DEI vel prohibentem dissentanea, vel præcipientem consentanea rationi. Et in hoc sensu est *congenita permanens*, ac etiam homine nil cogitante vel iudicando concipitur retineri utpote proprietas animæ identica, *scripta in cordibus* humanis. In sensu autem *altero* est *iudicium rationis* consistens in cogitatione, seu diminutione, hic & nunc manifestante voluntatem DEI præcipientem rationi consentanea, vel prohibentem contraria. Et in hoc sensu est *intrinseca* per receptionem diciturque *transiens* & vere ac *proprie* est in nobis hæc in actu 2do spectata: non tamen est *identice* dictamine nostro actu eam promulgante: sed *in se* per *immensitatem*, formaliter autem & in se esse mente divina, tanquam lex ejus æterna promulgata in tempore. Inde D. Th. 1. 2. q. 71. a. 6. accurate dixit, *legem naturalem contineri principaliter in æterna DEI: secundario vero in naturali iudicatorio rationis humana.*

Colliges II.) Quod dictamen de objecto non nuda repræsentatio naturalis disconvenientiæ, convenientiæ cum natura rationali: sed etiam promulgatio *divini imperii* aliquid jubentis, seu *significatio* divinæ voluntatis imperantis, & consequenter conditio ad legem quæ obligantem necessario requiritur

30. Sed ambigi posset : qualis promulgatio requiratur & quo modo fiat ? R. Quæsito huic satisfacet sequens deductio. Nempe, promulgationem talem hic requiri, per quam intellectus noster practice certus *moraliter* reddatur de imperio divinæ voluntatis, aliquem actum vel omissionem ejus *necessario* præcipientis vel prohibentis. Sicut autem in legum positivarum notitiam ducit nos promulgatio per actus externos facta, prout olim Moyfi, ac dein populo Israelitico promulgatus fuit Divinorum præceptorum decalogus, ac deinceps aliæ leges etiam humanæ promulgari solent : ita a contrario lex nat. unicuique nostrum promulgatur ut plurimum *per dictamina interna*, a DEO naturæ Auctore cordibus nostris naturaliter indita, ac immissa, qualia sunt non esse *mentiendum, furandum &c.*

Sapienter hac de re sentit Seneca epist. 65. *Vis nature est a DEO tanquam nature Auctore impressum, indicamque cordibus nostris, per quod secundum dictamen rationis practica actus humanos liberos, ad bonam justamque dirigimus.* Ecce ! hic Ethnicus distinguit legem nat. in actu 1mo & *improprie* sumptam pro ipsa cognoscendi potentia tanquam intrinseca & identificata animæ proprietate a DEO Auctore *impressa*, a lege nat. in actu 2do spectata & sumpta *secundum dictamen rationis practica*, seu prout sumitur pro ipso judicio rationis, consistente in cogitatione, lumine, ac cognitione circa bonitatem vel malitiam actus practice exercendi vel omittendi, a DEO naturæ Auctore nobis immissa, per quam lex ejus æterna, seu voluntas necessario prohibens vel præcipientis promulgatur.

31. Neque opponi hic potest : prædicta dictamina mere naturalia debere ipsi naturæ rationali immediate attribui potius quam DEO, a quo sicut ipsa ratio naturalis, ita & illa dictamina, imo & tota lex nat. pro-

procedunt solum tanquam a causa generali *effectiva* non vero tanquam a Legislatore & causa *specificativa*: id enim præstat natura ipsa humana, vel ejus æte disposita ratio. Nam contra est, quod jam conf. ex n. 19. & seq.) legem nat. neque in ipso dictamine rationis, nec in natura rationali: sed potius in imperio divinæ voluntatis supra explicatæ consistere, proin inspirationes seu dictamina etiam mere *naturaliter* bona de observanda lege naturali, DEO etiam tanquam Legislatore necessario præcipiente vel prohibenti attribuenda sunt, quæ ab intellectu creato *physice*, *moraliter* tamen ab Auctore naturali procedunt, suntque ejus imperia formaliter directiva, obligantia, ac *moraliter* permanentia. Ille enim creando naturam rationalem, ejusque cordi infundendo legem, nec potuit, nec voluit se privare Legislatoris naturalis prærogativa, transferendo eam rationem, vel in ipsam naturam rationalem a creatam.

Quo fit, ut DEUS, sicut nequit negare se ipsum aut ordinem justitiæ suæ auferre, ita non potest non prohibere immediate per se ipsum ea, quæ intrinsece mala sunt & contra rationem naturalem. Præclare hac in parte ait Gerson in tr. de vita spir. l. 2. coroll. 5. *Lex naturalis præceptiva est signum in se ipsum cuiuslibet homini non impedito in usu debito rationis, notificationum voluntatis divinæ, volentis creaturam rationalem humanam teneri ad aliquid agendum, vel agendum, per consequentiam sui finis naturalis.*

§. II.

Quo igitur pacto natura docet nos legem naturalem?
 32. **N**atura nos legem hanc docere dicitur, dum lumen rectæ rationis, quo honestum interturpe discernimus, per dictamina naturaliter obvia præceptivæ hinc & nunc admonet *bonum esse faciendum*
malum

ad fugiendum : quod nobis nollemus fieri, alteri ne fecerimus : non esse detrahendum proximo : non pejerandum &c. Hoc enim casu ratio recta interne promulgat nobis divinam voluntatem necessario præcipientem, vel prohibentem. Quia ut ait D. Anselm. L. de volunt. DEI. *Quicumque legi naturali obviat : DEI voluntatem non servat.* Dum autem veritates hujusmodi ipsa natura homini ita promulgat, eum vere docet, quid in his vel illis circumstantiis practice agendum vel vitandum sit. Atque ita intelligenda est lex nat. *de scripta in cordibus nostris*, quatenus Creator noster creavit hominem ratione præditum, naturaliter capax discernere inter bonum & malum, ut hoc futurum illud eligere possit, si velit, dicente D. Aug. *1. de serm. Domini. Nullam animam esse, que rationem possit, in cujus conscientia non loquatur DEUS &c.* Lex autem divina potest esse mere naturale dogma, prout distinctum a gratiis & inspirationibus, sicut solet non per *Synteresin* solam, seu per generale principium v. g. *malum est fugiendum &c* : sed etiam per particularis veritatis insinuationem mentis humanæ, ut fit, dum in circumstantiis occasionis ad vitandum, innata ratio repræsentat mendaciam & turpitudinem, quatenus ostendit, illum actum esse contra finem naturæ rationalis, nempe contra naturam habitudinem ad DEUM, consequenter ostendit illum a DEO vi suæ infinitæ perfectionis esse præditum &c.

Advertendum tamen hic est, naturam non ita sicut certo nos docere ea, quæ juris sunt naturalis, quæ a deducendis aliquibus conclusionibus ex principis universalibus facile error interdum surrepat, præsertim quando conclusiones ejusmodi remote & abstruse ex primis principiis colliguntur. Quo fit, ut etiam ea, quæ juris sunt naturalis error possit aliquando

quando evenire. Prout fufius de his infra tractatur, ubi de ignorantia juris naturalis.

§. III.

*An Lex nat. interne promulgata fit proprie lex ;
& an illa fit aliqua regula honeftatis ?*

33. Ad primam quæfitionem *negative* refpondit *Laurentius Fleifcherus*, qui in fuis paradoxis, quibus *Inftitutiones J. N. & G.* ex *Thomasio* illustravit. *1. c. 5.* non erubuit ineptire dicens ; *Præcepta naturalia non effe leges proprie dictas : fed mera confilia : more paterna*, eò quod ratio fibi foli relicta ignoret conceptum *DEI*, tanquam *Legiflatoris, & Domini : fecilius Patris. ac Doctoris &c.* Verum errore hoc præftantico rifu explofo, Eruditis Catholicis certatur contrarium. Quisenim mentis adeo inops erit, dixerit *blasphemiam, furtum, adulterium* & fimilia trinfecè turpia nos jure nat. fpectato non teneri tate, nifi ex mero confilio, & decentia ? Alioqui ta, adulteria, latrocinia & alia hujusmodi criminon deberent pæna capitali puniri, nemo enim non impleto *mero confilio* ultimo fupplicio affici cõ injuftitiam potefit. *Ratio* quoque Catholicæ doctrinæ eft, quia ut *D. Th. 1. 2. q. 94. a. 2.* cum communi recte fentientium ait, tota definitio *Legis proprie dictæ*, quæcũque hæc recta afferatur, eiconvenit ; *Est enim rectum voluntatis divina decreta aliquid fubditis, feu communitati, propter commune bonum faciendum, aut non faciendum imperans, eique manifefta.*

34. Nec obftat, quod *Lex nat.* in actu 2. fpectata fupponat dictamen in mente cujuslibet privati minis exiftens, ac quod proinde nec *Publicum*, fubditos & communitatem obligare poffe videatur. Nam contra eft, quod adhuc fit *decretum publicum* quia publica ipfius *DEI* auctoritate neceffario factum, & ad omnes homines, feu totam generis

man

mani communitatem pertinet. Nec refert, quod dictamen hominis sit quid *privatum*: quia constat jam, non dictamen quâ tale esse legem naturalem: sed voluntatem DEI necessario unicuique hominum imperantem; ac dein dictamen hoc necessario supponitur in lege etiam humana, prout in actu 2. obligante, quin tamen ideo hæc desinat esse lex proprie.

35. Quod alteram quæsitam partem concernit, an scilicet *Lex nat. sit aliqua regula honestatis, seu justitiæ naturalis*? R. Constare jam ex supra dictis legem nat. posse hic bifariam spectari, *1mo*, pro lege DEI æterna, ante omnem promulgationem, seu applicationem homini in tempore factam per dictamen practicum. *2do*, pro eadem lege DEI æterna modo prædicto in tempore applicata. Lex igitur naturalis quatenus est ab æterno solum in mente Divina, est *principium direttivum*, seu *prima regula objectiva ac remota* omnis moralitatis, ac proin & naturalis justitiæ, omnisque honestatis. Ita quippe spectata lex nat. est in re ipsa *lex DEI æterna*, quæ dicitur *primo regulans*, quia est *prima radix* omnis justitiæ, consequenter habet *primam vim obligandi*, qualis non reperitur in natura rationali, cum nemo in se ipsum jus axerceat, aut possit esse superior & legislator respectu sui ipsius.

Præter hanc *primam & supremam regulam remotam ac objectivam* honestatis, quam legem æternam, seu voluntatem DEI asserimus, dantur adhuc aliæ *secundariæ ac subordinatæ regulæ remotæ, ac objectivæ* honestatis generice sumptæ. Hujusmodi sunt leges humanæ, tam sacrae, quam civiles justæ. Imo non solum leges: sed etiam opiniones humanæ rationabiles, ac judicia de licentia vel honestate quarundam actionum possunt dici aliquando *regula remota & objectiva* honestatis, quibus licite & honeste actiones nostras possumus conformare, imo sæpe etiam

etiam tenemur, quando Legislator etiam humanus ad hoc nos vult esse obligatos.

36. Altero modo spectata lex nat. & æterna, prout est in *tempore creatura rationali* per dictam rationis practicum *promulgata* & applicata, est *principium directivum*, seu regula *proxima* justitiæ naturæ & honestatis. Lex enim prædicta ita applicata constituit tunc *conscientiam practicam*, quæ est *regula prima & formalis* omnium actionum moralium, summitque dictamen ultimum practicum, de honestate vel licentia actionis. Et quamvis aliqui conscientiam non tam regulam moralitatis, quam applicationem regulæ objectivæ, seu legis DEI æternæ dicere solent: nihilominus communiter vocatur *regula moralis & proxima*, quatenus est intentionalis applicatio regulæ objectivæ, quæ applicatio fit per dictam

Totam hanc quæstionem paucis definivit D. Thomas 2. 2. q. 21. a. 1. dicens, *In his qua aguntur per voluntatem, regula proxima est ratio humana: regula autem præma est lex æterna, quandocumque ergo actus hominis cedit in finem secundum ordinem rationis, & legis æternæ tunc actus est rectus: quando autem ab hac rectitudine liquatur, tunc est peccatum.* Et idem Doctor ead. p. q. a. 6. subjungit, *alia vero est prima regula, scilicet æterna, quæ est quasi ratio DEI.*

Uberius de his Catholici Theologi, & fufissimè supra modum absurde protestantici Naturalistæ, *Beffius, Grotius, Hobbius, Puffendorffius, Coccejus, Fleiscl. Wolffius de J. N. & G.* qui etiam præter nostram intentionem provocarunt nos, ut paucis de hac, firmiterque materiis theologis innuamus, non condicendi pruritu, neque ut geramus nos juxta illam plenam ironia paræmiam: *Dic aliquid contra, ne esse videamur: sed solius veritatis studio, ne in Juris prudentia naturali a Protestantibus sparsi erroris triumphent, & incautos Lectores inficiant.*

AR

ARTICULUS III

De divisione & subjecto legis naturalis.

SUMMARIUM.

- 17. *Disto Juris Nat. in absolutum & limitatum.*
- 18. *Probatur dari limitatum seu hypotheticum.*
- 19. *Inter ac affirmativum, negativum, permissivum.*
- 20. *Primarium & secundarium J. N. rejicitur.*
- 21. *Lex nat. permissiva potest impediri.*
- 22. *In forma civili actus a Jure permissus non valet.*
- 23. *Sedatur contraria ratio.*
- 24. *Lex nat. convenit omnibus hominibus.*
- 25. *U. Brutis ne quidem materialiter.*
- 26. *Idem & lupi ne materialis quidem furti, vel rapi-
u rei sunt.*
- 27. *Jus civile vocem Juris nat. abusive usurpat.*

§. I.

Quæ sit Jus natura, & an detur hypotheticum?

Diximus jam n. 13.) jus nat. late sumptum secundum triplicem inclinationem hominis accipi, ex quibus significationibus unica propria illa est, quæ denotat jus naturale legale, legem nat. cujus solus homo, inter ea, quæ sub eo existunt, capax est. Hoc ipsum autem Jus legale subdividitur communius, I.) in *absolutum*, seu *illimitatum*, & II.) in *limitatum*, seu ut dicitur *conditionatum* & *hypotheticum*. Illud immediate obligat in suis materiis, & independenter ab omni previo statu, limitatione, hypothese, consensu, conditione, pacto vel contractu, aliove facto nostro. Et ita obligamur ad certa officia *affirmativa* reddenda DEO, nobis ipsis, & proximo; obstringimur quoque ad *negativa*, qualia sunt non blasphemare, non pejerare, non odisse DEUM, & pro-

ximum &c. Obligatio hujusmodi *absoluta* & *limitata* dicitur ex eo, quod nullæ circumstantiæ periri possint, propter quas variari seu mutari quæ materia præcepta, ut patet in instantiis jam adductis.

Contra autem jus naturale legale, seu *lex limitata : conditionata : hypothetica* dicitur illa, quæ oritur ex sola hypothese certi status hominis, aut consensu, promissione, voto, contractu, aliave conditione tacita, vel expressa, aut facto humano proprio sive alieno quocunque. Ita filius lege naturali tenetur revereri Patrem : si tamen hic illum in eadem propria auctoritate vellet interficere, vel religionem veram ad falsam pertrahere, cessabit obligatio naturalis. Quia hæc fuit *limitata : si Patris abusus jure suo &c.* Idem fieri solet in *promissionibus, votis, contractibus* libere initis & valet quæ jure nat. non nisi tamdiu obligant, quousque iusta causa non adfuerit, per quam prior obligatio extinguatur. Item in *proprietate rerum*, jus tribuit non nisi supposito *statu divisionis* factæ hinc accedente *extrema* proximi necessitate, cum jure infra dicenda, quandoque cesset divisio, & restat dat primæva communio bonorum, cessabit etiam jus proprietatis, aut saltem usus rei propriæ. Simile fieri videmus per præscriptionem legis factam. In his quippe aliisve casibus mutatur legis nat. mutatur, consequenter obligatio naturalis *per se* definit, ut post *Thom. Sanch. Hug. tradunt Braun de Jurisprud. p. 2. c. un. §. 1. Grotius in jurisprud. fundam. l. 1. tit. 2. c. 6. §. 2. n. 2. Schönl. Pichl. Heinecc. & alii innumeri.*

38. Nec facit ad rem, quod objectum pro tempore mutandarum circumstantiarum non fuerit naturale præceptum, vel prohibitum. Nam hoc præceptum hujusmodi est *limitatum*, siqui

nc

non pro omnibus circumstantiis obligat : sicut a contrario obligare intelligitur *absolutum*, v. g. de non blasphemando, non pejerando : bene de DEO sentiendo &c. quod pro nullo tempore & circumstantiis ponendi actus restringitur, & limitatur. Sufficit igitur ad rationem legis nat. *limitata*, seu hypotheticæ, quod illa objectum præceperit, vel prohibuerit sub *certa limitatione, modo, statu, vel conditione tacita* : usque dum potestas legitima aliud iuste statuatur, aut circumstantiæ materiam immutent &c. Imo cum ipsi Adversarii nobiscum admittant legem nat. posse mutari *extrinsece*, scilicet ratione materiæ ; velint nolint, *re ipsa* Jus hoc nat. *limitatam* coguntur admittere. Neque enim aliud quid per legem naturalem *limitatam, conditionatam, seu hypotheticam* intelligimus, quam eam legem quæ *extrinsece*, & ratione *materiæ* præceptæ vel prohibita mutari potest, hanc ob causam dicimus eam *limitatam* &c. usque dum prædicto modo immutetur, & tandem obligare desinat.

Multo minus urget, quod admissa lege nat. *limitata, seu conditionata, hypothetica*, sequeretur obligationem ejus esse suspensam, usque dum conditio purificetur, ut sit in promissionibus sub conditione factis &c. Contra enim est, quod solæ conditiones *suspensivæ*, non item *resolutive* (quales solæ contingere possunt in obligationibus naturalibus hypotheticis ac limitatis) suspendant actus vel contractus, & quod modus ille obligandi habeat *vim limitationis* potius, quam *conditionis strictæ* & suspensivæ, ut patet consideranti obligationes ortas v. g. ex promissionibus, quas Judex rescindere potest & solet, quæ utique nequaquam suspenduntur, cum ex quo acceptatæ fuerint, statim incipiant obligare, & pergunt, usque dum *resolvantur* rescissione Judicis, vel alio iusto eventu.

Nec fortius urget alterum, quod scilicet nullatenus limitata seu conditionata ostendatur quæ mutari non potest. Ad id enim nota jam est responsio : nam legem hujusmodi ostendi : quæ mutari potest in se ipsa & intrinsece ; bene autem extrinsece, ratione objecti & circumstantiarum, quarum tuitu sicut cessat obligatio naturalis, ita recte dicitur *limitata* usque dum resolvatur lex naturalis. Quæ resolutio fit eveniente alio statu ob præcepti, vel prohibiti, uti est *occisio innocentis*, quæ fatemur jure nat. esse prohibitam pro *certis* circumstantiis, non item pro *omnibus absolute*, nec ita prohibetur mendacium, perjurium &c. Hinc ista nat. non est intelligenda esse conditionata limitata *ratione sui* : sed solum *ratione objecti* mutata. Plura de his videri possunt hic infra ubi de obligationibus *hypotheticis* tractatur. Quas nullus Naturalistarum excludat, merito suus est illis hic conservandus, quibus negatis ortu adventitii hominum status negandi essent, & ortu ac solæ absolutæ obligationes naturales admittendæ, quod rectæ rationi, imo præsentī, in quo vivimus providentiæ repugnat.

39. II.) Subdividitur Jus nat. legale sicut & aliqua præcepta, in *Affirmativum*, cujus objectum est positio actus, seu quo aliquid faciendum præcipitur : Et in *negativum*, cujus objectum est negatio actus, id est, quo aliquid fieri prohibetur. *Negativum* hoc præceptum, quamdiu materia præcedit, durat, semper & pro semper obligat : *Affirmativum* non item. Reductivè quoque & improprie jus dividitur in *concessivum*, seu *permissivum*, cujus objectum respectu juris nat. est actus *indifferens*, positive præceptus, nec ita prohibitus ; talis est *usus carniū* : *communio rerum* : *libertas homini concessa* : *divisio rerum* : & *servitus permissa*, aliaque id generis.

Sunt

Sunt quidem, qui hoc jus nat. permissivum, & concessivum absolute negant, eo quod jus nat. legale voluntate DEI *necessario* aliquid ordinantis constituantur: quæ autem mere permittit DEUS, circa ea nil ordinat, nec vult ea, nec non vult fieri: Sed hæc ratio solum probat, permissivum, vel concessivum non esse jus naturale *proprie* tale, quale nullus hominum huc usque asseruit, non vero evincit illud ne quidem jus *improprie* dictum esse, quatenus scilicet sumitur pro mera facultate naturali non prohibita. Nam si quis me sine causa impediatur in usu meæ libertatis v. g. condendi testamenti, violabit legem nat. *negativam*, quæ eum prohibet ne me jure meo utentem impediatur &c. Igitur manifestum est mihi assistere jus nat. permissivum, & *indirecte* obligare alterum, ne me prohibeat. Alioqui non esset ratio, cur illi jure naturali negata sit facultas me impediendi in meæ libertatis exercitio, si hæc mihi non fuit concessa, vel permissa. Quo etiam facit, quod omnis lex dividatur in *præceptivam* & *permissivam*: cur igitur non hæc etiam, ut ait Suar. L. 2. de LL. C. 14. n. 6. ?

40. Sunt adhuc non pauci, qui dividunt Legem nat. in *primævam*, & in *secundariam*, per hanc intelligentes conclusiones morales deductas ex principiis universalibus: per illam vero ipsa principia universalis: *declina a malo & fac bonum &c.* Sed merito rejicitur hæc divisio. Quia tam per primaria quam secundaria principia unam eandemque legem suam DEUS nobis manifestat, ad perfectiones suas commendandas, & felicitatem nostram comparandam nos dirigens. Quod si illi per primævam legem nat. intelligere velint legem *absolutam*, & per *secundariam* significant legem *hypotheticam*, seu *limitatam*, divisio hæc illorum bene sustineri potest, secus rejicienda est.

§. II.

An lex nat. permissiva immutari possit ?

41. **V**ix dubio locus est, legem nat. mere pernam & concessivam, utpote improprie legem immutari, imo & simpliciter impediri posse à pstate *Legislativa*, etiam sola humana. Jus enim permittendo aliquid homini ex fine ejus privum non ideo legitimo Magistratui ademit potestatem illud immutandi, vel simpliciter impediendi pro majus bonum. Sic jure nat. permissa est vestri varietas: Jus tamen positivum eam prohibere, limitare potest propter luxum arcendum. Hacque ipsa ratione pleraque impedimenta matrimonii per Sacras, ac aliorum contractuum per Civiles leges introducta sunt, non repugnante lege concessiva, & permissiva.

42. Inde fit, quod si actus Jure nat. concessus servet formam, vel conditionem substantialem re positivo sub nullitate ejus præscriptam; necdem naturaliter valeat. Ad valorem enim huiusmodi actibus mere permissis, jure etiam nat. tria coactive requiruntur tanquam principia intrinseca a scilicet *voluntas & potestas, ac materia capacitas*, que unum sine altero adesse sufficit, nec alterius defectum jus nat. supplere potest. Id enim jus permittit exercitium actus v. g. contractus celebrandi, testamenti condendi &c. cum tacita conditione: *Si legitima dispositio Magistratus, cui nos obedimus, observetur*: Porro Magistratus dispositio est, ut non *aliter actus subsistat*, nisi hac forma servata, vel hac conditione impleta. Si igitur actus ille nihilominus adhuc sine forma debita exercetur; hoc casu aderit quidem *voluntas* exercendi consensus: sed deerit *potestas*, quæ non ex jure mere permissivo; verum ex mente Legislatorum

jur

juris humani repetenda erat. Sub hac quippe conditione fuit actus permissus a jure nat. Alioqui jus hoc foveret inobedientiam erga legitimos Magistratus, aut saltem discordiam naturalis legis cum lege positiva, si vel pro *foro poli* approbaret actum sine sua forma, vel conditione ad valorem ejus per legem humanam essentialiter requisita attentatum & factum. Sicut itaque homo sine anima nullus est in consideratione physica, ita actus ille informis pro nullo habetur in æstimatione morali. Patet id v. g. in *Adoptione* non, vel minus solenni: si quis enim propria auctoritate, sine debita juris positivi forma adoptet juvenem quempiam in filium, nihil efficiet, ut vel is in familiam ejus transeat, vel in hæreditate ab intestato succedat, aut impedimentum *cognationis legalis* in ordine ad impediendum matrimonium cum filia vel sorore ita adoptantis contrahat.

43. Frustra autem hic ad consensum liberum & jus naturæ recurreris: Quia id sicut non supplet defectum materiæ, circa quam v. g. *Adoptio*, *testamentum*, *contractus*, aliusve actus versatur, ita neque formæ à Magistratu vel lege humana præscriptæ, hæc enim ac illa æquali jure requiruntur. Et patet adhuc in *Rescriptis*, *sensentiis judicialibus*, *prescriptione*, aliisque actibus, qui non servata sua forma, vel conditione substantiali, neque pro *foro interio* subsistunt. Quo etiam facit, quod jus nat. permissivum utpote lex improprie talis, cum nihil præcipiat vel prohibeat circa factionem, aut omissionem actus v. g. *Adoptionis* faciendæ, *testamenti* condendi, *contractus* ineundi &c. hoc casu consideretur ac si non esset; & actus totum suum valorem, vel licentiam desumit a lege positiva cui subjectus est. Quid ergo juvat consensus naturalis elicitus contra legem humanam, quæ actum non aliter voluit validum, vel licitum, nisi sub *certa forma*, *conditione*,

vel solemnitate substantiali, ob cuius defectum consequenter, & tacite vel expresse inhabiles reddidit personas ad aliter operandum? Fufius de his, ubi de lege irritante agetur.

§. III.

An Jus nat. conveniat omnibus hominibus?

44. **C**ertum est Legem nat. nedum convenire omnibus hominibus ratione utentibus; sed etiam singulorum cordibus inscriptam esse, quæ recta percipiat & intrinsece mala necessario prohibeat adeo ut qui eam transgreditur, peccet, quin loeur excusationi habeat, quod rudis, indoctus, literarum expertus sit, vel de Religione revelata nil audiverit. Ratio est, tum quod DEUS in tali casu non sine nec possit esse acceptor personarum, ac proinde cui lumen illud naturale concesserit certis hominibus uti agnoverunt etiam Ethnici, (a. n. 7.) consequens est, ut non negaverit etiam omnibus aliis rationi usu præditis. Tum quia lex hæc DEI voluntate liberam supponit tantum ex parte *subjecti*, seu quo a suam existentiam, non autem etiam ex parte *objecti* & quo ad specificationem. Unde licet liberrimum Creatori nostro fuerit producere nos ex nihilo vel non, supposito tamen Decreto de nobis producendis necessarium fuit, ut produceret nos luminis huius & legis nat. capaces, id enim est de essentia hominis. Alioquin natura rationalis deficeret in necessariis, & homo ad finem suum foret male comparatus.

Neque obstat, quod multi rudes nil quidpiam de lege hac unquam audiverint: nam illa subjecto capaci se ipsam promulgat naturaliter, & insinuat, dum ei practicum aliquod principium innotescit, seu ut loquitur D. Th. 1. 2. q. 90. a. 4. ad 1. DEUS eam insinuat mentibus hominum naturaliter cognoscendam. Verbo: potentia ratiocinandi innata homini uno passu incedit

est cum jurisprudentia ejus naturali. Quia scilicet si velit, potest discernere naturaliter malum a bono, & hoc amplecti, illud fugere, dicente D. Hieronyma in Epist. ad Algas. q. 8. *Nullus hominum est, qui hanc legem nesciat, idcirco justum judicium DEI est scribentis in corde humani generis: Quod tibi fieri nolueris aliter non feceris.*

§. IV.

An Jus natura conveniat brutis?

45. Jus naturale legale, seu prout vim legis habet, ne quidem *materialiter* (ut frustra aliqui Idem volunt.) brutis, aliisque irrationabilibus competere potest. 2.) In sensu tamen *latissimo*, seu prout distinguitur a lege naturæ proprie tali, & præcisè denotat rationem sapientiæ divinæ directivam omnium creaturarum, & earum motuum in suos fines, extendit se ad omnia entia etiam pure possibile, ac proin & ad bruta. 3.) Atque hoc sensu intelligimus illum divini eloquii textum, Prov. 8. *Legem ponebat aquis ne transferent fines suos.* 4.) Similem expositionem patiuntur plerique textus, qui in Corpore Juris comm. Rom. extantes brutis Jus naturale attribuerent videntur.

Ratio imæ partis, & per consequens aliarum hic assertarum est. 1.) Quia ut creatura adstringatur jure *moraliter*, seu *civiliter* obligante, necesse est, ut illa rationis usu & libertate sit prædita, indeque obligationis & pænæ capax. Ita quippe vim regulæ præcipientis vel prohibentis actum agnoscere poterit. Ad hunc autem finem debet gaudere *plena libertate*, quia frustra imperatur, vel prohibetur, quod agitur vel omittitur *necessario*. Debet etiam *obligationis esse capax*, alioqui imponeretur subjecto inhabili, hinc Legislator imprudentiæ argueretur & lex foret iniqua, quod repugnat sapientissimo Gubernatori DEO ejusque perfectioni. Debet quoque esse *capax pænæ*, quia

hanc meretur transgressio formalis, vel præsumptionis obligationis per jus impositæ :

. Atqui nihil ex his cadit in bruta, vel alias creaturas irracionales. Nam bruta ex *necessitate* naturæ unum quasi objectum affixa esse, neque agere ex libera electione, sed potius agi ex physice impulsionem ad finem a natura præfixum intelligitur. Quis autem dixerit actus physice necessarios per regulam *moraalem* ad rectitudinis amissim inverti ?

46. II.) Nec facit ad scopum Adversarii quod Ulpianus l. 1. §. 3. ff. de J. & J. jus nat. vocet id : *quod natura omnia animalia docuit*. Hæc enim locutio juxta plerosque *erronea* est, juxta communem aliorum est *abusiva*. Nam *comestio, progeneris generatio & educatio naturaliter* quidem fit, sed non ex jure naturali *legali*. Neque instinctus qui bestias movet, juris *legalis* meretur nomen obiectum rationis, & alia jam hic adducta. Ipse quoque Justinianus *pr. Inst. si quadrupes pauperiem*. & in Ulpianus l. 1. §. 3. de J. & J. negant bruta injuriam irrogare posse, ideoque damnum ab illis *sum pauperiem*, & actum quo damnum illatum non injuriam : sed *noxium commissum* vocant.

igitur Gentilis Ictus, sicut in multis aliis, ita supra adducto textu halucinatus est, & sibi ipsi constat, modo hæc, modo alia definiens, aut locutio est *abusiva*, per Jus nat. intelligens non jus nat. *proprie & legalis* ; sed mere naturæ sensitivæ competens quale exposuimus n. 13.) ubi ex D. Th. decidit respectu naturæ *mere sensitivæ* non esse, neque dici naturæ proprie tale : sed *instinctum naturæ sensitivæ*

III.) Si Ulpiani allata definitio de jure nat. intelligatur, hoc secum vehit absurdum, quod brutum competat jus adversus hominem, possintque eum justitiæ & injuriæ insimulare, qui bestiam occidit.

Cui

¶ Cum tamen Divina providentia plenissimum homini dominium in res sublunares tribuat.

47. Nec stringit ratio, quod Lex DEI æterna non solum ad creaturas rationales : sed etiam ad bruta extendatur. Hæc enim extenditur quoque ad saxa, & omnes res inanimatas, quin tamen his jus nat. proprie competere dicant Adversarii, quorum notitiam fugisse apparet, quod Lex DEI æterna bifariam a TT. intelligatur, 1mo in latiori significatione, 2do in sensu restricto, ut liquet ex n. 8. & seq.) Non igitur in hac altera, sed in priorè significatione, sumendo jus pro mero naturali *instinctu* omnibus sensitivis communi, Lex DEI æterna extenditur ad bruta. Ex his inferes, quod bruta juris veri naturalis ac formaliter talis sint incapacia : sed solus homo inter animalia, cum hic solus sit rationalis ac a natura insiti dictaminis ductu, ex propria electione feratur in id, ad quod inclinatur.

48. IV. Quod vero ne *materialiter* quidem jus nat. legale commune sit brutis & homini, præter jam dicta, patet ex eo. Quia *materialiter* talis prædicatio legis cadit solum super illa entia, quæ sunt capacia eam transgredi, vel observare *formaliter*, & interim ob indispositionem intellectus, vel actus imperfectionem, aut ignorantiam probabilem exercent actus suos indeliberate : Porro bruta non sunt capacia *formaliter* transgrediendi, vel observandi legem, ut per se patet : igitur nec *materialiter*. Quis enim prudens dixerit lapum, aut *passerculum* *materialiter* saltem peccare contra legem nat. si hic frumentum furetur, ille ovem alienam rapiat, vel hominem devoret ? Alioqui cur non sit etiam dicendus lapis peccare *materialiter*, si de pariete avulsus super caput hominis decidat & id confringat ? Ubi ergo non est intellectus, ibi nec cognitio *materialis*, vel *formalis*, hunc enim utraque supponit, hoc solo discrimine, quod

quod illa ab impedito, hæc a non impedito procedit. Licet quoque dicamus bruta *visi jure suo*, si eicam i speciei convenientem acquirant, pullos suos alant. Hæc tamen locutio non aliter a Prudenti accipitur, quam quod *instinctu sensitivo* ducantur ad conservationem sui individui, & speciei, juxta *gralem* Divinæ sapientiæ ordinationem, unamqueque creaturam per media ei determinata ad fines conservantem.

49. V.) Contraria momenta quæ *Vinnius*, & similes Icti adducunt, nihil probant. Non enim *immutabile*, quod actus brutorum complures sint ipsi homini communes. Quia communio hæc est *in parte* *analogæ & similitudinaria*, ex causa quod tantum homo sit quid sensitivum: Porro lex naturalis & omnis alia non fertur pro homine qua sensitivo: sed qua simul rationali, quod deest in brutis. Et hinc infantes, & perpetuo amentes non deprehenduntur contra jus nat. quia hujus violatio, non *contra sensum* ductu: sed ex *rationis* usu æstimatur.

(VI.) Nec efficacius est *ad id* quod bruta saltem *materiali & sensitiva* cognitione attingant objectum in quod feruntur, cujus cognitionis expertes sunt res inanimatæ. Nam contra est, quod materialia illa cognitione non attingant objectum *se libere mittendo* legi: sed solum *necessario* agendo, alias present mereri, vel demereri. Deinde, materialis actus procedens ab ente mere sensitivo diversus ab actu materiali procedente ab homine, qui sit est sensitivum & rationale. Hic quippe saltem *potest* libere impedire actum materialiter non solum; non item brutum, cum incapax sit electionis. Ita, nisi passeres raperent alienum frumentum, lupi oves aliaque animalia, omnes vel plerique eorum interirent; cui ergo bono imponitur illis *obligatio*

Obligatio materialis, cum natura eorum *physica* necessitate adstricta sit ad unum agendi modum?

VII.) Omnino autem elumbe est 3tium Ictorum argumentum: quod bruta concrementur pro delicto bestialitatis cum homine exercitæ: igitur &c. Nihil enim rationabile inde sequitur, quia concrematio illa non fit in *penam brusi*: sed in *detestationem criminis* ab homine perpetrati, & ad horrorem incutiendum cæteris. Passeres quoque & lupi sæpe miseri conquiruntur ad mortem, non ob furta & rapinas *materialis*: sed ut homines subtrahant causas pauperiei & noxii: illi enim ne quidem *materialis* rapinae vel furti rei sunt, ut liquet ex supra adductis,

§. V.

Unde probetur, quod *Jus commune Romanum Juris nat.* vocem sæpe *abusivè* adhibeat?

50. **N**ostri quidem fori non est hic & nunc *Jus commune Rom.* interpretari: sed naturale exponere, quo tamen efficacius amoveatur erroris ansa, quæ haberi potest ex studio vel lectione *Juris civilis Rom.* ubi pleræque obligationes naturales asseruntur, cum tamen non sint; juvat paucis explicare.

1.) Jam deductum est a n. 46.) Justinianum & Opianum *pr Inst. de I. N. G. & C.* & aliis loc. in definitione *Juris nat.* improprie locutos fuisse. Simili autem usus est dialecto Papinianus in *L. scripto 7. §. si tab. test. nulla.* ubi ait: *Liberis communi voto natura parentum hereditatem deberi*, cum tamen in hoc casu, teste Guil. Grotio *de princ. 7. N. c. 2. n. 1.* nullum quo ad hereditatem sit debitum naturale. Natura enim sola alimenta liberis provideri vult à parentibus, usque dum proles ea sibi ipsæ acquirant: at autem iisdem hereditas relinquatur a suis Genitoribus, hoc iis non est a *Jure nat.* præceptum: sed

sed mere permissum, tanquam paterno amori de conformè.

II.) Non raro Isti Romani omne id, quod nat. non repugnat, juris esse nat. dixerunt, quod tamen loquendi modum melius alii *Reductivum*, *negativum* vocant apud Hug. Grot. de J. B. l. 1. n. 9. Ita quippe in l. sed etsi 25. §. consuluit 1. heredit. pet. dicimur ad remunerandum naturaliter geri, quod tamen omnino falsum est, si in proprio obligationem hanc intelligamus. Si naturalis datur obligatio remunerandi, redonatio jam non fuit liberalis & pura ac simplex donatio: sed potius contractus quidam onerosus inducens obligationem justitiæ commutativæ fit in Empto-vendito, locato-conducto &c. Quod tamen proprie loquendo se ita non habet.

III.) Aliquando etiam *naturale* quid esse prociatur, quod plerumque fieri solet, & jure Geni impune fit, ut patet in his Juris civilis verbis, *causa* 16. §. 4. ff. de minor. ibi: *In precio emptio venditionis licet naturaliter contrahentibus se decipi.* Quod ipsum repetitur in L. Item si 21. ff. loc. ut citur: *Naturaliter concessum est invicem se circumscriptum* seu decipere; cum tamen omnis deceptio jure prohibita sit, & tanquam intrinsece turpis refectioni repugnet.

51. IV.) Hunc etiam in modum alibi legitur *nostram non patitur in paganis eundem & testato & intestato decessisse* (quod dictum Juris Romani est in sequenti causali fundatum) *earumque rerum naturaliter impugna est: testatus & intestatus.* L. Jus nostrum; de R. J. Hæc tamen locutio non est vera; si probe perpendatur, videtur a quodam febricitate, si non omnino ineptiente Ethnico Icto proferri esse contra communem sanæ mentis sensum. *juris enim ratio nequitiam prohibet, ne quis*

part

parte bonorum suorum testatus, ex altera eorum intestatus decedat: alioqui, si id ex *naturali* ratione prohibitum foret & irritum, ne dum in Imperio Rom. sed in universo mundo nullus hominum posset pro parte testatus pro altera intestatus mori, cum præcepta naturalia omnes homines obligent, & non solos Cives Romani Imperii. Verum ad hæc & similia aliter responderi nequit, quam Jus Romanum improprie & abusive adhibuisse juris naturalis mentionem. Qualia exempla innumera se offerent legenti Corpus Juris Civilis, & poterit quis facile induci in errorem obligationis naturalis, in illis casibus, ubi illa nulla est, & vicissim: nisi probe versatus fuerit in Jurisprudencia naturali.

ARTICULUS IV.

De proprietatibus Juris naturalis.

SUMMARIUM.

- §2. Proprietates Juris nat. exponuntur.
- §3. &c. Discrimen inter J. N. & positivum.
- §5. An lex nat. sit idem cum jure nat.
- §6. &c. Explicatur mutabilitas juris nat.
- §60. Item mutabilitas juris positivi.
- §61. Licetne jure positivo, quod non licet nat.?
- §62. &c. An Epikia admittenda in J. N.?
- §64. &c. Quid Juris circa legem nat. dubiam?
- §67. Errores Protestantium circa dictamen.
- §68. Eorum confutatio.
- §69. An lex nat. transeat in positivam?

§. I.

Quæ sint proprietates Juris naturalis? quod sit discrimen inter jus nat. & positivum? ac num lex natura sit idem cum jure natura?

52. I.) Proprietates Juris nat. sex numerantur, scilicet unitas, uniformitas, universalitas, evidentia,

ex-

excellencia, & immutabilitas quo ad substantiam

Unitas desumitur hic *ex fine*, ad quem Jurisprudencia nat. dirigit. Et si enim in quovis homine sint plur. præcepta naturalia, ex omnibus tamen non nisi unum resultat Jus nat. quatenus omnia præcepta hæc reducuntur ad unum principium, unum finem, unum naturæ Auctorem. II.) *Uniformitas* denotat eundem obligandi modum, quo Jus nat. omnes homines, et ubique obstringit. Nec enim ex varietate locorum variationem *intrinsicè ac in se recipit*, ut leges humanæ. Neque etiam rationem propriam alicujus individui sed naturam specificam, quæ eadem in omnibus, & ubique est, sequitur. Et hæc vera sunt quo ad principia universalialia, quamdiu status hominum, aliæque circumstantiæ non mutantur; alioqui mutari poterit obligatio naturalis, non secundum se quidem: bene tamen indirectè ac consequenter ad mutationem materiæ, de quo uberius infra tractabimus. III.) *Universalitas* in eo consistit, quod cum Jus nat. fundetur in ipsa rationali natura, obliget omnes, in quibus recta ratio est; & sub hoc respectu apud Ictos non raro confunditur cum *Jure Gentium*, auditque *communium omnium nationum*, uti legitur in *Can. 7. dist. 1.*

IV.) Evidentia Juris nat. dicitur eo sensu, quo *invincibiliter* ignorari saltem per longum tempus, & ex toto nequeat, puta, quo ad *principia prima*. &c

V.) *Excellentia* proprietas Juri huic tribuitur ex eo quod excellat inter omnes alias leges, cum earum sit norma. Si enim ab hac æquitatis regula Jus positivum deflectat, legis nomen non meretur. Proprietates hæc ita succincte hic & nunc adductæ fu-
sius exponentur in seqq. quæstionibus.

53. Quod autem attinet ad *discrimen inter Jus nat. & positivum*: id fundatur imo) in causa efficiente. Jus enim hoc DEUM ut *Auctorem natura*, positivum vero aut hominem, aut DEUM, *sub alio* tamen respectu

De pro fonte agnoscit. 2do. In causa materiali: quod obligatio juris nat. oriatur a natura objecti, indeque se diffundat in præceptum. Hinc etiam dici consuevit, ea quæ sunt juris nat. prohibita esse quia mala, & non ideo mala esse, quia prohibita, similiter: præcipi bona ut fiant, quia necessario bona sunt in se, & non ideo bona quia præcepta. A contrario autem obligatio juris positivi oritur præcise a præcepto & voluntate præcipientis, indeque derivatur in objectum. Atque id circo de iis, quæ juris sunt positivi, dicitur ea esse mala quia prohibita, & non ideo prohibita, quasi in se essent mala. Similiter: bona necessaria esse ut fiant, quia imperata, & non ideo imperata, quasi de se bona necessaria essent. Et hac de causa merito Aristoteles 1. Eth. c. 7. ea esse juris positivi definit dicens: quæ a principio antequam lex statuatur, nihil refert, sic an dicit fiant, postquam vero lex est lata, refert; quia videlicet eorum obligatio non oritur a natura rei præceptæ: sed a præcepto & voluntate præcipientis. Unde autem dignoscendum sit, quod aliqua obligatio oriatur ex natura rei; decidetur Cap. seq. de princip. indicat.

54. 3rio) Differt in causa formali. Jus enim nat. sola DEI voluntate, ex hypothese liberæ creationis hominis constitutum, ac menti nostræ inditum, nec voce, nec scriptura promulgatur: Jus autem positivum non cordibus imprimitur: sed scripto datur, præconis voce publicatur, aut consuetudine vim legis habente per actus externos introducitur.

4to) In causa finali. Finis enim nat. legis minus principalis est utilitas totius naturæ humanæ in se consideratæ, recta scilicet constitutio & felicitas ejus naturalis, quam illius Author DEUS intendit, & sic legem fert, ut hæc recta constitutio procuretur & conservetur. Finis autem ultimus & principalis est DEUS ipse infinite perfectus, ob cujus perfectiones

commendandas, uti omnis creatura, ita cum perfecta constitutio rationalis Reipublicæ per leges naturales procuranda, a summa illa mente intendit ac dirigitur. Contra autem finis *positivæ* legis legum varietate varius est, & ex libera voluntate Legislatoris procedit. §50) Differt in effectu. Jus nat. obligat omnes, qui naturali pollent ratione & ita quidem, ut *in se* mutari nequeat. Secus *positivum*, quod non omnes: sed illos tantum stringit, qui Legislatori sunt subiecti, nec ita stant, quin mutari possit.

55. An autem *Lex nat. sit idem cum Jure naturali* (jam ex n. 13.) non semper hæc esse comparabilia, ut unum de altero affirmari possit, sed cui *secundum quid*, tanquam speciem a suo genere imo tanquam hominem verum ab homine. Constat enim Jus nat. generice sumptum possit ligi improprie, pro *mera exigentia* naturali, vel pro *instinctu nature* sensitivæ, qui communis est brutis hominibus: aut demum pro *inclinatione ad bonum & malum morale*, secundum aut contra naturam naturalem. Et solum *tertio* hoc respectu sumptum Jus nat. est idem ac *lex naturalis*: Jus naturale legale proprie, quod accipitur pro omnibus & firmiter præceptis naturalibus homini impositis. Cuius quærens autem est, ut ab aliter intellecto jure naturali distinguatur lex nat. nec sit idem cum illo.

§. II.

An præcepta Juris naturalis sint mutabilia?

56. **P**Ræcepta nat. secundum se formaliter & proprie, manente eadem materia & circumstantiis nulla prorsus auctoritate sunt mutabilia. est I.) Quia jus nat. si consideretur prout est in se, non dependet ab ipsius arbitrio, cum versetur

ea, quæ habent intrinsecam bonitatem moralem, vel malitiam. Itaque sicut essentias rerum, ita jus naturale manente natura rationali cum usu rationis & libertatis DEUS mutare nequit. Alioqui illud intrinsece mutando negaret seipsum, quia negaret sibi deberi cultum & amorem, imo & affirmaret se odio & aversione dignum hoc ipso, quod præcepta *1ma* Decalogi tabulæ tanquam prima naturæ principia inmutaret II.) Tanto minus potest inmutari jus hoc, quatenus consideratur *in homine*. Quia est intrinseca proprietas fluens ex natura rationali, quam cum homo immutare nequeat, neque illam poterit. III.) Demum, sicut res *intrinsece mala* nunquam potest desinere esse mala, ita non potest desinere lex negativa illam prohibens, & affirmativa actum *de se* honestum præcipiens, cujus ommissio tunc dum actus necessario alias ponendus esset, semper est mala. Ex quibus etiam sequitur non posse vel ab ipso DEO *abrogari* legem naturalem, nec locum dari *dispensationi directæ*: bene tamen *indirectæ*, scilicet mutatis circumstantiis, si hæc mutari possint.

57. Possit quidem hic opponi, quod juxta n. 26.) *omne* malum morale formalem suam malitiam desinat ab intrinseca voluntate prohibentis DEI: igitur sublata prohibitione hac tanquam Authoris naturæ & Juris naturæ, præceptorum negativorum transgressiones non amplius sunt futuræ malæ formaliter. Sed contra est, quod sit mensura hoc casu malitia actionis *radicalis* proveniens ex innata disconvenientia ejus cum natura rationali, qualis sufficit ad id, ut actus sit *ex se* immutabiliter turpis. Hujus sententiæ est lex Justinianæa §. II. *Inst. de F. N. G. & C.* dicens; *Sed naturalia quidem jura, quæ apud omnes Gentes peræque observantur, Divina quædam providentia constituta semper firma, etque immutabilia permanent.* Atque asserta hæc decisio procedit nedum quo ad *1ma*

& generalia principia, seu synderæses : *bonum faciendum : malum fugiendum* &c. sed etiam quo ad particularia, & ex primis illis per evidentem, vel moraliter certam illationem deducta, scilicet : *non blasphemandum : non mentiendum* &c. Par enim est ratio ; & ex vero non sequitur nisi verum.

58. Illa tamen præcepta naturalia pleraque in proprie, *indirecte*, & *secundum materiam* solam immutari possunt potestate etiam humana, quoties materia præcepti naturalis subest eidem. Quia leges nat. improprie mutari nil aliud est, quam circumstantias ita variari, ut materia non amplius sub lege & Legislatoris intentione contineatur : Porro quando materia Juris nat. pendet a potestate humana hæc circumstantia ita variari potest, ut materia non amplius maneat sub lege nat. & Legislatoris intentione, e. g. *Si Judex rescindat contractum : irritus promissionem ob justam causam* &c.

Ratio præterea hujus est, quia eo casu, quo materia Juris nat. humanæ dispositioni subest, non habet obligationem absolutam : sed solum *limitatam* quousque scilicet legitima potestas aliud non statuat aut donec eventus circumstantias mutet. Si igitur ex post facto humana potestas aliud statuat &c. Juris nat. desinet obligare. Ita enim votum libere nuncupatum DEO, licet naturali jure voventem obstringat (cum æque conveniens sit DEO, ac homini de tam fidem servare) tamen humana potestate ex justa causa relaxari vel commutari potest. Quia votum non obligat nisi dependenter a voluntate voventis, igitur materia voti subiecta est potestati humane, cum ipsa voluntas hominis, a qua substantia voti provenit, eidem subiecta sit. Itaque quia votum *non absolute* obligat : sed solum *limitate*, quam diu nempe Superior propter justam causam voventem voluerit esse obligatum, illud relaxari a Superiore

fiere potest, quin jus nat. *formaliter* immutetur. Idem in *juramento* promissorio locum habere experientia testis est, pariter ac de omnibus obligationibus ortis ex pacto vel contractu, hæ enim auctoritate humana tolli vel minui possunt. Quia *tacitam* conditionem annexam habent, si Superior non immutaverit, vel &c.

Dum igitur contractus cum Pupillo, Minore, prodigo &c. celebratus jure civili pronuntiatur irritus, non jus nat. *formaliter* mutatur: sed materia, seu promissio mutatis circumstantiis juri naturali subtrahitur, utpote quæ illi non absolute subiacebat: sed pro illa tantum circumstantia, ubi a superiore non fuerit ex justa causa irrita. &c.

59. Vinculum quoque Matrimonii *rati* nondum consummati a S. Pontifice dissolvi potest sine immutatione formali juris nat. Quia matrimonii vinculum divina quidem ordinatione, prævia tamen mutua Conjugum voluntate & conventionione inducitur: Igitur Lex nat. de tenenda individua vitæ consuetudine, habet pro materia promissionem humanam, & hoc ipso dispositioni Ecclesiasticæ subjectam: si ergo S. Pontifex promissionem irritet, tollitur vinculum matrimonii *rati*. Nec tamen infringitur jus nat. utpote quod obligare desit in illa circumstantia, quando promissio & conventio de perpetua cohabitatione ex justa causa irrita fuisse supponitur.

Quæ omnia magis adhuc locum habent in DEO, quando materia præcepti subest potestati illius. Hac enim ratione DEUS potuit contra 5. Decalogi præceptum, *non occides*, præcipere Abrahamo Gen. 1. ut Filium Isaacum sibi immolaret. Quia occisio innocentis tamdiu est mala intrinsece, quamdiu est injusta, atq; adeo mala etiam innocenti: Atqui *DEUS* totius creaturæ Dominus, ad ostendendam absolutissimi dominii sui magnificentiam jubeat in-

nocentem occidi, occisio non est injusta, & p
 nullo modo mala innocenti: sed potius bona, c
 auctoritate illius peracta, qui potest malum ap
 rens in verum bonum commutare. Alioqui n
 Martyrum propter DEUM tolerata esset mala M
 tyribus, quod absit. Quod si autem hæc licet
 parte Tyranni & causæ *physicæ* injusta fuerit, ac
 tamen justissima est ex parte causæ *moralis*, qu
 nus pro DEO & ejus sancta Fide, aut pro vir
 occisi sunt: indeque mors hæc illis uti vere est
 riosa, ita minime mala. Tanto minus ullo r
 mala fuisset Isaaco, aut cuivis alteri, qui ex d
 DEI mandato ad ejus Gloriæ magnificentiam o
 dendam innocens occideretur; nil obstante c
 extra talem casum *directa* innocentis occisio jure
 sit prohibita. Inde autem alia exempla ita mut
 materiæ jure naturali præceptæ facile colligi
 sunt, ex quibus lex nat. *limitata* infertur.

§. III.

*Quæ sit diversitas inter variationem, quæ fit in jure na
 inter eam, quæ fit in jure positivo?*

60. **M**utationum hujusmodi hoc discrimen
 quod variatio eorum, quæ fiunt jure
 non eveniat propter variationem aut mutationem
intrinsicam ipsius legis nat. sed tantum propter ad
 tum novæ circumstantiæ, quæ extrahit object
 e numero eorum, quæ lege nat. comprehendeb
 tur, & sic definit obligatio naturalis, quin lex nat.
 mutetur. Neque enim unquam de jure nat. fuit,
 v. g. ensis depositus reddatur furioso, eum rati
 fui dominii repetere volenti, quin potius cont
 rium semper jus nat. præcipiat. Inde fit, ut gene
 liter verum sit, id quod est de jure nat. ad *suam*
stantiam, & quamdiu non mutatur materia præcepti, u
 que & semper eandem vim habere, ut definit A
 stot. §. *Ethic* c. 7.

Varia-

Variatio autem eorum, quæ sunt de jure *positiva* evenire potest non solum facta variatione ex parte *objecti* (ut si is, qui die veneris a carnibus abstinere tenebatur, in febrim incidat) sed etiam facta variatione & mutatione in *ipsa lege*, eam abrogando omnino, aut in ea dispensando, eo quod obligatio illius non ex natura *objecti*; sed ex voluntate pendeat Legislatoris. Merito proin Aristoteles *l. c.* ea quæ juris sunt *positivi*, *mensuris vini & tritici* similia esse asseruit, quia sicut hæc pro arbitrio hominum nunc majores nunc minores fieri, & mutari possunt, ita illa, quæ a jure *positivo* dependent. Et D. Th. *quodlibet. 9. a. 15.* ait: *Sunt quedam actiones, quæ absolute considerate deformitatem, vel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus bona efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere &c.*

61. Sed petes: *quomodo jus positivum efficere possit, ut quid liceat contra jus natura?* Resolutio quæstionis hujus facile colligitur ex jam dictis. Quod scilicet jus *positivum* nunquam efficere queat, ut aliquid liceat *contra jus natura*: sed solum, ut liceat *præter jus nat.* Id vero facere potest & solet, apponendo, vel adimendo aliquam circumstantiam ex parte *objecti*, qua id esse desinat sub obligatione *juris nat.* mansurum alias sub illa, si circumstantia hæc abesset. Patet id in *Præscriptione*, qua ei, qui bona fide possedit aliquid alienum toto tempore requisito, fas est transacto hoc tempore retinere illud, licet resciat fuisse alienum. Quod tamen seclusa lege *præscriptionis* esset *contra jus nat.* quia tunc retentio rei alienæ foret *rationabiliter invito Domino*, qualis non fit *præscriptione* debite completa.

Atque ita intelligendus est Ulpianus in *l. jus civile ff. de J. N. & G.* dicens, *cum aliquid addimus, vel detrahimus juri communi NATURALI scilicet & Gentium, ut civile efficiamus*, nempe jus civile effici secundum

eam particularem determinationem, quæ ob
 etiam novam circumstantiam immutavit mater
 juris nat. Hinc exemplum adducit Aristoteles
Ethic. c. 7. in hunc sensum loquens : De jure nat
 DEUM coli debere : sed indeterminate, hoc ve
 lo modo; quod vero hoc, vel alio sacrificio in
 ticulari colatur, id non est de jure nat. sed ex
 trio hominum pendet : Quare statuere capram I
 & non duas oves mactare, non ad jus nat. sed
 positivum civile spectat. Eodem modo dete
 natio Sacrificiorum Missæ in nova lege, ad jus
 num positivum pertinet. Item est de jure nat. n
 factorem coerceri debere, hoc autem an alio m
 coerceatur, ad jus humanum spectat. Addit
 vel detrahit jus humanum juri nat. dum adimit
 addit circumstantiam materiæ hujus legis.

§. IV.

*An Jus nat. capax sit interpretationis, vel æquo
 bonique & Epikia?*

62. I.) **E**PIKIAM proprie dictam ne quidem divini
 lex nat. admittere potest. Nam Epikia
 propria ac vera est, qua non præcise interpretamur
 sed emendamus legem, atque *casum clara lege
 prehensum, ex bonigna interpretatione mentis Legislato
 lege excipimus.* Talis porro emendatio non pe
 dari in naturalibus præceptis, quia hæc posita
 tanquam necessario convenientia, vel disconveni
 tia rectæ rationi, suntque principia vel immed
 nota, vel propositiones necessariae, vel ex princi
 naturalibus deductæ igitur in nullo individuo
 sunt deficere, ita ut obligare desinant non mut
 objecti circumstantiis. Ac proin nec emendationem
 admittunt. Quo fit, ut in præcepto v. g. de *non
 siendo : non pejerando &c.* æquo & bono non sit loc

cum

eorum disconvenientia nunquam desinat, & nulla
 laeri possit circumstantia, quæ mutet materiam.

63. II.) In aliquibus tamen naturalibus præcep-
 tis admittitur *Epiikia impropria*, ac interpretatio
 etiam mere humana. Quia aliqua præcepta etiam
negius non semper & *absolute*, sed *limitata* solum ob-
 ligant, ut est præceptum *non occides*, id quippe obligat
 tantum *ne auctoritate privata*, & modo *mere aggressivo* in-
 iuste occidamus. Pari ratione æs alienum solvere jure
 nos jubemur, nisi ipsi extremam, vel gravē necessita-
 tem fame emori, aut grave aliud periculum subire
 debeamus, tunc enim *imo* casu redibit saltem quo
primæva bonorum cōmunio, altero autem
differt solutio poterit, non obstante quod cre-
 ditur sit *invitus*.

III.) Ex ita decisa quæstione colligere pronum
 est, quod jus nat. admittat interpretationem, non item
Epiikiam propriam. Porro id discriminis est inter
 hæc: quod *Epiikia* sit opinio qua judicamus, quod
 hæc verba præcepti sint clare obligativa, voluntas
 tamen Legislatoris sit, ut in circumstantiis certis
liberius non obligetur. Et hæc *Epiikia* alio nomi-
 ne dicitur *interpretatio legis restrictiva*: *exceptio a lege*
missa &c. Hinc *Epiikia* propria, qualis datur in
legi humana, dicitur licite aliquid agere contra *verba*
obscura. Contra autem *interpretatio* exponit *verba ob-*
scura & dubia, ex aliis principiis limitationem, aut
derogationem admittentia. Prædictam *Epiikiam*
differt vocat prudentem legis scriptæ *moderatio-*
em, teste Suar. de LL. lib. 1. c. 2. n. 10.

§. V.

Quid Juris sit circa legem nat. dubiam?

64. I.) Propositæ quæstionis vis in eo sita est;
an in modum sibi consulere possit, vel debeat ille,
qui de *existentia* legis nat. dubitat, an hic vel ille actus
 sit *jure* nat. prohibitus, nec ne? cui resolvendæ.

Premittendum est, quod dubium formale in abstracto sit suspensio iudicii sive assensus absoluti utramque partem contradictionis ab intellectu apprehensa vel ex defectu sufficientium, vel ex æqualitate utriusque pugnantium rationum. Aliud proin est pure negativum quod oritur ex omnimodo defectu rationum una & altera parte, v. g. si dubites, an stellæ numero pares? & dicitur potius nescientia. A non pure negativum, quando pro neutra quidem contradictionis parte adest ulla ratio gravis, non sunt tamen pro utraque æqualiter mediocres, ita saltem sufficiant ad prudenter dubitandum. Purum est, quod oritur ex rationibus invicem contrariis pro utraque parte vere probabilibus, ac de se sufficientibus ad prudentem assensum, vel dissentium, saltem si non simul concurrerent. Potest autem esse vel speculativum, vel practicum. Illud versatur circa rem in genere, abstrahendo interim ab ipsa acti- v. g. si dubites: an licet in sylva aliena venari: Ius autem circa rem in particulari: ut si dubites an licet venari in sylva aliena. nat. spectato liceat hic & nunc proxime & immediate in sylva aliena eum venari & plumbea trajicere cervum in sylva aliena eius asportare. Demum aliud est dubium Juris, aliud facti. Prius est de lege, dominio, valore, seu honestate actionis, puta, an lex aliqua obliget, vel non, an dominium mihi competat? an actus valeat? Facti dubium versatur circa factum, v. g. an ego occiderim? an Sejus occiderit Titium &c. His praesentibus factis facilius sequi potest decisio.

65. II.) Stante igitur dubio stricte practico, seu non deposito, semper tutius est eligendum. Quia cum rati- onans cum dubio practico non ageret ex fide: sed ex naturali contemptu legis. Nam ille æquivalens est in animo suo constitutus, ac si diceret: hoc fit, sive non fit prohibitum ab Auctore natura, nihil

facto. Hinc dubius an lex v. g. prohibens existat, tenetur veritatem indagare, & interim actionem suspendere, vel quod tutius eligere, & legem dubiam observare, quia alias laboraret ignorantia vincibili, saltem æquivalenter, ac proin committeret se periculo proximo peccandi, quod prohibet lex naturalis. Et hæc sunt plana.

66. III.) Sed quid juris est, si sufficienti inquisitione facta dubium speculative de existentia legis obligantis vinci non possit ab eo, qui vellet practice exercere actum, de quo speculative hucusque dubitavit? An dubium hoc prudenter deponet se practice resolvendo ad operandum, ex hac ratione, quod *post diligentem inquisitionem, nec sibi constet quod existat, neque etiam quod non existat lex illa*; verbo: quia *ignorat obligationem hujusmodi*? An vero teneatur se potius gerere etiam hoc casu, tanquam in dubio simpliciter non deposito, sequendo partem tutiorem, & observando legem dubie existentem?

In decidenda quæstione hac in utramque partem disputant T. T. & Naturalistæ quorum neutri opinioni hic & nunc patrocinamur, verum sistendo præcise in jure nat. ac abstrahendo a lege positiva (de qua alibi distincto opere *Errorem. theorico-practic. 5. à f. 30. tractavimus*) id solum hic statuere nostrum est, quod jure nat. spectato, in casibus practice dubiis connexis cum gravi animæ periculo, ac a nostra electione libera & judicio dependentibus, debeamus eam partem eligere, quæ verisimile peccati periculum certo excludat. Ita naturalem hanc obligationem intimante divino eloquio *Eccl. 3. v. 27. Qui amat periculum in illo peribit.* Cum autem lex divina hæc juxta *n. 35.)* sit regula *remota* ac *objectiva* honestatis actus; necesse est, ut adsit regula *proxima* ac *immediata* ejusdem, quæ voluntati nostræ, utpote potentiaæ cœcæ, neque obligationem legis divinæ per se ipsam per-

percipere valenti repræsentet, quid nam lege naturalis divina sit præceptum, vel prohibitum. Porro regula nequit esse alia, quam *dictamen* conscientie *practicum & ultimum*, quo operans certus sit de bonitate actionis ejusque honestate vel saltē licentia ita convictus, ut non possit hic & nunc admittere dentem formidinem de opposito. Ita enim procedens agat jam *ex fide*, nam in amovendo candi periculo egit, quantum in se erat, neque naturale ad plus obligat.

67. Circa hoc tamen conscientie dictamen extrema in via abierunt Protestantium Naturalistæ. Et quidem Hobbesius *de Cive*, c. 12. a. 1. & c. 14. non tantum conscientiam nostram tanquam non actus honesti *proximam*: sed etiam divinam operationem excludit, solam humani Principis voluntatem pro regula boni & mali, justi ac injusti accens. Puffendorfius *de J. N. & G. l. 1. c. 3.* omne dictamen conscientie nostræ rejicit, dicente *probe notandum, conscientie nullo alio respectu circumferendas hominis actiones locum aliquem tribui, quam a nobis cognitione legis imbuta est.* Unde juxta hunc naturalistam sine ulla limitatione docentem, & edentem *omne dictamen*, ille, qui scit dari legem humanam: sed eam hic & nunc implere *physice* potest, adhuc formaliter delinquit, quia *cognitione legis mens ejus imbuta est, & dictamen facere præteritur.* Heineccius in *Elem. J. N. & G. l. 1. c. 2. §. fin.* asserit, in dubiis resolvendis absolute non nos sequi aliorum sententias, nisi dictamen *metaphysice* certum habeamus. Pro confirmatione meo suæ, ex *Montaltrii* literis provincialibus, Parisiis rogum damnatis, & ab Ecclesia jam olim, & iterum A. 1761. reprobatis, ac Romæ infamiter addictis transcriptæ, adducit rationem: Quia

stolu

stolus nos aliorum sententia in re tanti momenti stare prohibet, dum inculcat præceptum, Rom. XIV. v. 5. *Unusquisque in suo sensu plane certus esto.* Inde concludit ibid. c. 3. §. 92. in not. quod in moralibus circa licentiam actionis, neque bonum, neque melius: sed necessario quod optimum est, eligendum sit; & quidem juxta propriam uniuscujusque arbitrium, exclusa omni auctoritate etiam sanctissimorum virorum.

Sed compatiendum est huic Scriptori, qui falsi poetas non metuens, etiam Gentium Apostolo infamem hanc stropham affingere non erubuit. Sanctus enim Doctor iste loc. cit. nempe ad Rom. XIV. v. 5. non illa, quæ Auctor falso citavit: sed hæc sola verba habet: *Unusquisque in suo sensu abundet.* In toto autem opere Epistolarum D. Pauli nullibi reperitur vox hæc: *plane.* Imo 1. ad Thessal. c. 5. v. 21. manifeste dicit; *Omnia autem probate: quod BONUM est tenete,* hinc non obligat ad optimum, nec semper ad melius, præterquam in amplectenda Fide, quæ cum una sit vera, eaque sola Catholica & Apostolico-Romana, gradum comparativum, & superlativum, pariter ac existentia unius DEI, & unius Baptismi, excludit. Quod etiam locum habet, ubi de injuria 3^{ti}, vel valore Sacramenti agitur, ac quoties prudens periculum salutis æternæ immineret, tunc melius, seu tutius eligendum. Viderint Orthodoxi Authorum A catholicorum circa materiam *moralement* tractantium lectores, quorsum se præcipitent, si eorum Institutiones sive Elementa de jure nat. & similia hujusmodi legant?

68. Prout autem adducta Protestantium Moralistarum momenta veritati dissona sunt, ita approbationem meretur communis recte sentientium doctrina fundata in verbis D. Pauli, Rom. 14. c. 1. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Dogma vero hoc non plus ad licentiam actionis requirit, quam dictamen con-

conscientiæ practicum de honestate agendorum omittendorum, ac proin non requirit certitudin summam, & absolute infallibilem, ita ut hæc fiat etiam moralis. Metaphysice enim ac certi sumus de fidei articulis a DEO revelatis; tra vero in naturalibus, si prima ac generalia cippia, cum paucis quæ ex illis evidenter concluditur, excipias, certi esse non possumus, propter defectum infallibilitatis & certitudinis summæ.

Docet quippe experientia, quod Diæcesan Ordinario, Parochiani Curioni, Pænitentes Confario prudenti in suis dubiis acquiescant; varique Clientes & Litigantes in causis perplexis stant in Responsis Ictorum, & Facultatum Jurium, formantes dictamina practica pro resolutione suæ conscientiæ: Et tamen sicut illa omnia cilia ac responsa, ita & iis conformata Clientulorumque dictamina non sunt metaphysice certa ut per se patet.

Sufficit igitur dictamen *moraliter certum*, seu iudicium de licentia & honestate actionis, aut omissionis, quod *omnibus rite consideratis* ita certafaciat operantem, ut hic prudenter nihil metuat actio vel ejus ommissio legi naturali adversetur. Qu forte adhuc vel decisio hæc cuiquam non arridvel *prudens hereat dubium* de opposito, optimum suggerit consilium naturalis & Divini juris inter Apostolus 1. *Philipp.* 10. monens pro hoc casu: *betis potiora, ut sitis sinceri, & sine OFFENSA in Christi*: Eligat igitur eam partem, quæ etiam bram periculi offensæ removet, alioqui operat contra propriam conscientiam, sive recte, sive e nee sibi contrarium practice dictantem.

§. VI.

An Lex nat. quo ad conclusiones particulares dubia transeat in materiam Legis positivæ?

69. Fuit non nemo, qui id negavit in suis lucubrationibus theologicis de *Act. hum.* Sed certum est eam transire in materiam legis positivæ, idque non solum Ecclesiasticæ: sed etiam (*saltem regulariter*) Civilis. Et quidem de Ecclesiasticis facile quivis concedet, cui Jus canonicum vel a longe innotuit. Quid enim aliud volunt illæ Eruditorum disputationes ab Ecclesia decisæ circa Matrimonium *ratum* nondum consummatum: professionem religiosam patientem dispensationem S. Pontificis ex conveniente causa: reconciliationem sui cum DEO *instantiam* post admissum crimen; impedimentum matrimonii proveniens ex impotentia perpetua quidem: sed tantum *respectiva*, intuitu scilicet hujus solius conjugis, non item aliarum fæminarum &c? Quo ad leges quoque Civiles ambigi non potest. Quia hæc innumeræ sunt, quæ dubias obligationes naturales decidunt, uti liquet ex *tot. tit. ff. de. O. & A. tit. de pat. tit. de emp. vend.* aliisque similibus. Idque merito factum est, quia non ad Ecclesiasticum tantum: sed etiam Civilium causarum Judicem spectat decidere casum dubiæ obligationis cujuscunque, in materia adiaphora occurrentis, ne justitia maneat in suspensio.

Nec refert, quod Lex nat. etiam dubia sit adhuc divina: non enim inde sequitur, quod ejus interpretatio ad solum naturæ Auctorem, vel Christi Vicarium aut ejus Ecclesiam spectet. Nam etiam Decalogi præcepta alioqui certissima sunt Lex divina & naturalis, quin tamen ideo excludant Judicis Laici interpretationem eo casu, quo delictum aliquod non satis manifeste probatur, contra aliquod Decalogi & naturale præceptum fuisse perpetratum, & dubia obli-

obligatio manet. Quod uberius constare potest ex Carolin. ordin. crim. Ubi casus illi, qui maximam Judicibus difficultatem, circa obligationes restitutionum, ex variis criminibus provenientium afferebant à justissimo & sapientissimo Imperatore decisæ & complanatæ sunt, vinque Juris communis in Imperio Romano habent.

Dixi tamen: *saltem regulariter*. Quia aliquæ sunt causæ privilegiatæ, circa simoniam, hæresin, causas matrimoniales *quo ad valorem contractus*, & similes aliæ, quæ cum ad Judicem Ecclesiasticum *privative* pertineant, Magistratus Laicus non se in eas intromittit.

ARTICULUS V.

De objecto, seu materia Legis naturalis.

SUMMARIUM.

70. *Qua sit causa efficiens legis nat?*
71. *Quale objectum legis ejusdem?*
72. *An etiam omne rationi consentaneum?*
73. *Et an omnes virtutes?*
74. *Imo & an omne honestum, decorum?*
75. *&c. Justum, æquum quid denotent?*
77. *&c. Actiones interne an sint objectum J. N?*
79. *Ratio connexionis hujus articuli cum seqq.*

70. Ex adducta n. 14.) Juris nat. definitione patet jam causam *efficientem* legis naturalis esse DEUM naturæ Auctorem, ejusque voluntatem homini per dictamen rationis naturale intimatam. *Formalem* autem *intrinsecam* consistere partim in ipso *habitu*, vi cujus ex sua natura capax est homo discernere bonum a malo: partim in *actu*, seu actuali interna promulgatione voluntatis divinæ, tanquam legis nat. qua ille in certis circumstantiis hic & nunc practice
ad-

admonetur, quid sibi necessario fugiendum, prosequendumve sit. Causa vero *extrinseca* consistit in conformitate principiorum cum lege DEI, tanquam norma universalis, per quam naturæ congrua, vel dissona sunt formaliter honesta, vel inhonesta, iusta, vel injusta. Quæ conformitas dicitur etiam *applicatio legis naturalis* facta per dictamen conscientie practicum de iis, quæ hic & nunc in particulari agenda, vel omittenda sunt. Ex eadem descriptione liquet etiam ad objectum, seu causam materialem juris nat. pertinere, quidquid rectæ rationi consentaneum vel dissentaneum est. Quia autem multa sunt eidem consentanea, v. g. largitio eleemosynæ pauperi triviali, neque in extrema, nec in valde gravi necessitate constituto &c. quin tamen semper sint materia juris nat. *necessario precipienti*. Hanc ob causam convenientia hæc materiae fusius examinanda est.

§. I.

Quale sit objectum materiale legis nat. seu circa quid illa versetur?

71. I.) **I**n comperto est legem nat. versari circa principia morum *prima generalia*, ac per se nota, qualia sunt: *Bonam faciendam: malum fugiendum: Quid tibi non vis, alteri ne feceris.* Item circa principia non ita quidem generalia: sed *specifica*, nihilo minus per se etiam nota, qualia sunt: *DEUS colendus: Justitia servanda: Nemo sine causa ladendus.* Ad hæc enim singula natura immediate inclinat, adeo ut absque ratiocinatione, ex ipsa veluti profluant.

II. Eadem lex nat. versatur quoque circa conclusiones ex primis principiis moralitatis evidenter aut certo deductas, seu circa *omnia precepta moralia*, quæ fundant *honestatem* moribus necessariam, sive dein proxime, sive remote inferantur ex primis principiis. Horum aliqua facilius: ut *adulterium, fur-*

E

sum

rum, *blasphemia*, aliaque Decalogo prohibita, vel præcepta : alia difficiliter eruuntur, uti sunt præcepta *negativa* de vitandis usuris, de duello, vindicta &c. *vata*. Item præcepta *positiva* de servandis profanis, de eleemosyna &c. *Ratio* horum omnium quia hæc ipsa evidens connexio est convenientia & natura rationali, & veluti necessitas, qua ejusmodi præcepta ex ipsa natura & a DEO, ut Auctore naturæ, mediante ratiocinatione eruuntur, eo quod tenentur ad eundem finem cum suis principiis, debent nempe conservationem, & felicitatem naturæ humanæ. Cum igitur principii veritas continetur in conclusione, hoc ipso qui unum præcipit, vel prohibet, necessario quoque præcipit, vel prohibet in aliis contenta, & per evidentem vel certam illationem deducta.

72. III.) Major autem hac in parte difficultas est : *An juris nat. objectum sint ea quoque, quæ quocumque sunt rationi consentanea, vel dissentanea ?* Et non pauci, qui putent affirmative respondendum, quod illorum iudicio, *honestum non distinguatur a jure* ac proinde omne rationi consentaneum & honestum esse jure nat. præceptum autumant, sicut præceptum justum. Ita enim veteres Philosophi sepe prohibentur : *honestum est id, quod ultimo fini, seu summo bono obtinendo idoneum est.*

IV.) Verum *negativa* certa est responsio. *id omne & solum est objectum juris nat. quod rationi non quomodocumque : sed simpliciter ac absolute consentaneum, vel dissentaneum, id est, quod a natura nem seu felicitatem naturæ rationali debitam in se requiritur, ut fundat necessitatem in natura, vi cui non possit non esse prohibitum vel præceptum, saltem permissum.* Quo fit, ut Jus nat. tantum obliget homines, quatenus sunt creaturæ rationales.

antique ad felicitatem naturæ rationali ita propriam & necessariam, ut sine hac humanum genus foret *possive* (puta, negatis officiis perfectis erga Deum, se ipsum, & proximum) vel saltem *negative* (per neglecta inquam imperfecta officia) defectuosum, & male constitutum. Ratio est, quia augmentum felicitatis, quod esset ex observantia objectorum aliter, quam *necessario* rectæ rationi convenientium, vel disconvenientium, naturæ Auctor reliquit juri positivo tum suo, tum Gentium, & Civili, ne præceptis propemodum infinitis genus humanum gravaret, naturamque ipsam confunderet; ut tradit D. Th.

1. 2. q. 91. a. 2. & 4. tum q. 95. a. 2.

Ex honesti definitione ab Ethnicis derivata male argumentatur contraria opinio. Non enim omne *idoneum* est simpliciter necessarium. Ita quippe famelico delicatioribus cibi sunt *idonei* ad finem satiandæ famis, non tamen sunt necessarii, cum per ordinarios etiam finis ille obtineri possit. Philosophi igitur illi sano sensu intelligendi sunt loqui de idoneitate *necessaria*, non item de *pure conveniente*.

73. V.) Hæc ita decisa sufficienter ad alteram priori similem quæstionem: *An scilicet materia legis nat. præter universalis, & ex illis evidenter, aut certo deducta specifica ac particularia præcepta, extendi debeat ad alia objecta, & virtutes?*

Et licet non nulli etiam ad hoc quæsitum affirmative respondeant, communis tamen est sententia *negativa* docens, quod præter principia generalia, superius adducta, & ea, quæ ex his evidente necessitate, aut saltem certo deducuntur, non se extendat Jus rat. Quia multiplicarentur præcepta naturalia sine certo & evidente fundamento. Et alias nullarentur bona opera *meri consilii*, uti est cælibatus, irginitas, eleemosyna extra extremam & gravem necessitatem, vel positivum præceptum.

74. VI.) Acriter adhuc disceptatur inter Naturalistas ; *An omne decorum, honestum, justum, & equum materia legit naturalis precipientis ?*

Disceptationem tamen hujusmodi dirimere sunt ea , quæ jam a n. 71.) attulimus. Ac principia *honesti, justii, decori, & equi*, quæ ad regenda officia Juris nat. Doctores passim naturali Juris prudentiæ associant, non aliter intelligenda nisi quatenus in naturæ *debito necessario* supra e cato fundantur , alioquin naturales obligatione bitrarie confunderentur cum obligationibus p c juris, pariter ac cum actibus meræ *decentia, & liti* , qui nec in jure positivo cadunt sub præcepto. Tanto minus debent esse objectum immediatum Juris nat. Cum hoc circa ea solum versetur , quod non præceptis vel non prohibitis genus humani in se & *intrinsece* male foret constitutum in o morali , cum dedecore supremi & perfectissim turæ Gubernatoris DEI O M. qui alias crea suæ rationali non satis providisset de mediis raliter necessariis ad obtinendum finem ei i xum.

75. Quia vero plerisque Naturalistis hæ ve ximæ voces, *justum : equum* ansam disputandi etiam non paucis halucinandi occasionem præ runt, justum est ut rectum eorum conceptum i namus. Ad quod intelligendum sciendum e *quum* , & quod idem est , *justum, bonumque*, i modis accipi. *Primo* generatim pro omni *ju rali* , quod est rectum secundum naturalem nem, quod nunquam deficit , si ratio non erre hoc modo consideratum denotat idem ac legitu id est conforme , commensuratum adæquatur naturali , tanquam normæ & regulæ omnis o tionis humanæ ; sive actus aut ommissio ejus ita formetur *justitiæ naturali universali ac legali* ,

commutativa & particulari (de quibus videri possunt infra, quæ statuimus de officiis ex justit. commut. Sect. 2. l. 4. art. 4.) Juxta hanc primam acceptionem, teste D. Th. 2. 2. q. 58. a. 5. æquum est, ut miles non deserat locum in acie, non fugiat, non arma abjiciat: Item ut non committat adulterium, non libidini vacet, ut non pubescens, non occidat innocentem, non furetur, ceterasque virtutes morales exerceat, & vitia fugiat, quæ justitia naturalis seu universalis prohibet, sectetur autem ea, quæ præcipit.

Secundo accipitur *speciatim*, seu pro justo & æquo proveniente ex justitia particulari commutativa, ut idem est, ac *æqualitas alteri debita*, qualis requiritur in contractibus, permutationibus, debiti solutionibus &c. Hinc quando dicimus *justum* sive *æquum* subjectum naturalis justitiæ; non quælibet æquitas, & adæquatio pro hujusmodi obligatione & restitutionem pariente intelligenda est: sed *æquitas & æqualitas naturalis debita ex justitia commutativa*. Alia quippe possunt quidem esse etiam ex justitia naturali, qualia sunt, ne blasphemias, mentiaris etiam officiose, de DEO bene sentias &c. verum, quia debitum hoc non procedit ex justitia particulari seu commutativa (quæ a multis *rigorosissima* audit) sed ex sola *legali universalis* virtutes morales præcipiente & vitia opposita prohibente; ideo æquitatis hujus violatio reatum culpæ & pœnæ, restitutionis obligationem non inducit.

Tercio modo accipitur pro *justo & æquo civili*, seu *legi humano*, id est quod lege humana constituitur, quæ consuevit in iis casibus, quibus vel jus naturale nil disponit præcipiendo aut prohibendo, vel defectu ejus nec evidens nec certa est. Ita proinde dicitur in l. 1. §. si filius ff. de suis & legitim. hæ-

Naturalis æquitate nepotes in filiorum locum succedunt,

si tamen lex humana successionem hujusmodi decrevisset, neque contra universalem, minus que contra particularem justitiam & æquitatem naturalem fuisset exclusio nepotum ab hujusmodi cessione, sicut non est hodie exclusio collateralium remotioris gradus.

76. Jam *sub tertia* hac classe justitiae & æquitate ac mere humani, veniunt non nulla objecta quae jure Gentium aut alio positivo ortum habent, ut v. g. *prescriptio*, quam qui jam bona fide & cum titulo sufficiente inchoavit, æquum est ut in ea perquamdiu conscientia rei alienæ usucapionem interrumpit, id enim juris humani dispositio quam æquum & justum agnovit. Plurima quoque sunt, quæ nulla naturali aut positiva lege præcipiuntur: nihilominus nulli earum resistunt hujusmodi sunt ea, quæ vulgo *honestæ, laudabilia, comoda, convenientia* dicuntur. Si igitur honestum decorum tale sit, quod non fundetur in *ullo debitu naturali*, neque civili & humano legali, recte auditur *vestum ethice: decorum: conveniens ethice: politicum*. Ita v. g. donanti aliquid redonare honestum curumque est: sed honestate mere ethica, ne invidiosus aut avarus fordidusve aliis videaris, non enim compensatio donationis illius ullo jure naturali vel positivo cuiquam imponitur: sed id cum similibus relictum est generositati & liberali utriusque genio. *Æquitas* hæc pro *honestate* et sumpta fundatur quidem in *rectitudine judicii naturalis sequentis rationem*, tamen non inde sequitur et oriri naturalem obligationem, cum non *necessario* detur a ratione naturali, & aliunde jam constitutam rationem multa nobis laudabilia dictare, tamen plerumque vim *consilii* non præcepti habet ut proin *æquitas naturalis* pessime a multis confunditur cum lege naturali præcipiente vel prohibente.

nisi ex actus circumstantiis desumi possit eum fundari in debito *justitia naturalis* universalis vel commutativæ.

§. II.

Utrum materia, seu objectum primarium Legis nat. sint actiones tantum externa?

77. A affirmat Puffendorfius in *præfation. de Offic. hom.* §. 8. & 9. dicens; *Juris naturalis scita ad forum daturaxat humanum adaptantur.* Et ibidem ait: *sicut forum humanum circa interna non est sollicitum, ita jus quoque nat. magnam partem circa formandas hominis actiones solum exteriores versatur.* Weberus autem Puffendorfi Glossator actiones internas, quales sunt de religione interna & externa naturali DEO exhibenda, omissiones item internæ blasphemix, & similia absolute negat esse objecta jurisprudentiæ naturalis: sed potius Theologiæ moralis, & ethicæ Philosophiæ, addens, *internam rectitudinem potius supponit ex Ethicis, juxta illud: ubi desinit Ethicus incipit Iâus.* His alludit Thomasius putans quod ratio sibi soli relicta nihil deprehendat respectu DEI, unde inferat eum externe colis velle. Fleischerus, Wolffius aliique hic infra laudandi prædictis Puffendorfi extravagantibus opinionibus etiam adhærent: Verum erronee & perniciose, ut mox constabit ex sequentibus.

I.) Officia enim hominis interna erga DEUM, se ipsum & proximum, sunt objectum juris nat. formaliter necessarium, ac ad honestatem regulandam primario requisitum, e quibus internis externa officia velut imperata solummodo fluunt, nec nisi denominative honestatem ac bonitatem participant: Igitur male a Protestantibus actiones internæ excluduntur a disciplina Juris naturalis, cum sine his externæ actiones humano modo, deliberate cum præcognitione finis absolute poni & exerceri nequeant.

Omnis quippe actus externus, ut *humanus* audiatur esse est proveniat ab interno deliberato & libero peratus, docente id nedum naturali ratione & *Philosophia ethica*: sed etiam *æterna Veritas*. Matth 12. v. 34. ubi ait: *Ex abundantia enim cordis loquitur.* & ibidem vers. 19. *De corde enim exiunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, falsa testimonia, blasphemia*: consequens autem quod Christiani Naturalistæ ignorare non debent etiam adorationem DEI externam, omnesque virtutis jure naturali præceptæ actus non possunt fieri externe, nisi illos interna cordis operatio præferat.

II.) Abstrahendo ab omni lege positiva, tunc in Theologia moralis, sana ratio dicat non esse blasphemandum, rem alienam non appetendum, dari aliquod Ens supremum, a quo cætera omnia profecta sunt, &c. Atqui actus horum, & similia dictaminum, qua *mere naturales*, & conditioni humanæ congeniti, non in aliqua arte vel scientia laudanda quæsitæ: sed in ipsa Jurisprudencia naturali continentur; sunt enim rudissimis quibusve hominibus communes, a natura inditi: alioqui externa officia erga DEUM, seipsum, & proximum existere non essent actus *humani*, cum non procederent ex imperio voluntatis lumine naturali reprobato nec essent meritorii præmii etiam *mere naturalis*: frustra igitur interni hujusmodi actus ad Theologiam moralem, exclusa naturali Jurisprudencia remittuntur.

78. III.) Quia Protestantici Naturalistæ disciplinam & directionem Juris nat. limitando ad *honestatem actuum externorum*, & *civilem*, nedum confundunt eam mancã & defectuosam confundunt cum foro externo: sed etiam in explicanda ea non differunt a Sophis ethnicis, qui pro objecto

• acqui

æquato Jurisprudentiæ nat. res fluxas, *externas* primario statuebant, docentes officia hominis eo tantum tendere debere, ut ipsi bene sit in hac vita, adeo ut juxta *Epichæros* omnia officia hominis consistere in bonis corporis & fortuna acquirendis: juxta *Senecam* & *Stoicos* in bonis animi transitoriis, juxta *Arist.* & *Peripatheticos* in complexo ex corporis animique bonis creatis, tanquam ultimo fine & felicitate naturali. Quæ his opponi a Puffendorfiæ socialitatis sequacibus possunt, *per se* elumbia sunt, quin aliam solutionem mereantur, quanquam iis adhuc satisfaciet, ubi proxime contra socialitatis principium tractabitur.

CAPUT II.

De principiis indicativis Legis Naturalis.

79. **E**Gimus hucusque de principiis *essendi*, seu constitutivis Jur. nat. quod consistere probavimus in voluntate DEI, nobis quid faciendum, vel omittendum sit, per dictamen rationis *necessario* imperantis. Demum *Artic. ult. preced.* decidimus objectum hujus legis qua præcipientis esse *solum intrinsece bonum*; & qua prohibentis *solum intrinsece malum*. Verum quia oritur nova quæstio, unde colligi debeat *bonitas* hæc *intrinseca* & *necessaria* objecti, ut eam prosequamur; ac *malitia* illius, ut eam vitemus? *hic Rhodus hic saltus est*. Major scilicet difficultas, quam ut in naturali Jurisprudentia alia similis dari possit. Ad hanc igitur complanandam agendum est de hujusmodi criterio obligationis & legis nat. ejusque principiis *indicativis*, seu *cognoscendi*, ducentibus nos in agnitionem actus lege naturali *necessario* præcepti, vel prohibiti.

ARTICULUS. I.

De vero ac fundamentali principio dignoscendi
Juris naturalis.

SUMMARIUM.

80. Quid & quale sit principium dignoscendi J. N. ?
 81. Condiciones principii hujus exponuntur.
 82. &c. Principium fundamentale J. N. statuitur.
 84. &c. Rationibus & instantiis demonstratur.
 91. &c. Fit Applicatio ejusdem principii.
 97. &c. Enervantur contraria momenta.

§. I.

Quid sit, & quale esse debeat principium dignoscendi
legis naturalis ?

80. **N**OMINE principii, de quo res hic vertitur intelligimus regulam, seu medium deinde in notitiam obligationis naturalis. Principia vè media hujusmodi *inadequata & non ultima*, tam *mediata* ac *intrinseca*, seu fundata in ipsa natura humana, tanquam fundamento & radice legis naturalis, quam & *mediata* dari plurima constabit ex *fra* dicendis, quod etiam ipsa experientia prae-
 Aliqua enim certo esse juris nat. agnoscimus ex *calogo* & *Scripturae* revelatione, aliqua ex *comuni* sensu *Prudentum*, non nulla vel ex *proprietatis* discursu, vel ope *honestae* educationis, *gentis* studii, *Auctorum* lectione didicimus. *U*
 Je inter multa est illud, dum ratiocinamur: si *blasphemiae*, *perjuria*, *rapinae*, *privatae* vindictae, *mendacia* &c. non fuissent ab *Auctore* naturali *cessario* prohibita, & hominibus per dictamen *rationis* insinuata, male esset ab eo constituta *Respublica* humana universa: destitueretur enim *mediis* *cessariis* ad obtinendum finem sibi praefixum, *fortuna* tatem scilicet ei convenientem, quae consistit in

per solvendis officiis DEO, homini ipsi, & ejus
 debito debitis, unde quies, pax, amor mutuus &
 de rationalis naturæ beatitudo resultet.

Nihilominus nec ratio nostra, nec Decalogus,
 alio minus communis sensus, & recta constitutio
 cum similibus aliis indiciis sunt tale princi-
 pio cognoscendi Juris naturalis obligantis, de quali
 præstio procedit. Hac enim indagamus non
 quælibet; sed de *fundamentali, adequato, vero,*
ut ac ultimo principio dignoscendæ obligationis
generalis, seu de propositione generali certa, facile intel-
ligitur, atque sic fundata in naturali ratione, ut ex ea,
in fundamento & radice omnes & solæ juris nat. obliga-
tionis, aut evidenter fluant, aut saltem non difficulter in-
ferantur ab intellectu recte disposito, ac terminos ejus pe-

In principio ita descripto debent *quatuor* præ-
 conditiones seu proprietates reperiri. Scili-
 cet 1. *Ut si non evidens quo ad nos, saltem sit certum.*
 Nihil enim potius falsa & erronea obligatio de-
 terminetur. Frustra tamen a plerisque *determinate*
absolute requiritur *evidentia* illius etiam quo ad
 nos. Alioqui neque a DEO revelatum principium
 hujusmodi subsisteret: revelatio enim Divina licet
 clara sit, obscura tamen est quo ad nos; cum
argumentum non apparentium. Neque in mo-
 do principium potest haberi semper evidens, ut
 ait D. Thomas, vel potius Ægidius Romanus
 in *de Regimin. Principum L. 1. part. 1. c. 1.* Si
 id vel necessarium, vel moraliter possibile
 jam utique dudum haberemus ita evidens
 principium, cum ex quo homines lege naturali di-
 scernerent, sapientissimi viri de Jurispruden-
 tia tot & tanta volumina scripserint: & tamen
 usque illud ignotum est, alioqui non esset opus
 controversiis de re *per se nobis evidente,* neque
 tot

tot fere principia hæc statuerentur, quot erant sunt Naturalistæ.

II.) Requiritur ut sit *adequatum*, hoc est omnium particulari casui circa obligationem naturalem accommodatum; ita ut ex eo omnia officia erga DEUM proximum, & nos ipsos certo fluant, & intelligatur esse naturaliter præcepta.

III.) Ut sit *proprium*, seu soli naturali obligatione dignoscendæ serviens. Alioqui si statuamus quod principium *latissimum* & *vagum*, ex quo magis naturalis, quam positivi juris obligatio ratur, nihil concludemus. Quia dubitans de obligatione naturali non poterit eam discernere activa, siquidem ex hujusmodi principio æque hæc ac illa inferri possit.

IV.) Demum quarto ut sit *ultimum*, ad quod sicut fundamentum cætera omnia inadæquata mediata, quam immediata principia reducant eoque sistant, & resolvantur. Si enim cogamur ulterius inquirere, v. g. *cur Auctor nature hoc vel necessario prohibuerit nature rationali* &c. jam illud erit *ultimum*, atque adeo nec sufficiens dignoscere obligationi naturali.

Non pauci requirunt adhuc, ut sit *primum*, & *intrinsicum*: sed hæc requisitio caret fundamento. Alias requisitorum multitudo confunderet dubitatem de obligatione naturali. Quod si pertinaciter contendas etiam hæc *tria* desiderari: habes illa prioribus *quatuor* jam enumeratis. Certe *ultimum* fundamentale est etiam *primum*, utpote principium & finis obligationis necessariæ: est *unum*, quod iterum quod sit *ultimum* & *fundamentale* non requiritur: est denique *intrinsicum*, quia est fundamentum obligationis necessariæ, in ipsa natura humana existente talem legem *moraliter* radicum, & constabit ex mox dicendis.

§. II.

Quæritur regula, seu principium ultimum fundamentale & aptum sit, ex quo discerni possit, an aliquod objectum, seu obligatio pertineat ad legem nat. necessario præcipientem, aut prohibentem, vel non?

Patet jam ex allatis n. 80.) dari multa inæquata ac non ultima obligationis nat. inditamenta principia, inter quæ principem locum tenet *influxio & felicitas generis humani*, ex qua inferimus præcepta naturalia. Ita v. g. fraudes & dolum malum concludimus jure hoc necessario prohibendum, quia alias *genus humanum non esset in se constitutum*. Sed quia ulterius oritur quæstio, An auctor naturæ propter rectam constitutionem generis humani, & ejus naturalem felicitatem, fraudes & dolum malum ita necessario prohibuerit, quin modo in hac prohibitione dispensare queat: tamen multa in favorem hominum ordinaverunt, sicut ignem, aquam &c. quorum tamen physice agentia, non obstante priori decreto suo, quod ignem esse calidum, aquam frigidam, contraferre potest? Neque quæstio hæc resolvi jam ex principio rectæ constitutionis, aut simili alio poterit, nisi ad recuratur principium, in quo tanquam ultima & fundamentali ratio nostra quieta persistat. manifeste patet *felicitatem generis humani, rectam rationem illius, & si quod est aliud his simile, sive dicitur immediatum, sive mediatum principium*: non esse ultimum & fundamentale, quale reje-

PRINCIPIUM ultimum adæquatum & fundamentale, ex quo discernere possimus, an aliquod objectum seu obligatio pertineat ad legem naturalem, non, est ipse DEUS, qui Auctor & Governator nature humane infinite perfectus:

Aser-

Afferta autem cognoscendi regula hac generatim propositione bene exprimitur : Quidquid sapienter providentiæ, justitiæ vel alteri perfectioni DEI *Auctoris & Gubernatoris* naturæ humanæ *directe* opponitur, id censendum est ab eo sub gravi vel culpa *necessario* prohibitum : Quidquid vero per actio ejus ad sapienter creandam, & providere gubernandam naturam humanam *directe* exigebat, & legitime præcipi, id necessario præceptum esse non dubitatur. Contra vero : omne id, quod nulli perfectioni DEI *qua Auctoris & Gubernatoris* naturæ humanæ *directe* opponitur, jure naturali non est præceptum, nec prohibitum.

Hoc principium ex pluribus aliis longa deliberatione discussis feligere placuit, tum ex eo motu quod in rebus humanis aliud efficacius & verius reperiri non possit; jam autem juxta D. T. 2. q. 19. a. 4. in O. *Ubi deficit humana ratio, oportet ad Rationem aeternam recurrere.* Tum quod illud barint antiquiores Naturalistæ apud Ræhrense *fundam. J. N. §. 7. & post Cajet. 1. 2. q. 100. a. 2. eidem adstipuletur Medin. 1. 2. q. 18. a. 1. etor. in relect. de perveniens. ad usum ration. a 9 Suar. de L. L. lib. 2. c. 6. sparsim.* Imo & excellentioribus, dum hæc scribo, magnam ei auctoritatem addiderunt, tum hujus Almæ Catholicæ scopalis Universitatis tres omnino insignes Theologi, tum alii communius. Quod ipsum solo rati lumine adjuti agnoverunt etiam prudentiores Irenæi cum Chrysippo l. 3. de Diis, dicente : *Non potest aliud inveniri principium & origo justitiæ, quam ab æquitate & communi natura, inde enim initium duci debet, ut bonis malisque differendum, quod ille nedum de esse sed etiam cognoscendi principio dictum a se voluit,* sic Guil. Grot. de princip. J. N. c. 3.

RATIO hujus regulæ est. Quia tota vis seu substantia Legis nat. in eo consistit, quod DEUS OMNIPOTENS supposito liberrimo decreto suo de producendo ad imaginem & similitudinem suam homine, aliquos actus ei *necessario* præceperit, & non paucos ita prohiberit, ut licet hic tanquam absolutissimus Dominus nulla lege & necessitate *extra se* teneatur, nihilominus hos non prohibere, illos *non* præcipere non potuerit: Atqui *insuperabilis necessitatis* hujus ratio alia immediata, *adequata*, fundamentalis & perfecta alibi reperiri potest, quam in ipso DEO summe perfecto, qui illud solum & unice extra se *facit*, & constituit, quod summa perfectio essentialiter exigat, & id solum *necessario* omittit, aliis fieri prohibet, quod eidem perfectioni *congruat*: Igitur indicium, seu fundamentale & principium dignoscendi objecti a lege nat. *non* prohibiti, vel præcepti non aliunde desumi potest, quam ex ipso DEO summe perfecto, ita scilicet, ut omne & solum illud objectum actus moralis *intrinsece* malum, & a DEO necessario prohibetur, quod si permissum foret, in eo *qua Auctore & Gubernatore nature* humanæ argueret aliquam imperfectionem: & illud tantum sit *intrinsece bonum* moraliter præceptum, quod ut præciperetur, perfectio divina, qua sapientissimi Auctoris & Gubernatoris nature humanæ essentialiter exigebat &

& Quod DEUS nihil ex *insuperabili necessitate* *faciat*, ac proin nec ita præcipiat, vel prohibeat, nisi id solum, quod alioqui suæ perfectioni *congruat*; intellectui falsis ideis non præoccupato per se notum est: pari ratione ac quod alibi ex ipso DEO nulla alia ultima & adæquata ratio *necessaria* illius reperiri queat. Quis enim, vel quid ei imposuit? supremus quippe nature Gubernator

bernator nullum novit superiorem, qui sibi ad eluctabilem legem diceret, & regulam guberni inconcussam præscriberet; nulla re, nullo ente extrinseco indiget, a quo invincibili necessitate arctari posset. Et compertum habemus in phy quod ille qua Creator omnium rerum, natura exigentiis earum contraire possit, spoliando ig calore, aquam frigore &c. soli exigentiæ *moralis*, per lumen naturale cordibus humanis inseruit, travenire, dispensando in iis, quæ necessario cepit vel prohibuit, absolute nequit. Hæc cum plana sint, deducendum restat; quem in mo summæ perfectiones divinæ exigebant, & exi ut aliqua objecta actionum moralium *necessario* ciperentur, & non nulla necessario prohiberentur, nil obstante eo, quod DEUS naturam rationis procul omni necessitate *libere* produxerit, ea conservet. Id autem quo evidentius pateat, demonstratum imus.

86. Divina voluntas, licet simpliciter libera *ad extra*, tamen ex suppositione unius actus potest necessitate duci ad alium, ut si v. g. vult quid promittere, absolute necessitatem sibi in ad implendum promissum: si item vult loqui, velare, necessario debet revelare verum. Ob rationem, siquidem voluit creare mundum, & conservare, non potest non habere providentiam alius; supposita autem providendi voluntate non habere providentiam *perfectam & consentaneam* suæ bonitati ac sapientiæ. Quo etiam fit, ut DEUS ad gloriam suam, & manifestandas perfectiones suas naturam humanam condiderit, eique ipsum infinite perfectum pro fine ultimo, ne *supernaturali* (de quo hic sermo non est) sed tamen *libi* præfixerit, quatenus scilicet homo Creatorum infinite bonum & perfectum possideret, p

dend

endo agnosceret & amaret, coleretque, quantum ratio status naturalis capere & exequi potest; Consequens est, eum ob suam in agendo perfectionem non potuisse non præcipere vel non prohibere naturæ humanæ tales actiones, ex quarum permissione, vel omissione ipse argueretur imperfectus naturæ Auctor, finem ei *ad eum* sublimem præfigens sine mediis, quibus adjuta posset in se commendare perfectiones divinas, ad quas commendandas condita est; improvidus Gubernator felicitati subditorum non prospiciens &c. Sicut enim DEUS non potest mentiri, supposito quod loqui voluerit, ita nequit imperfecte naturam humanam gubernare, ex hypothese quod eam conservare decreverit.

87. Quod autem permissio actionum non nullarum, quæ prohiberi *necessario* merentur, argueret aliquam imperfectionem in DEO, ejusque gubernatione, inde liquet. Quia eo casu illa non prohiberet, quæ ut sapientissimus Legislato, & supremus Gubernator ante omnem prohibitionem suam probe novit esse *in se ipsis* rectæ rationi contraria & intrinsece mala, ut sunt odium DEI & proximi, blasphemia, furta, mendacia &c, non præciperet quoque amorem Creatoris, officiaque illi, proximo, & nobis prudenter exhibenda, quæ ipse procul omni dubio *judicavit & judicat* ex se necessaria esse ad moralem actionum humanarum honestatem. Quia his a lege nat. per congenitum dictamen non præceptis, ac illis non prohibitis, homo non posset pervenire ad finem suum naturalem, felicitatem nempe in prædicto amore DEI cæterorumque officiorum impletionem consistentem; male itaque esset comparata natura humana ad commendandas DEI sui perfectiones: Atqui omnis Reipublicæ Gubernator sciens, ac prohibere facile potens, non tamen prohibens mala; potens item providere, non tamen providens

F

videns

videns media ad finem subditis suis præscriptu
cessaria, merito imperfectionis arguitur: igitu
 tiori ratione sapientissimum Numen argui p

88. Si vero quæras, unde constet, quoc
 phemia, odium DEI, mendacia &c. ante om
 divinam prohibitionem fuerint *in se ipsis*, seu
sece mala, rectæque rationi contraria, &
 DEUS illa *ut mala* agnoverit? R. Quia hæ
 jecta ante omnem legem DEI, aut saltem:
 hendo ab illa, erant *radicaliter* & in se ipsis
 contraria perfectionibus divinis, scilicet blasf
 summæ sanctitati, odium bonitati, mendaci
 ritati & veridicitati ejus, qui vult ut creatura
 nalis ad manifestandas perfectiones divinas
 modo sibi conveniente eas agnoscat, reverea
 amet, ac ita assequatur finem suum etiam r
 lem, ad quem condita est. Quia vero prædi
 jecta contraria sunt divinis perfectionibus, ir
 quod etiam disconvenient naturæ rationali, &
ipsis repugnent fini ultimo & felicitati ejusd
 turæ, utpote ad manifestandas easdem Cr
 sui perfectiones conditæ.

89. Quodsi istes rogando: quibus igitur
 ctionibus divinis opponebantur adulteria, fur
 lus, fraus, odia proximi mere interna, perjuri
 & quomodo illa *in se ipsis* erant intrinsece m
 strahendo ab omni lege naturali? R. Ad
 furta cum reliquis vitiis objective spectata
 ante omnem prohibitionem erant *radicaliter* r
 opponebantur *directe* perfectionibus divinis,
 justitiæ, sapientiæ, & providentiæ DEI *qua*
natura in certa temporis differentia sibi ab a
 cognita eam producturi, & gubernaturi. C
 ille licita fecisset non prohibendo per legem n
 lem, non jam sapienter condidisset naturam
 nam, nec provide ad finem suum gubernaret.

non esset bene constituta in sua habitudine ad DEUM, ejusque gloriam, ac perfectiones in se manifestandas, deficeret quippe in mediis necessariis ad DEUM tanquam finem suum ultimum naturaliter tendendum, perfectionesque ejus in se commensurandas, ac ad implenda cætera officia requisita ad beatitudinem felicitatem obfinendam. Consequens est, ut quam necessario DEUS sapienter condidit humanum, illudque gubernat, tam necessario præceperit quidquid requiritur ad id, ut ea creatura conveniente habitudine polleat erga DEUM finem suum ultimum.

In hypothese autem si DEUS non prohibuisset illa *intrinseca & radicalia*, ea non haberent deformitatem & malitiam, quia non habent ullam virtualement contemptum DEI, quem transgressio legis respectu Legislatoris, apostolum ad Rom. 2. *per prævaricationem legis non abominatur*. Et ibidem: *ubi non est lex; nec peccatum*. Nihilominus non desinerent adhuc esse illa *intrinseca & radicalia*, seu *physica*, qua contraria perfectionibus, ac inde rectæ etiam rationi & voluntati naturæ humanæ, ideoque *exigerent* ad semper formaliter prohiberi.

§. III.

Proprietates asserti principii, ejusque applicatio ad casus particulares.

Asserto & stabilito principio indicativo obligationis naturalis apprime competunt proprietates n. 81.) adductæ. Est enim I.) Si ratio evidens, saltem *certum*. Quis enim dixerit has & similes rectas esse consecutiones: *DEI*, etiam abstrahendo a lege quavis, & ante prohibitionem, intrinsece radicaliter & exponitur Bonitati divinæ absolutæ, ad quam

commendandam & amandam creatus est hoc
Mendacium opponitur summæ ejus veritati, &
 dicitati : *Otium* contrarium est virtuti produ-
 illius, qui nil frustra, sed propter finem operatur.
Ingratitudo pro beneficio recepto opposita est grati-
 tati divinæ *respectiva*, quæ benefica est etiam
 malos, tanto minus cuiquam retribuit mala pro bonis
 & laudabilibus actibus : *Injusta retentio mercedis* a
 fatatur justitiæ ejus, qui unicuique prout gesserit
 meritis fuerit, retribuet &c. Igitur *odium DEI*
dacium, otium, ingratitude, injusta retentio mercedis
riorum &c. sunt necessario lege nat. prohibita.
 sunt *ex se* mala, utpote contraria perfectionibus
 nis, & inordinata in natura rationali : DEUS autem
 non potest necessario non vetare illa, quæ *ex se*
 la sunt, aut non præcipere ea, quæ sunt necesse
 ad naturalem honestatem. Nec enim potest
 non displicere talis actus suæ bonitati, justitiæ
 providentiæ contrarius.

92. Si respondeas : Homo rudis nunquam
 venit in notitiam naturalis obligationis ex
 principio, quia ille nec scit quid sit perfectio dicitur
 nec novit subtilem modum hujusmodi concipi-
 num. *Contra* erit, quod homo rudis sciat hæc
vulgari, confuse & naturali suo captui proportione
 Scit utique dari DEUM, tanquam Ens supremum
 qui non esset DEUS, si non summe perfectus, justus
 sapiens, providus foret. Alioqui rudis ille rati-
 lege naturali obligaretur, cum nesciat *reflexe* con-
 dere, an illa detur nec ne, & quid sit. Verum,
 hæc sunt, quia sapientia Auctoris naturæ hu-
 providit, ut rudissimus quisque rationis usu per
 ista omnia capiat, quantum sufficit ad naturalem
 obligationem intelligendam, juxta illud Psal-
Signatum est super nos lumen vultus tui Domine :
 lumen hoc otiosum foret in casu prædicto.

93. Dato autem quod rudis homo obligationem naturalem nesciat inferre ex comparatione v. g. in utilitate actus cum perfectionibus divinis *magis exacta & intellectus capacitatem requirentibus* : ille tamen potest eam facile agnoscere ex perfectionibus DEI *qua Auctoris & Gubernatoris naturæ humanæ*, hunc v. g. in modum secum ipso discurrens : DEUS perfectus est, sapiens, justus, providus ; sapienter igitur mundum condidit, & gubernat naturam humanam ad suum finem, ut videlicet perfectiones Creatoris nostri commendemus, ac laus & gloria ejus ex nobis resplendeat, indeque quies nostra sequatur : Si autem *furta, adulteria, rapinas, mendacia, fornicationes, rapas &c.* non prohiberet ; Si non præciperet *amorem DEI, proximi, & nostræ prudentem vitæ conservationem* per amotionem *gula, intemperantia, mutilationis &c.* si faceret licita *injusta homicidia, fraudes, dolos, detractiones, & quidquid justitiam, pacem, charitatem & quietem offendit*, non sapienter condidisset, nec provide gubernaret naturam humanam. Quia hæc male foret comparata ad finem suum ultimum, scilicet naturalem obtinendum, & ad commendandas in se perfectiones Auctoris sui &c. Ex hoc vulgari & facili ratiocinio, imo & ex simplici apprehensione DEI *qua sapientissimi Gubernatoris* necessario concludet : impossibile esse, ut DEUS objecta rege constitutioni naturæ humanæ contraria non prohibuerit, ac non præceperit illa, sine quibus hæc esset male comparata ad finem suum. Quia ille nequit male gubernare creaturam suam. Ecce ! rudissimus quisque, dummodo usu rationis polleat, & rem saltem rudiori Minerva apprehendat, ex magis obviis intellectui, & captui facilioribus perfectionibus divinis obligationem naturalem agnoscere potest.

94 II.) Est principium hoc *adequatum*. Quia lum cogitari potest præceptum, & nullum : moralis objectum, cujus obligationem, sit ne naturalis nec ne : discernere non possumus. enim intelligimus jure nat. præcipi erga *DI Religionem, obedientiam, vetari idololatriam, super- nem, perjurium &c.* Quia nisi *DEUS* illa præcip hæc prohiberet, non regeret sapienter ac provid turam humanam. Nam hæc frustra juberetur dere ad finem suum ultimum, *DEUM* scil. ipso finite perfectum : eum amando, & perfectione in se manifestando, eo modo, quo naturaliter p siquidem illemet ipse tanquam licita ei pe omnia, quæ fini huic adversantur, nempe falsa nulla *religio, inobedientia, idololatria, perjurium*.

Hoc ipsum criterium agnoscendæ obligationis naturalis locum habet in reliquis officiis erga *DI* proximum, & nos ipsos ; idque tam quo ad externos, quam internos. Ex omnibus enim non præcipiantur vel prohibeantur, sequitur constitutio naturæ rationalis, ex mala constituti frustratio finis ultimi a *DEO* præfixi eidem ræ ; ex his autem sequitur demum improvi imprudens Gubernatio *DEI*, quod impium e gitare contra perfectissimum Numen : igitur p ctio divina huc usque explicata est ultimum, *quatum* principium agnoscendæ obligationis ralis.

95. III.) Est quoque principium *proprium*. enim legi naturali agnoscendæ competit, d guitque obligationem hanc a jure positivo. non aliam obligationem indicat, quam *necessa* eamque necessitatem non ex amore, socialitate tura ipsa, vel ex sola convenientia & disconven tia cum natura rationali, aliisque *inadequatis* piis : sed ex ipsis perfectionibus divinis deducit.

solam & unice possunt movere DEUM ad aliquid
 extra se volendum, præcipiendum, inhi-
 bitum. Atque vel ob hanc solam rationem om-
 nia Juris nat. cognoscendi principia manca sunt
 efficacia, cum ex illis nullo modo absolu-
 tis naturalis necessitas inferri possit.

§. IV.) Demum hoc principium est *ultimum*.
 Quæ ex recta vel mala constitutione, siye ex
 lege, aut habitudine naturæ rationalis ad fi-
 lum, siye demum ex amore, aut socialitate,
 quocunque principio *inadæquato* discernere
 quid in casu particulari lege nat. *necessa-*
riè acceptum, vel prohibitum sit, aut non; tamen
 hoc principium nondum satisfacit intelle-
 ctui: sed locum dat ulterius quærendi, *quid illud sit*
per necessitatem imponat per legem nat. procurandi
 humanam felicitatem, amorem, socialitatem &c. ?
 Hæc huic quæstioni satisfiet aliter, quam di-
 cendum, principium hoc, propter quod DEUS *ne-*
cessariè aliquid præcipit, vel prohibet, esse ipsam per-
 fectionem DEI, qua Authoris naturæ rationalis & Guber-
 nantis ejusdem.

§. IV.

Quæ nam asserto Juris nat. agnoscendi principio
 opponi possint ?

Inter multa videtur in contrarium militare
 I.) Ex asserto principio non magis infertur
 legi nat. quam etiam positivæ obligatio, utrius-
 que enim transgressio repugnat perfectionibus di-
 vine, & præ primis Sanctitati ejus, quæ facit, ut
 DEUS sine peccatum odio habeat, etiam contra le-
 gem positivam commissum. II.) Idea perfectionum
 divinarum est nimis obscura, ex principio autem
 adeo obscuris fundato intellectus rudium
 hominum nequit claram habere notitiam obligatio-

nis naturalis. III.) Tanto minus ; cum multa hominis officia , quibus correspondentem in C perfectionem non reperimus ; v. g. dare muti graviter indigenti , reddere creditum , revererentes &c. IV.) Ex hoc principio sequitur Ath non peccare contra legem nat. quia ille sicut DE ita nec perfectiones ejus agnoscit. V.) Possibile saltem ad breve tempus in homine perfecti usutionis invincibilis ignorantia DEI, & legis nat., sibile quoque est, ut ille ita ignorans *mentiatur*, cans mendacium hoc esse contra rectam rationem. Atqui talis actus est formaliter peccaminosus ; qui daretur peccatum *mere philosophicum*, quod ta proscriptum est tanquam falsum.

VI.) Legis nat. effectus æque bene infertur sola recta constitutione humanæ naturæ, vel a re debito, ac ex perfectionibus Divinis, hæc proin sunt principium adæquatum & ultimum. VII. hoc systemate cogimur aliud principium ad tere, scil. rectam constitutionem humanæ naturæ. Igitur non est *unicum' & ultimum*. VIII.) Ne explicari, quid sit *directe* opponi DEO, qua Aucto. Governatori naturæ. &c.

98. Verum hæc ut ut speciosa ; minus tamen lida sunt, ac proin ; *Ad I.*) R. Non subsistere sumptum, cum per se clarum sit obligationem leg *positivarum* procedere ex libera legislatorum volu te, *secus naturalium*. Nec facit ad rem ; quod utr que legis transgressio repugnet perfectionibus D nis, quia repugnantia hæc *diverso* fit modo : Si cet, transgressio legis positivæ tantum *formaliter* tãtata, quatenus *mala quæ prohibita*, & actu conti *aliquem contemptum* legislatoris, repugnat perfec nibus Divinis, & præsertim Sanctitati, quæ vult legitimo superiori subordinate nur justam ejus leg observando. Non tamen in *si etiam materia* le positi-

positivæ iisdem perfectionibus Divinis in se ac radicaliter intrinsece repugnat. Si enim legislatores v.g. Civiles nullam legem suam in conscientia obligantem constituissent, adhuc in DEUM, qua naturæ Auctorem & Governatorem nulla caderet imperfectio, neque naturæ humanæ male foret provisum de medijs necessarijs ad obtinendum suum finem naturalem. Secus fit in transgressione legis nat. hæc enim & formaliter sumpta, & spectata secundum ipsam materiam, v.g. mendacii in se ac radicaliter repugnat perfectionibus Divinis. Et quidem formaliter considerata adversatur illis, quia actu continet contemptum legislatoris, quod est commune omni alteri peccato, contra quamcunque legem obligantem fiat. Secundum ipsam vero materiam adversatur iisdem, quia in se & obstrahendo ab omni prohibitione divina fuit intrinsece malum radicale rectæ rationi disforme, ideoque prohibitum est quia malum; quod nisi prohiberetur, DEUS fuisset improvidus Governator naturæ humanæ. Cum verò imperfectio in summam ejus sapientiam & providentiam adere nequeat, hinc factum est, ut ex omnibus aliis legem nat. legem necessario diceret.

Paucis : unum momentum Adversariorum erit in supposito, quod repugnantia illa & oppositio perfectionibus Divinis desumatur ex transgressione formaliter sumpta : sed potius provenit illa ex materia ipsius legis nat. inde autem concludimus necessitatem ejus prohibendæ, vel præcipiendæ.

99. Ad II.) Falsum est ideam seu notitiam vulgarem perfectionum Divinarum obscuram esse intellectui recte disposito & consideranti, quid quid sit, quod vera, seu notitia magis exacta, ac Theologiam speculativam concernens obscura sit eidem : Porro homo jure nat. obligatur ad notitiam tantum vulgarem perfectionum Divinarum, quales sunt, quod DEUS

*fit unus, providus, summe sapiens, justus, omnis imp
tionis expers &c.* adeoque quod sicut creare im
fecte naturam humanam non potuit, ita neque
provide gubernare possit. Falsum quoque est
n. 81.) principium indicativum Juris nat. om
evidens esse debere, alioqui nullum profus dare
Neque etiã ipsa naturalia dictamina semper
evidenter recta, & tamen dummodo moraliter
ta sint, obligamur illis, uti fit in conclusionibu
discursum illatis ex principiis generalibus.
num nihil facilius est naturaliter intelligere, c
hauc propositionem generalem: *quidquid sapien
Providentia DEI qua Auctoris & Gubernatoris natu
manæ repugnat &c.* Ratio enim naturalis dicta
plicare, ut Ens perfectissimum imperfecte a
provide gubernet.

100. *Ad III.*) Decisio patet ex *n. preced.* ul
ductum est, sufficere ut rudis homo malitiam
intelligat opponi perfectionibus divinis, quas
vulgari notitia, & confuse dari in DEO, ac
scere tenetur. Hinc facile concludet obligari
tem ad mutuum dandum graviter indigenti, t
reddere creditum, honerare parentes, non fie
gratum &c. quia hæc & similia opponerentur
sapientiæ, bonitati, justitiæ, providentiæ su
Gubernatoris DEI, verbo: opponerentur hæc
mæ habilitati Divinæ, qua ille pollet ad mu
sapienter & provide gubernandum, qui nisi hæc
cessario præcepisset naturæ humanæ, impro
eam gubernaret, essetque inhabilis Gubernator

101. *Ad IV.*) Atheismus *non est error intellectu
vitium malæ voluntatis*, juxta illud Ps. 13. *Dixi
piens in corde suo: non est DEUS*; ac proinde ille no
exemptus lege nat. cujus dictamine cum dirig
hoc ipso experitur *lumen* divinum super se signat
in hoc igitur effectu experitur causam increa

Hi

Hinc dicit D. Aug. in Ps. 57. *Scriptis DEUS natura legem in cordibus hominum, NB. quam non finit ignorare, ut esset, unde judicarentur: non itaque ignorat perfectiones divinas: sed impie negat.*

102. Ad V.) Sanæ menti repugnat, ut quis iudicet actum aliquem contra rectam rationem, & tamen ignoret omnem legem, etiam naturalem, hanc enim saltem *exercite* agnoscit. Nam quod est *contra rectam rationem*, est contra legem nat. utpote scriptam in cordibus nostris, & dictantem quid rectum sit, vel non. Sicut autem *implicite* agnoscit legem nat. ita & perfectiones DEI eam dictantis. Hæc ipsa etiam ratio est, cur non detur peccatum *pure philosophicum*, quod a speculativis TT. admittitur solum in hypotheli impossibili, si DEUS non prohibuisset intrinsece mala.

103. Ad VI.) Legis naturalis qua *necessario obligantis* effectus æque bene infertur ex sola recta constitutione humanæ naturæ, amore, ac ex perfectionibus divinis, *nego*, licet transmitti possit, quod effectus ejusdem legis *sub alia ratione* spectatus, qui multiplex & varius est, æque bene inferatur. Jam enim demonstratum est *necessitatem* legis nat. absolute non posse *ultimo* & finaliter haberi aliunde, quam ex sola exigentia, vel oppositione actus cum perfectionibus divinis.

104. Ad VII.) Nihil ad rem facit; quia recta constitutio humanæ naturæ, cum socialitate, amore, & similibus aliis admittitur quidem: sed non tanquam *comprincipium adequatum*, fundamentale, *ultimum* indicativum obligationis naturalis: sed præcise qua *iudicium simplex*, præbens occasionem ulterius inquirendi unde fiat hoc, quod ista recta constitutio generis humani legibus *necessariis* munita sit, & quid DEO Legislatori necessitatem hanc absolutam imposuerit. Quod ipsum argumentum omne aliud

aliud principium statuētibz solvendum est. Si autem *simplex indicium* illud dixeris principium in mediatum, sive mediatum, parum refert; cum certum sit illud esse tantum *inadequatum*, qual n. 80.) multa admittenda esse demonstravimus. In fatendum est; ex hujusmodi inadæquatis principiis, v. g. ex *amore, socialitate, recta constitutione nature*, & aliis, in quibusdam casibus posse *certo* deduci obligationem naturalem, quantum sufficit ad *practicam* resolutionem, quid hic & nunc jus nat. probeat, vel præcipiat in casu v. g. injustæ percussioe proximi, homicidii, furti &c. verum si quis se opponat, & neget hujusmodi actus jure nat. esse prohibitos; *ultima & adequata* ratio prohibitionis hujusmodi nequit haberi ex amore debito, socialitate &c. sed petenda erit ex oppositione horum actuum cum perfectionibus DEI *qua Auctoris & Gubernatoris natura humana*

105. Ad VIII. Potest optime explicari, quid aliquem actum *directe* opponi DEO, qua Auctori, & Gubernatori naturæ humanæ. Quidquid enim ita comparatum est, ut si non esset naturæ humanæ a DEO prohibitum vel præceptum, ille imperfectus Auctor aut improvidus Gubernator dici posset; id censetur *directe* opponi perfectionibus DEI qua Auctoris sapientissimi Gubernatoris naturæ humanæ. Hinc a contrario, obligatio v. g. fumendæ S. Cænæ circa Pascha non est Juris nat. quia etsi sumptio hæc nullo modo fuisset præcepta, in DEUM qua naturæ Auctorem & Gubernatorem nulla adhuc cadere imperfectio. Nam genus humanum posset & deberet alio adhuc actu religionis Creatorem suum naturaliter colere. Secus foret, si lege nat. ad nullum prorsus etiam *in genere* officium sibi exhibendum DEUS humanum genus obligasset, talis quippe libertas & præcepti omisio *directe* opponeretur perfectioni-

rationibus ejus, qua Auctoris & Gubernatoris nature humanæ.

Ex his quoque propter eandem rationem, inferitur; peccaminosam omissionem Missæ die festo, & statuta positivarum legum qua talium transgressionem non opponi directe DEO qua nature humanæ Gubernatori, ita ut intrinsicam contineat malitiam. Missæ auditio non meruerit necessario præcepti, & ex omissione hujus præcepti nihil decederet rationi humanæ ad naturalem felicitatem obtinendam, consequenter nec adesset ratio, propter quam gubernatio divina imperfectionis alicujus mereri posset.

ARTICULUS II.

Manantur principia indicativa Juris natural. ab aliis asserta.

SUMMARIUM.

- 1. Amor sit principium Juris nat.?
- 2. &c. Statuitur & probatur contraria sententia.
- 3. Quid de socialitatis principio sentiendum?
- 4. &c. Rejicitur socialitatis commentum.
- 5. An lex nat. ex Decalogo desumenda?
- 6. &c. An convenientia sit principium J. N.?
- 7. Salratio male statuitur pro principio.
- 8. &c. Confutatur error Protestantium.

§. I.

Manantur DEO, proximo, & nobis debitus principium sit indicativum Legis nat. obligantis?

Quæstionem hanc præ aliis omnibus Naturalistis eruditissime tractavit R. P. Ignat. Lopez, Instit. J. N. & G. part. 1. f. m. 153. qui principium & Franc. Ales. secutus principium hoc fundamentale adæquatum & ultimum statuit amore DEI, sui, & proximi, illudque hunc in me-

modum efformat : *Fac vel omitte ea, quæ ex amore DEO, sibi, & proximo naturaliter debito, hoc est ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario, faciendæ, & omittendæ sunt.* Inde deducit I.) omne & solum illud jure nat. præceptum esse quod exigitur ab amore, DEO, sibi, & proximo naturaliter debito, est ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario. II.) Omne ac solum illud jure nat. præceptum esse, quod eidem amori nec absolute repugnet nec ab eodem absolute exigitur.

Efficaciam hujus principii probat 1.) Quod si *verum, unum, intrinsecum, verum, evidens, proprium, & adequatum.* 2.) Quod omnis legis humanæ sit felicitas in genere, adeoque amor sit fundamentum hujus felicitatis, ac proinde & mediorum felicitatis legum naturalium. 3.) Juris positivi divini principium fundamentale est amor supernaturalis ad DEUM, seipsum & proximum juxta Christi Domini oraculum, *Diliges Dominum DEUM tuum & proximum sicut te ipsum* : Ergo etiam amor naturalis est fundamentum legum naturalium &c.

107. Nihilominus principium hoc licet aliquo modo laudabile sit, quod genus humanum ad gloriam DEI, sui ipsius, & proximi allicere studium merito tamen rejicitur, utpote parum efficax, & ad finem dignoscendam obligationis naturalis minus idoneum cogitatum, ob has præsertim rationes. I.) Quia hæc opinio obligationem legis nat. nititur ostendere per id, quod est in quæstione, nempe per ipsam legem nat. obligantem. Dum enim dicit : *Fac vel omitte ea, quæ ex amore DEO, sibi & proximo naturaliter debito - - faciendæ vel omittendæ sunt* ; quid aliud vult innuere, quam : *fac vel omitte ea, quæ ex amore ad DEUM, sui, & proximi naturaliter debito facere vel omitti oportet* : Porro hoc ipsum est in quæstione, quod sint ea, quæ ego naturaliter & quidem necessario

bea

deum facere vel omittere amore DEI, mei ipsius, & proximi? Atque adeo pro principio *adequato & ultimo* dignoscendæ legis nat. ponit *ipsam legem naturalem*, quæ alia deductione indiget, cur amor hic sit *necessario* debitus, & unde illa necessitatem hanc insuperabilem patitur, ut amorem illum *trinum* absolute non possit non præcipere?

108. Hinc II.) doctrina hæc optime probat *amorem trinum* esse præceptum a lege nat. tanquam medium obtinendi finis ac felicitatis nat. sicut amor supernaturalis fundamentum est juris positivi divini, quod nemo prudens negabit, & id solum recte evincitur a suis Patronis; verum non probat illum esse *institutum* obligationis nat. ut distinctæ ab obligatione proveniente ex jure mere positivo, quia asserta obligatio amoris non indicat mihi cur ego naturaliter NB. *necessario* debeam amare DEUM, me ipsum, & proximum. Si respondeas, hoc exigit felicitas naturæ humanæ: nondum sequitur amorem hunc deberi a me tanquam *absolute necessarium*. Quia etiam natura ignis calorem, & natura aquæ exigit naturaliter frigus, & tamen DEUS exigentiis his *physicis* contraire potest, spoliando hanc frigore, illum calore. Redibit igitur quæstio: cur DEUS etiam exigentiæ *moralis* in natura humana, ac consequenter felicitati ejus contraire non potuerit nec possit: quis illi imposuit hanc *necessitatem*, ut amorem absolute necessario serio præciperet, & odium prohiberet, siquidem DEUS nullius entis *extra se* necessitate coarctari potest? Atque hic hærebit aqua, usque dum recurramus ad perfectiones DEI, qua Authoris & Gubernatoris naturæ humanæ, & respondeamus: Si DEUS necessario non præcepisset amorem, & non prohibuisset odium &c. derogasset suæ perfectioni. *Improvide enim gubernaret* genus humanum, & minus consequen-

quenter seipsum assignaret pro fine ultimo, et naturaliter cognoscendo & amando. Finis hic sine mediis in amore trino consistentibus lute obtineri nequit. Ecce! necessitas obligationalis absolutæ ad sectandum trinum amorem & odium fugiendum non aliunde *ultimo* habet testem, quam ex sola *exigentia* & *oppositione* objecti perfectione divina. Amor proin non est principium *ultimum*, consequenter nec *adequatum*; sed non est medium necessarium ad finem obtinendum (109. III.) Assertus amor non est principium. Ex eo enim non magis discernitur otio naturalis, quam positivi juris. Nam nemo UM & proximum amans ex sola negligentia omittit implere legem sui Principis obligantem in contra; hoc igitur casu omittitur actus, quem ex officio amoris erga DEUM & proximum: amen ommissio hæc non est inmediate contra legem prout nec ommissio eleemosynæ pauperi trivialis extra externam vel gravem necessitatem: sed tamen in iis circumstantiis, in quibus exigebat eam præceptum legitimi Superioris, Judicis &c. Quod si oggeras, præceptum legitivæ non esse materiam necessariam ipsius consequenter neque amorem lege mere præceptum: contra vero amorem naturaliter esse materiam *necessariam* legis naturæ; bit circulus vitiosus quæstionis *n. preced.* deciderespondere cogaris cur non illa sed hæc legis iuria sit *necessaria*, & quis hanc necessitatem præcipienti, vel prohibendi DEO imposuit?

Quo etiam facit, quod opinio hæc incautis & invidiosis, iis præsertim, qui de religione revelata vel parum audiverunt, nec sciunt genuinum lectum veri amoris erga se ipsum, præbeat occasionem si non scandali, saltem erroris. Cum

hon

hinc natura sua propendeant in *spurium* sui ipsius
 amorem, nec semper & facile discernant inter hunc
 & *verum*, non difficulter possunt discere licitum, imo
 nat. præceptum esse *mendacium* ob vitæ vel bo-
 norum jacturam, *mollitiem* ad impediendam infirmi-
 tatem, *furtum* ob egestatem &c. Neque retorseris:
 quod etiam S. Evangelium amorem sui ipsius in-
 ferat, per verba *diliges — sicut te ipsum*. Illud enim ju-
 detur diligere proximum sicut quisque amat
 seipsum: sed non asserit amorem esse principium
 & adæquatum *omnis obligationis naturalis*,
 solo erroris fons scaturire potest.

V.) Ac proin adductum principium neque
 Nunquam enim ex eo absoluta necessitas
 officii naturalis inferri potest sine recurſu ad
 principium. VI.) Sicut neque etiam est *unum*,
 Patroni non possunt illud explicare sine al-
 tero. Facet absque *felicitate nature rationalis*, quan-
 tum ad unum exponant per aliud æque mancum,
 merito nihil concludunt, cum absolutam ne-
 cessitatem obligationis neque ex singulis, nec ex utro-
 que inferre possint. Sufficit proin quod *Amor*
 aliquem obtineat locum inter principia *inadequa-
 ta* adminicula varia dignoscendæ obligationis
 naturalis. Atque ex his fundamentis etiam adversæ
 doctrinæ 106.) adductæ suam habent solutionem.

§. II.

*Amor vitæ humane sit principium adæquatum,
 ex quo agnosci possit obligatio naturalis?*

Ugonem Grotium & Puffendorſium secuti
 plerique Protestantium Naturalistæ Juris
 obligationem putant desumendam esse ex *sola*
legge humana. Hinc Thomassius *Inst. jurisprud.*
 l. 1. c. 4. n. 64. doctrinam eorum hoc conce-
 dit: *Fac ea, quæ necessario conveniunt cum vi-*

ta hominis sociali ; & qua eidem repugnans, omittentur.
 bant autem I.) Quia regulæ huic competunt omnes
 requisitæ proprietates, cum sit *verum, proprium*
adequatum. II.) Homo natura sua est *animal soci-*
five societatis appetens, ut post Aristotelem Sc
 l. 1. de ira c. 5. ait, *Homo in adiutorium mutuum*
vatus est. III.) Idem homo est *impozens* sui co
 vandi sine aliorum ope : ad mutua commoda
 movenda *idoneus*, simul tamen nequitia & p
 ad ea impedienda pollens : Inde concluduntur :
 tur homo sit *salvus, felix & incolumis* socie
 quærat, & amet, utpote naturæ suæ convenie
 IV.) Inter omnia animalia solus homo præ
 a DEO est *potentia loquendi* : Creator itaque
 voluit eum in aliorum societate esse, quibus
 agat, negotietur, & illis colloquatur &c.

112. Hoc tamen principium *socialitatis* quæ
quæ indicativum jur. nat. a suis Patronis exc
 tum & assertum est, merito ab ipsismet Prote
 bus inter aniles nænias reputatur, ut patet ex
 ning. in *Biblioth. J. G. l. 3. c. 5. 10.* & sparsim
 vid. Mev. in *nucl. J. N. & G. inspect. 3. th. 13.*
 ric. Coccejo, & Samuele ejus filio in *resol.*
princ. J. N. §. 8. Kestner. de *J. N. c. 1. §. 11.*
 neccio in *Elem. J. N. l. 1. §. 75.* & comunissim
 fanus sentientibus. Licet enim omnes vere
 diti admittant *socialitatem* esse aliquod *adminicul-*
 gnoscendæ obligationis nat. in plerisque salte
 sibus humana commercia concernentibus, &
 dici etiam posse *indiciam*, imo & *objectum illi-*
adequatum, nullo tamen modo est *adequatum, ve-*
ultimum principium.

Ratio est. I.) Quia hæc opinio invertit or
 naturæ rationalis, cum bonum civem, bonu
 cium prius formare nitatur, quam bonum hom
 Instruit enim quod unusquisque debeat se so

esthibere, cum illis sermocinari, negotia tractare, in commercio eorum vivere, si velit esse solus, incolumis. Verum hæc *secundaria* sunt, & *semper ac necessario* ullo jure præcepta, & potius Philosophiam ethicam vel Medicinam spectant. præ vero naturali *primo & absolute* præcipiuntur officia DEUM, quæ Protestantici illi Moralistæ a Jurisprudentia nat. temere excludunt, contenti societate humana. Dein præcipiuntur Officia *erogandi*, & *se ipsum*, quæ illi confundunt cum *juris* Jure Gentium introductis, qualia sunt *commercium*, negotiorum gestio, & tractatio; item *honesto*, & decore non fundato in *naturali*: sed pure Ethicam respiciente, aut politicae *oeconomiam*: Qualia sunt se affabilem alii *amicum*, jovialem & comem exhibere, rem suam *domesticam* bene administrare, curare ut ab aliis *commodetur*, & juvet eosdem &c. Sola igitur ex *regulis* & fluxa bona curanda docent, neglectis in *deum* & DEO fine ultimo naturali, qui non alius *est*, quam agnitio & amor DEI cum reliquis officiis *congruis*, juxta vires naturales Creatori exhibendus. *tria* hæc ex aliis regulis discenda sunt, non *ex* similitudine brutis communi. Hi igitur Naturalistæ *quidam* aliquo gradu differunt ab Epicuro, & ejus *sententiam*, qui per suam jurisprudentiam naturalium *regulorum* pedibus non a capite incipiendo, hominem *in* bonum formare volunt,

III.) Puffendorfiani affectu non probant *esse* *adequatum & ultimum* principium *discernendi* obligationis naturalis: sed tantum quod *est* *ad objectum materiale* Juris nat. idque *in* *se*, quod solum concedendum illis est. Cum *itaque* multa sint, circa quæ lex nat. versatur, nil pro- *bet*, cur non etiam circa socialitatem, non tamen *est* *eam* *solum*, nec *semper*.

III.) Quia societas non absolute, nec singulis
 minibus præcepta est, potestque homo sine soci-
 vere, licet non sine lege naturali. Alioqui Ad-
 non teneretur lege hac, ex quo enim solus de
 terræ formatus est, fuit tunc sine societate hu-
 na, usque dum Eva formaretur & dein filii re-
 rentur. Imo sequeretur, post alios Philosophi-
 litariæ vitæ addictos, Senecam vel non fuisse
 nem, vel legem naturalem continuo violasse
 tatem humanam fugiendo, juxta celebre eju-
 tum: *quoties inter homines fui, minor homo re-*

IV.) Si illa jure nat. semper præcepta ve-
 hibita sunt, *quæ societati humane profunt*, vel ob-
 igitur incestus saltem in linea Ascendentium in-
 dus erit licitus imo præceptus hoc jure, cui
 sit generi humano, si multiplicentur ejus indi-
 omisso autem incestus hujus illa diminuit,
 quenter & societatem impedit. Ecce! digna
 stiano homine moralis ex Puffendorffii soci-
 promanans. Cujus recensita fundamenta cu-
 per arenam posita sint, flante vento dirui po-
 nec aliam merentur solutionem, quam ut ex
 probationibus desumi queat.

§. III.

*Utrum obligatio Legis nat. ex solo Decalogo
 adequate dignoscatur!*

114. PHilippus Melanchton Martini Lutheri
 cla apud Grönnig l. c. cap. 3. n. 5.
 mingius in typo J. N. Böcklerus & alii pro pri-
adequato fundamentali & *ultimo* discernendæ c-
 tionis naturalis solum Decalogum assignant,
 quidquid in Decalogo, *Sabbatho excepto*, conti-
 legimus, id totum & solum sit a jure nat. p-
 ptum vel prohibitum; imo illum esse hanc ipsi-
 gem dicunt, quæ cordibus inscripta creditur.

Opinio hæc protestantica merito inter erroneas eorum commentationes reputatur. Quamvis enim verum sit, præcepta Decalogi esse præcepta divina *moralia*, eaque non tam *positiva*, quam *naturalia declarata*: falsum tamen est decalogum esse legem illam, quæ cordibus humanis a Creatore inscripta, atque omni homini usus rationis capaci per dictamen ejus promulgata est. Alioquin gentiles, qui de præceptis a DEO per S. scripturam revelatis, ac proin etiam de Decalogo vix aliquid, vel nihil audiverunt, lege nat. non obstringerentur. Et tamen Gentium Apostolus ad Rom. 1. argumentatur illos *naturaliter* facere debere ea, quæ legis naturalis sunt; licet nondum Decalogi præcepta didicerint.

Decalogus igitur tanquam authentica declaratio legis nat. *principalia* materiæ juri huic subjecta capita, eaque potissimum, circa quæ *regulariter* actiones humanæ versantur, non tamen omnia saltem in *specie infusa* continet. Prout inter plurima alia saltem *explicite* & manifeste non continet dilectionem inimicorum jure nat. præceptam, eamque nedum *negativam*: sed etiam *positivam* tam *externam*, quam *internam*, uti patet ex verbis Christi, Math. 5. v. 43. *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: NB. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* Et quamvis omnino verum sit dilectionem inimicorum *quatenus* hi *proximi nostri* sunt, præceptam esse jure naturali: nihilominus in Decalogo *clare* & *manifeste* non continetur, ut eos diligamus, iisque beneficiamus &c. verum id ex aliis declarationibus repetendum est. Neque idem Decalogus est regula *a priori*, id est prima radix, a qua omnes legis nat. obligationes proveniant: sed tantum est authentica a DEO ipso facta explicatio quo ad *præcipua* capita ejus. Ac proin Decalogus solus neque continet omnem ac adæquatam materiam

legis nat. (uti patet v. g. in mendacio etiam of
quod jure nat. certe prohibitum est, ex Dec
tamen prohibitio hæc deduci nequit, v
aliunde cum similibus petenda est) neque est
cipium fundamentale adæquatum & ultimur
gnoscentæ obligationis hujusmodi, cum ex e
nequeat colligi absoluta *necessitas* eorum, quæ
præcipiuntur & prohibentur, quin fiat recurf
perfectiones divinas tanquam *ultimum & adæq*
fundamentum obligationis naturalis.

§. IV.

*Quid censendum sit de principio J. N. in convenien
& disconvenientia a multis statuto ?*

115. I Nter multa hujusmodi principia celeb
illud *Pallavicini, Haunoldi & aliorum*
entium criterium obligationis nat. in conveni
vel disconvenientia objecti cum felicitate na
humanæ, quod illi hac propositione explicant :
quid simpliciter expedit esse licitum ad felicitatem hu
natura, id omne spectato J. N. est licitum. Item :
in ordine ad eundem finem simpliciter expedit esse p
ptum, vel prohibitum, id omne nat. jure est obligato
Similiter : *Quod simpliciter expedit esse graviter*
leviter prohibitum pro humani generis felicitate, est
nat. graviter, vel leviter prohibitum. Quia vero
nova oritur quæstio, *quidnam simpliciter expedit*
non expedit ? alterum statuunt principium, scilicet
Id omne simpliciter expedit, vel non expedit, in cuius
sentiam, vel prohibitionem homines consensissent, si ante
novum casum particularem ab Auctore natura requisiti
sens suffragium &c.

116. Non subsistere hoc principium probatur
Quia constat duabus omnino disparatis & indet
tis propositionibus, quarum unam obscuram
Patroni explicant per alteram obscuriorem, ac

tot. un

non dubium de obligatione naturali *practice discern-*
de relinquant in sola abstractione *speculativa*.

II.) Ambae enim regulae illae hunc solum sensum
 continent : *Fac ea, quae necessario conveniunt cum natura*
humana, & quae eidem repugnant omitte ; Porro est id in
 quaestione, quae necessario debeam *facere, quae omitte-*
 re? Si respondeant, omitte ea, in *cujus prohibitionem*
non consentissent : redit quaestio, unde mihi & tibi
 hoc, quod homines consentissent in prohibitio-
 nem, g. *mendacii levis officiosi*, in illis circumstantiis,
 inter mortem non possum effugere, ab injusto
 iure mox decernendam? Forte aliqui consentis-
 sissent forte non ; nisi se reflexissent ad *solidius aliud*
principium, quod absolute exigit, ut
reijcta a DEO prohibeantur.

erat enim doctissimos alioqui Viros docuisse
 in isto casu licitum esse mendacium, & similia.
 taceam Protestantium hac in parte errores,
 cum propter vitae conservationem, vel aliam
 causam, cum Webero *de J. N. & G. l. 4. c. 1. §.*
Wenerich. Jurisprud. divin. l. 2. c. 8. n. 41. Puf-
endorf. l. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 16. ex doctrina
Wenerich, & suae Jurisprudentiæ nat. erroneis prin-
cipiis, adum omni vacare culpa ; sed etiam actum
hoc, imo singularem virtutem & prudentiam esse de-
bitum ; aliquas Catholicorum adfero opiniones :
 citatus ab Angelo verbo *perjurium, mendaci-*
 officiosum juramento assertorio confirmatum,
 tantum veniale esse putavit, quae opinio
 non ab Innoc. XI. damnaretur, multos ha-
 beret fauces. Durandus Ordin. Prædicator, Theo-
 logus & S. Palatii Magister immortalis est sententiæ
 quæ cum aliis 50 Dd. defendit simplicem forni-
 cationem soluti cum soluta, supposito mutuo con-
 sensu in usum corporum, & provisione honestæ sus-
 tentionis proli nascituræ, *non esse delictum contra jus*

natura, imo illi valde conformem actum, solo ta
jure divino prohibitum, a quo si abstrahamus
de Jure nat. foret licita. Et D. Th. 1. 2. q. 94.
ait: *apud Germanos olim Latrocinium non reputabatur*
quum, cum tamen sit expresse contra legem nat. &c.

Igitur inanis est divinatio in regula secunda a
ti principii: Quia hic enumerati, aliique iis de
na pares Viri nunquam consensissent in prohibi
nem mendacii levis & officiosi in casu allegato
tamen est jure naturæ prohibitum.

III.) Demum, idem principium nec est *uni*
per se patet; nec *verum*, quia in fictione & ina
vinatione consistit: nec *proprium*; nam con
etiam legi positivæ consensu Gentium introdu
nec dein *ultimum*, quia semper redit quæstio
DEUS *necessario*, prohibuerit v. g. mendacium e
officiosum? consensus autem ille conditio
hominum in prohibitionem ejus non potuit
imponere *absolutam* illud prohibendi *necessitatem*.
Auctor naturæ nullius entis *extra se* consensu &
dicio aliove actu *necessario* coarctari possit: igitur
primo ad ultimum, tandem ad perfectiones Di
supra expositas recurrendum est.

§. V.

An sola ratio principium sit indicativum legis naturæ

117. **Q**UAMVIS multa & abstrusa juris natu
cognoscendi principia a ratione hur
omnino distincta statuere conati sint Protestan
Naturalistæ, hi tamen rectæ in docendo conseq
tiæ obliti, tam in cognoscendo, quam discendo
nat. *SOLAM RATIONEM* Magistram crep
Ita quippe Puffendorfius in *prefation. J. N. & G*
& aliis legem præscripsit: *solis rationibus* agenc
esse, ubi de jure nat. tractatur. Quanquam re
fit a sua lege, nec promissis stetit, ubi potissim
par

sui operis textibus juris civilis & variorum
 Legum, imo S. Scripturæ, & quidem inepte ap-
 plicatis oraculis replevit. Gundlingius *discurs. Uber*
den Vernunft, Recht c. 1. eo abstractionis devenit,
 & ausis sit asserere, *se de OMNIBUS legibus ostende-*
re posse, eas esse IPSAM RATIONEM; quasi vero
 leges naturales sola divina ratione libere constitutæ
 forent, & non *intrinseca* objecti bonitas, aut malitia
 DEUM ad eas homini per dictamen promulgandas
trans permoverit: aut quod ad leges positivas
constitutas sola ratio sufficiat Principi, quod scilicet
illis placeat, sine indagine, an leges hæc sint com-
 munitati utiles, justæ, executioni faciles, loco, tem-
 pore commensuratæ &c. vel demum quod *ratio sola*
illis sine voluntate illis obligandi subditos, eas
 obligandi &c.

Grotius in sua *Philosoph. pract. seu vernunftige*
Grunden von der Menschen Ehre und Lassen. §.
de obligationem legis nat. in ipsa natura hominis & ra-
tione reponit, quod repetit *ibid. in part. 1. §. 259.*
de obi. tum alibi sparsim, decernens legem nat. non
 esse per rationem *innoscere*. Huic conforme aliud
promulgavit: Institutiones J. N. & G. in quibus EX
NATURA HOMINIS NATURA continuo nexu omnes ob-
 ligationes, & jura omnia deducuntur. In hac lucubra-
 tione, sicut promiserat, fecit, exclusit nempe ipsum
naturæ Auctorem DEUM, ac omnem Pruden-
 tiam, imo & Divinam de Jure nat. auctoritatem.
 Quo etiam factum est, ut quemadmodum *ex sola ra-*
 tione scribendum promisit, ita scripserit non Jus
naturæ: sed *JUS CEREBRINUM*, Ethnicum non
 Christiano inutile, censuram hanc dictan-
 tem protestantico scriptore Heineccio, qui in *pro-*
legem Elem. J. N. & G. versu ipsorum libris. non de
his tantum, sed de omnium fere Protestantium
 lucubrationibus sentit, eas ad Jus nat. di-

scendum, vel explicandum non esse utiles. Ita sed *Vae tibi! vae nigra dicebat cacabus olla*; ipse censor hic Heineccius nondum se crimine purgari qui eadem navi navigat, ubi ibidem inter alia menta *solam rationem* judicem obligationis naturalis limitatione asserit.

Protestantium commentariis etiam Orthodoxi non nemo deceptus *part. 2. de J. N. c. 1. f. 71. p.* sine ulla limitatione audacter tradit: *rationem ralem satis esse ad cognoscendam legem necessariam a vis natura.* Probans id: quia si in statu puræ ræ essemus, nunc *sola ratio naturalis sufficeret ad ostendendam legem natura &c.*

118. Sed pace istorum Naturalistarum, irritata est Prudentiorum doctrina, quod *Ratio sola non semper* sit indicium certum legis naturalis præcipientis, prohibentis, vel concedentis, sicut irritantis: verum illa indigeat regulis, quibus illa intelligat voluntatem DEI imperantis.

Fundamentum hujus decisionis est I.) *Quotio nostra privata* sibi soli relicta potest errare: quit igitur *semper* esse indicium certum saltem rationale, quale omnino requiritur ad honestatem vel utilitatem actus humani. Hoc vero ipsum inde deditur. II.) Nam *lex aeterna*, quæ est ipsa Ratio, agnoscitur mediante ratione participata creaturae autem hæc participata non immediate attingit rationem divinam; sed mediantibus signis, conditionibus, circumstantiis, quas vocamus *principia causiva* Juris naturalis & ostendimus hic a n. 80.) illa tenus *inadequata* sunt, ac certis solum casibus applicari possunt, dari plurima, ex quibus hic & nunc recte agnoscere possimus, obligemur ne ad aliquid vel non.

Exceptis igitur primis moralitatis principiis *clina a malo & fac bonum: Quod tibi non vis, alteri feceris*

toris, &c. circa quæ ratio etiam sola errare non potest, teste D. Aug. in Ps. 57. *Veritas manu non formata in cordibus nostris scripsit: quod tibi non vis alteri ne feceris, hoc ignorare nemo permissus est; demptis item conclusionibus, quæ ex illis primis principiis clare & immediate deducuntur, in reliquis omnibus, quæ ex generalibus principiis tantum mediate sequuntur, & difficilius penetrari possunt, ratio sola sicut ignorantie obnoxia est, ita facile errare, & eum, qui suo ingenio confidit, in interitum præcipitare potest. Uti jam patet ex §. præced. ubi multi etiam Eruditi, imo & Religiosi viri soli rationi confisi turpiter errarunt circa licentiam mendacii, fornicationis, & ingeniosissimi alioqui Germani nostri antiquiores halucinati sunt circa honestatem latrocinii, quod ipsi, teste Isidoro apud D. Th. loc. cit. non pravæ voluntatis vitio: sed rationis errore licitum existimarunt.*

119. II.) Hanc ob causam factum est, quod referente Alex. Natal. *theolog. dogm. l. 3. c. 4. reg. 16.* Clerus Gallicanus cum Academia Paris. & Lovan. confixerit hanc propositionem, *Liceat ex SOLO RATIONIS LUMINE* *dijudicare, quando quis privatus* *pro tuenda vita, vel bonis, vel honore aliquem occidere.* At quid multis opus? experimur utique *REGNUM RATIONIS* *hodiernum: SPIRITUS LEGUM: SPIRITUS FORTES* Protestantium, quantum mala in DEI Ecclesiam, Rempublicam Christianam, sacrum Rom. Imperium, Jurisprudentiam naturalem, & morum disciplinam non invexerint? cum nullus sit eorum, qui suam *RATIONEM REPTAM* esse non præfidat. De his præfago spiritum lixisse intelligitur D. Aug. l. de quant. anim. c. 7. 12. *Tales enim homines, quorum profecto maxima multitudo est, s. RATIONE* *volunt verum comprehendere, s. similitudinibus RATIONUM* *facillime DECIPIUNTUR.*

TUR, & in varias noxiasque opiniones ita labantur mergere inde ac liberari aut nunquam, aut ægerrime quod *recta ratio* sibi soli relicta, etiam exclusa auctoritate, & convenientis studii, aliisque inadatis adminiculis non adhibitis, sufficiat ad cognoscenda prima & generalissima J. N. principia, concnesque ex illis suapte natura clare fluentes. vero etiam ad eas, quæ difficilius penetrantur solum *mediate* ex illis deduci possunt; dicen Th. I. 2. q. 94. a. 4. *Lex nature quantum ad principia communia est eadem apud omnes, & secundum naturam, & secundum NOTITIAM: sed ut in parte (id est, quo ad particularia præcepta) potest re etiam quantum AD NOTITIAM: igitur & re in cognoscendo jure nat. ratio nostra potest ut errare quo ad particularia præcepta potuisset, statu pure nature extitisset. Inquirenda ergo adminicula quibus adjuncta erudiatur, ne in judicio circa obligationes erret.*

ARTICULUS. III.

De adminiculis discendi & dignoscendi Juraturalis.

SUMMARIUM.

121. *Scriptura an excludenda a J. N. Christianis cando?*
 122. *An revelatio Divina?*
 123. *Et utrum etiam auctoritas?*
 124. *Sine auctoritate nemo fit doctus.*
 125. &c. *Gundlingii balucinatio castigatur.*
 128. *Es Heineccii inconsequentia.*
 129. &c. *Demum aliorum Protestantium devia*
 132. *Cur Protestantes solam rationem crepent?*

133. &

129. *Ar. An Theologia nat. Jus Canonicum & Civile cum SS. Patribus profiganda sint a J. N. Christianis explicando?*

130. *De iis melius sentit Leibnitius.*

131. *De iis melius sentit Leibnitius.*

132. *Haneccii ineptia circa Jus Civile & Can.*

§. I.

Quomodo Scriptura & revelatio Divina & auctoritas excludenda sint a principiis indicativis Jur. Naturæ?

I. Sacram scripturam, & revelationem divinam non esse excludendas ab *adminiculis* seu *in-*
supra *principiis* *indicativis* *discernenda* *obligationis*
ejusque *docendæ* & *apprehendendæ*, fa-
cedendi *potest* *ex* *demonstratis* §. *preced.* *ubi*
est, *rationem* *humanam* *sibi* *soli* *relictam*
in *agnoscenda* *obligatione* *naturali*:
igitur *est*, *debere* *dari* *aliqua* *adminicu-*
la, *quibus* *debilitas* *rationis* *nostræ* *contra* *errores*
monetur: Porro inter hæc nulla digniora & ma-
gis *idonea* *haberi* *possunt*, *quam* *e* *S.* *scriptura* *&*
revelatione, *quod* *ex* *his* *momentis* *liquere* *potest*.

I.) Nulla Gens parem habet librum, qui ita exacte
etiam *naturalia* *præcepta* *contineat*, *uti* *hæc* *con-*
stantur *in* *sacris* *Veteris* *&* *Novi* *testamenti* *codi-*
cia. **II.)** Nullus codex a sapientissimo homi-
ne *conscriptus* & *naturales* *leges* *exponens* *tan-*
ta *meriti* *potest* *auctoritatis*, *quantæ* *est* *sacra*
scriptura *eas* *declarans* & *explicans*. **III.)** Nul-
la *quis* *Gentis* *lex* *tam* *paucis* *omnia* *fundamen-*
ta *juris* *nat.* & *officia* *hominis* *erga* *DEUM*, *seipsum*,
& *proximum* *exponit*, & *præscribit*, *sicut* *sacrum*
DEI *eloquium*, *prout* *hæresi*, *impietate*, *vel* *rerum*
injuria *non* *præoccupato* *animo* *evidens* *est* *ex*
verbis *Christi* *Domini* *Matth.* *24.* *Diliges* *Dominum*
DEUM *tuum* *ex* *toto* *corde* &c. & *proximum* *tuum* *sicut*

se ipsum - - in his duobus praeceptis **UNIVERSA** pendet &c. cui consonat illud 1. Timoth. 1. *qui diligit proximum, legem implevit.*

IV.) Neque prudenter sperari potest ullum ceptis ab ethnicis, vel hæreticis Auctoribus in conscribendum Jus Naturæ, quam in sacris Libris habeamus. V.) Etiam Protestantes saltem Christiani tenentur admittere Decalogum, quibus verbis fere exhausta tota legem naturæ, quæ præcipua ejus capita: Non igitur tantum potest debet admitti a Christiano S. scriptura in discendo, docendo & discendo Jure naturæ. Quid Salomon in Proverbiis & Ecclesiastico, quid etiam in parte Prophetæ, quid sacra Evangelia ponunt, quam ut plurimum legem naturalem? ex ipsismet Protestantibus, qui tantopere sacræ legem a naturali jurisprudentia extorrem fieri scribunt, Hugo Grotius de J. B. & P. admodum liberaliter sacra scriptura ad probationem suam assertorum usus est, quanquam eadem etiam abusus sit, temerarie invertendo eam hinc inde contra Catholicam Ecclesiam, ac Sanctorum Patrum & Theologorum doctrinam. Quem secutus est Sendorffius, Gundlingius, Weberus, Thomassius, Hæcius &c. qui tamen omnes scripturam sacræ concludendam esse a jure naturæ explicando clamant, clamori huic re & facto contrario non responderunt.

122. Quod etiam *revelatio divina*, si verba naturalia objecta jure naturæ præcepta, non sit a jurisprudentia naturæ. respuenda, colligi jam potest ex præcedentibus. Necessario enim I.) admittendus est præceptorum divinorum Decalogus: Atqui hic est a Deo revelatus. II.) Omnes fere Gentes, & Gentium sapientissimi cum sua Philosophia & Juris naturæ commentariis tamdiu in tenebris ignorantiae squabatur, donec verbum DEI per Apostolos univ-

mun

quando fuerat revelatam, hoc autem facto Gentes illæ pervenerunt innotitiam DEI, ejusque veri cultus, & observantiæ legis naturalis, contra quam olim vivendo, vix a brutis differebant, neque notitiam hanc Juris nat. acquisivissent ex libris Homeri & Epicuri. Quod etiam Ethnicus Imperator Alexander palam confiteri solitus perhibetur, sibi Christianorum libros præ aliis placere eo, quod rectæ rationi conformem legem doceant: *quod sibi non vis alteri ne feceris*, uti testatur Guil. Grot. de prim. J. N. c. 4. porro lex hæc Christianis, præter naturale lumen inditum, fuit etiam revelata, ac ad Ethnicos propagata.

III.) Quia futilia Protestantium Naturalistarum argumenta sunt, quibus illi revelationem divinam excludere nituntur. Hæc enim non tollit obligationem nat. sed eam declarat & perficit. Ita quippe fit, ut quamvis divinitus revelatum sit DEUM existere, hunc amandum esse super omnia, tamen etiam jure nat. tenemur inquirere in ejus existentie notitiam, illumque amare pro viribus naturæ, cujus existentiam etiam naturali ratione demonstrant Christiani Philosophi, licet eam credant revelatam.

IV.) Imo licet a DEO sint aliqua revelata, manet tamen obligatio naturalis ad ea credenda, supposito quod revelatio agnita sit, sive suppositis motivis: qualia sunt illa, quæ sunt sufficientia *intrinsicè* non objectorum credendorum; sed *revelationis*, corroborantia revelationem esse factam, ut probat Suar. de fide d. 4. 1. 3. Scotus autem in 3. sent. dist. 23. n. 4. docet, posse nos credere omnibus etiam Christianis dogmatibus fide *acquisita ac naturali*, licet hæc ad salutem æternam non sufficiat, prodest tamen ad honestatem morum mere naturalem.

123. Pro *Auctoritate* quoque admittenda in e-
 cando jure nat. stat communior Eruditorum
 tentia, & ipsorum Adversariorum exceptioni
 trarium eorum factum. Porro *Auctoritas* duple
 peritur, *præcipiens* scilicet & *docens*. Quod *præ-*
 saltem a Christianis admittenda sit, jam demo-
 tum est, alioqui neque Decalogus tolerandus in
 prudentia naturali Christiana foret, neque
 Christi Math. 2. v. 12. *Omnia ergo quaecunque vul-*
faciant vobis homines, & vos facite illis. Acalia si
 At neque obstat quidpiam quo minus Au-
 tas *docens* locum habeat inter indicia *inadequ-*
 gis naturalis discernendæ. I.) quia *Wolffii* i-
 tiones *J. N. & G.* cum paucissimis aliis si ex
 nullus ex vere Eruditis nedum Christianis
 etiam Ethnicis hodieum fuit, qui de morali
 plina, qualis est jurisprudentia nat. scribens, il-
 um virorum scita, opiniones & effata non ad-
 rit, ut unumquodque convincere hac in parte
 Auctorum de lege nat. tractantium accurata
 Ut enim taceam *Hug. Grotium*, qui nullam a-
 tatem intermisit, quam suo scopo de jure na-
 neam judicavit. Imo in opere suo *de jure l-*
pacis, Francofurti ad Viadrum, impensis Jet-
 Schrey Anno 1691. typis iteratis mandato i-
spectu brevior. f. 3. ipsemet fatetur, & sui Glor-
 res attestantur, eum prædictam lucubrationem
 pilasse *ex Philosophis, Historicis, Poetis, & Orat-*
Item ex libris S. scriptura, ex Monumentis Eccl-
ciis, Canonum Synodalium, & Patrum sive Doctorum
 SCHOLASTICIS, *ex Jure-Consultis. &c.* Hin-
 pissime citat D. Th. Sotum, Navarr. Covai-
 raquell. Sylvestr. Lessium, Victor. ex quo u-
 plurima perscripsit, hoc solo discrimine, quo
 ctam ejus doctrinam in plerisque locis *corrump-*
 • proprio cerebro adjectis *limitationibus* Catho-
 ve

contrariis, & his ipsis Theologis e quibus
 in rem suam traxit, injuriosis. Evolvatur
 ex antiquioribus *Salon, Homerus, Plato,*
Seneca, Mimus, Phadrus, Cato uterque; tanto
D. Isidorus, Gregor. Augustin. Thom. Scot. Suar.
 & innumeri alii, qui naturales obli-
 Eruditorum auctoritate adhibita probant.
 Protestantes Recentiores legem
 proprio Marte auspice, *sola ratione* magi-
 Orbi dictandam *promittunt*: sed pro-
 Incipiendo enim a *Seldeno, Hob-*
Grosio, Hobbio, Puffendorfio, Thomasio &c.
 qui non præmissa severiore parænesi
 Catholicos Dd. quasi hi juris naturalis di-
 admixtione S. scripturæ & auctoritate
 adulterarint, foedarintque; jus naturæ
 ex sola ratione depromptum: *ordinatum*
 se scripturum spondeat. Nihilominus
 sui propositi quisque eorum, præter Wolf-
 quod e sacris paginis, sive ex legibus Ci-
 & Jure Canonico, vel Eruditorum quorum-
 rationibus, in suum folium hinc inde cor-
 potuit, corrasit & audacter traxit.

Ratio nostra in *Moralibus* pendentibus a le-
 dispositione, *circa particulares casus* distinctos
 generalibus plerumque cæcutit, nec ita
 determinare, quid prohibitum vel pe-
 debet igitur recurrere ad auctoritatem
 ut discat. Nam etiam Gentilium Philo-
 persuasio fuit: *primos homines ab ipso DEO*
scisse. Hinc recte Aristoteles suis discipulis
discentem oportet credere, præsertim ho-
 nere doctis & piis.

Omne proin dubium hac super re exemit
 Augustini effatum l. 2. de ordine, c. 8. & 9.
nisi ex imperito peritus sit, nullus autem

imperitus novit qualem se debeat præbere docentibus
 quali vita esse docilis possit, evenit, ut omnibus bonis
 & occulta discere cupientibus non aperiat, nisi
AUCTORITAS. Et sane nullum sub sole reperiri
 qui citra temeritatem vel mendacium asseverare
 possit, se legis naturalis præcepta omnia didicisse
sola ratione. & sine ope ac adminiculo ullius aucto-
 ritatis, Magistri, Pædagogii & Præceptoris, si gra-
 adjecerit animum ad suam educationem, studium
 experientias, diversasque vitæ circumstantias. Iam
 durante infantia erudiebaris primo a Parentibus
 eos coleres, iis obedires, DEUM adorare di-
 mendaciis levitatisque puerili parceres &c. Iam
 infantiam egressus commissus es instructioni
 rum, qui te morum honestatem, principiaque
 vitæ digna edocerent; demum variis vitæ tur-
 bus multa praxi percepisti, quæ propria ratio
 morum naturali honestate nunquam alias didicisti
 nunquid igitur *sine omni auctoritate* didicisti ho-
 dos esse Parentes etiam tunc, cum te virga
 lapho castigarent, colendum DEUM, mendacium
 aliisque vitiis abstinendum &c. &c. ? IV.)
La ratio, exclusa omni auctoritate totam legem
 unumquemque docet, cui bono, amabo! Philosophi
 stantes tot voluminibus naturalem Jurisprudenti-
 Orbem universum docere præsumunt? *sola ratio*
 gis nat. juxta illos magistra est, sola itaque
 unicuique innatus liber est; nec alia auctoritas
 Doctorum opus, hæc igitur sola sibi sufficienter
 testantur igitur *Juris nat. Institutiones* (si verum
 lorum contra auctoritatem adhibendam docentur
 tanquam superflue flammis devovendæ sunt.
 Protestantium lucubrationes in discenda &
 canda lege naturali, ob auctoritatem, v. g. H. Grotii,
 Puffendorffii, Wolffii & similium adhi-

cur Auctoris naturæ divina oracula, sanctorum
 eorum effata, Theologorum, Canonistarum & Icto-
 r Catholicorum sapientissima & veneranda au-
 thentia excludi Jurisprudencia naturali debeat?

§. II.

Quæ Protestantium Naturalistarum exceptiones con-
 tra scripturam, & auctoritatem Eruditorum
 in Jurisprudencia naturali explicanda
 adhibendam?

L) Gundlingius discurs. über das Vernunft-
 Recht. c. 1. §. 5. ait S. scripturam
 posse, nec debere adhiberi in explicando Jure
 Quæ ex ratione lex natura cognosci potest, nec opus est
 ut. scriptura sacra. Due sunt revelationes, al-
 tera est per scripturam, altera fit per rationem. Quid
 mihi scriptura, si quid ex ratione intelligere possum?
 Sed fallitur bonus vir. Cui permiserim fa-
 cere sibi non sit opus uti scriptura sacra, si quid
 ex ratione intelligere possit, prout intelligere potest
 debet generalia illa principia: *Declina a malo & sap-*
eris: Quod tibi non vis &c. pro quibus solis generi-
 tatis non est opus Commentariis & Magistris,
 recte dispositæ rationi per se sint nota. Verum
 aut temerarius est, si affirmat se *rationis solius*
 ingenio intelligere omnia etiam *particularia præce-*
pta, quæ ex illis generalibus principiis solum
 sequuntur & difficulter penetrari possunt, ut
 ex n. 118.) ubi pro exemplo adduximus Eru-
 ditos viros qui circa licentiam mendacii, forni-
 cationis, perjurii &c. turpiter errarunt privatæ ratio-
 nis confisi. Et legi potest *D. Bonaventura*, qui affir-
 mari obligationem *naturalem* post lapsum gravem
 esse restituendi in statum gratiæ; e contrario *D.*
Thomas, qui negat hanc obligationem. Tanti igitur
 discordant senten-
 tiæ!

tiis, qua igitur præfidentia unus Gundlingius cum similibus asseverare audeat, se ex sola ratione omnes naturales obligationes sine scripturæ sacræ, alterve auctoritatis adminiculo intelligere posse? Ne tamen mens nostra est asserere, quod in explicandis naturalibus præceptis præcise & absolute recurrendum sit ad sacram scripturam: verum id solum; quod siue ad hanc, siue ad alia adminicula a nostra ratione distincta recursus hic faciendus sit, quoties pro Marte nihil certi nostro ratiocinio concludere poterimus. Hinc siue ad scripturam, ubi hæc mani aliquem casum naturalis juris declarat, siue ad Auctoritatem SS. Patrum, aut communem Eruditorum sensum, vel ad juris positivi aliave effata Prudentis recurras, nihil refert: dummodo non halucinans & in naturali obligatione privata rationi confisus nime erres.

126. II.) Instat laudatus Gundlingius loc. citans: *Veritatem naturalem ex scriptura disci non potest, alias ex ea etiam Mathematicam oporteret discere.* Igitur concludit: *illos miserabiles homines esse, qui velint naturam ex S. scriptura docere; quia scriptura longe alius est.*

Verum quid magis devium est hoc Gundlingii argumento? Certe neque ex ejus lucubraticis neque aliorum Protestantium Institutionibus Jure naturæ conscriptis *Mathesis* disci potest, & tamen illi se omnes homines legem naturalem doceri posse non dubitant. Eruditus Scriptor hic deest prius perpendere, quod Auctor naturæ DEUS legem naturalem, non autem regulas mathematicas cordibus hominum inscripserit, quibus ad se totam quam finem ultimum naturalem & adæquatam rigerentur: non igitur in suis sacris Eloquiis de Mathematica thesi: sed de morum naturali honestate, per Prophetas suos & S. Evangelium tractare dignatus, ut scilicet lumen rationis humanæ limitatum ac

rori

tori obnoxium sanctissimis Oraculis suis confirma-
ret, & in viam veritatis dirigeret. Nulla vero par
exigentia fuit tractandi in Scripturis de Mathesi,
quia hæc ad finem ultimum naturalem minime est
homini necessaria. Hæc si Naturalista ille confide-
rasset, contra Creatoris sui adoranda Eloquia non
ita inepta proposuisset. Ac proin longe *miserabilior*
ille est, qui adeo temerarie de Divinis oraculis fen-
tit. Fædissime enim errat, ubi audacter asserit *lon-
ge alium esse finem* scripturæ sacrae, quam legis na-
turalis. Constat quippe ex infra dicendis,
differentiam hanc non nisi *quo admodum esse*, quo-
ad substantiam vero, sicut idem DEUS est, quem
natura humana pro fine suo naturali habet, ac su-
pernaturali, ita & legis naturalis ac S. Scripturæ
finis est dirigendi hominem ad eundem scopum &
terminum ultimum: at per diversa media, ex qui-
bus diversus effectus sequitur.

127. III.) Sed quid multis opus est? ipse Gund-
lingius *loc. cit. cap. 1. §. 29.* ait, *si Christianus factus sum
etque non fero, qui Christianismum contemnunt, NB. ut
quid ergo separe revelationem, aliaque via incedo? multo
etiam melius in res penetramus si in AUXILIUM SCRIP-
TURAM invocamus.* Hoc quemadmodum ille as-
seruit, ita veritates naturales ex S. scriptura sæ-
pius probat. Ecce! de uno cerebro calidum, hu-
midum, frigidum, & siccum. Hæc est consequen-
tia doctrinae hujus Naturalistæ. Decernat Erudi-
tus Lector quid ex ea solidi concludi possit? certe
non plus, quam si Protheus *formas versatus in omnes*
contra Catholicos Authores Jus naturale explican-
tes fuisset argumentatus.

128. IV.) Heineccius *in Elem. J. N. & G. Lib. 1.
. 1. §. 15.* dicit jus nat. cordibus nostris esse inscri-
ptum: hinc sequente §. 16. infert, *ex eodem conse-
quenter, ut jus nat. derivandum non sit ex sacris literis, &*

paucis post rationem hujus affert : *Quia scriptura ignota, aut non recepta Gentibus* : Sed Naturalistæ quemadmodum assertum argumentum a *Grund* mutuatus est, ita etiam inconsequentiam illius, ubi ipsi non satis constans ingenium derivavit. Bene vero oblitus, aut non percipiens quod *cit. §. 1. linea 1. & 2.* dixerit : *jus nat. non esse derivandum sacris literis*, jam. hoc ipso *§. 16. linea 7. & sequens non modo multa, quæ recta ratio dicitur, in sacris literis peti, sed & miram esse utriusque juris consonantiam quidquam DEUM in sacris pandectis vel præcipere prohibere, quod juri per rectam rationem promulgato adestur* ; Bene est ! cur igitur sacras literas rejicis paulo ante dixeras jus nat. ex iis non esse derivandum ? Quo autem manifestius inconstantiae judicium convincatur Auctor hic, videri potest *loc. cit. c. 3. §. 94.* ubi ait se magnopere delectari, quod tamen ex *Coccejo* invenerit principium *jus nat.* tale, quod *sacris literis præsidium accipiat, scilicet amorem universalem.* Iterum bene est vir optime ; sed quæ dicitur tuæ consequentia ? si *jus nat. non est derivandum e Sacris literis*, tanto minus ex illis derivaretur principium *Juris naturalis* ; quia scriptura (juxta te) *ignota aut non recepta Gentibus*, quid proficies tuis *Elementis juris natura* ad usum Gentium conscriptis ? hæc enim cum non habent notitiam scripturæ sacræ habeant, vel ea ceperint, *amorem universalem* in ea fundatum respiciunt, aut te, quod justum est, inconsequentiam damnabunt & imperitiæ.

129. V.) Impugnant adhuc alii cum *Puffen.* Scriptura & revelatio divina sunt supra naturam : excludenda igitur est a naturali disciplina. Falluntur tamen & fallunt, nam sacra DEI quia in quantum docent præcepta moralia rectæ rationi naturali consentanea, non sunt supra naturam,

epi

im illa potius perficiunt, ac in recto & naturali veritatum intellectu confirmant; quo ad modum autem, quo latæ sunt leges scriptæ eloquio divino Prophetis & Evangelistis dictatæ, sunt quidem *supra vires* naturæ humanæ: verum id nil facit ad propositum Puffendorffii & ejus sequacium. Responsionem hanc Christianus Lector facili negotio capiet ex Decalogo, quem nobis Sacræ paginæ exhibent, hunc si quis nollet credere *quo ad modum*, seu quod sit locutio Divina; non ideo præcepta in eo contenta (præter Sabbathi observantiam) posset rationabiliter dicere esse *supra naturam*, quia hæc omnia & singula naturali rationi sunt *necessario* consentanea.

. 130. VI.) Urgent iidem Naturalistæ: Jus nat. scribi debet pro omnibus hominibus etiam Gentilibus: porro si id sacra scriptura & auctoritate SS. Patrum constet, Sinenses, Peruani, alique Ethnici nunquam legem nat. discent, cum scripturam sibi ignotam putent esse fabulam, & SS. Patres minime norint: igitur sola ratione sunt convincendi.

Contra tamen est, quod hi Moralistæ ita veritatem impugnent, ut simul præter suam intentionem, nervum responsioni subministrent: Quid enim facit ad rem, quod Gentilibus scriptura sacra sit ignota, vel pro fabula reputetur? nunquid Puffendorffii, Thomassii, Wolfii, Gundlingii, Heineccii, & sexcentorum aliorum lucubrationes notæ & familiares sunt Sinensibus, Peruanis, aliisque Gentibus barbaris? & tamen in Germania Halæ, Lipsiæ, Altdorffii & alibi Christiani Juvenes naturale jus ex illis discunt, cur igitur iidem discere hoc ipsum nequeant, si naturales obligationes Divinis oraculis, SS. Patrum aliorumque Prudentum effatis confirmentur, ac dubia ex *particularibus præceptis* naturalibus oborta ipsorum ope & auxilio solide resol-

vantur ? Christianus juris naturæ scriptoribus hominibus, qui rationis usu pollent, debet Christianis nempe, iisque Catholicis & Hæreticis non minus ac Gentilibus, Judæis & quibusvis delibus ; ille proin obligatus est ita adornare orationem suam, ut omnibus & singulis satisfiat. Et quidem *debitor est Ethnicis & Infidelibus* scripturæ ignaris ; ut his universalia juris naturalia, conclusionesque ex illis manifeste fluentia re & ad captum exponat, sensim autem suggerat etiam alias veritates æternas ad religionem naturam aditum parantes, quas Doctores hic ipse ex libro aliisque S. scripturæ locis discere prius, ut hac ratione illos ad plenam veritatis agnitionem sicut jure nat. satagere obligatur, inducat, atque, *quantum in humanis viribus est*, disponat. debitor quoque est *Christianis*, quibus ita legem naturam ponere debet, ut suam explicationem conformem naturali juri in Decalogo, Evangelio, aliorumque sacrorum codicum locis declarato. Quod si a se ejusque sacris literis, vera religione naturali, & non Eruditorum ac piorum auctoritate abstrahat, æque *privata rationi* confisus scribat jus pro statum minimum mere hypothetico & pure possibili : non hic eruditus Juris nat. scriptor : sed *ineptissimus scriptor*, cujus naturalis jurisprudentia tantum coarctata fuit Christianis, imo & Infidelibus ad naturam morum emendationem, quantum tribuit *Odyssæa* Homeri, *Utopia* Morii, & *Telemachus* Fenelonii, & *de raptu Proserpine* Poetarum fabulæ.

Neque enim vivimus in statu *pure nature*, nunquam fuit, nec erit, ac solum ut pure possibile consideratur : sed vivimus omnes homines in statu *nature elevate*, sub lege divina tradita in paginis scripturis explicantibus nobis naturalem obligationem, nil obstante, quod Ethnici hæc ignorent, vel c

re n

nosint, quia infidelitas eorum sicut fidem (dicente Apostolo) ita nec naturalem veritatem in scripturis declaratam evacuat. Quo igitur efficacius omnibus Populis Ethnicis & Christianis satisfaciamus Institutiones nostras de jure nat. ita concipere obstringimur, ut ex illis tam Ethnicus quam Christianus habeat, quod utiliter discat ad rectam morum honestatem naturalem sectandam. Ita autem fiet, ut lucubrations nostræ & solidam contineant assertionem rationem, quo ad generalia principia, conclusionesque ex illis clare fluentes, unde instruaturs Ethnicus ac barbarus: & sacra DEI eloquia Jus nat. constantia, SS. Patrum, Theologorum, aliorumque Eruditorum auctoritatem in puncto naturalis obligationis exponendæ non excludant, unde in his veritatibus magis illustretur & obfirmetur Christianus; tam hic autem quam ille in obscuris juris naturalis ac perplexis obligationibus, citra erroris periculum solide instruaturs, quod in casibus particularium præceptorum naturalium, ex sola ratione absque interventu alicujus auctoritatis non semper posse fieri, ut supra ostendimus.

131. VII.) Neque caput fatigat alia Puffendorffii & Wolffii ratio, quod scilicet sequatur, omnia, quæ in scriptura præcepta sunt, esse præcepta Juris naturalis. Illatio enim hæc omni fundamento destituta est. Quia Christiani docemur, quod in sacris literis contineantur leges Judiciales, Cæremoniales, Morales, & Sacramentales. Ex his autem omnibus in lege Evangelica præter materiam Fidei & Sacramentorum, nulla dari præcepta divina positivo naturali, quæ vel in lege nat. vel in lege veteri, ejusque Decalogo implicite non contineantur. Ac proinde illa S. Scripturæ præcepta moralia, quæ in lege naturali ac Decalogo fundantur, vel ad hunc reducuntur præter Sabbathum) obligant jure naturali. Reliqua

vero sunt juris Divini positivi, quorum aliqua sunt judicialia, cæremonialia &c.) per mortem si translato Sacerdotio, abrogata sunt, aliqua ma prout de his alibi tractari solet.

132. A primo ad ultimum, totus conatus testantium Moralistarum eo tendit, ut Religio Christianam *veram* e medio tollant, ac in ejus locum inducant *Regnum rationis solius*, & sub larva ac textu Juris naturalis *puri, evidentsis, ordinati*, in Juventuti aperiant viam libere sentiendi qui unicuique placet; hunc in finem, S. scripturam revelationem, auctoritatem, & si quod aliud juris naturalis obligationis investigandæ adminiculum Jure naturæ declarando audacter eliminant, autem consequenter & perite? partium studi præoccupatus Lector, ex his quæ respondimus dicet.

§. III.

An Theologia naturalis, Jus canonicum & Civile tendenda sint in explicando Jure nat.?

133. Singula hæc, si præcise in naturali obligatione explicanda persistant, certum est debere re locum inter adminicula docendi & discendi nat. utpote talia, quibus adjuti possimus de veritate notitiam obligationis naturalis, quam alias e verisalibus principiis per conclusionem certam diate sequi non experimur.

Naturalem quidem Theologiam, sicut & rationem omnia, excludit cum aliis Puffendorfius, dicendo turbine fuisse illam a Catholicis ignorantibus in eam disciplina juris nat. Hinc etiam Hobbesius, Grotius, Thomassius DEI agnitionem sequestrant a jure naturæ, relegantes eam ad Theologiam naturalem, tanquam distinctam disciplinam, cujus regimen Wolffius Orbi proposuit in separato volumine.

Veru

Verum nil obstante erudito homine haud digna censura, indubitatum est melius in doctrina moralis versatis, *naturalem theologiam* non posse prudenter excludi a disciplina Juris naturalis. Quia hæc est pars præcipua, & ipsum jus naturale. Est enim *scientia practica distans naturales hominis obligationes erga DEUM*. Ea igitur exclusa necesse est excludere naturalia officia hominis erga illum, quam impietatem neque in Ethnico scriptore facile repereris.

134. Etiam contra Jus sacrum & civile iidem Naturalistæ excipiunt, e quibus *Gundlingius* rationem affert, *quia non omnes veritates naturales ex corpore juris disci possunt*. Sed quid hoc ad rem? neque ex *Gundlingii*, *Wolffii* & similium commentariis veritates prædictæ omnes disci possunt, imo facile incauti Lectores illis depravari & perverti possunt, & tamen manibus teruntur, leguntur a multis, & quidem impune! Melius igitur Prudentiores hac in parte sentiunt, qui inde probant Jura prædicta non debere excludi: Quia dantur plurimæ obligationes naturales ita obscuræ & dubiæ, ut ex generalibus *de faciendo bono & fugiendo malo* principiis nullo modo eas per rectum discursum *immediate* deducere possimus, quales sunt interdum *de promissionibus, pactis, contractibus, restitutione, compensatione, rei alienæ occupatione, alimentis præstandis &c.* in his autem & similibus casibus ratio nostra sibi soli relicta nihil, aut vix aliquid concludere posset sine recursum ad jus positivum Sacrum, vel Civile, quorum ope dubia hujusmodi facile dissolvuntur, ut experientia docet hos, qui in illis sunt versati.

135. Forsan tamen aliqui hujusmodi farinæ *Moralistæ* facilius movebuntur ad Jus civile recipiendum in suam disciplinam naturalem, saltem in *favorem* Actorum Protestantium: Sed Jus Canonicum nullo

lo pacto admittere volunt, ita disponente, & quacibus præeunte Luthero, qui apud Gretsero modo prohibend. libros heret. l. 1. c. 22. ait, *Juridicum multos errores continet: pyra igitur dignum potius & debuit* &c. Et paulo post dicit: *Canones sacrosancti, Decretales pestilentissima. Canonista a sinistra, Aristotolista.* Ita lasciviens asinus hic rudit contra Iustinianum, melius de eo sentiente sapientissimo Iustiniano, qui Nov. 83. c. 1. *Jus Canonicum ceteras & divinas regulas, quas etiam nostra sequi nungnantur leges, & dein Nov. 6. ac Nov. 132. sacros Canones pro salute nostrarum animarum editos ac constitutos, & plus studii in observando Canonum, quam in custodia legum civilium habendum esse, adjungens efficax monitum: eos canones observant, Domini DEI potiri auxilio, & hisce prævaricantur, se ipsos condemnatione. Concordat l. sacris Canonibus 45. c. de E. Cler. Qui aliter de Jure sacro cum Lutherocum, hi aut Imperatorum legibus rebelles, aut earum & ignari sunt. Quodsi autem Jus civile multis explicat Juris nat. abdita, ut legum peteri debent, ac liquet ex l. 1. §. 2. ff. de J. & j. privatum jus tripartitum est; collectum etenim est NATURALIBUS præceptis, aut Gentium, aut Civium. potiori ratione tribuendum est id Juri sacro, scopus est, ut naturalis æquitas in omnibus servetur.*

136. Recte proin Leibnitiuss in sua epistola critica, postquam Samuelis Puffendorffii libellum scio homin. & civis §. 1. dixerit esse scopas disseminatam arenam sine calce, sententias suis principiis non coherere ex Auctoribus hinc inde mutuo sumptas &c. mox improvidentiæ eum damnat, quod jus Civile non solum in declarando jure nat. receptum non habeat, dicens: plurimum etiam referret parallela.

Sicut inter homines recepti, praesertim Romani, ipsius-
 tum Juris sacri. Ita usus Juris naturalis apud
 & ICIos prior futurus esset, NB. quod nunc
 sermonibus celebratur, quam negotiis adhibetur.
 bene sensit de Jure positivo utroque, & egre-
 scripsit utilitatem Jurisprudentiæ naturalis,
 licet ista magis nunc sermonibus celebretur, in
 nem sine jure positivo, inter negotiantes vix
 sit usus, quo ad forum externum. Notandum
 quod Leibnitius reprehendat hic Puffendor-
 tum circa libellum de Offic. hom. & Civ. in
 sola ratione privata philosophatur, excluso
 jus juris aut Auctoritatis auxilio. In alio
 opere suo, nempe de J. N. & G. licet in præ-
 pponderit se scripturum Jus nat. ex sola
 tamen oblitus propositi sui, quidquid hinc
 sacris & profanis paginis congerere potuit,
 opere congeffit, ubi etiam omisso Jure
 potissimam partem legum Civilium mu-
 & tamen Vir hic sibi ipsi non constans hinc
 perstringit alios, qui in concinnanda
 naturalis textus ex Jure positivo, vel
 Eruditorum adhibent.

Urget quidem Heineccius in præfation. ad
 J. N. & G. dicens, si Turca, vel Sinenses aut Ja-
 fera violent, non convincuntur ex jure Canoni-
 neque ex Thoma, Prophetis, ac Apostolis:
 hæc omnia pellenda sunt jurisprudentia natura-
 : Sed nugatur cum hæc afferat, & tamen
 constat; nam in eadem præfat. & lib. 1.
 tum alibi sæpius dicit contrarium his
 : in civile Romanum est ipsum jus natura practi-
 que juris nat. præcepta ipsum jus civile adoptas:
 & jure civili & stricto sejungenda est naturalis
 & c. ubi etiam, tum infra per decursum sui
 pissime textus ex S. scriptura Jure canonico,
 civi-

civili, D. Thoma, Suarez aliisque Doctoribus Catholicis adhibet. Fallitur etiam putans & supponens foederum ruptorum causam immo ex jure naturæ cognoscendam esse; potius hæc ex jure Gentium decidenda est, ut docet jus belligerantium. Neque ex eo, quod cauti Turcas ruptorum foederum ex jure Canonico civili decidi non possint, recte sequitur etiam obligationes naturales controversas *inter subditi Rom. Imperii* agitas celebratasque non posse vi ex prædictis juribus positivis. Utique causas venientes ex actione *fractæ pacis*, in quibus naturalis obligatio violatur, contra cives S. R. Imperii secundum aliud jus, quam *Civile & Publicum* solere, nemo ita rudis est, qui ignoret.

Viderit S. R. Imperium, & alia Regna Christiana, quam utilitatem Protestantium commentum jus naturæ Publico afferant, qui postquam jus naturæ Auctore, immortalitate animæ, ac summo & adæquato naturæ abstraxerunt, etiam summas leges Imperii Rom. procul usque Turcas & Indos pellendas docent; quod nec *Plato*, nec *Cicero*, nec *Phædrus* nec *ca* ethnicus ausi sunt, qui Jus naturale suis Gentilibus adornarunt, quin unquam a re Deorum cultu, debita Principibus observantia legum positivarum exactissima custodia abstraxerunt, quia nempe probe norunt se non sub concavo caelo, neque in spatii imaginariis, aut mero statu naturali pure possibilis vivere: sed sub DEO, Principibus, Magistratibus, legibus. Quid autem aliud recentiores Naturalistæ? quam ita omnes, Turcas & Ethnicos, sed etiam Christianos debere, ac mores suos componere, quomodo si composuissent & se gererent, si vel olim fuisset statu puræ naturæ, qui nunquam extitit, viderent.

eo viverent, ubi nullus Imperator, nullus Rex, superior, Magistratus, nulla lex positiva Divina vel humana foret, ac proin nulla subordinatio, sed sola & omnimoda naturalis inter omnes æqualitas, & nihil aliud, quam solum & absolutum *REGNUM RATIONIS* naturalis esset & dominaretur; *ben!*
latet quis in verba.

CAPUT III.

De effectu Legis naturalis.

138. **H**abita jam notitia principiorum constituentium & indicantium nobis legem naturalem sequitur inquirendum; lex hæc per principia rationi consentanea unicuique hominum indicata quem producat effectum?

ARTICULUS I.

De generali effectu legis naturalis.

SUMMARIUM.

- 139. &c. *Quid & quotuplex effectus obligationis nat.?*
- 141. *Quid sit obligatio naturalis quo ad substantiam?*
- 142. &c. *Quæ sit summa obligationis nat.?*
- 145. &c. *Recensentur ea, quæ requiruntur ad observantiam legis nat.*
- 148. *An jus nat. infligat penas suis transgressoribus?*
- 149. &c. *An jus aggratiandi repugnet Juri nat.?*
- 151. &c. *Quis sit effectus obligationis nat.?*
- 153. &c. *Unde dignoscenda obligatio nat. simplex a mixta.*
- 159. &c. *An jure nat. omnia omnibus obligata?*

§. I.

Quis sit & quotuplex effectus legis naturalis?

139. **D**uplex potissimum legis nat. effectus venit hic in considerationem, alter nempe *generalis* competens omni etiam positivæ legi, quod scilicet *obliget in conscientia*; alter *specialis*, reddens *actum*

Etum irritum, de hoc separatim agemus, nunc de re nobis sermo erit.

Quod autem ex lege nat. præcipiente, vel pudente oriatur *obligatio in conscientia*, certum est et naturali ratione. Juxta enim superius demonstratum Lex nat. est Lex DEI, quæ prout, intimata per dictamen practicum, quid faciendum vel vitandum hic & nunc sit, est proxima regula honoris moralis, juxta quam exercere actum aut omittere constringimur, nam per dictamen practicum redditi sumus moraliter certi de voluntate Divina nobis sufficienter intimata, cui obtemperamus: Porro obligatio in conscientia nihil est, quam *vinculum morale* implendi voluntatem legitimi Superioris præcipientis, de cujus præcepto nobis certo innotuit: igitur ex illa certitudine naturali de voluntate legitimi superioris præcipiente oritur vinculum seu obligatio implendi. Quo effectum est, ut *D. Aug.* definiat peccatum, *si sit cogitatum, dictum vel factum contra legem DEI* oppositionem enim ad legem æternam DEI ream malitia gravis vel levis, prout graviter vel leviter ligat lex nat. Quod ex fine, objecto seu materia proportionem, ac medio ad charitatem DEI, respectu ipsius, vel proximi servandam, ac ad felicitatem humanam conducentia desumendum est.

Hæc ipsa conscientie obligatio ad captum elementarium explicata est ab Apostolo ad Rom. 2. in verbis, *Gentes que legem non habent* (puta scripturam in codice, ac positivam) *naturaliter ea, que legem faciunt - - testimonium reddente illis conscientia illo scilicet, si juxta rectum conscientie testimonium dictamen agunt, satisfaciunt suæ obligationi reddendum DEO jubenti: secus si contra testimonium dictamen illud egerint.*

Obl

Obligatio tamen hæc in conscientia, juxta n. 72.) a lege nat. tunc solum inducitur, quando illa aliquid *necessario* præcipit vel prohibet. Lex enim naturalis mere permissiva, vel concessiva cum non sit proprie lex respectu subjecti, cui aliquid illa permittit, vel concedit, hinc etiam neque obligationem ullam: sed potius licentiam actus inducit, uti sunt libertas testandi: eligendi statum vitæ qui sibi placuerit: sedendi vel standi, aut ambulandi &c.

140. Illis vero casibus, quando obstringimur aliquid agere, vel non agere, potest generalis hæc regula statui, quod: Nulla sit obligatio in conscientia ex quibuscunque legibus etiam positivis, aut proprio facto, v. g. ex voto, juramenti religione &c. proveniens, quæ non sit saltem *aliquomodo*, ac mediate & remote sumptus legis naturalis effectus. *Ratio* hujus est, quia lex nat. præcipit adimplere ea, quæ divina lege positiva intellectui nostro sufficienter proposita imperata sunt, imo & ea, quæ per legitimos Magistratus, quoscunque Ecclesiasticos, aut Civiles, tanquam Ministros DEI juste statuuntur. Jubet quoque reddere quidquid proprio facto & voluntate DEO, aut proximo promissum debetur. Hinc omnia vota, promissiones, pariter ac pacta quævis & contractus *ab initio sunt voluntatis*, scilicet liberum nobis erat vovere, promittere, pacisci, hoc vel illud Religiosum institutum, aut alium vitæ statum amplecti, vel non; ex *post facto autem sunt necessitatis*. Ita similiter, liberum mihi fuit hic loci contrahere domicilium, ac consequenter observare leges & statuta hujus Civitatis, vel non; ex quo tamen libere Jus civitatis hic obtinui, & domicilium contraxi, hæcque ratione me statutis loci & legibus submissi: nil obstante quod leges hæc sint tantum humanæ & positivæ, adhuc etiam *naturali obligatione*, scilicet *consequenter* & mediate mea libera determinatione, quam-

diu sum subditus ejus, teneor in conscientia ad
tam observantiam. Alioquin non implem
officia erga proximum & Rempubl. jure nat. pr
pta. Quia tamen obligatio hæc solum *remote*
re nat. descendit, hinc transgressio legis pure p
væ extra casum restitutionis, vel compensati
non æstimatur tanquam si directe Jus nat. vic
tur, verum indirecte tantum: per se autem &
mediate sola legis positivæ violatio censetur, qui
sit quod per *accidens* accedere possit circumst
Religionis, vel injuriæ 3^{ti}, unde malitia act
gravari, vel speciem suam mutare possit. Su
LL. l. 2. c. 9. a n. 8.

§. II.

*Quid sit obligationem esse legis naturalis quo ad si
tiam, positiva autem quo ad modum?*

141. **Q**uando lex nat. ita aliquid præcipit, au
hibet *in genere*, ut in specie vel in indi
actus nil disposuerit; sed reliquerit determinati
Juri positivo Divino vel humano, tunc si aliqua
gibus positivis determinaverit in specie & in i
duo actus, quid faciendum, vel omittendu
vocabitur legis hujusmodi obligatio *naturalis*
substantiam, positiva vero *quo ad modum*. Ita Sab
blim, hodie autem diei Dominicæ observandæ
gatio est *quo ad substantiam* juris nat. Id eni
præcipit etiam *aliquem* externum cultum DEO
bendum, quia vero præceptum hoc procedit ta
in genere, scilicet hoc vel alio modo; hoc ve
tempore cultus exhibeatur, hinc lex Divina po
in Veteri testamento determinaverat Sabbat
modo autem post Christi Domini Resurrectio
Ecclesia designavit diem Dominicam. Item
gatio solvendi Decimas spirituales est legis nat. *q*
substantiam. Nam hoc jus præcipit suos Pa
animarum sustentandos esse, qui in eorum con
du

spirituale laborant, sicut etiam præcipit pasto-
 res gregum, & alios operarios alendos, aut salariis
 providendos, unde vivere possint. Quia vero non
 determinavit modum sustentationis Pastorum spiri-
 tuum, an scilicet pars *quinta*, vel *nona*, aut *vices*
fructuum, vel certa pecunia iis danda foret, fuit
 præceptum hoc *naturale quo ad substantiam*, quia generi-
 tum & indeterminatum quo ad materiam sustenta-
 tum necessariam: Jus autem positivum Divinum in
 veteri testamento legem indeterminatam hujusmo-
 di naturalem in sua *specie infima* determinavit quo-
 ad *decimam partem* fructuum. Ad cujus dispositio-
 nis imitationem etiam hodie decimæ spirituales *for-*
maliter, seu quos ad *certain quorundam* sumptæ ex deter-
 minatione Ecclesiæ debentur jure solum positivo,
 ut liquet ex praxi præscriptionum contra hujusmodi
 decimas. *Materialiter* autem seu pro *necessaria* Mini-
 storum Ecclesiæ sustentatione spectatæ, ipsis adhuc
 debentur *etiam naturali jure*; quatenus in gra-
 tum & utilitatem aliorum ex pacto tacito vel ex-
 presso laboranti, jure hoc debetur justum stipen-
 dum, & conveniens sustentatio, cum *nemo militare*
debetur propriis stipendiis. Atque hinc patet de-
 bitas, prout hæc suppeditant *necessariam* Pastoribus
 spiritualibus sustentationem, esse determinate ac im-
 mediate a jure nat. præceptas: non vero prout
 præstantur *decima* pars fructuum, seu formaliter.
 cum jus nat. hic ad solam justitiam attendat,
 sine curat, sit ne illa pars *decima*, vel *vigesima*,
 & *centesima* &c. dummodo Ecclesiasticus operarius
 habeat a suis, quibus inservit, Parochianis tantum,
 quantum sufficit ad vitam honeste sustentandam, si-
 ne quo alias deberet relinquere Ecclesiam & ani-
 marum curam.

§. III.

Quæ sit summa obligationis naturalis, & quibus verbis exprimenda ?

142. **S**umma obligationis naturalis generice sumpta consistit in his principiis universalibus : *Abstinere a malo, & fac bonum: Quod tibi non vis, alteri nefaris : Omnia quaecunque vultis ut faciant vobis homines, vos facite illis.* Hæc tamen, & præsertim duo in quæ principia latissima sunt, & continent ne dum lam morum honestatem, quæ immediate ac *necesse* præcipitur a jure nat. vel prohibetur: sed etiam quæ non cadit sub *rigorosum* præceptum naturale, quales sunt actus in mero *decoro, honestate, convenientia* fundati, ac etiam ex charitate, vel consilio supererogatorie exercendi vel omittendi. Sub illis enim continetur quoque actus v. g. largitionis eleemosynæ ab homine etiam non habente superfluum status sui, dummodo habeat superfluum sustentationis necessariæ, ut illam det proximo petenti *extra extremam* quoque & *omnem gravem necessitatem* : volumus quippe ut nobis faciant honores, si quid simile in talibus circumstantiis petamus. Qui tamen actus eleemosynæ extra prædictas circumstantias necessitatis (quidquid sit de *positiva* lege) non est *jure nat.* præceptus, præsertim si superflua illa in alios pios usus convertere velis, vel si pauperibus jam largitus es, alioqui toties obligatio hæc violaretur, quoties pauperi triviali negatur eleemosyna; quamvis honestum sit, imo & meritorium illam ei tribuere.

Hinc prædicta & similia generalia principia moralia ut jure nat. obligent, intelligenda sunt vim naturalis præcepti tunc solum habere, quando evidenter a certam habent honestatem *necessariam* ad rectitudinem morum requisitam, ita ut oppositus actus moralis

lem inordinationem seu malitiam *necessario* prohibendam *evidenter* vel *certo* contineat. Quod etiam non modo locum habet in prædictis principiis: sed etiam in conclusionibus ex illis manifeste sequentibus, quales sunt v.g. hæc: Declina a malo: igitur non furandum; non est blasphemandum: Fac bonum; igitur bene sentiendum est de DEO; ille honorandus, amandus est. Illa quippe quæ evidenter vel certo cognoscuntur *legi* nat. sive cum discursu, sive absque illo cognoscantur, recte dicuntur naturaliter fieri. Suar. de LL. 2. c. 7. n. 4. Recole superius dicta hic a n. 71.)

Similem intellectum admittit illa universalissima juris civilis regula §. 3. Inst. de J. & J. *Juris præcepta sunt hæc: honeste vivere, alterum non ledere, suum cuique tribuere*, quæ cum etiam indefinite loquatur de omni honestate, hæc ad jus nat. non est reducenda, nisi actus aliquis contineat honestatem *necessariam* supra explicatam.

143. Summa itaque obligationis naturalis *strictive sensu* acceptæ consistit in tribus officiis, scil. *erga DEUM, seipsum, & proximum*, potestque exprimi hæc vel simili propositione: *Fac vel omitte ea, quæ ex amore DEO, tibi, & proximo naturaliter debito faciendæ vel omittendæ sunt*. Quæ autem ex prædicto amore ita debita sint; homo Christianus, imo & Judæus percipiet ex Decalogo, aliisque adminiculis supra adductis. Ethnicus autem si voluerit, non obscure intelliget tum ex iisdem adminiculis, qualia sunt, communis prudentum sensus: bonorum exempla: conscientia dictamina &c. tum ex principio adæquato & ultimo, asserto, & a nobis demonstrato hic a n. 83.)

144. Ex his autem colligitur præceptum primum ac fundamentale, ad quod omnia Juris nat. officia reduci possint, non consistere in male appli-

catis & pejus excogitatis Protestantium principum. Ama te ipsum, etsi cætera omnia destruas, & *cet Hobbesius* ex Machiavello; Pacem externam te, socialiter vive cum hominibus, ut tradit *Pacum* sequacibus: Vive secundum essentiam & naturam humanam abstractam a DEO, ut vult *ius*: Crescite & multiplicamini, ut ineptissimus *publico obtrusit Pagenstecherus*. Priora sunt nedum rationi contraria: sed etiam pernitissimum ultimum autem non habere vim præcepti naturalis universalis patebit ex infra dicendis. Quæ vero hæc pariter cum Wolffiano pandunt vitia Atheismum, Naturalismum, Pneumatismum, continentque subtilem nequitiam, qua facili ne incautos Juvenes aliosve Lectores inficere possit pestem hanc non fugiant & lucubrationes huiusmodi non evitent.

§. IV.

Quæ requirantur ad observantiam legis nat. ejusque progressionem?

145. I.) AD impletionem legis nat. sicut & ceteris vis alterius præcepti requiritur intentio seu voluntas faciendi id, quod præceptum est, aut saltem opus est ne præcepto contrarium adsit. Quia cum lex detur hominibus brutis, illa humano modo est implenda, atque impletio omnis præcepti debet esse actus huiusmodi conjunctus cum libertate & voluntate optimis, id est, ut *velis*, sive intendat facere hoc, est præceptum, *vel saltem non intendat, neque actum, vel ejus omissionem præcepto oppositam.* id in exemplis. Ita quippe Lex nat. obligat neminem lædendum sine causa, parendum iuste imperanti, honorandos parentes &c. In his autem esset absolute ita in *animo suo* constituta

pa

tatis sit rapere aliena, occidere innocentem, ini-
 ste ablata non restituere, contemnere æquissima
 mandata Superioris, dishonorare Parentes &c. nisi
 pœnam capitalem, trirèmes, exilium, ex-
 eredationem &c. hic coram DEO non adimple-
 ret legem nat. neque ageret honeste: sed potius in
 foro interno ob suam malam voluntatem reus esset
 violationis legis illius, ac proin etiam rapinæ, violen-
 tiarum, inobedientiæ, contemptus Parentum &c.
 Quia hæc non est *moralis* observantia præcepti, aut
 legis nat. sed solum *apparens* & *extrinseca*, quæ
 interdum pro foro externo *per accidens* satisfacere
 potest, ex quò homines de rebus tantum *apparenti-*
bus judicant, quin cordis intima penetrent, vel
 quod lex humana *interdum* actu externo *vite* posita
 contenta sit, quin aliam requirat intentionem saltem
regularem. Hinc sequens actus esset peccaminosus,
 juxta Theologos, v.g. si quis non abstrahat quid
 esset facturus; sed absolute dicat vel interne consen-
 tiat: *si infernus non esset, blasphemarem: pejerarem* &c.
 Quia talis haberet affectum absolutum quan-
 tum in se est, ad rem inhonestam intrinsece malam,
 quæ nunquam potest esse non prohibita, sive infer-
 nus existat, sive non.

Hæc etiam ob causam *Gerson* cum aliis docet,
 metum gehennæ malum esse, si sit proprie ac *prin-*
cipaliter finalis causa observationis legum. Nam,
 hoc casu homo *reatus pœne* timet super omne malum,
 consequenter suam impunitatem ac proprium com-
 modum amat super omne bonum quod Divino amo-
 ri repugnat. Contra vero: bonum ac honestum esse,
 timorem gehennæ, si sit causa tantum *impulsiva*, seu
finalis secundaria, talis enim timor provenire vide-
 tur ab habitu spei theologicæ, cum ejusdem vir-
 tutis sit bonum suum prosequi, & oppositum suum
 refugere. *Gerson p. 2. operum, in regul. moral. §. di-*

ligi potest. Suar. de LL. l. 2. c. 10. a n. 4. V. 1. 2. d. 27. c. 2. n. 9.

146. II.) Ad transgressionem formaliter p
minofam legis nat. pariter ac cujusvis alteriu
neraliter *sres* requiruntur conditiones I.) ut fi
luntaria, id est, ut fiat a voluntate consenti
2.) Ut sit libera, seu ut sit in potestate volun
facere, vel non. 3.) Ut advertatur ad mal
actus prohibiti, quam quis exercet, vel præ
quod implere omittit. Defectu *1^{ae}* condi
nullus actus, qui neque in, neque a volu
est, peccatum inducit, nisi voluntas eum acc
complacendo in eo. Defectu *2^{ae}* conditioni
inde a peccato excusantur vehementissimi moti
malprimi, iræ, concupiscentiæ &c. quibus usus ra
aliquando perturbatur, & libertas tollitur.
ctu *3^{iae}* non transgreditur formaliter legem, q
pidem projicit per fenestram, nullo modo adve
periculum læsionis.

147. An vero præter malitiam actus seu ob
requiratur etiam advertentia ad legem probi
tem? Conformiter dictis supra n. 102.) tenet
est; hoc ipso quod quis advertat ad malitiam
implicite advertat etiam ad legem prohibentem
enim malitia illa est *intrinseca* actui v. g. bla
miæ? & talis actus non potest non prohiberi
nat. quia est intrinsece malus: vel est *extrin*
& hic etiam implicite agnoscit legem positivam
hibentem *vel* præcipientem, non enim extrin
malus esset, si a lege non fuisset prohibitus
præceptus, nam exercitium ejus ideo solum
lum est, quia prohibitum, & omissio ideo mala
adest præceptum positivum actus exercendi.
demum agnoscit actus malitiam: sed non disci
fit ne extrinseca, vel intrinseca actui: & hoc
iterum advertit ad legem *generalem*, quæ eum
omni

morali actus malitia arceat: *declina a malo &c.*
 Alioqui ita malum actum non evitans exercise se
 hic in modum resolvit: *nescio quidem cujus malitia,*
quæquam legem fit hic actus; ego tamen cum ad-
huc, &c.

§. V.

Quænam suis transgressoribus infligat etiam culpa &
 pena reatum?

Quamvis reatum culpæ & poenæ contrahi
 a transgressoribus legis nat. recte dispositio
 intellectus negare haud possit, eo quod effectus
 omnibus cujusvis legis non mere pænalis (quan-
 tum & hæc saltem culpam juridicam supponit)
 pervaricatoribus proprius sit, & homo per peccatum
 aversus se a Creatore suo ac convertens ad creatu-
 ram, sicut perversa voluntate sua deserit amicitiam
 cum illo, incurritque reatum culpæ, ita pro inobe-
 dientia & contemptu ejusdem fit reus poenæ: Ni-
 hilominus lex nat. quæ alias omnem deliberatam
 legis transgressionem prohibet, eamque aliquo mo-
 do coercendam præcipit, poenam in sua specie nul-
 lam definit: sed potius taxationem ejus, quantum ad
 temporalem justitiæ administrationem spectat, Ma-
 gistratibus & legitimis Superioribus, simul cum libe-
 ra executione reliquit, de se nihil aliud intendens,
 quam ne crimina perpetrentur, ut justitia admini-
 stretur, & morum necessaria honestas in omnibus
 vigeat, sive interea finis hic per poenæ inflictionem,
 sive per paternam cohortationem, sive demum alio
 quocunque modo obtineatur, penes regimen huma-
 num, Principes ac Judices relictum id voluit, qui
 inspicere possunt & debent, quid magis expediat ad
 legis nat. observantiam, ac publicam felicitatem &
 quietem. Unde fit, ut *reatus poenæ* non sequatur pro-
 pter ex imperio legis nat. sed potius ex naturali &

intrinseca conditione culpæ, ita ut licet pœna non sit per legem hanc determinata, adhuc arbitrio competentis Judicis puniri possit, lege naturali in generalitatem præcipiente : ut fiat justitia &c.

149. Quo etiam factum est, ut *Jus Aggravandi* supremo Principi competens, legi naturali, sicut positivæ ulli non adversetur. Pœnæ enim delinquentibus sunt a lege tantum humana taxatæ, ut vero per l. 31. ff. de LL. supremus Princeps legibus humanis *qua suis solutus sit*, consequens est eum hujusmodi pœnas posse commutare, vel remittere ubi id expedire viderit propter Communitatis utilitatem, vel aliam rationabilem causam. Neque constat lex Divina Gen. 2. *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Cum enim leges hujusmodi fuerint mere positivæ, eæque tantum *Judiciales*, latæ a DEO pro Reipublicæ illius statum qui per adventum Messiaë sublatus est, hinc etiam ea, quæ ad ejus gubernationem libere constituta erant, cessasse oportuit, docente D. Th. 1. 2. 104. 4. 3. Licet igitur scelera, quæ puniri mandata DEUS, punienda sint, ea tamen obligatio non oritur, nisi ex mera convenientia & æquitate naturali non inducente *determinatam* necessitatem administrationis justitiæ vindicativæ, qualem æquitate a n. 75.) diximus non esse idem cum lege naturali cum sit virtus *mediatrix* inter jus summum, seu imperium, & inter impunitatem criminis, relinquenda moderationem hanc prudenti arbitrio Judicis.

Tanto minus adhuc obligatio illa pœnæ a Magistratibus temporalibus infligendæ provenit ex lege Divina : Certum quippe est 1mo. Cain fratricida in Judicio humano non fuisse delicti sui pœnas criminales; 2do. Etiam tempore Regni Davidici, non obstante lege Divina sanguinem pro sanguine, dente pro

pro dente, oculum pro oculo eritendum disponente, nihilominus *Jus agratiandi* jam in usu fuisse indutæ fidei est. Constat enim neque *Ammonem*, qui irorem suam *Thamar* vi oppresserat 2. *Reg. c. 12.* vidibus obrutum, secundum legis *Mosaicæ* rigorem fuisse; neque *Absalonem*, qui fratrem suum *Amnonem* ex insidiis occiderat, sanguinem pro sanguine dedisse. Imo filio huic fratricidæ vitæ gratiam jure etiam jurando a *Davide Rege* simul & gratie impetitam fuisse constat ex 2. *Reg. 14. v. 11.* quod ipsum testantur etiam *Civitates refugii*, & loci immunitatis privilegio donati.

150. Cum itaque v. g. homicida obligatus sit legi & disciplinæ publicæ, obstrictus quoque sit etiam hæredibus occisi; his non tenetur ille quidem pro vita hominis liberi, neque pro ejus membris, v. g. vello, vel cicatrice, cum hæc superent æstimationem humanam: bene tamen ad integras expensas, factas in curationem, sustentationem & etiam sepulturam, ut docet *Navar. c. 15. n. 22.* obligans ex justitia stricta, sicut & ad omne damnum pecuniarium secutum ex homicidio. Quanquam alii contrahant in puncto solius *sepulturae & funeris*, eo quod etiam naturali morte obiisset, tamen hæc expensæ fieri debuissent, atque adeo per occisionem nihil damni ex hac parte illatum putant: Verum hi etiam Doctores limitant, nisi forte ex acceleratione mortis, eo quod citius isti sumptus fieri debuerint, qui adhuc aliquid lucri hæres facere potuisset: vel si extra patriam, aut alieno loco occisus sit, ubi majores sumptus, quam domi fieri debuerunt, unum primum spectat ad lucrum cessans, alterum vero ad damnum emergens, adeoque ex justitia compensandum: Pari ratione ac tenetur ad arbitrium judicis vel boni Viri restituere hæredibus quantum spes lucri valebat, puta, quantum ille, qui occisione

sione vel mutilatione inutilis factus est, opificio officio suo lucrari potuisset, si culpa injusti aggressoris inutilis factus non fuisset. Sola proinde hujusmodi ex justitia lege nat. sunt ei compensanda, declarante id etiam *l. ult. ff. de his, qui e vel eger.* Princeps igitur nullam infert Actus injuriam, si *injuncta satisfactione parti lese* faciendæ ad *damna realia*, quæ sola Jus nat. resarciendæ incipit rigorose; vitæ gratiam eidem impertit causa rationabili, qualis esset v.g. conservatio militiæ optime meritæ de Republica, utilitas quæ, quod præstare Reus hic vitæ gratia dicitur potest. &c. &c. Vitæ quippe privatio ad *hæres Principis* vel ejus Magistratus spectabat, licet crimina impunita maneat, & ut publicæ disciplina foveatur: Si vero idem Princeps finem aliter obtinere potest, aut per mitiores delinquentis, aut per aliud in Rempublicam dans commodum: hac ratione nedum partem quo ad hæredes, sed etiam publicæ justitiæ leges & vindictam publicam satisfactum esse videtur.

§. VI.

Quid, & quis sit effectus obligationis naturalis

151. **O**bligatio in genere est *vinculum morale adstringimur ad aliquid faciendum, utendum.* Alia est Justitiæ, ejusque *Communis* vel *Legalis*, & quidem vel *naturalis* vel *positivæ Religionis*, de qua hoc loco non est quæstio. Næ obligatio est, quæ præciso omni jure positivo ex *natura actus*, & a jure positivo supervenient plerumque fit.) non irritatur. Hæc ipsa obligatio juxta Covarr. C. 11. de *testam. n. 1* est *non stricta*, seu quæ provenit ex *necessaria* & honestate morali, quin tamen inducat onus a

tionis, vel compensationis. Et ita naturali-
 gamur ad non blasphemandum, non menti-
 officiose, &c. quin aliquid restitui debeat
 blasphemiam commissa aut mendacio mere offi-
 que hæc obligatio refertur ad justitiam le-
 naturalem, seu universalem, de qua *sect. II. c.*
et. 4. agemus. Alia naturalis *stricta* obligatio,
 in sola *necessaria* virtutis honestate consistit:
 inducit onus restitutionis, vel compensa-
 at fit in furto, rapina, detractione famæ,
 culpa theologica dato &c. Et hæc obliga-
 ducitur ad justitiam *Commutativam* seu particu-
 per respectum ad quam Jus Civile naturalem
 civilem obligationem definit *strictius*, quod
Juris vinculum adstringens ad aliquid præstandum,
et commodum obligantis pro mensura sua ha-
l. Inst. de obl. & l. 3. ff. eod. Hæc autem di-
 naturalem tantum: civilem tantum: ac
 & civilem simul. *Naturalis tantum*, est
 adstringens ad præstandum id, quod solo
 debetur. *L. 95. §. 4. ff. de solut.* Talis est
 ex conventionione patris cum filio fam. pu-
 egresso oritur &c. &c. *Obligatio Civilis*
 est vinculum adstringens ad præstandum,
 solo jure civili debetur. Talis est quæ oritur
 obligatione, judicialiter probata; ex *sen-*
condemnatoria non debitoris, *L. 56. ff. de re judic.*
 juramento, quo quis id sibi deferente adver-
 prestatit, asserens sibi deberi rem, quam petit,
 casu jurans obligat adversarium, etsi hic
naturaliter, ut patet: sed tamen *civiliter*,
l. §. 2. ff. de jure jur. Jam obligatio *naturalis*
simul, est vinculum adstringens ad præstan-
 quod jure nat. & simul civili debetur. Talis
 ex actibus utroque jure validis oritur, v. g.
 contractu empti-venditi, ut ex testamento so-
 len-

lenniter facto, & morte Testatoris confirmato. Atque de hac obligatione naturali tractat ut primum Jus Canonicum & Civile.

152. Quod autem ad nostrum forum immediate hic & nunc attinet: obligationis naturalis, hæc ad justitiam commutativam reducitur, & potissimum effectus est. I.) Quod *naturaliter* tale debitum in conscientia debitoris producat satisfactionis præstandæ, licet is cui debetur, obligatam sibi a jure positivo Actionem agere in Jus non possit, C. *Antigonus* 1. de pact. Hoc enim conscientia debitoris testis, ratio autem naturalis est. Et licet res ita debita non pariat Actionem suo Creditori, ut possit eam via juris persequi, arg. l. 7. §. 4. ff. de pact. is tamen non prohibetur requirere amicabiliter, & sine juris strepitu, in per denunciationem Evangelicam. Semper tamen tali debitori producit Exceptionem pro foro suo, manente obligatione satisfactionis pro iure, d. l. 7. §. 4. II.) Effectus est, quod *tantum naturaliter debitum* si fuerit solutum, repeti non possit, ff. de O. & A. ibi: *Naturales obligationes non eo solvantur, si actio aliqua eo nomine competit: verum eo, si soluta pecunia repeti non possit.* Ratio est, quia ideo posset repeti, quod forte per errorem solutum fuerit, errantis autem & ignorantis nullus consensus atqui error hic non obstat, cum non requiratur consensus debitoris, quoties res in sua specie determinatur debetur alteri. Ac proinde licet per errorem ignorantiam rem alienam restituens Domino suo præstet actum justitiæ *formaliter*, cum actus talis sit humanus utpote involuntarius, & ad rationem virtutis non sufficiens: nihilominus cum per talem restitutionem rei Domino satisfiat ad æqualitatem, hoc ipso *substrahitur materia* justitiæ commutativæ, quo minus ille, qui erronee solvit teneatur ad restituendum aliam

solutionem, prout neque ad soluti repetitio-
nem habet. Si tamen errans ille debitor inter-
poneret se errasse, & alienum errore solvisse,
debetante quod ad æqualitatem jam satisfecerit
ratione debiti, adhuc *coram DEO* delinqueret per-
petuè si prorsus voluntarie ac malitiose rem alie-
nam vellet restituere, adest enim in illo debitore na-
turali precepto contraria voluntas, quæ juxta n.
1. sufficit ad injustitiam *formalem* coram DEO
condemnam.

(Articulus III.) Naturalis obligationis est, quod de-
bitum *naturale* compensari possit cum debito
civilis & civili simul, declarante id ethnico etiam
L. 6. ff. de compensat. ubi ait: *Etiam quid natura-
le debet in compensationem.* Ratio est, quia debi-
tor in mora solutionis, nequit rationa-
biliter invitus, quo minus Creditor sibi ex ejus
injuria faciat, si *aliter* se indemnem facere non
possit. Dummodo tamen hic servet conditiones,
quæ pro interno quam externo foro ad occul-
tam compensationem requiruntur. Ac proin occul-
tæ compensatione debet habere debitum ne-
cessarium: sed etiam *liquidum*, hoc est nulli con-
trario, aut compensationi vicissim obnoxium.
Sic esset, si v. g. herus famulo 100. fl. annuæ
rentis nollet solvere eo, quod multa sibi damna
etiam illata causaretur, tunc enim expectan-
tibus conveniens causæ hujus cognitio. Neque
debet compensari quam sibi *liquide & certo* fuit
injuria. Hinc famulus, qui a suo hero sæpius in-
juriam colaphis impactis, qua fuste, qua verbis in-
juriam alictus fuerat, nequit aliquid illi in com-
pensationem harum injuriarum occulte surripere, &
pro arbitrio injurias has æstimare, ut pro il-
lata pecuniæ summum, vel aliarum rerum
damnam invito Domino contrectet. Quamvis
enim

enim injuriæ hæ si ad Judicem pertigissent, p
fent multa pecuniaria puniri : tamen quia id
dum est subsecutum, neque numerus multæ c
est hucusque determinatus, famulus non potes
determinare, neque in propria causa Judicis
fungi. Alioqui misera foret conditio status h
Demum si *aliter* quam per occultam comper
nem possit non difficulter rem suam recuperar
per Judicis vel Superioris sententiam, aget
contra charitatem, occulte compensando, non
observabit ordinem petendæ satisfactionis hu
societati consuetum, ex cujus violatione sequi
jurgia, inquietudo, aliave status herilis, & æce
ci incommoda. Attendi quoque debet, an fi
le, qui rem tuam detinet, non ideo eam res
nolit, v. g. solvere mutuam, salaria, mercedem
quod ipse hic & nunc valde indigeat, debitis
rioribus sit gravatus, numerosam prolem ale
& modicos redditus habeat? Si enim his cas
le justam causam *differenda* restitutionis habet
nabiliter est invitus ne occulta compensati
ris, usque dum ad pinguiores fortunam
rit. Ex his similibusque causis occulta
pensatio non temere attentanda est, & raro
locum propter pericula quæ secum vehere
non tantum pro *foro poli*: sed etiam in
ri. In plerisque enim casibus Judex ita
compensantem juxta externas probationes su
um condemnare potest, & etiam solet, qu
fit, quod coram DEO forte juste compensa
attentata fuerit.

§. VII.

Unde dignoscendum sit, quod oriatur obligatio quæ
naturalis tantum, seu simplex, & quandoque mixta
licet naturalis & civilis?

153. **C**ONSTAT jam ex *quest. preced.* naturalem
gationem in conscientia ad facien

omittendum aliquid esse duplicem, scilicet eam quæ
 on *stricta*, & hanc quæ *stricta*, juxta alios *strictissima*
 audit. Priorem obligationem a n. 80.) probavi-
 nus posse agnosci ex variis inadæquatis principiis
 & admitticulis, tum ex principio ultimo & adæqua-
 o supra asserto. Altera autem seu *stricta* obligatio
 naturalis, prout hæc reducitur ad justitiam com-
 nutativam, ex *quatuor* ut plurimum signis discerni
 & inferri potest ac solet.

I.) Quoties omitto jure nat. *præceptum*, vel ex-
 erceo *prohibitum*, aut *concessum* mihi actum, unde
 alter detrimentum aliquod in rebus suis *temporalibus*
 patitur, contraho obligationem naturalem, qua
 adstringor ad restitutionem, vel præstandam debi-
 tam satisfactionem. Ita quippe in extrema proxi-
 ni necessitate, ubi ille fame afflictus mori deberet,
 ure nat. teneor ipsi succurrere de bonis meis pro-
 priæ sustentationi superfluis, præsertim si vita il-
 ius modico succursu meo, v. g. panis, alimentorum-
 que minoris pretii largitione commode sustentari
 possit, quod si id culpabiliter omitto *prævidens* secu-
 ram inde mortem famelici, & hic moriatur; jux-
 ta dicenda inferius *Sect. 2. c. 4. Art. 3.* obligor in
 conscientia hæredibus tum ad restitutionem *accele-*
rati funeris expensarum, si jam suis sumptibus sepe-
 ierunt, tum ad faciendos eos indemnes, quantum eo-
 rum interest non habere jacturam patris, vel mari-
 i &c. qui labore suo aut officio eos sustentaret, per
 2, quæ diximus n. 150.) Omissio enim actus il-
 us jure nat. præcepti fuit causa mortis proximi
 rei, eaque sufficienter fuit prævisa illo casu, quan-
 o redeunte primæva bonorum, saltem quo *ad usum*
 omunionem, ille acquisivit jus strictum in usum
 rei panis, quo vitam conservare posset, obligor igi-
 ar in conscientia ad damna illa reparanda, perinde
 c si illum occidisset. *Item.* Exerceo actum *furti*,

K

vel

vel *incendiaratus*, domum alterius malitiose igni
 cendendo &c. cum hi actus sint jure nat., pro
 ex quibus proximus meus damnum patitur:
 gor ad satisfactionem. *Demum*, accipio mutu
 proximo, ex contractu locati - conducti, uto
 servitiis &c. actus hi sunt jure nat. mihi co
 sed tamen alter ex iis detrimentum in rebus su
 titur, scilicet Creditor in pecunia, *operarius* v
mulus in corpore & membris suis servitio me
 pensis, licet enim hi membrorum non habea
 minium proprietatis: bene tamen liberam fa
 tem *usus*, quem locare possunt &c. Igitur obli
 conscientia de jure nat. satisfacere ad æqualit

154. Dixi autem huc usque de damno pro
 quod ille patitur in rebus *temporalibus*. Quia
 menta mere *spiritualia*; & *quasi spiritualia* no
 tinent ad obligationem naturalem *strictam*, s
 stitiam commutativam: sed potius ad mere
 lem, seu universalem naturalem, quam *non* j
 esse justitiam constat ex præcedentibus. I
 enim *spiritualia* nullam habent proportionem ca
 bus temporalibus, per quas reparari, vel com
 ri possent. *Quasi spiritualia* vero consistunt
 delicto transgressionis sine damno temporali al
 cui injuste negatum est officium jure nat. ali
 bitum. Nam obligationis naturalis contra jul
 commutativam *mensura est sola lesio juris prop*
 seu domini alterius, quæ illi irrogatur per da
 in rebus ejus temporalibus, ut dicitur infra S
 c. 2. art. 4. Quo fit, ut ille, qui scandalizat
 mum, violet quidem legem nat. exercendo
 prohibitum damnosum alteri: quia tamen da
 mere spirituale est, scandalizans obligatur q
 in conscientia, per bona exempla reparare h
 mnum illius, ad aliam tamen *restitutionem temp*
 non obligatur. Prout nec Adulter ratione ad

Adulterium est, in conscientia ante sententiam ad aliquid obstringitur, quàm ut pœnitentiam agat, sed etiam ad restitutionem obligetur interdum ex hoc capite, si scilicet proles inde nata fuerit, quam pater uxoris adulteræ suis impensis alit, putans esse suam, vel si hic in hæreditate cum præjudicio legitimorum, vel suorum hæredum succedat &c. tunc iura temporalium bonorum jactura intercedit. Item est de eo, qui mihi illudit mentiando pure offensus &c. &c.

155. Ex his patet, ut quis ex iustitia *stricta* obligetur in conscientia ad aliquam restitutionem, non debet requiri pactum *expressum* vel *tacitum*, ut alii arbitrarie putant: sed potius sufficit positio vel *omissio* actionis jure nat. præceptæ, prohibitiæ, vel concessæ, unde alter detrimentum reipsum temporalium patitur. Hinc fur obligatur ad restitutionem, licet pactum nullum cum domino rei inierit; Maritus uxorem pauperem, & liberum ex ea susceptos: Parochiani suum Parochum curam animarum suarum exercentem: Princeps vassallos suos &c. tenentur jure nat. sustentare, quamvis nullum forte inierint pactum cum illis de sustentatione. Imo etiamsi illi expresse protestentur se se non alere, vel pensiones aut stipendia solvere in eorum loco, dummodo obsequia eorum libere præstent sibi *non gratis* præstanda. Excipe, nisi illi quorum interest habere alimentum, aut stipendium, his expresse renuncient, tunc enim *volenti non fit injuria*.

156. Juxta hoc proin primum signum a n. 153.) pactum, oriri potest *stricta* obligatio nat. in conscientia non tantum *immediate* ex lege nat. præcipiente, vel prohibente actum supra declaratum: sed *mediate* tantum, scilicet ex lege nat. *mere con-*
stitutiva, & simul ex hypothese nostri *consensus* in aliquam

quam conventionem, pactum, contractum alii obligationem a nobis libere & sponte assumptam ac ab altero acceptatam. Hinc quando lex *expresse resistit* conventioni contrahentium tando eam *faciendam*, atque *hoc ipso* contrahentibus reddendo ad paciscendum, tunc neque naturalis neque civilis oritur obligatio. Tale est plerumque, probabilius in Testamento profanus solenni, l. 21. c. de testam. in Matrimonio impedimento dirimente, l. 38. pr. ff. ad legem §. 3. ac §. 12. Inst. de nupt. Item in prodigo omnis interdictum est, l. 6. ff. de O. & A. qui naturaliter, nec civiliter obligatur, puta, saltem causas civiles. Quia si *moderate* quid pro sua offerat, vel relinquat, patietur excepti casus hic, a Legistis illimitate, adeoque improbitate decisus. Causæ enim piæ *soli naturali* subsunt, quod hic non censetur violatum, si *vata* liberalitas a mentis compote prodigo facta sit. Plura de his *Art. seqq.* ubi de Jure nat. *ite* agetur.

157. II.) Quando autem lex humana alicui conventioni neque positive assistit, neque resistit, sola & nuda obligatio *naturalis tantum* nascitur propter consensum, & naturalem æquitatem. obligatio de jure civili *scripto* nascebatur olim ex pacto, l. 7. §. 4. de pact. quanquam hodiernis *ribus* oritur etiam civilis. Item obligatio *naturalis* oritur ex contractu inter parentem & filium. inuito, quin oriatur *Civilis*; eò quod pater filius de jure Civili pro indistincta & una personæ habeantur, l. fin. c. de impub. quod obligationi naturali non obest, quamdiu hæc nullibi a jure positivum rita redditur.

158. III.) Quod si lex humana *expresse* assistit alicui conventioni, & præterea æquitas naturalis

consensus liber adfit, tunc oritur efficax obligatio mixta, scilicet naturalis & civilis. Illa propter consensum liberum jure positivo non resistente præstitum: hæc propter approbationem ejusdem juris positivi, ut patet in *mutuo, deposito &c.*

IV.) Si demum prædicta lex positiva alicui conventioni expresse assistit ex *presumptione veritatis*, in qua tamen hæc veritas, ac consequenter æquitas naturalis a parte rei deficit, tunc propter assistentiam legis positivæ humanæ & ejus præsumptionem non elisam oritur obligatio *Civilis* tantum, non item etiam naturalis, nisi post sententiam, ut patet in *Literarum obligatione*, in non debitore per sententiam ex præsumptione veritatis condemnato, nec intra decendum appellante; item in aliis actibus procedentibus ex legibus in sola præsumptione fundatis, quæ *post sententiam in rem judicatam versam* etiam in conscientia obligant.

§. VIII.

An jure nat. omnia omnibus & singulis sint obligata?

Et an eodem jure omnes homines sint liberi?

159. §. Sensus *imi* quæsitus est, quomodo intelligendum sit illud vulgare: *Jure nat. omnia sunt communia*: quod hanc expositionem recipit; spectata prima rerum constitutione, qua res a DEO conditæ & donatæ sunt generi humano in commune ejus bonum, nihil cuiquam in particulari appropriando, spectatoque jure quod *tunc erat*, antequam divisio jure positivo ac Gentium fuisset introducta, in hoc sensu jure nat. fuerunt omnia communia, ac proin contra jus naturæ fuisset prohibere quemquam *usu* cujuscunque illarum, fieretque illi injuria eo, quod communes essent sibi cum reliquis hominibus. Quia tamen DEUS ita generi humano in commune bonum res donavit, ut nec præceperit quatenus haberent eas communes, nec prohibuerit ne eas

inter se dividerent; præsertim si id temporis cessio, generisque humani notabiliter multiplicitas aliquando postularret; hinc homines suapte id recta ratione dividere eas inter se potius reque ipsa dividerunt, tum ut melius administratur, si certos dominos haberent, tum ut etiam inter homines adeo jam multiplicatos facilius varetur, quæ sane si omnia omnibus universim et communia, servari nulla ratione posset, cum etiamur hanc ne quidem post divisionem distingere, propter *meum & tuum*, *frigidum illud* &c. ut ait D. Ambrosius.

Jus igitur positivum ex communi hominum consensu vel expresso beneplacito, aut ex primorum consensu, vel NOE post diluvium statuto, aut aliter, quem sibi in Principem elegerint, efficitur, ut quod ante rerum divisionem esset jus naturale, ea facta advenienteque circumstantia ex parte objecti appropriationis rerum, juri naturali non repugnaret. Eaque de causa post rerum divisionem licitum est cuique prohibere ab usu rebus quemcumque alium, qui ea extreme, aut qualiter extreme non indiguerit. Quando autem redeat in hæc bonorum communio? est alia quaerenda, cujus resolutio videri potest infra Sect. 2, c. 3. A

160. Similis intellectus est illius vulgaris: *naturali omnes homines sunt liberi*. I. manumissione de J. & J. ac §. servitus. Inst. de Jure personarum Nempe, spectata præcise prima rerum constitutio homines ita jure naturali nascituros fuisse liberos, ut servitus fuisset contra naturam, & jus naturale, atque adeo injusta. *Commisissa* autem per aliquos populos, ortoque bello justo, qui fecit eos interficere, non solum jure Gentium concessa servitatem esse licitam, minimeque contra jus naturale concessivum, eo ipso, quod ex parte objecti

ci

circumstantia licitæ eorum interfectionis resultaverit: sed etiam auctoritate propria cujusque populi aut Principis, qui jus simile ad interficiendum quemcumque; ex justa causa haberet, potuisse licite introduci, ut vel nomen ipsum *Servi* indicat. Dicti enim sunt *Servi a servando*, quia a morte servati, ut habetur in *l. 4. ff. de stat. hom. & §. Servi Instit. de jure person.* Viderint jam Protestantici Naturalistæ, qui in sua Jurisprudencia naturali ac *cerebrina* in sola ratione fundata abstrahunt ab omni lege positiva, & Juventuti aliisque Lucubrationum suarum incautis Lectoribus inspirant principia, ut *secundum solum Jus nature vivant*. Si ita est? igitur divisio bonorum jure *positivo* introducta non est observanda, quia Jure nat. spectato omnia sunt communia: Regna igitur, & dominia aliorum impune occupari & invadi possunt: alienum famulum, subditum, militem, invito domino, hero, Principe, ab ejus obsequiis & usu abstrahere, ad suaque propria emolumenta quaerenda illorum industriis & obsequio uti nemo prohibetur, quia jure nat. spectato *omnes homines sunt liberi*, nemo servus, nemo famulus, operarius, nullus alteri militat &c. Respondere quidem possent Naturalistæ illi, ut passim aliqui eorum cum *Wolffio* protestantur, quod de Jure nat. scribant mere *speculative & theoretice*, abstrahendo a *statu hypothetico nature*, in quo nunc vivimus sub Regibus, Principibus & legibus positivis tam Divinis, quam humanis, ac proin quid *in praxi* nunc liceat vel non, id aliunde disci debet, non ex eorum abstracta & speculativa Jurisprudencia naturali.

Verum contra eos est I.) Quod illudant Publico, & fœde decipiant Juventutem ac alios suarum Institutionum naturalium Lectores, hi enim non apprehendunt perversam hanc distinctionem: sed obsolu-

te possunt induci ad vitam ita instituendam, sub nulla lege positiva viverent, sub nullo Rege, cipe, Magistratu Ecclesiastico, vel Civili, prout Pseudomagistris instruuntur. II.) Subtilis & sa hæc distinctio non habet locum in eorum p piis, qui docent, jus naturæ quo *ad omnia præce concessiones ac privilegia sua* in quovis naturæ statu hypothetico esse semper idem, & immutabile, ac in per nullam legem positivam etiam divina stringi, limitari aut immutari *ullo modo* posse: igitur dicunt eos debere aliunde discere, quid legi sitivæ disponant circa naturales *hypotheticas* obliques, siquidem e sensu illorum jus positivum prorsus circa naturalis libertatis limitationem ere potest. III.) Quia Jurisprudencia naturalis scientia *præctice directiva* morum secundum rationem: Porro cum illi scribant Jurisprudencia hanc *mere speculativam, abstractam*, & pro statu possibili, in quo homines sine lege Divina & hana positiva, sine Superiore & Judice viverent scribunt Jurisprudenciam naturalem *præctice divam* morum, multo minus directivam *secundam rationem*, siquidem abstrahunt a jure positivo. Imo manifeste excludunt legem Divinam & hnam *cum jure nat. connexam*, sine qua morum redondo in hac providentia fieri nequit: nugantur igitur & nugando in legem Divinam blasphemant, incipites autem ac Magistratus, eorumque leges rii sunt, Juventutem sciendi avidam, ac alios Lectores incautos in materia morum & salutis æternæ niciose decipiunt.

ARTICULUS. II.

De effectu legis naturalis irritantis.

SUMMARIUM.

161. *Lex nat. non solum prohibet: sed etiam irritat quos actus.*

162. &

162. &c. Ex tribus regulis discernendi actum irritum jure nat. Ima est, si desit potestas, voluntas, aut materiae capacitas.
164. Ratio primæ regula affertur.
165. Regula 2da est: si actus prohibetur ob turpitudinem perpetuam.
166. Delatur exemplis.
167. Ratio 2dæ regula statuitur.
168. Regula 3tia dignoscendi actus irriti.
169. Ratio hujus regula, cum solutione instantia.

§. I.

An lex nat. non solum prohibeat; sed etiam irritet aliquos actus?

161. Affirmativa hujus quæsitæ decisio certa est ex innumeris instantiis. Ita enim I.) Matrimonium inter personas naturaliter inhabiles, v. g. ob impotentiam perpetuam antecedentem, & nullis remediis auferibilem, hoc jure nullum & irritum est. II.) Quod fit etiam in Matrimonio contracto inter consanguineos saltem primi gradus lineæ rectæ. III.) Imo & in eo, quod contrahitur vi, metu gravi injuste incusso, errore substantiali circa personam &c. IV.) Sicut & contractus ex dolo circa substantiam rei versante celebratus est irritus. V.) Non minus ac contractus usurarius, sive per eum usuræ promissæ tantum, sive jam solutæ fæneratori fuerint, nullum retinendi vel accipendi jus tribuit &c. Atque si aliique actus irriti sunt etiam in hypothese, quod aliquis consensus utriusque, vel alterutrius partis intercesserit. Quia consensus privati prævalere nequit contra jus Superioris, qualis est DEUS naturæ humanæ Auctor necessario prohibens, & ob turpitudinem perpetuam irritans actum, ut liquet ex n. 41.) Tantomagis id procedit, si alterutrius vel utriusque contrahentis consensus in contractum defuerit, tunc

enim actus cum non sit humanus, nequit ind obligationem. Et quamvis hæc certa sint, minus quæri hic potest, unde proveniat actuum ductorum aliorumque similium naturalis irrita quidem de illa, excepto communi Eruditorum ex nullo certo signo nobis constare potest? V dubio huic satisfaciens sequentis quæsti decisio

§. II.

*Unde discernenda sit lex nat. irritans a mere prohibi
& actus irritus a pure prohibito?*

162. **C**UM ad valorem omnis actus jure naturaliter essentialiter requirantur, scilicet *P voluntas & materia capacitas*, hinc ex tribus regulis discernendum actum jure nat. irritum a pure prohibito idoneis: *Prima* est, quæ indicat actum jure esse nullum, si circa exercitium illius aliquod requisitis illis defuerit. Scilicet omnis actus jure nat. irritus est, si exerceatur a persona non habente *moralement potestatem* ad eum exercendum, qui sit, quod *physice* eum exercere possit: aut si *sufficiens voluntas ejus*, qui actum exercet: *Primum* si ille exerceatur circa *materiam incapacem* regula hæc in exemplis pateant. Ita enim de rei alienæ rationabiliter invito domino jure hoc minus momenti est; licet enim physice possit eam sicut propriam facere, ita & alteri donare, cum *moralis potestas* desit, nihil efficiet contra hoc. Idem est in Oecono, ac Administrato alienæ, qui cum a Domino acceperit potestatem mere gubernativam & administrativam, ut custodiat, & conservet, si eas contra Heri sui voluntatem alienet, nihil validi efficiet. Ob eundem defectum non valet hoc jure *Matrimonium* tractum cum persona consanguinea in linea recta patris cum sua filia, nihil juvante physica potest

Quæ

Quamvis enim his & similibus casibus adsit voluntas consentientium, adsit potestas & materiæ capacitas physica, hæc tamen non sufficiunt obstante defectu *moralis potestatis*, quam in donatione & alienatione rei alienæ impedit defectus proprietatis, aut Mandati a rei domino facti ad donandum & alienandum: Matrimonio autem patris cum filia obstat naturalis turpitude, quæ resultaret ex conjunctione principii generantis cum suo principiato, & inde ortus etiam idem defectus moralis potestatis. Intri quoque sunt hoc jure ex *defectu potestatis* omnes actus, qui exercentur a persona expresse vel tacite per se ipsam, aut a natura, vel per legem positivam facta inhabili ad aliquem eorum celebrandum; vel quando ei permittitur quidem ab eadem lege actus sive contractus celebratio: sed non nisi sub certa forma, vel solennitate substantiali a jure præscripta, qua deficiente lex positiva manifeste non vult eum valere. Quo casu lex nat. utpote mere *permissiva* minime eum pro ullo foro reddit validum. Hæc enim in tantum non nisi eum celebrare permisit, in quantum foret conformis legi positivæ justæ, cui eos obedire jubet.

Inde fit, ut Matrimonium cum impedimento dirimente Juris etiam humani, sive Ecclesiastici, sive Civilis (qualia recensentur quoque in *l. 38. pr. ff. de adulter. ac §. 3. & §. 12. Inst. de nupt. tum a Ordinat. Carol. Art. 117.*) jure quoque naturali non subsistant pro foro etiam animæ; pariter ac Testamentum, contractus, promissiones, donationes a Religioso professo factæ privata auctoritate; non minus ac omnes actus ultimarum voluntatum, & contractuum, item Adoptionis, sententiæ judicialis, descripti impetrati, aliorumque negotiorum etiam personis rerum suarum dominium alias retinentibus, vel officium quodcunque actu gerentibus celebrati;

brati ; si forma prædicta, vel conditio, aut soltas substantialis non fuerit observata, ut liquet 41. & seq.)

163. Ob defectum quoque *voluntatis* jure naturali sunt omnes actus, in quorum celebratione nuncupationem deest sufficiens consensus per vel personarum, a qua, vel quibus illi dicuntur brati. Atque ita expressus dissensus, vis, dolor substantialis cum tollant *requisitum* conferunt omnem actum invalidum, cui causam runt.

164. Demum ex defectu *capacitatis mater-* dem jure nat. irriti sunt actus qui exercentur objectum inhabile, seu circa materiam ineptam. lis esset eo casu, quo contraheretur Matrim- cum persona perpetuo impotente, & absolute bili ad generationem humanam, tunc enim : vat potestas & consensus physice præstitus.

Ratio primæ hujus regulæ est, quia dum ad defectus *potestatis* aut *voluntatis* moraliter talis, i gibus conformis & legalis in agente, vel *inca-* *materia* ac objecti, tunc deest aliquod princ- substantiale, sine quo actus valide, & pleru etiam licite celebrari nequit.

165. *Altera* regula est : Quando actus pro- tur *propter turpitudinem* in materia ejus repertam etiam jure nat. est irritus ; dummodo ea *ma-* *duret* in ipso effectu, seu ut habeat causam perpe- Quod ita effert Ictus Paulus in *l. si stipuleretur* 1. ff. de V. O. dicens. *Quod leges prohibent, si pe-* *am causam servaturum est, cessat obligatio : veluti* *rorem nupturam sibi aliquis stipuleretur* Talis quippe missio erit irrita (juxta plerosque) ipso jure ræ. Ex quo textu resolvitur famosa illa que an contractus sub turpi conditione cum promissio mercedis initus, v. g. de occidendo inimico tu-

lig

bet jure nat. aut alio ad dandam mercedem promissam, saltem post homicidii crimen jam perpetratum? Ad quod videtur respondendum: cum actus homicidii jam perpetrati non amplius veniat in partem, & in mercedis præstatione, ubi hæc post crimen perpetratum solvitur, non amplius *duret turpitudine*, solutionem hanc jure nat. probabilius adhuc præstandam esse, ut dicetur. *Seç. 2. c. 4. art. 4. §. 4.*

166. Asserta regula secunda iterum declaratur exemplo, tum eo quod adductus textus exhibet de fratre & sorore nuptias stipulantibus, tum vel maxime de consanguineis *linea recta* inter descendentes, qui licet polleant potestate physica in ordine ad tradenda vicissim alteri sua corpora per nuptias, neque deficiant in voluntate, quantum est ex parte contrahentium: tamen quia illa naturalis turpitudine, quæ facit tale matrimonium prohibitum, perpetuo durat, quamdiu durat matrimonium ipsum & ejus usus, deo etiam duratio ipsa prohibita & irrita est. Non enim posset durare valor actus, nisi *moralis* turpitudine ejus duret. Pariter cum usuræ non tantum inceptione: sed etiam in retentione eandem prohibendi causam retineant, scilicet inæqualitatem inter datum & acceptum, ac nullitatem tituli (mutui videlicet ad pariendum lucrum sterilis ac infæcundi) tum locupletationem cum manifesto alterius detrimento &c. illæ non tantum invalide præstuntur: sed etiam invalide solvuntur, ac restitutioni subjacent, non minus ac *metu injusto* res extortæ, ad quas alioqui metum passus nullo jure obligabatur.

167. *Ratio* 2dæ hujus regulæ est. Quia si valor res ob suam turpitudinem perpetuam est contra jus nat. absolute nolentis eum ullo modo existere durare: ille nequit pro ullo tempore validus esse, in jus Superioris ei omni ex parte resistat: Porro
in

in illo casu quando actus prohibetur ob turpitudinem in materia repertam, eamque perpetuo ditem, valor actus sua turpitudine perpetua est cuius nat. quod turpitudinem hanc perpetuo duram & inaufertibilem absolute non tolerat: in non potest talis valor subsistere: consequenter irritus talis actus. Hinc autem patet differentia inter hanc & præcedentem regulam; nam in actus irritatur & quandoque prohibetur, quia in est ex defectu *potestatis* vel *voluntatis*, aut *capacitatis materia*, in hac vero altera actus directe fit in ratione intrinsecæ *malitiæ perpetuæ*, licet potest soluta, & positivus consensus circa materiam qui ex se capacem non defuerit.

168. *Tertia* demum regula est: Quando in actus jure naturæ ita prohibetur, ut nec proficitur ob turpitudinem *perpetuam intrinsecam*. neque defectum *potestatis moralis*, *voluntatis*, aut *capacitatis materia*, tanquam principiorum intrinsecorum vis actus: sed ex alio motivo prohibitio illa non licet oritur, tunc actus hujusmodi solum illicitus item invalide celebratur. Hinc Matrimonia in hunc lide contrahitur cum voto castitatis simplicis hoc non aufert: sed *ligat* tantummodo *potestatem corpus proprium*, potestque in matrimonio *per contractum* honestus esse actus *reddendo*, *et vis non etiam petendo* debitum: potest igitur esse licitum jure nat. Item *secunda venditio* post *per per sine traditione factam*, si res vendita *secundo et per si tradatur*, valet, quia penes venditorem *taliter remansit dominium*, adeoque *etiam potestas in vendendi & transferendi*, per textum in *C. spons. duor. ac l. 15. C. de R. V.* adeoque *tractata facta* secundus Emptor in re emptâ ac *ita in justum titulum* habet, nil obstante, quod ve

De rem uni venditam tam naturali, quam positivo
 ure prohibeatur vendere alteri priore, invito. Quia
 utraque hæc prohibitio est tantum *quo ad modum ven-*
lendi, scilicet ratione violatæ fidei, ac proin non
 x alio motivo; neque ob turpitudinem intrinsecam
perpetuam; hujus quippe causa seu duratio mutatur
 per rei traditionem, ita ut hac secuta desinat jam
 naturalis turpitude actus, quæ fuit in venditione
 altera, ac proin lex nat, hoc casu *extrinsece mutata est*
 ob supervenientem novam circumstantiam. Atque
 adeo licet venditor non habuerit *potestatem* a jure
 nat. permissam alteri *licite*: habet tamen ad huc
valide eam vendendi, & tradendi. Quia mansit
 ad hoc jure nat. consequenter & positivo *obligatus*
ad satisfaciendum primo emptori, quantum ejus in-
 terest non habere rem traditam, quæ sibi prius fuit
 vendita. Fit igitur satis æquitati naturali, qua-
 em jus hoc requirit, & explicant adducti textus
 juris positivi. Quæ tamen explicatio ad alios di-
 versos casus, ubi aut Jus nat. aut positivum abso-
 lute & clare resistit valori actus aliter attentati &
 celebrati, non est trahenda.

169. *Ratio* tertiæ hujus regulæ est: Quia sup-
 posita *potestate* agentis, *voluntate* ejus, & absentia
 turpitudinis perpetuæ, habentur omnia requisita ad
 substantiam actus, quantumvis ex alio motivo pro-
 hibiti. Talis igitur actus licet prohibitus & illicitus
 sit, adhuc erit validus jure nat. eo præsertim
 casu, quo jus positivum circa eum nil disponit irri-
 tando illam ob defectum formæ, conditionis, vel
 solemnitatis substantialis, a se specialiter requisitæ.

Si respondeas capere te non posse, quî fiat, quod
 x nat. v. g. in Matrimonio contracto ab eo, qui
 gatus est voto simplici castitatis; & in venditione
 ltera &c. prohibeat actum, non tamen eum irri-
 t; cum alias jus hoc neque in ratione liciti, ne-
 que

que validi quidpiam patiat, quod turpe
 Ad hoc intelligendum plurimum conducet, si pe-
 das, quod in dictis & similibus casibus ne-
 directa, neque absoluta Juris nat. prohibet
 quæ actum *in se ipso* immediate ac directe
 ciat: sed solum indirecta ac mediata, qua
 provenit ex lege nat. generali, quæ jubet pro-
 sionem quamlibet, adeoque & votum, ac
 mam venditionem, seu fidem prius valide datam
 acceptatam servandam esse; ac proin *non nisi*
 celebrandi actum, non vero actum ipsum in si-
 substantiam ejus prohibet: Porro quod actu
 ad solum tendendi modum jure hoc prohibetur
 se & sua substantia valeat, omni dubio caret, i-
 tet in promissione eleemosynæ pauperi eam-
 ptanti facta ob *vanam gloriam*, quæ tamen pe-
 licet sub hoc turpi vanitatis ambitu prohibita
 re nat. non tamen ideo invalida, quia hæc tu-
 do solum modum, non substantiam promissionis
 cit, cum in largitione ac acceptione talis ele-
 mosynæ nulla daretur turpitudine, tanto minus
 tua.

ARTICULUS III.

De effectu ignorantiae & erroris in lege nat.

SUMMARIUM.

170. In nullo adulto datur plena ignorantia J. N.
 171. In multis admittenda est non plena.
 172. Legem ignorans illa non obligatur in actu 2do.
 173. Ex advertentia & libertate infertur moralitas.
 174. Ignorantia vincibilis non excusat a culpa.
 175. An datur obligatio agendi juxta conscientiam
 neam?
 176. Si error sit invincibilis, datur obligatio juxta
 tiam erroneam agendi.

177. *Sedicitur infantia.*

178. *Afferitur & probatur dari legem naturalem secundum
larium.*

§. I.

An letur inculpabilis ignorantia legis naturalis?

179. I) *IN nullo adulto rationis compote datur
plena ignorantia totius legis nat. ita ut
involuntate saltem ad longum tempus ignoret pri-
ncipalia generalia principia Juris naturæ, conclusiones-
que ex illis clare & immediate sequuntur.
Sed quia nemo est rationis usu præditus qui sal-
tem hæc principia moralia ignoret: Declina a malo, &
Malum fugiendum, bonum prosequendum:
non vis, alteri ne feceris &c. Porro principia
generalia, conclusiones vero ex illis cla-
re & immediate deductæ sunt v. g. sequentes: igitur
blasphemandum: furandum: de DEO bene
sperandum &c. Universalissima enim illa moralia
principia nullo discursu opus habent: sed per se no-
nt intellectui cogitanti, pariter ac metaphysica:
est vel non est, implicat idem esse & non esse.
Cum igitur hæc per se sint manifesta, nec illa mo-
ralia saltem ad longum tempus cum prædictis conclu-
sionibus clare & immediate fluentibus ignorari pos-
sunt. Alioqui DEUS melius prospexisset intellectui
per principia metaphysica in ordine ad cognoscendam
naturaliter veritatem, quam voluntati nostræ ad di-
scendam naturalem ac necessariam actuum hone-
stæ; Imo hanc frustra lege nat. præcepisset se-
dulo, si negasset media eidem consequendæ ido-
neæ. Hinc D. Hieron. in Epist. ad Aglas. q. 8. ait,
Judicium DEI est scribens in corde humani generis:
non tibi fieri nolueris, alteri ne feceris.*

177. II.) *In multis tamen admittenda est invin-
culis non plena ignorantia legis nat. quo ad conclu-
siones*

L

fiones

flones, quæ ex principiis illis moralibus univer-
 fimis tantum *mediate* sequuntur, & difficilius per-
 trari possunt. *Ratio* est: Quia constat ex dic-
 116.) quod eruditissimi Viri circa legem natura-
 invincibili ignorantia falsum docuerint, affirmant
 jure hoc licitum esse mendacium, perjurium, &
 cationem, & similia alia. Imo quoties duæ op-
 nes sibi contradictorie oppositæ etiam hodie
 defenduntur a Dd. necessario una ex illis debe-
 falsa *in se* & coram DEO: quin tamen sempe
 linquant eas tuendo, excusante illos invincibili-
 norantia. Ut proin recte Innoc. XI. Romæ
 1685. d. 8. Aug. damnârit hanc Thesin a Lovani-
 T.T. defensam; *Nullam admittimus ignorantiam
 cibilem Juris naturalis in ullo homine. dum hic & nu-
 tra jus natura agit.* Hanc propositionem referunt
 croix Lib. I. de legibus. n. 726. & Schouar.
 J.N. & G. L. I. part. I. fol. maj. 120.

172. Sequitur ex his; Legem DEI æterna
 que adeo etiam naturalem invincibiliter ignorans
 eadem non obligari *proxime* & in actu 2do. sed
remote & in actu 1mo, quod indicat Sylvester
 Præd. Theologus & Sacri Palatii Magister ver-
 q. 8. *Angel. n. 12. & 14. &c.* Imo clare id de-
 tur ex communi Jurisperitorum sententia fu-
 in Cap. I. de Concess. Præb. in 6. *Lex seu con-
 & mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad nos
 pervenerint eorundem &c.*

§. II.

*Quando ignorantia & error dicendus sit vincibilis
 putetur ad culpam?*

173. **R**egula universalis est, quod tanta sit
 tabilitas actus ad culpam vel obligatio
 quanta ejus *moralitas*, seu *advertentia* &
 Nam moralitas actus humani nil aliud est,

operatio libera ex cognitione finis facta cum advertentia ad legem. Si igitur cognitio vel consensus est tenuis, aut semiplenus, ut in semidormiente accidere potest, ei proportionata erit imputabilitas, ac proin & culpa, levis scilicet ac non plena, seu non lata & gravis. Hinc sequitur, quod si nulla saltem confusa specialis notitia, nec ulla ratio dubitandi sive in genere, sive in particulari occurrit de eo, quod ignoratur, vel circa quod erratur, talem ignorantiam & errorem dici debere *invincibilem*, & inculpabilem, D. Th. de veris. p. 15. a. 4. ad 10. Hujusmodi enim ignorantia & error non est voluntarius. Nam voluntarium procedit ex cognitione; si igitur malitia nullo modo fuit præcognita, ergo nec fuit volita. Neque enim ulla humana sagacitas superare potest actualem ignorantiam, vel inanimadvertentiam malitiæ objecti, si nulla prorsus de his incidit cogitatio.

174. Contra vero ignorantia & error *vincibilis*, adeoque ad culpam imputabilis erit I.) si alicui incidit cogitatio prudens, ne forte objectum sit malum & operatio inhonesta, ipse autem sufficientem non adhibeat diligentiam in inquirenda veritate, utrumque exerceat, hac sola contentus resolutione, quod nesciat quid hic & nunc circa licentiam ejus statuendum sit; tunc enim *affectedata* est ignorantia & error, qui deponi potuit & debuit. Talis quippe *noluit intelligere ut bene ageret*. Quid autem dicendum sit, omnibus rite perpensis adhuc dubitet? decisum est a n. 64.) Hic autem id notandum venit, quod error, ac quæcunque etiam inculpabilis ignorantia excuset a culpa pro foro interno, non semper tamen etiam pro externo, eo quod in plerisque casibus jus positivum & Judex præsumat scientiam non ignorantiam, quamdiu hæc non probatur. Nihilominus nulla ignorantia excusat irritationem actus, nisi non suppleat defectum solennitatis, vel condi-

tionis substantialis ad ejus valorem requisitæ, ut tet in eo, qui contraheret matrimonium cum per naturaliter inhabili, ignorans eam esse talem, ve tans id nullo jure obesse valori. Idem est de i rantia impedimenti jure humano introducti :

Dein II.) vincibilis ignorantia & error est, a putatur ad culpam, si actus saltem *indirecte volit in sua causa*. Ita v. g. ille, qui sciens se non- versatum in jure, suscipit officium Advocati, Ju aut Consulenti, causasque intricatas assumit dendas, aut defendendas, hic si per suam imperi damnum inferat proximo, nequit justificari pri tu ignorantia, vel erroris. Quia hi effectus indirecte voliti in sua causa, susceptione scil. cum imperitia Juris. Neque eum tutum in c entia facit gradus Licentia, vel Doctoratus i quia hic Licentiatum quidem, vel Doctorem, autem etiam doctum facit. Quod ipsum locu bet in Medico, Chyrurgo imperfecto &c.

§. III.

An detur naturalis obligatio agendi juxta conscia invincibiliter ignorantem, vel erroneam? Et a tius adsit obligatio non agendi contra illam? a in qua lege fundetur?

175. **B**inæ hac in parte reperiuntur Theologi & Naturalistarum opiniones. *Prin* cet, conscientiam etiam invincibiliter ignor vel errantem non habere vim nos *obligandi*: se tum *ligandi*; ait enim obligari & ligari plu inter se differre. Nam quando conscientia non solum peccatur, si contra eam agitur; sed juxta ejus præceptum facere nos oportet. ro quando conscientia *ligat*, & non *obligat*, contra eam agatur, peccatum quidem adm non tamen secundum eam agere debemus

nulla lex id præcipiat; cuiuslibet proin illam relinquere licet, & non operari, quod operandum erronee dicitur. *Altera* tenet conscientiam errantem non solum ligare: sed etiam obligare.

Verum alii melius distinguendo respondent: Conscientiam errantem, aut ex errore vitioso seu vincibili, aut ex justo id est invincibili proficisci. Si ex vincibili oriatur, tunc conscientia errans non habet vim obligandi: sed tantum ligandi. Et in hoc casu non est idem obligari, quod ligari. Quia si conscientia erret, & error sit vincibilis, hoc est mala fide & cum aliqua culpa susceptus, quamdiu ea permanet, contra eam absque peccato agere non possumus, & proinde quasi obstricti & ligati detinemur, ne contra eam faciamus, nec tamen eam sequi debemus, quia cum ex errore vincibili adeoque culpabili proveniat, vim obligandi non habet, quoniam error est voluntarius, siquidem est vincibilis, & idcirco eum deponere & abjicere nos oportet. Sive igitur contra huiusmodi conscientiam errantem operemur, sive eam sequamur, peccamus. Nec tamen sequitur ut necessario & simpliciter peccemus; quia permissum nobis est ino obligamur eam conscientiam deponere, ac proin absolute etiam fas est contra eam non agere, si quidem relinqui & deponi tanquam erronea possit. Atque in huiusmodi casu verum est, quod ait prima opinio: conscientiam errantem ligare, non obligare. Verum illa supponit re ipsa primo, quod talis error non sit invincibilis, de quo solo quæstio præsens procedit, siquidem deponi atque adeo vinci potest. Secundo, si autem procedere deberet etiam pro casu erroris & ignorantiae invincibilis, opinio hæc tunc esset vera, quando quis practicè operaretur, dum hic & nunc reflexe agnoscit se invincibiliter errare, vel ignorare, tunc enim siquidem hæc cogitatio practica sibi in-

cidit, ignorantia & error ipsius, quem dicit esse vincibilem, omnino est vincibilis, quia reductum ad dubium practice practicum, quo interveniente tunc dicitur illud deponere juxta n. 65.) vel si deponere non possit; ex quo sufficientem diligentiam in indaganda veritate non adhibuit, tenetur facere quod tunc est.

176. Quod si vero conscientia vere invincibiliter sit, & proin (ut jura loquuntur) error justus seu *habilis* sit, hoc est bona fide ac sine sua culpa contractus, tunc habet vim nedum *ligandi*: sed etiam *gandi*, ita ut anima nostra peccet, quotiescunque contra conscientiam invincibiliter & sine sua culpe rationem præcipientem vel prohibentem agit. docente D. Th. 1. 2. q. 19. a. 5. Richar. in 2. a. 2. q. 3. Joan. Gerson. p. 2. operum de natur. & lit. *conscient.* Ratio est; quia cum objectum luntatis sit *bonum ac malum* non quomodocumque sed prout est in apprehensione rationis, ideo si ratione vincibiliter ac sine ulla nostra culpa apprehendat quid & voluntati proponat tanquam bonum *ne* necessarium & præceptum, licet re ipsa bonum sit; sed a parte rei malum, voluntas illud respiciens consentit in transgressionem legis. Item, si invincibiliter & sine nostra culpa apprehendat quid, ac voluntati proponat tanquam moraliter *malum* & prohibitum, licet re ipsa malum non sit: bonum & honestum; voluntas illud amplectens consentit in objectum malum & prohibitum, & anima nostra peccat. Quo fit ut v. g. Miles in bello deliberate occidens Reipublicæ hostem, quod erronee putavit Civem, mero casu hostibus peremptum, committat vere injustum coram DEO homicidium, egit enim contra dictamen practicum conscientiae, quo judicavit illum non esse publicum *hostem*

ben; sed civem, ideoque morte minime dignum. Quia *omne quod non est ex fide*, id est, quod non fit secundum: sed contra dictamen conscientiae, peccatum est, Ad Rom. c. 14.

177. Si opponas: conscientia invincibiliter errans in re morali dictans v. g. esse hic & nunc omnino præceptum mendacium, ut liberem proximum innocentem a morte, est contraria legi Divinae: At qui tenemur legem Divinam sequi: igitur non possumus a DEO obligari ad sequendam conscientiam invincibiliter erroneam. Contra erit, quod conscientia invincibiliter ac sine nostra culpa errans non sit contraria *formaliter* legi Divinae. Quia lex hæc cui videtur contrariari, tunc proxime & in actu 2do non obligat, cum non sit per dictamen conscientiae practicum intimata, & iudicium intellectus nihil hic & nunc novit de illa, quod necessarium erat ad obligationem inducendam. Hoc igitur casu ex prædicto errore operans se conformat legi divinae ac naturali *secundaria*, jubenti ut nihil agatur contra conscientiam, qua lege DEUS v. g. ad mendacium, quod quis invincibiliter putat esse præceptum ad proximum liberandum ab injusta oppressione, non obligat *per se*: sed mere *per accidens*, supposito scilicet invincibili ac justo errore, & quando peccatum *materialis* est unicum medium ad vitandum *formale*, quale esset, si quis contra invincibiliter errantis conscientiae dictamen ageret. Sed oritur quæstio mox examinanda:

§. IV.

Quid rei sit lex naturalis secundaria, de qua nunc primum mentio facta est?

178. Sciendum est duplicem dari legem Divinam, ac consequenter naturalem, circa quam versari possunt dictamina conscientiae. Una est *Antecedens*, seu *primaria*, qua DEUS *per se* & *directe*

De præcipit vel prohibet *obligando* tunc dum non intervenit error, ignorantia, vel defectus cognitionis aut deliberationis. Altera est *Consequens, secundum per accidens* obligans, ut scholæ loquuntur, *reflexiva* qua DEUS præcipit vel prohibet ex suppositione cujus ignorantia, vel erroris invincibilis, obliviosus inculpabilis &c. Et sicut certum est dari in *E* voluntatem antecedentem & consequentem *D. Thoma p. 1. q. 19. a. 6.* ita solida ratio nulli ferri potest, cur prædicta *Lex antecedens & consequens* sit neganda. *Lex* enim naturalis nil aliud est, quam voluntas Divina, seu imperium ejus necessario quid prohibens, vel præcipiens, juxta *n. 14.*)

An autem hæc lex dicenda sit *strictè* an *latius flexa*? est quæstio scholastica de voce, quæ resistantiam non mutat. Nam permissio quod non dicitur ulla lex nat. ac divina, quæ *strictè* reflexa est: sufficit quod detur voluntas DEI *consequenter* ac *secundario* aliquid permittens, vel ad obligans, adeoque hoc ipso dabitur & lex hujusmodi *antecedens & consequens*, seu *primaria & secundaria* assistente fit, ut licet iudicium *directum* inciviler erret circa legem *antecedentem*, quæ prohibet actionem pro eo casu, quando malitia ejus agnoscimus; potest nihilominus ex suppositione invincibilis ignorantia vel erroris inculpabilis iudicium *reflexum* se conformare *legi consequenti* cujus DEUS permittit talem actionem. Immo jam deductum est, etiam præcipit ex hypothese superabilis erroris. Utrum vero etiam mere quis apud DEUM per talem actionem *legi antecedenti* contrariam, conformem *consequenti*? Amant TT. qui tamen excipiunt actus supernaturales *Sacramentales* a certa forma vel materia pendentes, vel *necessitate* *medii* requisitos ad *formam*

tem, ut est v. g. *Baptismus*, cujus omissionem nullus error & ignorantia salutarem efficere possunt &c. Nos ab ista quæstione hac vice abstrahimus, cum ad legem nat. observandam sufficiat, si non peccemus in circumstantiis invincibilis ignorantiaë & erroris supra explicati.

ARTICULUS IV.

De effectu legis nat. circa actus dolo, vi, metu extortos, & ex vehementia appetitus concupiscibilis vel irascibilis exercitos.

SUMMARIUM.

- 170. Doli definitio; qui si circa substantiam fuerit, irritus actus.
- 171. Dicus. Dolus circa qualitates, alius est qui dat causam contractui; alius qui incidens dicitur: utriusque effectus explicatur.
- 172. Si mens alligata fuerit, ut Contrahens aliter non contraxisset: dolus quicumque fuerit, reddit actum jure nat. nullum.
- 173. Unde dignoscendum sit, quod dolus versetur circa substantiam, vel accidentia?
- 174. Exponitur effectus doli reipsa, & ex proposito.
- 175. Dicus. Exponuntur actus metu extorti, qui jure nat. valent.
- 176. Dicus. Exponuntur actus metu extorti jure nat. invalidi, si fuerint aliàs indebiti, metum patientem gravantes. Secus: si illi favorabiles, quales forment, si nullam obligationem in metum passo inducant, uti esset: si quis coactus sit ad acceptandam donationem v. g. 100. aureorum &c.
- 177. Dicus. Solvuntur contraria: & adducuntur exempla validorum & invalidorum actuum metu extortorum.
- 178. Dicus. Quis sensus: coacta voluntas est adhuc voluntas?

202. &c. *An concupiscentia & ira excusent actum
ira Jus nat.?*

204. *Quid velis axioma* : Primi impetus non su
nostra potestate ?

§. I.

Quid jure nat. liceat aut valeat, si dolo & fraude

179. **D**Olus alius est bonus alius malus. *I*
bonus est solertia quædam laudabili
citra ullius læsionem aliquid machinamur i
strum vel alterius commodum. De tali dolo g
tur Apostolus 2. ad Cor. 12. Cum essem astutus
vos cepi. Atque hac ratione excusantur ab om
quitate stratagemata militaria ex parte eorum:
tata, qui justam causam belli habent. Dolus
est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumven
dum, fallendum, decipiendumve alterum adhibita. l. c.
ff. de dolo mal. Differt ab errore & ignor
quod dolus contineat fallaciam, secus ignorat
error invincibilis. Ex his autem sequentes
resolutions.

I.) Quando alteri contrahentium dolus in
versans circa *substantiam rei*, contractus Jur
est irritus pro omni foro. Exempli causâ
emas bona fide aurichalcum pro auro, vel v
pro gemma dolo alterius deceptus, contractu n
neris. Quia tunc deest consensus substantia
contractum requisitus. Emens enim intendit
re aurum, vel gemmam, non vero aurichalcu
vitrum, sine consensu autem contractus est
jure naturæ. Nec obstat, quod dolo alterius
ctus hic & nunc videaris consentire. Nam co
sus si quis intervenit, procedit ex errore per
alterius causato, & quidem circa ipsam rei su
tiam: porro nullus est errantis consensus, n.
& ita naturalem legem exponunt Constantini
Maximianus in l. 9. C. de J. & F. J.

180. II.) Si dolus versetur solum circa qualita-
 rei, seu quasdam extrinsecas circumstantias con-
 tractus : tunc distinguendum est, an dolus *dederit*
causam contractui, vel actui (v. g. dolosis suasioni-
 bus ad contrahendum inductus es, alioqui non contra-
 cturus) vel non dederit causam eidem, sed *solum in-*
ducit in contractum, prout fieret, si quis alias *contra-*
cturus esset, dolo tamen alterius in pretio solum, vel
 ratione decipiatur. Et horum utrumque adhuc
 variam potest contingere, quatenus scilicet dolus
 huiusmodi aut causatur ab *altera parte* cum qua quis
 contrahit ; aut ab aliquo *tertio*. Proinde ulterius
 agendo speciatim de singulis, diversa sequetur reso-
 lutio. Et quidem

III.) Si dolus *non det causam* contractui : sed so-
 lum *inducit* in eum, contractus jure nat. est validus,
 adeo ut etiam per exceptionem doli ad petitionem
decepti nequeat rescindi, licet taliter decepto in foro
 externo competat actio contra decipientem ut sol-
 vat, quantum sua interest dolum adhibitum non fuisse,
 et decipiens etiam ante omnem judicialem conven-
 tionem teneatur in conscientia ad compensationem.
 Ratio, cur valeat contractus ille, est hæc, quia hujus-
 modi dolus non dedit causam contractui, imò eo
 cognito adhuc quis contracturus fuisset, atque adeo
 non defuit consensus sufficiens: non est igitur soli-
 tum fundamentum cur cognita rei veritate contra-
 ctus ad petitionem partis rescindi debeat, *si ita deci-*
piens solvat decepto, quanti ejus interest dolum adhibi-
 tum non fuisse. Id enim solum hoc casu jus nat.
 xigit ut deceptus indemnis fiat. Atque ita natu-
 ralem hanc obligationem interpretatur *L. Julianus §.*
venditor ff. de Action. empr. ubi dolo rem pluris ven-
 ens tenetur actione ex empto ; non ad rescissionem
 contractus : sed ad præstandum decepto quantum
pretio ei vendidit.

181. IV.) Demum quando dolus non ab al
 contrahente : sed eo ignorante *per tertium* quen
 commissus fuit, simulque contractus vel ab utra
 vel saltem ab altera contrahentium parte con
 tus est : *tenet contractus* Jure naturæ , quod *oblig
 lum tertium* ad debitam satisfactionem. Quam
 hujus dispositionem sequitur etiam Jus positi
 permittendo Actionem in foro quoque externo
 tra eundem deceptorem. *C. cum dilecti. vers.
 ptione. circa finem. de Emption. ac L. Es elegans
 de dolo malo.*

Ratio est , quia cum neuter Contrahentium
 faverit dolum, jam hoc ipso dolus non debet ad
 tri eorum obesse : hoc autem fieret , si alteruti
 vito contractus ex sua parte completus resc
 retur. Ille autem *tertius* , qui dolum commisit
 tam Jure nat. sit obstrictus, quam etiam Civili
 ne teneatur de dolo ei, qui exinde læsus est. *L.
 de Proxenet.* si forsân solvendo non sit, succurre
 dex debet circumvento , ratione resultantis
 qualitatis , reducendo contractum ad æqualit
 naturalem.

182. V. Loquendo autem de dolo *circa qu
 ses accidentales* ab alterutro Contrahentium
 misso, simulque *dante causam contractui*, pleriqu
 gistæ spectato jure Civili volunt distinguere
 contractus *stricti juris*, qualis est v. g. *fidejussio*, *ma
 aliique unilaterales* : & contractus *bonæ fidei*, ut
Emptio - venditio, *locatio - conductio*, *depositum*, *co
 datum*, *mandatum*, *pignus* &c. De contractibus it
stricti juris tenent, quod dolus *dans aliœui ex illis
 sam*, eum non reddat ipso jure nullum : sed
 contractus ad petitionem decepti sit rescinde
 per Judicem, *L. dolo vel metu. C. de inutil. stipu.
 autem det causam contractui bonæ fidei*, tun

puunt, effici contractum ipso jure nullum per L. *Es*
170 §. 1. ff. Pro Soc.

VI.) Verum ut ut Juris Romani subtilitas distin-
 ctionem hanc introduxerit, hodiernis tamen mori-
 bus alii communius ab ea recedunt, pariter ac Jus
 canonicum minime ei inhæret: sed omnes contra-
 ctus naturalis æquitatis regula mensurari jubet, ut
 ostendimus in Resp. jurid. can. *part. 1. a n. 95. Fol.*
196. præsertim cum ipsimet antiquiores Icti subti-
 litatis hujusmodi primi inventores cum suis sequa-
 cibus hucusque non potuerint solidam afferre ratio-
 nem disparitatis, cur contractus *bonæ fidei* ipso jure
 nat. sit irritus non item contractus *stricti juris*, cum
 tamen utrique causam aliquam dolus *aqualis* dede-
 rit; aut *cur Jus Civile* unum, non alterum eorum ir-
 ritet in illis *aqualis* doli circumstantiis, & quomodo
 æquitatem nat. non lædat? Spectato igitur Jure
 nat. dicendum est: qualiscunque *stricti juris* aut *bo-*
nae fidei contractus illæ fuerit, parum refert; sed si
 dolus quidem circa qualitates solas, & quasdam ex-
 trinsecas circumstantias versetur, *dederit tamen cau-*
sam eidem, ita ut contrahentis decepti *mens ita alli-*
gata fuerit, ut ille nullo modo contraxisset, si non persua-
 siones falsæ, & speciosæ quidem, sed inefficaces
 promissiones ad contrahendum induxissent, con-
 tractum hujusmodi esse in foro animæ nullum, ob
 defectum sufficientis consensus, ut jam ex supra di-
 ctis innotuit.

Quodsi mens Contrahentis modo prædicto *non*
fuit alligata qualitati & circumstantiæ illi extrinse-
 cæ: valebit jure naturæ contractus, deceptor ta-
 men obligatur in conscientia compensare detrimen-
 tum, ut hac ratione contractus ille reducatur ad
 æqualitatem, si vero compensare noluerit, hoc eti-
 am invito *rescindi poterit*, naturali æquitate prohiben-
 te, ne dolosus Contrahens cum alterius jactura fiat
 ditior,

ditior, suamque conditionem meliorem faciat, etiam Axioma ortum traxit : *Fraus & dolus alia procurari non debet.*

183. Sed ambigi potest ; unde colligi de quod error vel dolus causam dederit actui circa substantiam vel accidentia tantum ? R. Ad discernendum quando nam error vel dolus versetur circa substantiam aut accidentalia contractus, hæc statim est regula. I.) Quod omne illud prædicatum, pertinet ad substantiam contractus, cui defacto intentio contrahentis ita est alligata, *ut aliter nolis contractum, vel actum, aut quod idem est, aliter contrahere.* II.) In dubio autem de intentione Contrahentis, vim alterius regulæ obtinet seu discriminativum : si nempe prædicatum, de quo agitur, sit tale, ad quod ex communi hominum vel ex dispositione legis præsumitur saltem imminute & virtualiter restricta esse Contrahentium intentio : censendum erit & illius contrahentis restrictionem potius quam non restrictam fuisse, adeoque prædicatum illud, seu qualitatem spectare ad substantiam contractus, vel actus.

Ratio primi est : quia determinatio prædicati contractus, an sit aliquid substantiale vel dependet ab intentione Contrahentis, aut promittentis : igitur si Contrahens, vel promittens aliter *pro primo ac principali* intendat, illud erit de substantia actus. Ita v. g. si quis per Procuratorem tracturus matrimonium de præsentibus, alligaret intentionem : ut ille ex duabus Sororibus, quarum una formosa, & utriusque oculi usu prædita est, altera deformis & monocula ; determinate deformem & monoculam eligeret, hanc quoque præ illa desponsandam curaret : quamvis deformitas hæc si *physice* spectetur, non videatur pertinere ad substantiam : sed mere versari circa qualitates extrinsecas

fecas

cas contractus : nihilominus si moraliter, seu civiliter eam consideremus, omnino est de substantia illius, ut reddat matrimonium jure nat. invalidum.

Ratio secundi est : Nam quod una eademque res, vel unum idemque prædicatum modo censeatur esse de substantia contractus, modo quid accidentale, pendet a consuetudine, vel voluntate Contrahentium, juxta illud vulgare : *De gustibus non disputandum* ; Si igitur res v. g. empta appareat deficere in aliquo prædicato, quod communiter ab aliis Emptoribus intendi solet, censenda erit intentio hujus Emptoris restricta fuisse ad talem qualitatem, vel prædicatum, quo deficiente error vel dolus commissus censendus est circa substantiam.

184. An autem dolus *reipsa* seu materialis, idem peretur, quod dolus *ex proposito*, seu formalis ? Utinissima & in praxi creberrima quaestio est, quam resolvimus in Resp. jurid. can. part. 1. F. 400. n. 422. ubi decisum est, dolum priorem ab altero in eo formam differre, quod si non ex proposito fuerit, excuset peccato, non tamen a restitutione, postquam ita accipiens pervenit in notitiam sui erroris pure materialis, seu *reipsa* commissi. Si enim *bona fide* solvi Mercatori aureum adulterinae monetae, non ideo carus es in conscientia, quin damnum compenses, si illud advertitur. Obligatio igitur naturalis restitutionis oritur ex utroque dolo : actus tamen vel contractus nullitas non semper : sed tunc solum, cum fitur circa substantiam.

Porro ex supra adductis patet dolum circa substantiam duplici modo versari posse, scilicet *physice*, tantum *civiliter*, seu moraliter. *Physice* versatur v. g. materia circa quam fit contractus, est in toto vel saltem majori parte alia, veluti si gemmam eam pro vera, aut aureum intus aurichalcinum, in sece vero non nisi deauratum a Mercatore vel alio

alio contrahente, præter tuam intentionem ciplias. *Civiliter* seu moraliter versabitur circa substantiam, cum intentio tua alligata fuerit c qualitati etiam deteriori, v. g. Si vinum vol tibi emi non aliud quam valde debile propter tudinem conservandam, quale est *Necaricum*. Mercator vero ille pro eodem pretio submiseri vinum *Tocaticum*, vel aliud generosum: hujus stantia physice *melior* utique est; tamen contu adhuc nullus est propter substantiam *civiliter* mutata per alligationem intentionis ad vinu *caricum*; pariter ac patet nullum fuisse illud monium per Procuratorem contractum cum; re formosiore, omissa deformi & monocula, error hic non nisi *civiliter* versetur circa substai. Idem est, quoties dolus vel error *dat causam* tractui modo supra exposito.

§. II.

Quid Jus natura disponat circa actus vi & metu ex
 185. **C**Um resolutio quæstionis hujus spec conclusiones Juris nat. difficilior p solitas, neque *manifeste & immediate* ex primis litatis principiis fluentes, hinc fit, ut in ea de da diversæ sint Eruditorum opiniones, de t fufe egimus in *Erotem. theor. pract. a Fol. 210*. etiam decisum est, difficultates quæ ex cau tus incussi oriuntur, non posse una & altera si tia explicari; sed pro diversitate circumstanti non nisi diversis conclusionibus definienda: Siquidem autem singulas illarum hic recenseri teriarum tractandarum multitudo non sinit, & summaria inductione ea perstringemus, c praxi contingere possunt.

I.) Contors est opinio, quod metus *juste* y *damno* metum passi incussus non obstet valori

enim non est moralis *causa* consensus in actum :
metu occasio. Qui enim justè cogitèr ad id, quod
 debet tenetur facere vel omittere, non censetur
 invito consentire, quid quid sit, quod in-
 fuerit *physice*. Etenim voluntarie causam me-
 & coactionis ille ipse dedit, qui non vult id præ-
 te, vel ab eo abstinere, ad quod obligatus est.
 timor mali non censetur intrinsece inferri : sed
 metum nasci. Ac proin consensus ille secutus
 est involuntarius, cum omnino *voluntarius sit in*
causa.

Quo fit, ut licet metus hujusmodi moveat volun-
 tatem ad actum, quo posito grave malum evitatur,
 videatur habere aliquam causæ speciem, tamen
 non estimatur, eo quod actus ille fuerit aliunde
 debitus, adeoque ex parte metum incutientis nul-
 lum inferitur damnum ei, qui metum patitur, neque
 le injuria in suis bonis aut libertate ita afficitur, ut
 actus nullitas argui possit. Sive enim sponte sive
 coacte rem v. g. alienam restituas suo domino, aut
 remissioni aliunde jam validæ & licitæ satisfacias,
 nullam in rebus tuis detrimentum subire cogaris,
 nisi id solum facias, ad quod jure nat. jam obliga-
 ris. Neque enim ad restitutionem rei alienæ, sibi
 ullo alias jure obligatæ, requiritur omnino liber con-
 sensus ejus, qui eam *injuste* detinet, alioqui occulta
 compensatio jure nat. nunquam foret licita ob defe-
 ctum consensus illius, qui irrationabiliter est invitus,
 sed minus res sua cedat alteri in compensationem ;
 (in tamen contrarium pateat ex n. 152.)

Hinc si sponsalia *de futuro* nuper sponte & libere
 contraxisti, hodie vero ab illis sine causa resilire vo-
 lus metu carceris, gravis multæ, vel Excommuni-
 cationis, aliove modo coactus es ad matrimonium
 præsentem contrahendum, hoc ita subsecutum
 (modo aliud abfuerit impedimentum) certo fir-

M

mum

mum subsistit, praxi attestante: metuendi enim
 sa justa fuit. Metus hic nedum a legitimo
 stratu: sed etiam a privato quopiam *juste incussa*
 v. g. debitori, restitutionis aliumve debitum
 actum reddit in se validum, licet quandoque ex
 te metum incutientis aggressio hæc illicita
modum fiat, ratione violentiæ propria auctorita
 recuperandam rem suam attentatæ. Quam
 Jus nat. ita & Civile prohibet quidem, rei
 debitæ restitutionem hoc extorsionis modo si
 validam declarat l. 12. §. 2. ff. Quod metus
Julianus ait eum, qui vim adhibuit debitori suo, ut et
ret, hoc Edicto (id est Actione quod metus causa
teneri, propter naturam metus causa Actionis, NE
damnum exigit; quamvis negari non possit in Julia
de vi incidisse, & jus crediti amisisse. Amissio
 hæc crediti præcise in pœnam aggressionis, quæ
 cita statuta est, & indiget Judicis declaratione
 aliter obligat Creditorem ad restitutionem
 modo prædicto a coacto debitore recepti.

186. II.) Certum quoque est Actus ex
 causæ *necessaria*. seu non libera metu gravi elicit
 lere jure naturæ, sicut & omni alio. Ratio
 quia v. g. *mare sevens* non causam: sed *mer-*
casione præbet Mercatori merces projicien
 aquam, aut votum nuncupandi ob mortis in
 Non enim extorquet consensum in projecto
 mercium, vel voti nuncupationem, nec agit pro
 finem & libere; sed *necessario physice*; neque
 tervenit injuria ex parte maris Mercatori illata
 enim non minus *necessario* operatur dum quæ
 est, ac si sit turbulentum. Metus igitur ille ori
 mere ab *intrinsicco*, cui mare solam *occasione*, null
 do autem *causam* projectionis præbuit, confidit
 proin illa, ac si non fuisset, & votum ita factum

ita promissio valet, prout etiam declaratum legitur in Cap. 17. de Regular.

187. III.) Imo et si metus proveniat a causa libera quidem : sed non influente moraliter in actum per modum causae suadentis, sollicitantis, cogentis &c: verum præcise per modum occasionis, non reddet actum metu proveniente irritum jure naturæ. Si itaque Viator metum injustum a latronibus passus, ad evitandam mortem emittat votum, vel promittat quidpiam suo amico, ut hic sibi suppetias ferat contra Aggressores ; metus mortis non reddet invalidos hos actus. Licet enim Viatorem ad eos eliciendos permoveat mortis evidentis timor, tamen hic non fuit causa moralis per se talis & intenta ab Aggressoribus, mortem enim isti intenter Viatori, nisi daret lytrum, at nullo modo extorquebant ab eo votum, vel suppetias amici, quibus posset liberari ab eorum vexatione injusta : igitur hæc per accidens solum, non ex causa : sed occasione tantum metus evenisse censentur, per se autem & directe provenerunt ex causa mere intrinseca, propria scilicet physice & moraliter liberrima voluntate metum passi, non aliter ac supra vidimus projectionem mercium in aquam, aut conductionem Medici ob metum imminentis periculi mortis. Occasio enim actus nunquam inter causas ejus referri potest. Ita quippe Axioma est : *in casu facis furem*, qualis fieri censetur, si v. g. stabulum sit apertum, unde furi ansa præbetur illud inveniendi & æquum furandi : quia tamen *stabuli apertio vera est occasio*, hinc furti causa non ex apertione stabuli : sed aliunde repeti debet ; scilicet ex liberrima ac intrinseca furis voluntate, eum sine alia causa morali ad furti crimen sponte sua permoveentem. Id ipsum fit in casibus supra expositis de projectione mercium &c. &c.

ictum metu
 i ipsi, qua
 ritum ac
 er eum inte
 nem. Nam
in operantur
 Hinc ex e
 est hoc br
ubi agitur,
 igitur actu
 e factæ h
 a vexation
 non est ce
 transferre
 l fatis illi fi
 us contrax
 exclusit, i

us ex sua
 o metum
 is sibi com
 minis inf
 re valide
 n omni jui
Srip. In
 nferis in t
 liberation
 io obligar
 extorsionis
 ab omni i
 um injusti
 uispiam a
 robatione
 possessio
 nus contra
 si

se cardo vertitur circa quæstionem seq. §. mo-
trandam.

§. III.

*In Jure nat. valeat & obliget actus, si quis ad nihil aliud
quam Aggressor. vel cuiusdam tertio obligatus, serio etiam
sine consensu in obligationem, aut dominii transla-
tionem non tamen ex alio motivo, quam præcise ad effu-
gendam v.g. mortem sibi hic & nunc metu injusto intenta-
m, aliudve grave malum sibi indebitum avertendum?*

GRavi ac injusto metu extorti actus extor-
quenti ipsi & cuivis alteri alias indebiti, &
coactum gravantes (quales sunt translativi
dominii, remissivi juris, aut inductivi novæ obligatio-
nis) non subsistunt Jure nat. nec pariunt obligatio-
nem, licet metum passus directe quidem & serio in
translationem metu interne non deposito, seu
purgato consentiat: id tamen non ex alio mo-
tivo, quam præcise ad redimendam injustam vexatio-
nem, v.g. mortis certum periculum inferen-
tem, ex metu tanquam causa morali primario ad con-
sensus movente facit.

la sola naturali lege Magistra edocente sensit
Cicero l. 1. offic. dicens: *Illis promissis standum
est, que coactus quis metu promiserit.* Hujus opi-
onis fuit quoque Aristot. l. 4. Ethic. Naturale au-
tem iudicium hoc Gentilium Philosophorum mani-
festum est & probavit D. Th. 2. 2. q. 89. 4. 7.
dicens: *quod in juramento, quod quis coactus fa-
cit, duplex fit obligatio. Una quidem qua obligatur ho-
mo, cui aliquid promittit: & talis obligatio TOLLITUR
per COACTIONEM, quia ille, qui vim intulit,
vincitur, ut ei promissum non servetur. Alia autem
obligatio, qua quis DEO obligatur, ut impleat quod
in conscientia ejus promisit. Et talis obligatio non tollitur in
conscientia, quia magis debet damnum temporale su-
perare, quam juramentum violare. Potest tamen repe-*

tere in judicio, quod solvit, vel Pralato denuntiat obstante quod contrarium juravit, quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum: esset enim contra jus publicam.

Quo loco D. Thomas ex promissione metu ac injusto in Virum constantem cadente *nata* obligationem nullam agnoscit: licet admittat quam debilem & revocabilem ex *sola Religione DEUM* ortam, si juramentum adjectum fuerit. fit dispari ratione; quia promissio simplex, seu solum hominem inique extorquentem respicit habet obligationem aliunde, quam a *sufficiens* vero consensu promittentis, & carentia injurii metus cadens in constantem virum tollit *sufficiens* liberum consensum & inducit formalem injuriam ut infra probabitur, & supponit Doctor Angl. l. c. ac deducit Azor *Inst. mor. tr. 3. p. 3. l. 4. q. 4.* ex Sylvest. v. *Restitutio 2. §. septimo*, Nic. c. 17. n. 30. hinc simplex promissio metu exmanet absque omni obligatione. Contra a quando promissio, aut donatio est *jurata*, habet obligationem aliunde, scilicet a juramento cum catione DEI (qui nullam injuriam intulit, & coegit) promissioni adjecto, ac proin cum *nata* & Religionis obligatio a diversis principiis promaniant, hæc potest manere sine illa, quoties juramentum fit licite.

Quanquam Jus canonicum etiam Religionis obligationem ex inique coacto juramento valde tenet agnoscat in *Cap. Verum.* versu: *non ob hoc sunt de Jure jur.* ac dein *Cap. Debitores 6. eod.* *nata* obligationem prorsus nullam esse declarat. Juxta hanc vero declarationem, ac juxta *Cap. cum agatur 28. de Jure jur.* dicens, juramenta servari debent, NB. *Sine vi, metu & dolo SPONTE prestatas*

pe

Permolti Dd. qui cum D. Antonin. Panormitan. Sylvestr. v. *Juramentum* 4. q. 8. Rolando a Vall. de r. to. 1. L. II. c. 7. q. 1. docent, nequidem Religionis obligationem oriri ullam, si ipsum quoque juramentum injuste incusso gravi metu extortum sit, eo, quod cum principalis causa (scilicet naturalis obligatio) non subsistat, nec ea, quae sequuntur locum habent. Ac proin in tali juramento dispensationem non esse per se necessariam putant: verum fieri per accidens, si inquam sit periculum scandali ex parte eorum, qui sciunt juramentum adjectum fuisse pactis vel promissioni, ignorant autem an sponte & libere, vel an ex metu, eoque purgato vel non purgato praestitum fuerit, hoc casu dicunt: ad scandali periculum tollendum, dispensationis remedio locum esse, secus si nullum prudens ejus periculum fuerit. Jam.

190. Ratio assertæ decisionis est I.) Actus ille metu gravi & iniquo extortus naturali jure non subsistit ratione injuriae. Nemo quippe per injuriam alterius consensum, & inde jus sibi alias vel alteri cuiusque indebitum acquirere valide potest. Alioquin latrones & usurarii frustra ad restitutionem ante omnem Judicis sententiam tenerentur, imo illicite & invalide res suas ab illis invitis, non expectata rescissione actus, repeterent damnum metu injusto, vel usuraria pravitate passi: cum tamen hi, etiam juxta contrariae opinionis Patronos, illas occulta quoque compensatione recuperare sine omni scrupulo possint.

Huc facit, quod lex nat. jubeat id solum ex justitia præstare ad quod alter jus habet, citra jus enim activum obligationi passivæ respondens nulla intelligi potest obligatio. Et nihil debeo, si nemo jure me coercere quidquam potest: Atqui v. g. latro ad lybrum requirendum, etiam supposito extorto consen-

fu, nullum jus habet. Si enim id non dum efficit extorsit, tenetur abstinere, ne continuat peccat si vero jam extorsit, tenetur instantanee restituere, & oppressum Viatorem indemnem dimittit.

Neque actum hunc potest tanquam validum probare Jus naturæ, id enim sicut rem ipsam ita & consensum in eam alias indebitam, per vim vel metum iniquum extorqueri prohibet, & ob perpetuam turpitudinem in actu reperibilem iuxta n. 166.) Non potest igitur firmitatem tribuere actui, quem reprobatur & irritatur, alioqui lex naturæ ad sui destructionem inserviret, approbando, necessario prohibet & enervat. Sane cum ut proprie tales lex naturæ prohibeat, nunquam consensum Mutuatarii, gravi necessitate urgente, & irritate Fæneratoris ad eas serio promittendas atque tanquam validum & obligatorium approbare potest, ut jus aliquod iniquo Fæneratori illas exigere vel retinendi inde oriatur: Sicut igitur consensus mutuatarii liber alias nullum jus facit Fæneratori valide extorquendas vel retinendas usuras, ita multo minus jus aliquod faciet latroni contra Viatoris metu injusto & per injuriam extortum lytrum requiratur ab eo, vel retineatur solutum.

191. Nec obstat I. Quod filius, qui Patrem in veneno e vivis sustulit, a non nullis dicatur per injuriam acquirere ejus hæreditatem: igitur & latro per injuriam poterit obtinere consensum Viatoris & lytri dominium acquirere. Contra enim est, ut jus hæreditatis filio parricidæ non obveniat ex injuriosa parentis occisione; sed potius ex filiaris tantum successionis ab intestato fundante, cui sunt leges positivæ pro eo casu, quando de criminis parricidii manifeste Judici non constat. Alioquin injuriosa occisio Parentis sufficeret ad hæreditatem acquirendam, etiam quivis extraneus a filio & fa-

Non illo distinctus homicida, Patrem filii istius occidens posset jus hæreditatis acquirere, siquidem occidendo injuriam intulit, & sola injuriosa Patris occisio sufficit ad hæreditatem capiendam, juxta Adversarios. Ita autem latronum conditio fieret optima, cum multas hæreditates adire possent.

Multo minus obstat 2. Quod *non injuria sit causa immediata* lytri, promissionis vel contractus: sed *liber consensus* contrahentis v. g. Viatoris, qui absolute est præstitus. Quamvis enim hic non consensisset, si non fuisset coactus, tamen coactus consensit. Nam contra est, quod etiam usurarum proprietatum causa *immediata* sit non injuria & iniquitas Fæneratoris avari: sed liber (imo longe liberior) *consensus Mutuataris* contrahentis, & quidem absolutus. Si enim Fænerator enormes usuras a Mutuataro graviter indigente non voluisset, hic in eas nunquam sponte & libere consensisset, quia tamen ille voluit, nec aliter mutuum dare paratus erat, ideo Mutuatarus in eas absolute consensit: Nihilominus contractus usurarius *ipso jure nat.* est nullus, nec Usurario ullum jus tribuit. Contra est 2. Quod ipse consensus per injuriam sit extortus & deficiens, uti mox constabit.

192. II.) Prædictus actus non subsistit Jure nat. defectu *consensus sufficientis* in obligationem novam, ac nullo jure alias debitam, quæ requirit plenam libertatem ab omni injuria immunem, ita ut etiam extrinsecam coactionem a causa extrinseca liberam iniuste extorquente provenientem excludat. Cum enim gratuita promissio sit *onus quoddam*, quod *sponte suscipitur*, non debet coactive imponi, ita sententibus Ethnicis etiam viris, quorum sententia a Constantino Imper. ex naturali Jurisprudencia in corpus Juris Romani cooptata est: *Rei sue quilibet liber est moderator, & arbiter, ut possit facere quidquid*

VELIT. l. 21. C. Mandat. Hinc contractus, missiones, & donationes circa res *mere factu* ac alteri nullo alias jure debitas, debent contractu *spontaneo & libero.* Et quidem actus hujusmodi debet esse liber *libertate indifferentiæ,* & non tum liber a coactione (cujusmodi etiam sunt ebriorum & amentium) debet enim esse actus putabilis homini, quatenus *sponse* cedit aliquo suo, & obligationem neque *a natura,* neque *ab extrinseco* sibi injuste *impositam* subit pro libere.

Atqui v. g. consensus Viatoris & promissionandi latroni 100. fl. metu mortis extorta, non est ita *spontaneus* actus, ut metum passus Viator libitu suo de re disponat *quid quid velit,* vellet nihil solvere injusto aggressori, cum nihil del cogitur tamen, non quod ille vellet: sed quod latro extorquet, facere. Neque est ita liber, ut obligationem ab *extrinseco,* vel a *natura* non imponere subeat: Hoc enim casu Viator *inter duo inevitabilia,* vitæ scilicet amittendæ, aut lytri solvendi evidens periculum constitutus, jure naturali *libero* obstrictus est eligere minus malum, nempe solutionem potius 100. fl. pro lytro solvendorum, quam vitæ, cujus ipse non est dominus, habetque *natura* ejusque Auctore DEO *impositam grave* *rationalem obligationem,* illud malum præ hoc eligere. Neque prudenter, ac *citra grave crimen* potuit tamen potius eligere, parcendo pecuniæ 100. florum: igitur non solum non fuit liber *a coactione* *libera:* sed nequidem a *necessitate morali* per liberam naturalem imposita, atque adeo *non fuit sufficienter liber* libertate indifferentiæ, perinde ac si non esset liber, si latro concessisset ipsi liberam electionem ut *ineluctabili necessitate* patiatur sibi unam e duabus manibus amputari, ille vero elegisset & confes-

minus malum, amputationem scilicet sinistrae, ut dexteram, tanquam usibus magis servituram, conferret.

Quid igitur hoc casu consensus (ut dicitur) liber pereretur, & quid efficeret ille in casu conscientiae complexae, ubi quis inter duo moralia mala constitutus invincibili persuasionem intelligit, se, hoc vel illud omittat, graviter peccaturum, hoc sive illud faciat, non amoturum evidens periculum; id ipsum operabitur & parem obligationem inducet consensus ille, metu gravi ac injusto extortus, si per eum *ex causis inevitabilibus*, minus malum eligatur, utroque enim *physice* quidem, non item *moraliter* est plene liber.

193. Neque dixeris, hunc Viatoris actum debere rescindi a Judice, ut desinat latroni obligari. Nam (obstat 100.) Quod iniquus Aggressor, si jam quidpiam ex coacto illo consensu percepit, teneatur in conscientia *mor* restituere, non expectata ulla rescissione, quod etiam fatentur Adversarii. Hinc eruditissimus Tanner *To. 2. d. 2. n. 327.* ait, imperceptibile esse, quomodo contractus *ratione consensus liberi* *hujus* extorri, jure naturae vel utroque valeat, & tamen alter e *vestigio* teneatur rem per contractum acceptam restituere: vel si nondum accepit, teneatur nunquam exigere?

100.) Si talis consensus valeret usque ad rescissionem judicalem: pessime comparata foret Respublica humana. Sequeretur enim quod potentissimus Princeps, & omnis, qui praeter DEUM, superiorem alium & Judicem non agnoscit, homini pauperi per injustum metum extorta nunquam in ullo foro teneretur restituere, cum nullus sit, qui auctoritatem judicalem in eum habeat; aut si pauper metu majoris mali, vel alio impedimento detentus actionem rescissoriam instituire nequeat. Porro rationi disforme

forme est, ita de sapientissimo naturæ humanæ bernatore DEO sentire, quod ipse naturali lege *to tali actu facto*, non obtrinxerit hujusmodi ini aggressores metum injustum incutientes ad inst neam restitutionem præstandam, non expectat sententia Judicis creati, pro qua obtinenda, m injustum passus novo suo damno alias expensas ciales subire deberet. Demum foveretur iniqu multorum, qui hac ratione facile dominia acc rent.

194. III.) Metu prædicto extortus actus nat. nullus est defectu *Tituli just*, qui supposit rum divisione etiam de jure nat. necessarius e acquirendum rei dominium. Est enim ille *primæ possessionis, sine quo nemo vere possidet*. C. Dilect potest. 6. q. 3. Porro latro deficit in hujus titi stitia, sine qua ne quidem dominium *tenuè & reabile* acquirere potest. Tituli enim justitiam c mus, si vi illius præscriptio inchoari possit, cuj capax est latro ob defectum bonæ fidei, sin rem inique extortam detinet, eamque sine mo stituere obligatur. Neque *datio, acceptio & con* extortus eundem titulum fundare aut justit possunt, sicut non fundant neque justificant fur in Usurario. Ac demum *datio & traditio* non tituli dominii acquirendi; nisi adfuerit *justa dationis & traditionis factæ*, alioqui jure nat. po res alienæ donari valide & tradi aliis: quod r rationi repugnat, ethnico etiam ICto declaran L. 31. ff. de acquir. rer. dom. *Nunquam nuda datio transfert dominium: sed ita, si venditio, aut q JUSTA causa præcesserit, propter quam traditio seq tur*: At quæ est illa *justa causa*, ubi miser Viator gitur tradere marsupium latroni? & qui justa possit, cum extorquens graviter delinquat & ac stitutionem mox obligetur, perinde ac si fur est

195. IV.) Demum metu eodem extortus actus vel contractus non subsistit Jure nat. *defectu materiae* circa quam est initus. Res enim *propria* Contrahentis *nullo* alioqui jure cuiquam debita in contractum deduci, ab eoque *valide*, emi, vel alio quovis modo acquiri jure naturali nequit, & id repugnat rationi: nam *quod meum est, ex alia causa fieri meum non potest, nisi desierit esse meum*, naturale axioma hoc explicante Pontifice in *C. Inter. 6. §. Caserum. de Fide instrum.*:

Atqui in omni actu per metum injustum incusso saltem implicite est contractus interdum *vere*, interdum *quasi* emptionis-venditionis, vel certe contractus innominatus *do ut des, facio ut facias* l. 7. §. 2. ff. de pact. resque propria metum passi Contrahentis ab Aggressore injusto metum inferente in contractum deducitur. Latro enim v. g. *pro mea pecunia* quam accipit in lytrum, *vendit mihi meam vitam*, promittens se mihi eam jam non erepturum, in quam nullum jus habet: Item *pro meo* v. g. equo, quem a me inique extorquet, *offert mihi ex sua parte meam liberationem ab injusta vexatione sua*; Cum tamen liberatio & immunitas haec mihi aliunde *omni jure* alias debeat a quovis, qui nullum jus habet me divexandi. Hinc pro re mea nihil *de novo*, ut in omni contractu fieri debet, acquiri: sed rem meam pro re mea obtineo, porro tale commercium jure nat. non subsistit.

§. IV.

Quenam sint exceptiones contrariae pro valore praedicti actus metu extorti afferri solita?

196. I.) **P**Utant non pauci eruditissimi Viri, actum vel contractum in praedictis circumstantiis jure nat. non esse irritum: sed solum venire ope Judicis irritandum, eo quod ita magis fa-
veatur

veatur parti innocenti metum passæ, casu quo voluerit contractum approbare & servare. Sed *contra* est. I.) id quod jam diximus hic n. 193.) *contra* est. II.) quod hoc ipsum deberet potiori ratione de contractu etiam usurario, ut ex parte Usurarii vel Mutuatarii, aut utriusque leat, & obligationem inducat in Mutuario, quomodo juxta omnes falsum est. *Contra* est III.) si contractus *noxius* est, melius fiet metum passæ *per se* nullus sit, tunc enim non opus est adire, & ita parceret expensis & temporis dispendio quod litibus impendi solet: Si autem contractus *innoxius* est metum passæ eumque non gravat, hic jure valet, ut innuimus hic n. 185.) & fuisse eundem est *Erstem. theor. pract. a. f. 263.*) atque obligationem valet *donatio* v. g. 100. aureorum, si me gravi metu incusso cogat ad eos acceptantem acquirere item dominium pecuniæ tuæ, si à te incoactus ad tibi colludendum chartis, lucratus fuerit tibi aliquam summam: non item si tu à me lucrum ullum acquires.

Contra est IV.) Emolumentum respectu metum passæ est prorsus *per accidens*, & vix in praxi datur test; cum quilibet metum injustum inferens potius commodum inquirat, non minus quam raptor, usurarius. Et sane captivum superat, quomodo v. g. Viatori utilis sit contractus cum latrone in quo ut hic sibi vitam non eripiat contentus lytro. latro enim independentem ab omni pacto & mercede ligatus est vitam innocenti non eripere. Accipere si Viator velit, si nolit contractum illum subire, adhuc iniquus aggressor jure nat. tenetur viatoris ejus conservare, cum nullum jus in eam habeat, quod metum passus Viator jus aliquod ad se occidendum ei præbere potest.

Conti

Contra est V.) Ut metum inferens possit ad contractum obligari & eum observare teneatur, sufficit, quod illius consensus *spontaneus*, a metum passio fuerit acceptatus, nec opus est consensum reciprocum etiam ex parte metum passio fuisse validum. Latro enim cum ex sua parte *sponste & liberrime* consentiat in aliquid faciendum vel omittendum in favorem metum passio, actus hic latronis etiam de jure naturæ non *liberalis donationis* habet, quippe *consulto dati donatio est.* l. 53. ff. de R. J. & reducitur ad speciem contractus *unilateralis ac mere lucrativi*, unam tantum partem, metus nempe incussorem obligantis. Consensus enim suus fuit plene liber, spontaneus, sine omni injuria præstitus, ac a Viatore metum passio acceptatus. Quod tanto magis habet locum, si metum passio obtinens jam Aggressoris sui consensum spontaneum, dein ex post facto, & metu *peracto* adiciat etiam suum consensum libere factum, eumque retrotrahat ad tempus, quo Aggressor suus niquis consensit, id enim metum passio omni jure remissum est, quamdiu certus est de Adversarii sui consensu, eumque in judicio probare potest. Imo iudex in poenam delicti potest eum condemnare ad tantum promissioni metum passio factæ, licet ille iuraretur se eam jam revocasse, hoc enim sæpius contingit in praxi iudiciorum.

197. II.) Sunt adhuc qui ad auctoritatem Juris Romani confugiunt; quod cum per pacta metu extracta læsis beneficio restitutionis in integrum succurrit, utique videtur supponere; stricto jure ejusmodi negotiis vim obligandi inesse, sed ejus juris rigorem æquitate Prætoris temperandum. Verum libris Romanis facile sua constat ratio. Cum enim *presumatur* in Civitate degenti vim vel metum se illatum, atque ea exceptio dubiam possit habere exceptionem, conveniens utique erat ejusmodi pacta.

facta, actus & contractus tantisper sustineri, donec
 Judice super metu illato vel non, possit cognoscere
 metus enim non presumitur: sed probatur, sicut & de
 facti quæstiones. Ex quo tamen non sequitur e
 modi actui aut pacto, pariter ac aliis negotiis, o
 per exceptionem peremptoriam possunt elidi, in
 speciem vim obligandi, & aliquem valorem inesse; i
 istæ exceptionum ambages ad usum fori Civilis
 ad simplicitatem juris naturalis pertineant, præ
 tim inter eos, qui aut communem Judicem
 agnoscunt, aut iis coram illo litigare non vacat.

Quando igitur Prætor auctoritatem suam in
 ponit ad cognoscendum contractum vel pactum
 tu extortum, ille hoc casu nil amplius agit, q
 quod ubi agnoverit metu inique extortum i
 actum, eum de jure nat. nullum esse declares, & ob
 tionem ex parte metum inferentis præsuppositæ
 executionem deduci faciat, jubendo rem v. g.
 ditam cum multa restituere, prout facere sole
 in judicio alium quemcunque rei alienæ inju
 detentorem deprehendat. Aliqui etiam textur
 ris positivi loquuntur de metu *juste* incusso.

198. III.) Ac proin naturalem ab hujusmodi
 ligationibus immunitatem minime infringit sæ
 me ab Adversariis adduci solita *L. Si mulier 2*
pen. ff. quod metus caus. ubi legitur: *Si metu coactus*
hæreditatem, puto me hæredem effici: quia quamvis
berum esset, noluissem, tamen coactus volui. Te
 enim hic pariter ac *l. 85. ff. de acquir. hered.* &
 similes procedunt de metu *juste* incusso, ei scilicet
 qui priusquam cogere adire hæreditatem,
 supponebatur *hæres constitutus*, ut notat *Gl*
cit. l. 85.

Cum enim hæres teneatur præstare factum
 functi, & sequi ejus voluntatem, hinc neces
 debet, *vel adire, vel repudiare hæreditatem, ne*
 lu

Testatoris, quo ad fidei commissa, legata &c. impediatur. Quia vero ille nec adire, nec repudiare eum voluit, coactus est ad adeundam, id enim eum jure naturæ justum fuit, ut ita cogeretur adire, ut Legatarios & Fideicommissarios fraudaret his legatis aliisque relictis. Valuit proin metu justo aditio, non valitura alias, si *injuste* cogeretur, si enim non esset constitutus hæres a Testatore, si ab intestato succederet, aut si exclusa liberè repudiandi, determinate ad hæreditatem adeundam cogeretur: nullo modo his casibus fieri posse hæredem, apud omnes explorata veritas est, ut liquet ex §. penult. Inst. per quas person. cuiq. de acq. h. l. 6. §. ult. ff. de acquir. hered. Tunc enim jus violaretur, cogendo hominem ad damnum inferendum & alienam occupandam hæreditatem, quæ ipsi non competit, aut adigendo illum ad eandem, cum hujus vires sint longe impares oneribus liquidis a Defuncto relictis. Quod si hæreditas legitime competens foret, eaque pinguis sine notabili onere, metu facta aditio esset validissima jure naturæ, cum talis actus metum passo sit *utilis* absque ulla gravamine, & liber consensus in eum rationabiliter negari nequeat, ut innuimus hic n. 196.)

Melius itaque jura positiva nostram firmanter confirmant, ubi in casu certo a parte rei incussi, & *presumpti solum* ac dubii metus, declarant nullam naturalem manere obligationem in metum passo, ut liquet ex l. 9. §. licet. ff. quod met. caus. *actio in REM dandam existimamus*, NB. quia *actio in rem* ejus est, qui metum passus est: igitur res ex *injuria* tradita non transit *ullo modo* in dominium metum inferentis: Cui enim actio *in rem* competit, *in rem* jure naturali obstrictam esse nemo Prudentem dubitat. Imo per l. 12. ff. eod. res hujusmodi in omnibus fructibus, etiam quos iniquus Aggres-

for actu non percepit, restituenda metum passum non aliter ac si per furem possessa fuisset; qui cum fructibus etiam illis, qui non quidem a percepti sunt, poterant tamen a Domino peti si res non fuisset illi ablata, restituere jubetur verba sequentia: *non solum qui percepti sunt, ve plus ego percipere potui, NB. & per metum impediti hoc quoque prestabitur.* Consonat l. 17. ff. qui & manumiss. ibi: *Si privatus coactus a populo manumiss. NB. quanquam voluntatem accommodaverit, tamen erit liber.* Concordat iterum l. 9. ff. eod. *Ille liber non erit, qui coegerit, ut cum Dominus manumiss. & ille perterritus scripserit liberum eum esse.* Quæ vim exempli non limitationis habent, pariter ac elemosynæ metu gravi extorta non habeat vim elemosynæ: sed jure nat. mox restituenda sit: quo aggressore metum incutiente. Idem de donatione &c. &c.

200. III.) Neque efficacius urget famosum vulgare: *Coacta voluntas est adhuc voluntas.* R. I.) calvinisticè coacta, & jansenisticè nec voluntas est adhuc voluntas: quid tum, nisi ideo actus est liber, & inducens obligationem meritum? absit. Si reponas: voluntas calvinisticè coacta non est libera in actu 1mo proximo: Certe, quia si quis calvinistica coactione disjunctus cogeretur ad duo inæqualia mala, v. g. ad odium vel proximi, aut ad duo inæqualia bona, aut DEI, vel proximi; hic licet in actu 1mo pro effectus liber ad electionem alterutrius ex allegato jecti, tamen adhuc libertas hæc non esset sufficiens inducendam obligationem reatus culpæ in eo qui elegisset odium proximi præ odio DEI; neque inducendum meritum in illo, qui elegit amorem proximi præ amore DEI; quia non fuit in ejus testate utrumque odium, & utrumque amorem c

refigereque quidquid sibi absolute placeret: hoc
 non est in casu metu injusto extorti actus.

§. 2.) Allegato vulgari opponitur aliud, scilicet
coacta voluntas non semper est voluntas, ac proin di-
 gnandum est circa objecta, ad quæ aliquis extrin-
 se cogitur. Hæc enim esse possunt vel *necessaria*,
 vno jure & nat. præcepta, vel prorsus libera
 nullo jure *debita*. Si quis igitur metu mortis vel
 alius mali consentiat v. g. in *blasphemiam, perju-
 riam, mendacium, adulterium &c. coacta voluntas erit
 non voluntas*, quia objecta hujusmodi sunt *necessaria*
 a jure nat. absolute prohibita. Atque in hoc solo
 casu procedit & verum est axioma prædictum, ut
 patet ex *Can. Merito. 1. caus, 15. q. 1.* ibi enim ex
 Augustino adductus textus loquitur *de perjurio per
 actionem externam facto*, aitque, quod *coacta ad
 errandam voluntas sit adhuc voluntas*. Et patet ex
q. Inprimis. 72. q. 1. tom c. 24. q. 1. ubi dicitur, quod
quis debeat omnia mala pati, quam in malum consentire.
 Sic igitur procedunt *de præceptis juris nat. & divini*.
 Contra vero: regula illa non habet locum in iis,
 quæ a jure mere humano disposita sunt, nec vergunt in
 commune detrimentum, aut alterius scandalum.
 Quæ minus illa obtinet in materiis *liberis* cir-
 ca objecta *mere facultatis*, ut sunt promissiones *sponse
 sciendæ vel omittendæ*, donationes, contractus
 iurandi, vel non, pacta non dum inita, ceterique
 hujusmodi; nemo quippe omnia tenetur potius mala pa-
 quam in lytri solutionem metu mortis consentire
 roni.

Circa objecta igitur libera, ac a jure naturali & di-
 vine non præcepta si versetur *coacta voluntas*, illa qui-
 non est adhuc voluntas: sed *coacta, non sufficienter li-
 beris*, nec inducens jus in aggressore, & obligatio-
 nem in metum passo, pariter ac nec in Mutuatario ob-
 vitabilem necessitatem consentiente in usuras

enormes solvendas. Hic enim per talem volens vult aliquid, & vere consentit quidem in aliquo scilicet ut evitet *majus malum* sibi indebitum *pro re* etiam indebito & æque *inevitabili*; Verum ipso quod inter duo mala inevitabilia constitutum gat minus, adhuc non agit *sufficienter libere* ad optionem contrahendam in materia *mera facultatis* supra ostensum est; & patet in eo, qui coactus vel in ignem se injiciat, vel in aquam præcipit eligitque potius aquam præ igne. Item in illis laborat conscientia *perplexa* dictante, sive sacro festo omittas, sive moribundo Parenti non graviter delinquis. &c.

201. IV.) Ex his autem sequitur resolutius paremiæ: *Metus attenuat culpam: non prorsus excludit: Diminuit voluntarium non tamen*. Hæc inquam vera esse in materiis *necessario* præceptis vel præceptis jure nat. ac divino, non *iteris* ac meræ facultatis, modo supra explicatis, qui ob metum mortis a sicario inferendæ *offici* audire Missam die festo deberet adhuc *delin* graviter (quia ut AA. volunt) actus adhuc *liber* ac voluntarius simpliciter: & lex proinde *pergere* obligare illum, quamdiu voluntarie *eam* transgreditur. Quod si reponas: *talem* positivam Ecclesiasticam cessare *obligationem* præcepti sui impletionem: Pari, imo potiori *dicam*, quod jus quoque nat. cesset obligare rem ad standum injuste extortis promissis, & *ducendam* aliquam in eo obligationem. *Jus* positivum non est æquius jure naturali. Si *igitur* humana consensus metu iniquo extortum *sua* præcepta non imputat ad obligationem *paremiæ*: multo minus Auctor naturæ & lex *ejus* naturalis ullo modo imputabit, si hic ab homine *in* mala sibi *indebita* & insuperabilia constituto

in electione minoris mali, circa materiam alias
 jure necessario prohibitam vel præceptam, qua
 e.g. lytri promissio ob vitam conservandam &c.

§. V.

*De concupiscentia & ira jure nat. spectato causas
 in voluntarium?*

1.) **N**omine *concupiscentia* intelligitur appetitus
sensitivus. qui 1mo sumitur pro ipsa con-
 cupiscentiæ potentia. Hæc cum sit homini intrinseca
 & necessaria, sicut & potentia ratiocinandi, riden-
 de se non dependet a nostra voluntate, nec
 sub ullam prohibitionem, ut vel ideo blasphemie
 & imperitiæ merito arguatur Lutherus *lib. de
 Christian.* dicens: *Æque nobis impossibilia sunt
 præcepta. atque illud: non concupisces.* Nam præ-
 cepta naturalia & divina non potentiam *concupiscentiæ*
 sed indifferentem & a nobis inseparabilem: sed
 actus *concupiscentiæ* malos moraliter, qui in no-
 stra potestate sunt, prohibent, & bonos præcipiunt,
 & permittunt. Non enim potest esse peccatum in
 voluntate, eo quod appetitus sensitivus ratio-
 nem omnino præveniens non sit liber, sine volunta-
 tem libera peccari non posse, nemo prudens est,
 qui prohibet. Sumitur 2do pro ipso actu *vehementi*
concupiscentiæ potentiae, qui si feratur in bonum *arduum*,
 spectat ad appetitum *irascibilem*: si in bonum *dele-*
bile, spectat ad *concupiscibilem*. Concupiscentia
 autem alia est *antecedens* usum liberi arbitrii:
 alia *consequens*, illa naturaliter exurgens præcedit,
 hæc autem præsupponit voluntarium, quia volunta-
 rium excitatur.

2.) Jam ad propositam quæstionem cum Ari-
 stotele respondet D. Th. 1. 2. q. 6. a. 7. iram, con-
 cupiscentiam & quamvis aliam passionem non cau-
 sari voluntarium: sed magis voluntarium. Et

quidem si voluntarium pro libero accipiatur, dubio cat, regulariter loquendo iram, concupiscentia aliamve passionem non ita perturbare mentem, quæ voluntas libera relinquatur, ut possit passioni resistere, cum supponatur tunc adesse saltem semper naturalis advertentia, alioqui *physice* tantum non item *realiter* esset voluntarium, eaque de causa recte dicitur. *D. Th.* concupiscentiam non causare involuntarium sed magis voluntarium.

203. III.) Dubitatur tamen hic, anposito quod involuntarium non causet concupiscentia, minus saltem illud? Ac respondeo, si voluntarium pro libero aliquatenus sumatur, sine dubio minuitur concupiscentia antecedente voluntatem. Concupiscentia enim alicujus objecti plenam deliberationem impediens non sinit intellectum difficultates considerare, quæ possent ab ejus prosecutione amoveri & consequenter non relinquit voluntatem ita expeditam ad libere operandum, ideoque dixit Philosophus: *Trahit sua quemque voluptas.* Hac ratione peccata vicia judicantur peccata, quæ ex aliqua passione fiunt, quam ea quæ ex malitia sola procedunt. Hinc etiam juramenta & promissiones ex aliqua passione prædominante factæ facilius relaxantur, si præjudicio tertii si fuerint.

IV.) Si tamen voluntarium accipiatur pro libero, quod oritur a principio intrinseco cum cogitatione deliberata; concupiscentia, ira, & quælibet alia passio voluntarium augebit potius quam minuet. Quia experimento constat ea, quæ ex passione *deliberate* appetimus, efficacius appetere. Hinc contractus facti spe acquirendi aliquod lucrum videri solent. Spes enim hæc non minuit voluntarium: sed auget & liberum non tollit. Demum ex *torta blanditiis*, & amatoris verbis obnoxia resistuntur.

tionis

ioni nota sunt. Ac proin si Meretrices blandis
erbis aliquid extorqueant, restituere jure nat. non
eentur, quia nullo modo inferunt involuntarium.
Secus si metu injusto per injuriam extortum fuis-
et, tunc enim consensus per injuriam extortus da-
et causam contractui juxta superius dicta.

§. VI.

*Quo sensu intelligendum sit vulgare illud: primi impe-
tus non sunt in nostra potestate?*

204. **U**T assertum vulgare verum sit, intelligen-
dum est de primo primis impetibus & moti-
bus, qui omnem prorsus rationis advertentiam præ-
veniunt, & neque in se ipsis saltem antecedenter,
neque in sua causa deliberate posita voliti, aut suffi-
cienter prævisi erant. Cum enim motus concupis-
centiæ indeliberati & rationem prævenientes modo
explicato non sint voluntarii, nequeunt esse pecca-
a formalia, seu quæ homini eos motus non vo-
enti imputentur. Lex enim naturalis non aliter
nos in actu 2do obligat, nisi quatenus per dicta-
ten rationis practicum fuerit nobis intimata: re-
te igitur dicuntur esse primo primi motus & non esse
in nostra potestate. Hinc Concil. Trid. S. 5.
c. 1. de peccat. original. §. 5. de concupiscentia in ba-
ptizati remanente addit: *Quæ concupiscentia cum ad
rationem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter
pregnantibus non valet.* Recentius quoque dam-
natus est Jansenii error, quo ille l. 2. de stat. nat.
c. 25. col. 14. falso asseruit, per præceptum non
concupisces, ipsi motus concupiscentiæ intelliguntur prohibi-
ti. Et in suo indice ad rom. 2. expresse ait: *Con-
cupiscentiæ motus indeliberati sunt peccata.* Quæ Rigori-
æ hujus commenta si vera essent, vix aliquis ex
lultis salvus foret.

Cum vero hæc, quæ statuimus, pro foro interno
cum habeant; hinc quod Judex ultimo supplicio

nihilominus plectat eos, qui in gravi v.g. ebrietate vel ex primo impetu homicidium perpetrarunt, ut plurimum recte agit, quia defectus advertere pro foro externo non præsumitur, & alias laxatur habentibus omnibus criminibus, si exceptio liberationis, oblivionis &c. locum haberet. Justitiam naturalem non læditur hujusmodi justitiæ administratione, præsertim cum non minus homicidium quam causa vel occasio ejusdem, scilicet ebrietas in qua illud prævideri potuit & debuit, sit jure prohibita. Ad prudentiam tamen Judicis spectat dispicere, an homicida ejusmodi ab alio ad ebrietatem hanc inductus aut coactus sit, ut præter formam graviter inebriaretur: an a suo adverte exacerbatas violentas in eum manus injecit? his enim & similibus casibus æquitas naturalis mitigationem pœnam infligendam suadet.

CAPUT IV.

De statu ac fine naturæ humanæ, legisque naturalis.

EXposuimus jam effectus legis naturalis, sequens examinandum: effectus illi ad quem finem tendunt; quæ utilitas nobis sit ex observantia legis naturalis & an circumstantiæ status naturæ humanæ minuunt, vel conferant aliquid ad legem hanc implendam & consequendum finem naturæ rationis præfixum.

ARTICULUS I.

De statu humano in genere.

SUMMARIUM.

205. &c. *Definitur & dividitur status hominum.*

207. &c. *Definitur & dividitur status nature.*

211. &c. *An status nature dicat vitam exlegem?*

213. &c.

217. &c. *An status in statu sit monstrum?*
217. &c. *An, & qualis corruptio natura ex peccato Adami secuta sit?*
219. *Natura lapsa per peccatum originale non est intrinsece infirmior facta.*
220. &c. *An hodie in statu natura reparata sola lex nat. aequata sit regula objectiva morum?*
223. &c. *Quomodo intelligendum sit vulgare illud: lex nat. semper est eadem?*
225. &c. *An Jus nat. discendum sit pro statu puræ nature?*
228. *Leibnizii elegans responsio ad hanc questionem, & ipsa censura Puffendorpiani Juris nat. simul ac iudicium illius de usu moderno juris nat. abstracti. Debetis ille ut Jus nat. explicaretur juxta doctrinam Christianorum.*
229. &c. *Satisfit contrariis Naturalistarum rationibus.*
232. *An in statu natura homines secundum solam legem ut vixerint?*

§. I.

Quid, & quis sit status hominum?

23. 1.) *Status hominis est certa conditio seu ratio per se stabilis vivendi. Ita dicuntur vivere nonnulli in statu Ecclesiastico, religioso, matrimoniali, seculari &c. Status generice spectatus duplex consideratur, primigenius & adventitius. Status primigenius & hominum primigenius, seu primis Parentibus nostris Adamo & Evæ congenitus ac mere naturalis est ille, quem homo habet ab ipsa & sola natura, independentem a facto alio libertatis congenitæ relictivo. Exemplum primigenii hujus status præsentant idem Protoplastæ nostri Adamus & Eva, propter considerantur positi a DEO in rerum natura in præstiti facultatibus necessariis ad finem sibi proprio quaerendum. Atque vi hujus status primigenii dicuntur omnes homines sibi esse aequales, neque alterius,*

terius, quam folius Creatoris sui arbitrio & legi cordi inscriptis subjecti.

II.) Status *adventitius*, seu qui naturali adve est conditio hominis in certis circumstantiis per ctum sive proprium, sive alienum constituti, vi a obligatur ad certa officia in specie exhibenda, ad non fuisset obligatus, si mansisset in statu natu primigenio: habet quoque certa jura, alioqui habenda, si hic & nunc non esset in hoc si Exemplum status hominum *adventitiu* præbet fit *societatis humanae generalis*, quem unusquisq; libera git, sive militiam militando, sive Religionem int do, publicis aut privatis negotiis dando operam. Hic ipse *adventitiu* status alius est *simplex*, qui sci non habet subjectos sibi alios minores aut dive status. Talis est *societas conjugalis*, *societas familia* œconomicus status, *status herilis*, & alii, qui di tur status adventitii simplices. Sicut a conti alius est *compositus* seu *complexus* status, qui alios se habet, diciturque *societas composita*, constituens tum *adventitium compositum*. Hæc sub se diversos status societatum continet, uti est Respublica, C tas, Ecclesia universalis &c. singulæ enim hæ cietates continent sub se alios diversos status, dici solent *societas societatum*, aut *status in statu*.

206. III.) Quicumque autem fuerit status *adventitiu*, simplex vel compositus, ejus semper dem sunt proprietates. Scilicet 1.) Quod natu lem primigeniam obligationem nunquam tol cum hanc ex supra dictis immutabilem esse conti 2.) Plerumque tamen status *adventitiu* aliquid *in se* addit, vel detrahit obligationi naturali, q tenus scilicet circumstantiæ extrinsecæ actus j nat. præcepti vel prohibiti novæ accedunt, vel p res recedunt, & sic materia legis mutatur. Res pat in exemplo. Ita enim ille qui uxorem duxit, c

non

non desinat esse homo, non desinit quoque subesse
 juri naturali, cui antea subditus erat: nihilominus
 detrahatur illius materiæ aliquid propter novas cir-
 cūstantias: Primo enim *libertas* ipsi a Jure nat.
nessa jam *restricta* est per vinculum matrimoniale,
 nec amplius permissum alium vitæ statum cum
 priore impossibilem eligere, aut vitam solitariam
 vivere, quamdiu igitur manet in societate conjuga-
 li, debet omittere socius, quæ non omisisset solus.
 Secundo, *additur* deinceps aliqua nova naturalis obliga-
 tio, qua prius non tenebatur, scilicet amor specia-
 lis suæ conjugis, cura, auxilium & educatio pro-
 lis, regimen familiæ domesticæ, & ea omnia, quæ
 statum conjugis, Patris, ac Heri concernunt. Hinc
 licet omnia officia naturalia generice spectata man-
 ferint eadem, quæ fuissent in statu naturali *primigenio*:
 illa tamen in multis sunt mutata *extrinsece*
 accedente statu adventitio. 3.) Proprietas est,
 quod non omnis etiam stabilis mutatio faciat sta-
 tum adventitium: sed illa sola, quæ bona est, seu
 apta ad finem naturæ humanæ obtinendum. Cum
 vero status *adventitius* nullus esse possit sine aliquo
 Superiore; sequitur quod æqualitas hominum illa,
 quæ fuit spectato jure naturæ primigenio amittat
 suum æquilibrium, & unus alteri subordinetur.
 Mutatæ proinde obligationes naturales in sua specie de
 novo accedunt, quæ ut impleantur, debet attendi
 ad leges Superioris legitimi, hæc enim interpretantur
 & declarant naturales obligationes circa officia sta-
 tum adventitio convenientia, quales sunt obligatio-
 nes circa varios contractus, promissiones, juramen-
 ta, vota, restitutiones &c. Hinc merito ridentur
 illi Naturalistæ, qui Jus nat. quo ad omnia ejus
 præcepta, & pro omni humano statu ex sola ratione
 naturali, exclusis aliis omnibus adminiculis docere
 non dubitant.

§. II.

Quid & quotuplex sit status naturæ ?

207. I.) **H**abita aliqua status hominum **g**ratia, statum naturæ exponendū aggredimur, qui triplex consideratur, scilicet naturæ, integræ, & lapsæ. Status *naturæ puræ*, meræ est ille, qui concipitur & absque peccato originali, & absque ordinatione ad beatitudinem supernaturalem. Seu, in quo homo absque peccato originali existens habuisset quidem omnes facultates naturæ humanæ proprias: sed tamen sine ordinatione sui ad finem, seu beatitudinem supernaturalem per gratias supernaturales obtinendam, ita ut felicitas naturæ legibus non aliam, quam mere naturæ & suo statui proportionatam felicitatem attingere non servatis eadem excidisset. Hic status naturæ *puræ* nec est, nec fuit, nec erit, est tamen fuit possibilis, eo quod nullam involvat repugnantiam. Effet enim conformis perfectissimo deo DEI, qui potest creaturam ordinare ad hunc vel ad illum finem, quin teneatur eam assumere ad filiationem cum jure hæreditatis æternæ, & quod immunus a morte, rebellionem concupiscentiæ &c. non sint proprietates naturæ: sed dotes originalis justitiæ, ut patet est contra *Bajam* &c.

208. II.) Status naturæ *integræ* seu innocentiæ qui etiam *elevata* dicitur, est ille, in quo Adam à principio creatus est in statu confirmiter ad creationis finem perfectio, nedum corporis & animæ dotibus naturalibus: sed etiam supernaturalibus instructus; et ipse habuit gratiæ sanctificantis habitum infusum cum hoc alia dona potentias animæ ornantia accipit. Hinc voluntas fuit prædita charitate & beatitudinis futuræ supernaturalis: intellectus instratus de mysteriis supernaturalibus quo *ad Deum* *statem* &c. His accessit *specialis* providentia DEI

im

humanitate ab errore, rebelli concupiscentia & morte, dein cum perfecta subjectione appetitus, aliarumque facultatum sensitivarum ad rectam rationem, & ipsius rationis ad DEUM, qua finem ultimum, cum exemptione a doloribus, & cæteris infirmitatibus corporis.

209. III.) Status naturæ lapsæ est ille, in quo Adam justitiam originalem & integritatem in sui creatione acceptam perdidit per peccatum, incepitque hic status a tempore prævaricationis. Hic consideratur prout naturæ lapsæ nondum reparatæ a Christo, & reparatæ. Demum idem status naturæ lapsæ non reparatæ cogitari potest aut respectively ad legem nat. aut ad legem scriptam. Status naturæ lapsæ non reparatæ, in quo homines vivebant secundum legem nat. & lumen rationis, duravit ab Adami peccato usque ad diluvianum, & ab hoc usque ad Moysen, ubi DEUS legem in tabulis lapideis scriptam dedit. Status naturæ lapsæ non reparatæ respectively ad legem scriptam consideratus duravit a Moyse usque ad Christum Dominum nostrum.

Itaque ab Adamo usque ad Moysen dicebatur *status naturæ*, eo quod homines sine lege scripta, naturali lumine eos dirigente viverent: Non tamen status *status naturæ*, neque *natura non elevata*. Et quando doctores dicunt: *status naturæ*, intelligendus est hic status ab Adamo ad Moysen, in quo sola ut plurimum lege nat. regebantur homines post lapsum eandem naturæ. Similiter ubi iidem mentionem faciunt *status naturæ non elevata*; intelligendi sunt loqui tantum in hypothese, nempe: si daretur status *status naturæ* supra explicatus non elevatae ad beatitudinem supernaturalem. Fæde enim errant Protestantici, qui cum Hobbesio Puffendorfio & aliis inerte supponunt extitisse aliquando, vel existere naturam humanam ita non elevatam.

210. Quod itaque modernum statum concernit hic est quidem status *natura lapsa* : sed jam reparatus per gratiam Salvatoris, hinc non dicitur amplius *natura lapsa* : neque status *Legis scriptae* : sed status *natura reparata* : status *Gratiae*, eo quod gratia vicerit turam per Christum reparatam quo ad infirmitatem *culpa*, licet non quo ad infirmitatem *concupiscentie mortalitatis*, cum reliquis eam consequentibus & hujus miseriis, a quibus contra naturæ exigent DEUS decreverat hominem servandum immunum si non peccasset. Hæc circa diversitatem status naturæ si non ignorassent heterodoxi Naturalistæ, ita turpiter hallucinati fuissent, ubi de beatitudine naturali pro statu naturæ *elevata ac reparata* inquiruntur, ac si locuti fuissent, si in statu *pure nature* vixissemus, & præter *primigenium* nullus adventi status naturalis hic & nunc daretur.

§. III.

An status natura dicat vitam exlegem ? Et an status natura sit monstrum ; ut fingunt Protestantes ?

211. I.) IN hypothesi si nunc viveremus in statu *primigenio*, seu *mere naturali*, in quo vixerunt Protoparentes nostri, eorumque descendentes, priusquam hi Principem sibi constituissent ; tutum est, quod status hic diceret vitam *exlegem potestatis*, id est nulli subiectus foret legi positivæ, *humanae* præsertim. Status enim *mere naturalis* seu *primigenius*, cum ex suo conceptu, ratione congenitæ libertatis denotet vitam omni lege *humana* exempta consequens est eum huic non subjacere, quia hinc cum sit *naturalis æqualitatis & libertatis* congenitæ strictiva, deberet infringere pleraque a juræ naturæ concessa privilegia, & Rempublicam humanam omni superioritate creata & ejus præceptis liberi submitteret jugo obedientiæ hominis, quod repugnaret æqualitati ac libertati naturali. Nihilominus etiam

nam in eadem hypothefi status *primigenii* & *mere naturalis* humanum genus non effet exlex a *jure naturali*, nempe adhuc deberet necessario subefle legi naturali præcipienti & prohibenti. Hæc enim cum necessario imperet, nulla temporis & status circumstantia extingui, aut fufpendi poteft, quin obligare pergat, quamdiu genus humanum exiftet. Imo non effet conveniens naturæ humanæ ita ex-legem fieri, ut neque naturalibus præceptis obligetur, non enim faperet fupra bruta rationis expertia, neque actus fuos exerceret humano modo, fiquidem eos non conformaret morum regulæ ab Auctore naturæ cordibus humanis inſcriptæ. Tanto minus autem nunc in ftatu *adventitio* focietatis humanæ fub Principibus & Magiftratibus qua Eccleſiaſticis, qua Politicis conſtitutum genus humanum vitam ex-legem ducere poteft, cum non minus naturalibus, quam Divinis poſitivis & humanis legibus obſtrin-gatur.

212. Nec obſtat, quod etiam in ftatu quo nunc vivimus, poſſibile fit dari *ſtatum* hominum *naturalem* alterum in *particulari*, eo quod a primis sæculis extiterint, & nunc exiſtant multi, qui feu interve-niente morte, feu conſenſu mutuo ſoluti erant & ſunt non modo patria, ſed & omni alia poteſtate humana, quales ſunt abſolutiſſimi Principes, qui ſolum DEUM ſuperiorem agnoſcunt, ac non pauci forte alii in fylvis nati ac educati, in quorum noti-am nulla hucusque lex humana aut creati ſuperio-ris auctoritas pervenit. Nam ex hac inſtantia non ſequitur in præſenti providentia & ftatu *ad-ventitio* dari quempiam exlegem. Primo enim obli-gatur hujusmodi homines jure nat. quod vero ex-actes ſint legis ullius poſitivæ humanæ, eſt mere *accidens*, neque ignorantia hæc poteſt conſtitue-
ſtatum per ſe naturalem & primigenium. Deinde quod

quod *absoluti* Principes ne quidem vi directivâ communius docetur, sui Regni, vel Territorii cingentur legibus *suis* civilibus extra casum *scandali* *injustitia* , qualis esset in contractibus, rerum p^ro-
mensuris &c. id non provenit à Jure nat. sed ex
fectu Superioris creati, qui illis imperare p^o.
Quidquid autem sit de lege humana, procul
dubio nullus est immunis a lege *Divina* *positiva*
saltem, quæ præcipit aliqua *necessitate* *mediæ* *et* *ar-*
itaria , qualis est v. g. de baptismo suscipiendo
qua ille indagare tenetur, ac ad supernam prov.
tiam spectat, eam unicuique adulto mentis cor-
ti, facienti quod est in se viribus gratiæ, quæ e-
bus prompta est, notam perspectamque facere:
vel sola ratio sufficit ad demonstrandam falsitatem
quod in statu naturæ elevatæ possit dari status e-
& saltem ab omni lege positiva etiam divina in-

213. II.) Ad alteram quæsitam partem affir-
ve respondent Protestantium Naturalistæ, qui u-
niciosum & homine usu rationis prædito indig-
errorem suum inter Sciolos, & Catholicæ Religi-
inimicos spargant, asserere non verentur: *sed*
 statum esse monstrum , id est rectæ rationi repugnans
in una eademque Republica, Imperio, aut E-
vel Civitate detur alius status *Politicus* , alius *Ec-*
clasticus , qui politico ac civili non sit *quo ad omnia* ,
militudinem subditorum laicorum subordinat.
Hinc generatim concludunt; Religionem Chri-
nam esse tantum *Collegium in statu civili* , non
statum in statu. Sed quam frivole & imperi-
illis hæc dicta sint, inde colligere licebit. I.)
publica universa, Imperium, Regnum secundum
tam collectionem hominum spectatum est *status*
minum *adventitius* *compositus* , seu complexus, qui
suo conceptu dicit plures alios status, ex quibus
coalescit tanquam totum ex suis partibus, dic

Societas societatum, quod idem est ac *status in statu*: Atqui status compositus seu complexus non tollit aliarum societatum simplicium, sed non in aliquibus restringit, in aliquibus addit quid, non nullis nec addit quidpiam, nec eos minuit: Nihil igitur est, quod rectæ rationi repugnet, si in una Republica tanquam societate *status composito* coalito ex pluribus diversis, etiam Religio Christiana, ac Ecclesia Fidelium numero vastans & legibus separatis munita, sit & dicatur *status simplex* in statu composito, seu *societas Fidelium in societate* ex pluribus aliis statibus *complexa*: Sed rectæ rationi potius repugnaret, si daretur *status adventitius compositus*, & tamen nullos status suos in se contineret, pari ratione ac repugnat *datum physicum*, aut ex pluribus aggregatum, & tamen sine suis partibus. 2.) *Fæderati Belge* a nobis fere sæculis faciunt *statum compositum*, & tamen revera sunt status plures in unum coaliti, *est igitur status in statu*: Serenissimi item ac potentissimi Electores S. R. Imperii singuli cum Gente illis subdita sunt *status in statu* Imperii Germanici tanquam unius complexæ societatis. Imo in unaquaque Republica tanquam *status composito* repetitur *status* Conjugalis, Familiæ, seu Oeconomicus, Herilis, Militaris, Politicus &c. tanquam *status simplices* contenti in statu generali. 3.) Hæc una evidentiæ sint, præcipuum adhuc momentum hæbet *Religio vera Christiana*, ex eo, quod cum revelata & supernaturalis sit, sit verus *status adventitius* hominis: Est enim certa & stabilis ratio vivendi superveniens naturæ, factô DEI revelantis & hominis credentis. Est quoque illa *status adventitius* superadditus societatibus aliis omnibus tam simplicibus quam complexis. Vix enim Puffendorffus & ejus sequaces contrariæ opinionis patronos

nos latere potest, veram Religionem Christianam supervenisse societatibus hominum, aut carentibus religione, aut falsa imbutorum.

214. III.) Neque in contrarium adducta testantium argumenta infringunt assertam & monstratam veritatem. Falsum enim est (imo.) quod societas *complexa* absorbeat & tollat societatum status *simplices* in se contentos; cum pateat contrarium in Statibus S. R. Imperii, *unum statum complexum* constituentibus, & in societatibus *liberæ*, *Herilibus*, *Conjugalibus* aliisque, quæ in eademque Republica aut Civitate manent intactæ nec absorbtæ. Et experimur in Republica *Ægyptiorum*. *Holandi* enim focii facti *Zelandorum Frisiorum* non desierunt esse Respublica, sed tum in aliquibus renunciarunt libertati pristina per hoc majorem utilitatem ac perfectionem secuti sunt, non minus ac *Lithvani* uniti *Polsæ*.

Pari ratione, ex quo nationes Germanicæ in societatem consenserunt post cruenta bella, manent adhuc singulæ nationes proprii status; cum tum sit nec Bavaros Saxonibus subjectos esse Suevos Bavaris: sed singulis sua separata jura stare, omnes vero tanquam uni novæ ac surgenti societati conjunctos auspiciis gaudere Imperii Germanici, quæ non omnia conveniunt nobis singulis: sed simul omnibus.

215. Nihil quoque facit ad rem 2do.) quod si Christiana non sit a Christo instituta *per se* status, seu cætus præditi potestate aliqua ex se sibi propria, ac aliunde non dependente.) enim id solum sequitur, quod Christus non *fundator status politici & civilis*, ad felicitatem temporaneam intenti, non vero quod neque fuerit *dator status Ecclesiastici* ad salutem animarum (

ralem ordinati, ac non dependentis a statu po-
 co. Neque sequitur ex Protestantium argumentis,
 7.) Quod si Religio Christiana formaret statum in
 publica, derogaret juri Imperantium summo legi-
 competenti: cum jus sacrum ex nullo titulo com-
 at potestati politicæ, ut ostendimus in *Errorem. theor.*
B. & F. 61. temporali autem Principum regimi-
 non derogare Religionem Christianam, impios si
 cipias, nullus est qui inficias eat. Neque enim
 Religio Christiana *vera* perturbat bella eorum, nec
 potestati legislativæ resistit, dummodo hæc singula
 naturali & divino juri conformiter fiant, multo mis-
 s ad rebellionem in suos Principes commovet po-
 tum, vel tributa illis solvenda prohibet: quin imo
 Religio observat, ut hæc omnia sancte impleantur,
 Christianæ ac *vera* Religionis Auctore dicente,
 simul statum politicum a statu Religionis distin-
 gente his verbis: *Reddite ergo quæ sunt Cesaris, Ce-*
sari, & quæ sunt DEI, DEO, Math. 22.
 16. Frustra etiam fingunt 410) Adversarii, sequi
 nostra doctrina, quod si Religio Christiana factu-
 statum in statu, debeant in una Civitate *duo ori-*
gines imperia, & inde obligationes Civium secum
 nantes. Imperite enim ac perverse dictum est
 : imperia quippe illa non in eodem: sed *in di-*
versis genere esse, vix aliquis, præter inimicos sanctæ
 Ecclesiæ, ita rudis est, qui nesciat: Consequens
 tem est, quod Civium obligationes cum tendant
diversa objecta, minime sibi invicem opponantur,
in hoc faciendum, & illud non omittendum. Non igitur
 hanc status Ecclesiastici a Politico distinctionem
 vellitur compages civilis vitæ, vel perturbatur
 tranquillitas publica, *si servetur subordinatio* de jure de-
 a, ac Novatores, Libertini allique sub Christiano
 mine *vera* Religionis Christianæ hostes eidem re-
 les compescantur. Prout non fuit convulsa aut

perturbata tranquillitas publica S. Romani Imp. tempore *Caroli Magni* super duplici statu politici Ecclesiastico fundati, neque perturbaretur unquam nisi *autonomica* libertas cum *Luthero* aliisque viris e tenebris prorepisset. Pluribus de his tractat ad Polemicos spectat, qui futes *Puffendorffii*, *Henningis* & similibus Novatorum cavilla jam dudum protriverunt.

§. IV.

An, & qualis corruptio naturæ ex peccato *Protoparitur* nostrorum consecuta sit?

217. Quia status naturæ lapsæ intelligi a Jurisconsulto studio nequit sine aliqua corruptione ejus, & inde promanantium effectuum hinc quantum nostrum forum permittit, paulatim de re innuere placuit, hoc præsertim sine, necessitantium Naturalistarum a *Lutheri*, *Calvini*, & *Pelagianorum* hæresi mutuatis erroribus titia commentaria Juris nat. ad incitas & inane deducant incautos Lectores.

Certum itaque sit, naturam hominis peritum *Adæ aliquo modo* fuisse corruptam, vitæ infirmatam, & debilitatam, docente *D. Thoma* 2. 2. q. 80. a. 3. Totus autem corruptionis hujus effectus consistit in *penis*, quas peccatum illud originavit, & in *Adami* posteros *moraliter* cum suo transfusum est. Pænæ hæc variae fuerunt. I. ad animam privatio gratiæ sanctificantis, & adonorum supernaturalium: Item vulnera corporum potentiarum, intellectus, voluntatis moriæ, appetitus concupiscibilis & irascibilis. II.) Quo ad corpus, mors, morbi, dolores, & passiones aliæ afflictivæ. III.) His additæ quasi extrinsecæ: inimicitia DEI, servitus dæmonum, persecutio hominum, subjectio variis infortuniis.

no dominii-jurisdictionis in bestias, quas nunc non per vim capere possumus, alioqui sua sponte nostræ obedituras, calamitates a cælo, elementa &c. IV.) Secuta demum pæna alterius vitæ inæquæ, quam vocant *damni* respectu visionis beatitudinis: non tamen *sensus* respectu tartarei ignis, ut probabilius docetur, nisi præter originale fuerit etiam actuale peccatum non deletum.

218. Corruptio hæc ita per suos effectus explicatim dissolvit ac destruxit totam illam harmoniam, quam justitia originalis tanquam donum quoddam præter naturam, & naturæ *indebitum* cum ordine supernaturali efficiebat in homine; ut scilicet & corpus animæ sine morbis ac moriendi necessitate, & sensus rationi sine inordinatione concupiscentiæ, & voluntas ac voluntas DEO sine peccato ac peccandi *moralis* necessitate plene subiceretur.

Sequitur ex his: naturam humanam per peccatum originale non solum spoliatam *donis gratiæ*, seu *doni soli* relictam fuisse, verum etiam extitisse vulneratam in suis *naturalibus bonis*, non quidem *corruptione interna* principii physici, seu arbitrii liberi: sed *injure* *mere externe*, & hoc sensu: quod sit positio indigna, adeoque destituta *speciali* protectione DEI, & auxiliis *ordinis naturalis*, quæ naturæ integræ essent naturaliter debita, saltem debito *quodam* *moralis* fundato in eo, quod sapientissimam DEI providentiam non deceat naturam rationalem innocentem destituere præsidiiis, quibus posset finem suum naturalem, non solum physice: sed etiam *moraliter* & *facile* assequi.

Ex hac autem vulneratione sequitur *intellectus* non *ignorantia*, non talis, quasi nullum practicum verum naturaliter cognoscere possimus, ut Sectarii erronee, putant; sed quod multa ignoremus, quæ peccatum Adæ non fuisset, per fidem & prudentiam

tiam infusam, aliisve modis cognovissemus. Igitur voluntatis nostræ major ad malum proclivitas memoriae debilitas &c. In corpore etiam nostro for intemperies humorum, ex qua sequitur innatio operationum animæ. Et quod dolendum est! in statu naturæ lapsæ dæmones magis in g humanum desæviunt, tum in pœnam originalis cati, DEO id permittente: tum ex majori odio in hominem, cui invident elevationem ad supernaturalem. &c.

219. His tamen omnibus nil obstantibus in lapsa per peccatum originale non est in se infirmior, spectando vires naturæ integræ deum cum nihil perdidit de viribus arbitrii liberi. *cut Angelos* peccatum spoliavit quidem donis reliquit tamen illis omnia naturalia, ita similem expertus est homo in sua prævaricatione proin *natura lapsa* non aliter differat a *natura integra* seu ante lapsum spectata, quam differt homo ab homine vestibus pretiosis spoliato, & plagis facto. Vulnera quippe enumerata cum sint *intrinsicæ*, statui ejus intrinsicæ nihil detrahere possed sed solum majorem difficultatem ad bonum, facilitatem autem ad malum, cum reliquis vitæ mixtum secum trahunt.

§. V.

An hodie in statu naturæ reparatæ, quo vivimus, sit lex nat. pro adequatâ objectivâ morum regulâ habenda sit?

220. **A**ffirmative quidem & audacter respondent Protestantes Naturalistæ se Puffendorffium, qui *l. 1. de Offic. homin. c. 4. §. 8* appendice ad *Epist. Scherzerianam* circa *fn. F. m.* asserit religionem naturalem intra vitæ terminos conclusam ita, ut *ea sola* hominem perfecte beatum

naturaliter faciat. Hinc Kemmerichius ejus enucleator in *Elem. J. N. & G. c. 4.* infert: *Solam legis naturalis, siquidem perfecta foret, sufficientiam ad elicitationem hujus, NB. & FUTURÆ VITÆ.* Nec liter sentit Werberus, Fleischerus & alii Passendorffii paraphrastæ, eo collimantes, ut incautos Lectores in baratrum interitus æterni una secum detrahant; persuadeantque iis, præcepta *positiva* Divina, & Ecclesiastica flocci pendenda, vitamque ita constitutendam, quomodo ordinanda foret, si nunc in statu *pura nature* ad finem supernaturalem non elevatæ, sine lege positiva divina & humana vivere possent. Verbo: Novatores prætextu Juris nat. eas vias technas dirigunt, ut nedum Ethnicos & Infideles: sed totum etiam orbem Christianum ab omni lege positiva abstrahant, iisque *Indifferentissimum, Naturalissimum, Deissimum, Atheissimum,* & si quid aliud post Lutheri & Calvinii errores insolens & absurdum est, persuadeant, quatenus ita solum creant, vivant, & sentiant, sicut illis *recta* (ut ipsi putant) *ratio naturalis* dicat.

221. Verùm crassæ ignorantiae mixtum errorem hic damnat communis rectius sentientium doctrina, quæ tradit: Quamvis in statu *pura nature* ad finem supernaturalem non elevatæ sola lex naturalis *adequata* objectiva morum regula: hodie tamen in *statu nature elevate* & a suo lapsu *reparata*, legem naturalem esse solum *inadequatam* honestatis regulam objectivam. Ac proin præter naturalia præcepta, vim regulæ morum directivæ habent etiam alie leges positivæ, adeo ut eas tam Christianus, quam Ethnicus & Infidelis, qui notitiam Dei non habet, iisque *respective* subest (a Divina enim lege positiva nullus hominum immunis est) observare teneatur. Hinc *adequata* ac remota moralitatis regula in *statu nature elevate* non in solo jure

nat. sed *in complexo omnium legum etiam positivam* consistit.

Ratio est, quia per solam legis nat. observantia neque hujus, neque futuræ vitæ felicitas obtinetur in statu naturæ *elevatæ* ac reparatæ posset.

hujus vitæ: Quia status præsens in quo vivimus est status ille naturalis *primigenius*, in quo omnes homines sua conditione omnimodè æquales sunt, nullumque Superiorem creatum, nullam legem positivam habituri: sed potius totum genus humanum vivit sub lege positiva, nedum Divina verum etiam humana, adeo ut vix sub sole riri possit ita barbara *Natio*, quæ hominem (minus DEUM) superiorem suum, consequenter legem positivam non habeat, & agnoscat, illud Psal. 9. *Constitu Domine Legislatorem super terram, ut sciant Gentes, quoniam homines sunt.* Atqui si legis nat. observantia contenti homines isti transgrediantur leges positivas, deest felicitas vitæ etiam mere politica & civilis, consistens in pace, quiete ac subordinatione inferiorum debentibus superioribus; & in locum ejus succedunt res dissidia, bella intestina, ac dissolutio naturalis culti, quod in societate humana exigit multum amorem cum præstatione officiorum proximo, Reipublicæ ac Civitati debitorum: Igitur

222. Non etiam *futura vitæ* supernaturalis felicitas obtineri posset: Alioqui sequeretur, quod in statu naturæ *elevatæ* ac reparatæ supernaturalis beatitudo solis naturæ viribus, ac *solius* naturæ legis observantia, atque adeo etiam sine Baptismo tam in re quam in voto, ac plane extra Christum Salvatorem obtineri posset. Demum, perfectæ observantia legis nat. exigit, ut homo obediat non DEO Creatori suo: Sed etiam hominibus sibi impositis, & imperandi potestatem ab eo habentibus

Cui

Quia igitur in statu naturæ reparatæ vix reperiri possit status hominis, qui non sit *adventitius* & alteri subordinatus: sequitur legem nat. in præsentî providentiâ *practicè* non posse abstrahi a toto complexo legum positivarum, tam Divinarum quam humanarum. Licet enim generalia juris nat. principia & conclusiones ex illis manifeste fluentes *per se* claræ sint, nec indigeant ullis per legem positivam emuleandis deductionibus; *obscuræ* tamen juris nat. obligationes, quibus unusquisque status hominum *adventitius* sibi proportionatis diversimode obstringitur, experientia teste, sine aliqua lege sufficienter percipi non possunt, uti patet in materiis contractuum, promissionum, juramentorum, sponsalium, damni dati, alimentorum &c. &c.

Quæ tamen omnia ut intelligantur & impleantur, attendi debet ad mentem Legislatorum, quomodo obligationem naturalem obscuram declarent, quid jubeant circa illam, vel prohibeant, aut permittant. Alioqui si quilibet nostrum juxta suum pruritus & dictamen interpretetur, infelicissimam constituemus Rempublicam humanam, in qua vivimus: Itaque non solum Jus naturæ: sed complexum ex omnibus Legibus positivis, quibus subjecti sumus, statui debet pro *adequata* objectiva morum regula in statu naturæ reparatæ. *Confer. n. 69.*) ubi probavimus, quod lex nat. quo ad conclusiones particulares dubias transeat in materiam legis positivæ.

223. Nec obstat, quod lex nat. sit *una* omni ac pro omni tempore & statu humanæ vitæ, ac proinde quod jus nat. corruptæ ac a lapsu reparatæ non sit *tiversum* a jure naturæ integræ, vel *pure* ac mere *hypothetica*. Nam patet jam ex dictis, quod unitas & identitas illa Juris nat. sit solum quo ad *principia generalia*, qualia sunt: *Declina a malo, & fac bonum: quod tibi non vis* &c. ac quo ad conclusiones *per se* &

manifeste ex illis deductas, ut ait Suar. de LL. lib. 6. n. 5. fin. & 7. non item quo ad conclusiones particulares, obscuras, vel dubias. Hinc *accessorie* obligationes a jure Divino vel humano provenientes quæ jus nat. obscurum declarant, sunt diversæ diversitate status *adventitii* humani, atque ideo *termina* legis nat. & conclusionum ex universalibus principiis ejus deducendarum non est eadem *quæ*.

Quo fit I.) Ut jus nat. conveniens uni homini statui *adventitio*, non mox congruat etiam alteri tui. Quia singuli status mere naturali seu *primæ* statu posteriores in eo consistunt; quod jus nat. circumscribant in paucis vel in multis, ut patet in omnibus *hypotheticis* obligationibus, ex nostro facto, missione, vel contractu provenientes; pariter in omnibus officiis statui *adventitio* cujusvis huiusmodi, in quo unusquisque vivit, proportionatis, constat ex n. 206.) Quæ igitur circumscripta, limitata, detracta, vel ratione immutatae materia aucta sunt, hæc in posteriore statu non amplius continent ad jus nat. alterius distincti status.

Fit demum II.) Ut jus nat. semper & ubique *idem* modo jam explicato: at nondum sequitur *solum* vim *adequatæ* regulæ objectivæ habere, quæ dirigat actiones humanas, & ut in explicando eorum jure nat. abstrahamus a Legibus positivis, proportionem jam adductas. Quæ omnia tanto magis adhuc sustineri possunt, quod jura naturalia *concessiva* non pro omni statu sint eadem. Multa enim in toto statu sunt illicita, quæ olim erant concessa. In statu naturali valida erant connubia fratris cum sorore, uti patet in *Caimo*, qui aliam non habuit uxorem, quam sororem suam: in statu tamen naturali reparatae postquam genus humanum auctum est. Libertas hæc naturalis, & hoc jus concessivum restitutum.

esse novinus. Denique in statu naturali primigenio esset penes quemvis *jus belli*, & omnem vim ac injuriam propria auctoritate propulsandi & vindicandi potestas, eo quod status ille esset *aequalitatis*, ac *libertatis*, ex quo nullus superior praeter DEUM, nullus Judex & Magistratus se interponeret: id tamen in statu naturae reparatae locum non habet.

224. Perpendat eruditus Lector, quam imperite & perniciose Protestantici Moralistae Commentaria sua de J. N. concinnata Orbi literato obtrudant, quibus docere audent: in statu naturae reparatae, quo nunc vivimus, naturalem disciplinam, & juxta hanc instituendam vitam, abstrahendam esse ab omni positiva lege, eo quia *jus nat.* quo ad principia generalia semper est idem: & quia, si in statu *pure naturae mere possibilis* essemus, sine lege positiva divina & humana, sine Christo, sine supernaturali fine, ac consequenter sine omni Sacramento, Ecclesia, Rege, Principe & superiore viveremus, nullam aliam habentes regulam objectivam morum humanorum directivam, quam solam & unicam rationem nostram: itaque nunc etiam ita vivendum. Quid aliud volunt Novatores hi, quam abolita Religione revelata & omni lege positiva, subtili conatu *Naturalismum* inducere?

§. VI.

Utrum *jus nat.* discendum & scribendum sit nunc pro statu *pure naturae*, aut *integra*, vel altero *mere possibili*?

25. Etiam hanc quaestionem utpote praecedenti affinem affirmative resolvunt supra laudati naturalistae, ea nixi persuasione: I.) Quia status naturae elevatae ac a suo lapsu reparatae non sustinet *jus naturale*, quale fuisset in statu *pure naturae*, si ic aliquando extitisset; cum autem in statu quo hodie

hodie vivimus, juxta illos, ita per omnia actus humanæ *sola ratione* dirigendæ sint, ac dirigere in statu naturæ puræ: sequitur, discendum & bendum esse jus naturale pro statu *puræ naturæ*, strahendo ab omnibus aliis circumstantiis modo providentiæ status elevati ac reparati. Ita adornatum serviet omni statui & tempori, quæ tura humana extitit, existit, & existere potest.

II.) Jurisprudentia naturalis est specie distincta disciplina ab aliis Facultatibus: non igitur confundenda est cum illis; verum ita separanda, ut illi se & quam *purissime* tradatur per *solam* naturæ rationem adornata, scientia vero Juris positivæ vini, & humani aliunde petenda est.

III.) Jus naturale scriptum pro statu naturæ puræ non servit pro Ethnicis, Turcis, Judæis, barbaris nationibus, quæ hanc naturæ reparati non magis in animum admittunt, quam *Æscubulas*: Est proin inutile, ut Juris nat. scriptor commodet certò naturæ vel hominum statui. Christiano - Protestantici Moralistæ ratiocinantur.

226. Sanior tamen naturalis Jurisprudentiæ contrarium docet. Scribere Jus naturale pro statu naturæ puræ, integræ, aut altero non existente & re possibili, pariter ac ita scriptum discere vel docere, est inutilem, imo perniciosam navare operam. Et quidem I.) *Inutilis* labor est, quia jus hujusmodi abstractum est mere *speculativum*, quod ad præferendum conferre nequit, cum tamen Jurisprudentia naturalis sit *peritia practice directiva actionum humanarum ad naturalem rectitudinem*. Licet enim jus hoc ad sua principia generalissima in quolibet etiam re possibili statu esset semper idem juxta n. 223. illa tamen principia quamdiu considerantur ab actuali & practica operatione separata, sunt ut plurimum

mei

mere *speculativa*, ac in praxi circa conclusiones obscuras ex illis non manifeste fluentes, actusque hic & nunc exercendos, ita sunt sæpissime perplexa, ut etiam optime dispositus intellectus difficillime statueret, quid nam obligationis ex illis concludi debeat.

Pateat id in exemplo: Pupillus pubertati proximus habens Tutorem, sine hujus auctoritate iniit contractum, quo suam conditionem fecit deteriore: Filius fam. inconsulto patre pro sua recreatione, charitudio, saltu, computatione &c. notabile contraxit molui: Fictia iniit matrimonium cum consanguineo in 2do gradu lineæ transversæ; Quæro ex Scriptore Juris naturalis *pro statu pure nature* adornati, & a *statu adventitio nature reparata*, ac ab omni lege positiva abstracti, quid *practice* censeat hic & nunc tenendum in Germania nostra circa obligationes prædictorum Contrahentium? an spectato Jure naturali defacto & certo obligentur illi nunc in conscientia?

Scriptor hic si non extreme rudis aut temerarius est, juxta suam *abstractam* Jurisprudentiam naturalem, deberet tanquam absolute & *practice* certam obligationem naturalem ex prædictis contractibus ortam affirmare: Sed responsio hæc præterquam quod risum Jurisperitis motura sit, probabit etiam ejus ignorantiam, ac eo ipso firmabit superius adductum argumentum, quod scil. lucubratio & studium hujusmodi juris nat. mere abstracti sit *inutile*, ac pure *speculativum*, nihil profus conferens ad *practicam* *directionem* conscientiæ, nisi Scriptor & studiosus hic se reflectat ad statum hominum *adventitium*, in quo nunc vivimus, & ad leges *positivas*, quomodo hæc *obscuras* obligationes naturales, ex illis alioqui per se notis *generalissimis* principiis deducant & declarent. *trout* in casibus propositis declaratæ sunt l. 59. ff.

de

de O. & A. l. 18. ff. de Scto Maced. & §. 3. Inst. nupt. ac tot. tit. de Consangu. & affin.

227. Si respondeas : pro resolvendis casibus propositis, ille studiosus, qui v. g. Juri naturali *Wolno*, a DEO, lege positiva quavis, & omnibus circumstantiis practicis abstracto dat operam, debet insinnavare alteram illis Auctoribus, qui Jus naturale exponunt practice per respectum ad Jus positive naturales obligationes dubias declarans. Ad quidem nostram respondebis : sed tamen nugaberis. Cui enim bono duplici Jurisprudentiæ naturali, tantis sumptibus, jactura temporis, & multiplicitate labore daturus est ille operam, si breviori via qui finem suum possit, ut rejecto *inutili jure abstracto* impendat conatus suos illis discendis Auctoribus qui naturales obligationes per jus positivum sive divinum, sive humanum declaratas tradunt ac docent. Hujusmodi autem Auctores totidem sunt, quos signes Theologi *Catholici* de Jure & Justitia tractantes, vel Moralem doctrinam exponentes, & Eruditi utriusque Juris periti, qui de *obligationibus, reparatione, damno dato, compensationibus, juramentis, conditionibus* aliisque Juris naturalis cum positivo contentibus vinculis solide tractant.

Nomine omnium Protestantium respondet idem *Heineccius* in præfatione. Element. Jur. N. & per decursum operis sui sparsim : Jus illud naturale *abstractum* & pro Germania, aliisque Nationi Christianis mere speculativum & *inutile*, saltem a *Sinensibus, Indis, & Garamantas* summæ fore utilitati, quia Gentes hujusmodi *sola ratione* diriguntur. Verum malæ causæ Advocatus facile refellitur, (juxta n. 221.) in præsentia providentiæ nulla gens in statu *adventitio complexo* vivens, quæ quem Superiorem, consequenter legem scriptam, saltem moribus introductam non habeat, ac proinde

biae

hæ & obscuræ obligationes naturales non ex Jurisprudencia Wolffiana, similique alia mere *abstracta* & *hypothetica* : sed ex jure positivo illorum, aut communium morationum, vel vicinarum Gentium metienda sunt. Quo ad principia vero naturalia *generalissima*, non est opus *abstractis* Protestantium Institutionibus Juris naturæ, quia illa per se nota sunt intellectui recte disposito : *Declina a malo, & fac bonum &c.* Igitur *absolute inutiles* sunt hujusmodi lucubrationes *abstractæ*.

228. II.) Imo sunt etiam *perniciosa*. Studium enim hujusmodi juris nat. *abstracti* & *pure hypothetici* seducit incautos Lectores, Juvenes præsertim in rebus Morali non dum satis versatos, præbendò occasionem faciendù aliquid illicitum, v. g. desponsandi sibi fororem suam, aut illatam injuriam privata auctoritate vindicandi, nulli Superiori obediendi &c. hæc enim & similia essent licita in statu *pure nature*, ubi nullus superior: sed omnes *æquales* essemus, quæ iuxta speculativos Naturalistas etiam statui naturæ levatæ adaptantur. Pernicies Jurisprudentiæ hujus *abstractæ* inde etiam evidens est: sui enim Auctores docent, vivendum nobis esse secundum *solam rationem*: secundum jus nat. abstractum ab omnibus legibus Divinis & humanis, quomodo vixissemus in *libera nature pure hypothetico* & *possibili*: hinc *Moralis* hæc facit homines rebelles DEO, Ecclesiæ, Principibus, Magistratibus eorumque legibus.

Ita teste eruditissimo Scriptore, ac recens electo diffimo Abbate *Anselmo Desing* in *Larv. detract.* c. 3. l. 6. se scandalizatum ingemuit *Worcestræ Comes* *venis Atheus*, qui cum rediisset ad cor, confessus est se protestantici Moralistæ *Hobbessii* Jure naturali deceptum fuisse, docentis abstrahendum esse ab officiis erga DEUM, ejusque ac aliis positivis legibus. Unde Comes ille primum officia hujusmodi
omi-

omisit, demum frænis naturali libertati laxatis, conscientiaë stimulos aliquo modo eluderet, DE impie negavit. Hic est fructus abstracti Juris naturalis, ut Lectores suos a DEO, Ecclesia, recti morum honestate abstractos cum suis Auctoritatibus trahat ad tartara.

Melius hac in parte sapuit, quanquam & ipse, testantibus Naturalista Leibnitius, qui postquam præfatione ad Codic. Jur. Gent. optasset Jus namque Gentium iraditum secundum disciplinam Christianam in sua Epistola censoria libelli Puffendorffiani de homin. & civ. f. m. 6. post refutatas ineptias Protestantis, hanc reliquis adjecit censuram: *rimum referret parallela addi juris Civilis inter nes recepti, præsertim Romani, ipsiusque etiam Juris cri: ita usus Juris naturæ apud Theologos & Jurisultos prior futurus esset, quod nunc magis sermo celebratur, quam negotiis adhibetur.* Quod ipsum damnat Gundlingius Puffendorffii & aliorum stractiones perstringens in suo opere: *Discours des Bernunfft, Recht. c. 1. §. 27 - 39.* quam hunc ipsum Censorem halucinari constat ex demonstratis hic supra a n. 125.)

229. Neque moramur contrarias rationes, rum ima jam est soluta a n. 223.) Id autem quod non erroneum est, ita nos per omnia nunc in statuaturæ elevatæ debere vivere juxta jus solum naturale, ac alias viveremus, si hodie in statu hypothese pure naturali essemus. In statu quippe hoc non esset idem adæquate finis naturæ rationalis, qui est elevatus ad beatitudinem supernaturalem: sequenter non essent hæc media, quæ nunc dantur neque darentur in hac hypothese leges Divinæ humanæ positive, ut liquet a n. 221.) Docere igitur quod in hac qua vivimus providentia & adventuaturæ reparatæ statu, secundum solam propriam

ius nat. scribendum, explicandum, & vita institutum sit: ineptientis cerebri est.

29. Nec sanior altera ratio: cum falsum sit, quod Jurisprudencia nat. quatenus est *practice directiva actionum humanarum ad naturalem rectitudinem*, alia quam *Philosophicum infima specie distincta sit a Theologia naturali & morali*, cum harum etiam objectum sit directionum humanarum, eo solo discrimine, quod *provinciam a n. 18.*) scilicet, quod *Theologia moralis spectat latissime circa omnem legem ut directivam actionum moralis pro foro animæ, & in ordine ad finem naturalem*: contra vero *Jurisprudencia & Theologia generalis solam quidem nat. legem per se pro oblatione habeat, quo ad principia generalissima & conclusiones immediate ac clare ex illis fluentes*: Quo ad alia tamen etiam hæ non differunt ullo modo a Theologia morali, cum declarationes obscuras obligationum naturalium potissimum desumuntur ex legibus *positivis*, qua Divinis, qua humanis, sub quibus hodie vivimus in statu naturæ levitate reparatæ. Quodsi Jurisprudenciam naturalem *per speculativam & abstractam* intelligas, quam *Puffendorfus, Wolffius & similes alii evulgarunt*, esse concesserim esse distinctam a Theologia naturali & Morali, ac aliis Facultatibus: sed nullius momenti, imo perniciosam eam esse jam demonstratum est.

30. Neque sanius est tertium momentum. Non est ex eo, quod *Ethnici & Turcæ statum naturæ* impie non admittant, sequitur jus nat. scriptum & discendum esse pro statu puræ naturæ abstractum. Nam 1.) *Grotii, Hobbesii, Puffendorffii Wolffii &c.* lucubrationes naturales non sunt turcico idiomate turcico, neque pro Turcis & Ethnicis: sed latino pro *Juventute Christiana*, & talia ita sunt mancæ, mere speculativæ & abstractæ,

etæ, ut tam Christianus lector, quam Turca Ethnicus nihil *prædicti* ex illis circa honestatem animis concludere possit, cum sint separatæ non nisi a legibus Christianorum, quam cujusvis status *vincit*, cui specialia juris nat. *hypothetica* præcedere adesse intelliguntur, nec circa ea quidpiam recte cludi potest, nisi dependenter a legibus positivis scuras obligationes hujusmodi & præcepta naturalia hypothetica declarantibus, uti patet in Monumentis, contractibus, stipulationibus &c.

2.) Dein quia etiam ab Ethnicis ac Turcis Juris v. g. *Wolffianum* rejiceretur, quia sicut a Christianorum ita & illorum legibus positivis abstrahendo de obligatione naturali hominum *possibilem*, qui neque Divinas, neque humanas ullas haberent. 3.) Demum, quia Ethnicon Barbarorum infidelitas legem divinam possit jus naturale obscurum declarantem evacuat: imprudens igitur consilium est, propter variam Infidelium, Christianis obtrudere schismata Juris nat. abstrahentia ab omni lege Christiana, imo & ab ipso DEO naturæ Auctore. Quod hæc cum sequentis quaesiti resolutione.

§. VII.

An in statu natura lapsa nondum reparata homines secundum solam legem nat. vixerint?

232. **Q**UAMVIS a tempore prævaricationis Adam & Eve usque ad legem scriptam datam, genus humanum sola lege nat. directum se communitè dicatur: tamen præter illam naturalem etiam aliquas *positivas* leges habuisse dicuntur. Primi enim homines illi liberis sit posteris multa exemplo, institutione, ac morum consuetudinis receptæ, seu *legis non scriptæ* modo introductæ robor habentis tradiderunt. Hujusmodi autem leges consuetudinariæ ut pluri-

ver

habentur apud eos circa ritus nuptiarum, dotes
fidei, jus crediti, jus promissionum, querelas
iniuriam passorum, ac plurima alia, quæ facile colli-
gi possunt ex Sacro codice veteris Testamenti, præ-
sertim ex libro *Genesis*, ubi crebra fit mentio, quod
populus illi juxta introductam consuetudinem, exem-
pla Majorum &c. negotia sua & vitam direxerint.

Den recta ratio suadet, & consentiunt Theolo-
gi, in statu legis nat. etiam ante institutam Circum-
cisionem fuisse a DEO provisum aliquod remedium
peccati originalis tollendi in parvulis, sub *præcepto*
generi adhibendum ab eorum parentibus. Qua de
re II. Aug. l. 5. contra *Julian.* ait: *Non est credendum*
autem Circumcisionem famulos DEI (quando quidem
in eis non mediatrix fides in carne Venturi) nullo Sa-
cramento operatos fuisse parvulis suis, quamvis quid il-
land offer: aliqua necessaria causa scriptura latere volueris.
Et consentit D. Th. in 4. d. 1. q. 1. a 2. fuisse quo-
que adultis revelatam, & a DEO *positive* præceptam
adventum in venturum Messiam ad peccatum *actuale* pet-
iti *construendi* delendum, ut tradunt *Suar. Vasq.*
et alii. Præter naturalem igitur legem populus ille
habuit *positivas*, easque tam *Divinas aliquas*, quam
humanas, sine ulla scriptura, de qua nobis constet,
sibi promulgatas.

Hæc obstat, quod status ille *status legis natura* di-
stinctus fuerit, quia ut ait *Azor. Inst. mor. l. 1. c. 1. q.*
et sic id intelligendum est, non quia nullum aliud
preceptum servaretur nisi legis naturalis: sed quia
cum erat lex Moysis scripta, & quod magna ex
parte sub lege nat. homines illi vivebant, quamvis ali-
qua Divini ac supernaturalis etiam juris præcepta
illis servarentur, vel instituto & consuetudine Ma-
gistratum, vel jussu etiam DEI. Quare ullo unquam
tempore per solam legis naturalis observationem homi-
nes facti sunt justi coram DEO: sed per fidem, gra-
tiam

tiam & merita Christi D. quem tunc venturum credebant. Mirum est! quod post Salvatoris ventum homines Protestantico-Christiani aude nunc per *solam* abstractam Jurisprudenciam naturalem & ipsi velle perfecte beati effici, & alios ad beatitudinem perfectam sua doctrina & pseudo-misterio perducere.

ARTICULUS. II.

De beatitudine & fine hominis naturali.

SUMMARIUM.

233. *Quid sit, & an detur aliqua beatitudo nat.?*
 234. *Perfecta beatitudo formalis non datur in hac v.*
 235. *An saltem detur imperfecta? Rationes dubi proponuntur.*
 236. *Premittuntur conditiones requisita ad beatitudinem etiam imperfectam.*
 237. &c. *Statuitur: in moderno statu nat. nequidem perfectam formalem mere naturalem beatitudinem ex solis natura viribus obtineri posse.*
 239. &c. *Solvuntur contraria qua opponi possunt.*
 242. &c. *Satisfit reliquis instantiis Adversariorum*
 244. *Potest admitti imperfecta beatitudo nat. qua eminenter continetur in supernaturali inchoate enim in hac vita obtineri cum possit: consequenter posse & illam: non tamen aliter.*
 245. &c. *An beatitudo termino hujus vite sit et Respondetur negative. Et enervantur fundamenta.*
 250. &c. *Quem fructum sperare possimus ex observantia legis nat.?*
 256. &c. *Quis intellectus sit axiomatis: Facienti ex se est, DEUS non denegat gratiam?*

§. I.

- Quid sit, & an detur in hac vita aliqua beatitudo*
 233. **B**Eatitudo Auctore Boetio est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & juxta

et centrum cuius possessio totaliter quietat & satiat appetitum rationalem, sic, ut nihil amplius cum anxietate querendum supersit. Hinc illa dicitur extremum & finis hominis, adeo ut hæc tria idem fere valeant, Summum bonum : beatitudo : ultimus finis. Hoc sensu Cicero scripsit quinque libros de finibus bonorum & malorum, id est de summo hominis bono & malo. Quod enim est summum bonum hominis, necessario est etiam eius finis, quia propter ipsum cætera sunt appetenda, ipsum vero bonum summum propter se: Quia in re consistit ratio ultimi finis. Rursum, quod est summum hominis bonum, in eo necesse est consistere ejus beatitudinem formalem, quæ nihil aliud est, quam summi boni tranquilla possessio.

Non est autem hic quæstio, an detur in hac vita aliqua perfecta beatitudo objectiva, certum enim est dari DEUM O. M. qui solus est objectum omnis felicitatis, & finis noster ultimus adequatus, non tantum supernaturalis: sed etiam naturalis, in illo enim solo reperire est omnes conditiones ad beatitudinem hominis objectivam, requisitas, bonaque omnia cum perpetua stabilitate, per quorum possessionem homini potest undequaque bene esse, ita ut nihil amplius cum anxietate querendum supersit. Quæ ratio etiam pro statu pure nature locum habet. In hoc enim quoque statu eadem foret capacitas naturalis tam intellectus, quam voluntatis: igitur pariter expleri haud posset, nisi bono universali contineretur omne bonum: eadem quoque forent bona tracta, fluxa & defectuosa, quæ nunc sunt: Igitur illa possent satiare appetitum universalem & pacem boni infiniti, sicut non possunt nunc satiare in statu naturæ elevatæ lapsæ ac reparata.

Solum itaque quæritur hic, an detur beatitudo naturalis? Imo neque venit hic in considerationem beatitudo mere Civilis consistens in pace publica,

publica, subordinatione Civium, & recta gubernatione Magistratum. Hæc enim tantum per similitudinem, & improprie beatitudo appellatur, & pax & subordinatio illa *exterior* nequeat esse summi bonum, quod plene satiet appetitum rationalem. His suppositis.

234. Dicendum est. *Perfecta* beatitudo *formalis* quæ omne malum, omnemque molestiam & curam excludat, nec datur in hac vita, nec obtineri potest. Quod ipsa experientia satis probat, quid Puffendorpius cum aliis in contrarium statuit nixus suo summo bono in *socialitate* humana & non fundato, ac intra terminum vitæ hujus consistit. Nemo enim post peccatum Adæ unquam felix fuit in hac vita, quin multis doloribus & molestiis cum interius, tum exterius fuerit subiectus teste Job. c. 14. *Homo natus de muliere brevi tempore, repletur multis miseriis*, quæ utique etiam re naturali felicitati contrariæ sunt.

Ratio autem cur nemo in hac vita *perfecte* beatitudo esse possit, est: Quia perfecta beatitudo viribus humanis, sicut opes, & honores, obtineri nequit a DEO tanquam præmium & merces bonorum tantum expectanda. DEUS vero tanquam Remerator statuit, ut tempus hujus vitæ sit destinatum certamini, quatenus unusquisque quamdiu in hujus vitæ stadio versatur, usque ad extremum motum possit illud præmium promereri: ac proinde etiam ab eo excidere. Quo posito decreto sanctissimo & homini utilissimo, fieri non potuit, statu naturæ lapsæ perfecte beatitudinis præmium in hac vita mortali cuipiam daretur. Præmium enim certaminis non datur nisi finito certamine qui certamen non finitur nisi cum vita: Igitur præmium obtineri nequit nisi finita hac mortali vita. *Aut & terminus viæ teneri nequit nisi decursa vita*

Qu

quo etiam facit, quod qualiscunque beatitudo hujus vitæ fingatur, illa in homine elevato nempe *supernaturalem* non habeat rationem ultimi finis, seu perfectionis ultimæ consistentis in summum bonorum aggregatione completo, vi cui excludat omnem miseriam, talis proinde homo nunquam posset dici *simpliciter* beatus. Nulla itaque *sive naturalis*, sive *supernaturalis* beatitudo potest in hac providentia status naturæ lapsæ, dum mortalitatis vita dari potest. Sed

§. II.

Quænam detur imperfecta beatitudo mere naturalis?
 Ratio dubitandi est. Quia I.) dari potest in hac vita beatitudo aliqua *supernaturalis* imperfecta consistens in possessione mere *inchoativa* DEI, que haberi potest per virtutes theologicas fidei, spei, caritatis suo modo perfectæ, ac inde promanantem puritatem conscientiæ: per hæc enim immediate & summo modo unimur Deo, quantum fas est in hac vita, & infallibiliter disponimur ad perfectam similitudinem: Atqui homo ita dispositus vere potest dici *inchoative* beatus, etsi in multis afflictionibus versetur. Vera enim & perfecta beatitudo consistit in animæ bonis & dispositionibus tanquam in seminibus vel radice continetur, & per eas datur ad illam summam & perfectam felicitatem: Sicut igitur datur aliqua beatitudo *supernaturalis*, quam per gratiam DEI consequi possumus in hac vita, ita etiam statuenda est quædam beatitudo *naturalis* saltem *inchoativa*, quam *viribus naturæ* possumus adipisci per amorem DEI mere *naturalem*, & alias virtutes huic commensuratas.

II.) Cuilibet enim rei intra limites naturæ reponitur sua completa perfectio, cujus naturaliter incapax, ad quam *viribus naturæ* potest perveni-

re; alioqui esset otiosa, utpote quæ nunquam
set intra limites naturæ perfici. Hinc apud
ctores est illa distinctio beatitudinis & ultimæ
in naturalem & supernaturalem: ac duplex
consideratio DEI, quatenus scilicet iste finis
naturalis & supernaturalis hominis. Quæ di
ctiones juxta Theologos locum habent etiam
spectu Angelorum.

236. His dubitandi rationibus quo solidius
fiat, præmitto ex n. 208.) Naturam huma
dupliciter spectari posse, 1mo) prout subest et
præsentis providentiæ, sub quo nunc est a
constituta, & vocatur *natura elevata reparata*,
status naturæ *humana elevata reparata*. 2do,) *f*
subest alteri ordini, quem DEUS intra limites
videntiæ naturalis ut Auctor naturæ *potuisset*
tuere, & dicitur status *natura pura*, seu non elev
quem a n. 207.) probavimus esse mere possibi

Jam ad propositum quæsitum plerique sunt
beatitudinem naturalem etiam *imperfectam* ab
negant actu dari in hac vita, ex quibus post *Sch*
Platonem, Senecam, & alios Ethnicos, Vasqu. disp.
c. 3. ait: Nihil esse posse, neque in Angelis, neque in
minibus, quod nomen beatitudinis mereatur, nullamque
neque in hominibus, neque in Angelis naturalem aliam
beatitudinem. Idem tradit hic Theologus in
disp. 88. c. 1. & disp. 90. c. 14. cujus opinionis
etiam *Less.* nec pauci alii.

Quibus tamen contrariam tuentur Philosophi
Theologi permulti, quamvis nullus eorum indi
possit, quis nam ille ab Orbe condito fuerit, qui
jusmodi beatitudinem naturalem imperfectam
secutus sit, & in quo illa consistat? Cum autem
sit animus alterutram opinionem hic & nunc
pugnandi, utraque tranquille relicta, viam medi
eligere placuit, ac proin :

137. I.) Verisimilius est in statu moderno naturæ elevatæ quidem imperfectam beatitudinem formalem mere naturalem, id est solis naturæ viribus obtineri posse. Ratio est, quia etiam naturalis beatitudo hæc quatenus esse deberet actualis possessio & fruitio boni, consisteret non in alio, quam in cognitione & amore DEI naturali, statui suo proportionatis; cum repugnet dari aliud bonum cujus fruitio sit appetitum rationalem: Ad quam beatitudinem hominis naturalem hæc quatuor requiruntur.

138.) Ut cognoscas DEUM primam omnium causam, & amet super omnia, quantum viribus naturæ capisci & amari potest. In hoc enim consistit summa hominis perfectio naturalis. Aristoteles quidem L. 10. Ethic. c. 7. solum contemplationis DEI meminit, & in ea constituit felicitatem, quia amorem amissionis erga DEUM ignoravit: sed hic plane necessarius est, ut voluntas quoque optimo modo perficiatur, & de ipsi bonis divinis gaudeamus.

139.) Ut secundum virtutem ita perfecte vivat, ut abstineat ab omni peccato, nam peccatum cum sit ingens miseria, magnumque luctum adferat, præsertim mortiferum, statui beatitudinis omnino repugnans, hinc de beatitudine hac naturali D. Ambrosius L. 2. de Virg. c. 2. ait. *Vitam beatam in cognitione Divinitatis & in bonæ operationis, qua DEUS amatur & colitur, consistit esse.*

140.) Ut corpore etiam bene sit constitutus: Quia enim & dolores non parvæ sunt miseriæ.

141.) Ut hæc omnia firmiter teneat. Si enim facile posset amittere, semper esset anxius, nec ullum gaudium percipere posset expectatione imminuentis mali:

142. Atqui in statu naturæ elevatæ ac reparatæ hæc conditiones non possunt ab homine solis naturæ viribus obtineri. Quia primo non potest ille ita

vivere quin multis peccatis, morbis ac doloribus subjectus, quæ longe a statu vitæ beatæ abesse habent, plus enim ista continent amaritudinis, quæ bona omnia naturalia dulcedinis. *Secundo*, quia bona firmiter teneri non possunt. Brevissimum est illud tempus est, quo continenter contemplati primæ causæ possumus intendere, & statim ad særena, quæ sensibus sunt familiaria, relabimur. Ut necesse est illud, in quo potissimum beatitudo contanda erat, mox evanescere, quod tamen debet maxime stabile & *perpetuum*, vel saltem *diuturnum*. Pari modo gaudium animi & bona corporis firmiter teneri non possunt, præsertim in tot adversis, tanquam que hujus vitæ brevitatem & fragilitate :

Igitur ex *solis naturæ viribus* ne quidem *imperfecta* beatitudo naturalis repeti & acquiri potest. (*Ob* continuam & insuperabilem miseriarum vitæ tadinem *nunquam* illa *inchoari* queat solo naturæ auxilio. Alioquin in statu hoc elevatæ naturæ inchoari & *propriis* viribus per *naturalem* amorem DEI per omnia, & per alias virtutes *naturaliter* inchoata *positive* disponderetur homo ad beatitudinem supernaturalem tanquam ad finem suum summum adæquatum, ad quem creatus & elevatus. Porro dispositio hæc superat vires naturæ, quæ ad supernaturalia se per se ipsam erigere nequit ita, sicut avis alis destituta nequit volare. Ac proinde dispositionem hanc rationalis natura a supernaturali alio expectare debet, quod nunquam deest ei, qui ponit obicem.

239. II.) Imo, non solum *viribus naturæ* felicitas hæc *naturalis* in hac vita obtineri nequit : Sed que etiam *auxilio gratiæ*, quæ in *presenti* *providetur*, illa acquiri *saltem* *perfecte* potest. Quia gratia hæc non est ejusmodi, ut per eam continuo rediv

arum contemplationi vacare, & omnia peccata simul omnes morbos, dolores & mærores possunt cavere.

Quodsi loquamur de hac eadem beatitudine obtinenda via meritorum ; adhuc neque hic eam consequi possumus : Quia nulla sunt merita, quibus beatitudo naturalis per se & separatim a beatitudine supernaturali sit debita ; verum omnia meritorum tendunt ad beatitudinem supernaturalem, in qua naturalis eminenter includitur, eorumque qui se ad DEUM convertere serio nolunt, naturaliter bona, licet justitia divina compensenturque in hac vita aliquo felicitatis temporis gradu, v. g. contemplatione scientiarum naturalium, numerosa prole, honoribus ac divitiis, vel & incolumi valetudine aut honoribus, &c.

Nonominus hæc & similia nequidem inchoata & imperfecte beatitudinis naturalis nomen mereri proprie possunt, cum peccata quibus illi gravati sunt, constructa vitæ brevitati, & continuo miseriarum variarum periculo, ac innatis homini anxietatibus, longe præponderent bonis illis, quæ a DEO justitiæ mere naturalis Remuneratore accepisse dignoscuntur. Et cum bonum non sit, nisi fuerit ex integra causa : bonum autem aestimetur ex singulis defectibus ; ut per felicitatem illam, quam peccator in hac vel illa experitur naturaliter, non potest dici inchoatam beatitudinem. Nam inchoatio hæc non tendit ad felicitatem omni bonorum aggregatione perfectam, qualem intelleximus hic supra in rationibus sequendi, quibus satisfit per ea, quæ jam dicta suntque sunt. Argumenta enim illa contraria in se pura natura aliquem locum haberent ; ut ostendit adhuc ex mox dicendis.

240. III.) Si autem loquamur de statu mere hypothetico, scilicet natura pura, non elevatæ ad finem

nem supernaturalem, in hoc posset homo aliquo modo suam beatitudinem naturalem *solis naturæ vobis* obtinere. Quia potuisset DEUS hominem credere ad aliquem finem, qui limites naturæ non cedit, & tali providentia eum regere, ut hunc nem posset mereri; & simul cum solo *ordinario* cursu divino sine auxilio supernaturali cavere omne peccatum: vel si peccaret; poenitentia quadam naturali resurgere, condonatione peccati gratis ad eam poenitudinem obtenta. Quibus positis, si nemo illam felicitatem eo modo quo poterat, bene operando meruisset, illa debita ei fuisset ex ordinatione divina. Atque hoc sensu & pro hypothetico status *pure naturæ* concedi potest hominem *viribus naturæ* posse suam beatitudinem naturalem consequi distinctionem illam duplicis finis, & duplicis beatitudinis n. 235.) in rationibus dubitandi allatam in suppositione admittere nihil prohibet.

241. An autem in hoc *pure naturæ statu* totus homo esset futurus beatus, an solus *tantum animi* consequenter an talis beatitudo dicenda foret perfecta, an vero imperfecta? est quæstio pure speculativa, in utramque partem disputari solita, quam requirunt Theologis, ac Ethicis. Hic id solum est intermittendum, quod ait Suar. tr. de Beatitude. d. 4. S. 3. n. 4. *naturalem beatitudinem non mereri beatitudinis nomen absolute dictæ, quia in homine ele ad finem supernaturalem illa non habet rationem ultimam, seu perfectionis ultimæ, propter quod si aliquis fortasse illam habere posset absque alia (ut aliqui existimant de pueris excedentibus in solo originali peccato) posset dici simpliciter beatus, NB. sed potius MISER, creatus est &c. &c.*

Si autem non obstante imperfecta beatitudine naturali (quam plerique adstruunt adhuc *MISER* est, igitur frustra dicitur vel *imperfecte* beatus. I

que

ne enim citra antilogiam intelligi potest beatitudo illa paradoxa, quæ staret simul cum miseria. Multo minus intelligi potest illa, quæ guttulam habet felicitatis naturalis, oceano autem amaritudinis cingitur; qualis est vita nostra in statu hoc *naturæ lapsæ*, si in eo constituti de beatitudine loquamur mere *naturalibus viribus* comparanda sine auxilio gratiæ, & virtutum theologicarum supra hic n. 205.) expositarum, quæ beatum efficiunt.

242. Nec obstat, quod cum hodierni, tum antiqui Philosophi admittant aliquam beatitudinem mere naturalem: Nam quod modernos concernit, isti si *possent* cum exclusione omnis auxilii gratiæ, viribus *naturalibus ac cum solo ordinario DEI concursu* esse posse obtineri, aut errant, aut pure speculative, *sic sola physica*, non item *moralis* potentia, neque *loquuntur*; aut demum si pro statu mere hypothetico *puta naturæ* ita philosophantur, nihil contra nostram assertionem concludunt, ut jam patet *ex n. 240.*) Neque enim inutili occupamur hic & *hanc* questione indagando, quid fieret in statu *naturæ lapsæ*? verum potius inquiremus de beatitudine *naturæ* status *naturæ elevatæ* a suo lapsu reparatæ, *imperfectæ*, & eam negamus posse obtineri *modo* predicto. Quia beatitudo etiam *naturalis* consistit in cognitione & amore DEI perfecto, dicente D. Ambrosio, hic supra n. 237.) amorem autem *naturæ* consistere in *plena* observantia legis nat. nemo *videns* dubitaverit: Atqui in statu naturæ lapsæ *naturæ* licet propriis viribus *potentia physica* possit servare totam collectivè legem nat. nequit tamen *modo* diu servare eandem sine gratiæ auxilio, juxta Sap. 8. *Scivi quoniam aliter non possem esse contentus, nisi DEUS det*: igitur &c.

243. Quod autem ad Ethnicos Philosophos attinet: illi super hac questione in diversas abierunt senten-

sententias. *Solon* enim docuit beatitudinem contingere homini *tantum post mortem*. *Plato* in *Cratilo*. *Phaedon*. clarius asseruit eam reservari in *saeculum futurum*. Illi itaque prudentiores Philosophi beatitudinem *inchoatam*, ac praesentis vitae in *sola spe* futurae felicitatis reponebant.

Aristoteles quidem I. *Ethic.* c. 20. his videtur contrarius esse, ubi significat naturalem beatitudinem in hac vita esse comparandam : sed ubi jungit : hic esse *aliqualem beatitudinis modum*, manifeste convincitur sentire cum *Platone*, quod tota jus vitae beatitudo consistat in *spe* futurae felicitatis. Quae tamen spes beatitudinis naturalis non refertur ad beatitudinem *imperfectam naturalem* : sicut spes veniarum non recte dicitur *divitiarum*, spei enim objectum est bonum absens, vel mere futurum : contra beatitudinis actualis debet esse objectum praesens, &c, spes enim beatitudinis non satiat : irritat & inquietum reddit appetitum rationalem, porro omnis inquietudo repugnat beatitudini formae.

Quid quid autem sit de Ethnicorum hac opinione, id certum est, quod illi nullam id habuerint *natura elevatae* ac reparatae : conceptus illorum fuerint mere abstracti, & naturali lumine plerique eorum judicarent animam hominis esse immortalem, concludebant : post migrationem e corpore tot miseris obnoxio, de dari aliquam felicitatem, qua spiritus solus frueretur. Atque adeo etiam naturalem beatitudinem *futuram tantum* admittebant, *spe sola* ejus contenti beati interim in hac vita. Unde etiam omnes convenimus : *beatitudinem naturaliter appeti*, seu desiderare eam nemo Mortalium sit, qui eam non exoptet.

244. Theologi autem & Naturalistae, qui tradunt dari aliquam beatitudinem naturalem, intelligunt sunt loqui *improprie*, nempe de beatitudine *Civili* sive

ante in pace externa & subordinatione Magistratus &c. vel de mera capacitate humanæ naturæ, qualis posset actu beata effici in statu *pura naturæ*: aut si loquantur pro *statu naturæ* etiam *elevata*, in presenti providentia, loquuntur de beatitudine naturali, quatenus hæc *eminenter* continetur in supernaturali, tum hic *inchoata* modo supra n. 235.) opposito, tum continuanda in felici termino, quem spectamus. De tali quippe naturali felicitate Suarez ex D. Tb. loquitur: *Non potest homo nunc non esse cognitione beatitudinis, seu perfectionis, quam haberet in naturalibus, quia nunc est eadem natura, & consequens eadem capacitas: unde cum gratia non destruat naturam: sed perficiat, non privat illam hac perfectione naturalis. Et ita certum est in supernaturali beatitudine hominem omnem perfectionem sibi connaturalem, quomodo probat D. Tb. 1. p. q. 12, a. 12. hominem videntem DEUM non privari cognitione naturali DEI, quin potius maxime in illa perfici, & idem proportionaliter est de amore: Porro cum amore DEI solis viribus naturalibus elicito nemo DEUM videre potest.*

Colligis: non negari a nobis beatitudinem naturalem imperfectam: sed negari eam viribus solius naturæ ac cum solo concursu DEI ordinario posse obtineri. Cum extraordinario autem, quo DEUS ex sua providentia conferret homini dona ac beneficia etiam mere naturalia, quibus adjutus impletur conditiones n. 237.) explicatas ac ad naturalem beatitudinem requisitas, dubio locus non est, ut ne dum imperfectam: sed etiam perfectam beatitudinem consequi posse. Et hoc sensu contraria sententia imperfectam naturalem beatitudinem admittens potest sustineri ut verum. Alioqui Vasquezii opinio n. 236. relata merito rejicienda est.

§. III.

Utrum beatitudo naturalis termino hujus vitæ conclusa, ultimus & adequatus finis actionum moralium?

245. **C**Ardo quæsitæ hujus in eo vertitur, an *nat.* ideo præcise observanda sit, ut in *h* vita felices simus? Post Epicuræos & Atheos affirmat *Puffendorff* pro fine adæquato actionum moralium adstruens solam felicitatem *mere civilem*, hujus vitæ termino conclusam. Hic enim *Naturalista contra Josue Schvvarzium in Apolog. f. m. 60.* *Jus natura, quod hoc libro traditur, ex lumine rationis cognoscitur, & tranquillitatem hujus vitæ pro fine esse habet.* Et cum alibi sæpius, tum in *Epist. ad Am. f. m. III.* dicit: *Juris naturalis, quatenus peculiaris disciplinam constituit, cujus principium est unicum lætationis, finis ac usus intra terminos hujus vitæ coercet* quod etiam de Religione naturali intra terminos hujus vitæ conclusa docet, ut retulimus *n. 22* Fundamentum doctrinæ hujus in *cit. Epist. Ad Am.* & in præfation. *de Offic. homin. & civ. §. 3.* tum ubi passim adstruit ille: Quia alterius vitæ felicitas æterna, & non nisi supernaturali lumine cognoscitur & spectaturque ad *Theologiam moralem* non autem jus naturæ.

246. Opinio hæc si vera esset, everteret legem naturalem. Quia I.) sicut recte disposita ratio vincitur, ac probe intelligit dari DEUM O. M. naturæ Auctorem, eumque justum, ac proinde Remuneratorem bonorum & malorum: animam item humanam esse immortalem capacem præmii & pænæ æternæ, ita dicat quoque dari post mortem aliquod præmium *observantibus legem nat.* & pænâ in *eam libere violentibus*: Admissa autem excent opinione *Puffendorffii*, quod scilicet homo pro legis *nat.* observantia nihil habeat quod speret. pro transgressione nihil a quo timeat in *future* *v* sequi.

igitur non dari ullum præmium æternum neque
penam in hoc naturæ statu, quo vivimus: conse-
quenter neque animam esse immortalem, neque DE-
UM Remuneratorem bonorum & malorum *anima spi-*
rituali correspondentium. Quem errorem, Epicu-
ræes & Atheos si excipias, neque prudentiores Eth-
nici asserere ausi sunt.

II.) Imo excluso timore pænæ æternæ, nisi quis
inanis institutusve sit, ut insignem in virtute vo-
luptatem, & in vitiis molestiam inveniat (quod non
coris est datum) nulla ratione a magno scelere
deturbabitur, quo minus temporanea hæc bona per
fraudes, rapinas, usuras, vim & metum aliave cri-
mina, impune sibi comparare audeat, ut Puffendor-
fiana beatitudine brutis communi frui possit: bonus
autem, ex iis præsertim Philosophis, qui divitias con-
temperant, nullum illicium haberet ad perficiendam
virtutem, negato præmio æterno. Et tamen etiam
juxta ethnicum Poetam:

Oderunt peccare boni virtutis amore:

Oderunt peccare mali formidine pænæ.

247. Demum III.) Nemo ambigit impios legis
transgressores plures reperiri, qui opibus, nume-
rosa prole, longa & incolumi vita donati temporali
beatitudine felices se existiment, juxta illud Je-
12. v. 1. *quare via impiorum prosperatur?* Dantur
a contrario multi legis nat. observandæ stu-
dissimi, qui tamen carent hujusmodi beatitudine
hujus termino conclusa, dies suos in summa
penuria & tædiis animi viventes: Istorum
vita vana & sine omni præmio esset virtus tam in-
quam in futura vita; illorum autem impietas
legis naturalis transgressio beata foret, utpote bo-
næ hujus vitæ & solatiis aucta: Puffendorfiana ita-
que beatitudo non in observatione, sed potius in
transgressione legis naturalis consistere deberet, &

Q

DEUS

DEUS impios in hac vita bearet, *naturaliter* autem justos, neque in hac neque in altera. Verbo: evteretur finis *natura elevata*, quo DEUS hominem creavit non ad felicitatem hujus vitæ curriculo clāsam: sed ad æternam. Neque finis hic ideo dicitur, quod aliquis rudis, vel impius ignoret, aut velit intelligere se ad eum creatum esse.

248. Fallitur adhuc IV.) Puffendorffius cum sequacibus, quod beatitudo hujus vitæ *angustius clusa* nomen beatitudinis mereatur, cum illa in terrenis objectis & *civili* felicitate sita nullo modo rationalem appetitum exfatiet, quinimo iri eundem & inquietum reddat: Finis proin ultimus & adæquatus actionum moralium in *ea sola* consistit prudenter nequit: Sed potius hic statuendus in ipso DEO, qui est centrum & unicum beatitudinis *etiam naturalis* objectum: Melius hac in parte ratiocinante D. Augustino *de constantia* l. 1. c. 4. l. qui diversas Philosophorum de beatitudine opiniones perpendens ait: *Dicebat Epicurus, mihi frui bonum est: dicebat Stoicus, mihi frui mea mente bene est: dicebat Apostolus, mihi autem adherere DEO bene est. Errat Epicurus (& cum eo Puffendorffius) dicitur Stoicus; tunc enim recte anima vivit, si non secundum carnem, neque secundum se ipsam vivit: sed secundum DEUM. Sicut enim anima carnis, ita DEUS in me vita est.*

Ita Beatus hic juris nat. interpret sentit de veritate felicitate naturæ rationalis, qui dein in *lib. 14 Trinit. c. 9.* docet, justitiam hominis, naturalem in fine concludi hujus vitæ termino: sed eam in beatitudine æternitate perfici, ubi explicans verba *Ciceronis* hujus in modum loquitur: *Ea est natura, que creavit omnes ceteras instituitque naturas, huic Regenti (naturæ) subditum si justitia est, immortalis est omnino justitia, nec in illa esse beatitudine desinet: sed talis ac tanta est*

perfectior ac major esse non possit : Igitur non expirat cum hac vita, nec ejus curriculo clauditur, uti errat Puffendorfius.

249. Nec facit ad rem contraria Protestantici Naturalistæ ratio ; quod alterius vitæ felicitas sit æterna, & nonnisi supernaturali lumine cognita. Id enim alterum falsum esse probarunt ipsi Ethnici, qui pro salute patriæ prodegerunt vitam & opes, in quibus maxima pars beatitudinis Puffendorfianæ sita est: nisi igitur *solo naturali lumine* instructi æternam felicitatem sperassent, stulte temporaneam contempssissent. Et liquet ex Solone, Platone, Seneca hic n. 236.) laudatis Philosophis, qui præter æternam, nullam aliam dari docuerunt beatitudinem, & tamen ex revelatione divina notitiam hujus æternæ felicitatis non habuerunt : Igitur non ex *solo supernaturali lumine* idea illius haberi potest. Ac patet in simili exemplo. Præterquam enim quod ex lumine fidei credamus DEUM O. M. existere ; etiam naturali ratione dari eundem demonstrant Philosophi &c.

A primo itaque ad ultimum, naturalis beatitudo est finis solum *inadequatus* obligationis naturalis, & actuum humanorum moraliter rectorum, ultimus vero ac *adequatus* cum omni felicitate in DEO reponendus est, etiam qua naturalis.

§. IV.

an fructum sperare homo possit ex observantia legis naturalis ?

250. Utilissima quæstio hæc resolvitur in hanc alteram: an scilicet lex nat. sit medium aliud perveniendi ad DEUM qua finem nostrum ultimum & adæquatum ? Quotquot enim fædi erant Seldeni, Hobbesii, Grotii, Puffendorfi, Thomassii, & similium Juris nat. Scriptorum in naturalem Jurisprudentiam irrepsisse deprehenduntur.

ius anam dedisse videtur, non tam forte malida, quam hujus dubii resolvendi ignorantia. Illorum quippe cerebrum erronea præoccupavit opinio, quod legis nat. observatio nullam prorsus connexionem cum æterna beatitudine obtinenda habere possit eo, quia in hoc *natura elevata* statu æterna beatitudo aliter quam supernaturalis gratiæ auxilio obtineri nequit, & Ethnici ac Infideles legem nat. observant sine ulla revelatione supernaturali de aliqua felicitate æterna.

Hinc ortum traxit ille error quo plerique Protestantium Moralistæ DEUM pariter ac directionem internam legis nat. excluderunt a Jurisprudencia naturali: Unde religio solius intellectus lumine cognita, & beatitudo naturalis ultra terminum hujus vitæ non se extendit ulterius: hinc Theologia naturalis juxta ac Moralis, sacra scriptura naturales obligationes declarans: imo & officia nostra DEUM concernentia procul a disciplina naturali exesse ab ipsis iussa sunt, ut liquet ex doctrina Puffendorffii *de offic. homin. & civ. l. 1. c. 4. §. 8.* dicentis: *Certum est effectum hujus religionis naturalis præcise & pro præfensi hominum conditione considerata intra spheram hujus vitæ terminari, ad æternam autem salutem nanciscendam nunquam valere.*

Paucis: quidquid absurdi in naturalem actuum moralitatem, Protestantium scribendi libertas & pruritus invexit, omnia hæc ex isto crassiæ ignorantiae fonte emerferunt, qui ut facilius obstruatur, descendimus jam ad propositæ quæstionis decisionem.

251. Certum sit itaque, ex *accurata* legis nat. observatione hoc sequi commodum: quod etiam Gentilis homo, cui vera revelata Religio, & leges DEI positivæ ignotæ sunt, possit salvari, si illam observet. Quamvis enim natura humana ad finem & statum super-

supernaturalem solis propriis viribus, absque gratiae auxilio se evehere nequeat, dicente D. Aug. l. de praedest. c. 2. *Quod ad religionem pietatemque attinet, nos esse nos sufficientes cogitare aliquid boni ex nobis, quasi ex nobis; nihilominus si Ethnicus quispiam rite secutus fuerit innatum lumen, & fecerit quantum in se est, stando praecipis naturalibus: DEUS inante bonus, qui hominem condidit ad gloriam suam extrinsecam, perfectionesque suas in eo manifestandas, & elevavit eum ad finem supernaturalem, ne illum ordinasse videatur ad tam sublinem scopum sine mediis idoneis, subministrabit alia media, quibus ad salutem perveniat.*

Submittet enim DEUS aut Apostolum aliquem, qui instruat, & ad verum DEI cultum perducatur; aut Angelum, qui viam veritatis doceat, vel certe illustrationibus internis eum ipse ita erudiet, atque intellectum illuminabit, ut verum DEUM, & modum rite eum colendi agnoscat, inflammabitque voluntatem, ut Auctorem suum increatum, amet, colat, sic autem Baptismi gratiam & dein salutem consequatur.

Quam ob rem D. Th. q. 14. de Verit. a II. ad I. ait: *Si quis in sylvis ductum luminis naturalis sequatur, in appetitum boni & fugam mali, certissime tenendum est, quod ei DEUS vel per internam inspirationem revelaret ea, quae videnda sunt, vel aliquem fidei predicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium, Act. 10.*

Et habemus etiam inter plura alia exemplum in eunucho Regina Candacis, qui venerat adorare in Ierusalem, Act. 8. Et in Sergio Paulo Proconsule, homine adimplente legem nat. qui subin credidit admirans et doctrina Domini, ibid. c. 13.

Quod ipsum exemplum praebent Macedones saltem qui, ad quos per visum missus est Paulus, ibid. c. 16. et si prius prohibitus a Spiritu S. adiret Bythiniam

am ; Magi venientes ab Oriente , & sic de aliis quos nobis vetus etiam Testamentum exhibet , vultu de *Jobo Idumæo* , Jetro Madianita primo alienigenis , qui obtulit holocausta & hostias DEO &

Recte proin D. Aug. de temp. Christ. relig. & ide de predest. c. 9. ait : *Salus Religionis hujus, per quam lam veram salus vera veraciterque promittitur NUL UNQUAM defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignon fuit.*

252. Reclamat quidem his *Puffendorfius* locidicens : Si naturalis legis observatio se extendead vitam alteram , deberet esse *salvifica* , adeo daretur via salutis æternæ extra Christum.

Verum clamor hic vox est , prætereaque niQuia si naturalis legis observatio , qua mere naturæ est & ex solis naturæ viribus proveniens se extenret efficaciter ad vitam alteram ; utique certum eam debere fore *salvificam* , & dari viam salutis æternæ extra Christum , quod repugnat huic prædentia , & naturæ statui elevato , æque ac ver ipsiusmet Christi D. Joan. 6. v. 44. *Nemo potest ire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.*

Et ratio est, quia omnis actus mere naturalis ordinis inferioris : igitur per se non refertur ad nem supernaturalem , ac proin opus est aliis actibus supernaturalibus, qui per se ad eum finem refer tur. Hanc ob causam Catholicum est dogma quod dispositio ultima , seu proxima ad gratiam sanctificantem , per solas vires naturæ , sine alia gratiæ auxilio haberi non possit, atque adeo si aliqua gratia excitante interna nullus peccator converti potest ad DEUM ita, ut ei justificationis gratia conferatur.

253. Hinc recte mendacii arguitur *Melanchthon*, in *Apologia Confessionis Augustanae. ars. 18. de liber. arb.* de Catholicis Theologis absolute pronunciat, quos senti-

sentiant homines non solum sine Spiritu sancto posse DEUM diligere, & præcepta DEI facere quo ad substantiam : Sed etiam mereri gratiam ac justificationem operibus, qua ratio per se efficit sine Spiritu sancto.

254. Contraria enim Catholica doctrina est, quod nec remota dispositio, quæ per se ac sua natura ad gratiam sanctificantem, vel etiam ad dispositionem ultimam aptat & disponit, ut sunt actus fidei, spei, actus attritionis, timoris servilis &c. ac denique ipse etiam affectus credendi, solis naturæ viribus sine gratiæ prævenientis auxilio elici aut haberi possit. Unde quod aliquando in Scriptura legimus etiam opera bona moralia habere effectum supernaturalem, ut Tob. 4. v. 11. *Elemosyna ab omni peccato & a morte liberat* : Tam Dan. 4. v. 24. *Pecata tua elemosynis redime* : Demum Act. 10. v. 3. *Orationes tue & Elemosyna tua ascenderunt in memoriam in conspectu DEI* ; non est intelligendum de ejusmodi operibus, quatenus præcise ex viribus naturæ procedunt : sed quatenus mediante auxilio gratiæ oriuntur ex fide & spe obtinendi ejusmodi effectum.

255. Fallitur proin & fallit incautos Lectores suos Puffendorfius cum sequacibus, quod legis nat. observatio qua mere naturalis est, & quatenus ex solis naturæ viribus proveniens se efficaciter extenderet ad salutem æternam a Gentili consequendam. Nam iste hoc casu, pariter ac supra vidimus de *Corneio, Eunuchio, Sergio Paulo*, non ex solis naturæ propriis viribus : sed auxilio supernæ gratiæ prævenientis, excitantis ac illustrantis trahitur ad DEUM verum agnoscendum, Religionem salvificam amplexandam, ac dein salutem æternam, mediante ita vere Religioni conformata ulterioribus gratiarum auxiliis adjutus consequitur.

256. Verum itaque ac inconcussum Theologis iuxta ac Naturalistis prudentioribus commune axioma

ma est: *Si homo facit quod in se est, DEUS ei non denegat gratiam.* Et quamvis circa axiomatis huiusmodi genuinum intellectum disputent Scholastici Dd. alii Interpretantibus: *Si homo facit quod in se est per vires naturae, DEUM daturum illi gratiam, id est auxilia supernaturalia, quibus sensim maiora, ac tandem iustitiam obtineri possit.* A contrario autem non paucis ex Th. 1. 2. q. 109. a. 6. ad 2. allegantibus: *Cum dicitur homo facere quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis, secundum quod est motus a DEO, quae altera interpretatio etiam auxilium DEI inspicere bonum propositum comprehendit.*

Eodem modo exponit allatum axioma D. Bonaventurae In 2. d. 28. a. 2. q. 1. ad 4. ubi ait: *Liberum arbitrium gratia destitutum potest facere quod in se est, facere quod potest, quamvis illud non sit ordinatum ad gratiae susceptionem.* Atque altera hæc interpretatio communior est, docens, facienti cum auxilio gratiae praevenientis jam exhibito, quod in se est, DEUM posteriora auxilia, quæ præterea ad salutem necessaria sunt, non denegaturum. Idque post alia fundamenta ex Scriptura petita, etiam desumitur ex Aug. L. 2. contra duas Epistol. Pelagii c. 9. dicentem: *Avertat DEUS hanc amentiam, ut in donis DEI priores faciamus, posteriorem ipsum.*

Nihilominus illi Doctores Catholici, qui iuxta priorem interpretationem asserunt, *DEUM facienti quod potest per vires naturae, non deesse,* semper huiusmodi erroris minime damnari possunt. Qui enim ita docent, non excludunt auxilia actualia gratiae, et specialis providentiæ DEI: sed solum gratiam habituales, quæ ante se supponit in adulto alias ad gratias supernas, nempe illustrantes, præventivas ac excitantes ad bonum, per quas ad habituale disponitur.

257. Quo etiam facit, quod aliud sit dicere : DEUM non deesse, seu gratiam conferre *ex solis viribus naturæ* facienti quod in se est : & aliud sit asserere ; DEUM non deesse, seu gratiam conferre facienti quod in se est *per vires naturales*, seu per *sua naturalia opera*. Hæc enim altera verba non excludunt auxilium actualis gratiæ sicut priora. Unde etiam Gerson *tr. de vita Spir.* illud : *facere quod in se est*, ita explicat, ut nihil aliud sit, quam *facere quod homo potest secundum vires, quas actualiter habet*. Ita enim faciens non ponit ullam *positivam* dispositionem ad gratiam supernaturalem : sed *mere negative* se disponit, quatenus amovet obstaculum gratiæ.

Cum igitur v. g. Gentilis naturales vires suas *disponit* impendat ad observandam legem nat. & se abtineat a transgressione illius, hoc casu faciens *viribus naturæ* quod potest, & eliciens actum *omni ex parte bonestum*, eliciet hunc simul supernaturalem circa idem objectum formale per auxilium gratiæ, quod semper adest ; non quidem ex merito istius conatus per vires naturæ : sed antecedenter ad illum vi liberalissimæ DEI providentiæ supernaturalis, quæ quantum in se est, *serio* vult omnes salvare.

Hæc si non ignorasset *Puffendorfius* cum suis *Armenensibus*, naturalis legis observantiam fluxæ huius vitæ ambitu erronee non conclusisset. Qui etiam errore suo contra naturalem & dogmaticam Theologiam asserto provocavit nos, ut ultra nostrum propositum, pro confutatione ejus ad Theologiam de gratia DEI tractantem recurrere *facti sumus*.

SECTIO II.

De obligationibus & officiis Jure natura
debitis DEO, nobis ipsis, & proximo.

CAPUT I.

De officiis hominis erga DEUM theoreticis.

ARTICULUS I.

De officio Religionis naturalis in genere.

SUMMARIUM

258. *Connexionis ratio, Officii erga DEUM, & religionis nat. definitio exponitur, cum distinctione Officiorum Theoreticorum a practicis.*
259. &c. *Divisio Officii in perfectum & imperfectum: absolutum & hypotheticum.*
261. &c. *An Jus nat. obliget hominem ad inquirendam de DEO notitiam? Resp. affirmativa.*
264. &c. *Confutatur ratio contraria.*
266. *Infertur: non debere a DEO abstrahi in tradendo & scribendo Jure nat.*
267. &c. *An DEI existentia sit lumine nat. nota: & sub quo conceptu?*
270. *An possit intervenire ignorantia invincibilis circa multitudinem Deorum?*
271. *An lex nat. præcipiat veram Religionem & cultum DEI naturalem? Refertur error Gentilium.*
272. *Et etiam Puffendorffii.*
273. *Contraria his opinio est absolute certa.*
274. *Declaratur ratione & Auctoritate Lactantii &c.*

§. I.

Quid, & quoruplex sit officium hominis? quid Religionis naturalis?

258. **S**ECTIone præcedente egimus de principiis constitutivis & indicativis Juris nat. hujusque effectu, statu, fine ac obligationibus in genere, jam habita istorum omnium notitia, examinatisque pro-
lego-

legomenis, descendimus ad obligationes specificas ac officia particularia legis naturalis, indagaturi quid Jure hoc debeamus DEO, nobis ipsis, & proximo, seu Societati, ac Reipublicæ humanæ, Magistratibus, & Civitati, in qua vivimus. Cum autem obligationes hujusmodi communiter officii nomine compellantur, in ejus conceptum & divisionem ante alia inquirere volumus.

Hominis officium denotat hic *Actionem vel ejus omissionem legibus naturalibus conformandam*, & est multiplex. Scilicet I.) Cum legis nat. finis sit felicitas dependens ab objecto triplici, DEO nempe, *semetipso* homine, ac *proximo*, triplex quoque esse officii genus constat, adeo, ut alia officia respectu DEI, alia respectu sui ipsius, alia respectu proximi præstanda ipsi incumbant.

Et quidem officium erga DEUM, est *Actio, vel ejus omisso ex debito conformanda legi nat. precipienti religionem erga DEUM, in quantum naturalis ratio eam consequi potest*. Quæ religio naturalis in duabus obligationibus, seu officiis consistit, nempe ut de eo *recte sentiamus*, & actiones nostras, vel earum omissiones ipsius *voluntati conformemus*.

Illam priora officia dicuntur *Theoretica*, utpote in contemplatione intellectus nostri sita. Alia vero *practica*, quatenus consistunt in cultu DEI *interno & externo*, mediante nostra voluntate practice exhibendo. II.) Officia hominis erga seipsum, sunt *actiones, vel earum omissiones, quas ex præscripto Juris nat. homo sibi ipsi debet*. Demum III.) Officia illius erga proximum sunt *eæ actiones, vel earum omissiones, quas jure nat. debet exhibere alteri homini, tam unicuique in individuo, quam in communi, scilicet Magistratibus, Civitati, Reipublicæ*.

259. Hæc triplicis generis officia passim dividuntur in perfecta, & imperfecta. *Perfecta* sunt actiones vel earum omissiones Jure nat. ita præceptæ, ut alter

alter cui debentur, eas *jus exigendi* habeat. Tale officium est: *neminem ledere, cuique quod suum est tribuere* id est, ut Gentium Apostolus *Rom. 13. v. 7.* exposuit *Reddite ergo omnibus debita; cui tributum, tributum: vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Nec refert an *debita* hæc proveniant ex *justitiis* particulari & *rigorosa* seu commutativa, an precise ex præcepto, seu *justitia naturali legali*, quæ etiam *universalis* dicitur: Sufficit enim ad actum *justitiæ*, quod eum alter *jure* exigere possit tanquam *debitum*. Unde hujusmodi actum culpa sua *omittens* dicitur *formaliter injustus*. Confer n. 300.)

Contra vero *Imperfecta* officia sunt actiones, earum omissiones, non ita quidem *jure nat. præceptæ*, ut alter etiam illas exigendi *jus semper* habeat tanquam sibi *debitas*, nihilominus fundantur in *æquitate naturali*, ad quem reducuntur omnia illa officia quæ dicimus *tantum ex charitate*, seu innato erga proximum amore ac *ex virtute* deberi, quin obliget quis ad restitutionem, si omittat. Talia sunt, quæ aliis profunt, & nos non gravant, v. g. *digitum non strare viam petenti Viatori: permittere haustum frigus ex meo puteo: dare consilium afflicto: permittere perire no lectum, sub quo dormias: succurrere indigenti etiam extra extremam necessitatem &c.* Obligatio hæc major, vel nulla erit secundum circumstantias proximi. Quæ si v. g. summa adfuerit, officia *imperfecta* degenerabunt in illa quæ diximus *perfecta*.

Alii Naturalistæ confundunt *imperfecta* hæc officia fundata in æquitate naturali, seu charitate proximi, cum illis, quæ proveniunt ex *honesto, decoro, & benevolentia*: sed merito rejiciuntur. Ista enim non ad naturalem: sed ad ethicam æquitatem spectare constat (n. 74.) & fusius de iis constabit ex infra dicendis de *imperfectis* officiis.

250. Demum alia hujusmodi officia sunt absoluta, alia hypothetica. Per *absolutum* intelligitur illa actio, vel ejus omisio, quæ DEO, nobis ipsis, aut proximo debetur secundum obligationem omnibus communem, nullo alio supposito jure per *factum nostrum* v. g. promissionem, votum, contractum &c. acquiritur. Tale officium *absolutum* est DEUM colere, non blasphemare, non mentiri, nobismetipsis violentas manus non inferre, proximum diligere, eum sine justa causa non lædere &c. Hæc enim & similia præcepta & prohibita sunt omnibus & singulis hominibus usu rationis pollentibus, ante omnem eorum promissionem, pactum, contractum, aliamve proprii vel alieni *facti liberi* speciem.

Hypotheticum autem est officium, quod oritur ex hypothefi, seu suppositione facti proprii vel alieni. Ita v. g. Vota DEO libere ac de re meliori nuncupata, nedum ex *Religione*: sed etiam *jure natura* tenemur implere, cum juxta n. 53. ac seq.) conditio DEI hac in parte nequeat esse deterior conditione hominis procurarii, cui jure naturali hypothetico obligamur, respectum obligatio illa legitime desinat, vel immutetur. Omnes quoque contractus, pacta, stipulationes, obligationes, item *ex damno dato*, aut ex statu hominis *adventitio* oriri solitæ, pariter ac illæ, quæ sunt pro interno sive externo simul foro procedunt *ex consensu* nostro libere præstito, ad *hypothetica* officia referuntur, de quibus agemus hic *Cap. IV. tit. IV.*

§. II.

An jus natura obliget hominem ad inquirendam DEI notitiam?

1. **D**iximus n. 258.) naturalia hominis officia erga DEUM consistere in Religione naturalem in *theoreticam* & *practicam* divisimus, de hac n. *Cap. II.* tractaturi, hic & nunc autem agendum est

est de sola *theoretica*, ut scilicet bene de DEO sentiamus. Cum autem de DEO suo Auctore sentire nemo possit qui eum dari & existere ignorat: hinc prima se obtinenda quæstio, utrum homo jure nat. *obligetur* ad inquirendam de DEO notitiam? Et quidem cuivis verum erudito facilis videretur responsio affirmativa, ad ut forte miretur quispiam rem hanc in dubium vocari. Nihilominus quidquid sapientes & pii judicaverint: Protestantibus Naturalistis de obligatione hac sub Judice lis est; ex illis enim plerique respondent *negative*, eo quod ipsorum judicio notitia hujusmodi inquisitio non ad jurisprudentiam naturalem: sed Theologiam speculativam pertineat.

Hobbesius enim in *Elem. de Cive*, c. 14. §. 19. solute fatetur, se *legem aliquam, juxta quam injustum damnare posset Atheos, & diligentissime quasivisse, & vehementer cupivisse: sed invenisse nullam.* Unde loc. c. 15. ait; *Homines in voluptatibus divitiis, vel bonis perquirendis continuo occupatos scire EXISTENTIAM DEI NON POSSE*, cum jus naturæ hanc notitiam non doceat, de positivo autem tamen minus illis certum sit.

Puffendorfius Hobbesio parum sanior in gratia suæ *socialitatis* DEUM a disciplina juris nat. & officia hominis erga eum *sequestravit*, relegando Theologiam naturalem (quam inepte speculativam vocat & scholasticam) etsi alicubi *indirecte* solat attigerit, quem etiam imitatus est Wolffius. *Kemperichius* autem in notis ad Puffendorfiū de *hom. l. 1. c. 3. §. 13. n. 2.* prædictam DEI notitiam a jurisprudentia naturali exclusam ad Theologiam remittit ideo, quod notitia hæc *fit actus intellectus* jus natura vero *leges non intellectui; sed voluntati prescribat, neque veritates, vel opiniones intellectus legibus subjaceant, aut pœnis, vel præmiis corrigantur.* Thomassius cum naturalem religionem cum suis offic

id fragmenta Catholicorum rejecisset, ait: *deductionem* *eam pertinere ad Dominos Theologos.* Jam vero in *secunda curis, fundam. J. N. & G. l. 2. c. 1.* se se corripit, & officiis erga DEUM in jure naturali *locum alium* tribuit. Ita illi cum suis sequacibus.

262. Sanior autem Jurisprudencia naturalis tantam absolute certum docet: Jus naturale *necessario* obligare hominem usu rationis præditum, ad DEI notitiam secundum naturæ vires inquirendam. Quod his momentis evincitur. I.) DEUS enim nostrum primum principium & finis ultimus etiam *naturalis* est, veraque felicitas hominis in recta ejusdem ad hanc finem suum ultimum habitudine, & perfectionum divinarum commendatione consistit: Atque habitudo hujusmodi & perfectionum divinarum commendatio sine DEI notitia & agnitione, neque esse, neque concipi potest, nam *ignoti nulla cupido*: Jam igitur DEUS necessario præcipiat ea inquirenda, quæ ad veram hominis felicitatem, ac consequenter ad commendationem perfectionum divinarum in natura rationali requiruntur: manifeste sentitur, eum *necessario* agnitionem sui & notitiam inquirendam præcepisse. Alioqui improvide hominem ad gloriam suam & perfectiones manifestandas traxisset, tanquam ad finem ultimum & adæquatum; minus consequenter obligasset illum tendere ad eundem, si cordi ejus per naturalem legem non intrasset media, quibus ad eum pervenire possit: Quod hujusmodi media sine prævia DEI notitia dævidenter repugnat.

263. Huc facit II.) Quod negata naturali obligatione hominis ad DEI notitiam modo sibi conveniente inquirendam, sequatur nullum dari prorsus primum, quod vel nobis ipsis vel proximo jure naturali præcipiente sit exhibendum. Nos enim ipsi & proximum lege nat. diligere jubemur propter DEUM

DEUM absolutissimum omnium Dominum, & propter manifestandas perfectiones ejus in nobis: constante igitur officio & obligatione agnoscendi summi domini illius, consequens est cessare cæteras obligationes, cum harum non fit major naturalis necessitas ad finem ultimum obtinendum, quam illius

Demum III.) Hac ratione DEUS naturæ rationali non præcipiens sui agnitionem & notitiam, negaret seipsum, quia negaret sibi necessario exhibendum esse aliquem saltem *in genere* cultum ab ea, utique sine DEI notitia haberi nequit. Certe etiam creatus Princeps merito imprudentiæ argueretur, qui a suis subditis nullum actum exigeret, illi in agnitionem supremæ majestatis suæ pervent. Protestanticos igitur Naturalistas rubore fundere, & saniolem Jurisprudenciam naturæ docere deberet Ethnicus Seneca, qui Epist. 95. *Primus Deorum cultus est credere Deos, deinde reddere illis majestatem suam, reddere bonitatem, sine qua nullus majestas; At quo pacto DEI existenciam credendum fide naturali, si ejus notitia non sit necessarioquirenda?*

264. Ratio in contrarium adducta fundatur in crasso errore ipsis Gentilibus stomachum movente. Scire quippe prurientes auribus Magistri illi naturales debuissent, duplicem dari posse in homine notitiam, *vulgarem* nempe, & eam quæ *magis est*, ac *amplior* dicitur. *Vulgaris* est, quæ ex ordinariis mediis haberi potest. Qualia media sunt *Parentum instructio: aliorum testimonia, & exempla: communis sensus: ratiocinium* per consequentiam quidem: *facilem, & cuius etiam rudi obviam, scilicet creaturarum consideratione: variorum eventuum admiratione*, qui se mentibus humanis insinuantes apprehendimus cælorum vastitatem & pulchritudinem, terræ soliditatem, mirum ordinem

tutarum & providentiam illas conservantem, nutrientem &c.

Vulgarem hanc DEI notitiam ingerit nobis constantia rerum vicissitudo & varietas, solis & lunæ nunquam interruptus cursus, ac tota cælorum machina, juxta illud Psal. *Cæli enarrant gloriam DEI.* Quæ media hoc ipso quod nobis *vulgariter* proponant existentiam DEI, indicant etiam simul perfectiones ejus, quas rudi, ut ajunt, Minerva facile comprehendere quivis possit; scilicet quod ille sit *infinite sapiens, justus, providus, immortalis, supremus Dominus, puniens malos, premiens bonos* &c. Hæc igitur vulgaris notitia DEI quatenus spectat ad actiones Religionis dirigendas ex *motivo justitia*, seu naturaliter debitas, pertinet immediate ad Jurisprudentiam naturalem, imo est pars maxima ejusdem.

Contra autem, notitia DEI *magis exacta & amplior* est illa, quæ per obvia media acquiri nequit: sed indiget majore studio; v. g. quod DEUS sit *Ens* omnis imperfectionis *etiam negativa* simpliciter incapax: *infinite perfectus in omni genere*: bonus bonitate tam *respectiva* quam etiam *absoluta*: ad *intra* & *extra se* operans &c. Notitia igitur hæc de essentia ac attributis ejus *magis exacta*, etsi ratione mere naturali non sit superior: est tamen extra sphaeram Jurisprudentiæ naturalis.

265. Falsa quoque est altera Protestantium *per-*
fusio, quod veri DEI notitia non sit lege nat. præcepta eo, quod sit *actus intellectus*. Nam actus quoque intellectus quatenus subsunt voluntatis humanæ electioni, ut homo eligat hanc vel illam de DEO opinionem; ut eum credat esse cæli & terræ Creatorem verum, potius quam Jovem, Mercurium &c, cadunt sub præceptum etiam naturale. Alioqui *Infideles & Heterodoxi* qui recte de Deo sentire R nolunt,

nolunt, riderent omne pœnarum periculum : Cur tamen naturæ Auctor dicat per Psaltem : *noluit intelligere ut bene ageret.* Et præclare hac in parte Lactantius *lib. 5. Inst. c. 8.* ait : *Ideo mala omnia rebus quotidie ingravescere, quia DEUS mundi hujus effectus & Gubernator derelictus est : quia suscepta sunt contra quam fas est IMPIÆ RELIGIONES.* Utinam perciperent & intelligerent hæc perversæ naturalis Jurisprudentiæ Pseudomagistri, qui suis lucubrationibus Christianam Juventutem inficiunt, libertate de Religione, quidquid libet sentiendi, omni studio insullantes, & avertentes hominem a naturali cognitione sui Creatoris &c.

266. Ex his autem deducitur : in tradendo discendo Jure nat. non debere, nec citra impietatem posse abstrahi a DEO & officiis erga eum. Ab his quippe dependent reliqua ; neque cuiquam possumus solide exponere legem nat. circa prudentiam sui ipsius & proximi amorem, tanquam necessarium ad finem ultimum naturalem consequendum, si naturæ Auctorem, qui omnia propter ipsum operatus, & finis noster adæquatus ac utilis est, excludamus.

Hinc Plutarchus *in lib. adversus Colotem,* prope ait : *In legum constitutione primum est & maximum Diis opinio. Quam ob rem & Lycurgus Lacedæmonia Numa Romanos, & Jon antiquus Athenienses, & Valio Græcos fere universos Diis consecraverunt.* Condit demum ethnicoPhilosopho & Naturalista dignam sententiam pronuncians : *Facilius urbem condidi solo, saxis & lateribus posse puto, quam opinione de penitus sublata Civitatem coire, aut constare.* Hactem ratione sola socialitas Puffendorffianum obligationis naturalis principium elumbe momentum propter quod Deum a Jurisprudencia naturali & rique Protestantium excluderunt ; sola enim soci

ita, pariter ac Civitatis constitutio, sine officiis Deo debitibus nec dari, nec concipi, etiam Gentilium Sophorum iudicio, potest.

§. III.

An DEI existentia sit lumine natura nota; & sub quo concepta?

267. **D**Eum naturæ Auctorem existere lumine nat. notum & cognoscibile est. I.) Ex eo, quod omnibus rite perpensis recta ratio agnoscat *Universum hoc, in quo vivimus non esse a casu fortuito. Quia casui proprium non est agere ordinate & uniformiter: sed inordinate & confuse, miscere omnia absque ratione proportionis, ordinis ac finium, sicut prodire non possit, nisi disparata & perturbata quedam congeries. Multo minus res a casu fortuito conservari, nutrirī & propagari possunt. &c.*

Hinc contra Epicuræos, & Atheos Mundi machinam fato adscribentes ait Chrysostomus in Ps. 13. *Non est fundamentum: & quomodo stat aedificium? non est carius: & quomodo consistit navigium? non est fabricator navis: & quomodo navis comparata est? non est edificator: & quomodo domus facta est? non est qui providet: & quomodo per omnia pervadit providentia?*

Solo quoque naturali lumine instructus post alios Gentiles, agnovit Cicero lib. 1. *Tusculan. quest. di- versis: Cum videamus tum arbores frondescere, segetes largi fruges, florere omnia, tum multitudinem pecudum, hominem ipsum contemplatorem cali, possumus ne dubitare nisi his praesit aliquis vel Effector, vel Moderator tanti peris? concludit demum risu explodens Epicuræorum commentum, docentium Mundi machinam ex atomis variis effectam esse nulla cogente natura: sed incursu quodam fortuito; ubi ait: Non temere, nec fortuito facti & creati sumus: sed profecto fuit quadam vis, ad generi consuluit humano.*

268. II.) DEUM sub conceptu *natura Auctori* existere certo & evidenter probat ratio deducta e rerum creatarum *contingentia*. Omnibus enim com pertum est creatas hasce res existere, easque cor tingentes esse. Videmus quippe eas nasci, interi ac corrumpi: porro hoc ipsum Entis summe nece sarii existentiam evincit: quælibet enim res crea potest existere vel non existere: igitur cum in pra dicatis ad rei essentiam pertinentibus ratiocinat rite procedat a distributivo ad collectivum; ta creaturarum collectio erit contingens, ac pote existere vel non existere:

Jam vero si nulla creatura existeret, tunc pro dubio creaturæ a se effici non possent, quia nihil ipsum efficere valet, cum nihil possit esse *sin prius* ac posterius se ipso: Igitur quidpiam cont gens non creatum admittere oportet, a quo ef creaturas posse dicamus. Suppositione autem concessa, hoc ipsum profecto, a quo cætera prod possunt, esset *Ens summe necessarium* & a se, atq adeo DEUS. Nam ut ait Richard. Victorin. l. 1. Trinit. c. 8. *Si nihil a semet ipso fuisset, non esset omn unde ea existere potuissent, quæ suum esse a semet ipsis habent, nec habere valent.*

269. Demum III.) Existere DEUM sub rati *Legislatoris supremi*: Entis *omniscii*, *justi*, ac pro quod mala puniat, bona præmiet, est lumine r notum. Tum quia, si impios quosdam excipi agnoscit id uniuscujusque *conscientia* stimulis m vitæ exagitata, & communis hominum consen Porro ut ait Tullius loc. cit. *Omnium consensus n re vox est.* Et lib. 1. de natur. Deor. dicit: *De autem omnium natura consentit, id verum esse necesse esse igitur DEUM confitendum est.* Ex hoc conscie tiæ remorsu existentiam DEI post alios intulit *En Phryxo* græcus Poeta tragicus dicens:

*Advertite, esse DEUM qui non creditis,
Prævaque mente duplicatis crimina,
Est, est profecto.*

Tum quia, quod existat *legislator supremus, omniscius, iustus, providus, mala puniens* &c. veritas hæc fundamentum est omnis honestatis, estque medium *indispensabiliter necessarium* ad finem, & vitam secundum rationis leges ab homine instituendam: debet igitur esse principium lumine naturæ notum: Alioqui natura deficeret in necessariis, nec esset homini prospectum de mediis *indispensabiliter* requisitis ad finem & honestatem, essetque inferior brutis, quæ melius constituta novimus ad suum finem.

§. IV. .

An possit intervenire ignorantia invincibilis circa multitudinem Deorum?

270. Plerique Naturalistæ suo cerebro confisi cum *Hobbefio, Kemmerichio, Wolffio* & his similibus, Ethnicos idololatrias, etiam sapientes, sine ulla distinctione conantur justificare in admiffa Deorum pluralitate, eo quod de revelata religione nihil ipsis constiterit, naturalis autem ratio potuerit *invincibiliter* errare. Verum in resolvenda quæstione hæc limitatione opus est. Si quis enim habeat aliquam cognitionem *unius DEI*, & erret putando esse alios Deos, quibus divinus cultus tribuendus sit, nullo modo potest per ignorantiam invincibilem excusari. Sic enim dicit Apostolus *ad Rom. 1.* *fuisse inexcusabiles Philosophos, qui cum cognovissent Deum, non sicut DEUM glorificaverunt* &c. Quia ipsamet existimatio *unius veri DEI* erat sufficiens ad illam ignorantiam expellendam, si vellent advertere. Nam qui credit, & agnoscit esse in Reipublica unum supremum Regem, quomodo ignorare potest peculiarem honorem illi debitum non esse alteri tribuendum?

At vero si quis omnino ignoret DEUM verum, & unitatem ejus, excellentiamque supremi Numinis; pro ratione talis ignorantiae vel a culpa, ve a tanta culpa colendi plures DEOS excusari posset. Quia si illa ignorantia culpabilis sit, non excusabit quidem culpam, tamen quatenus ignorantia est aliquo modo minuet illam: Si vero contingat ignorantiam esse invincibilem, excusabit omnem culpam. An autem talis ignorantia contingere quea colligi potest ex dictis a n. 170.) Nempe, illa nunquam datur & datur, vel saltem rarissima e & non potest inveniri, nisi in homine adeo rudi, vix censeatur habere plenum usum rationis, praesertim in his rebus, quae sensum fugiunt. Pro contingere potest in aliquo Gentili, qui & nulla rectam instructionem habet, & per se unum alio inferre non valet, ut aliqui dicuntur repet inter Abyssinos, Brasilios, Hurones & alios barbaros.

Quidquid autem de his sit, id certum est, quod neque hi longo vitae suae tempore hac ignorantia laborent, ut liquet ex n. 251.) & nostro *Erota sheor. pract. 3. n. 12.*) alias deficerent in medio a solute necessario ad finem ultimum obtinendum quod sapientissima DEI gubernatio non patitur. creatura rationali, dicente Augustino: *ut habi unde eam judicet.* Quo etiam fit, ut Plato, Cicero Seneca & alii Philosophi apud D. Aug. l. 7. de *Circ. 12.* non excusentur a culpa, qui cum agnovisse unum summum DEUM, omnium rerum Creatorem, nihilominus plures minores Deos admittunt, quos *Intelligentias*, sive *Demonas*, aut alio nomine *Populares Deos* vocabant, inter quos etiam ponebant quorundam mortuorum hominum animi divinitatis participes effectas.

§. V.

§. V.

Ad lex nat. precipias veram religionem & cultum DEI naturalem?

271. **P**RO decisione hujus quæſiti juvat noſſe quid Gentiles ſenſerint de Religione. Nempe juxta Ciceronem l. 2. de invent. *Religio eſt, quæ ſuperioris cujuſdam nature, quam divinam vocant, curam ceremoniamque aſſert.* Illa proin DEUM ejusque cultum reſpicit. Ad cognatos autem nobiſque conjunctos pietas, vel amicitia, aut obſervantia haberi dicitur, non autem religio, niſi fortasſe quæterus vel per exaggerationem, vel per translationem, quidquid magna cura & ſtudio animi fit, ex religione, vel religioſe fieri aſſeritur. Hac definitione præmiſſa, ad quæſitum:

Non nulli quidem Philoſophi negative reſponderunt. Illi inquam; qui non agnoverunt naturalem obligationem religionis & cultus Divini, hunc enim ipſi penitus abjecerunt, ut teſtatur Lactantius l. 2. *de div. inflit. c. 3.* Quia cum ratione naturali cognocerent falſas eſſe religiones plurium DEorum, quas Gentiles profitebantur, & veram non valerent attingere: ſine religione manſerunt. In iſtorum errore Cajetanus 2. 2. q. 85. a. 1. ſuſpicatur fuiſſe Ariſtotelem.

Verum hi omnes, ut ait Apoſtolus ad Rom. 1. *Dicentes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt.* Nam ſi illi credebant nullum eſſe verum DEUM, quid magis ſultum cogitari poteſt? Si autem agnoſcentes aliquem eſſe verum DEUM, a cujus potentia & providentia pendemus, nihilominus ſenſerunt non eſſe eum colendum: contra omnem etiam naturalem rationem locuti ſunt. Nam ſi ratio naturalis dicat parentes eſſe honorandos, multo magis dicat DEUM verum eſſe colendum.

272. Ab erronea Gentilium quorundam opinione haud longe discessit *Puffendorfius* cum suis sequacibus, qui religionem omnem a Jurisprudencia naturali vel simpliciter rejecit, vel tantum indirecte Jure naturæ attingi contendit, ut innuimus *n. 26* & videri commenta ejus possunt in *Erice scandicæ* *n. 6.* ubi ait: *Cultus DEI per se consideratus ex alio (supernaturali) principio est derivandus.* Jam autem in *Spicilegio Jur. nat. §. 16. f. m. 295.* audacius cit: *Sane nec de religione, quatenus ad salutem animarum post hanc vitam facit, agere ad disciplinam Juris nat. pertinet: & religioni naturali peculiaris a me disciplina assignata fuit, solius nempe Socialitatis humanæ studiū fundans beatitudinem belluinam, cursu hujus vitæ terminatam.*

273. Adductæ opinioni contraria & certa est iste sentientium doctrina tradi solita: *Lege naturæ absolute præceptam esse veram Religionem & cultum DEI.* Cujus veritatis deductio patet ex *n. 26* ubi demonstravimus hominem Jure nat. obstringi inquirendam notitiam de existentia veri DEI, in qua nullus religionis cultus subsistere potest. Quibus addendum est I.) Quia illud a Jure nat. directe & absolute præcipitur, sine quo finis naturalis humani generis nullo modo obtineri & conservari potest, ut liquet ex superius dictis: Porro eum sine religione naturali nullatenus haberi & conservari potest, inde patet: quia illa negata deficeret omnis obligatio interna universalis & efficax naturali juri competens ex voluntate divina, eique simpliciter necessaria. Deficerent quippe officia erga DEUM: hinc enim repugnat ei posse exhiberi extra veram naturalem religionem.

Deficerent quoque officia debita proximo & Republicæ ac Civitati. Non enim posset subsistere *inseparabilis earum firmitas*, quia nec Imperantium n

subdi-

debitorum fat certa foret fides, atque securitas: consequenter deficeret quoque pax externa generis humani, ac proin rueret tota felicitas, utpote deficiente vinculo societatis humanæ, quod a religione cultu, amore, & timore DEI dependet; ut liquet ex verbis Plutarchi n. 266.) relatis.

274. Dein II.) Exclusa omni religione, & cum hac metu divini Numinis, nihil est, quod non audeat libertas naturalis; & ubi quis propriis viribus confusus fuerit, imbecillioribus quælibet pro libitu inferet, & honestatem, pudorem, fidem inter insania vocabula reputabit. Sine religione enim nulla est conscientia refrænans a malo, cum nihil sit, quod ei metum incutiat, & a crimine retrahat. Temporalis autem a Magistratibus inferendæ pænæ metus non arcebit *occulta* crimina; in *manifestis* quoque puniendis Judices parum erunt solliciti, si persuasum sit nullam DEO deberi religionem: proin nec timorem nec amorem ejus, quo ad rite Magistratus sui obendum munus invitentur, habebunt. Judices proin ipsos & Superiores torpere necesse est, aut cum perversis perverti, si eos timor DEI non coerseat, juxta satyram Juvenalis VI. vers. 346. & 347.

Pone seram, cohibe: sed quis custodiet ipsos

Custodes?

Igitur sine naturali religione nec in Principem fidelitas, nec in parentes pietas, neque ullus recti amor & vita homine digna intelligi posset, dicente Lactantio in Epitom. c. 1. *Quid enim tam justum ad æquitatem, tam pium ad honorem, tam necessarium ad salutem, quam DEUM cognoscere ut parentem, venerari ut Dominum, ejusque legi aut præceptis obtemperare? Et lib. 5. it: Ignorat justitiam, qui religionem DEI non tenet.*

An vero lex nat. præcipiat cultum DEI tam *internam* quam *externam*: resolvitur quæstio hæc seq. q. 2. ubi de officiis erga DEUM practicis tractatur.

Hic & nunc sufficiat probasse Jure nat. præceptam esse *veram religionem* inquirendam & amplectendam simul ac *aliquem cultum* DEO exhibendum: deinceps autem examinabimus, qualis ille cultus in specie *tribuendus* sit spectato Jure naturæ.

ARTICULUS. II.

De religione naturali in specie exhibenda DEO per Officia theoretica.

SUMMARIUM.

275. *Officia theoretica consistunt in recte sentiendo DEO.*
276. *Exponuntur quæ sint de illo naturaliter sentienda.*
277. *Credi debet ejus existentia, quam suadet communis sensus.*
278. *Eadem demonstratur ex structura Universi.*
279. *DEI unitas demonstratur ex ejus necessitate.*
280. *DEUS qua Creator demonstratur ex Mundi china.*
281. *Ejus Providentia naturali ratione evincitur.*
282. *Et illius Justitia.*
283. *Imperfectionis exclusio in DEO ostenditur.*
284. *Ex prioribus quatuor alia attributa DEI demonstrantur, nempe quod sit invisibilis.*
285. *Æternus.*
286. *Omnipotens.*
287. *Omniscius,*
288. *Summe bonus bonitate respectiva,*
289. *Supremus Legislato.*
275. **L**iquet jam ex n. 258. ac seq.) religionem naturalem consistere in recte sentiendo DEO, & agendo. Recte sentire de illo spectat officia theoretica: agere autem practica religionis officia concernit, de his seq. cap. agemus; de illis autem innuimus jam Art. preced. ubi decidimus, an hoc Jure nat. obligetur ad aliqua in genere officia erga DEUM

DEUM theoretica : Ad quæ vero in specie exhibenda tenentur, mox determinandum superest.

§. Unicus.

Quænam sint ea, quæ homo etiam rudis de DEO rectè sentire obstringitur, & an illa sint lumine natura nota?

276. Obligatio hujusmodi unumquemque hominem rationis compotem adstringens regulariter ad *quatuor* præcipua capita reducit. Scilicet Jure nat. obligatur homo nosse & ad notitiam hanc contendere I.) Quod DEUS existat : isque sit unus. II.) Mundi Conditor, III.) Providus, justus, atque binc bona præmians, mala puniens. IV.) Quod omnis imperfectionis sit expers. Hæc cum sint lumine nat. nota, ut mox ostendemus, & *vulgarem* DEI notitiam non excedant, ab homine usus rationis compote, sine ignorantia, vel errore vincibili non deficiunt.

Ex his autem enumeratis *quatuor* attributis sequuntur alia illis comprehensa, & sine magna difficultate intellectui rectè disposito, etiam rudi, cogitanti tam manifesta. Scilicet *immortalitas* DEI, *invisibilitas*, *omnipotentia*, *bonitas*, *omniscientia*, *immensitas*, *æternitas*. Quæ omnia fluere ex prioribus *quatuor* perfectionibus, pariter ac singula hic enumerata lumine nature innotuisse etiam Ethnicis scriptoribus palam patet ex sequentibus deductionibus.

EXISTENTIA DEI.

277. *Primum*, ad quod nos lex nat. obligat, est nosse DEUM existere, quod innato lumine nota & cognoscibile esse ostendimus a n. 267.) unde etiam legem nat. præcipue circa hujusmodi notitiæ perfecte acquirendam versari ibidem demonstratum est. Inter plurima autem argumenta primam causam, seu Ens supremum dari probantia, principalem locum apud Gentiles Philosophos tenuit *com-*

munis hac de re *moratorum* hominum *sensus*, teste Seneca *Epist.* 117. dicente : *Deos esse inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio infusa sit, nec ulla quisquam est, adeo extra leges moresque projecta, ut aliquos Deos credat.* Cujus sententiæ fuit etiam *Optorum Princeps* l. 1. de LL. c. 2. *Nulla gens est immanis, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignores quæ Deum habere deceat; tamen habendum sciat.* Et patet ex *Atheniensibus*, qui teste *Apostolo Paulo*, aram Igitur DEO erexerant.

Et quamvis plerique *Ethnici* in suo discursu erint in *hypothesi*, seu circa propositionem, quam scilicet vocant *Minorem*, determinando in partem hunc aut illum esse verum DEUM; nempe alii verum, alii *Mercurium*, *Martem*, *Solem* &c: nihil minus in *thesi*, seu circa *Majorem* fere omnes, præter paucos *Atheos*, conveniunt, lumine naturæ suasi, debere dari aliquod *Ens* supremum, quod ubi & aliis sufficiat ad esse & conservari. Imo quod multi perverse de DEO sentiant, id non intellectus sed voluntatis vitio adscribit *Cicero* l. 1. *Tuscul.* quod dicens : *Multi de Diis prava sentiunt; id enim vitio more effici solet: omnes tamen esse vim & naturam eam arbitrantur.*

278. Alii quoque *Gentiles* ejusdem *Entis* summi existentiam ex *universi* hujus *structura* concludunt, teste *Mercurio Trismegisto* in *Pinandro* (quod quis alius libri hujus auctor est) *cap.* 5. dicens *DEUS* per *singulas* *Mundi* partes *ubique* *splendet*, adeo se notum præstat, ut non intelligere modo: sed ubi & *bus* etiam *ipsis*, ut ita dicam, *contrectare* liceat: cuius dique nostris oculis *obversetur*, seque *objiciat* & *in* ejus *imago*. *Nihil est in rerum natura, quod non aliquid præferat Divinitatis imaginem, id est, quod non quam perfectionem divinam nobis insinuet.*

Ita quippe docet Augustinus *serm.* 141. *aliàs 55. de verb. Dom.* ubi ait : *Invisibilia DEI per ea, qua facta sunt, intellecta conspiciuntur. Interroga Mundum, ornatum cali, fulgorem; dispositionem siderum, solem diei subsistentem, lunam noctis solasium. Interroga terram &c. Interroga mare &c. Interroga aera, quantis volatilibus vigent! Interroga omnia, & vide, si non sensu suo sanquam tibi respondent: DEUS nos fecit. Hac Philosophi nobiles quaesierunt, & ex arte Artificem agnoverunt.*

UNITAS DEI.

279. **D**Emonstrata DEI existentia, etiam *unitatem* ejus lumine nat. notam & cognoscibilem esse evincimus. I.) Summa quippe DEI *necessitas* eum unum demonstrat. Nam si sunt duo summe necessarij, vel ita sunt, ut unus possit existere sine altero, vel alterius, ut existat, ope indiget: si *primum*? satis est ille unus, & alter supervacaneus est. Si *secundum*? nullus est DEUS; quia nullus ex iis est *Eus* summe necessarium. Quod enim est naturæ summe necessariæ, alterius ope ut existat, non indiget.

II.) Id ipsum manifestius demonstrat DEI *omnipotentia*. Etenim DEI appellationi subjecta notio ejusmodi est, ut infinitum aliquod, & infinita vi præditum ad agendum pariter ac resistendum significet. Hoc est, prorsus insuperabile, & quidquid voluerit, summa potestate ac felicitate perficiens: Porro non possunt duo hujusmodi esse; nam cum liberi essent, dissentiri invicem possent: ac perinde neuter illorum esset omnipotens.

Præcipue vero duos Deos *sibi contrarios* non posse dari, prout plures a veteribus confictos & admissos fuisse legimus, hac ratione demonstratur. Si enim tales essent duo, necessario id quod vellent, efficerent simul: & non efficerent. *Facerent enim, quia* qui-

quicumque DEUS est, is est omnipotens, & ne ejus voluntati potest resistere. Cum autem se in cem oppugnarent, nec alter eorum altero esset serior, neque illi cedere vellet, aut posset, *net ageret* quidquam: sed alter alterum præpediret.

III.) Ipsa quoque Mundi *creatio* & *gubernatio* un esse DEUM prædicat. Quippe summe absoluti- tentissimique Imperii natura non plura suprema- pita, sed unum tantummodo exigit, dicente *Hon Multos imperitare malum est, Rex unicus esto.* Quod cum laudaret Philo in Libr. de confus. ling. *non ad civitates & homines magis pertinere dixit, sed ad Mundum & DEUM.*

Demum IV.) In id ipsum collimat communis- minum sensus. Enimvero vel ipsi primi Philof- ac Poetæ, tametsi exterius plures *Deos populare.* luerunt, ne si forte a populari religione recessisse- fuissent, publicam in se concitarent invidiam: ut tamen esse DEUM Deorum, ac supremum *Ens* ri persuasum habebant. Eorum hac super re t- monia refert D. Justinus in libr. de monarchia I. nempe *Eschili, Sophoclis, Philemonis, Orphei, Pith- ve, Platonis, Menandri.*

Athenagoras vero in *Apologia* illis addit *Euripi Philolacum, Pithagoricos*, aliosque cum Aristo qui libr. 12. *Metaph.* rem hanc ex professo tra- Et non desunt ex his Gentiles Auctores, qui a- tam DEI unitatem solo naturali lumine agnover- Ita enim *Antisthenes* apud Cic. de nat. Deor. lib dicebat: *Populares Deos multos, naturalem unum.* Apud Græcos quoque *Sophocles* in tragœd. ait: *profecto est, unus tantum DEUS.* Ejusdem senten- reperies *Marium Tyrium* diss. 1. dicentem: *non deas per terras omnes legem famamque consensient DEUM esse unum, rerum universarum & Regem & trem.*

CREA

CREATIO UNIVERSI.

230. **A**lterum, in quo DEUS cognoscendus nobis a natura proponitur, est, quod *Creator se omnium* extra se. Cum enim manifesta ratio persuadeat omnia visibilia haud extitisse a se ipsis; consequens est, ut pulcherrimum totius mundi opificium primæ causæ omnium causarum, atque adeo soli Enti supremo DEO O. M. attribuamus, quod multi ex Ethnicis confessi sunt. Ita enim Sophocles *carm. comic.* canit :

Celi solique machinam qui condidit,

Vadamque ponti ceruleum, & vim spiritus.

De prima autem creatione hominis audi Ovidi-

metamorph. canentem :

Natus homo est : sive hunc divino semine fecit

Ille Opifex rerum, mundi melioris imago.

His consonat *Arat. Phen. in princip.* dicens :

... qui compita Numine magno

Cuculumque Virum complet pelagusque profundum,

Et pelagi portas : fruimur Jove, & utimur omnes :

Nos genus illius.

Per Jovem enim DEUM verum Opificem intelligi debere, testis est Apostolus Paulus *Act. 17. v. 28.*

Reliquæ demonstrationes DEI qua Creatoris universi, colligi possunt ex discursu a n. 269.) pertractato, dum existentiam Entis summe necessarii lumine nat. cognoscibilem ostendimus, ex hac ipsa etiam creatorem universi inferre facile est.

PROVIDENTIA & JUSTITIA DEI.

II. **T**ertium quod naturalis ratio de DEO non obscure dictat, est, recte persuasum esse de *Providentia & Justitia*, hoc est, quod DEUS omnes humanas cum summa Justitia procuret, remians bona, puniens mala.

Quod providentiam concernit, eam definit Boet. *quarto de consolat. prosa 6ra.* dicens : *Providentia est ipsa*

ipsa illa Divina ratio in summo omnium Principe consistit, quæ cuncta disponit. Dari hanc certo convincitur intellectus humanus I.) ex hac ratione : DEUS Creator est universi hujus, ut supra demonstratum est : igitur non potest ejus curam non habere. Quis enim Operator (ait Ambr. l. 1. de offic. c. 13.) negligat operis sui curam ? quis deserat, & destituat, qui ipse condendum putavit ?

II.) Res hæ corporales & aspectabiles non possunt conservari, sicut nec esse a se ipsis. Constat enim in rebus sublunaribus, inter quas eæ, quæ sunt perfectissimæ, uti est homo, & animas tot causarum egent præparatione & concursu, nascantur ; tot adminiculis externis ut vivant sustentantur : quodsi perfectissima quæ videntur, ita fragilia sunt : quid de imperfectis dicendum sit ; facile concludi potest. Quomodo igitur vel a se ipsis esse, vel conservari sola sui ipsius ope possunt alieno auxilio destituta tanta facilitate extinguuntur & pereunt ?

Debet igitur aliquod supremum dari Numen, quod singulis provideat, & vitæ aut durationis mensuram simulque terminum ejus constituat, ut una numero existentium sublata, suppeditetur & succedat altera. Recte proin a D. Aug. l. 5. de Civitate dei dictum legitur : *Confiteri esse DEUM, & negare, sciam futurorum apertissima insania est.*

III.) Præter commune judicium omnium Gentium, habemus etiam sententias Philosophorum. Hi enim fere omnes Divinitatem, & providentiam statuere, ut fuse ostendit *Augustinus Eugubinus* Opere, *de perenni Philosophia*. Ita quoque docentur Patriarchæ, Prophetæ, & omnes sapientes apud Hebræos, Sacerdotes apud Ægyptios, Magi apud Chaldæos, Gymnosophistæ apud Indos, Druidæ apud Gallos, & præcipuæ Philosophorum sectæ

scilicet apud Græcos : nimirum *Pythagoricorum, Platoniorum, Stoicorum &c.* Cujus opinionis erant & Poetæ, ut liquet ex *Virgil. Bucol.*

impius est, qui - - -

Non curate DEUM credit mortalia quenquam.

Et Tragedus græcus argumento e Cælorum ordine, & aeris variatione DEI providentiam infert, in *Eurip. Heraclid.*

Quippe cum justa manifesta cura

Præbeas nobis documenta calum &c.

282. Ex Providentia autem recta ratio humana facile concludet dari summam in DEO *Justitiam.* Neque enim provida gubernatio mundi sine *justitia* fieri posset, prout id non obscure colligi potest ex regimine terrenorum Magistratum, sicubi *justitia* non administratur. Ibi quippe repugnat rectam dari gubernationem, multo minus bene profuturum iri Reipublicæ. Quo facit; quia si fingamus DEUM non præmiare bona & non punire mala, necesse est cessare totam legem naturæ, & finem naturali creaturæ præfixum extingui, ut ostendimus a n. 247.) Et eleganter ait Epictetus: *Pietatis hoc principium: bene sentire de Diis, qui & sunt, & nos omnes juste ac recte administrant.* In quam sententiam abiit *Plaut. capt.* dicens: *Est profecto DEUS, qui nos agimus audit & videt.* His accinit *Ovid. metamorph.* *Aspiciunt oculis Superi mortalia justis.*

IMPERFECTIONIS EXCLUSIO.

283. *Quartum,* quod Jus nat. unumquemque de DEO sentire jubet, in eo situm est, ut naturali lumine adjuvante persuasi simus *nullam imperfectionem DEUM cadere:* sed potius omnem perfectionem in eo reperiri; puta: de illis perfectionibus, quæ ageri de DEO notia a n. 264.) explicatæ, & quæ rudium magis accommodæ sunt. Inter

S

quas

quas recensentur: quod DEUS sit justissimus, omnipotens, sapientissimus Gubernator; mentiri, simulare, decipere, & decipi, ignorare hominis facta & cogitata, male regere mundum, odisse quæ fecit, velle damnationem nostram *quantum in eo* non possit: Demum quod invidia, livore, æmulatione & similibus aliis non moveatur.

Quamvis enim verissimum sit, nullam in DEU tam *positivam*, quam *negativam* & *mixtam* imperfectionem cadere posse: nihilominus lege naturæ eas solas nosse jubemur, quæ ordinariis mediis, secluso longo studio ac labore, solius rationis & *argis* ope percipi possunt. In reliquis autem *scilicet* perfectionibus Divinis ratio humana singulari studio, aut speciali DEI auxilio non adjectum errare facile possit; eas jure naturali *experte* scire non obligamur, dummodo *positive* nulli DEO imperfectionem affingamus, negando quod est, aut affirmando quod illi non convenit.

Afferta autem omnis imperfectionis exclusio quatenus innato lumine percipi potest, hac ratione evincitur: Intellectus recte dispositus demonstrationibus supra adductis, & communi hominum sensu certo persuasus est, DEUM esse *Ens summe necessarium*: consequens est igitur, ut etiam concedat nullam dari in eo imperfectionem: Alioquin Entis hujus summa necessitas alicui imperfectæ obnoxia deficeret, nec esset summe necessarium quid, siquidem aliqua ex parte foret manens imperfectum. Neque posset esse finis ultimus adæquatus creaturæ rationalis, quia reperta in aliqua imperfectio impediret, quominus beatitudo ad quam creatus est homo, esset *status omnium bonorum aggregatione perfectus*. Demonstrationem hanc confirmat Gentilium opinio, qui cumulum omnium perfectionum, creatas quascunque perfectiones

ceden-

cedentem agnoverunt in DEO, uti colligitur ex
Æschil. in *carm. trag.*

*Es terra & æther, & poli arx est Jupiter,
Es cuncta solus, & aliquid sublimius.*

Hic allusit Tragædus græcus dicens:

DEUS aut eget nullius, aut non est DEUS.

ALIA ATTRIBUTA DEI.

284. Ex demonstratis autem his *quatuor* attributis divinis, sequuntur alia, quæ non difficulter naturalis ratio percipere valeat. Scilicet I.) quod DEUS oculo nostro corporeo sit *Invisibilis*, atque ita non possit sub aliqua externa specie a nobis concipi: sed tanquam aliquid sublimius omnibus, quæ videri possunt, utpote Ens simplicissimum: de quo pariter persuasi erant etiam Ethnici. De illo enim Eurippides Tragædus ita canit:

*Qui cuncta cernit, ipse se cerni vetat,
Mortalis quem nemo videt, videt unicus omnes.*

Et Philem. Poeta comicus ait:

*Dic quaeso, qualem fas putas credi DEUM?
Qui cuncta spectet, ipse non spectabilis.*

285. II. Inde etiam fluit, quod DEUS sit *Æterna*. Hanc ejus æternitatem Cicero lib. 1. *Tusc.* vocat: *Mentem solutam quandam & liberam, seque ab omni concretionem mortali, omnia sentientem & æternam, ipsamque præditam motu SEMPITERNO.* etatissimus quoque Poetarum *Carm. Orph.* ait:

Fictorem conspice Mundi,

Unus is, æternus, suntque omnia facta per unum.

286. III.) Divinam *Omnipotentiam* agnoverunt illos Gentiles cum Ovidio *metamorph. 8.* dicente.

- - *Immensa est finemque potentia Cali*

Non habet, & quidquid Superi voluere peractum est.

287. IV.) Ineffabilem *scientiam* ejus deprædicat Philosophus gentilis Seneca *Epist. 102. ad Lucilium*

lum, dicens: *Nihil DEO clausum est, interest animi & mediis cogitationibus intervenit; ubi etiam eundem Lucillum discipulum suum Philosophiæ Candidatum ad DEI præsentis memoriam habendam adhortatur his verbis: Quid tibi videbitur divina lux, a illam suo loco videris? Hac cogitatio nihil sordidum a mo subsidere finit, nihil humile, nihil crudele: DE omnium rerum esse testes ait. Præclare etiam ca Comœdus Menand. in comic.*

Nec acûs filium Pamphile concuperis,

Quando ipse præsens DEUS inspectat omnia

288. V.) Summam Bonitatem divinam, prætim respectivam Gens quæ non prædicet, nullatur, teste Synesio in oratione de regno, ita dicit: *Bonum DEUM prædicant omnes ubivis terrarum plii, tam sapientes, quam imperiti, iique universi in consensu, atque una voce profitentur: licet quod ad pertinet, variis de DEO sententiis discrepent. De Bonitate dixerat Iphigenius: Nullum Deorum quæ crediderim malum. Et Menand. in Comic. ait: sic DEUS, bonus idem sit necesse est. Bonitas sequitur ex exclusionem omnis imperfectionis & rursus demonstrata.*

289. VI.) Jam ex omnibus his divinis prætionibus lumine naturæ notis, & etiam Ethicorum testimonio evictis duo consuetudinaria mat legis nat. apprime necessaria inferuntur. Præ est: DEUM esse supremum legislatorem, uti et Cicero in somn. ait: *Est rationi vel maxime conveniens illo, qui viget, qui meminit, qui regit & moderatur, atque ita perfectus est, mundo quem condidit, legem nat.* Huic simile alterum est: quod DEUS ut te Creator totius mundi, in omnes homines tantum summam habeat potestatem: sed etiam summum in res a se creatas dominium. De quo Enri Phœntis, ita canit:

*Non possidemus propria Mortales bona,
Sed jus Deorum : nostra dispensatio est,
Et commodata cum volunt, repetunt Dii.*

Atque hæc sunt officia *theoretica*, quæ homo jure naturali DEO exhibere obligatur *recte sentiendo* de eo. Tractandum jam incumbit de officiis *practicis*, quæ in *agendo* consistentibus, quæ scilicet ratione suo agniti Numen colere & amare debeat.

CAPUT II.

De officiis hominis erga DEUM practicis.

ARTICULUS I.

Cultu naturali in genere, DEO practice exhibendo.

SUMMARIUM.

1. Officia practica erga DEUM, consistunt in cultu interno & externo, hic uterque dicitur: Religio erga DEUM.
2. Probatur jure nat. deberi DEO cultum tam internum, quam externum.
3. Homo non semper jubetur uti eodem genere cultus mixti.
4. Solvitur instantia. Et probatur cultum etiam externum deberi DEO, quia hunc exigit conditio hominis, quatenus hic est creatura DEI.
5. Idem cultus debetur DEO per respectum ad officia proximo nostro a nobis exhibenda.
6. Tanto magis, quia illum exigunt officia nostra DEO ipsi a nobis immediate exhibenda.
7. Aliorum Naturalistarum opiniones circa cultum DEI externum.
8. &c. Refelluntur illorum errores circa cultum DEI naturalem.
9. An aliquis cultus naturalis debeat DEO ex justitia?
10. Defenditur affirmativa contra Protestantes.
11. Respondetur contraria rationi.

302. *Regula justii non semper supponit lesionem acta existentem.*
 303. *Officia perfecta debentur DEO ex justitia.*
 304. *Fleischeri opinio contra cultum DEI castigatur.*

§. I.

Quanam precepta naturalia deriventur ex notitia DEI

390. **C**UM nihil sit volitum nisi cognitum : & igne nulla sit cupido ; hominem , priusquam tunc ne sua culpa in notitiam veri DEI venisset , a cultu ei reddendo, facile excusari potuisse , nemo est qui inficias eat , ex quo autem pervenit in agnitione ejus, tanquam Entis summe necessarii, ne cognitio illa sit pure speculativa & inutilis : qualem fuisse in Ethnicis Philosophis observavit Apostolus ad Rom. I. dicens : *qui cum cognovissent DEUM , non sibi DEUM glorificaverunt, aut gratias egerunt : sed evanescunt in cogitationibus suis ; proxime & in actu 2do obligatur ad officia practica ei exhibenda per rectius cultum , qui nihil aliud est , quam cogniti Numini veneratio , certis natura legibus definita. Et dividitur in internum : Qui est veneratio mentis DEO devotissime tantum actibus concepta. Ac in externum : Quae est veneratio mentis DEO devota externis quoque signis exhibita. Ex hoc autem generali Juris nat. praecipio sequuntur specialia, tam affirmativa, nempe Amorem honoris, & obedientiae ; quam negativa praecipia prohibentia quidquid cultui divino adversatur, quae omnia uno verbo dicuntur Religio in DEUM. Ita teste Lactantio lib. 5. ubi ait : Si est pietas agnoscere DEUM, cujus cognitionis hac summa est , ut eum colat ignorat utique justitiam, qui Religionem DEI non tenet*

Hanc ipsam religionem Seneca tragedus reponit in puritate animi ab omni noxa liberi, dicens : *Quis animus pulcherrimus DEI cultus est. Recta qui religione habita & animi puritate approbata vel in vasculo fluctus complectetur homo ea omnia*
 quae

quæ Auctori & supremo Legislatori suo debet. Demum satisfaciet naturali obligationi tendendi ad finem proprium sibi a Creatore præfixum, scilicet ad felicitatem naturæ rationali consentaneam, quæ acquiri aliter quam per conjunctionem *moralement* hominis cum DEO, & exhibitionem officiorum ei debitorum, non potest. Quo autem plenius exponantur practica erga DEUM officia, hic in præceptis *generice* adductis asserta: decidenda occurrunt nonnulla dubia circa obligationem cultus interni & externi DEO exhibendi. Hinc

§. II.

An lex nat. præcipiat cultum & adorationem DEI per actus tam internos quam externos exhibendam?

291. **Q**uidquid aliqui e Protestantibus Naturalistis hic infra refellendis, erronee in contrarium sentiant, certum est omnibus vere doctis & piis utrumque cultum & adorationem DEI tam internam quam externam, seu *mixtam*, homini lege nat. præceptam esse tunc, *quando præcepti naturalis observatio urget, ut eum etiam externe colamus*; quod communiter ex his motivis deducitur.

I.) Quia cum homo anima & corpore constet, & utrumque a DEO habeat: utrumque debet DEO exhibere hostiam viventem, ac ei placentem, in cultum & adorationem ejus. Neque enim est ratio cur sola anima, & non etiam corpus ab illa animatum hac cultus divini lege obstringatur.

II.) Moraliter & humano modo loquendo, non facile possumus reverenter ad DEUM accedere, nisi corpore ipso signa reverentiæ exhibeamus, & per corpus ipsum etiam animum componamus: hic est enim modus homini maxime connaturalis. Et licet interdum possumus per spiritum ad DEUM ascendere sine compositione corporis; raro tamen & ex

longa adorandi consuetudine facilitas hæc oriri potest. Hinc cultus exterior homini præcipitur tanquam maxime connaturalis.

III.) Cultus religiosus exigit, ut homo etiam exterius se ostendat servum ac cultorem DEI: hoc quoque etiam ipsa ratio dicitur; ostendit autem se talem per veri Numinis verum cultum exteriorem: Igitur hic modus DEUM colendi si juris nat. obligatione continetur. Legi hac superest. D. Th. 2. 2. q. 84. a. 2. tum *Juden in Heyden Tempel. Picard. de ceremonies & coutumes religieuses, Simancas in Catholic. Instit. tit. 1 n. 5. Suar. tom. 3. p. 3. d. 37. f. 3.*

292. Non tamen ita intelligendus est cultus *mixtus* a lege nat. esse præceptus, ut æstimet homo obligari ad utendum semper hoc genere cultus & adorationis: Est enim hoc præceptum *mixtum*, quod non pro semper obligat, & hinc sicut potest homo multis temporibus non adorare DEUM, ita potest, si velit, sæpe adorare mente, sine usu membrorum corporis, quia æquæ ratio & cultus interior prior est, & non dependet a posteriori. Imo utilissimum est sæpe exercere animum in hoc interni cultus modo, ut homo assuescat contemplationi primæ causæ, possit DEUM suum adorare etiam ubi non est communitas exercendi externa signa adorationis.

proin

293. Non obstat, quod cultus DEI externus si jure *positivo* divino, vel humano præceptus. Nihil cultus DEI externus *communis* appellatus, quare est interni complementum & index, seu *mixtus* signis naturalibus expressus, non est juris positivi ullius: *naturalis*: bene autem cultus externus *specialis* est, seu prout est arbitrariis ritibus definitus.

Qua-

Qualis est ille, qui certa Sacrificia & solennitates ac ritus, & cæremonias determinat, a solo jure positivo procedit. Cultus itaque externus *communis* in quantum pertinet ad jus nat. consistit in actionibus *externis*, interna officia repræsentantibus. Et quidem I.) In obsequiis *debiti amoris*, faciendo *generaliter* ea, quæ per rationis lumen dicitur Creator: v. g. *obeundam mortem* propter ejus veram existentiam, gloriam, religionem &c. II.) In officio *laudis*, honoris & reverentiæ indice. III.) In invocatione pro beneficiis accipiendis, & gratiarum actione pro acceptis. IV.) In officiis *debiti timoris*, fugiendo & impediendo ea, quæ DEO ingrata nobis ipsa ratio promulgat, & sic de multis aliis:

Atqui enumerata officia cultus externi erga DEUM sunt nat. jure præcepta. Quia singula hæc determinate exiguntur ab amore, in ordine ad felicitatem, seu pacem cum DEO habendam *simpliciter* necessario. Nam I.) determinate exiguntur *respectu hominis*, qui obligatur ad aliqua officia Creatori suo exhibenda. Amor enim necessarius DEO a rationali creatura simpliciter debitus exigit *cultum* particulariter consistentem in *observantia* omnium *legum naturalium*, ut per se patet: porro impossibile est absque actionibus externis observare omnes naturæ leges, maxime *affirmativas*: Igitur hac ex parte exigit cultum DEI externum.

Prout autem cultus hic consistit in *laude & gratiarum actione externa* &c, eum exigi ab amore DEO debito, hunc in modum probatur: Amor necessarius, DEOque *simpliciter* debitus est *procuratio boni*, seu cultus non qualiscunque: verum DEO simpliciter competentis respectu *sortis* hominis, cujus ille est Creator, & conservator; Atqui talis non est solus cultus internus, quia respectu hominis *qua talis*, seu qua compositi ex anima & corpore,

insufficiens, nec completus in suo genere, nisi sit **externo conjunctus** : Itaque cultus respectu hominis, qua compositi ex anima & corpore, DEO simpliciter competens debet esse interno externo conjunctus. Neque enim concipi potest, quomodo quis v. g. mortem pro DEO, & ejus laude oppetat *mere interne*, in illis circumstantiis, quando præceptum naturale urget pati tormenta, & mori pro illo : talis autem præcepti naturalis observatio est verus & practicus DEI cultus.

294. Deducitur etiam II.) quod cultus DEI naturalis externus *communis* interno conjunctus consistens in impletione legis naturæ, exigatur ab amore per *respectum ad officia proximo nostro* exhibenda. Amor enim necessarius, DEOque simpliciter debitus exigit cultum DEO *positive* competentem non modo respectu sui : sed etiam respectu proximi. Quia homo obligatur jure nat. ut ob amorem DEI diligat etiam proximum suum, eique in plerisque casibus sit auxilio in illis, quæ necessaria sunt ad notitiam DEI acquirendam, ad veram religionem insinuandam, vel ad errantem in via salutis reducendum in semitam rectam, & scandala ab eo amovenda : Prout obstringuntur parentes liberis suis prodesse bona educatione, in illis saltem quæ naturalem religionem concernunt ; unusquisque etiam obligatus est bona de se exempla præbere aliis, fidem in rebus honestis & licitis datam sancte tenere : in jurejurando nedum veritatem asserere : sed etiam in ejus executione fidelitatem observare. &c.

Hæc omnia & singula prout *ex obedientia* erga DEUM rationalis naturæ Auctorem & Legislatorem fieri debent, sunt aliquis cultus DEI : Atqui non est cultus solummodo *privatus, internus, occultus*, quia *insufficiens ad hunc finem*, DEOque non satis dignus,
nisi

nisi sit externo conjunctus, uti fert vulgare illud: *juste jurare, est DEUM adorare*, qualis adoratio sine externa Numinis invocatione fieri utique in juramento nequit, prout nec in danda eleemosyna, quando eam dare jure nat. obligamur: &c. Igitur cultus *respectu proximi* DEO simpliciter ab homine debitus est internus externo conjunctus, in iis casibus, quando naturale præceptum urget hujusmodi actus exercendos.

295. Deducitur quoque 3tio.) Prædictum cultum exigi ab amore, quem homo exhibere tenetur *immediate ipsi DEO*, persolvendo ei officia specialiter debita. Quia *primo*: DEUS qua sapientissimus Conditor formando hominem *compositum ex anima & corpore*, evidenter habuit, & etiam habere debuit finem, non qualemcunque; sed *respectu talis compositi sibi congruum*, secus enim redundaret imperfectio in Creatorem: Igitur debuit pro fine intendere bonum sui, non qualemcunque: sed *ratione talis compositi sibi specialiter competens*: Atqui tale bonum non est cultus solum *internus*; quia *respectu hominis qua corporei non completus, nec sufficiens*; Itaque DEUS formando hominem qua anima & corpore constantem, non solum habuit pro fine cultum *internum*: sed etiam *internum externo conjunctum, animo & corpore exhibendum*. *Secundo*: Cultus solummodo *internus, occultus ac privatus*, neque *respectu hominis, qua anima & corpore constantis*, neque *respectu proximi est sufficiens & completus*, neque DEO sat dignus & competens: Igitur DEUS non modo *exigit*: sed & *exigere debet respectu sui cultum quoque externum, seu mixtum*, in illis circumstantiis, quando legis nat. observatio urget, ut eum *externe exhibeamus*.

§. III.

Quid alii Naturalista de cultu DEI externo sentiant ?

296. **C**OMmentatores Puffendorffii in varias circa hanc materiam abiire opiniones. Thomassius enim in *Jurisprud. divin. L. 2. c. 1.* negat cultum DEI externum naturali jure præceptum, I.) *Et quod ratio sibi soli relicta nihil deprehendat respectu DEI, unde inferat eum coli velle, hujus ipsius causam assignans: quod DEO opus haud sit cultu exteriori.* II.) *Quod ratio neque aliquid deprehendat respectu hominis ipsius, ex quo concludat cultum exterioriorem; quia signa externa laudationis, invocationis, gratiarum actionis inter homines quidem sunt necessaria, cum hi aliorum actus internos non introspeciant: hæc autem ratio cessat in DEO cordium scrutatore.* III.) *Quod eadem ratio sua neque aliquid deprehendat respectu socialitatis humanæ, ex quo cultus DEI externus veluti debitus inferri possit. Tum quod socialitas humana vitæque tranquillitas, etiam omisso hoc cultu per se ac necessario nil lædatur. Tum quod socialitatis humanæ finis primarius sit felicitas: secundarius vero cultus DEI externus, tanquam medium promovendæ felicitatis. Tum demum, quod cultus externi finis sit beatitudo aeterna, non autem socialitatis humanæ felicitas. Ex his præmissis concludit ille dicens: Nullam esse divisionem religionis in naturalem & revelatam, cum omnis religio prout denotat cultum DEI externum, sit revelata.*

Thomassii in Puffendorffium commentaria & commenta secutus est Engelbrechtus Dunze *disp. 4. ad fin. Jurisprud. Thomassiana*, ubi defendit hanc thesin: *Homo ex ratione sibi relicta non potest demonstrare DEUM cultu externo esse prosequendum.* Ejusdem mentis est post alios Kemmerichius, qui in *Elem. J. N. & G. c. 4. ad §. 7. f. m. 65.* scribit: *Respectu DEI ratio nullam cultus externi necessitatem videt, quia DEUS est*

est scrutator cordium, cui non opus est interna animi sensa per externa signa revelari. &c. Horum vestigia sequitur *Fleischerus* cum reliquis Thomassii Amanuentibus.

297. Nihilominus ratiocinatio Naturalistarum hujusmodi inconcussam veritatem nixam fundamentis hic a n. 291.) adductis minime enervat. Momenta vero a Thomassio congesta facili negotio diluuntur. Nam ad I.) Respondent Eruditi ac pii Viri: ex eo, quod DEO opus haud sit cultu exteriori, imperite concludit Auctor, hunc ei jure nat. non deberi. Ille enim neque cultu interno opus habet, quem tamen admittit hic Moralista. Ad II.) Utor verbis D. Thomæ 2. 2. q. 91. a. 1. dicentis, quod cultus etiam exterior jure nat. exhibendus sit DEO, non quidem ut ei, qui est inspector cordium, nostros conceptus manifestemus: sed ut nos ipsos & alios ad ejus reverentiam inducamus. Et ideo necessaria est laus oris (& similis alia exterior) non quidem propter DEUM: sed propter ipsum laudantem, cujus affectus excitatur ad DEUM ex laude ipsius. Homo enim cum animam & corpus habeat a DEO, utriusque hujus substantiæ facultatibus obligatur exhibere debita officia Creatori suo.

Ad III.) Rationis ultimæ cum suis confirmationibus adductæ falsitas inde patet imo.) Quia etiam juxta ipsummet Thomassium l. c. n. 22. cultus DEI est fundamentum omnis obligationis ac fiduciæ mutue in socialitate humana necessariæ: igitur cognitus & sufficienter declaratus esse debet. Alioquin nedum læditur socialitas humana: sed prorsus tollitur, quia hoc casu fieret belluina & irrationabilis sine officii erga DEUM completis. Confer sanio rem hac in parte Gentilis Philosophi Plutarchi opinionem, supra hic n. 266.) laudatam. 2do.) Enorme est assertum Christiani Naturalistæ, quod socialitatis huma-

humunæ finis *primarius sit felicitas* : jam vero *secundarius* cultus DEI externus : Ille enim pervertit ordinem & dispositionem humanæ naturæ *Conditoris*, qui *totam* ejus felicitatem naturalem in impletione suæ divinæ voluntatis per lumen rationis intimatæ consistere voluit. *Societas* autem *humana*, prout consistit in vita, mutuo amore, pace & quiete tranquilla, est potius *effectus* impletæ divinæ illius voluntatis, ad normam ejus societatis, qua fruuntur Cælestes incolæ in beata patria.

298. Ac proin 3tio.) non subsistit ultima confirmatio. Cultus quippe externi finis idem est ac interni, hoc enim atque illo tenemur servitutem nostram, non minus quo ad animam, quam quo ad corpus exhibere Creatori nostro debitam : Atqui spectato præcise jure nat. finis interni cultus est felicitas *natura rationali proportionata*, sic, ut *temporanea* sit finis secundarius, *spiritualis* vero, etiam ultra hanc vitam extensa sit finis primarius, ut ostendimus n. 246.) igitur &c. Reliqua Protestantium Sophorum & Theosophorum momenta, si quid probarent, id solum evincere possent, quod jus nat. præcepto suo *affirmativo* non determinaverit *certum stabilem modum* cultus & adorationis *externæ*, quam nec *internæ*, quo constanter & immutabiliter DEUM colamus, vel adoremus : sed illum reliquerit arbitrio uniuscujusque hominum pro statu naturæ *primigenio* : pro statu vero *hypothetico* & *civilis* voluerit eum dependere qua ab arbitrio proprio, qua a jure positivo, qua a circumstantiis eum exigentibus, ut sit, dum obligamur DEUM profiteri coram Tyranno, & mori pro eo, si opus fuerit. Tunc enim adest præceptum naturale determinatum, externa hac professione internæ conjuncta colendi Creatorem &c. Verum cum hæc certa nobis sint, facile in unam conspiraremus sententiam, si
his

his folis contenti forent Adversarii. Interea tamen ex illorum supra adductis argumentis minime sequitur tam internum quam externum cultum DEI non esse jure nat. etiam *in genere* præceptum, quod iis negantibus, serio & constanter defendimus ac profitemur.

§. IV.

An aliquis cultus, seu officium practicum debeat DEO ex justitia?

299. **EX** quo utrumque cultum internum juxta ac externum DEO jure nat. deberi conclusimus, oritur inde quæstio: an ille debitus sit ex *justitia*, vel sola naturali *religione*: aut ex *mero decoro* aut *honesto*, cum etiam ex his folis motivis exerciti actus dicantur ex jure nat. provenire, quatenus naturali rationi sunt conformes?

Ansam autem quæsito huic præbuit *Fleischerus* cum suis sequacibus, qui in *Inst. J. N. & G. l. 2. c. 1. §. 49. f.m. 235.* ait, ad cultum *internum* nos obligari ex *regula justitiae esse absolum dicere*, eo, quod *regula justitiae supponant læsionem*: Deus autem a creatura lædi haud possit. His non contentus addit: neque ex *regulis decori* nos obligari *spectata ratione*, eo: quod DEUM bono aliquo afficere neque ejus conceptus, neque virium nostrarum imbecillitas admittat. Cultum igitur DEI *internum ex solis regulis honesti* deducit, verum cum hac digna Christiano Naturalista limitatione: *ut ne nobis falso persuadeamus, ac si illum hanc ob causam instituire debeamus, NB. ut DEI gloriam promoveamus. Imo ac si gloria DEI promoveatur, agendo justa, honesta, ac decora, vanissima persuasio, ac non nisi ingenio SUPERSTITIOSO digna.* Præoccupando autem tela contraria, addit: *Neque contradicere Apostolum I. Cor. 10. v. 31. dicentem: sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia ad gloriam DEI facite. Cur autem*

autem Apostolus per hujusmodi verba non contradicat assertæ doctrinæ suæ : mox assert rationem: *Cum hoc saltem dicere videatur, quod bonis concessis uti debeamus, ut alii videant nos magni facere concedentem.*

Morali huic subjungit Fleischerus *ibid.* *omnes eos, qui ubique circa actiones suas gloriam DEI crepant, hoc ideo agere, quod facile convinci queant, actiones eorum, neque vere honestas, neque justas, neque utiles esse. Confugiunt (inquit) hanc ob causam ad rem sublimem, & STULTITIAM suam tegere satagunt gloria divina prætextu.* Hæc ille de cultu DEI interno, quid autem de externo sapiat; patet jam ex præcedente quæstione.

300. Sanior autem Jurisprudencia nat. detestatur hunc Protestantici scriptoris DEO injurium, & veritati contrarium errorem. Omnes quippe vere Prudentes ad propositam quæstionem respondent: Cultum & officia perfecta jure nat. *præcepta*, qualia sunt v. g. DEUM agnoscere ut naturæ Auctorem, non blasphemare, eum timere, revereri &c. esse illi debita ex justitia. Uti enim liquet ex n. 74.) Omnis obligatio naturalis fundatur in debito naturali necessario, ac obligatione indispensabili, sub reatu culpa & pena necessario explenda: prout patet in exemplis. Sive enim obligatio hæc provenerit ex justitia mere legali naturali, quam universalem vocant, a qua prohibetur v. g. blasphemia, infidelitas, desperatio &c. ac precipitur agnitio DEI, rectus de eo sensus, & fides vera, spes &c:

Sive demum procedat obligatio hæc ex justitia coînutativa seu stricta ac rigorosa, quælibet ex his uti necessario ad actum vel ejus omissionem obligat: ita necessario ac ex justitia executioni per creaturam rationalem mandanda est; idque ob hanc rationem: Quia omnis actus, quem DEUS qua naturæ Auctor

Autor & supremus rerum omnium Dominus *necessario* potest exigere a sua rationali creatura, est ei ex iustitia debitus: Atqui inter officia hominis erga DEUM jure naturali præcepta, sunt tales actus, quos DEUS qua naturæ Auctor *necessario* exigere potest; imo defacto *exigit*, ne blasphemetur, ut pro vero DEO & Domino agnoscat, timeatur &c, et quidem *exigit necessario*, nisi enim hæc exigeret, negaret seipsum, ut patet ex n. 263.)

Hi igitur & similes actus sunt illi ex iustitia *universalis* debiti. Juxta dicenda enim hic c. 4. art. 4. Iustitiæ naturalis universalis, seu legalis prout distinctæ a commutativa, objectum immediatum est *observatio juris alicujus*, vi cuius potest quis v. g. a me exigere actum sibi debitum.

301. Nec refert, quod DEUS non possit a creatura lædi: id enim solum de *entitate divina* verum est, seu quod *in se ipso*, ac bonis suis *intrinsicis* læsioni nullo modo sit obnoxius. Lædi tamen adhuc potest, imo sæpissime ab ingrata creatura sua læditur in bonis suis *extrinsicis*, ac jure quod habet adversus illam sibi lege naturali obligatam, ut eum agnoscat, amet revereatur, colat & timeat implendo naturalia officia sua erga eum. Alioqui non esset ratio, cur blasphemus, perjuros, idololatrias, Atheos, ac *meros Naturalistas*, aliosque sibi debita officia jure nat. præcepta non persolventes, & ab his alios, qua dictis, qua scriptis impie avertentes puniat?

302. Falsum quoque est, quod *regula justitiae* semper supponat actu existentem *laesionem*: id quippe habet locum in restitutione, compensatione, ac reparatione juris alieni læsi, supposito facto aliquo damnum inferente & injuriam: Ante læsionem tamen ejus, circa persolutionem debiti, iustitia *universalis*, seu in genere sumpta, cum sit *virtus*

moralis observativa per se juris alicujus, seu cum per l. 10. ff. de J. & J. sit constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi, illa potius attendit ad aequalitatem actionis cum jure alterius exigente eam, nec ullam præsupponit, aut prærequirit læsionem: sed potius exigit debiti actus solutionem, seu exhibitionem, ne alter in suo jure ledatur per ejus culpabilem omissionem. Si autem casus versetur circa obligationem ex justitia commutativa ortam, tunc hæc prout est observativa juris proprietatis, attendet ad medium, seu aequalitatem rei, quæ alteri debetur.

Quodsi forte lis moveatur *de nomine*, opponendo: justitiam proprie & stricte talem non habere locum in officiis erga DEUM, sicut nec erga *seipsum*; eo, quia non ad *aequalitatem cum jure alterius* fiat. Contra erit: Etsi enim non habeat locum *aequalitas cum jure* divino proprietatis: bene tamen adhuc habebit *aequalitas cum jure* Divino exigente certam actionem sibi necessario debitam, juxta dicta *n. preced.* Quia licet forte non haberetur justitia *rigorosa* proprie talis ac *commutativa* inter DEUM & hominem: optime tamen adhuc justitia naturalis *universalis*, quam etiam *suo modo* esse rigorosam, utpote eam, quæ *necessariam* debiti obligationem inducit, cum *D. Thoma* defendunt graves Theologi, & nos infra probabimus *a n. 564. & n. 648.*)

Quanquam ex communi sententia etiam justitia *commutativa* seu rigorosissima datur *in creatura rationali* erga DEUM, imo etiam *erga seipsum*, quatenus homo respectu corporis, vitæ & talentorum non agit dominum: sed merum administratorem ac *usuarium* salva rei substantia, quam si destruat, v.g. culpabili actione mutilando, vel occidendo *seipsum*, inferet injuriam DEO, penes quem vitæ & membrorum

brorum homini concessorum *directum* dominium manet.

303. Ex hoc discursu sequitur : internum pariter ac externum DEI cultum , quoties hic spectat ad officia perfecta , seu in naturali debito *necessario* fundata , deberi illi ex justitia : Contra vero , si fuerit cultus ille mere *supererogatorius* , & liberaliter assumptus , hic procedet ex regulis solius *decori* & *bonestis* , prout non fundati in debito naturali absolute necessario.

Excipe tamen adhuc eos actus , qui *liberaliter* quidem erga DEUM exerciti , aut promissi sunt : sed jam transferunt sub jus nat. *hypotheticum*. Exempli gratia : si votum de re meliori DEO mere liberaliter factum est ; factio ejus fuit quidem ex solo *decoro* & *honesto* non fundato in prædicto debito naturali : impletio tamen ejus debita jam erit etiam ex *justitia* , & non ex sola religione ; juxta naturale axioma : *Contractus, pacta, & promissiones acceptatae ac honeste ab initio sunt voluntatis : ex post facto necessitatis*. Neque enim DEI conditio potest hic esse deterior conditione hominis : Atqui promissio mere liberalis homini spontanee facta *honeste* , & ab altero acceptata inducit obligationem juris nat. *hypothetici* , seu ex suppositione liberi consensus ortam , ac constituit interdum eam , quæ spectat ad justitiam *commutativam* , si scilicet promittens intenderit se ita obligare : interdum illam , quæ ad solam justitiam *universalem* naturalem reducitur , qualis est , si promissor se ex *sola fidelitate* obligavit , quin ad restitutionem ullam teneatur &c.

Igitur sicut actus hujusmodi , quamvis alias priusquam essent promissi , non spectabant ad actus justitiæ , & poterant ex alio titulo exerceri : nihilominus ex allegata hypothesi consensus , spectant ad aliquam justitiæ naturalis speciem ; ita actus

DEO promissi, præter titulum religionis, spectabunt pariter ad obligationem alicujus justitiæ, ut docet *D. Th.* & liquet ex dictis a n. 578. & 648.)

304. Quod autem *Fleischerus* cum similibus aliis Naturalistis invehatur in eos, qui per actus suos legi naturali conformes ac DEO debitos conantur quantum in iis est, *gloriam ejus promovere*, illosque *stultitia* damnet, ac verba Gentium Apostoli ad suum errorem perverse detorqueat: alia confutatione non eget, quam ut opinio ejus recte disposito intellectui hominis Christiani, imo & Ethnici, qui non omnino rudis, aut temerarie impius est, trutinæ relinquatur. Sana enim ratio cuique suasor est: hominem esse creatum ad DEi perfectiones manifestandas ejusque Gloriam, pariter ac v. g. avem esse creatam ad volatum, & pro utilitate hominum, vel ad decorem Universi:

Sicut igitur volucres naturæ suæ *necessitate* illis funguntur officiis ad quæ creatæ sunt: ita homo naturalem suam *libertatem* obligatur eo impendere, ut per officia sibi propria tendat ad finem sibi a suo Creatore præfixum: consequenter, quantum in illo est, ac naturaliter potest, manifestare perfectiones divinas, ejusque Gloriam promovere obligatur.

Nec obstat quod DEUS promotione hac, & gloria non indigeat: etenim patet jam responsio a n. 297.) ex *D. Th.* & etiam ethnicis Sophis adducta, quod promotio hæc gloriæ divinæ non quidem DEO necessaria sit: bene tamen homini ipsi, cui naturali lege *necessitas* hæc officiorum erga suum Creatorem juste imposita est. Et certe neque Rex aliquis creatus indiget, ut subditus suus homo rusticus se agnoscat pro supremo Principe, aut tenue tributum dimidii v. g. floreni fideliter solvat: subditus tamen quia subditus est, ex sua parte obligatur hæc implere, & quidem ex aliqua justitia.

ART.

ARTICULUS II.

De officiis naturalibus in sua specie practice exhibendis DEO.

SUMMARIUM.

305. *Ad qua officia practica erga DEUM obligemur ?*
 306. *DEUS potest credi fide naturali.*
 307. *Homo in fide naturali fundatus debet tendere ad finem suum per media proportionata.*
 308. *Amor DEI naturalis est unum ex precipuis mediis.*
 309. *Qui amor sufficiat ad preceptum nat. implendum ?*
 310. *Decernitur questio contra Jansenium &c.*
 311. *Satisfit contrariis.*
 312. *DEUS diligendus amore natur. nedum concupiscentiæ : sed etiam benevolentiaæ , eoque summe appetiatiivo naturaliter.*
 313. *Pœnitentia post peccatum jure nat. precipitur. Es quid de mortificatione dicendum ?*
 314. *Quæ sint vitia officiis DEO debitis contraria ?*
 315. *Atheismus tolerandus a Protestantibus asseritur.*
 316. *Atheus in Polonia vivus exurit.*
 317. *&c. Polytheismus, infidelitas, perjurium, voti violatio prohibentur.*

§. I.

Quæ sint officia practica de jure nat. per actus qua internos, qua externos DEO exhibenda.

305. **L** Oquendo de actibus *internis* patet jam ex *n. 261.*) hominem jure nat. obligari I.) ad notitiam & agnitionem DEI secundum vires quibus pollet, inquirendam & habendam. Hæc enim est fundamentum omnium aliorum officiorum, & felicitatis naturalis, ac initium æternæ, juxta explanationem adductam hic *n. 256.*) Debet quoque II.) perfectiones divinas agnoscere eas, quæ lumine naturæ agnosci possunt, aut saltem ex notio-

ne *Entis absolute necessari* facile perceptibiles sunt, quales supra a n. 276.) ostendimus: *Existentiam, & unitatem DEI, qua Creatoris, Gubernatoris, providi, iusti mala punientis, bona remunerantis.* Qui cum sit *invisibilis*, debet igitur III.) de existentia ejus, & prædictarum illius perfectionum haberi *fides naturalis*, cujus firmitas fundatur in demonstrationibus superius adductis, ac argumentis, quæ recta ratio cuique insinuare potest.

306. Nec obstat *Puffendorffii* & ejus sequacium persuasio, volentium DEUM non posse credi fide naturali, eo quod donum fidei ex supernaturali revelatione habeatur. Contra enim est, quod actus hujusmodi procedere possint ex diversis principiis, ita ut qua parte procedit ex motivo mere naturali, sit naturalis; supernaturalis vero quatenus ex motivo supernaturali veracitatis, infallibilitatis, revelationis divinæ oritur. Et ita pleraque objecta ex fide divina credimus, quæ tamen naturali ratione scimus, ut docet, D. Th. 1. 2. q. 63. a. 3. ad 4.

Tanto minus solida est ratio illa Protestantium, qua hi falso supponunt actum fidei naturalis de DEI existentia semper fieri, vel esse debere supernaturalem. Ita quippe illi de suo (ut dicunt, ac si Superis placet) *beato* Luthero habent firmam fidem, quod cælesti beatitudine jam fruatur: & tamen actus fidei hujus certo *non est supernaturalis*, ut per se patet intelligentibus: imo *nec naturalis*: cum ex nullo principio lumine nat. noto per conclusionem absolute certam procedat.

307. Ita autem modo præallegato homo in animo suo comparatus per actus *theoreticos*, ac in fide naturali de DEO solide fundatus obstringitur IV.) practice tendere ad *finem suum naturalem*, vitam suam & actiones conformando voluntati Creatoris sui agniti per lumen nat. ejusque legem nat. imple-

implere per ea, quæ diximus a n. 290.) Ac proin tenetur V.) *spem suam summam & ultimam*, non in divitiis, vanitate & fluxis rebus: sed in solo DEO naturæ Auctore plene reponere. Quia spes *objectiva* ultima & summa hominis, etiam abstra- hendo a supernaturali statu spectati, nequit esse alia quam ipse DEUS, qui unice est *summum bonum* ejus, & *finis adequate ultimus*: Igitur extra hunc solum *spem summam & ultimam*, sive formalem, sive ob- jectivam in alio bono apparente reponere, sicut Creatori injurium est, ita lege nat. prohibitum.

308. Demum VI. Inter alia practica officia ho- minis, debetur DEO *amor* statui naturali conve- niens. Cum vero juxta Christi D. verba naturalem hanc obligationem exponentis Math. 22. v. 37. a dilectione *universa lex pendeat*: hinc ex DEI amore ei rite exhibito sequuntur omnia illi competentia officia practice exercenda, nempe *timor filialis, ho- nor, cultus DEI tam internus, quam externus, obediencia debita, gratiarum actio, invocatio ejus in periculis anime & corporis, & reconciliatio post admissam culpam*. Hæc enim singula exigit universalis lex amoris, qua homo tenetur erga suum summe bonum Au- ctorem & Patrem. Sed dubium oritur:

§. II.

Qui amor requiratur, vel sufficiat ad implendum naturale preceptum de DEO amando?

309. CERTUM est duplicem dari amorem, *concu- piscentia* scilicet, quo DEUM diligimus ut *nostrum* seu *nobis* bonum, diciturque bonitas hæc divina *respectiva*: & amorem *benevolentia*, quo DEUM diligimus ideo, quia *in se ipso* summum bo- num est omni amore dignissimum; bonitas hæc vocatur *absoluta*, amor autem hic dicitur propter bonitatem DEI *absolutam*: ille autem propter *re- spectivam*, seu propter suum proprium *interesse* eli- citus.

citus. Quod tamen interesse potest spectari vel præcise quo ad commoda *temporanea*, ut sunt divitiæ, sanitas &c. vel quo ad *æterna*, quatenus nobis bona sunt, & per se appetibilia; uti est beatitudo illa perfecta, felicitas sine termino &c. Demum alius amor est *intensivus*, quo ad vehementiam actus: alius *appretiativus*, quo ad æstimationem objecti. His suppositis:

310. Communissima recte sentientium contra *Jansenium* & ei similes doctrina est, quod homo vi legis nat. teneatur amare DEUM super omnia amore *concupiscentiæ* & *benevolentia*, eoque summe *appretiativo*, pro possibilitate virium, quas homo ad amandum actu habet: Idque patet ex his momentis. I.) Tenetur ita amare amore *concupiscentiæ*: Connaturale enim homini est, ut amet eum, quem bonum erga se experitur, vel sperat. Atqui ille bonitatem hanc DEI *respectivam* in omnibus, quæ habet, & sperare potest, liberalem experitur, confitente vel ipso Satana, Job. I. v. 10. *Vallasti cum beneficiis*; Cum itaque bonum naturaliter non possit non amari; sequitur hominem naturali præcepto obstringi ad amandum DEUM amore prædicto,

II.) At neque amor *benevolentia* illi negari potest: Cum lumine naturali doceamur Ens summe *bonum* in se ipso, & ipsam substantialem bonitatem propter se ipsam amandam esse. Id enim etiam absoluta rationalis creaturæ erga DEUM, qua suum ultimum & adæquatum finem obligatio exigit. Contrarius vero Heterodoxorum error ad Atheismum viam sternit. Qui apud Habert. *theol. dogm. tom. 3. de spe. c. 2. f. 597.* his terminis exprimitur: *Amor nostri est velut prima radix, ex qua oriuntur & crescunt ceteri amores: ac proinde una est ratio amandi DEUM, scilicet bonitas ejus relative ad nos spectata, fictitiumque ac prorsus impossibile, amare DEUM quatenus præcise bonus*

in se est. Absurdo huic errori convulso alias per D. Th. 1. p. q. 60. a. 5. Puffendorffius, Thomassius cum reliquis sequacibus suis superædificarunt *socialitatis* suæ principium, ad quam ut omnium corda & animos converterent, DEO debitum *benevolentie* amorem cum aliis officiis a Jurisprudencia naturali exclusum ad moralem Theologiam imperite relegarunt.

311. Opponent quidem illi, in præsentī statu naturæ lapsæ homo sine speciali gratia non potest aliquem actum amoris supernaturalis elicere : ad impossibile proin nequit obligari. Sed prætextus hic errorem eorum non sanat. Quia Jus nat. non obligat hominem ut amore *benevolentie ac amicitiæ* DEUM amet super omnia *etiam supernaturaliter*, ac determinate, licet non sit instructus mediis supernaturalibus : Sed potius adstringit eum, *ut faciat id quod potest.* Ita quippe & nos debitores nostros, qui toti debito solvendo non sunt, obligamus adhuc ad solvendum id, quod possunt : Porro potest homo lapsus *solis* naturæ viribus amare DEUM super omnia *amore naturali*, tum *concupiscentiæ*, tum *benevolentie & amicitiæ* efficaci quo *ad effectum* : id est tali, ut cum eo stare non possit voluntas peccandi mortaliter ; adeoque etiam quo *ad effectum*, pro *brevi tempore*, quo durat.

Nam potest homo in præsentī statu naturæ lapsæ non adjutus auxilio sibi indebito cognoscere DEUM, ut primum principium & finem ultimum in esse naturæ, adeoque ut summe & super omnia bonum bonitate tum respectiva tum absoluta : Igitur cum DEUS repræsentatus sub tali ratione boni contineatur intra objectum naturale voluntatis, etiam potest (seclusa gravi tentatione aliove impedimento) solis naturæ viribus in illum sic cognitum ferri amore proportionato, eoque *efficaci* saltem ad *breve tempus*, cum

nullum adfit fundamentum dicendi, quod id vires ejus superet. Hinc damnata est a Pontifice *Bajana* propof. 36. *Amor naturalis, qui ex viribus natura oritur, ex sola Philosophia per elationem præfumptionis humanæ cum injuria crucis Christi defenditur a nonnullis Doctõribus.*

312. Quod etiam III.) DEUS jure nat. diligendus fit amore fumme *appreciativo*, id est ita, ut paratus fit vitam & omnia fua bona amittere potius, quam legem ejus deliberate transgredi: res probatione non eget consideranti DEUM esse largitorem & Dominum omnium, ac nihil esse bonum, cui DEUS eique debita obedientia postponi queat.

§. III.

An ad naturalia officia hominis erga DEUM spectet, post peccatum pœnitentiam agere?

313. **Q**UAMVIS sæpius hic laudati Naturalistæ cum *Thomaffio* & *Fleischero* quæstionem hanc ad superstitionem & stultitiam relegent, nihilominus prudenti dubio vacat: hominem in peccatum mortale lapsum jure nat. obligatum esse ad agendam pœnitentiam.

Quia I.) id necessario exigit officium amoris, quem peccator Creatori suo naturaliter debet, & requiritur ad felicitatem naturæ humanæ propriam; seu ad pacem cum DEO habendam est actus simpliciter necessarius: Jam vero uti eleganter ait *Cicero* lib. I. de natur. Deor. *Nemo restitit DEO & pacem habuit.* ac *Regius Psaltes* ait: *non est pax impiis.*

Huc facit II.) Quod pœnitentia sit virtus una ex moralibus, quæ spectant ad justitiam naturalem, pariter ac aliæ hujusmodi virtutes, uti sunt *Obedientia, timor DEI* &c. III.) Illam agnoverunt Ethnici, ut videre est apud *Stobæum* *serm. 44. in proem. legum Selenici & Charonda*, *Platonem* l. 10. de legib. & *L. B. de Cherbury de Religion. Gent. c. 15. f. 263.*

Unde

Unde Augustinus lib. de duab. animab. contra Manich. c. 14. ait : *Vox est ista natura , neminem stultum rei hujus notitia deseruit. Hoc nobis nisi penitus insitum esset, periremus. Potest aliquis dicere, non se peccare : non autem sibi esse, si peccaverit, penitendum ; NULLA BARBARIES dicere audebit , id tamen & dicunt & scribunt Protestantes cum Thomasso, Fleischero &c.*

Nec refert, quod peccator solis naturæ viribus non possit redire in amicitiam cum DEO offenso. Quia non ideo naturalis obligatio poenitendi desinit ex parte hominis : immensa autem Misericordia divina in nullo statu naturæ defuit , neque deest cum auxilio gratiæ suæ his, qui conantur ea , quæ actu possunt , ut colligi potest ex decis. a n. 251.

Certe enim Gentiles ante Christi adventum nihil audiverunt de auxilio *superna gratiæ*, & tamen *penitentiam* post crimen admissum agendam, naturali lumine edocti existimabant. Etenim præter eos quos hic supra in testimonium adduximus, Ovidius projectæ alioqui vitæ Ethnicus, ubi quadantenus ad cor rediit, suasit eam nedum serio instituendam ; sed etiam de die in diem *non differendam* , ac peccatorum occasiones fugiendas. Ita enim canit l. i. de Remed. amor.

*Principiis obsta : sero medicina paratur ,
Cum mala per longas invaluere moras ,
Sed nec te incertus venturas differ in horas :
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.*

Et Periander Atheniensis Philosophus monet ; *cum peccaveris, subeat te poenitentia.* Horatius quoque L. 3. Carm. 24. coævus suos docuerat , veram poenitentiam fieri non posse , nisi cupiditatibus fræna imponantur :

*Scelerum si bene poenitet,
Eradenda Cupidinis
Prævi sunt alimenta.*

Hoc

Hoc autem loco suboritur quæstio : An *penitentia externa*, seu corporis mortificationes sint licitæ & juri naturali conformes? Negant quidem cum *Puffendorffio*, *Thomassio*, *Webero*, *Wolffio* Protestantium Naturalistæ, eo quod jus nat. prohibeat sui ipsius occisionem, mutilationem, percussionem, inediâ confectionem, & omnem injuriam in suum corpus ac vitam, cujus homo non habet dominium: & quod DEUS ipse displicere sibi *externas* poenitentias non obscure significet, ubi ait *Joel. 2. v, 12. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.*

Verum contra sanam rationem, & omnem rectæ doctrinæ consequentiam nituntur naturales Sophistæ illi. Licet enim *penitentia externa* in eleemosynis, jejuniis moderatis, & corporis mortificatione consistens non sit lege nat. *determinate* præcepta: nihilominus *neque* etiam est *prohibita*. Atque adeo spectat ad legem nat. *concessivam*.

Sicut igitur nil obstante ratione contraria, quod homo non habeat dominium vitæ, corporis sui, & membrorum, adhuc licite potest fatigare & affligere corpus suum per labores *externos*, vigiliis, inediâ *moderatam*, & sexcenta pericula, quibus se exponit militiam militando, mercaturam exercendo, serviles labores circa agriculturam exantlando &c, quia habet sibi a DEO concessum *usum* vitæ & membrorum corporis sui, ad hujusmodi & alia exercitia, propter bonum publicum, vel honorem sui Principis, aut ob suam propriam, eamque temporalem utilitatem prudenter obeunda; Ita pariter, imo fortiori ratione permittitur uti *externis* qua fortunæ, qua *corporis* facultatibus ad *bonum anime sue*, & ad divinam gloriam: cum DEI conditio nequeat esse deterior conditione Principis creati, Reipublicæ, & negotiorum hujus vitæ temporalium, propter quæ homines mundani *longe molestiores* afflictationes,

tiones, imo plerique etiam præmaturam mortem subeunt & oppetunt. Hæc enim omnia consequuntur *statum nature adventitium*, quem Originale peccatum ac naturæ integræ *corruptio* invexit simul cum vitæ hujus miseriis tam internis, quam externis, quibus sublevandis permiffa sunt etiam idonea remedia, a nostro labore, voluntate, & divino concursu dependentia.

Alioqui neque pro bono publico liceret militi mortem oppetere, ærumnisque belli, ac vulneribus corpus suum exponere. Imo, nemo obligaretur unquam Martyrium pro *vera Religione* perpeti, obstante ratione protestantica supra adducta, si hæc sanæ menti conformis est. Ad cujus confirmationem non recte adducitur textus ex *Joel*. Ibi enim sermo est de *penitentia ficta*, mere *apparente*, pure externa, nec conjuncta cum *interno* dolore, ac vitæ pessimæ emendatione, qualem etiam Ethnicici detestabantur, uti patet ex adductis testimoniis. Dein, quia scissio vestimentorum damnum quidem vestem suam scindenti infert: sed nullam connexionem sive cum *interno* dolore, sive cum *externa* poenitentia & *corporis* peccato obnoxii mortificatione habet:

Contra vero *externa* poenitentia *interna* ac *seria* conjuncta, quod efficax & DEO accepta fuerit, patet in exemplo *Ninivitarum*, Jonæ cap. 3. Dicere autem cum hodiernis Naturalistis, *Ninivitas* peccasse contra legem nat. quod *externas* mortificationes, jejunia, cilicia &c *sponte & libere* pro suis peccatis assumpserint, dementis cerebri est.

§. IV.

Quæ sint vitia Officiis DEO naturaliter debitis contraria?

314. **I**nter *negativa* juris nat. præcepta primum locum obtinent ea, quæ prohibent quidam
noti-

notitiæ DEI cultuique ei *necessario* debito oppositum est, adeo ut singulis officiis tam theoreticis quam practicis supra explicatis contrarie opponantur actus prohibiti interni & externi divino honori repugnantes. Imo etiam omnis ignorantia, ac error vincibilis. In specie vero prohibetur : I.) *Atheismus*, seu impia opinio, qua homo studiose negat DEUM existere : aut voluntarie dubitat de ejus existentia.

315. Protestantici quidem Moralitæ in utramq; partem disputant circa tolerantiam impiæ *Atheistarum* sectæ, ita ut Hobbesius hic supra relatus solum *imprudentiæ*, non item *injustitiæ* Atheum arguat. Imo ibidem asseruit Atheismum jure nat. non esse prohibitum, eo quod Lex nat. *voluntatem solam*, non item actum intellectus, in quo Atheismus consistit, obstringat.

Kemmerichius autem in Puffendorffio enucleato. c. 4. n. 57. f. m. 70. eidem impietati patrocinator dicens : *Ceterum hoc affirmaverim, panis Atheum, quamdiu tranquille vixit, juste haud affici, etsi notorius sit, quoniam Atheismus speculativus est error intellectus, errores vero intellectus legibus & panis corrigi nequeunt.* Opinio hæc si Christiano, imo quocunque alio sanæ mentis Naturalista & Theosopho digna est, manifeste aperit viam cuique sentiendi & scribendi de DEO ac religione, quidquid impie velit : quia *errores intellectus legibus & panis corrigi nequeunt.* Hoc autem argumentum mutuatus est ille a Lutheri ratiocinio, quo ipse tam suos recens tunc in Germaniam in vectos, quam *Joannis Hussii* errores propugnare nitebatur.

316. Mirum sane est ! quod Christiani Magistratus hujusmodi commentaria & commenta vendi, emi & legi impune tolerant, cum tamen ethnicus *Plato* in suis Legibus Lib. 10. contra temerarios de religione & divino cultu scriptores hanc dictasse sententiam legatur : *Primo in correctionis carcerem,*

non

non minus quam quinquennium permansuros Judex conjiciat -- quodsi rursus impietatis crimine condemnabuntur, morte plectantur.

Idem Ethnicus L. 2. de Republ. a suis Græcis prohibuit legi *Homerum*, *Hesiodum* & similes iis Poetas (qui soli tunc apud Græcos morum erant scriptores) eo quod de DEO non sine injuria ejus canerent & scriberent. Solis Christianis Naturalis juris Interpretibus fas est sentire hodie de DEO, & religione quidquid lubet. Quanquam olim in Regno Poloniæ circa Annum 1701. Petricoviæ in generalibus Regni Judiciis *Petrus LYSCHZINIUS* qui alias *tranquille vixerat*, publicis flammis vivus exustus sit, pro hoc solo pentametro in publicum obstinata malitia evulgato:

Numina nomina sunt, vera chymara DEUS.

Certe Atheum hunc eripuisset ultrici pyræ *Kemmerichius*, & Magistratum fatius illi devovisset, eo quod notorie impium quidem hominem, *tranquille* tamen viventem infami rogo addixerit.

317. Prohibetur II.) *Polytheismus*. Uti enim demonstratum est a n. 279.) admissa pluralitate Deorum impediret unus alterum, quo minus vel bonum regimen ab illis administraretur, vel alteruter eorum non succumberet æmuli sui viribus, ita vero uterque esset miser & jurgiis expositus, prout in excidio Trojæ contigisse fingit Poeta:

*Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo,
Sæpe premente DEO, fert DEUS alter opem.*

318. Exesse etiam jubetur III.) *Omnis infidelitas, idololatria, hæresis, superstitio, vana observantia, magia, divinatio, tentatio DEI, sacrilegium*, ac ejusmodi alii errores, prava de DEO sentientium, aut divinis abutentium. Quia hæc & similia directe repugnant *Amori* DEO naturaliter debito, & ad pacem cum DEO habendam simpliciter necessario.

Eo-

Eodem naturali jure IV.) Profligantur *blasphemia & maledicta* in DEUM, aliæque injuriæ, verbis aut factis prolatae. Unde non Athei solum, Polythei & Idololatræ: sed blasphemi quoque, qui DEUM injustum, aut mundum male gubernare, rebus humanis non fatis consulere, vel alia similia de i^o proferunt, impii esse & contra jus nat. delinquere noscuntur, pariter ac ii, qui in ejus S. Evangelium aut Sacramenta, crucem Christi &c maledictum aliquod evomunt, vel *interne* sentiunt.

319. Huc spectat V.) *Juramentum*, seu invocatio DEI, aut rei divinæ in testimonium adductæ. Quod erit contra jus nat. 1.) si desit necessitas vel iudicii, in quo litigatur, vel alterius gravis causæ. 2.) Si desit res justa, licita, honesta. 3.) Si absit veritas saltem animo apprehensa. *Ratio* horum est. Quia in his casibus rationalis creatura abutitur adorando nomine Creatoris sui, vel re ab eo facta, v. g. sole, per quem falso jurat &c. Et licet hic alter abusus videretur solam creaturam falso in testimonium invocatam afficere: nihilominus *indirecte* afficit etiam Creatorem ejus, sicut qui contemnit artefactum, contemnit Artificem, & qui abutitur sui Principis scriptura, infert injuriam Principi ipsi, D. Th. 2. 2. q. 89. & q. 98. Nec refert, an fuerit juramentum *assertorium*, vel *promissorium*. Nam jus nat. non distinguit circa conditiones ad juramentum quodvis requisitas, quas hic recensuimus. Et perinde perjurus es, si DEUM qua *veracem* in testimonium vocaveris, si eum qua evictorem aut fidejussorem imploraveris, dicendo v. g. *sicut DEUS fidelis est, ita fideliter implebo, quod promitto*. In utroque enim casu aut veracitate, aut fidelitate divina abutens gravem ei injuriam irrogas, si jurata promissa tua culpa non imples.

§20. Dubio quoque vacat, naturali jure prohiberi VI.) *Apostasiam, abnegationem DEI, vel religionis vere; non minus ac violationem Voti DEO sponte & libere nuncupati de meliori bono. Voti enim infractio est perduellio & perfidia in DEUM, quam etiam Ethnici, Luthero & ejus sequacibus faniores, teste Cic. de Offic. l. 1. tum l. 2. de L. L. (ubi ait: caute vota redilunt) & Alex. ab Alex. l. 3. c. 22. demum Valer. Max. l. 7. c. 1. detestabantur in iis, qui vota Diis suis libere facta violabant. Imo contra Vestales Virgines pæna capitis statuta fuit, si quæ voti sui pertæsa, a castis Dea Veste obsequiis ad sacrilegos concubitus recesserit.*

Ethnicis non ignotam voti obligationem Naturæ Auctor declaravit Eccl. 5. v. 3. *Si quid vovisti DEO, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio: NB. sed quodcumque voveris, redde.* An autem naturali huic, ac Divinæ Jurisprudentiæ conforme sit Novatorum dogma: *Promissiones & vota quæcumque, nisi fiant de rebus a DEO præceptis, impia, sunt, & nihil ad DEI cultum faciunt?* judicet qui naturalem obligationem promissionis homini factæ perfectam habet: inde enim colliget, an Creatoris nostri conditio deterior hac in parte esse possit.

ARTICULUS. III.

De analogia finis naturæ humanæ, & religionis naturalis, cum fine Christianæ religionis.

SUMMARIUM.

321. *An idem sit finis nat. humana, qui & religionis Christianæ? Refertur opinio negans.*
322. *&c. Affirmativa est certa: quod finis hic idem sit quo ad substantiam, diversus quo ad modum tendendi.*
325. *An jus nat. religionis discrimen admittat? Refertur sententia Grotii.*

326. &c. *Ejus opinio vera est quo ad principia nat. generalia tantum.*
328. &c. *Ostenditur id instantiis variorum statuum.*
330. *Utrum religio interna ab omni imperio humano sit libera?*
331. &c. *Decernitur questio contra libertatem autonomicam.*
333. *Magistratus tenentur jure nat. ad impediendam libertatem autonomicam, quando vires suppetunt.*
334. &c. *Constantini & Justiniani exempla contra libertatem credendi.*
336. &c. *Momenta contraria pro libertate credendi afferuntur, & refelluntur.*
341. &c. *Quo sensu verum sit, DEUM neminem cogere ad veram religionem naturalem, vel revelatam?*
344. &c. *Tolerantia zizaniorum non probat libertatem autonomicam.*

§. I.

An finis natura humana & religionis naturalis, in statu quo vivimus, sit diversus a fine Religionis Christianae?

321. **D**iversum esse contendunt Protestantium Naturalistæ, e quibus *Velthuisus* operum suorum Tom. I. c. 9. a f. 368. ait: *sub Magistratu Christiano naturali uti jure non licet, eo quod diversum finem habeat jus nat. a jure positivo Christianorum.* Clarius id ipsum exponit *Puffend.* in epist. ad Amicos, f. m. III. *Juris naturalis finis ac usus intra terminos hujus vite coercetur.* Et in libello de offic. hom. & civ. l. I. c. 4. §. 8. dicit: *Certum est effectum hujus religionis naturalis intra spheram hujus vite terminari.* *Fleischerus Inst. J. N. & G. l. 2. c. 1. n. 60. & seq. f. m. 240.* affirmat, quod *lumen rationis pro scopo habeat saltem felicitatem hujus vite: felicitatem vero alterius ignoret.*

Ex

Ex his autem hunc in modum ratiocinantur : Hominis, qua homo est, & jure nat. regitur, finis est sola felicitas naturalis hujus vitæ termino clausa : Hominis autem Christiani qua Christianus est, finis est felicitas supernaturalis & revelata alterius vitæ : Atqui hi duo fines sunt essentialiter diversi : Nihil igitur illi commune secum habent. Hinc *l. c.* concludit Puffendorffius : *DEUS est finis Religionis Christianæ : non autem juris naturæ.*

322. Communissima vero & certa vere Eruditorum ac piorum sententia est, quæ errores hujusmodi detestatur, docetque : Finem naturæ humanæ & religionis naturalis in statu quo nunc vivimus, scilicet *elevato*, eoque non *primigenio*, verum *adventitio* & *civili* sub Christo Reparatore, Magistratibus, & lege positiva tam divina quam humana constituto, esse quo ad *substantiam* omnino eundem cum fine religionis Christianæ, nec differre unum ab altero, nisi *quo ad modum*.

Neque prolixa demonstratione assertio hæc opus habet. Enimvero I.) apud omnes qui se homines esse profitentur, in confessio esse debet, quod *finis natura humana* ultimus & adæquatus, pariter ac religionis naturalis non sit alius, quam ipse DEUS obtinendus ab homine *per cognitionem ejus & amorem naturalem* sibi proportionatum. Finis quoque *hominis qua Christiani*, & religionis ejus, per quam dirigitur, alius etiam non est, quam hic ipse DEUS possidendus ab homine *per cognitionem & amorem ejus supernaturalem* : Consequens itaque est, ut finis utriusque sit adæquate idem *quo ad substantiam*, & sola intersit differentia *quo ad modum*, quod nempe natura humana abstracta a religione Christiana consideretur ut sibi soli relicta, ac mediis *pure connaturalibus* provisa : Contra vero eadem natura in Christiano reperta, præter naturalia me-

dia, habet etiam auxilia *superna* accommodata eidem fini *supernaturaliter* obtinendo.

Finis igitur supernaturaliter obtinendus non est finis *ulterior* ac *alius*, ad quam natura humana tendere deberet, ut frustra contendit *Puffendorffius*; sed potius idem ipse finis est, præbens indigentiae causam homini, ut idoneis, seu supernaturalibus mediis opus habeat, quibus ad eum perveniat. Sicut igitur propterea quod DEUS tanquam *prima veritas* sit finis intellectus, & tanquam *summa bonitas* finis sit voluntatis nostræ, non sequitur DEUM esse duos fines: sed est finis unus diverso modo se communicans & movens: ita similiter in casu præsentis quæstionis.

323. Dein II.) Lex & religio naturalis pro viribus observata *suo modo* disponit, & manuducit ad religionem Christianam: Cum enim juxta n. 251.) DEUS *facientibus quod in se est*, non deneget gratiam; hinc servantibus jura naturæ deesse non potest: sed ex quo omnes vult *serio* salvare, Misericordia ejus subministrat necessaria media, quibus donum *veræ* fidei Christianæ consequantur: servantibus item religionem naturalem deesse nequit *notitia prima & vulgaris* de DEO, ut Ente primo, provido ac justo, bonorum præmiatore, malorum vindice, & consequenter de *anime immortalitate*, ac de *altera vita* saltem aliqua.

Et quidem deesse nequit *notitia vulgaris* de DEO uno, & *anime immortalitate*. Quia recta gubernatio divina non patitur ut creatura ad DEUM possidendum creata deficiat in mediis ad finem hunc obtinendum *absolute* necessariis. Servantibus autem religionem naturalem mens semper magis magisque habilis redditur ad servandam diutius legem nat. etiam totam, saltem in *serio proposito*, & extra diuturnas ac graves tentationes. Itaque per religionem

gionem naturalem homo semper magis magisque disponitur ad talem animi statum, cui DEUS pro sua *seria* omnes salvandi voluntate deesse nequit negando gratiam, atque adeo *hac mediante* certo deducitur ad religionem Christianam.

324. Neque igitur erronee fingendi sunt diversi fines legis & religionis naturalis a fine religionis Christianæ, alioqui duo summa bona, & duæ beatitudines objectivæ omne possibile bonum complectentes, naturalis una, supernaturalis altera perniciose fingerentur: Neque lex & religio nat. pro statu naturæ humanæ, in quo vivimus, prudenter abstrahi potest a statu elevationis & *fide revelata*, sine qua, sicut juxta n. 232.) in statu legis naturæ, a tempore prævaricationis Adami usque ad tempus datæ Circumcisionis, & inde usque ad Christum Reparatorem, nemo Mortalium æternam salutem consecutus est, quin illa aliquomodo in eam influeret; ita & nunc nec religio naturalis sine Christiana, neque hæc sine naturali rite observata cuiuspiam adultationis compoti præbet viam ad DEUM, tanquam finem ultimum beatifice obtinendum.

Multo minus dici potest effectum religionis nat. intra sphæram hujus vitæ terminari, cum pateat jam *religionem naturalem* esse manuuctionem quandam & *dispositionem* mere negativam ad Christianam religionem, ut colligi potest ex n. 257.)

§. II.

An jus nat. ita sit commune omnibus hominibus, quin religionis discrimen admittat?

325. **A**ffirmative respondet H. Grot. de J. B. & P. l. 2. c. 15. §. 8. dicens: *Jus natura ita omnibus commune est, ut religionis discrimen non admittat.* Hac propositione tanquam absolute certo oraculo nixi Grossii sequaces ubique in suis Lucubrationibus

crepant Ecclesiæ præcepta & impedimenta Matrimonii *solo* jure ipsius introducta neminem obligare; statum religiosum, immunitatem personarum sacrarum, cælibatum & id genus alia non debere tolerari: Quia in statu legis naturæ hæc nusquam locum aliquem habuere. Ac proin libellum repudii in Matrimonio *de presenti* rite contracto & consummato, etiam hodie inter Christianos licitum esse: quia hic jure nat. spectato licitus est inter Turcas, Indos & Sinenses, aliosque homines barbaros: Atqui jus nat. ita omnibus commune est, ut religionis discrimen non admittat: igitur quod licet Turcis, Indis, & Sinensibus aliisque barbaris, permixtum ac licitum est etiam Christianis: his proin libellus repudii absolute est licitus.

Quo autem ineptius hoc argumentum est, eo plures in perniciosam traxit opinionem, qua persuasi sunt, sufficere Christiano, si omni positiva lege seposita solius naturalis juris ejusque in proprio cerebro fundati rationem habeat.

326. Larvam igitur sophismati huic detractus demonstratum eo, adductam Grotii propositionem in parte esse veram, in parte falsam, erroneam, ac in laqueum & perniciem animarum prolatam. Et quidem *vera* illa est quo ad principia *moralia* Juris nat. *generalissima*, qualia sunt: *bonum esse faciendum: malum fugiendum* &c, ac etiam quo ad conclusiones, quæ ex illis principiis manifeste & immediate sequuntur, uti sunt: igitur *non est blasphemandum: furandum* &c, de quibus diximus a n. 223.)

Omnino autem *falsa* est I.) quo ad conclusiones, quæ ex principiis illis moralibus tantum mediate sequuntur, & difficilius penetrantur. Istæ enim ignorari possunt. Unde *D. Thomas* (quem Grotius sæpius citat.) *I. 2. q. 94. a. 4.* ait: *Lex*

NATURA

natura quantum ad prima principia communia est eadem apud omnes, & secundum rectitudinem, & secundum notitiam: sed ut in paucioribus (id est quo ad alia præcepta secundaria & particularia, uti idem S. Doctor explicat ibid. art. 6.) potest deficere etiam quantum ad notitiam. Sicut apud Germanos olim latrocinium non reputabatur iniquum &c. Et exemplo sunt illi scriptores a n. 116.) adducti, qui mendacium, fornicationem, perjurium &c a peccato contra jus naturæ commisso excusabant.

327. Homines igitur etiam non omnino rudes, imo & subtiliter eruditi circa conclusiones hujusmodi errare possunt: ne itaque errent, præter jus nat. & propria dictamina errori obnoxia, siquidem Christiani sunt, debent veram juris nat. v. g. *mendacium* prohibentis, interpretationem requirere a religione Christiana, in ejus sacris codicibus reperturi infallibilem jurisprudentiam etiam naturalem, per naturæ Auctorem declaratam Sap. I. v. II. *Os quod mentitur, occidit animam*, quod ipsum reperire est in S. Evangelio: *sit sermo vester est: est, non: non. &c.* Simile quid habetur circa libellum repudii, & alia multa.

Contra vero: apud *Turcas, Indos, Sinenses* certo non sunt reperturi hujusmodi jurium expositionem. Hinc liquet, quod licet jus nat. commune sit omnibus *quo ad principia generalissima*, & non admittat religionis discrimen circa illa, bene tamen circa veritates juris naturalis *quo ad casus particulares*, ut jam patet ex *Novatorum* doctrina, qui in sua religione *mendacia* licita, *vota* DEO supererogatorie facta esse impia, *libidinem vagam* regulis honestatis necessariæ non esse contrariam, *concupinatum* qui non jure matrimonii exercetur, non esse contra jus naturæ, ex mente *Grotii* loc. cit. lib. I. c. 2. §. 6. 2. & l. 2. c. 20. §. 42. *quia est scortatio privilegiata*, ibid l. 2. c.

5. §. 15 in not. cum aliis hujusmodi absurdis asserere non dubitarunt. Quæ cum in eorum *Protestantica religione* admittantur ; reprobentur autem a *santa Catholica Ecclesia* : evidens est, quod jus naturæ quo ad prædictas conclusiones , *pro diversitate religionum* diversas patiatur interpretationes : Non igitur quo ad omnia est commune omnibus, quin religionis discrimen admittat.

328. Demum II.) Non vivimus in statu *naturæ puræ* & fictitio, neque in illo *primigenio*, in quo paucis horis vixerat Protoplastes noster Adamus ante peccatum: qui si in innocentia permanisset, nullas forte obligationes alias quam solas absolutas habuisset ; verum vivimus in statu naturæ *corruptæ* , eoque *adventitio* , *civili* , quem multæ obligationes *accessoria*, ac *hypothetica* naturales , ex variis contractibus , promissionibus , pactis , ac innumeris circumstantiis ortæ consequuntur, adeo ut quot status hominum *adventitii*, *compositi*, vel *simplices* reperiuntur, totidem aliæ & aliæ obligationes naturales *hypothetica* & *accessoria* adsint necesse est ; ut patere potest consideranti statum Conjugalem , Herilem , Civitatis, Monarchicum, Democraticum, Aristocraticum, Oeconomicum, Ecclesiasticum, Civilem &c. Homines enim in uno quoque ex his statu habent certas obligationes *naturales hypotheticas* , quas non habent cæteri, qui extra hunc statum vivunt.

329. Huc facit tandem III.) Quod H. Grotius loc. cit. l. 1. c. 1. §. 6. & l. 2. c. 25. §. 3. ubi jus nat. dividit in *præceptivum* ac *concessivum* , cum aliis Dd. teneat privilegia homini a naturali jure concessa circa *vitam*, *libertatem*, *existimationem*, tam extrinseca ; quam intrinseca habere rationem juris nat. *proprie* dicti : Et tamen legitimus Superior, etiam creatus , illis ex justa causa derogare possit : Igitur superius ab eodem Auctore asserta propositio non est illi-

illimitate vera : sed *captiosa*. Nam jus illud nat. *concessivum* etiam intra religionem Catholicam , quæ sola una & vera est , admittit frequens discrimen , prout patet ex eo, quod v. g. illi homines, qui se & suum corpus DEO devoverunt , a natura concessio uxorem ducendi privilegio uti licite aut valide nequeant , item omnes Christiani cibis ab Ecclesia vetitis licite vesci , & matrimonia cum certis juris positivi impedimentis contrahere non possint.

In aliis vero , iisque falsis a Catholica distinctis religionibus innumera hujusmodi discrimina, & juris nat. tam concessivi quam præceptivi (saltem in casibus *particularibus*, qui non ita immediate ex generalissimis moralibus illis principiis fluunt) dari nemo prudens ambiget ; si ad morales unicujusque sectæ hujus observationes animum adverterit, prout manifestum est in exemplo de libello repudii :

Apud Catholicos enim post matrimonium *de presenti* validum & consummatum , si ob crimen v. g. fornicationis , aut in vitam mariti machinationis, uxor hujusmodi quo ad thorum repudiata nubat alteri viro, rea est adulterii jure nat. prohibiti : apud *Protestantes* autem & reliquos *Novatores* nulli culpæ obnoxia censetur. Plura adhuc exempla præbent, Turcica, Judaica, aliæque sectæ : Qua igitur doctrinæ consequentia docent *Grotiani* sequaces : *Jus nat. ita omnibus commune esse, quin religionis discrimen admittat ?* pro diversitate enim religionis , diversæ sunt interpretationes juris naturalis, *non manifeste* ex primis generalibus principiis moralibus fluentis.

§. III.

Utrum religio interna jure nat. ab omni imperio humano, & potestate coactiva sit libera ?

330. **I**Nter alias de lege nat. quæstiones nobilissima est hæc. Ejus enim decisio in clytæ

Genti Germanorum multo, eoque etiam Illustri stetit sanguine, ex quo Magistri prurientes auribus *Lutherus & Calvinus* autonomicam *libertatem credendi*, seu die *Stellung der Religion* in S. Romano - Germanicum Imperium invecturi, qua scriptis & prædicationibus, qua Civium ad seditionem contra Principes incitatis animis, eo conatus suos sæculo decimoquinto perduxerunt, ut scissa in partes Christi Ecclesia, multis centenis hominum millibus, per cruenta & obstinata bella e medio sublatis, everfa tranquillitate publica, fortunis cum sanguine exhaustis, rerum diu desideratarum, per suos sequaces potiti sunt Protestantium Antesignani. Qui ad perennem rei memoriam, pro basi & fundamento novi sui Evangelii hanc sectatoribus suis reliquerunt tesseram: *Religio jure naturali & Gentium ab omni imperio humano ac potestate coactiva est libera*. Quam propositionem nonnulli ex recentioribus Naturalistis Protestantium limitant: *dummodo Republica non obsit*.

Verum adeo perniciosus error viam pandens ad *Atheismum*, *Polytheismum*, & *Indifferentismum*, omnemque aliam impietatem & hæresim, non merebatur tantum sanguinis profluvium, utpote legi naturali, DEO naturæ Auctori, felicitati humanæ, nedum æternæ: sed etiam temporaneæ *directe* contrarius. Assertam autem veritatem hanc ex principiis Jurisprudentiæ nat. demonstraturus, ad famosam Protestantium tesseram

331. Respondeo: I.) Religio tam interna, quam externa jure nat. *libera* est libertate *autonomica* vivendi, DEUMque colendi, *non ut quomocunque*, & *cui-cunque lubet*; sed ut per leges naturales & divinas *necessarium est*, & *ad salutem expedit*. II.) Ac proin idem jus nat. obligat in conscientia Principes & Magistratus etiam sæculares, ut *per se loquendo*, & *seclusis*

clusis circumstantiis inevitabilis alterius gravis mali, & summa necessitatis, pro viribus suis falsam religionem externe manifestatam impediãnt, veram promoveant & tueantur.

Pars *ima* decisionis hujus deducitur ex ipsa definitione libertatis naturalis, quam recte definivit Justinianus Imp. verbis desumptis ex Gentilium Ictorum lucubrationibus, §. 1. *Inst. de jure person.* dicens: *Libertas est naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet, nisi si quid vi, aut NB. JURE PROHIBETUR.* Unde evidenter sequitur, quod si aliquid jure naturæ, Divino, aut humano prohibitum sit, naturalis facultas faciendū quod libet, non se extendat ad actum prohibitum. Naturale quippe jus summæ est æquitatis, & cum jubeat unicuique quod suum est tribuere, eo ipso jubet obedire DEO, ejus Ecclesiæ, & Magistratibus legitimis, ut hac ratione debita ipsis obedientia præstetur & subjectio. Quod argumentum tanto magis stringit ex eo, quia jus nat. præbens facultatem facere quod cuique libet, non præcipit facere & credere quod cuique libet, atque adeo non est jus præceptivum: sed improprie dictum & mere permissivum, quale tum a DEO ipso, tum ab ejus legitimis Magistratibus absolute impediri potest, & necessario debet, quoties quis naturali facultate illa abuti vellet. Quo etiam fit, ut nihil obstante innata libertate illa, vi cujus homo pollet facultate, id est *physica potentia* determinandi suam voluntatem ad crimen v. g. *homicidii injusti, adulterii, blasphemia* &c, nihilominus omnia hæc sicut jure quovis absolute prohibentur, ita & Magistratus obstricti sunt ad ea nedum impedienda: sed etiam severe coercenda. Neque ideo Judex furem a laqueo immunem pronunciat: quod ille *autonomicam* oggerens libertatem, dicat: se a jure naturæ habere facultatem faciendi *quidquid libet*: atque adeo etiam furandi.

332. Hinc dubio vacat *autonomiam*, seu libertatem vivendi & credendi, DEUM non colendi vel colendi *quomodo libet*, esse absolute prohibitam *jure naturali*. Hoc enim non potest præcipere, vel *cum approbatione* permittere ullam religionem falsam, & cultum DEO naturæ Auctore indignum, idque hac ipsa ratione, qua nequit præcipere, vel non prohibere, aut permittere ut licitam blasphemiam in eum, idololatriam, perjurium & alia crimina, sanctitati ejus perfectionibusq; divinis contraria; Porro *approbative* permittendo autonomiam illam *ad omnes religiones indifferentem*, permetteret etiam aliquam falsam religionem, ad quam se homo pro suo arbitrio determinaret, contra manifestam legem naturalem, quæ non nisi *unam & veram* religionem determinate & absolute præcipit, reliquas omnes ut falsas prohibet & damnat, tanquam natura sua turpes, *fini* ultimo obtinendæ beatitudinis repugnantes, ac uno & vero DEO indignas.

333. Ex hac deductione fluit pars *altera* responsionis, quod scilicet autonomiam hanc ad libitum vivendi & credendi libertatem, Principes & legitimi Magistratus pro viribus suis, & seclusis circumstantiis summæ necessitatis, jure naturæ nullo modo tolerare: sed falsam impedire, & veram religionem promovere ac protegere obligentur. Hi enim ratione potestatis in se a DEO derivatæ, commissique sibi officii, tenentur impedire omnia illa, quæ jus nat. & divinum absolute prohibet, utpote naturæ Auctori injuriosa, ac subditorum & Civium salutis, publicæque felicitati noxia, pariter ac obstricti sunt illi pro suo posse conari, ut subditi secundum leges naturales ac divinas vivant, verumque DEO cultum exhibeant.

334. Hujus zeli immortale exemplum, post *Constantinum* aliosque Orthodoxos Imperatores, præbuit

buit gloriosissimus Imperator Justinianus *tot. tit. Cod. de Hærec.* tum præcipue, quod Edictum a Gratiano, Valentiniano, & Theodosio olim ad populum urbis Constantinopolitanæ datum suo repetitæ lectionis Codici inseruerit ad tit. *de summa Trinit.* ubi in lege 1. ait: *Cunctos populos, quos Clementiæ nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam divum PETRUM Apostolum tradidisse Romanis, religio usque adhuc ab ipso insinuata declarat: quamque Pontificem DAMASUM sequi claret, & Petrum Alexandria Episcopum, virum Apostolica sanctitatis.* Et ibid. §. 1. præcipit: *Hanc legem sequentes, Christianorum Catholicorum nomen jubemus amplecti: reliquos vero dementes vesanosque judicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere: divina primum vindicta, post etiam motus animi nostri, quem ex caelesti arbitrio sumpserimus ULTIONE PLECTENDOS.*

335. Eodem zelo laudatus Imp. Justinianus profligat autonomicam credendi & vivendi licentiam in l. 2. *Cod. de summa Trinit.* ubi hujusmodi Libertinis ne locum quidem exercendæ autonomicæ libertatis in Imperio permittit: *Nullus hæreticis ministeriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinatiois demonstratio pateat occasio. Sciant omnes, etiamsi quid speciali quolibet rescripto per fraudem elicitum ab ejusmodi hominum genere impetratum sit, non valere &c.* Nec immerito sapientissimus Imperator hic autonomicam credendi & vitam instituendi licentiam proscripserat Imperio voluit, probe enim noverat nullum Regnis & Provinciis adeo perniciosum imminere hostem a quo sibi timeant, quam sit religionis Christianæ pluralitas, prædicente id Christo Domino Math 12. v. 25. *Omne regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit.*

§. IV.

Quibus momentis autonomia credendi & vivendi fingitur esse licita jure naturali?

336. **A**Utonomicæ libertatis assertores reponunt eam I.) in hoc Achille : Jure naturæ æquum est , ut quilibet libertate sua utatur ad eligendum id, quod libi proprio judicio videtur bonum, v. g. in *externis negotiis*, eligendo hunc vel illum statum vitæ : emendo talem vel alium equum , desponsando hanc vel illam sæminam, locando vel non locando prædium &c : Igitur fortiori ratione justum est, ut sua libertate utatur *in internis* , in hac vel illa , quæ cujusvis animo arridet religione ac fide amplectenda. II.) Fides est actus internus, ad quem cogere potestati humanæ est impossibile. III.) In statu naturæ religio fuit *autonomica* cuiuslibet libera, neque ulli fas erat statuere aliquid circa cultum divinum. IV.) DEUS ipse etsi posset ad religionem omnes inducere , neminem tamen cogit. Imo Christus suis etiam Discipulis libertatem autonomicam indulgit , ubi dixit : *Vultis & vos abire ?* Et iisdem *Matth. 13.* præcepit, ne zizania e medio tritici evellerent : *finite utraque crescere.* Apostolus autem *I. Cor. 11. v. 19* manifeste ait : *Oportet esse hereses,* quæ necessario supponunt licentiam credendi prout placet. Inde concludunt : quamvis religionem , saltem Christianam, in plures sibi contrarias divisam , jure naturæ tolerandam esse a Magistratibus , licet hi pollerent viribus ad falsas impediendas.

337. An autem in jure naturæ solide fundata sint adducta Libertinorum momenta , succincta responsio edocebit. Ad I.) Jure nat. æquum est , ut quilibet utatur libertate pro suo arbitrio *conformi legi-*

legibus naturalibus, vel etiam *positivis*, pro stata temporum differentia : non autem pro suo arbitrio *differmi legibus iisdem*. Alioqui neque furta, adulteria, rapinae deberent a Magistratibus prohiberi & puniri, si fuerint perpetrata pro arbitrio *autonomica libertatis* vivendi ut placet.

R. 2do.) *Res externa* & negotia temporanea, uti est electio vitæ militaris, vel æconomicae, emptio, locatio &c. non sunt absolute & necessario præcepta a lege nat. sed mere permiffa ad sublevandas misérias hujus vitæ : Contra autem *religio vera*, & dignus DEO cultus est jure nat. & divino absolute præceptus, tanquam *medium necessarium* ad finem ultimum obtinendum.

Non igitur potest quis ita *licite* inter hanc vel illam religionem eligere, sicut potest hunc vel illum equum emere, præsertim cum *religio vera* una sola tantum sit, prudens vero electio nequeat fieri, nisi inter plura æque bona, aut inter bona, & meliora objecta. Instantia de electione fæminæ desponsandæ ad libitum, inepta est, & contra ipsosmet *Autonomistas*. Alioqui etiam *matrem, aviam, & germanam sororem* possent desponsare, si eorum argumentum rationale esset, debet ergo intelligi: *salvis legibus nat. divinis, & humanis*.

338. Ad II.) Nemo prudens ambigit, quin ad actum *internum consensu* & opere *mere interno* jam completum, legitimosque Magistratus humanos omnino latentem *ullus hominum* nos cogere possit, ut eum emedemus, aut revocemus, vel de eo pænitentiam agamus, multo minus ut ob eum solum loco, Civitate, vel Provincia excludamur; cum Superior *vi coactiva* nequeat ferri in actus *mere interno*, & soli DEO cordium scrutatori pervios, infligendo pænâ pro delicto, de cujus corpore & existentia nullo modo sibi constat. Nihilominus

vi mere directiva potest etiam actum *mere internum*, jure alias *naturali* & divino jam *præceptum* declarare, & de novo etiam ex sua parte præcipere, ut subditi recte credant, & bene de DEO ac *vera* religione sentiant, effectum præcepti hujus relinquendo conscientiis ipsorum, ut si forte non obedierint, & aliter crediderint, de DEO que male senserint, huic respondeant, qui *renes & corda scrutatur*. Ita quippe scimus obligari omnibus præceptis, quæ ad rectam de DEO fidem *internam* nos obstringunt. Et patet ex Justinianæis legibus supra ad ductis.

Talis enim *mere directiva* coactio, & *necessitas moralis* ab extrinseca legis dispositione proveniens, & voluntatem nostram afficiens, minime obstat libertati actus humani, prout patet in necessitate omnis legis præcipientis vel prohibentis, quæ non est simpliciter dicta necessitas: sed solum *ex hypothesi*; si culpæ reatum & pænam a DEO, vel ejus etiam Magistratu infligendam declinare velimus, &c. Quo non obstante actus nostri sunt adhuc tam *physice*, quam *moraliter* liberrimi, quia imputabiles ad meritum, vel demeritum.

Ratio hujus est, quia manente *necessitate moralis* legis præcipientis vel prohibentis, adhuc voluntas indifferens est intrinsece ad eam observandam vel non, cum hæc per nihil extrinsecum *interne* necessitari *physice*, & cogi possit. Sola quippe *physica necessitas*, & coactio *interna* obstat libertati actuum humanorum, qui extra causam *metus* gravis *injuste* incussi, ac *doli* mali vel *erroris* circa substantiam versantis eliciuntur. Et hæc dicta sunt de *Fide vera*, quatenus esset actus *mere internus*.

339. Quodsi autem actus ille *internus* prodiit jam *in externum*, v. g. quod Christianus contra *Catholicæ* & *veræ* fidei articulum injuriose deblateret, aut scribat,

scribat, vel sanctæ religionis officia functionesque præceptas negligat & *notorie* contemnat, hoc casu Princeps & legitimus Magistratus ad actus *externos* malos omittendos, & bonos frequentandos *directe*, ad internos vero *indirecte* etiam *vi coactiva* adigere potest & *regulariter* debet. Neque ignorare id credendi sunt ii præsertim, qui Jurisprudentiæ etiam civilis aliquam peritiã habent. Sane enim fidei Christianæ desertores, Apostatas, Hæreticos, Relapsos, pervicaces errorum Fautores civilibus pænis, imo non nullos eorum etiam criminalium interminatione compellere jubentur Magistratus, & ad ea media adigere, quibus errorem agnoscant, agnitum fugiant & detestentur. Legatur *tot. tit. Cod. de Apostat. & tit. Cod. de Hæret. & Manich. junctis Novellis.*

Dum enim Novatores perturbantes Ecclesiam & Rempublicam coercentur pænis, tunc *Principes non imperant voluntatibus*: sed tantum puniunt *perversas voluntates*, & ex officio suo non libertatem naturalem: sed *libertatis abusum*, ac effrænem licentiam compescunt, ut ita refrænati aut emigrent & purgent Rempublicam, aut redeant ad sanam mentem, ac desinant esse membra Satanæ, cui in Baptismo renunciarunt.

340. Ad III.) Non est verum quod in *statu nature* religio fuerit libera absolute ab omni lege, ita ut liceret cuique *verum vel falsum, aut nullum DEO cultum exhibere, obedire vel non obedire.* Falsitas hæc demonstratur hunc in modum. Nam *imo.*) Hi ipsi autonomicæ libertatis assertores uno ore nobiscum fatentur humanam naturam nunquam fuisse, imo nec potuisse fieri *exlegem*: igitur obstricta fuit *moraliter* lege naturali ad aliquem verum cultum DEO exhibendum, quidquid sit quod *physicam* libertatem & potentiam eligendi etiam cultum DEO

Indignum, ac blasphemiam, idololatriam, vel alia perpetrandi crimina, sibi innatam habuerit ac habeat.

2do.) Patet id ex præcepto Divino de fructu prohibito non gustando, quod quia Protoparentes nostri non observarunt, & *autonomica libertate* credendi & faciendi quidquid placet, *per infernalem serpentem asserta*, se decipi permiserunt, paradiso ejecti sunt, & innumeris cum sua tota progenie malis affecti. Porro hoc primum fuit exemplum *autonomica licentia castigata*, ac prima norma a DEO ipso exhibita Magistratibus, ut hi quoque Divinæ legi & veræ religioni rebelles homines coerceant & puniant.

3tio.) Liquet adhuc contrarium in sacrificio *Abelis & Caini*: illius enim DEO accepta erant munera, quia *religioni naturaliter debita* conformia, rejecta sunt alterius, quia cultu Divino indigna. Et hic alter post Adamum homo fuit, qui libertate naturali abusus *autonomica licentia* ab hodiernis Libertinis adeo declamatæ æternas *penas primus in inferno dedit*, ubi suos *sequaces* expectat.

Falsum quoque est 4to.) quod in *statu legis naturæ* nulli fas fuerit statuere aliquid circa cultum divinum *per revelationem Numinis determinatum*. Manifestum enim est in *Henoch Patriarcha*, qui *cepit primus invocare nomen Domini*, cultu utique novo & publico; scilicet omnes ad sacrificia, preces publicas, cultumque Numinis novis solennitatibus celebriorem convocando. Nam certum est, quod ante hunc Patriarcham jam invocaverit Nomen Domini *Abel cultu privato*, neque enim potuisset aliter offerre *munera*, Nomine ejus non invocato. Quod etiam perspicuum est in *Sethi posteris*, qui potestate *Patriarchali & Æconomica* filios, subditosque suos
ad

ad DEI cultum adigebant, qui etiam conservati sunt in religione veri Numinis.

Demum 510.) Nulla paritas est a lege nat. ad legem Gratiæ, ut ipsi Autonomistæ fatentur cum suo Puffendorffio de J. N. & G. l. 1. c. 4. §. 3. f. m. 222. dicente: quod ex decretis religionis Christianæ constat DEUM non quovis genere cultus hominibus propitiari &c, sed eo, quem ipse singulari modo Generi humano promulgavit. Et ratio est, quia in lege naturæ teste Apostolo ad Rom. 2. Gentes sibi ipsis sunt lex, quæ scripta est in cordibus, attestante illorum conscientia: in lege autem Gratiæ revelato cultu DEO debito, libertas naturalis Evangelicis legibus regulanda est in obsequium fidei.

341. Ad IV.) Id solum verum esse dicimus, quod DEUS ipse neminem cogat directe, constringendo vi intrinseca voluntatem humanam, & evertendo libertatem semel concessam: falsum vero est quod non cogat indirecte, comminando judicium & pœnas æternas, imo infligendo etiam temporales. Quid enim plagæ Ægypti contra Pharaonis duritiam, quid Sodomæ & Gomorrhæ incendium, quid mundi diluvium volebant, quid præterita, quid hodierna bella, & millena mala a DEO inflictæ volunt aliud? Ineptiæ proin hujus argumenti patent adhuc inde: Omnibus sæculis DEUS permittit adulteria, furta, sacrilegia; nunquid igitur a Magistratibus non punienda? nunquid ideo toleranda sunt, cum facile impediri possint? Porro falsa religio & hæresis omni alio crimine peior est.

342. Neque rationabilius quidpiam sequitur ex eo, quod Christus Dominus discipulis suis permiserit libertatem abeundi, si vellent: Ait enim Aug. de verb. Domini, tunc nondum constitutam fuisse Ecclesiam, nec ejus regimen firmatum morte & Resurrectione Christi; postquam vero recepta per

Gentes fide, & constituto regimine primùm usa est potestate sua, jam tunc juxta parabolam Evangelicam, *Luc. 14.* qui initio erant *invitati ut venirent*, subin *introduciti*, deinde etiam *intrare* compulsi sunt.

343. Minus quoque juvat *Autonomistas*, quod oportet esse *hereses*: nam oportuit quoque Christum tradi a Juda, ac mori, & tamen dictum est: *va homini illi per quem traderetur*: Ita oportet fieri *scandala*, nihilominus: *va homini illi, per quem scandalum venit*.

344. At neque tolerantia zizaniorum impedit Magistratus, ne falsas religiones extirpent. Quia illud: *finite utraque crescere*, non probat, teste *Hieronymo*, malum esse tolerandum potius quam puniendum, & eradicandum, siquidem DEUS expresse mandavit *Deut. 21. v. 21.* *Auferatis malum de medio vestri*: sed non esse eradicandum *premature*, dum scilicet malum non dum dignoscitur ab hominibus, & virore suo discerni nequeunt zizania a tritico, ne cum hujus eradicandi periculo evellantur. Ubi autem jam maturuerunt, & pessimos suos fructus manifestos exhibent, nequitiam toleranda sunt, dicente DEO, *Jerem. 1. v. 10.* *Constitui te ut evellas & destruas*.

Addit quoque idem Hieronymus supra *Math. c. 23.* *Manifestum est hereticos NB. QUOSQUE & hypocritas fidei, gehennæ ignibus concremandos*: Quid igitur juvat zizania cum tritico tolerari, si illa mittenda sunt *in caminum ignis*? quod etiam manifestum est ex verbis Apostoli *1. ad Cor. 11. v. 19.* scribentis: *Oportet & hereses esse, ut & QUI PROBATI sunt, manifesti fiant in vobis*: igitur *Autonomistæ*, *Libertini*, & *hæretici* evidens damnationis suæ futuræ, seu *reprobationis* indicium habent, quod in hæresi perseverent. Ex hoc infami stigmate hi dignoscuntur ab illis, *qui probati sunt*, & DEO accepti, cum eoque regnaturi *Fideles*:

345. Atqui jus naturæ obligat Principes, ut si vires suppetunt, mala omnino enervent & impediant, ne & subditi eorum æternum miseri intendant, & alios in baratrum interitus secum trahant, ac per utrosque naturæ rationalis Creator offendatur: Igitur quantum humana media sinunt, tenentur se murum opponere pro vero cultu DEI & religione ejus.

Neque enim jus nat. ad plus illos obligat, quam ut secundum naturales vires malis hujusmodi resistant: hinc *insuperabili necessitate*, aut *evidente vel certo periculo majoris mali* in Rempubl. eventuri obstante, Principes & Magistratus sicut lupanaria tolerare possunt, ita & Autonomistarum ac Libertinorum sectas; quod solum & unicum rationes eorum utcunque evincunt, non vero quod absoluta obligatio adsit effrænem licentiam illorum tolerandi etiam tunc, dum vires Reipublicæ suppetunt ad eam coercendam, vel saltem regione pellendam.

Tractandum hic foret: an *Jus sacrorum* consistens in *potestate Ordinis & Jurisdictionis* lege naturali competat potestati politicæ? Verum quæstionem hanc resolvimus jam alibi, nempe *Erotem. theor. practic. 8. a. f. 61.*

CAPUT III.

De Officiis & obligationibus naturalibus hominis erga seipsum.

ARTICULUS I.

De causa exigente hominis officia erga seipsum, eorumque ordine & differentia.

SUMMARIUM.

346. *Exponitur natura & indoles officii hominis erga se ipsum debiti,*

347. *&c. Causa hujus obligationis examinatur.*

349. *Refutatur opinio negans hominem obligari erga se ipsum ?*
350. &c. *Quis ordo servandus in exhibendis sibi officiis ?*
353. &c. *In quo consistat nat. obligatio honeste vivendi quo ad se ipsum, ex parte intellectus ?*
355. &c. *Quid circa animam suam homo sentire debeat ? quid circa finem ultimum naturalem, seu quomodo intellectus perficiendus ?*
358. *Quid circa proximum sentire obligatur jure nat. ?*
359. &c. *Quomodo post intellectum voluntas perficienda sit ?*
362. &c. *Que sit nat. obligatio honeste vivendi quo ad culturam corporis, & facultatum externarum ?*
364. *Ingluvies & ebrietas jure nat. prohibentur.*
365. *Qualis usus esse debeat facultatum corporis, & fortune ?*
366. &c. *Lingua rectus usus precipitur jure nat. pariter ac aliarum potentiatarum externarum, & facultatum.*
368. *Otium prohibetur a lege nat.*
369. *Que sint alia precepta nat. quo ad culturam corporis ?*
370. &c. *Illa consistunt in prohibitione vitiorum carnis. Enumerantur singula, & demonstratur eorum prohibitio.*
376. &c. *Refutantur fundamenta contraria, pro licentia carnalium vitiorum asserta, usque ad num 382.*

§. I.

Quid & quotuplex sit officium hominis erga se ipsum : ac unde oritur obligatio ejus ?

346. **N**omine officii hominis erga se ipsum intelligimus actiones vel earum omissiones, quas ex prescripto legis nat. homo sibi ipsi debet. Officia hujusmodi alia sunt quæ animum, alia quæ corpus concernunt. Utraque exigunt honestatem vitæ, convenientem statui culturam, rectum usum facultatum cum internarum, tum externarum ; ex quibus aliqua

qua debet ille sibi ipsi ex *justitia naturali*, utpote præcepta : nonnulla vero ex *sola decentia* proveniunt. Quo autem melius officia hæc adimpleantur, habet homo aliqua specialia privilegia, imo in plerisque casibus etiam præcepta defendendi sui ipsius, præsertim quo ad bona animi : gaudet quoque *jure necessitatis* : item *jure se ipsum conservandi*, nedum quo ad *individuum* : sed etiam quo ad *speciem*, servato tamen ordine a natura præscripto, & nisi legi nat. conservationem hanc *permittenti* obstet propria juri huic facta renunciatio, aut lex positiva resistat, prout de singulis his ulterior explicatio edocebit ; Ubi etiam exponemus, quando ille ex præcepto naturali *obligetur* præstare aliqua officia, ac uti jure suo, & quando his cedere possit, vel debeat.

347. Quod concernit principium seu causam *immediatam & adequatam*, ex qua homo tenetur in multis casibus sibi ipsi exhibere aliqua officia : causa hæc non inde derivatur, ac si ille quidpiam sibi *qua sibi sine ullo alio respectu ad Causam primam* deberet : Quia homo non est suus, nec summus sui ipsius Dominus : sed potius quidquid habet, & est, dicente Platone : *DEI possessio est*. Hinc quando ille tenetur violentas sibi ipsi manus non inferre : vitam suam conservare, alimenta sustentationi necessaria non respuere &c, id ex hac ratione provenit, quod vitæ suæ non sit dominus : sed *merum usum* ejus, & facultatum sibi a DEO concessarum habeat, *directo* horum omnium dominio penes Auctorem naturæ DEUM manente.

Sicut igitur ille possessor, qui in re aliena v. g. domo, prædio solum *dominium utile* habet, permittitur quidem utilitates suas ex re aliena percipere, verum hunc in modum, ut *salva sit substantia* ejus, & jus Domini *directi* nulla ratione lædatur : ita homo obstrictus est uti vita, corpore, membris sibi a DEO

cum aliis facultatibus concessis , si tamen aliquid pravo animo admittat , per quod hæc lædi contingat, v. g. si se ipsum interimat , mutilet , fame & inedia enecet &c, Creatori suo & Domino injurius est, cujus re abutitur eam destruendo , imo infert præjudicium etiam Reipublicæ humanæ, cujus ille est pars, quanquam & sibi quoque ipsi saltem consequenter injuriam infert , eo quod vitam sibi ademerit, qua si recte usus fuisset, potuisset a Domino suo consequi præmia , & effugere justam ejus damnationem , ac pænas tanto abusui , pro læsione juris alieni debitas.

348. *Altera causa* hominem ad naturalia officia sibi ipsi exhibenda adstringens consistit in principiis *mediatis* , & *inadequatis* , qualia sunt amor sibi naturaliter debitus ad felicitatem naturæ rationalis propriam *necessarius* : & recta constitutio generis humani, ad eandem felicitatem absolute requisita. Hæ ipsæ autem *mediata* & *inadequata* causæ resolvuntur demum in *ultimo* & *adequato immediato principio* , scil. perfectionum DEI qua sapientissimi Auctoris & Gubernatoris naturæ humanæ :

Si enim homini licitum foret v. g. se ipsum occidere, intellectum suum non perficere circa DEI existentiam : voluntatem non exercere circa religionem naturalem ei debitam &c, recte inferimus : eo casu deesset amor sibi ipsi debitus , ac ad propriam felicitatem necessarius, ex hoc autem defectu sequeretur mala constitutio totius generis humani , quia licentia illa , quæ reperiretur in uno homine ad se ipsum occidendum, & suum intellectum , ac voluntatem non cultivandam &c, necessario communis esse deberet toti generi humano : Inde autem *ultimo* concludimus, id fieri nullo modo potuisse , alioqui hæc generis humani imperfectio & permissa licentia redundaret in Auctorem & Gubernat-

bernatorem ejus DEUM, qui illud in ipsa creatione male ordinavit, & mediis ad finem a se intentum absolute necessariis non instruxit: Porro id de Sapientia divina cogitare nefas est, ut liquet ex n. 83. & seqq.) Igitur nec fuit possibile prædicta officia homini erga se ipsum non fuisse lege naturali præcepta.

349. Nec moramur opinionem aliorum Naturalistarum, qui cum Thomasso & Fleischerò existimant officia hominis erga se ipsum ad jus naturæ stricte dictum plane non spectare: sed tantum locum invenire in regulis honesti, idque ex his motivis. I.) Quia amor sui in ordine ad se curandum & conservandum est cuius innatus: igitur obligatio omnis est superflua. II.) Quia uti jus & justitia proprie talis debet esse ad alterum, ita & obligatio efficax in se ipso terminari nequit, per l. 22. ff. de legat. 3. ibi: *Nemo eam sibi potest legem dicere, ut à priori ei recedere non liceat*: requirit igitur terminum a se distinctum. Ita illi: sed incassum.

Nam ad I.) R_z. Amor sui est quidem homini innatus, non tamen quo ad modum determinatus, uti est in brutis, quæ cum unum eundemque physice necessarium operandi modum habeant, necessario instinctu suam conservationem ita amant, ut odisse non possint. Hinc nullum adhuc fuit brutum, quod se ipsum v. g. e rupe sponte præcipitaret, animo sibi ipsi vitam adimendi: erant vero & sunt multi homines, qui id scelestè attentarunt: Igitur innatus hominis amor cum reperiatur in subjecto libero, & a natura ipsa physice non determinato ad unum operandi modum, debuit determinari moraliter ab Auctore naturæ per obligationem absolutam & necessariam, ut scilicet nunquam ipsi liceat physica se ipsum amandi potentia abusi moraliter.

Ad II.) *Justitia proprie talis commutativa debet esse ad alterum C. naturalis legalis, seu universalis N. quanquam cum juxta n. 302.) in homine respectu DEI detur justitia etiam commutativa, potest in plerisque casibus homo seipsum conservando, vel non conservando exercere justitiam aut injustitiam ad alterum, scilicet ad DEUM. Si enim v. g. seipsum interimat, violabit jus proprietatis Divinum culpabiliter destruendo rem, cujus directum dominium ad eum solum spectabat.*

Nec facit ad rem, quod officia hominis erga se ipsum fundentur in regulis honesti, nam constat jam ex n. 75. & seq.) honestatem morum naturalem aliam esse fundatam in jure naturali præceptivo, prout honestum est honorare parentes, cuique quod suum est tribuere &c, aliam in eodem jure nat. pure concessivo, aut suasio, ac proin in sola honestate ethica, ac civili quam decentiam appellamus.

Illam igitur officia erga seipsum, ac sibi ipsi debita & perfecta proveniunt ex honestate necessaria naturali, ac præcepta, sine quibus male constituta fuisset natura rationalis, reliqua vero, quæ ad solam majorem perfectionem ejusdem spectant, vocanturque officia imperfecta; plerumque ad solum decori, seu ethice honesti titulum referuntur.

§. II.

Qui ordo servandus sit in exhibendis sibi ipsi officiis?

350. PRIUSquam cap. seq. agamus de ordine in officiis proximo exhibendis, expedit innuere hic de ordine in his sibi ipsi præstandis observando. Ordo autem hujusmodi consideratur respectu ad DEUM, animam nostram, & corpus, atque hinc quo ad bona æterna & temporalia, *spiritualia & corporalia*, singula hæc quem locum habere debeant, inquirendum est.

Cum

Cum dicimus, hominem jure nat. obligari ad præstanda sibi aliqua officia, sensus est, quod ille obstrictus sit seipsum diligere, unde etiam axiomata hæc orta sunt: *Charitas incipit a se ipsa* item: *proximus sum ego met mihi*; demum: *qui sibi nequam, cui bonus eris?* Eccl. 14. Siquidem vero corrupta natura humana innata proclivitate, & toto pondere tendit in amorem proprium: ne forte adducta axiomata, & asserta seipsum diligendi naturalis obligatio male intellecta ruinæ præbeant occasionem, operæ pretium est rectum eorum sensum exponere; qui non est alius, quam ut homo teneatur seipsum diligere *amore recto rationi conformato, & secundum DEUM*. Nam ut ait Eusebius apud Stob. ferm. 23. *Multi cum se ipsos amare videantur, non vere amant.*

Rectus igitur amoris erga seipsum ordo hic est: I.) Ut quisque præ omnibus aliis *diligat naturæ Auctorem*. Hinc nunquam lex nat. permittit cujuscunque boni causa charitatem DEI deferere, faciendo vel omittendo aliquid propter suam conservationem, voluptatem, honorem, & quodvis apparens emolumentum contra ejus legem, imo mori potius debet, quam eam transgredi. *Ratio* hujus est, quia homo non aliter debet sibi aliqua officia, nisi quatenus a jure nat. præcepta, vel concessa sunt: Atqui si eadem lege nat. vel Divina aliquis actus prohibitus est, nequit ulla concessio naturalis locum habere, multo minus inter actus præceptos reputari: igitur etiam cum jactura vitæ ab eo abstinendum est. Atque ex hoc principio sequitur hominem debere eligere satius omnia mala, quam v. g. pejerare, mentiri, a vera & Catholica religione deficere, in crimen quodcumque sive solo animo, sive opere complendum consentire &c. Id quippe exigit ordinatus amor naturalis erga DEUM, postposito proprio.

351. *Secundo loco venit animus & anima* respective ad corpus, ita ut in concursu officiorum utramque hanc substantiam concernentium, si commode utriusque simul satisfieri nequeat, prima *animi & anima* ratio sit habenda, quo ad decentem ingenii culturam, eruditionem, Artes liberales, vel alias conditioni vitæ congruas, & vel maxime quo ad *finem ejus ultimum*, DEUM scilicet, ad quem possidendum anima rationalis creata est, unde etiam in corpus sua felicitas redundet.

Obligatio hæc immediate provenit ex Jure nat. quam declaratam legimus Math. 18. *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, anima vero sue detrimentum patiatur?* quæ expositio naturali rationi conformis est. Anima enim prout ens spirituale, immortale, dignitate sua & fine, ad quem creata est, longe superat & præcedit corpus, uti præclare sentit *Aristoteles* l. 1. politic. *Anima naturaliter dominatur corpori. sicut dominus servo, & est illo nobilior.* Unde obligamur in gravi morbo, naufragio, prælio, aliove vitæ periculo *primam animæ* rationem & curam habere, ut illa Creatori suo debita persolvat officia, cum eoque reconcilietur. In omnibus quoque negotiis, & actibus ita corpus est curandum, ne anima in quopiam lædatur. Eam ita corpori ob suam *immortalitatem* omnino præferendam esse, inter alios, etiam *Ethnicus Poeta* judicavit, *Ovid.* 15. *metamorph.*

Mortē carent anima, semperque priore relicta

Sede, novis domibus vivunt, habitantque receptæ.

Ipse ego, nam memini, Trojani tempore belli

Panthoides Euphorbus eram - - -

Hac Poetæ opinione permotus *Demosthenes* l. 7. politic. ait: *Anima pretiosior est corpore, & omni possessione, & omnibus aliis bonis, qua in parte divinus Plato in Timæo superat omnium Ethnicorum sensa, ubi dicit: Ad hoc anima conjuncta est corpori, ut fruatur sci-*

entis

ontis & virtutibus. Si autem cum fervore magno se inve-
nerit, benigne recipietur a suo Creatore. Sin autem secus,
relegabitur ad inferna.

352. *Tertium* locum obtinent officia corpori exhibenda, quorum nomine venit id, quod ad exteriorem ejus culturam, statui convenientem amictum, sustentationem, divitias, & nervum rei æconomicæ, familiaris, ac honestam commoditatem attingit. Quæ singula ita acquirenda, & possidenda sunt, ut quisque paratus sit ad illa animi bonis postponenda, quando id Fortunæ vicissitudo & necessitas exigit, dicente Platone in *Epist. 8. ad Dionis propinquos*, quos hunc in modum instruit: *Cum tria sint, anima, corpus & pecunia, virtutem animi maxime anteponant: Secundo vero loco virtutem corporis virtuti animi servientem: Tertio ultimoque gradu pecuniarum pretium collocent, animo corporique ministrans.* Egregie prædictum officiorum ordinem DEO, animæ, & corpori exhibendorum docet quoque *Salustius* in *Catil. c. 1.* dicens: *Quoniam omnis nostra vis in animo & corpore sita est, alterum nobis commune cum Diis, alterum cum belluis est: animi proin imperiò corporis autem servitiò usi debemus.*

§. III.

*In quo consistat naturalis obligatio honeste vivendi
quo ad culturam proprii animi?*

353. **H**onestas vitæ prout jure nat. præcepta est, in duobus consistit, recto scilicet usu facultatum animi & corporis. Quod corpus concernit, sequ. §. expediemus, solæ hic & nunc animi facultates in considerationem veniunt. Et jam patet ex n. 350.) hominem lege nat. obstrictum esse ad præstanda sibi ipsi aliqua officia, inter quæ etiam interna, sita in cultura & honesto usu potentiarum animæ. Hæc ipsa autem cultura & usus reponitur potissimum

mum in perfectione & emendatione intellectus ac voluntatis nostræ.

Primo itaque intellectus excolendus ab uno quoque est quo ad DEUM, quo ad se ipsum, & proximum. Cultura intellectus quo ad DEUM necessario exigit, ut recte de DEO tanquam Ente primo, summo & unico sentiat, ejusque perfectiones vulgari notitia percipiendas agnoscat, ac ab eo semel agnito, veritatibusque ejus, sive naturaliter, sive per revelationem agnitis, nunquam per ullam apostasiam, aut hæresin recedat. Inter alia vero debet de DEI in regendo mundo ordinationibus recte sentire, quod non casu, vel fato aliquo res sive prosperæ, sive molestæ nobis accidant: sed ejus sapientissima dispositione; pariter ac quod peccata nostra non ex aliqua coactione, aut necessitate intrinseca animæ nostræ a DEO impressa: sed ex liberrima nostra determinatione ac malitia, DEO pure permittente fiant, dicente Boet. de philosophic. consol. l. I. prosa 2. Divina providentia rebus gerendis necessitatem non imposuit: quia si omnia evenirent de necessitate, præmia bonorum & malorum plene perirent.

Ratio autem est cur intellectus noster quo ad DEUM primo excolendus sit: quia cultura hæc est absolute necessaria ad finem ultimum ac adæquatum naturæ rationali præfixum, & sine hac ille nunquam posset obtineri. DEO quippe non agnito cessarent officia illi naturaliter debita, cum ratio nostra non feratur in objecta nisi prius cognita, his autem non præsuppositis, reliqua officia erga se ipsum & proximum, sive ponantur, sive omittantur; semper relinquerent mancam legis naturalis executionem, quæ nisi ita integre perfecta fuerit, ad finem ultimum assequendum nihil contribuit, cum bonum non sit nisi ex integro: malum autem impuretur ex singulis defecti' .s.

354. *Secundo* excolendus est intellectus quo *ad se ipsum*; nempe ut homo agnoscat se esse *ens ab alio*, opus Creatoris sui, tam *quo ad animam*, quam *quo ad corpus*, & ea omnia, quæ est, habet, & habere potest. Intelligat quoque animam suam si non *demonstrative* *immortalem*; saltem *non esse mortalem cum corpore*: sed eam ab hoc etiam separatam adhuc existere, cum nulla naturalis ratio probet eam interire. Est enim rationalis & spiritualis: igitur etiam immortalis. Nam quatenus spiritualis est, a corpore non dependet quantum ad *operari*, res quoque a materia abstractissimas contempletur, & nedum singularia, verum etiam universalia, possibile, quoque & impossibilia entia, & negationes entium, materialia & spiritualia, imo DEUM etiam ipsum cognoscit, super actus quoque suos se reflectit, ex una in aliam notitiam ratiocinando promovetur, ac operationes ipsas independententer ab organo corporis effective producit, facultatesque suas ab illo non dependentes habet:

355. Cum itaque modus operandi nequeat esse perfectior modo essendi quem consequitur: necessario persuasus esse debet rationalem animam esse incorpoream, spirituales, partibus omnibus realiter distinctis carere, & indivisibilem esse: Igitur convinci etiam debet, quod ab eodem corpore *independens* quoque sit quo *adesse*. Operari enim sequitur esse: Atqui id, quod est *independens* a corpore nullo modo perit corpore destructo. Nam nulla forma perit, nisi per expulsionem a subiecto, sine quo existere naturaliter non possit: ad hoc ipsum vero requiritur, ut ab eo essentialiter dependeat, siquidem nihil perit ex interitu ejus, a quo non dependet essentialiter: Anima itaque non perit pereunte corpore, atque adeo non moritur cum corpore.

Argu-

Argumentum hoc eleganter extollit Cicero in *l. 1. Tusc. quest.* ubi de eo disputat, dicens : *In animi cognitione dubitare non possumus, nisi plane in physicis plumbei simus, quin nihil sit animis admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cum sit, certe nec secerni, nec dividi, nec discerni, nec abstrahi potest, NEC INTERIRE igitur : est enim interitus quasi discessus, & secretio, ac diremptus earum partium, quæ ante interitum junctione aliqua tenebantur.*

356. Quod etiam confirmat communis Prudentium consensus, cum certum sit Platonem, Stoicos, Pythagoricos, & Peripatheticos, imo Nationes moratiores omnes etiam Gentiles in hac animæ immortalitate mirifice convenisse, uti videre est in *Histor. Philos. Ethn. part. II. c. 14.* Quod idem nostris etiam temporibus, seu Ethnici apud Indos, seu Mahumetani apud nos agnoscunt : Porro adeo universalis consensus naturali ratione nixus fallere nequit, dicente Seneca *Epist. 117. Multum dare solemus presumptioni omnium hominum, & apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri, cum de ANIMARUM ÆTERNITATE differimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aeternitatem inferos, aut colentium.*

357. Consequens quoque est, ut homo naturaliter sit persuasus, quod *finis ejus ultimus & adequatus non sit felicitas hujus vite termino clausa, etiam spectato statu mere naturali : sed supersit alia vita, saltem in ordine ad præmium bonorum, & pænam malorum, uti id contra Puffendorffium demonstravimus a n. 245.)* Demum debet ille nosse, quod lege nat. obligatus sit tendere *ad finem ultimum talem, qui essentialiter consistat in sola conjunctione cum DEO, per observantiam legis naturalis, quantum*

tum hæc naturæ viribus observari potest. De hæc tendendi obligatione convincitur homo attenta consideratione omnium creaturarum ad fines suos naturali instinctu vel exigentia tendentium, ut patet in brutis, insectis, volucris, plantis, aere, igne, aqua, terra, cæterisque entibus, quatenus unum quodque horum fungitur officio suo, vel utilitati hominum inserviando, vel decorem Universi augendo, aut alio sibi competente modo tendendo ad finem sibi a suo Creatore præfixum.

Reliqua cultura ingenii circa literaturam, studia, Artes liberales, & id genus alia, cum non sit medium cum ultimo fine hominis necessario connexum, *per se* loquendo non cadit sub naturale præceptum: sed ex solo *decoro* & ethica honestate conveniens est, ut ejus etiam ratio habeatur juxta conditionem & statum uniuscujusque hominis. Dummodo hic intellectu suo non abutatur ad perverfas doctrinas, detrimentum proximi aliaque vitia jure nat. prohibita.

358. *Tertio* circa *proximam* intellectus imbuendus est principiis, per quæ instruamur in ordine ad exhibendum illi amorem & officia lege nat. præcepta, quale est I.) illud: *quod tibi non vis* &c. II.) Fides circa objectum honestum & licitum data unicuique servanda est. Hanc ethnicus Philosophus Seneca *Epist.* 89. *ad Lucillum*, ita commendat: *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur premio. Ure, tede, occide, non prodam; sed quo magis secreta quæres dolor, hoc illa alius condet.* Et Livius *decad.* 1. lib. 6. ait: *Cum fidei abrogatione omnis humana societas tollitur.* III.) Quod bonum publicum privato sit præferendum, minus enim malum est affligi vel perire unum, quam omnes, vel multos de eadem communitate, sive Republica cui quis est subordinatus:

Y

Porro

Porro jure nat. & prudentiæ regulis attentis inter mala invincibilia minus est eligendum. IV.) Intelligat se obstrictum esse ad vitam in *socialitate* aliorum ita instituendam, ut unicuique amorem debitum cum conveniente honore, secundum cujusque conditionem exhibeat. Imo persuasus sit se obligari in extrema *saltem* & valde gravi necessitate ad succurrendum proximo juxta vires suas; obligationem hanc etiam gentili Philosopho *Seneca* agnoscente, qui in suis *proverb.* ait: *Qui succurrere perituro potest, cum non succurrit occidit.* Hujus sententiæ legitur *Ovid. lib. 2. eleg. 3.* canens:

Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis

Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.

359. Pars altera internæ honestatis & culturæ consistit in *perfectione & emendatione VOLUNTATIS.* Hæc exercenda est imo.) quo ad *DEUM*, ut illi Amor timori ac reverentiæ conjunctus cum cæteris debitis officiis rite persolvatur. Hinc voluntas nostra conformanda est in omnibus voluntati ipsius, etiam quo ad vitam & mortem nostram, nec unquam curiose in sanctissimas ejus dispositiones indagandum est, dicente Poeta *Scaliger. Epidorp. lib. 3.*

Nec vivere, nec velle mori stat sapienti,

Hoc linque DEO: tu quis es, ut scias quod ille?

360. Debet quoque 2do.) recte uti *voluntate* sua *erga seipsum*, procurando maximam animi *tranquillitatem*, quæ consistit in eadem voluntate nostra rectæ rationi plene subjecta, ac in compescendis & domandis affectibus, omnibusque animi perturbationibus. Quod quem in modum fieri debeat: Philosophi ethnici optime nos docent, præ primis autem *Seneca & Plusarchus* quorum moralis hac super re legibus naturæ apprime conformis esse legitur; & *Cicero* in *paradox.* ait: *Refranet primum*

libi.

libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat, coercet avaritiam, ceteras animi labe repellat. Hujus sententiæ fuit Juvenal. satyr. 8. dicens:

- *Pone ira frenâ modumque,
Pone & avaritiâ.*

361. Dein 310.) erga proximum ita se voluntas exerceat necesse est, ut quid quid intellectus ei necessario exhibendum. judicat, illa exequi practice sit parata. Imo hæc ita comparanda est, ut non modo præcepta officia accurate præstes: sed etiam illa quæ in sola *decensia* fundantur, pro posse tuo implere studeas, hac enim ratione naturalem *perfectionem* assequeris; si nedum imperia, verum etiam consilia juris nat. observaveris, ita instruite Seneca de form. vitæ: *Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus, ad iram tardus, ad misericordiam pronus, in adversis firmus, in prosperis cautus & humilis.* Ex hac autem æquanimitate orietur mira passionum temperies, & amæna erga alios mansuetudo, quæ vel sola nos a belluarum feritate distinguit. Hinc induemus mitem animum, quo inclinante semper faciliores nos experiemur ad eripiendum naufragio potius, quam mergendum proximum, ad excusandum magis quam accusandum, ita suadente Ovidio lib. 3. eleg. 3.

*Mitius est lasso digitum supponere mento,
Mergere quam liquidis ora natantis aquis.*

§. IV.

Quæ sit naturalis obligatio honeste vivendi, quo ad culturam corporis proprii, bonorumque & facultatum externarum?

362. **H**onestas vitæ quo ad exteriorem hominis culturam, prout lege nat. præcepta est, consistit I.) In necessaria *conservatione vitæ, sanitatis,*

is, & integritatis corporis. Patet enim ex n. 347.) hominem a DEO permissum habere usum bonorum hujusmodi, dominium autem directum & absolutum in vitam, membra & corpus nostrum ad Creatorem ejus spectare, ita proin his uti debet, ut extra casus justis belli, martyrii, alteriusque rationabilis causæ, substantia rei sibi concessæ sit salva & integra.

Hinc naturali jure debentur homini alimenta sustentationi *necessaria*, sine quibus alias vita conservari non posset: non minus ac debita illi est moderata cura valetudinis, per media, quæ commode haberi possunt. A contrario autem prohibita est omnis *ingluvies*, *ebrietas*, malitiosa *masilatio* ac directa sui ipsius *occisio*; hæc utpote proxime opposita juri divino in nostram vitam & membra: illa vero quatenus injuriosa est naturæ humanæ, cujus dignitatem confundit cum natura voracium bestiarum.

363. Imo *ebrietas* specialem inducit turpitudinem, eo quod hominem usu rationis privet, quam sibi a DEO concessam habet ad officia ei debita persolvenda, aliasque functiones homini convenientes obeundas. Vitium hoc obtundit ingenium, & hebetem facit rationem, dicente Menandro: *Multum merum pauca cogit sapere*: enervat vires totius quidem corporis: sed maxime pedum; eleganter id exprimente Plauto in Pseudolo: *Magnum hoc vitium est vino, pedes captat primum; luctator dolosus est*; quo vix alius vitæ & sanitatis major hostis, declamante id Prosper. libr. 2. eleg. ult. *vino forma perit, vino corrumpitur ætas*. Est præterea fons omnium malorum animæ & corporis, ac quædam inchoatio væ illius perpetui, quod in inferno gemere creduntur damnati, exponente id Salomone Prov. 23. *Cui vae? cujus patri vae? cui rixæ? cui fo-*
væ?

ves? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Demum prout dejicit hominem a dignitate & conditione humanæ naturæ, ac viliores reddit bestiis, quæ nunquam plus bibunt, quam ad sitim extinguendam sufficiat, ita bibentis culpa ebriosum facit inhabilem ad vitam secundum rationem instituendam, & observandam legem naturalem, etumque qui inebriatur, dementi ac stulto similem efficit, canente Horat. l. 1. epistolar.

*Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes jubet esse ratas, in prælia tradit inermem.*

Sollicitis animis onus eximit, addocet artes.

Fecundi calices quem non fecere disertum?

Contracta quem non in paupertate solum?

Tanta absurda ebrietatis cum sint, illa nihilominus non tantum minime ideo excusari possunt quod in ebrietate commissa sint, sed etiam actus malitiam suo modo aggravant, quoties in potus excessu mala illa prævisa sunt, aut facile prævideri poterant & debebant, ita judicante Catone l. 2.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli:

Nam nullum crimen vini est: sed culpa bibentis.

364. Ad ingluviem & ebrietatem jure nat. prohibitam reducitur quoque *Antropophagia*, seu carnis humanæ esus. Illa quippe admittitur ut licita, allicerentur homines ad homicidia mutua, quæ facile perpetrarent stimulante ingluvie: hac autem ratione graviter inhonoraretur natura humana, quæ non fuit condita instar aliorum animalium, quorum aliqua in cibum nostrum creata sunt: sed ut mutuo amore perfruatur, perveniatque ad finem sibi proprium, a fine cæterorum animalium distinctum. Nec refert, quod dentur plerique Barbari inter *Hunones*, in Brasilia, & alibi, qui bestias carnivoras imitati vesci carnibus humanis in deliciis habent;

Multo minus movet exemplum *Artemisa* &c. hujusmodi enim facta dementiæ potius, quam rationabilis exempli nomen merentur, pariter ac quod *Scytha*, seu *Tartari* Crimenses, & *Nahajenses* senio confectos homines, etiam parentes suos *septuagenario* majores, si equum ascendere, aut arcum intendere non possint, vivos terra obruant, & tanquam luce hac jam indignos disperdant.

365. Eodem nat. jure præcipitur II.) rectus usus *facultatum* tam *corporis* quam *fortuna*. Illæ consistunt in 5. sensibus, *auditum*, *visu*, *gustu*, *odoratu*, *tactu*, aliisque corporis dotibus, uti sunt vires, valetudo, venustas, habilitas ad munia aliis utilia &c. Per *fortune* autem *facultates* intelligimus divitias, pecuniam possessiones, & quidquid ab extrinseco ordinatum est ad miseras hominis sublevandas. Quod vero horum omnium rectus fieri præcipiatur usus, ex eo deducitur: Quia ista a DEO naturæ Auctore data sunt homini tanquam necessaria instrumenta, quorum ope facilius persolvat officia DEO, sibi, & proximo debita, illisque adjutus perveniat ad finem naturæ rationali præfixum. Naturali igitur jure tenetur homo sensus suos, actiones & facultates omnes ita comparatas habere, iisque uti vel non uti, ut saltem *indirecte* tendant ad finem a DEO præfixum: Porro neque *indirecte* tendent, si illis utatur in sui *aversionem* a fine suo ultimo, ususque fuerit aliquo sensu, vel facultate ad legem violandam, & DEUM offendendum.

366. Imo neque ille satisfacit huic obligationi, qui sensu aliquo utitur *otiose*, & sine ulla prorsus utilitate, saltem ex intentione utentis proveniente, prout id Incarnatus naturæ humanæ Auctor declaravit Matth. 12. v. 36. *Omne verbum otiosum* (puta, quod neque loquenti, neque audienti prodest, neque in hunc finem a loquente dirigitur) *quod locuti fuerint*

sunt homines, reddent rationem de eo in die judicii. Sunt enim verba hujusmodi contra finem a natura intentum, & exponunt hominem periculo labendi in sua lingua, dicente Plutarcho: *Fieri non potest, ut garrulitatem non comitetur maledicentia,* seu prout Luculentius id expressit Sapiens Eccle. 5. v. 2. *In multo sermone invenietur stultitia.*

Recte proin monet Erasmi in apophth. *Præ cogitandum, quid loquaris, quam lingua prorumpat in verba.* Seneca vero *Epist. 40.* Lucillum discipulum suum incitans ad naturalem perfectionem sectandam, viam brevissimam ei assequendæ reponit in circumspecta locutione, & loquendi tarditate, dicens: *Summa ergo summarum hæc erit: tardiloquum se esse jubeo, nec immerito: didicerat enim ex alio sapientissimo Philosopho Theognide, cujus hæc fuit tessera: Tutius est tacere quam loqui.* Quam ob rem *Simonides* apud *Laert. l. 8. de vitis Philosoph.* de loquacitate in hæc verba conqueri perhibetur: *Sape me penitus locutum fuisse: tacuisse nunquam.*

Cum autem inter alia linguæ vitia principem locum obtineant famæ alienæ injuria, & arcanorum violatio, quam eo majori temeritate plerique audere non horrent, quo facilius nanciscuntur aliquem e suis auditoribus, quibus dum aliena facta dictaque alto alioqui premenda silentio revelant, eum ad naturale arcanum, ne cuiquam tertio id ipsum enarret, obligare consueverunt. Dicaces hos bombaliones perstringit *Annæus Seneca libr. de Mor.* dicens: *Quod tacitum esse velis, nemini dixeris, si enim tibi non imperasti, quomodo silentium ab illo speras?* Inde etiam factum est, quod teste *Laert. l. 5. c. 1.* *Aristoteles* ubi *Calisthenem* juvenem suum discipulum liberius multa de factis dictisque aliorum in deterio-rem partem garrere percepit, hoc illum carmine ex *Homero* desumpto admonuerit:

Talia Nate loquens, haud multo tempore vires :

Ad hæc autem aliaque naturalis perfectionis obstacula amovenda, & rectum linguæ usum probe discendum, omnibus quidem ; Tyronibus tamen, præsertim juris naturalis sectatoribus, dignam magno Philosopho regulam divinus *Plato* præscribit apud Gell. *noct. attic. l. 1. c. 15.*

Loquendum est ex necessitate : tacendum ex voluptate.

367. Quæ vero de inutili usu loquelæ, hæc ipsa sententia est de aliis omnibus facultatibus, tam corporis, quæis ob *solam* voluptatem nunquam uti licet, quam fortunæ. Ac proin jure nat. prohibetur III.) nedum *Avaritia*, utpote radix omnium malorum : sed etiam *Prodigalitas*, quæ est *insempersans ac nimia pecuniarum profusio*. Hæc juxta D. Th. 2. 2. 9. 119. a 2. semper est illicita, non principaliter propter *quantitatem* : sed propter *inordinationem* dandi iis, quibus non debet dari. Isthoc enim vitio corrumpitur bonum virtutis ; nempe *liberalitas*, quæ in moderatione, tanquam in suo medio consistit.

Ad speciem prodigalitatæ reducitur quoque *inutilis rerum suarum destructio*, veluti si marsupium auro turgens sine ullo alio honesto fine projicias in flumen, ea præcise ratione ductus, quod de re tua *neniini obligata* libere disponas. Licet enim ad restitutionem nulli hominum forte tenearis, non ideo tamen honeste agis, cum dona Fortunæ contra finem a DEO intentum misere prodigas, omissis multis pauperibus, quibus decenter usuri fuissent &c. Rectum igitur rerum hujusmodi usum docet nos *Pythagoras Samius* dicens :

Dilapidare cave nummos, cæsi nescias uti,

Pelletamen sordes. Modus optima regula rerum.

Prodigalitati opponitur *Parfimonia*, quæ est *præceter moderatus facultatum usus*. Illam Tyronibus familiæ

milliæ patribus præclare inculcat *Hesiodus* in hæc verba canens :

*Adde parum parvo, parvo superadde pusillum,
Fiet & hoc magnum : infelix pelletur egestas.*

Hanc ob causam de *emacitate*, seu de nimio emendi res inutiles pruritu fugiendo, celebre est *Catonis* dictum a *Seneca Epist.* 91. annotatum : *Eme non quod opus : sed tantum quod necesse est.* Jam vero impossibile putavit *Martialis* quempiam non exui fortunis, si absque debita *moderatione* litibus institutendis, fabricæ, domibusque sine rationabili causa ædificandis vacet.

Liriget, adificet, qui vult cito pauper haberi.

368. Ob prædictam naturalem inordinationem IV.) proscribitur quoque *Orium*, seu *vitiosa vacatio a labore*, ad quem conditus est homo. Torpor hic etiam ab *Ethnicis* inter radices omnium malorum reputabatur. Teste enim *Lucano* - - *variâ semper dant otia mentem.* Unde *Diogenes* apud *Laert.* l. 6. hominum *otiosorum negotium lascivum amorem* esse dicebat. Malo autem suo expertus *Ovidius* *libr. de remed. amor.* ingeniose canit :

*Otia si tollas, periêre Cupidinis arcus,
Contemptaque jacent, & sine luce faces.*

Hic ipse *Gentilis Poeta* *libr. 1. pont.* 6. otio tanquam causæ proximæ attribuit morbos corporis, ærumnas illius, inopiam ad quam delabuntur otiosi, ingenii hebetudinem, ac inhabilitatem ejus ad ea in praxim recte deducenda, quæ olim improbo labore didicimus ; ita quippe canit ille :

*Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus ?
Ut capiant vitium, ni moveantur aqua ?
Et mihi si quis eras dicendi carminis usus,
Deficit, estque minor factus inerte situ.*

A contrario autem, cum adfit naturalis obligatio ad media moderate conquirenda corporis sanitati,

vitæque conservandæ necessaria : homo tenetur se accingere 1.) *labori, & industrias* sectari conditioni suæ ac viribus convenientes ; 2.) Item honesto modo conquirere facultates necessarias ad victum, vestitum, aliaque vitæ subsidia requiri solitas. 3.) Curam habere jubetur de bono nomine & fama, quatenus hæc & ad honestam vitam conducit, & non nobis tantum : sed proximo etiam utilis est, si inde incitetur ad vitæ honestatem, nostraque utatur opera ad suum privatum, vel publicum commodum.

§. V.

Quæ sint alia nature præcepta spectantia ad culturam corporis ?

369. PRæter jam enumerata, jure nat. prohibetur omnis *Luxuria* in suo genere, cujus species sunt *Fornicatio* simplex, *stuprum*, seu defloratio virginis ipsa invita, *raptus*, *adulterium*, *incestus*, & quidem si fuerit cum consanguinea persona in *linea recta*, contra præceptum jur. nat. fiet, ad quod a multis refertur idem crimen cum *sorore germana* perpetratum : in reliquis gradibus lineæ obliquæ ad jus positivum reducitur. Inter alias species luxuriæ est *sacrilegium*, *mollities* seu pollutio, *sodomia*, *bestialitas*, demum omnis impudicitia, uti sunt desideria prava in genere luxuriæ, tactus & oscula venerea extra matrimonium, non minus ac auditus, aspectus &c.

Neque ullam attentionem meretur doctrina Thomassii *Inst. Jurisprud. divin. l. 3. c. 2. a n. 143. & c. 3. a n. 71.* cum Velthufio, Guil. Grotio *de princip. J. N. c. 4. n. 7. fin.* & aliis perniciose asserentis : *meris rationibus naturalibus demonstrari haud posse omnem scortationem, etiam ad bestialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium esse prohibitum.* Per scortationem vero intelligit omnem speciem, qua sobolis generat-

neratio excluditur, *mollitiem, sodomiam, stuprum, bestialitatem*: Per concubitum autem & lenocinium denotat *fornicationem*, ex qua sobolis generatio interdum sequitur: sed mere *per accidens*, & ut plerumque fit, contra intentionem fornicariorum. Porro *hac ipsa* fuit etiam sententia *infamium Ethnicorum*, præsertim *Epicuri*, quem Seneca *porcum* vocat, & *Terentiani*, qui beatitudinem hominis in belluinis voluptatibus statuebant; illa tandem cum *autonomica* libertate sentiendi & credendi prout cuique placet, devenit ad *Christianos Naturalistas* nunc primum laudatos, quorum error ex sequentibus momentis non difficulter colligi poterit.

370. Et quidem I.) *Sodomiam* jure nat. prohibitam, homo usus rationis compos, ac præcipue Christianus ignorare haud potest. Certum quippe illi esse debet, quod justus naturæ Auctor *Sodomam & Gomorrhæam* cum finitimis civitatibus, & populo eas inhabitante, paucis cum *Loth* exceptis personis, igne de cælo misso exusserit, ac ad perenne justitiæ suæ exemplum in favillam & cinerem redegerit, eo, quia dicente Apostolo ad Rom. 1. *Femine eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum, qui est CONTRA NATURAM*: Similiter autem & masculi relicto naturali usu *femine*, exarserunt in desideriis suis *invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes*, Sacra vero historia *Genes. 13. v. 13.* testatur populos illos graviter peccasse per hujusmodi turpitudines, ubi ait: *Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram DEO nimis*: itaque certum est eos gravissime peccasse:

Atqui non peccarunt contra legem Divinam positivam, ut per se notum est, quia hæc nondum illis temporibus promulgata fuerat: peccarunt igitur contra legem naturalem, alioqui neque *peccatores pessimi*, neque immutasse usum corporum **CONTRA NATU-**

NATURAM dici in sacris codicibus potuissent, neque exustionis, & tam temporanei, quam æterni interitus pœnam fuissent promeriti, quia ubi nulla lex, nulla est etiam prævaricatio, consequenter neque culpa, neque pœna.

371. II.) *Bestialitatem* quoque eidem juri nat. repugnare probat tum jam adductum momentum de Sodomia, utpote a minori ad majus, tum quod hæc non minus ac illa directe apponatur bono generis humani. Admisso enim hoc coitu tanquam licito jure nat. impediretur generatio humana, aut si per accidens saltem propagaretur, fieret monstrosus, utpote non servata identitate speciei, ex patre homine, matre autem v. g. vacca. Demum nulla etiam e barbaris Gentibus fuit adeo male sana, quæ bestialitatis crimen infami rogo, vel aliter non puniret, cum per illud enormiter inhonoretur natura humana, uti videre est in *Historia Philosoph. ethn. c. 3. & seq.*

372. III.) Neque *mollitiam* seu pollutionem jure nat. prohibitam ambigi prudenter potest. Turpitude enim intrinseca ipsius in eo consistit, quod homo propter solam voluptatem abutatur semine sibi a natura, non nisi ad generationem debito modo propagandam concesso: Porro abusus hic evertit ordinem naturæ, ac si aliquando permissus fuisset, cederet evidenter in perniciem speciei humanæ. Nemo quippe facile matrimonium ex se onerosum appeteret, cum libentius voluptate sine dolore, quam cum dolore & millenis curarum ærumnis frui, vix aliquis sit, qui non ambiret.

373. IV.) *Fornicationem* quoque etiam *simplicem*, & omnem vagam *scortationem*, tum supra hic, tum immediate allatum momentum demonstrat. Fornicatio enim & scortatio, quæ propter solam spurcam voluptatem intenditur, revera *per se* non est ordina-

in nata ad conceptionem sobolis : tum quod ab ea faeminæ fornicariæ vel maxime abhorreant, ne sibi dedecus & infamiam, aut certe molestiam ex concepta prole adsciscant : tum quia commixtio hujusmodi repugnat rectæ a natura institutæ propagationi speciei humanæ, prolique nascituræ gravissima infert incommoda ex eo, quod cum sit incerto patre, incertam quoque reddat educationem, alimentationem, & instructionem. Imo periculosa est ipsamet generatio. Matres enim hujusmodi minore plerumque cura & amore in proles has intentæ sunt. Atque ita actus scortationis everteret societatem humanam, ac illo per jus nat. approbato, homines effugerent matrimonii molestias, libere tamen vacarent brutis voluptatibus.

374. Et quamvis forsan aliqua fornicatio non esset *injuriosa* proli nondum existenti, ita ut sit peccatum *contra justitiam commutativam* : est tamen peccatum *contra charitatem*, seu amorem proximi lege nat. præceptum, dicente D. Th. 2. 2. q. 154. a. 2. ad 4. *Fornicatio simplex contrariatur DILECTIONI proximi, quantum ad hoc, quod repugnat bono prolis, ac proin hæc non desinit esse naturali jure prohibita, sicut non desinit blasphemia, odium proximi mere internum, & similia, quæ tamen non sunt contra justitiam commutativam.*

Falsum quoque est, quod hujusmodi proli *melius sit esse* cum suo malo, quam si simpliciter non fuisset in rerum natura. Nam contrarium patet in Juda proditore, de quo Christus D. dixisse creditur : Math. 26. v. 24, *bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille* : Cui autem simpliciter non est *bonum nasci & esse*, ei nequit *melius fieri si nascatur, & sit in rerum natura, quam si non sit.* Igitur longe melius est, si proles hujusmodi nunquam nascantur ex simplici fornicatione, quam tot & tanta mala tum physica tum moralia conse-

quun-

quantur : Sæpissime enim hujusmodi soboles exponuntur periculo vitæ temporalis, & etiam spiritualis ; cum non raro sine Baptismo matrum impietate suffocentur & disperdantur.

375. Nec refert, quod forte in nonnullis casibus absint pericula hujusmodi : nam sufficit adhuc generale periculum, quamvis in aliquo casu particulari id abesse possit, prout aliunde constat ex variis instantiis, pleraque objecta jure nat. esse prohibita ob generale periculum, licet in certis particularibus circumstantiis videretur alicui posse excusari a morali turpitudine, qualia essent v. g. mendacium officiosum propter salutem totius Reipublicæ, & similia alia.

Firmatur hæc contra Christianos Mahumetanis & Epicuri principiis inhærentes Naturalistas, etiam ex hac ratione : quia certum est, Mundum diluvio fuisse a DEO punitum ob peccata plurima quidem : sed vel maxime carnalia, in omni specie turpitudinis commissa, adeo ut homines illi dediti fuerint mollitiei, bestialitati, sodomix, scortationi, fornicationique vagæ & similibus spurcitiis, attestante Scriptura : *Omnia quippe caro corruerat viam suam* : Porro corruptio hæc ita generalis non fuit contra legem aliam tunc temporis, quam naturalem.

§. VI.

Quæ sint contraria fundamenta pro licentia carnalium turpitudinum a Recentioribus Naturalistis asserpta ?

376. **C**ontra adducta hic momenta excipit Thomassius *loc. cit.* cum suis sequacibus dicens I.) Sodomia, bestialitas, scortatio, mollities licet non habeat conjugii finem *primarium*, scilicet prolis generationem : habet tamen adhuc *secundarium*, nempe libidinis extinctionem : igitur jure nat. non

non est inhonesta. Verum distinctio hæc ex Epicuri commentis perniciose & imperite petita est. Iam enim ex adductis demonstrationibus liquet, finem hunc *secundarium* consistentem in sola venerea libidinis expletione nunquam a Creatore nostro humanæ naturæ præfixum, concessumque fuisse, nisi in quantum alicui *hic & nunc* concessus est finis *primarius* generationis prolis debito modo procreandæ, uti concessus est legitimis conjugibus, quibus permissus etiam *secundarius*. Auctor enim naturæ sensum delectationis prædictæ indidit corpori humano, non aliter, quam in ordine ad generationem, quæ sublato venereo sensu cessaret, consequenter non posset naturaliter propagari species humana, imo nec brutorum; nunquam enim hæc coirent sine delectationis stimulo:

Atqui *sodomiam, bestialitatem, vel crimen pollutionis* exercenti, non est *hic & nunc* per talem actum a natura, ejusque Auctore concessus finis *primarius* generationis: cum ille sit ei contrarius; igitur neque *secundarius* iste, quia hic est tantum *physice* ac necessario consequens priorem, *se solo* autem ac extra matrimonium nunquam permissus *ob solam libidinis* expletionem. Imo ne conjugibus quidem, si hi *solam voluptatem* intendant.

377. Urgent iidem moralistæ II.) Perniciosum quidem esse, si prædictæ carnis voluptates jure nat. *universaliter* & *semper* fuissent permissæ, non tamen si quis *quandoque* per illas libidinem expleat. Hujus argumenti Thomassius *l. c.* affert rationem, quia præceptum est *indeterminatum*, quod non intendit *perpetuam* obligationem & continuam. Sed contra est: quod erronea ac falsa persuasione laboret hæc ratiocinatio, ac si lex nat. prohibens bestialitatem, sodomiam & similes spurcicias non sit *universalis*, eaque *semper & pro semper obligans*, utpote

pote *negativa* ac malignantis naturæ : Alioqui etiam blasphemia, & idololatria deberet esse saltem aliquando licita, atque adeo DEUS, qua naturæ Auctor permittens quandoque hos actus ut licitos abnegaret semet ipsum, juxta ea quæ diximus n. 82.) Imo si per impossibile scortatio illa vel semel foret licita, nihil obesset cur talis pro semper non esset. In tanta enim effrænis libidinis proclivitate nemo foret, qui gravi urgente tentatione *hic & nunc* licitam sibi esse falso non persuaderet. Sic autem everteretur naturæ finis, quæ feminis usum non nisi ad generationem *honesto & debito* modo instituendam concessit ; ac consequenter lex nat. ob periculum *generale* absolute prohibuit omnes delectationes venereas extra casum honesti usus inter solos conjuges permitti, qualis prohibitio, juxta superius probata, nunquam cessat in casu particulari.

378. Neque sanior est Thomassius *l. c.* in probanda eadem licentia bestialitatis, sodomiae & mollitiei ex hoc medio : quod jus nat. *non prohibeas creationem vomitus* : igitur neque feminis abusus venereos. Scriptor enim hic scire debuisset, per vomitum, qui naturæ perdifficilis est, nihil derogari generi humano, neque impediri ullo modo generationem, multo minus abstrahi homines a matrimonii oneribus, aut excæcari mentes eorum, & enervari corpora, hominemque averti simpliciter a suo fine, ad quem creatus est : quæ omnia fiunt per scortationes vagas, & nefandas, ut etiam ait ethnicus Philosophus Cato major : *Nulla capitalior pestis, quam corporis voluptas hominibus a natura data est.*

Non etiam facit ad rem alia laudatorum Moralistarum ratiocinatio, quod scilicet, *ipsa natura inclinatur ad molliem, fornicationem, sodomiam &c.* ; igitur *contra naturam esse non possunt.* Naturalis enim hæc inclinatio

natio est tantum animalis, qualem & canes impudici, & porci luto assueti experiuntur: non vero *natura rationali conformis*, si fiat extra matrimonium ejusque debitum usum. Eadem quoque vitiata natura inclinatur etiam ad adulteria, furta, quæ tamen Naturalistæ hi concedunt esse jure nat. prohibita.

379. Meretur tamen animadversionem, quod adeo absurdarum circa rem veneream hallucinationum *Thomasso* cum suis sequacibus ansam dederit *Joannes Seldenus* famosus Angliæ Ictus auctor libri de *J. N. & G. juxta disciplinam Hebraeorum* conscripti, quem in epitomen coegit *Joan. Franc. Buddæus*. Ille referens *Noachidarum* præcepta naturalia ab Hebræis observari solita, lib. 5. c. 6. asserit fornicationem jure nat. non fuisse ab illis inter prohibita reputatam. Hoc testimonio uti omnino falso, ita fide indigno abusi plerique Naturalistæ protestantici, ne dum fornicationem: sed neque alias spurcicias hujusmodi inter lege nat. prohibitos actus reponunt. Verum erronee; Nam primo) *Seldenus* ipse contrarium perhibet l. c. lib. 1. c. 10. ubi recenset septem præcepta *Noachidarum*, nempe 1.) De cultu extraneo, seu idololatria. 2.) De maledictione *Numis*, sive blasphemia. 3.) De effusione sanguinis, id est homicidio. 4.) De revelatione turpitudinis, sive de OMNI turpitudine venerea extra matrimonium, adeoque & de fornicatione, mollitie, &c. 5.) De furto & rapina. 6.) De judiciis: seu regimine forensi, ac obedientia civili. 7.) De non comedendo membro animalis viventis. Quibus etiam alii addunt *quædam* de honorandis parentibus: Constat igitur carnalia crimina etiam a *Noachidis*, seu posteris Patriarchæ *NOE* fuisse agnita pro prohibitis jure naturæ.

380. Secundo.) demus vero illa non fuisse pro vitis agnita, non dum sequitur ea fuisse jure nat. permessa. Quia ut ipsemet *Puffendorffius de origine*

J. N. c. I. f. m. 169. ait; *Seldeni lucubratio hausta ex hebrais fontibus, cum non contineat principium omnibus certum, ex quo naturæ præcepta illa vel evidenter fluant, vel saltem demonstrative procedant, est imperfecta, incerta, & inutilis; nil proin solidi ex illa concludi potest, neque ideo recedendum est a demonstrationibus, quas adduximus communi Prudentiorum sensu nixas.* Quo etiam facit, quod naturales obligationes, cum sint *necessariae*, hinc nullo modo dependeant ab acceptatione *Noachidarum* aliorumque Populorum: sed potius mensurandæ sint principio indicativo legis naturalis a n. 80. adducto.

Altera adductorum errorum occasio fuit, quod Protestantium Naturalistæ cum Guil. Grotio *loc. cit.* falso existiment, in lege Evangelica contineri aliqua præcepta negativa morum honestatem concernentia positivo - moralia omnino nova, quæ non spectent ad jus natura. Hinc inter alia, etiam verba hæc Apostoli I. Cor. 6. v. 9. & 10. *Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrii, neque maledici, neque rapaces regnum DEI possidebunt*, in quantum carnalia peccata prohibent, tenent illi non esse profecta a lege nat. sed a libera voluntate divina, reducique ad præcepta mere positiva.

381. Verum perniciosam hanc opinionem confutat 1.) Stylus Apostoli, qui *loc. cit.* de fornicatione, sodomia, mollitie loquens, eadem utitur energia ac de adulterio, furto, idololatria, quam Naturalistæ illi fatentur cum reliquis, scilicet adulterio, furto, rapina, ebrietate esse prohibitam jure nat. 2.) Rubore eos suffundere deberent ethnici Philosophi, qui, Epicuro cum suo porcorum grege excepto, contrarium docuerunt. 3.) Contra eos est

est communis Catholicorum doctrina, tradens, quod in lege Evangelica, præter materiam *Fidei & Sacramentorum*, nulla dentur præcepta *positivo-moralia*, *negativa præsertim*, quæ in lege nat. vel in lege veteri ejusque Decalogo implicite non contineantur, dicente D. Th. 1. 2. q. 108. a. 2. *Lex nova nulla alia exteriora opera determinare debuit, præcipiendo, vel prohibendo, nisi Sacramenta, & moralia præcepta, quæ de se pertinent ad rationem virtutis, puta: non esse occidendum, non esse furandum & alia hujusmodi.* Demum 4.) convincit eos præceptum Decalogi: *non concupisces*, quod prout mere declarat naturalem obligationem, eamque confirmat: ita omnem tam internam quam externam carnis concupiscentiam veneream extra matrimonium prohibet. Et patet jam ex Divina nemese Sodomitas ante legis positivæ promulgationem puniente pro carnalibus delictis.

Scortatio igitur & omnis extra matrimonii debitum ac honestum usum *lascivia*, nullum pro se ex naturali Jurisprudencia habet sanum argumentum, præter enormem errorem *Thomassii, Guilhelmi Grotiï* & aliorum *Epicuri* sequacium, contra quorum execrandam opinionem præfaga mente olim detonaverat *Seneca* Traged. 9. act. 2.

Totum per orbem maximum exortum est malum,

Luxuria pestis blanda: cui dedit vires

Roburque longum tempus, atque ERROR GRAVIS.

382. Ex his autem refellitur pestilens doctrina *Puffendorffii*, mere *internas concupiscentias* & crimina solo corde concepta putantis non esse lege naturali prohibita. Ille enim in *præfation. ad lib. de Offic. homin.* §. 9. ait: *Circa ea quæ intra pectus latitant, nec aliquem effectum aut signum foras producunt, jus natura baud esse sollicitum*: Sed contrarium ostendimus a v. 77.) Quo etiam facit, quod alioqui lex nat. manca

foret & deficiens, si tantum exteriorem hominem quo ad *actus externos* dirigeret, neglecta nobilissima ejus parte in anima & potentiis *internis* consistente. Imo neque *externa* adulteria, furta, fornicationes aliaque crimina puniri ab ullo Judice citra injustitiam possent: siquidem hæc prout *interna* sunt, naturali lege non essent prohibita. Sanior hac in parte fuisse legitur *Menander* ethnicus Poeta, qui in suis comicis monet: etiam a mere internis *pravis* concupiscentiis abstinendum esse.

*Nec acūs filium Pamphile concuperis,
Quando ipse præsens DEUS inspectat omnia.*

ARTICULUS II.

De jure necessitatis in genere.

SUMMARIUM.

383. *Affertur ratio tractandi de jure necessitatis.*
 384. &c. *Exponitur definitio & divisio necessitatis.*
 387. *Quasi extrema necessitas admittitur.*
 388. *Necessitas gravis explicatur,*
 389. *Et communis exponitur.*
 390. *Thomassius & Fleischerus confutantur.*
 391. &c. *Examinatur axioma: necessitas non habet legem.*
 395. *Solvuntur rationes contra necessitatem quasi extremam.*
 396. &c. *Quis allegare jus necessitatis, vel excipere possit?*
 398. &c. *An extrema necessitas inducat communionem bonorum?*
 401. *In quasi extrema necessitate, quid surripi possit?*
 402. *Solvitur ratio Soti contra extreme gravem necessitatem.*
 403. &c. *An extreme, vel quasi extreme gravis necessitas transferat dominium in surripientem?*

405. &c. Eligitur sententia media, & probatur, usque ad num. 409.

§. I.

Quid sit necessitas, & quis intellectus axiomatis: necessitas non habet legem?

383. **C**UM homo inter officia sibi ipsi debita habeat quoddam *jus necessitatis*, quo interdum permittitur uti cum *materiali* aliorum læsione; privilegium hoc ei a jure nat. concessum quemadmodum favorabile est, ita periculosum, ne suus favor in *formale* aliorum odium & læsionem degeneret. Hanc ob rem materia hæc indiget accurata expositione, ut clare constare possit, quid jus illud necessitatis in *genere*, quid in *specie* importet. Et hanc quidem sequi articulo, illam vero partem hic & nunc aggredimur exponendam, initium ducturi a definitione & divisione necessitatis, quibus suppositis facilius sequetur decisio propositæ alterius quæstionis, nempe: qui sensus sit brocardici hujus, *necessitas non habet legem*.

384. Necessitas juxta Aristotelem l. 4. Metaph. Est vis quadam *physica* vel *moralis*, actionem vel ejus omissionem ita inducens, ut aliter fieri non possit, aut saltem non sine operantis, vel alterius periculo. Hac ratione juxta eundem Philosophum *necessarium* est, quod aliter fieri nequit. Et ita ex l. solet. ff. de Feriis. ortum est illud vulgare: *Necessitas non habet ferias*.

Alii Naturalistæ ex Heineccio necessitatem describunt, quod sit *status hominis*, in quo legi sine periculo suo parere non potest: sed merito rejicitur hæc descriptio. Neque enim *necessitas* status hominis recte dici potest, ut expendenti patet; ac descriptio hæc præbet occasionem incautis Lectoribus etiam naturalem ac divinam legem, sine ulla limitatione non observandi, eo quod illi parere quis sine suo periculo non possit, quod tamen omnino absonum esse ostendimus,

demus , & colligi potest ex definitione *Juris necessitatis*, quod nihil aliud est, quam *facultas naturali equitate nixa, se eximendi ab aliqua lege, qua ad casum necessitatis non præsimitur a Legislatore extensa*. Quæ autem lex illa , & qualis debeat esse necessitas , propter quam ita eximamur ; dependet id a recta divisione necessitatis, cui dein correspondere debent variorum casuum decisiones.

385. Porro juxta laudatum Philosophum, necessitas est vel *Absoluta*, vel *Moralis*, prout aliquid aliter fieri nequit vel *simpliciter*, aut saltem *naturaliter*, seu physice, vel solummodo *moraliter*, hoc est sine magna difficultate. Posterior hæc seu *moralis* necessitas contingere potest *spiritualis*, vel *corporalis*, & utraque *major*, vel *minor*, nempe *extrema*, *gravis* vel *communis*. Necessitas *spiritualis extrema* est, cum homo versatur in periculo proximo damnationis æternæ : & quandoque si sit in periculo proximo peccandi mortaliter. *Gravis* est, si non sit quidem periculum proximum damnationis æternæ, sint tamen circumstantiæ, quæ salutem æternam reddant valde difficilè. *Communis* est, in qua communiter sunt peccatores in mortali noxa constituti.

386. *Corporalis* necessitas *extrema* dicitur ; ex qua egenti imminet periculum proximum vitæ. Et quidem juxta *Ledesm.* & alios, *extrema* adhuc censetur esse necessitas, si sit periculum mortis *intra tres menses* alioquin incurrendæ ; aut secundum *Cajet.* si sit periculum mortis, quamvis tempus longe distet, & non appareat alia via illi periculo occurrendi : debet autem esse aliqua *moralis* certitudo, vel saltem, uti volunt *Vasq. Valenc. Nav. Carden.* prudens ac probabilis timor, si non subveniatur ; incurrendi mortem. Irrationabile enim foret expectari, usque dum quis incidat in periculum proximum mortis. Unde *Carden.* in 1. crisi d. 80. n. 74. ait : si probabilis

biliter peribit egenus deficiente hoc levamine, ea necessitas est evidenter extrema.

387. Ad necessitatem extremam *D. Thom.* 2. 2. q. 66. a 7. *Navar.* c. 17. n. 5. *Sylvest.* v. Furtum. q. 5. *Less.* de J. & J. l. 2. c. 12. a n. 71. alique cum *Carden.* in crisi 1. d. 80. n. 5. & in crisi 2, d. 9. n. 8. & 17. reducant necessitatem *urgentem*, quam plerique cum *Less.* l. c. vocant *valde gravem*, aut *quasi extremam*, estque tunc, quando adest *periculum proximum incidendi in gravissimam calumniatam*, vel in malum *morti æquivalens*.

Quodnam autem malum censeatur morti æquivalere; non potest certa regula determinari: sed spectandæ sunt circumstantiæ, maxime personarum indigentium. *Dicast. Castrop.* d. 2. p. 2. n. 1. *Tambar.* dicunt sufficere mutilationem membri principalis, amissionem sensus, v. g. oculorum, perpetuum carcerem, infirmitatem perpetuam, vel amentiam. Addit *Bann.* si homini pro ratione sui status gravissimum esset dedecus mendicare, afferens illi impossibilitatem moralem, eo quod præeligeret mortem: *Lorc. Arriag. & Leander a S. Sacram.* putant, si alicui ratione similis status foret ignominia & impossibilitas exercendi artem mechanicam, aut famulandi: Item si ob paupertatem esset periculum labendi in peccatum mortale, uti tradit *Villalob.* v. g. in filia, quam Parens ob inopiam vellet prostituere: aut si quis ob inopiam se vellet occidere, lapsus in tristitiam non voluntariam. &c.

Quo etiam fit, ut juxta *Cajet, Suar. Tapia, Carden.* in 1. crisi. d. 80. a. n. 15. & alios, gravis necessitas Reipublicæ, v. g. propter famem, communiter *æquivalet* necessitati extremæ particularium. Quia illa necessitas raro erit sine hac, unde sicut certum est esse obligationem, etiam ex necessariis ad statum, succurrendi Proximo in extrema necessitate, ita est

opinio D. Th. 2. 2. q. 82. a 6. communiter recepta, quod sit obligatio succurrendi *valde gravi*, seu *urgenti* necessitati Reipublicæ, cum bonum commune præferendum sit privato in temporalibus &c.

Hinc juxta hanc & communiorem doctrinam, ob prædictam *valde gravem & quasi extremam* necessitatem Reipublicæ; licitum est ex illis, quæ ad usus pios, etiam *per ultimas voluntates* destinata sunt, subvenire indigentiae v. g. Civitatis. Bona enim exteriora, ex DEI institutione ordinata sunt ad sublevandam necessitatem aliorum, saltem *extremam*. Notandum tamen, quod hæc ultimarum ad usus pios factarum voluntatum, etiam in præallegato casu, commutatio debeat & possit fieri non ab alio, quam ab Ecclesiastico Magistratu, juxta alibi dicenda, & aliunde jam notas Jurium dispositiones.

388. Necessitas *gravis* universaliter dicitur, quando quis ex defectu rerum necessariarum est in periculo incidendi in miseriam magnam, quæ reddat vitam *notabiliter molestim*, uti esset illi, qui e statu comodo delapsus cogeretur victitare solo pane & oleribus: qui ita esset nudus, ut vel illi inde foret ignominia magna, vel præ frigore imponderet periculum gravis morbi: cui spectata valetudine & viribus esset nimis molestim semper super pavimento aut tabula dormire: item, qui duram subit captivitatem: aut *diuturno* tempore detinetur in carcere nimis molesto.

389. Necessitas *communis* est, quando est aliquid incommodum in necessariis ad vitam, & statum, ita tamen, ut non reddat vitam nimis miseram vel molestim *spectata conditione & statu* patientis. Atque in tali necessitate sunt plerique pauperes *triviales*, ac ostiatim mendicantes.

390. Quemadmodum autem divisio hæc *trine* necessitatis ab omnibus vere Eruditis recepta est, ita
meri-

merito rejicitur post Thomassum suus Apologetes Fleischerus, qui Inst. J. N. & G. l. 2. c. 2. §. 61. ait : *Distinctionem necessitatis in summam & gravem, nec non inter leges Divinas affirmativas & negativas, tanquam fundamento destitutam rejicimus, nullam aliam necessitatem, quam incolumitatis agnoscentes.*

Assertio hæc post multa alia, inde quoque temeritatis recte arguitur, quod suus Auctor necessitatem in sola *incolumitate* corporis reponens confundat humanam conditionem cum conditione brutorum, quorum tota summa necessitatis consistit in *propria cuse conservanda*, & alimentis conquirendis, quibus incolumitatem & vitam retineant. Scire tamen debuisset, hominis necessitatem omnino differentem esse, cum hæc possit dari vel *quo ad animam*, vel *quo ad corpus*, bonaque nedum *externa* : sed etiam *interna*, aut *incorporea*, uti est fama, honor, reputatio ; salutis *eterna*, vel temporalium bonorum periculum, idque *majus* vel *minus*, suum proprium ; vel certe liberorum, familiæ, amicorum, aut Reipublicæ: quas utique necessitates non curant, nec curare possunt bruta. Demum ipsa quo ad *corporis incolumitatem* necessitas, quam solam admittunt hi Protestantes, potest esse *extrema*, *gravis*, vel *communis* &c.

§. II.

Exponitur axioma : NECESSITAS NON HABET LEGEM.

391. **A**dductum axioma : *necessitas non habet legem*, est quidem regula juris etiam naturalis, ac declaratur in c. 4. de Reg. Jur. in 5. *quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum*, non ita tamen regula hæc absolute est vera, quin plurimas patiatur limitationes, prout id sequentes docent instantiæ.

Primo) enim actionem, vel ejus omissionem quocunque jure vetitam ac illicitam *necessitas absoluta*,

seu tam *physice* quam *moraliter* hic & nunc invincibilis eatenus cohonestat, ut vi illius faciens aliquid, vel omittens, ab omni culpa & pœna excusetur. Pro ut fieret in illo Christiano, cujus renuentis manus vi a Tyranno adhibita moveretur, ut ex ea in subjectum ignem decidens thus incendatur. Talis quippe necessitas voluntarium & liberum tolleret, prout etiam docemur in *c. sacris 5. de iis, qua vi.*

Secundo) actionem tamen jure naturali *absolute* prohibitam, atque adeo illicitam nulla etiam extrema sola *moralis* necessitas cohonestare & licitam reddere potest. Quia hoc jure illicita intrinsece mala sunt, nulloque casu bona & honesta fieri possunt, per ea, quæ diximus *a n. 37.*) ac constat ex *Can. Mibi. 11. can. Ne quis 14. caus. 22. q. 2.* Ubi etiam redditur ratio, quod absolute prohibitorum materiam necessitas mutare non possit, ut liquet in blasphemia, mendacio etiam officioso, perjurio &c. In hoc sensu procedit *L. palam 43. §. non est ignoscendum. 5. ff. de rit. nupt.* juxta quam *necessitas peccare non permittit.* Similiter *Can. discipulos. dist. 5. de consecr.* dicitur: *necessitatem a fornicatione non excusare.* Atque adeo nulla necessitas eximit a legis objecta hæc prohibentis observantia. Imo etiam ab his, quæ jure nat. tantum *hypothetico*, seu limitato prohibentur, nulla excusat necessitas *moralis*, quamdiu materia legis nat. prohibentis *non est mutata*, ut patet in contractibus, promissionibus, voto, &c. Et constabit ex *n. 397.*)

392. *Tertio*) actionem vel omissionem vetitam lege *mere positiva* humana, imo *quandoque* & *Divina interdiktam*, necessitas *moralis* non tantum *extrema*: sed *sape* etiam *gravis* licitam reddit. Sic enim licite panes Propositionis comedit David *1. Reg. c. 21. v. 6.* & Machabæi cladem ab hostibus imminentem in Sabbato propulsarunt, *1. Machab. c. 2. v. 38.* non obstante lege Divina vetante aliàs actionem utramque.

que. Et Christus D. *Math.* 12. excusat Discipulos, qui die Sabbati spicas colligebant. Idem constat in præcepto divino *de integritate confessionis*, nam grave periculum interdum excusat ab illius executione *quo ad integritatem* materiæ. De humanis quoque legibus *non semper* cum gravi periculo obligantibus, aliunde jam notum est, & patet ex *c. consilium 2. de observat. jejun.* & *cit. c. 4. de R. J. in 5.*

Ratio est, quia Legislator Divinus, licet ad legum suarum observationem, cum quovis, etiam vitæ periculo obligare absolute valeat, ordinarie tamen humanæ conditioni eas solet accommodare, ut non obligent, quando sine ejusmodi manifesto periculo nequeunt observari. *D. Th.* 3. p. q. 40. a. 4. ad 3. & 2. 2. q. 100. a. 3. *Suar.* l. 3. de LL. c. 30. num. 6.

393. Dixi *quandoque*, & *sæpe*; quia legem *positivam* divinam, imo etiam & humanam *cum vitæ* quoque ipsius *periculo* observandi obligatio adest. I.) Quando ea publicum bonum totius communitatis, grave alias discrimen subituræ concernit. Tunc enim jus nat. obligat; uti fit *in Confessario*, qui sigillum sacramentale ob mortis periculum violare nequit. Et *Parochus* tempore pestis oves: *Miles* stationem suam deserere non potest. Bonum enim commune animarum, civitatis, & exercitus præponderat vitæ alicujus privati.

II.) Si legis positivæ etiam humanæ transgressio cessura videtur *in contemptum* ipsius legis, & Legislatoris, vel *in detrimentum Fidei* & Religionis Christianæ: quia tali casu legis transgressio intrinsece mala & vetita est jure nat., potestatis publicæ & Religionis commune bonum cuius privato præferendum dictante.

Demum III.) Quando divina lege aliquid institutum vel præceptum est tanquam *medium* simpliciter *necef-*

necessariam ad salutem : ut in nova lege in peccato Originali conceptis *Baptismi*, & in actuale ac lethale relapsis *Penitentia* Sacramenta, cum sine his *in re aut voto* susceptis justificari non possint. Unde ad eorum susceptionem in Adamo lapsi, & postea relapsi obligantur jure nat., ad usum mediorum ad æternam salutem consequendam *simpliciter necessarium*, quemlibet adstringente. Neque audiendi sunt Protestantium Naturalistæ, qui imperite & perniciose abstrahunt ab hac obligatione in sua naturali Jurisprudencia, conscripta pro illo tempore & statu, quando homo permansisset in sua originali innocentia, aut nunquam fuisset elevatus ad beatitudinem supernaturalem.

394. *Quarto.*) a legis etiam humane observatione necessitas *moralis communis* subditos quod *regulariter* non excuset, cõmuniõ Doctorum sententia est. Si enim illa excusaret, propter casuum quotidie occurrentium frequentiam legales observationes summo boni publici detrimento & perturbatione facile eluderentur. Hinc in *l. palam 43. §. 5. ff. de ritu nups.* generaliter dicitur : *necessitas peccare non permittit.* Quæ juris civilis dispositio, cum in lege naturali fundetur, illa non modo de jure naturali absolute aliquid *prohibente* : sed etiam de lege humana, tanto magis Divina, præsertim in circumstantiis *communis necessitatis*, intelligenda est, quod scilicet materia peccati nunquam cesset propter necessitatem *moralem* cõmunem : hæc proin nec a *formali* peccato excusat, nisi forte aliæ circumstantiæ *per accidens* adfuerint, quales sunt : defectus considerationis : actus imperfectio : error invincibilis : ignorantia culpâ theologicâ vacans &c.

In universum autem loquendo, bene notandum suadent *Sylvester v. necessitas Sanch. lib. 3. de Matrim. d. 10. n. 23.* & alii, cum necessitas *saltem* non extrema in *externo foro* a legis obligatione non excuset, ad

Sup-

Superiores recurrendum esse, & actionem lege præceptam omittendi, vel prohibitam ponendi, licentiam peti debere, ut legis temere violatæ suspicio vitetur, imo ut etiam securius in conscientia procedi possit: alioqui amor proprius prætextu necessitatis alicujus facile nobis transgressionem legum hujusmodi persuaderet. Ob hanc rationem, si v. g. ingruat necessitas, ut Parochiani die Dominica exerceant longiore tempore opus servile, proponant id suo Parocho, qui judicabit, sit ne talis necessitas, propter quam permitti possit labor servilis, vel non.

395. Contra necessitatem *valde gravem*, seu *urgentem*, & *quasi extremam* hic n. 387.) assertam opponi posset: divisionem hanc non esse admittendam utpote novam, & contra communem aliorum opinionem, qui non nisi extremam, gravem, & communem necessitatem admittunt. Illamque reprobare videtur C. *si quis. de furt.* ubi dicitur: *Si quis propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, PÆNITEAT hebdomadas tres*: Igitur Jus sacrum supponit legem naturalem non desinere obligare extra omnem ac *solum* extremam necessitatem.

Sed contra est I.) quod ibi sermo sit de necessitate præcise *gravi*, vel *communi*, non vero de *urgente*, aut *quasi extrema*, seu *valde gravi*: Ita respondente Glossa ad *cit. c.* & D. Th. 2. 2. 9. 66. 4. 7. ad 1. dicente: *Decretalis illa loquitur in casu, quo non erat URGENS necessitas.* Et ibidem in O. ait Doctor angelicus: *Si tamen adeo sit evidens &urgens necessitas, ut manifestum sit instanti necessitati de rebus occurrentibus esse subveniendum (puta, cum imminet persona periculum & aliter subveniri non potest) tunc licite potest aliquis ex rebus alienis sua necessitati subvenire, sive manifeste sive occulte sublatis, nec hoc proprie habet rationem furti vel rã*

pina. Iam autem Less. l. c. advertit *capitulum* illud non esse ex Decretalibus Pontificum: sed ex Pænitentiali *Theodori*.

Demum contra est II.) Quod fortasse *cit. cap.* loquatur de iis, qui *indebito modo* suæ necessitati consuluerunt, furripiendo clanculum, cum facile potuissent obtinere, si suam necessitatem aperuissent, de qua apertionis & petitionis obligatione pluribus infra differemus. Alioqui aperiretur via publicæ perturbationi, læsioni charitatis, imo etiam injustis rapinis, si quisque extreme vel quasi extreme indigens, sine ulla limitatione posset pro arbitrio furripere tunc etiam, quando rogando, vel aliter indigentiam suam aperiendo obtinere potest, aut sperat.

Hinc etiam satisfit Propositioni 36ta ab Innoc. XI. proscriptæ: in his terminis: *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate: sed etiam in gravi.* Hæc enim propositio admittebat licentiam aliena invito domino contrectandi, etiam in præcise *gravi necessitate*, licet illa neque extrema, nec quasi extrema foret, & in hoc *solo sensu* damnata est: non vero etiam in sensu D. Thomæ, Lessii & aliorum supra laudatorum, quando scilicet *valde gravis*, ac *urgens necessitas extrema equiparatur*, & quando ita indigens non transgreditur debitum modum, *rogando prius* &c. tunc enim non est furtum, ut jam innuimus, pluribus de his acturi *a n. 398.*)

§. III.

Quis possit allegare jus necessitatis, aut opponere exceptionem impossibilitatis?

396. **EX** iis quæ jam adduximus, facile colligi potest I.) Jus necessitatis non posse allegari ab eo, qui sponte se in eam conjecit, v. g. substantiam suam ebrietate, ludo vetito, aut aliter dilapidan-

pidando. Is enim non ideo acquisivit jus *gravi* necessitate quacunque præter *extremam* pressus aliena contractandi : sed nihil obstante suo statu quo excidere deberet, tenetur labore sibi conveniente vitæ necessaria mereri, sibi ipsi imputando versam fortunæ suæ aleam : præsertim cum neque aliis, qui sine sua culpa ad gravem *necessitatem* delapsi sunt, occulta contractatio rei alienæ ullo modo permessa a jure naturæ sit. Hinc receptum axioma dicit : *Necessitati sponte* (puta : culpabili eventu) *se injicienti non succurritur*, declarante id etiam *l. Si Fidejussor 7. §. si necessaria 1. ff. qui satisdar. cog.*

Ratio est, quia *necessitas voluntaria* si prævideri potuit, non meretur aliquod privilegium, *l. si quis 3. §. 6. ff. de SCTO Syllan.* alioqui juris nat. privilegia prædictis casibus foverent hominum licentiam & luxum. Si tamen voluntarius dilapidator hic *in extremam* necessitatem delabatur, in eaque constitutus fame emori deberet : quantum ratio vitæ hic et nunc sustentandæ exigit, posset adhuc uti *jure necessitatis*, nil obstante prævisione extremæ inopiæ suæ. Quia cum vitæ suæ non sit dominus, respectu hujus amittendæ voluntas illa dilapidationis, ac prævisio mali cum animo se conjiciendi in *extremam* miseriam, utpote iniqua, non potuit ei jus prædictum vitæ conservandæ abjudicare, licet pæna gravi dignum constituerit.

Et sicut eo casu, quo aliquis consensisset in vitam sibi met ipsi adimendam, adhuc jus vitæ non amitteret : sed eam conservare teneretur, revocando iniquum consensum priorem ; ita censendum est pro casu illo. Ac proin legis nat. violatæ rei sunt illi divites, qui ad incitas & *extremam* necessitatem delapsis voluntariis fortunarum suarum decoctoribus conveniente sustentatione succurrere nolunt, pariter ac rei forent, si eum nollent laqueo exsolvere, qui

qui se voluntarie e trabe suspendit, & nondum extinctus est.

397. Colligi etiam potest II.) Quod sicut *impossibilitas*, ita & *necessitas* privata non excuset a lege, præsertim irritante, ac regulæ illæ: *necessitas non habet legem: quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum*, cum aliis similibus, id solum probant, quod aliquando eximamur a lege præcipiente vel prohibente, ita ut quis contra eam necessitate, vel impossibilitate *privata* constrictus non peccet, juxta superius exposita; non tamen quidpiam probant contra leges quascunque etiam humanas irritantes, & præscribentes certam formam substantialem actui.

Hinc quod v. g. in toto Circulo Suevico absolute non possis reperire fæminam, quam commode ducas in uxorem, non ideo consanguineam tuam, in gradu, etiam sola humana lege prohibito, ducere valide. Idem est, si ob impossibilitatem habendi 7. testes idoneos, cogaris in Imperio Rom. condere testamentum *profanum* sine ullo teste, aut cum uno solo &c, vel si contrahas matrimonium *clandestine* in loco recepti Concilii Tridentini, eo quod Parochum proprium, vel præter hunc, duos testes non possis habere &c.

Ratio horum est, quia *necessitas*, vel *impossibilitas privata* unius aut plurium non supplet defectum conditionis substantialis, nec habilitat personas, quas lex inhabiles reddit ad aliter celebrandum actum. Multo minus ullum jus attendit ad necessitatem, impossibilitatem, vel errorem *privatum* alicujus personæ, volentis actum validum exercere sine debita forma: sed potius Jura habent rationem non nisi *publicæ* necessitatis, *impossibilitatis*, aut *erroris* toti communitati, vel Reipublicæ, aut majori ejus parti communis ac *invincibilis*. Alio-
qui

qui vilesceret & inefficax redderetur potestas legislativa irritans aliquos actus non secundum formam debitam exercitos, si ob uniuscujusque *privatam necessitatem*, vel *impossibilitatem* dispositiones suas revocare & eos validos agnoscere cogeretur, uti patet ex instantia de *Judice putatio*: de *adoptione* non solenni, & aliis supra adductis a n. 161.

§. IV.

Utrum extrema necessitas inducat communionem bonorum?

398. **J**US civitatis jam obtinuit apud omnes receptum axioma: *In extrema necessitate omnia sunt communia*, quod etiam satis colligitur ex *Can. sicut* 11. 8. *dist.* 47. juxta quem si casus necessitatis eveniat, tunc primæva redit bonorum communio. Imo & in *Can. Discipulos* 26. & *seq. de consecr. dist.* 5. juris naturalis allegatur regula, quod casus necessitatis nullo vinculo cohiberi, nulla lege contineri possit. Verum quis rectus brocardici illius sit sensus, non satis convenit inter Naturalistas.

Dubium autem in eo vertitur: *an scilicet extrema necessitas transferat dominium rei in indigentem & accipientem*, an vero tantum usum ipsius tribuat illi, ita ut licite quidem possit occupare, sibi que vindicare rem *extreme* necessariam; transeunte tamen necessitate teneatur ad restitutionem, vel compensationem, saltem ubi ad pinguiorem fortunam venerit? Hæc ut resolvantur, separanda sunt certa a controversis. Et quidem

399. Certum est I.) Eum, qui in *extrema* necessitate versatur non posse alienum usurpare, nisi prius petierit juvari, quando commode potest, exposita sua miseria, vel nisi certo sibi persuadeat ex ratione gravi, se nihil obtenturum precibus. Si enim prudens spes adsit posse eum conveniente

A a

modo

modo petendo obtinere rem ut sit sua, aut aliunde inopie succurri; non videtur redactus ad eam necessitatem, ut cogatur surripere alienum. Id enim tunc demum jure nat. & Gentium conceditur, quando *nulla per se alia via* succurrendi necessitati datur. Hinc si ille aliter facit, contra debitum ordinem facit. Nemo enim potest vivere licite ex alieno, si potest ex proprio, efficiendo ut res aliena fiat sua per donationem, vel alio modo.

Sunt tamen qui dicant, ordinis hujus transgressionem non constituisse grave delictum contra jus nat. modo scandalum absit. Quia siue dominus rei concedat, siue non concedat, poterit extreme indigens accipere, est enim duntaxat inordinatio *quo ad modum*. Non tamen placet nobis hæc illimitata resolutio, eo quod videatur laxare fræna cupiditati humanæ; cum forte non pauci essent, qui sibi blandiendo de suo necessitatis jure, omissis aliis sustentationem obtinendi mediis, eligerent surreptionem, quod vergeret in magnum societatis humanæ detrimentum. Illa igitur adducta resolutio eo casu potest locum habere, quando urgente extrema, vel quasi extrema necessitate, *nulla adesset spes prudens* rem precibus vel aliter, domino non invito obtinendi, aut rationabiles circumstantiæ non sinerent rogare, & urgeret instans indigentia nullo modo alio superabilis, citra vitæ, aut huic æquivalens periculum.

400. Est quoque II.) concors opinio, quemvis *in extrema* necessitate constitutum posse accipere rem alienam, qua extreme indiget ad vitæ suæ conservationem. Quia in extrema necessitate *omnia sunt communia*, siue cum plena translatione domini, siue quo ad solum usum communio hæc fuerit, ut infra decidemus. Cujus ratio est; quia finis rerum terrenarum est, ut hominibus in necessitate sint subsidio,

fidio, & ut possint per illas vitam suam conservare, ac proin omnibus a natura jus hoc competit. Neque *divisio* jure Gentium introducta potuit id jus adimere: Nam jus Gentium non potest evertere jus nat. præsertim tantopere necessarium ad vitæ conservationem. Censetur itaque divisio esse facta *reservato cuique jure naturali*, quatenus erat necessarium ad vitam sustentandam: secus non esset prudenter facta.

401. Quod autem III.) In *gravi* necessitate aut *communis* non sit permessa occulta surreptio rei alienæ, patet jam ex præcedentibus. Verum de necessitate *valde gravi, urgente*, seu *quasi extrema* anceps est apud Dd. opinio, non nullis negantibus surreptionem licitam, eo quod putent *soli extrema* hoc jus a natura fuisse indultum; multis tamen affirmantibus cum *Martino Navarr. c. 17. n. 5. Angelo v. Furtum §. 24. Sylvestr.* imo ipsomet *D. Th.* ac aliis hic a n. 387.) laudatis. Qui in *valde gravi* necessitate morbi, famis, nuditatis censent posse te clam surripere divitibus, si illi alias *rogati nolint succurrere*, & aliter *valde grave* illud malum avertere nequeas.

Sententia hæc saltem si non *ita late* de rebus etiam pretiosis, notabili pecuniæ quantitate, aliisque similibus procedat: sed ad sola v. g. *esculenta*, potum, vestitum parvi pretii, operiendæ hic & nunc nuditati aut frigori arcendo necessarium aliaque id genus restringatur, non videtur prorsus naturali æquitati dissentanea. Quia *valde gravis* seu *quasi extrema* necessitas est via & *proxima dispositio* ad extremam, ex illa enim in hanc immediate fit lapsus, *nimis vero grave*, imo sero jam ac *inutile* foret famelico expectare usque dum in extremam indigentiam lapsus se *mortis proximum* esse intelligat; tunc enim potius de æterna vita animæ, quam temporanea corporis cogitandum sibi est, nec vires etiam ad ro-

gandum, vel surripiendum panem tunc suppetunt, nec appetitus, ut eo vescatur. Cum ergo a natura omnibus concessa sit potestas succurrendi *extrema* necessitati ex rebus humanis; ita & *quasi extrema*: non minus enim hæc ac illa proxime inimica est conservationi vitæ.

Demum sicut divisio rerum non potuit efficere, quin extrema necessitate pressus haberes jus surripiendi ab iis, *qui non sunt in simili necessitate*, nempe habent *superflua natura*; seu vitæ sustentandæ, quamvis essent aliquomodo *necessaria statui*, ita neque potuit efficere, quin liceat furripere *superflua*, vel parum *necessaria alterius statui* (eaque saltem non magni pretii, uti sunt *panes, vestimentum attritum* & similia superius explicata) quando *quasi extrema* premit necessitas, & aliud remedium non suppetit. In divisione igitur & attributione rerum, debuit hæc conditio *tacita* intelligi: *Nisi extrema vel valde gravis, seu quasi extrema necessitas aliud postulet*, alioqui contra æquitatem facta esset.

402. Neque urget contraria ratio *Soti* & aliorum, quod in *quasi extrema gravi* necessitate constitutus nequeat ad dandum cogere: igitur neque surripere, etiam de rebus minoris pretii, ut sunt panes &c. quia nemo potest cogi ad id, ad quod non tenetur *ex justitia*, prout ita non tenetur dives in casu proposito *solius quasi extrema* necessitatis.

Contra enim est, quod hæc ratio velit probare ne quidem in *extrema* necessitate indigentem posse surripere, quia dives non tenetur *ex justitia* juxta *Sotum* & alios: sed solum ex charitate. Falsa igitur est prima illa propositio cum sua probatione. Potest enim dives cogi per legitimam potestatem ad succurrendum pauperi, etiam *quasi extrema tantum* necessitate presso, & si hunc volentem occupare
rem

rem sibi necessariam, panem v. g. vel attritum vestimentum, conetur impedire, potest se tueri, si scandalum absit.

Non stringit etiam probatio adducta; ad multa enim cogi possumus, ad quæ ex iustitia commutativa non obligamur, veluti ad non blasphemandum, non apostatandum a fide, ebrietati non indulgendum, imo & ad dandam eleemosynam. Satis quippe est nos obligari ex alicujus *virtutis præcepto*, & necessarium esse, vel expedire talia opera ad bonum publicum societatis humanæ. Alia quæ opponi possunt soluta sunt a n. 295.) Sequens autem decisio confirmabit, & sectam reddet assertam hic opinionem, per ea, quæ mox statuemus.

§. V.

An autem extrema, vel quasi extrema necessitas ita plene transtulerit rei surrepta dominium in furripientem, quin ad pinguiorem fortunam veniens ad ejus restitutionem, vel assimationem teneatur?

403. **A**ffirmant permulti, imo teste Martin. Navarr. c. 17. n. 61. hæc fuit communis opinio Recentiorum sui temporis, juxta quam ille, qui prædicta necessitate pressus rem alienam v. g. depositam, incio domino in suum convertit usum, ad nihil prorsus obligatur. Ratio hujus primæ opinionis est I.) Quia si in primæva bonorum communione rem hujusmodi in suos usus versam consumpsisset, ob communionem bonorum ad nihil cuiquam obligaretur: Atqui in prædicta necessitate rediit primæva bonorum communio. II.) Non tenetur *ratione rei*, quia hæc consumpta est, & jam non extat. III.) Neque *ratione injustæ acceptionis*, seu læsi juris alieni, cum eam jure suo absque omni peccato acceperit. IV.) Neque *ex contractu*, quia hic nullus intercessit. Vel si forte fuerit contractus commodati, depositi, precarii, aut conducti, isti non

non obligant re pereunte, nisi culpa ejus perierit: Porro in casu allegatæ necessitatis periit absque omni etiam *juridica* culpa. Quæ opinio colligitur etiam ex *Sylvestro* v. Restitutio 5. n. 2. *Petro Navarra* l. 4. c. 4. à n. 24. & multis aliis.

404. Altera priori huic directe contraria est, docens, etiam in *extrema* necessitate surripientem *aliquid sibi necessarium* teneri postea restituere, seu compensare, ubi *ditior factus* fuerit; sive interim dum surripiebat, fuerit re, vel spe dives, sive non. Ac proin *solum usum rei*, non item dominium etiam *directum* transtulit in eum *extrema necessitas*. Verum hæc opinio propter suum *generalem* loquendi modum, non videtur subsistere. Quis enim credat hominem v. g. Mendicum, qui in extrema necessitate diviti surripuit panem, aut vestimentum vilis pretii ad nuditatem contra frigus protegendam necessarium, eoque jam usu consumpto, teneri adhuc ad compensationem, ubi ditior factus fuerit, præsertim si ille dum accipiebat, *re & spe*, seu proxima facultate pauper erat? Cibaria enim & vestimenta hujusmodi, praxi omnium etiam minus moratarum Gentium attestante, non solent pauperibus sub onere restitutionis dari: sed absolute. Imo ridiculus foret dives, si a paupere pro aliquot panibus, vel attrita veste talem obligationem exigeret. Ex his itaque duabus

405. Veriorem censemus *tertiam*, eamque *mediam* sententiam, quæ tradit: Si res quam in *extrema*, vel quasi extrema necessitate consumpsisti sit *magni* pretii, nec præsumatur donata, te semper ad restitutionem teneri, quando commode poteris. Atque hoc casu, pariter ac si res extaret in natura sua, extrema necessitas quo ad *solum usum*, non item etiam quo ad *proprietatem* inducit primævam bonorum communionem. Secus fit circa res minoris pretii,
ut

ut sunt aliqua cibaria , indumentum vile &c. Ita *Adrian.* in 4. tr. de restit. §. quia dictum. *Marr. Navarr.* cit. c. 17. n. 61. & 62. *Tolet.* l. 5, c. 24.

Ratio primæ partis est I.) Quia jure nat. spectato proximus tuus rei suæ dominus, vitæ superflua habens, vi sui officii tibi debiti ad plus non obligabatur , quam ut extrema vel quali tali necessitate laboranti succurreret , quo vitam conservares, & periculum proximum evaderes , sine ejus notabili saltem incommodo ; prout jam illud evaluisti usu rei ipsius adjutus. Neque enim tenebatur rem illam tibi extreme necessariam donare, vel dare , nisi quatenus opus est , ut consuleret præsentis indigentiae. Atqui ad hoc sufficiebat, ut rem eam tibi venderet, vel mutuaret, commodaret, cum obligatione restituendi, ubi ad pinguiorem fortunam veneris. Si igitur ille non tenebatur rei pretiosæ proprietatem in te transmittere, & absolute donare, hæc tibi non fuit jure nat. debita : sed *solus usus* ; hunc ergo ditior factus compensare nullo modo obligaris , bene vero illam.

406. Dein II.) Si ad vitam hic & nunc tuendam alienum gladium surripias , nequis eum titulo extremæ necessitatis tuum facere : sed superato periculo teneris domino restituere , *usu solo* contentus : Hoc ipsum fit in reliquis hujusmodi casibus.

Nec obstat , quod gladius hic extet post superatum periculum , non extet autem v. g. *multorum millium* pecunia aliena ob extremam necessitatem surrepta , & jam *bona fide* consumpta. Nam hæc etiam extat in suo *equivalente*, cum jam sis ditior factus , tua vero bona fides te quidem præservavit ab omni culpa in surripiendo, & consumendo, non tamen absolvit ab onere restitutionis , vel compensationis. Sicut fortiori ratione patet in mutuo , cujus licet acquiras dominium , & res mutuata jam in

specie non extet , tamen teneris restituere ex genere, cum genus nunquam absumatur , nec pereat , tanto magis igitur in casu proposito.

407. Quodsi petas , quo jure tenearis restituere rem illam , siquidem non extat , & non intercessit contractus, quo te ad id obligares ; neque ullum delictum ? R_y. Teneri te ratione tacite obligationis jure Gentium introductæ , qua quis rem alterius in necessitate consumens , se tacite obligat ad solvendum, quando suppetet copia. Et reducitur obligatio hæc ad contractum *innominatum* in jure naturali hypothetico fundatum. Etsi enim *divisio rerum* non potuerit impedire *usum rei* alienæ tibi necessariæ ; fecit tamen , ut tenearis ad restitutionem , quando commode poteris. Æquitati enim naturali consentaneum est, ut consulatur tuæ extremæ indigentiae absque notabili alterius damno. Secus : si exercitus extrema inopia laborans absumeret bona multorum agricolarum, viduarum, aliarumve personarum neque hostilium, nec bello implicatarum , non teneretur ad restitutionem : quod plane absurdum est.

408. Sententia hæc naturali ratione evicta firmatur nedum juris civilis Romani dispositione : sed etiam Gentium praxi. Ita enim quando ex causa necessitatis extremæ , vel utilitatis publicæ uni vel alteri de communitate jus quæsitum ademptum est, illud proportionata contributione ab omnibus de communitate refarciri debet, l. 1. & 2. ff. ad legem Rhod. de jactu. Quia æquitas nat. postulat, ut qui ex bonis alienis *utilitatem*, alioquin in tali casu *sibi debitam expertus est* , onus quoque proportionatum sentiat , l. secundum naturam 10. ff. de R. J. quæ dispositio esset injusta, si verum foret, quod *extrema necessitas absolute* transferat rei occupatæ dominium.

409. Momenta prioris sententiæ n. 403.) allata in rebus tantum *minoris*, non item *magni* etiam pretii locum habent, juxta jam exposita, ac proin : Ad I.) R. Concedo, quod si in primæva bonorum communiōe rem hujusmodi consumpsisset ad nihil cuiquam teneretur, quia illa tunc *sub nullius singulari* fuit *dominio* absoluto; neque res illa fuerat ulla prorsus saltem *tacita* conditione affecta, qualis reperitur nunc post divisionem rerum.

Sicut igitur status naturæ *primævus* mutatus est hodie in *adventitium*, & hic ipse magna sui parte in *hypotheticum*, ita primæva bonorum communiō in casu necessitatis non est *adequate* eadem, cui nunc sufficit *usus* pretiosorum. Argumentum quoque hoc nimium probat, nam in primæva bonorum communiōe rem hujusmodi, etiam extra extremam, *in sola communi* necessitate accipiens & consumens, ad nihil teneretur, quod tamen hodie nefas est asserere.

Ad II.) & reliq̄a momenta prioris sententiæ liquet responsio ex probationibus nostris, ubi deductum est, quod extrema necessitas jus non tribuat ad amplius, quam opus sit ut periculo te eripias, ad id solum obligabatur proximus, & ad id tantum jus nat. tibi competit. Confer hæc cum dicendis infra a n. 533.)

ARTICULUS. III.

De jure necessitatis in specie circa defensionem sui ipsius, & rerum suarum.

SUMMARIUM.

410. An jus nat. obliget ad se suaque defendenda? Refertur opinio affirmans.
411. Eaque refellitur. Defensio regulariter permessa est, tunc tamen præcepta.

412. *Refutatur Grotius putans res nostras non esse defendendas.*
413. *Probaturn defensionem occisivam, ut plurimum non esse praeceptam.*
414. *Sola directa sui occisio est prohibita.*
415. *An jus nat. obliget quandoque ad se non defendendum contra injustum aggressorem? Adducitur sententia negans.*
416. *Statuitur sententia docens dari quandoque obligationem ad se non defendendum defensione occisiva Invasoris.*
417. *Probaturn asserta decisio.*
418. *&c. Momenta Conciniiana examinantur, & enervantur, ubi etiam adducitur contraria doctrina Theologorum Soc. Jesu.*
420. *&c. Quae sint conditiones justae defensionis?*
422. *&c. Quid requiratur ad defensionem bonorum fortunæ?*

§. I.

An jus naturæ obliget ad se, suaque defendenda?

410. **S**unt qui cum Abulensi, & anonymo Auctore de princip. justæ & decori f. m. 33. putent, sui saltem ipsius defensionem, etiam occisivam esse jure nat. absolute praeceptam, & quidem his motivis persuasi. I.) Vita nostra est societati humanæ necessaria, juxta illud Senecæ Phænissis: *Vitam tibi ipsi si negas: multis negas.*

II.) Auctor naturæ homini in ordine ad sui conservationem dedit manus lædendis aliis, & propugnandis nobis habiles, doloris sensum, ardorem vindictæ, arma quibus utamur, dicente Arist. de part. animal. c. 10. circa med. *Homini manus pro hasta est, pro armis quibuslibet.* Et clarius Cic. l. 3. de Offic. *Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos Gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, ut omnem semper*

semper vim, quacunq̄ ope possent, a corpore, a capite, & vita sua propulsarent. Hæc autem omnia indicant DEI voluntatem per lumen nat. promulgatam, quæ nos obligat ad resistendum adversario, alioqui inutiliter vires illæ nobis concessæ forent.

III.) Si mihi commodatò acceptum asinum quis eripere velit, teneor defendere, quantum' possum, ne is ad quem dominium directum asini spectat, detrimentum in re sua, ob omissam per me defensionem ejus, patiatur: potiori igitur jure teneor defendere vitam cujus dominium penes Creatorem est, penes me solus usus. IV.) Si vitam non defendo quantum possum, *defensione etiam occisiva*, perinde reus sum, ac si mihi ipsi violentas manus injecissem.

411. Hæc tamen opinio præter speciosa verba nihil solidi habet, Fatemur enim, in quibusdam casibus, & sub certis conditionibus *inculcata tutela*, jure nat. concessam quidem esse justam sui ipsius, rerumque suarum defensionem, etiam *occisivam*, prout nemo prudenter unquam negavit. Liquet enim tum ex omnium etiam Ethnicorum naturali judicio, tum ex Jurium positivorum dispositione, quæ naturalem legem ejusque privilegia homini concessa interpretantur, ac dicitur in *l. ut vim 3. ff. de J. & J.* scilicet; *quod quisque ob tutelam corporis fecerit, jure fecisse existimetur.* Cujus rationem affert Gajus in *l. itaque 4. ff. ad leg. Aquil.* dicens: *Adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere.*

Defensio enim hæc exigitur ab amore sui *recte ordinato*, præsertim cum nemo sit vitæ suæ dominus, de qua pro arbitrio suo disponere possit: sed merus *usuarius*, dicente Cicerone *l. 1. de offic. Generi animantium omni est a natura tributum, ut se, vitam, corpusque tueantur, declinentque que nocitura videntur.* Imo admittitur etiam jus ejusmodi circa tuitionem rerum

rerum

rerum ad vitam nostram necessariarum. Quia eadem ratione, qua licitum est *aliquando* occidere inuasorem vitæ, licitum quoque regulariter est occidere inuasorem eorum, quæ sunt necessaria ad vitam conservandam. Et alias foveretur audacia nefariorum hominum in furando, nihilque foret securum in societate humana ab hujusmodi harpyarum libidine, bella quoque nunquam darentur justa in recuperandis bonis inique ereptis.

412. Ob has aliasque rationes non placet *Hug. Grotii* excentrica opinio, qua ille *l. 2. de J. B. & P. c. 1. n. 13.* ex illis *S. Evangelii* verbis: *dimitte ei & pallium*, asserit ac infert, res nostras *non esse contra latrones defendendas*, ut pote naturali & Divino jure resistente huic tutelæ. Auctor enim hic *primo* non videtur sibi ipsi constare, qui in sua lucubratione prædicta de *Jure Belli* innumera privilegia a jure naturæ concessa Belligerantibus asseruit, ut res suas & Provincias amissas recuperent: illas tamen contra latrones defendere & defendi vetat. *Secundo.* Non videtur percepisse diversam esse indolem *consilii Evangelici* aut naturalis, ab indole *præcepti & legis prohibentis*: Porro *injusto aggressori* tunicam auferenti, ut *dimittamus etiam pallium*, meri esse consilii, vere eruditi Viri minime hæctenus dubitarunt.

Et quamvis *Martin. Lutherus* in sua *propositione 34.* docuerit: *Præliari adversus Turcas, est repugnare DEO* visitanti iniquitates nostras per illos, eam tamen cum aliis 40. similibus Novatoris hujus ineptiis tanquam sanæ menti & veritati difformem recte damnavit *Leo X.* per Bullam: *Exurge Domine*, anno 1520. emanatam. Ex nullo igitur capite naturalem vel divinam positivam obligationem *Grotius* cum suis sequacibus probare potest, persuadereque, ut quis
iniquo

iniquo latroni teneatur dare etiam pallium potius, quam se contra eum *citra inculpata tutela moderamen* defendere. Ac proin frustra & minus consequenter idem Auctor *loc. cit.* laxitatis damnat Catholicos Theologos *Sotum, Sylveiram, Lessium* aliosque, cum cummunissima & absolute certa vere Eruditorum sententia contrarium docentes, ac loquentes de defensione rerum *magni pretii*.

413. Quemadmodum autem ea, quæ huc usque adduximus, vera sunt, & homini competit jus defensionis *alicujus* in certis casibus, quo mediante vitam & res suas licite tueri possit: ita certum est, *regulariter* in plerisque circumstantiis nullam adesse obligationem se suaque defendendi, defensione præsertim *occisiva* injusti aggressoris, prout id declarat etiam jus positivum *l. 1. C. quando liceat unicuique sine Judice se vindic.* ubi dicit: *libera resistendi tribuitur facultas per legem naturalem: si igitur in plerisque casibus jure naturæ tribuitur libera facultas, non ideo imponitur præceptum semper ad defensionem occisivam obligans, quin privilegio suo renunciare aliquis citra præjudicium tertii possit, dicente Quintiliano declamation. 7. Omnium beneficiorum ista natura est: ut non sit necessitas; sed potestas. Quidquid in honorem alicujus inventum est, desinit privilegium vocari posse, si cogas. Cuncta, si videtur, jura percurrite, nusquam adeo pro nobis sollicita lex est, ut quod præstat (id est, quod permittit) extorqueat.*

Ratio horum est I.) Quia licet homo jure nat. obligetur ad officia aliqua sibi ipsi exhibenda, consequenter etiam ad amorem bene ordinatum; non tamen obligatur ad vitam præpondam virtuti, quam exercet eo casu, dum ille *qua privatus* vitam propriam *occisiva* defensione non defendit contra injustum invasorem, ex cujus occisione alii v. g. longe majora damna perpeti deberent. Nam ut ait *Seneca*

neca

neca Epist. 74. *Virtus est summum bonum, ad quam nos etiam per calcatam vitam contendere oportet.*

II.) Tenemur quidem vitam conservare per *media licita*: sed non adeo *difficilia & extraordinaria*, qualis est occisio. Ita quippe vitæ retinendæ causa, homo etiam alioqui dives infirmitate corporis pressus, saltem si non sit *valde necessarius Republica*, minime obligatur famosissimum Medicum Parisiis vel ex Chinesi Regno *Dilingam* conducere, licet impensis pari fortuna polleat, & certus sit illum suo morbo mederi posse: Satisfacit tamen naturali obligationi, si adhibeat *media ordinaria* valetudini curandæ, ab aliis hujus conditionis hominibus adhiberi solita: Porro longe difficilior est *defensio occisiva*, cum ex illa spirituale occisi, vel temporale Republicæ, aut aliorum damnum, imo pierumque ipfuset occisoris sequi soleat. Nec refert, quod forte aggressiorem passus non sit *in bono anima statu*: non enim inde sequitur, quod *teneatur* ex præcepto naturali occidere aggressorem: alioqui miles in *malo anima statu* constitutus obligaretur turpiter fugere ex acie, ut salutem animæ suæ consulat, quod lepidum omnino est. Potius ergo tali casu obligatur *interne conteri*, & cum DEO per sinceram pænitentiam internam (cum alterius exercendæ copia non suppetat) reconciliari. DEI autem Misericordia sicut nunquam eam sincere invocantibus deest, ita in his circumstantiis præsto aderit, dum quis *ex virtute* ac rationabili causa se potius sinat occidi, quam ut aggressorem injustum occidat, qui ob actuale injustæ aggressionis delictum evidenti damnationis periculo expositus est, si in eo occidatur.

Demum III.) Admissio naturali præcepto vitam & res suas *semper* defendendi, sequeretur *Curtium Romanum* pro salute civium: imo tot Martyres pro *vera* Religione non potuisse citra grave piaculum

hunc mortem oppetere, multo minus licitum esse bellum etiam alias justum: Hæc tamen furdo narratur fabula, quæ confutata legitur in C. *Dilecto* 6. de *defens. excom.* in 6. & in l. *furum.* 9. ad legem *Cornel. de Sitar.* ac l. 4. ff. ad legem *Aquil.* ubi sicut declaratur libera facultas defensionis servato ordine inculpatæ tutelæ, ita plena relinquitur libertas *ex rationabili causa* se mere *permissivè* habendi tunc, dum alias *aliter* defensio fieri non posset, nisi per occisionem *invasoris*: sufficit igitur defensionem hujusmodi esse tantum *concessam* jure nat. saltem si loquamur de persona *privata*, neque tali, ex cujus fuga aliave defensionis omissione gravia mala redundarent in *Rempublicam*, aut alios, quos ille defendere, & se *murum opponere* pro illis tenebatur, uti sunt milites, dum agunt in prælio justo &c.

414. Neque argumenta contraria plus evincunt, quam asseruimus, & liquet jam tam ex *Ethnicorum* naturali judicio, quam legum civilium & omnium *Prudentum* declaratione, quæ solam *directam* sui occisionem, non item *indirectam* etiam jure naturali prohibitam esse agnoscit. Consequenter omnes fere consentiunt, posse omitti defensionem etiam *licitam* sui ipsius, si hæc cedat in *proximi commodum*, majusque *virtutis propriæ emolumentum*. Contrarium evenit in defensione *publica auctoritate* suscepta, aut si omissio ejus cederet in grave detrimentum *Familiæ*, *Principis.* &c.

Ne refert, quod homo nequeat se *directè* occidere. Nam præceptum hoc est *negativum*, semper & pro semper obligans: contra vero præceptum conservandi vitam est *affirmativum*, non pro semper obligans, ac proin debet dari motivum honestum, ob quod conservatio hæc licite omittatur, eo autem *habito* cessabit positiva obligatio vitæ conservandæ.

§. II.

An autem idem jus nas. obliget aliquando ad se non defendendum contra injustum aggressorem?

415. **C**UM tristissimis eventibus conjuncta est, hinc meritò rejicienda, multorum alioqui, & eorum præsertim, qui *rigidior*, seu *probabilior*, ut ajunt, *moralem profiteri dicuntur*, opinio, sine ulla exceptione cujusvis injusti aggressoris, docens absque omni respectu ad personam, dignitatem, Majestatem, & mala quævis inde secutura, licere eum a quolibet vita hic & nunc periclitante impune occidi. Ac proin nullum absolute dari unquam præceptum naturale, quo innocens se defensione *occisiva* tueri aliquando prohibeatur, contra aliquem iniquum invasorem, adeo:
 „ Ut etiam Clericis & Monachis id concessum sit, si-
 „ cut & Laicis, idque contra quoscunque, etiam con-
 „ tra Superiores: ut Monacho contra Abbatem, filio
 „ contra parentem, servo contra dominum, Vasallo
 „ contra Principem, & in quocunque officio sit
 „ quis occupatus, ut si celebret & invadatur, pos-
 „ sit se tueri & occidere invasorem, si necesse sit,
 „ NB. & postea Sacrum continuare. „ Prout ex si is
 Authoribus fideliter refert *Less. de J. & J. l. 2. c. 9. n. 41.* inter alios citans *D. Antoninam Ord. Præd. Archiep. Florent. 3. p. tit. 4. c. 3. edition. veter. gothicis literis evulgat.*

QUÆ omnia concordant cum Sancti hujus Doctoris *Antonini* textu. Ille enim *loc. cit.* principio 3^{ti} cap. col. 2. lin. 1. ait: *Prædicta autem defensio modo prædicto licita est UNIVERSALITER OMNIBUS, non solum Laicis: sed etiam Clericis & Religiosis &c.* Ac ibidem pauld post dicit: *Item licita est prædicta defensio in omni loco, etiam in Ecclesia. Nec obstat quod Ecclesia potest hui possit per sanguinis effusionem, quia magis panderanda est hominis conservatio, cum sit irrestaurabilis, quam Ecclesia, qua reconciliari potest &c.*

Dein

Dein subjungit ibidem : Nullam peccatum fecit : nec irregularitatem incurrit. Ac proin ait ulterius : Et si se defendendo occiderit , potest NB. etiam reassumpto officio CELEBRARE. Demum ibid. §. 1. enumerat omnes has personas , quas ex Lesso adduximus , afferens : Licetum est CUILIBET se defendere modo predicto contra QUOSCUNQUE iniuste invadentes.. Unde etiam contra Superiorem suam &c. contra Judicem &c. Contra patrem : contra Abbatem : servo contra dominum : item Vasallo contra Principem ac dominum suum &c. &c.

Hanc ipsam sententiam , cum eadem variarum personarum enumeratione , contra quas omnes , nulla excepta , se unusquisque defendere possit , reperire est apud Sylvest. Reverendiss. Magistr. S. Palat. v. Bellum 2. §. 5. n. 7. Et apud Franc. de Victoria Theologum in Relect. de homicid. n. 6. 12. & 17. ubi ait , tale homicidium esse privilegiatum , & non esse ex insensu occisoris se defendentis , nec cadere sub theologiam considerationem.

Ejusdem opinionis est Dominicus Bannes in 2. 2. q. 64. a. 7. dub. 4. Et Cardinalis Cajetanus de Vio in citata q. 64. a. 7. Ac præter Dominic. Sorum , qui nostram sententiam tuetur , innumerii alii e sacra D. Dominici Familia eruditissimi Theologi , cum cæteris Thomistis eidem inhærent opinioni , quam singulari energia recens stabilivit & auxit infra hic laudandus Clariss. D. P. Frat. Daniel Concina , rigidioris doctrinæ moralis acerrimus Propugnator.

Omnes autem hi alii que S. Dominicanæ Religionis Doctores , non minus eminente scientia , quam vitæ sanctitate & magnis in DEI Ecclesia meritis Illustres Viri sequuntur hac in parte D. Thomam 2. 2. q. 64. a. 7. (juxta eorum interpretationem) absolute docentem : supposito moderamine inculpatae tutelæ , licere cuilibet quolibet injustum aggressorem

occidere sui defendendi causa, cujus affert rationem S. Doctor *loc. cit.*: quia *Actus hujusmodi ex hoc, quod intenditur conservatio propria vita, non habet rationem illiciti, cum hoc sit cuilibet naturale, quod se conservet in esse quantum potest.*

Et quamvis post eruditissimos *Thomistas*, opinionem hanc pleno agmine profiteantur etiam *Isti cum Julio Claro, de homicidio, a n. 30. Fernand. Vasquio Hispano, illustr. contröv. l. 1. contr. 18. & aliis fundatis in l. 1. §. vim vi. ff. de vi armat. eamque tueantur (Hagone Grotio & Böcklero exceptis) omnes fere Protestantium Naturalistæ, cum Hobb. Pufendorf. Thomass. Weber. Heinec. Elem. J. N. & G. l. 1. c. 7. §. 182. dicente: defensione occisiva licere uti adversus omnes, per quos in periculum illud sine tua culpa adductus sis, ita ut neque Reges, Principes, vel parentes excludantur, quoties hi injuste invadant. Quia tamen adducta hic doctrina nimis ample procedit sine ulla personarum & eventuum distinctione, merito propter suam latitudinem, omnes quoscunque injustos aggressores occidere permittentem, rejicitur, huncque in modum a nobis limitatur.*

416. Licet in plerisque casibus, secundum communem omnium eruditorum etiam *Ethnicorum* sententiam, & manifestam declarationem *Jurium tam Civilis supra adducti, quam & Canonici c. 1. de sent. excomm. c. 2. de homicid. imo & Divini, Exod. 22. vers. si effringens fur domum, permissum sit, servato moderamine inculpatæ tutelæ, occidere quandoque injustum invasorem: Id tamen non procedit eo casu, quando aggressor, qui dicitur injustus, est Rex, aut Princeps, aliave Persona publica multum utilis, vel necessaria communi bono: Aut si ex occisione ejus prævideatur, ac prævideri debeant magna incommoda in Rempubicam, vel Familiam Regiam invasoris hujusmo-*

modi, aut *Statum Regni*, sive in alias personas, vel Regiminis circumstantias eventura.

His igitur casibus subditus, aliusve quivis minus utilis, injustam aggressionem passus, si *fugere* non possit, jure naturali spectato *tenetur sinere se occidi* potius quam ut audeat occidere.

Ita e Soc. JESU Theologis *expresse* docent *A'phon- sus Salmeron* Tom. 13. lib. 4. dissert. 5. super verba S. Pauli Ap. ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita fit.* Hanc ipsam doctrinam tradit *Cardin. Bellarminus* in Apolog. ad librum Jacobi magnæ Britanniæ Regis, cap. 13. pag. 140. tom. 5. edition. Venetæ 1721. Ejusdem opinionis est *Car- din. Tolerus* lib. 5. Instruct. Cap. 6. n. 16. & n. 25. pro hac sua doctrina citans Concilium Constantien- se Sess. 15. Eandem defendit *Suarez* in Defensorio Fidei Catholicæ lib. 6. cap. 4. probans contra- riam sententiam ut hæreticam damnatam esse a Concilio Constant. Sess. 15.

His subscribunt alii ejusdem Soc. JESU Theolo- gi, nempe *Gregorius Valenzia* tom. 3. disp. 5. q. 8. *Joann. Azor* tom. 2. lib. 11. cap. 5. *Molinus* de Just. & Jur. tom. 4. tract. 3. d. 6. *Lessus* de Just. & Jur. lib. 2. cap. 9. dub. 4. n. 11. & dub. 8. n. 42. Horum Soc. JESU Theologorum verba ad calcem hujus quæstionis fideliter adducta legere cuique pro- num erit in §. IV.

Jam vero præter Soc. JESU Doctores, alii eru- diti Viri assertam a nobis doctrinam tradunt: *An- ton. Genuensis* pract. Eccles. q. 618. n. 2. f. 457. *Sotus* de J. & J. l. 5. q. 1. a. 8. *Gerson.* tr. de Eucharist. *Hugo Grotius* de J. B. & P. l. 2. c. 1. §. 9. *Böckler.* ad *Grot.* loc. cit. lib. 1. c. 4. §. 2.

Estque doctrina hæc conformis *Concilio Oecume- nico Constantiensi*, quod in *Sess. 15.* sequentem pro- positionem tanquam hæreticam damnavit: *Quilibet*

Tyrannus potest & debet licite & meritorie occidi per quamcumque vasallum suum, vel subditum, etiam per clanculares infidias, & subriles blanditias vel adulationes, non obstante quocumque praestito juramento seu confederatione factis cum eo; non expectata sententia, vel mandato Judicis cujuscunque. Videri autem hæc propositio potest Tom. 29. Concil. Reginorum. a f. 600. & apud Cardinal. Tolet. loc. cit. n. 17. apud Less, l. c. n. 10. Ac notandum est, quod cit. Concilium non solum damnet, debere: sed etiam posse occidere &c.

417. Ratio asserti est I.) Jure enim nat. spectato privata damna & commoda publicis cedere debent, ac propria temporalis vita subditi non est præferenda vitæ Regis, Principis vel Ducis Exercituum fortissimi, quo prostrato salus Reipublicæ detrimentum pateretur, dicente Cicerone l. 12. de Offic. *Omnibus bonis expedit salvam esse Rempublicam.*

Hanc ob causam experimur, pro incolumitate Regis, Principis, vel Civitatis privata bona, imo vitam ipsam a subditis periculo exponi, ut patet in Militibus, aliisque bene ordinatæ Reipublicæ membris. Id enim societas vitæ humanæ, & amor erga Civitatem *naturaliter debitus* exigit: Nihil obstante, quod forte non ex *justitia rigorosa*, & proprie tali obligatio hæc proveniat. Jus enim nat. prout legem denotat, non ea tantum respicit, quæ sunt justitiæ commutativæ: sed & ea, quæ sunt prudentiæ, charitatis, aliarumque virtutum, in debito naturali fundatarum, hæc quippe etiam lex nat. præcipit, & contraria prohibet, alioqui *blasphemiam* non foret lege nat. prohibita, cum non sit contra justitiam commutativam.

II.) Ex duobus, quæ vitari nequeunt malis minus eligendum est: cum autem in casu injustæ aggressionis per Principem potentissimum factæ duo sint inevitabilia mala, unius scilicet, qui aggressio-

ncm

nem patitur, evidens vitæ periculum: & totius *Reipublica*, *Regia persona*, & ejus *Familia*, vel multorum aliorum ex occisione ipsius confurgens grave malum; naturale lumen dicitur, illud potius tanquam minus præ hoc altero eligendum esse.

Nam III.) secundum juris ejusdem regulam, melius est perire unum, quam multos: & satius reliquum corpus, vel aliquod membrum exponere periculo, quam caput; Eleganter id declarante *Seneca* l. 6. de Benef. c. 37. *Callistratus* & *Rutilius*, hic *Athenis*, ille *Roma* reddi sibi penates suos noluerunt clade communi: Quia satius erat duos privato malo affici, quam omnes publico. Hinc etiam *D. Thomas* 2.2.q. 31. c. 3. ait: Bonum multorum commune divinius est, quam bonum unius. Unde pro bono communi *Reipublica* vel spiritualis, vel temporalis virtuosum est etiam, quod aliquis propriam vitam exponat periculo. Hoc enim casu iudicatura vitæ injustam aggressionem passi compensatur merito virtutis, quam hoc eventu exercet ille, qui moritur pro *Republica*, amore boni communis tenens se occidi a Rege vel Principe invasore.

IV.) Ejusdem sententiæ est *Böcklerus* ad *Grot.* l. 1. c. 4. §. 2. dicens, juri resistendi naturaliter hanc inesse exceptionem: nisi resistendo violetur ordo socialis, seu potius ordo amoris proximo & *Reipublica* humana debiti, cujus primam rationem ac considerationem habet natura. Nisi enim hæc cautio accederet, societas ordinis necessarii & naturalis ratione non custodita, insociabilis fieret. Hunc autem ordinem amoris *Reipublicæ* debiti violat, qui ob privatæ vitæ defensionem, Regem, vel Principem ejus prosternit.

Recte proin *Grot.* loc. cit. l. 1. c. 4. §. 2. ait, quamvis naturaliter quidem omnes ad arcendam a se injuriam jus habeant resistendi: civili tamen societate ad tuendam tranquillitatem instituta, Civitati longe majus jus in nos & res nostras natura

est, quatenus jus hujusmodi ad finem conservandæ Civitatis & publici boni necessarium est, atque ob hanc rationem potest Civitas seu legitimus Magistratus jus illud resistendi a natura concessum, publici boni & ordinis causa restringere, aut ex peculiari ratione penitus prohibere, prout legimus a *Concil. Constantien. l. c.* privatis inhibitam esse occisionem aliquorum Tyrannorum, etiamsi hivitam privati vel bona ejus aggrediantur.

V.) Imo ad bonum commune Reipublicæ expediebat jus illud resistendi ita jure ipso naturali limitatum fuisse, ne se privatus defenderet occisiva defensione contra suum Principem: Cum enim hic difficulter possit singulis suorum Vasallorum placere & satisfacere, dicente Tacito hist. 1. 1. *invisum semel Principem, seu bene, seu male facta premunt;* dolenda Imperantium foret conditio, facile enim nequissimus quisque injuriam sibi à Principe illatam dicere, & eum e vivis tollere, totamque Rempublicam, vel occisi Familiam gravi afficere malo posset: Propter hoc igitur generale periculum, justum fuit, ut etiam in casum formaliter injustæ aggressionis, lex naturalis privatorum ligaret manus, ne eas in personam hujusmodi cum tanta malorum sequela unquam expedirent.

§. III.

Refellitur Juri naturali & defensa sententia contraria, Recentioris Theologi R. P. Frat. CONCINÆ Doctrina.

418. **C**ontra hanc naturali æquitati, & universalis Ecclesiæ decreto conformem, nec non bono comuni, Reipublica, ac Principum securitati, vitæque eorum meritò faventem, a celeberrimo Theologo *Dominico de Soto*, & aliis multis defensam sententiam, insurgit eruditissimus alioqui
Vir

Vir Clariss. D. Pr. Frat. DANIEL CONCINA, Ord. Præd. Theologiæ dogmatico - Christianæ, Romæ, Anno 1749. typis commissæ, tom. 4. l. 7. in Decalogum, dissert. unic. de homicidio c. 5. §. 2 dicens: *Dominicus Soto li 5. q. 1. a. 8. addit, quod si is qui adriur, sit Rex, Etinops vel alia persona valde utilis Reipublicæ, tunc subeunda sit mors personæ invasa, omittendaque defensio. Hæc Soti sententia mihi (ait ille) sane non aridet, nec probatur. Hominis quippe innocentis vita suapte natura melior est vitâ hominis fontis tametsi Principis. Porro quisque ordine tum natura tum charitatis, magis diligit propriam, quam alterius vitam. Simul hæc duo jungantur: innocentia quæ semper magis prodest Reipublicæ quam iniquitas, & naturalis inclinatio cuique insita defendendi propriam vitam, & continuo apparebit evidens ratio, quæ concedit jus defendendæ vitæ propriæ adversus QUEM CUNQUE invasorem, NB: sive PRINCIPEM, sive REGEM, qui inutilis Reipublicæ minime est, cum subditorum vitæ infidias struit: sed potius NB: comparatur EÛPO devoranti gregem, juxta illud Ezech. 22. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem. Ex quo infert D. Thomas 2. 2. q. 69. a. 4: sicut licet resistere LATRONIBUS, ita licet resistere in tali casu malis PRINCIPIBUS: Nisi forte propter scandalum vitandum.*

Hucusque sunt verba celeberrimi Theologi R. P. Fratris CONCINA, zelosissimi reformatoris doctrinæ moralis, qui ubi toti erudito Orbi summa contentione inculcat, semper circa licentiam actionis probabiliora esse sequenda, is non satis probè percepto genuino a se citatæ sacrae scripturæ sensu, eaque minùs aptè casui proposito applicata: invitè quoque adducta veneranda auctoritate D. Thomæ (quem ex infra dicendis mox constabit, nullo modo favere suæ contra Principes, sive Reges assertæ doctrinæ)

sub fucato schemate *probabilioris tutiorisve* doctrinæ, idem de Regibus & Principibus ac de *lupis rapacibus*, imo hoc ipsum ac de *nefariis latronibus* formare judicium non dubitavit, sine ulla exceptione Personarum Publico valde utilium, ferens sententiam occisivæ defensionis **ADVERSUS QUEMCUNQUE INVASOREM**, minimè attenta Regni & totius Reipublicæ immuni perturbatione, multorumque vitæ, ac fortunarum jactura.

Quo autem ille efficacius suam de tyrannicidio doctrinam quasi *præctice tutam semper* & rationi conformem incautis Lectoribus persuadeat, nedum eam vendit ut *probabiliorem*: sed etiam ut *evidentem* & absolute certam, ubi addit: & continuo apparebit **EVIDENS** ratio, que concedit jus defendende vitæ propriae adversus **QUEMCUNQUE** invasorem, sive **PRINCIPEM**, sive **REGEM**. Ne vero aliquis forte titubet & dubitet in sequenda hac sententia, neve contrariæ a *Dominico Soto* & aliis defensionis opinioni, tanquam securiori adhæreat, præoccupat ille adversa tela, dicitque: *Hæc Soti sententia mihi sane non arridet*, **NEC PROBATUR**, atque adeo hæc est minus probabilis Patris *Concina* judicio, *probabilior* verò est sua, quæ subditorum manus laxat in coronata Principum capita, contra severissimum *Concilii* citati decretum.

In hac ipsa quoque Theologia sua dogmatico-Christiana tom. 4. c. 1. cit. *dissert. un.* idem P. Frat. *Concina* docet, quod Martyres potuerint licite arma arripere contra Tyrannos persecutores suos, hancque doctrinam vendit etiam pro infallibili, dicens: *Martyres quoque ipsi adversus Tyrannos arma stringere potuissent. Hæc omnia CERTA SUNT.*

Neque tamen hæc certitudo, nec illa contra Reges & Principes perniciose ac gratis asserta **evidentia**

tia infringere potest contrariam ab Oecumenico Concilio decisam sententiam *Salmeronis, Bellarmini, Toleti, Suarezii, Molina, Azorii, Soti, &* aliorum supra laudatorum Theologorum ac Naturalistarum, quorum Auctoritati & rationi longe plus hac in parte attribuimus, quam *Conciniana* evidentiae ac certitudini frustra assertae, & tristissimo multorum eventu deploratae.

Nam I.) Ex eo, quod innocentia semper magis profit Reipublicae quam iniquitas, nondum sequitur, quod v. g. innocens *tympanotriba* a suo Rege temere *invasus* possit eum occidere privata auctoritate, unde magna incommoda sequi possint ex occisione personae valde utilis Publico. Certe enim innumeri Milites innocentes sunt, non tamen ideo sunt immunes ab obligatione se exponendi vitae periculo pro Rege & Republica,

Innocentia quippe secundum *Ciceronem* l. 1. de Offic. *Est puritas animi omnem injuria illationem abhorrens*, illa proin magni meriti est apud Superos, & apud homines gratis & praemio digna, nihilominus non tribuit jus defensionis *occisiva* contra personas Regias & alias in thesi assertas, ex quarum necesse tanta mala oriri possunt & solent. Imo ita se defendens nequaquam est innocens, cum violentas manus injiciat in eum, ex cujus interitu alii innocentes detrimentum sunt passuri.

Neque defensio haec nomen *defensionis justae* meretur, potius enim est *vindicta privata*, jure naturae absolute prohibita, quod crimen juxta *Aug. tr. 112.* in *Joan.* semper committit ille, qui intelligens se solo non posse ita aggressores plures vel unum superare, ut vitam propriam salvet, nihilominus adhuc aliquem ex illis vel illum solum occidit: Hoc enim casu nihil aliud habet pro objecto, quam *vindictam*,

instar illius a Poeta factæ resolutionis : - - - *at nec insultus abibo.*

Et in hoc præsertim sensu dixit olim Christus Petro Matth. 26. *omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*, ac Apostolus ad Rom. 12. ait : *Non vos defendentes Charissimi*, quia scilicet etsi unum vel alterum persecutorem occidissent, adhuc occiderentur ipsi ab aliis longe pluribus : Porro hic fere casus ipse est, si v. g. *tympanotriba* occidat invasorem Regem ; moraliter enim impossibile est, ut occisor hic evadat ultrices aliorum manus, uti docent plurima exempla : Igitur tuitio ipsius dicenda est non defensio ; sed *vindicta* imprudenter & illicite attempta, ac proin si fugere nequit, jus occidendi invasorem hujusmodi non habet.

419. Sed nec II.) momentum *Concinianum* solidius est, quod ille desumit ex inclinatione cuique insita ad se defendendum. Naturalem quippe inclinationem non minus sentimus ad *meram defensionem*, quam & ad *privatam vindictam*, quin tamen hæc unquam, illa semper sit licita. Inclinationes igitur hujusmodi indigent fræno, & rectæ rationis ductum sequi debent ; hæc autem citra errorem, vel actus imperfectionem suadere nequit, ut *vilis persona*, & quævis alia *Rege inferior* privata auctoritate eum occidat, cujus interitum *mala sequuntur* alios pressura.

Nec urget paritas ob quam Cl. P. Frat. *Concina* de malis *Principibus* perinde sentit ac de *lacionibus*. Nam I mo.) Comparatio hæc in *adventicio* ac *civili natura* *statu*, in quo sub Regibus, Principibus ac Magistratibus vivimus, merito odiosa, & a DEO constitutis Superioribus sume injuriosa est ; non modo *Ethicæ Gentilium* : sed etiam, imo vel maxime verbo DEI contraria. Ille quippe etiam *dyscolos Principes* a maledictione populi exemit, *Exod. 22. v. 28. præcipiens : Dis non detrahes, & PRINCIPALI populi tui non male-*

maledices. Et D. Petrus 2. *Petr.* 2. v. 18. jubet: *Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis: sed etiam DYSCOLIS.* Neque ideo licet aut expedit nobis, legitime in throno succedentes aut electos quoscunque Principes cum lupis & latronibus comparare, quia DEUS apud *Ezechielem* loc. cit. hac comparatione usus fuisse legitur. Nam non omne id quod licet DEO, licet etiam homini. DEUS enim qua absolutus omnium Dominus non obligatur ad ullam reverentiam exhibendam Principibus, ad quam nos obligat, potuit igitur & potest eos nomine quocunque voluerit, compellare, imo & vitam illis, sicut & eorum subditis, quandocunque sibi placuerit, eripere, vel aliter eos affligere, juxta illud *Job.* 9. v. 17. *multiplicabis vulnera mea ETIAM SINE CAUSA,* quia scilicet supremus omnium Auctor, & absolutus vitæ & necis dominus est. Non tamen inde sequitur, quod vel nos comparatione & compellatione illa contra Magistratus, Superiores, Reges & Principes nostros uti citra temeritatem possimus, vel quod subditorum, etiam injuste oppressorum manus, in vitam & sanguinem eorum laxare, nobis ullo modo licitum permissumque sit.

Dein 2do.) Quia ex occisione latronis nullum sequitur incommodum Reipublicæ, imo viarum securitas cuique oritur, secus fit ex occisione Regis, vel Principis: aut enim de successione, aut de regimine, vel inter familiam, vel inter status Regni, sive alios cum eo fæderum vinculo conjunctos Principes, nequit non oriri negotium cum magna plurimorum perturbacione & incommodo. Atque adeo hujusmodi occisio sicut nequit esse NB. *sine scandalo* (quod etiam D. *Tb.* loc. cit. excipit) *ita nec feri aliter potest, quin sit contra amorem Reipublicæ debitum, & jure nat. præceptum.*

III.) At

III.) At non tantum irreverentia plenum : sed etiam a veritate devium est ejusdem rigidioris contra Principes Theologi argumentum, asserens, quod in prædicto casu Rex vel Princeps *desinat esse utilis Republica*, & cum lupo comparandus sit, aut quod ipso facto potius pro latrone quam Principe habendus. Etenim 1.) *Dominia & Imperia non amittuntur delinquendo*, nisi lex id statuatur, qualem nullam uspiam Gentium dari scimus pro eo casu, quo Rex suum v. g. *subditum sympanotribam* injuste fuisset aggressus, eumque e vivis tollere voluerit. 2.) Ad personam privatam quantumvis inique *invasam* non spectat judicare de inutilitate sui Regis, qui si forte inutilis est temere occidendo suum subditum, non ideo omni ex parte inutilis fit toti Regno, familiæ Regiæ, foederatis Principibus, ac Republicæ universæ, cujus interest Principem habere superstitem, juxta præclarum Poetæ effatum :

- - *Rege incolumi mens omnibus una.*

Tandem idem Cl. D. Pris Fratr. *Concine* argumentum hac etiam ex parte nullum est; quia eruditus : sed nimium quantum contra Reges & Principes *rigidus* Author hic non apte utitur verbis Sacræ scripturæ ex cit. *Ezech. c. 22.* adductis. Ibi enim declarantur quidem peccare Reges, si abutantur Imperio suo contra subditos : verum non ideo datur ibidem privato homini ulla potestas eos occidendi tunc, quando illi quempiam subditorum minus juste invadunt. Neque in citato *Ezechielis* textu imponitur aliquod præceptum, vel permittitur ulla facultas, ut subditus, vel alius quicumque Rege, & supremo Principe *in defensione occisiva* se tueatur contra injustam ejus aggressionem, eo casu, quando inde grave scandalum, ingens perturbatio, multorum gravis afflictio, vitæque aut bonorum jactura, vel Politici regiminis incommoda sequi possunt,

&

& solent. Non afferit hanc licentiam ex Prophetia *Ezechielis* adductus textus. Imo patet jam contrarium ex supra allatis aliis Divini eloquii oraculis, ac ex naturali ratione, cui Sacra scriptura non est contraria.

Demum IV,) Non juvat *rigidum* Theologum veneranda auctoritas Divi *Thomæ* superius adducta. Angelicus enim Doctor loc. cit. non loquitur de jure resistendi Regibus resistencia *occisiva*, per hominem privatum ac Rege inferiorem attentanda ullo casu, & illo præsertim, quando ex resistencia hujusmodi hominis, privata auctoritate occidentis Regem, sequerentur gravia mala *in Rempublicam*, vel alios innocentes, dareturque ansa scandali & rebellionis subditorum, qui facile sibi persuadere possent, se a suis Principibus tyrannice ac inique opprimi, ac proin in sanguinem eorum consurgere posse. Unde vix aliquis Regnantium vitæ suæ securus foret. Non inquam docet hoc *D. Thomas*. Imo manifeste contrarium tenet, ubi istam *l. c.* addit limitationem: *Nisi propter scandalum vitandum, cum ex hoc aliqua GRAVIS TURBATIO timoretur*:

Porro citra temeritatem fingi non potest casus, quo non sequatur scandalum, aut *gravis perturbatio* Reipublicæ, status politici, Principum foederatorum, aliarumque personarum, ex occisione Regis perpetrata a suo subdito, aliave inferiore persona, regicidium hoc *privata auctoritate* in effectum deducente, sive *in sui defensione*, sive *extra hanc* crimen ejusmodi attentârit, prout funestæ experientiaë a pluribus Historiographis relatæ satis docent.

Neque etiam V.) magis ad rem facit, quod idem *D. Thom.* de Regimin. Princip. c. 6. ait: quod *Brunsus non peccaverit occidendo Casarem*. Contra enim est *imo*) quod plerisque gravibus Auctoribus cum *Card. Bellarm.* de Scriptor. Eccles. anceps dubium-
que

que sit, utrum *Opusculum de Regim. Princip. Angelico* Doctōri attribuendum sit, an vero potius alteri erudito Viro, qui illud composuit. Contra est *2do*) quod Brutus perhibeatur non *privata*: sed publica auctoritate, tota Republica mortem decernente, eum occidisse. Et videri potest hic ipse Doctor Angelicus *2. Sent. d. ult. q. 2. a. 2. ad 5.* ubi mentem suam explicat, & omnem suspicionem doctrinæ, quæ ipsi adscribitur, eximit.

VI.) Utcunque autem sit de *Bruti* facto omnino bruto & ethnico, certum est quod ait *Seneca l. 1. de clement. c. 4. Principes Regesque, & quicumque alio nomine sunt Tutores status publici, non est mirum amari ultra PRIVATAS etiam necessitudines. Nam si sanis hominibus PUBLICA PRIVATIS POTIORA sunt; sequitur, ut is quoque carior sit, in quem se Respublica convertit.* Ac proin, sicut obligatur privatus vitam propriam postponere bono Reipublicæ, ita ad se incolumem faciendum nequit vitam eripere Principi etiam iniquissimo, si talis daretur, ob cujus mortem Respublica jacturam vel gravem turbationem pati cogatur.

VII.) Planum igitur est, quod sicut ex aliis argutiis, quas contra vitam Regum & Principum Clariss. D. P. Frat. *Concina* attulit, nihil solidi pro ejus *rigida* & pernicioſa opinione concluditur, ita adhuc minus quidpiam prudenter inferri possit ex doctrina Divi *Thoma*, cum hic sit contrarius immani contra Principes opinioni.

Sed fingamus ita docuisse *Angelicum Doctorem*, prout ei imponit Auctor nunc primum laudatus: Nihilominus hac etiam fictione interim admittenda, non dum sequitur subsistere doctrinam ejusdem Theologi contra opinionem *Salmeronis, Bellarmini, Toleti, Suarezii, Soro* & aliorum Theologorum ac Naturalistarum melius sentientium assertam. Quia certum

certum est *D. Thomam* longe ante Concilium Oecumenicum Constantiense, circa Annum 1414. sub *Martino* Papa V. celebratum, opera sua Theologica scripsisse, & scribere ac simul vivere desiisse anno 1274. Cum autem prædictum Generale Concilium doctrinam contra Reges & Principes etiam Tyrannos, olim inventam, & nunc recenter a Clariss. *D. P. Fratr. Concina* e suis ruderibus erutam, absolutè reprobârit, nulla antea *D. Thoma*, alioqui summe veneranda auctoritas, sicut nec aliorum Doctorum opinio amplius locum habere potest, contra *Universalis Ecclesie* definitivam sententiam, in materia præsertim adeo periculosa.

Nec amplius quid in hac de *Regicidio* quæstione dicendum superest, quàm ut doctissimo juxta ac rigido alioqui Theologo ex corde gratulemur, quòd dogmatico-*Christianam* Theologiam suam, jus defensionis occisivæ cuique etiam subdito, privato, ac minus Reipublicæ utili & necessario *adversus quemcunque invasorem sive PRINCIPEM, sive REGEM*, tribuentem, nemo hucusque sanguinaria doctrina ream, multò minus (quod semper avertant Superi) rogò & pyra infami dignam judicaverit. Quia *HERMANNO BUSSEMBAUM, & CLAUDIO LACROIX* censura hæc reservata fuit, qui communissimam eruditissimorum *Thomistarum* sententiam, aliquot seculis instituta Societate *JESU* antiquiorem, paucis lineis, & ut ajunt, mere remissive, in fidem aliorum attigerunt: imo ab aliis sine ulla limitatione assertam limitarunt, ne scilicet ex hujusmodi defensione mala in alios proveniant.

Liquet id ex verbis *Bussembaum* l. 3. tr. 4. c. 1. dub. 3. respons. 8. ubi ille citatis verbis *Sylvestri* Ord. Præd. Theologi, & sacri Palatii Magistri, ab aliis Doctoribus communiter afferi solitis & supra hic n. 415.) adductis, emendat illa & strictissime limitat in his terminis: *Nisi forte propter mortem hujus (id est*
 Prin-

Principis) *secutura essent nimis magna incommoda &c*
 Hæc ipsa verba refert *Lacroix*, & eadem limitatione
 usus est, quam *Cl. D. P. Frat. Concina* non admittit
 in sua dogmatico-Christiana Theologia, imo de Re-
 gibus & Principibus idem ac de *lupis & latronibus* for-
 mavit iudicium, quin tamen vel ille, vel ii, ex qui-
 bus doctrinam hujusmodi hausit, & haustam Publico
 proposuit, uliam hucusque subierint crism. Nec
 mirum est: nam ut canit *Juvenal. Satyr. 2.*

Dat veniam corvis vexat censura columbas.

Dogmatico-Christiane igitur theologiæ, & simul
 rigide contra Reges etiam & Principes doctrinæ
 Author merito illud *Virgilii* canere potuit:

Hos ego versiculos feci, tulit alter - -

Non jam honores: sed dolores.

IV.

*Jesuitarum doctrina directe contraria hic refutata opinioni
 de Regicidio, & Tyrannorum necē.*

Jure naturali nulli privato competere jus defensionis
Jocifiva contra Regem suum ac Principem, quan-
 tumcunque etiam injustum & tyrannum, demonstravi-
 mus a n. 416.) ubi quoque adduximus Theologos
 Soc. JESU, hanc ipsam doctrinam a prima Societa-
 tis institutione profitentes. Quia vero ibidem pro-
 milimus verba Doctorum hujusmodi ad calcem
 pertractatæ quæstionis fore opponenda, hinc datam
 fidem evincendo, juvat singulorum textus fideliter
 exscriptos Publico proponere. Et quidem

I.) Ex omnibus Soc. JESU Theologis primus
 occurrit *Alphonsus Salmeron*, Pontificius ad sacrum
 Concilium Tridentinum missus Theologus. Ille
 tom. 13. lib. 4. dissert. 5. super verb. *Apost. ad
 Rom. 13. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita
 sit*, ante omnia exponit statum dubii occurrentis,
 in quo inconiutat, dicitque: *Quæstio est de Tyranno,*
 qui

qui iniuste ei illata, aut metu incusso, occupavit imperium : an tali sit parendum ? Variorum jam opinionibus super hoc dubio prolatis, ait : Sunt quidam qui putant, (inter quos est *CAJETANUS*) etiam privati licere interficere Tyrannum : *Bu. erus* vero hoc loco in aliud extremum inclinans ; omnibus indistincte, ait, esse obediendam Tyranno, non querendo an iure, vel injuria invaserit Regnum : sed hac extrema sunt declinanda.

Adducit dein *Salmeron* opinionem *Lutheri* lib. de Visitation. Saxonie. dicitque : Clamant aliqui Prædicatores temerarie, non esse resistendum Turcæ : hic sermo seditiosus est, qui neque fieri neque permitti debet. Sumam dein hac super re dicturus sententiam, præmittit resolutioni huic & ait, quod ad subditum non spectet ullo modo judicare de suo Principe, an ille habeat jus imperandi, regnandive, vel non, dicitque : Præmittendum, quod privati non est judicare de Principibus, utrum jure vel injuria regnent. Ex hac præmissa veritate infert : Cum non sit ergo privati judicare de Principibus, etsi illi regnum non juste occupaverint, & regnent ex parte sua, *IUSTE* tamen sub ejus *TYRANNIDE PLECTITUR POPULUS*. Hæc *Salmeron* loc. cit.

Qui etiam illationis hujus hanc affert rationem : Cum mandatum sit nobis indistincte obedire Dominis & Principibus etiam dyscolis, id est morosis, & difficilibus, & hoc Sancti fecerunt, & Christus : iis parendum est, in his tamen, quæ non sunt contra Dominum. *Salmeron* ibid.

Tanto minus autem *Salmeron* Jesuita favet *Concinniana* & aliorum contra Reges & Principes sententiæ ; ille enim eandem, quam nos demonstravimus, tuetur doctrinam, asserens nullo casu licere privato propria auctoritate occidere Principem, nedum legitime imperantem : sed ne quidem Tyrannum, verba sunt illius quæ sequuntur : Non licet privato propria auctoritate *TYRANNUM* interficere ; maxime si in pacifi.

eifica possessione fit, & armatus satellitio regnet. NB. In Concilio Constantiensi damnatur hæc propositio: *quilibet Tyrannus potest licite a subdito occidi.* NB. Sed male **CAFETANUS** (Ord. Prædicator. Theologus) intellexit de Tyranno, qui ad suam utilitatem convertit gubernationem, non autem de illo, qui vi armorum occupavit imperium. Salmeron ibid.

Inconcussam hanc veritatem probans idem Auctor adducit alia verba Apostoli ex Cap. 13. loc. cit. quod scilicet teneamur Magistratibus obedire: *Non solum propter iram: sed etiam propter conscientiam. Resistere non tantum significat velle potestatem destruere . . . sed in genere significat potestati non obedire. Ex quo habet, lethaliter eos delinquere, qui Potestati civili scienter resistunt.* Salmeron ibid.

Solvens autem contraria argumenta, ait: *Non est adversus Regnum Christi & Evangelium, quod regnent super nos Pagani: ideo ad Constantinum usque Ecclesia sub Ethnicis Regibus fuit.* &c. Hæc est doctrina Salmeronis primi e Societate JESU Theologi pro Principum etiam molestorum & (si qui essent) iniquorum, debita veneratione, & vitæ eorum incolumitate.

II.) Sequitur jam Cardinalis Robertus Bellarminus e Soc. JESU Orbi erudito apprime notus Theologus. Hic in *Apologia pro responsione sua ad libr. Jacobi Magne Britannia Regis cap. 13.* refellens contrariam opinionem eorum, qui asseriebant Regicidis & Tyrannicidis esse appromissam vitam æternam, si suos Reges & Principes imperio abutentes, privata etiam auctoritate trucident; ad hunc impium errorem respondens ait: *Quod sicariis promissa sit spes vite eterne, si Regum vite insidiensur, nusquam legi, nusquam audiui: sed contra potius legi in Concilio Constantiensi Sessione 15. publice damnatum articulum illum: Quilibet tyrannus &c. Hunc articulum ita damnavit*

verit Concilium, ut Hereticos censendos, & ut Hereticos puniendos esse decreverit, qui ejusmodi articulum pertinaciter defendere voluerint. Illos autem, quos in exemplum Adversarius adducit, fuisse persuasos ab aliquo Ecclesie Antistite sub promissione, & spe vite aeternae, ut facerent, quod fecerunt, Adversarius non probat; neque ex confessione ipsorum, aut aliis indiciis constare potest. Sed si Adversario placeat vera audire, vel legere, facile inveniet doctrinam, quam objicit Catholicis, propriam esse NOVATORUM. Bellarm. Apolog. pro respons. &c. Cap. 13. pag. 140. tom. 5. Edition. Venetae 1721.

III.) Cardinalis Franciscus Toletus e Soc. JESU Theologus lib. 5. Instruct. cap. 6. n. 16. docet: Tyrannem administratione, qui habet quidem verum titulum, sed tyrannice tractat subditos **NON LICET OCCIDERE**: & asserere contrarium damnatur ut haereticum in Concilio Constantiensi Sess. 15.

Et idem Card. Toletus ibid. n. 25. ait: Si invasor esset persona publica, & multum necessaria in Republica, potius invasus **DEBET SE PATI OCCIDI, & TENETUR**, quam occidere. NB.

IV.) Franciscus Suarez Soc. JESU Theologus in Defensorio Fidei Catholica lib. 6. cap. 4. tradit: Diximus Principem propter tyrannicum regnum, vel propter quævis crimina **NON POSSE** ab aliquo privata auctoritate juste interfici. Assertio est communis & certa, conformis est præceptis Petri epist. 1. cap. 2. subditi estote omni creature propter **DEUM** &c. magis vero in specio definita est, & contraria ut haeretica damnata in Concilio Constant. Sess. 15.

V.) Gregorius Valenzia S. J. Theologus tom. 3. disp. 5. quest. 8. ait: Tyrannum perpravum & Communitati exosum, legitima alioquin autoritate abusum in gubernando, **NULLI** particulari licet occidere.

VI.) Joannes Azor S. J. Theologus tom. 2. lib. 11. cap. 5. referens *communem* aliorum opinionem de tyrannicidio, rejicit & refellit illam, dicens: *Hac sententia de licita occisione Tyranni in titulo, quamvis tot Authorum testimonio comprobetur, mihi tamen improbabilis est. Quia in Concilio Constant. damnatur articulus hic: Quilibet Tyrannus si ite potest a quocunque subdito interfici; ubi Synodus generaliter de Tyranno loquitur. Ita S. August. lib. 1. de Civis. DEI, ait: qui sine aliqua causa publica administratione maleficum occiderit, velut homicida judicabitur: & tanto amplius, quanto sibi potestatem a Deo non concessam usurpare non timuit. Huc accedit, quod maleficus nisi prius audiatur, & judicetur interim jure non potest: Præterea evidentia patrati sceleris quamvis accusationem & probationem non postulet, requirit tamen sententiam. Insuper quamvis hujusmodi Tyrannus jus, & titulum non habeat in Regno, & Principatu, facto tamen habet possessionem, a qua dejici non potest, nisi prius audiatur, & judicetur. Ecce! hic Theologus docet, ne quidem Principem illum licere privata auctoritate quocunque casu occidere, qui per vim, tyrannice & inique Regnum sibi usurpavit: tanto minus potuit docere licitam esse defensivam occisionem contra Principem legitimo jure Thronum possidentem, subditis tamen molestum, vel quempiam eorum injuste invadentem.*

VII.) Ludovicus Molina S. J. Theologus de *Just. & Jur.* tom. 4. tract. 3. d. 6. scribit: *Aliquis est Tyrannus, qui licet sit vere Dominus Reipublicæ, in qua tyrannidem exercet, inique tamen, atque injuste eam administrat. NB. Tyrannum hoc modo nefas est privatis interficere.*

VIII.) Leonardus Lessus S. J. Theologus de *Just. & Jur.* lib. 2. cap. 9. dub. 4. tenet: *Princeps etsi tyrannice regat, tamen manet superior: unde scriptura jubet nos in rebus licitis parere Principibus Ethnicis tanquam superioribus.*

superioribus (Rom. 13. Petri 2.) *est* *maximi* *essent* *Tyranni*, *u. pote* *qui Ecclesiam* *persequerentur*, & *ad impietatem* *cogerent*: *ergo non potest a subdito* *interfici*. Hæc *Lessus*; *qui non docet cum P. Frat. Concina* *hujusmodi Principes esse* *lupis* & *latronibus* *comparandos*: *multo minus asserit* *Martyres potuisse arma* *stringere contra suos Reges & Principes se injuste* *persequentes*, *quam tamen doctrinam idem D. P. Frater Concina* *dixit esse certam in principiis suæ* *probabilioris theologiæ dogmatico - Christianæ!*

Ne autem tædium benevolo Lectori pareret *prolixa* *Auctorum Soc. JESU inductio*, *abstinuimus* *manum* *ab innumeris aliis recensendis*, *qui in hac materia pro incolumitate & reverentia Principum quorumvis, etiam Tyrannorum scripserunt, semper detestati illorum sententiam, qui licitum tyrannicidium asseruerunt. Illos proin solos Theologos hic adduximus, qui ab instituta Societate JESU usque ad annum 1614. lucubrationes suas in lucem publicam dederunt. Hoc enim anno 1614. severissimum Decretum promulgatum est a P. Claudio Aquaviva Præposito Generali ejusdem Societatis, quo sub gravissimis pænis præceptum est omnibus, ne quispiam contra Reges, Principes quosvis & Magistratus, quidpiam, præfertim in materia tyrannicidii evulgare audeat, quod iis vel minimam offensionis ansam præbere quacunque ratione unquam possit.*

Prudens igitur & partium studio non præoccupatus Lector facile concludet, quod si *Salmeron, Belarminus, Toletus, Suarez, Valenzia, Azor, Molina, Lessus* *longe adhuc ante Decretum Pris Claudii Aquaviva* *murum se opposuerunt pro vita Principum, & restiterunt communi sententiæ licitum tyrannicidium asserenti*: *tanto minus post prædictum Decretum anni 1614. potuerint alii Soc. JESU Scrip-*

ptores delinquere contra debitam Principibus observantiam, & quàm exactissimam Decreto sui religiosi Ordinis obedientiam. Ex his autem omnibus pronum erit inferre & dispicere: *quisnam sit doctrine sanguinaria auctor?* et tamen! &c. &c.

§. V.

Quæ sint conditiones justæ defensionis in ordine ad tuendam vitam, & res proprias?

420. **M**oderamen inculpatæ tutelæ consistit in conditionibus certis ad sui ipsius & rerum suarum defensionem requisitis: hæ autem sunt sequentes.

Requiritur I.) *Defensio inculpata*, & quidem *inculpata* quo ad causam, ne scilicet ullam justam aggressionis causam dederis invasori. Si enim tu primus illum aggressus es, tibi ipsi malum inde sequens imputare cogeris, nam excepto casu immediate jam deciso, ubi negavimus privato licitam esse defensionem *occisivam* contra Principes &c. in aliis plerisque casibus permixta est defensio, juxta illud: *Armaque in armatos sumere jura sinunt.*

Alioqui si alterum provocasti, constitueris jam non in statu defensionis: sed aggressionis, atque adeo deest necessitas defensionis *occisivæ*, quæ sit justa. Quo etiam facit antiqua paræmia apud *Quintilianum* de insolente puero illo, qui cum in alveare apum temere insuflisset, seque aculeis earum læsum conqueitus esset, in responsis accepit: *Si non sufflisses, aculeum non sensisses.* Et simile quid legitur de *Pericle*, qui cum primus inventor fuisset machinæ æneæ *Phalaris* dictæ, bovinam formam referentis, cui inclusi homines subjecto igne torquerentur, terribilem per os machinæ edituri mugitum: ille primus fuit, qui industriæ suæ fecit periculum, & pænas

nas contra alios inventæ crudelitatis luit, insultante Poeta :

-- docuitque suam mugire juvencom.

Debet esse II.) inculpata quo ad modum, id est, cum ea moderatione, quæ præcise ad injuriam depellendam sufficiat. Nam in *retorsione injuriarum*, ac in defensione non potes uti majore vi, quam sit necesse ad injuriam arcendam. Alioqui non est *defensio* : sed *ultio*, unde tenebris ad restitutionem, si damnum pretio æstimabile intuleris. Quo fit, ut eum, qui percussit, & jam fugam capere incipit, vel certe amplius non metuitur; non possis occidere, vel repercutere, (nisi forte interdum ad defensionem honoris, citra occisionem, de quo infra) quia illa repercutio non est necessaria ad vitam tuendam ab injuria, ut pote quæ jam illata est. Si tamen paret se percussor ad ferendum secundo, vel putetur aliter non destitutus, potest statim repercuti, si alioqui vis ejus declinari nequeat.

Præter hæc, debet esse III.) *periculum certum, presens, nec aliter*, nisi per iniqui aggressoris mortem evitabile (& quidem talis aggressoris, ob cuius interitum non redundant publica mala in alios innocentes, ut supra probavimus) si enim periculum tantummodo *verisimile*, atque remotum est, non parit, nisi jus defensionis *probabile* : igitur jus certum alterius quod habet ad vitam, auferri nequit, dicente *Quintiliano* l. 5. c. 13. *quis hoc statuit unquam, aut cui concedi sine summo omnium periculo potest, ut eum occidat, a quo metuisse se dicat, ne ipse posterius occideretur?* metus igitur solus *probabiliter* futuræ occisionis non sufficit ad hostem *occisiva* defensione præveniendum.

Si quoque periculum *aliter* sit evitabile, deest *necessitas*, quæ tamen fundamentum est legitimæ defensionis primario requisitum, eo quod alias

aperta foret via ad plurimas cædes, cum detrimento humanæ universitatis. *Evitabile autem est, si citra vitæ, vel gravem honoris & sanæ jacturam, contemni, vel aliter reparari potest, iis præsertim casibus, quando aggressio non tam ex proposito, quam potius ex humana fragilitate, levitate judicii, ebrietate subitanea ira (quæ juxta Senecam: furor brevis est.) similique causa prævisionem effectus invincibiliter excludente, oritur.*

Pro tali casu egregie docet nos *Martialis VI. epigram. 64.* cedendum esse belluino alterius furori, cum nullus nobis honor sit cum uno efferato animali, homine scilicet barbaro, ebrio, infami, vel omnino imprudente manus conferere; ita canente illo:

Sed miserere tui, rabido nec perditus ore

Fumantem nasum vivi tentaveris urfi.

Dignam quoque Philosopho legere est moralem apud *Senecam de ira l. 2. c. 32.* *Magni animi est injurias despiceret. Ultionis contumeliosissimum genus est, non esse visum dignum, ex quo peteretur ultio. Ille magnus & nobilis est, qui more magna fera latratus minorum canum securus exaudit.*

421. Non sine causa proin *Grotius de J. B. & P. l. 2. c. 1. §. 10.* sugillat *Franc. de Victoria Ord. Præd. Theologum, qui de jure belli n. 5.* non modo cædem putat recte posse perpetrari, ut alapa vitetur; sed & accepta alapa, si qui eam impegit fugiat, ad honorem, ut ajunt recuperandum, posse occidi. Doctrina hæc non est conformis juri nat. quo spectato dixerunt Philosophi: *pusilli esse animi contumeliam ferre non posse*: at neque Divino consentanea est; id enim *alapam pro alapa reddendam vetat*, multo minus vita privare percutientem permittit, si percussor jam fugiat, & nullum amplius ab eo periculum percussio imminet.

Quod-

Quodsi contendas, in statu *primævo nature* id fuisse licitum, non dum sequitur id licere propria auctoritate nunc in *statu Civitatis*, in quo vivimus sub Judice & Magistratu, qui de illata contumelia justitiam administrare potest, & tenetur, quin nobis ipsis jus vindictæ usurpemus. Non enim licet *privata auctoritate contumeliam* vindicare : sed tantum compescere. Quod etiam in vitæ & rerum defensione servandum. Jus enim nat. permittit defensionem ejusmodi in illis tantum casibus, quando *hic & nunc* grave periculum ope Magistratus superari, aut damnum aliter reparari nequit. Hinc *Victoriae* sententiam *Lessius* de J. & J. l. 2. c. 9. n. 80. dicit *mere speculative* probabilem, in praxi autem non sequendam, adeoque inutilem & otiosam : Imo ut scandalosam & falsam damnat Innoc. XI. in *propositione* 30. Atque adeo falsum est, quod etiam in statu *primævo nature* licita fuerit unquam occisio percussoris, qui alapa inflictâ fugam arripit.

422. Loquendo autem IV.) de defensione *bonorum fortune*, requiritur, ut id, quod eripitur, sit in *notabili quantitate*, vel pretio, (ad quod non sufficit unus aureus) neque adsit probabilis spes aliter servandi, aut ereptum recuperandi, quam si morte furis vel latronis impediatur. Ratio *in* est. Quia *pro re modica* non est concessum jus defensionis cum tanto alterius malo. Est enim valde iniquum, ut v. g. pro floreno, aut etiam uno aureo servando alicui vita eripiatur.

Excipit quidem *Sorus* Ord. Præd. Doctor apud *Less.* l. 2. c. 9. n. 68. dicens. „ si tamen tibi vertere-
 „ tur probro, nisi rem furi extorqueas, posses cona-
 „ ri, & si opus esset, etiam occidere, tunc enim
 „ non tam rei, quam hominis esset defensio „ Verum *rigidioris* quidem (quo ad nomen) Theologi, *laxa* tamen moralis hæc merito proscrip-
 „ ta est ab In-

noc. XI. in prop. 31. *Regulariter occidi posse furem pro conservatione auri aurei.*

Quid enim est honor, nisi *testificatio aliena excellentia animo concepta*, & si quidem honor in periculo versaretur eo, v. g. quod cum Miles sis, ob animi ignaviam *hostem publicum* non esses aggressus, justam haberes causam eum *in acie* aggrediendi & prosternendi: sed si *cum uno furunculo* tibi res sit, si honoris tui vere amans es, probro potius, vel fordidæ avaritiæ ducere debes, si pro tam parva quantitate, eum, & quidem non resistentem, quia jam in fugam actum prosternas. Relinquendum igitur id officii est licitoribus, qui tamen adhuc non aliter, quam post sententiam Judicis exequi possunt. Honesto autem Viro non honori: sed dedecori occisio hujusmodi ducenda est.

423. Ratio 2di. Quia si possint res *aliter* recuperari, v. g. per Judicem, sæpe erit saltem contra charitatem, pro illarum defensione occidere: ut si fur re ablata fugere incipiat. Quod si vero non fugiat: sed *vi se tueri* velit contra eum, qui nititur furtum impedire, poterit vicissim tunc illa vis vi repelli, *servato moderamine*, quantum necesse est, ut res salva sit, etiamsi per Judicem recuperari possit. Quia ut ait *Covarr.* in Clem. Si furiosus p. 3. §. un. non dicitur charitas, ut patiar res meas in mea præsentia capi, utque tantæ furis improbitati non resistam. Unde *Sylvest.* v. Bellum 2. n. 3. dicit: *Quando res per viam Judicii potest rehaberi, non licet eam defendere, nisi dum est in ipso rapti, nempe si raptor adhuc præfens est, nitens alterum re sua spoliare.* Et habetur exemplum in *C. olim 1. de Restit. spol.* ubi Innoc. III. docet, licitum fuisse Episcopo *vi ejicere injustum occupatorem possessionis*, & tamen facile Judicio potuisset recuperari: &c.

Hæc

Hæc tamen omnia non sunt intelligenda semper de defensione *occisiva*, si res v. g. per Judicem recuperari possit, vel modica sit, ut quid enim officio suo fungetur Magistratus, si propria auctoritate privati occidant? Huc facit, quod omnia jura dicant *furem nocturnum* occidi impune, non item *diurnum*, si hic rebus tantum, non *vita insidiatur*, nec spes recuperandi pretiosa ablata deest. Alioqui non servatur *moderamen inculpatae tutelæ*, perinde ac si occidas aggressorem vitæ, quem alias fuste, aut sola non lethali percussione repellere poteras.

ARTICULUS. III.

De Jure necessitatis tuendæ famæ propriæ, honoris, & pudicitiaë.

SUMMARIUM.

424. *Quid permittat jus nat. circa famam defendendam?*
425. *Prohibitus est totalis fama neglectus.*
426. *Potest tamen homo quandoque se ipsum infamare.*
427. *An fama tuenda necessitas competat etiam Religiosis, servis, Filii familias &c?*
428. *Probatur affirmativa opinio.*
429. *Respondetur contrariis momentis.*
430. *&c. Differentia inter Actionem injuriarum: ad palynodiam: & præcise ad famam recuperandam.*
432. *An locus sit defensionni occisivæ in honore tuendo?*
433. *Respondetur negative, & refellitur Bannessii opinio.*
434. *Examinatur licentia duelli privati.*
435. *Afferantur Recessus Imp. contra duella.*
436. *Refutatur opinio Recentioris Legistæ pro licentia duelli.*
437. *An pro defensione pudicitiaë liceat invasorem occidere?*
438. *Licita defensio occisiva pudicitiaë male trahitur ad licentiam duelli privati.*

439. *Infana mentis argumentum est : velle provocare ad duellum, animo ut occidas, vel ut occidaris, quia verbo læsus es.*
440. *Duella etiam a barbaris Nationibus prohibita sunt. Tartarica tamen duella, uti curiosa, ita minus periculosa multos approbatores habere possent.*

§. I.

Quid permittat Jus nat. in necessitate fama defendenda ?

424. SUPponimus I.) quod *Fama* sit multorum existimatio de vita & moribus alterius. Hæc potest esse bona vel mala, & differt ab *Honore*, quod hic consistat in externa significatione nostræ æstimationis de excellentia alterius, & submissionis nostræ. Unde honoratio supponit opinionem excellentiæ, & intentionem exterius per aliquod signum eam testandi, v. g. dum alicui honorificum officium, aut locus eminens inter alios confertur.

Hinc fit, quod honor sit quid excellentius, quam fama, nam ille includit famam, seu opinionem excellentiæ, & præterea ejus etiam testificationem & manifestationem. Ut proin merito *Aristoteles* l. 4. *Eth. c. 3.* dicat : *Honorem esse maximum inter bona externa, cujus signum est, quia ut ipse ait : principatus & divitiæ propter honorem sunt optabilia.*

425. II.) Jure naturæ prohibitus est *totalis fama neglectus*, præcipue si cum præjudicio proximi, aut boni publici sit conjunctus. Illa enim est fundamentum publicæ honestatis in societate humana simpliciter necessarium, adeoque ejus neglectus, seu per *vita infamiam*, seu per *malevolorum calumniarum* injuste impactas (præsertim si sint *speciosæ*, hoc est si aliquam veri speciem & credulitatis ansam, cum tamen in se falsæ sint, præbeant) foret non tantum

tum amori nobis ipsis, sed etiam proximis nostris naturaliter debito graviter adversus.

Nec obstat, quod homo sit *dominus sue fame & honoris*, cum possit ejus restitutionem condonare. Nam inde minime sequitur, quod eam negligere possit cum præjudicio aliorum, inter quos vivit, aut suæ familiæ, dicente *D. Th. 1. p. q. 73. a. 4. ad 1. In cujusque arbitrio esse pati detrimentum sue fame, nisi hoc vergat in DETRIMENTUM aliorum.* Sicut igitur habentes dominium pecuniæ & bonorum externorum delinquemus contra jus nat. si illis *prodigalitate* abutamur, & inutiliter dilapidemus, licet non teneamur forte ad restitutionem cuiuspiam, potiori ratione peccamus neglectu famæ & omissione in refellendis calumniis, si hæc refelli, & non absterfæ obesse nobis vel aliis possunt.

Præclare hac in re *D. Aug. 1. de doctr. Christian.* ait: *Sic Doctor bonam eligat vitam, ut etiam bonam non negligat famam.* Rationem vero doctrinæ hujus affert idem *Aug. 1. de bono Viduit. c. 22. dicens: Conscientiam nostram esse necessariam nobis, famam proximis: ac proinde crudelem esse, qui famam negligit.*

Porro fama nostra tripliciter potest esse proximis necessaria. imo.) Quando ex nostra fama ita pendet fama proximi, ut ex nostra infamia illius infamia sequatur, sicut ex infamia Patris sequitur infamia filiorum, & ex infamia Monachi infamia quædam Monasterii. 2do.) Quando fama nostra est necessaria, ut proximo nostro præstemus officium, ei *stricto jure* debitum, sicut fama personæ publicæ, *Episcopi, Parochi, Abbatis, Professoris* necessaria est ut bene regat, vel instruat subditos, aut discipulos &c. Et in his duobus casibus *multorum* iudicio etiam *contra justitiam* peccat, qui se infamari sinit. Non quia præcise se ipsum fama privat: sed quia per consequens *proximo nocet, vel approbando infamiam,*

miam, ad quam fileſ, vel ſe reddendo ineptum ad ei impendendum debitum officium.

Dein 3tio.) fama noſtra neceſſaria eſt proximo, quando non ex officio : ſed ſolum ex charitate illi prodeſſe tenemur, & per infamiam ad hoc reddimur inepti. Hoc tamen caſu ſolum *contra charitatem* delinquit, qui ſe infamari finit, ſicut contra charitatem, ſeu amorem naturali jure præceptum peccat, qui pecuniam, qua pauperibus prodeſſe poterat, in flumen projicit.

426. III.) Poſteſt tamen quandoque homo ſe ipſum infamare, quando id in præjudicium aliorum non vergit, uti fit. 1.) Ad petendum conſilium. 2.) Ad propriam ſui humiliationem, ſicut latro ille apud *Climacum gradu 4to*, qui publice graviffima crimina confeſſus eſt, et *D. Auguſtinus* libros confeſſionis ſuæ juris publici fecit. 3.) Quando injuſte aliquem infamavimus, tenemur reſtituere ipſi famam, etiam cum noſtra infamia, ſi opus eſt. 4.) Quando legitime a judice competente interrogamur &c. 5.) Si lex aliquem inhabilem reddidit ad certum officium, characterem, vel ſtatum amplectendum, ob impedimentum aliquod : hic tenetur illud aperire, ut poſſit in eo diſpenſari, ſi diſpenſationi locus eſt. Alioqui ſi ſecum ſtatuat, ſe non teneri infamare ſe ipſum, neque etiam tenetur, imo neque poſteſt officium illud, characterem, vel ſtatum amplecti, ut liquet in impedimentis dirimentibus Matrimonii, Profeſſionis, Officii Judicis &c.

§. II.

An fama tuenda neceſſitas jure nat. ſe extendat etiam ad Religioſos, filios ſub patria poteſtate conſtitutos, & ſervos?

427. **R**atio dubitandi vel maxime eſſe poſteſt de Re-

Religiosis, cur his non videatur assistere Jus nat. ad tuendam famam. Quia scilicet I.) Religiosus tenetur obedire Prælato : si igitur hic non permittat eum agere de sua infamia, pati infamiam potius tenebitur. 2.) Ille per Professionem religiosam est mortuus suæ famæ & honori. 3.) Vi ejusdem professionis tenetur abnegare suum honorem & famam, ac proin debet infamiam diffimulare. 4.) Prælati subditô, & Pater filiô familias, Dominus servô invitô condonare potest injuriam calumniatori : Igitur &c. His tamen non obstantibus.

Dicendum est, Jus nat. tuendi famam per media cujusque statui *proportionata & honesta*, ita omnibus commune esse, quin ullus hominum usu rationis compos eo privetur, ac proin: Religiosus etiam invito Superiore, in *Judicio competente* (puta apud mediatos Superiores lege Ecclesiastica & suo Instituto agnitos ac receptos) agere potest ad famam in *plerisque casibus* recuperandam. Licet eo invito non possit instituere actionem injuriarum.

Ita tradit *D. Th.* 2.2. q. 186. a. 7. ad 4. & ibi *Cajet. Martinus Navarr.* de rediv. monit. 9. & *Comentar.* 2. de Regular. Ac post *Suar.* & *Sanct. Less.* de J. & J. l. 2. c. 4. n. 26. *Hæun.* de J. & J. tom. 1. f. m. 297, n. 6. *Friderich.* thes. 13. ad calcem tract. de Empt-vend. *Beüsch.* tract. Can-legal. de pact. assert. 26. & alii.

428. Ratio est I.) Quia ut patet ex n. 425.) homo quilibet est dominus suæ famæ. II.) Adeo ut etiam Religiosus professus *capax* sit ejusdem *dominii* : Capax enim est jurium bonorum *spiritualium*, & *incorporalium*, ac *quasi dominii* eorum, v. g. beneficii juris eligendi, juris alimentorum petendorum, juris manendi in aliquo Cænobio sui Ordinis, item juris quod habet ad suam *bonam famam*, vitæ innocentiam &c. Per Professionem enim

non

non renunciavit his bonis: sed tantum *temporalibus* & corporeis.

Sicut igitur simplex Religiosus potest *nomine proprio* agere super jure alimentorum sibi competente: jure eligendi activo: jure manendi in aliquo loco suæ Religionis, licet forte Prælati eum super his agere nolit; ita agere potest super fama recuperanda, cum non minus hæc per n. 425.) sit *fundamentum* publicæ honestatis in societate humana *simpliciter necessarium*, ac naturaliter *necessaria* sunt alimenta, quorum ille petendorum jus habet, *etiam invito* Superiore.

III.) Naturale jus hujusmodi, & famæ *quasi-dominium* cum jure ejus, *via* *judicii* recuperandæ competens Religioso agnovit etiam Jus sacrum in *c. de Priore* 31. *de Appellat.* ubi Regulari professo permittitur appellatio a sententia sui Superioris ad S. Pontificem, in puncto *denegatæ justitiæ*, & *excessu correctionis*, per quam ille falso infamatus fuit, ac si magni criminis reus foret, unde *notoriam injuriam* passus egit *ad plynodiam*, nil obstante, quod a Superiore immediato impositum ei fuerit præceptum silentii hac super re.

IV.) Recte proin *D. Hieron.* Epist. contra Ruffin. ait: *Nolo QUENQUAM* (atque adeo nec Religiosum) *in crimine hæresis patientem esse*. Casu igitur quo ipse Superior, vel cui ille favet, vel cum quo colludit, aut pecunia corruptus est, Religiosum subditum hæreseos, vel alterius magni criminis falso insimulet, eumque diffamet, atque præcepto ad silendum obliget, præceptum hoc silentii ab eo impositum, si infamatum adstringeret, quo minus mediati, & prudentioris Judicis competentis impleret officium, seque ab infamia purget: legem nat. & omnem æquitatem everteret. Imo fove-

loveret nequiriam hominum, pallio legalis, seu regularis observantiæ protectam.

V.) Cur autem jure hujusmodi, etiam supposita lege Evangelica de tolerandis calumniis, nequeat ullus hominum *in-vitus* privari: affert rationem D. Th. 2. 2. q. 72. a. 3. dicens, *Tenemur habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit. Quandoque autem oportet ut contumeliam illatam repellamus, maxime propter duo: Primo propter bonum ejus, qui contumeliam infert, ut videlicet ejus audacia reprimatur, & de cetero talia non attentet, NB. secundum illud Prov. 26. RESPONDE STULTO JUXTA STULTITIAM SUAM, NE SIBI SAPIENS VIDEATUR. Alio modo propter BONUM MULTORUM, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas.*

Pergit Doctor Angelicus, & doctrinam suam scripturæ sacræ, & Pontificia auctoritate Gregorii Magni confirmat, dicens: *Unde Gregorius dicit super Ezech. hom. 9. Li quorum vita in exemplo imitationis est posita, DEBENT, SI POSSUNT, detrahentium verba comescere, ne eorum predicationem non audiant, qui audire poterant, & ita in pravis moribus remanentes bene vivere contemnant &c.* Huc usque D. Thomas.

429. Ad *Imam.*) rationem contrariam R. subditus religiosus tenetur obedire in iis, quæ Prælati potest imperare: Porro ille Prælati, qui v. g. ipsemet subditum suum temere infamavit, aut cum Calumniatore collusit, & dein ita diffamato præceptum silentii imposuit, caruit jurisdictione ad imponendum hoc casu silentium, & ad prohibendum ne læsus Superiorem sibi competentem Judicem adiret, vel adeat faciatque ea, quæ famæ suæ redintegrandæ profutura judicat. Dein Regularis tenetur obedire in iis, super quæ cadit promissio obedientiæ per votum facta: nunquam autem vo-

vit ille silendam v. g. *heresim*, aut simile crimen, si hoc sibi falsò impositum, malitiose per ipsum Superiorem vel alios divulgetur.

Ad 2^{dam}) Religiosus est mortuus suæ famæ circa objecta quæ contingunt *juxta Regulam*, non vero quæ eveniunt *supra*, vel *contra illam*, & *sanam rationem*, uti fieret, si ipse Superior infamaret subditum, & calumnias nedum non revocaret: sed etiam augetet, ac inde nobili, vel honestæ Religiosi familiæ *atrocem notam* inureret: hæc silenda ille nec vovit, nec vovere potuit. Unde *D. Bernardus* l. 1. de præcept. & dispens. col. 4. ait: *Nihil me Prælati prohibeat horum, quæ promisi, nec plus exigat, quam promisi.* Et infra dicit: *monentes eos non cogentes ad celsiora.* Alioqui facile foret homines impune calumniari, & illis patientiam suadere, vel præcipere altum silentium.

Addunt etiam *Suar. Sanch.* 6. mor. c. 2. *Laym.* & alii, quod Religiosus vi voti obedientiæ non obligetur præcepto Superioris, si is ultra Regulam, aut *eum infamia subditi* in ejus Familiam, vel alios redundante quidpiam præcipiat, id enim est contra mentem Ecclesiæ, quæ juxta Christi exemplum charitatem & justitiam præcipit ab omnibus observandam, tanquam fundamenta omnis religiosi Instituti.

Nec refert, quod forte Regulæ jubeant *in omnibus ubi peccatum clare non apparet*, obedire: aut quod Prælati *probabile* videatur se posse ita imperare &c. Id enim (ajunt *citt. Dd.*) non de *obligatione Voti*: sed de *obedientia perfectione* intelligitur, præsertim quod *probabilitas* Prælati, ubi de gravi injuria tertio vertitur, non habeat locum.

Ad 3^{tiam}.) Ille quidem vi suæ Professionis tenetur abnegare suam famam, *per media suo Instituto & sane rationi conformia*: non autem ita ut v. g. habeatur pro fure: hæretico: violento sui ipsius percussore: homicida: sacrilego, aut alio infami
homi-

homine. Talia enim vergunt in præjudicium nedum Religionis, & subditi ita traducti: sed vel maxime in dedecus *familie secularis*, cujus ille nomen gerit, nempe Parentum, fratrum, agnatorum ejus. Qui etiam *contra Prælatum* hujusmodi possunt distincta Actione *ex lege*: *diffamari* agere, si vel ille ipsemet temere diffamavit, vel colludere cum Calumniatore, & subdito silentium, quo minus se purgare possit, imposuisse, aliove modo impedire ne agat, deprehendatur.

Ad 4^{am}.) Sicut Pater filiofamilias, ita Prælatum subdito Religioso illatam injuriam, etiam eo reclamante condonare potest, si *illa non redundet in subditum & alios*, C. *secus si redundet*, ut docet *Less.* l. 2. c. II. n. 124. cum communi aliorum, & patet ex *D. Th. Augustino, Gregorio*, & aliis supra adductis a n. 425.) Aut certe Pater & Prælatum regularis possunt condonare Actionem injuriarum quatenus *irrogandæ essent pene Calumniatori*: non vero quatenus *restituenda est fama*, & recantandæ infames calumniæ.

Ita si v. g. filiusfamilias falso traducatur adulterii, aut furti, Pater ejus poterit *in vitò filio* condonare Actionem *injuriarum pœnalem*: sed citra temeritatem nequit valide prohibere filio, ne contra Calumniatorem agat Actione *ad palyndiam*, vel ex *l. diffamari* ad recantanda mendacia perniciofa, & famæ reparationem. Has enim Actiones lex nat. concessit, & in casibus, ubi infamia vergit in præjudicium innocentis familiæ, fratrum, cognatorum nobilium, aut ipsiusmet infamati, quo minus hic juxta statum suæ vocationis utiliter ac decenter vitam ducere in Religione possit, etiam præceptæ sunt, ut liquet jam ex supra allatis: Nam *melius est nomen bonum, quam divitiæ multe*, Prov. 22. Unde etiam præcipitur: *curam boni nominis habe*, ac *Aug. hic supra*, incuriam hanc *crudelitatem* & cæteris il-

latam injuriam vocat, quam nullum Institutum religiosum approbare potest.

430. Dixi 1.) *Licet Pralatò invito non possit instituere Actionem injuriarum.* Nam *Actio injuriarum* ex suo conceptu ad æstimationem est *pœnalis*, & arguit *publicam vindictam*, cum irrogatione pœnæ corporalis, vel multæ pecuniariæ, estque simul *panalis & personalis*. Quæ cum sapiat ultionem Judicis ope sumendam: non videtur respondere consilio Evangelico, condonationem pœnarum suadenti, quod consilium Religiosus *vi sua professoris* ad perfectionem legis Evangelicæ tendere obligatus, præ aliis Christianis observare tenetur, ac proin eum *non decet* personales pœnas ex Calumniatore petere. Secus *Actio ad palynodiam*; quæ est *persecutoria* tantum *fama ablata*, estque *mixta* realis simul & *personalis*, ac ex se contenta est *sola revocatione*, seu reparatione famæ injuste ablatæ, ad quam etiam *Jure nat.* obligatur Calumniator.

Imo longe minus, modestiusque & Religioso magis conveniens est, quod ei competat præcise *Actio ad famam recuperandam*, quod fit tunc, dum non jam urgeo, ut Calumniator *solemniter recantet*, quod est proprium *Actioni ad palynodiam*: sed ut ego meam innocentiam probem, quin petam ex Calumniatore pœnam aliquam, vel solennem recantationem, propter quam rubore suffundi, & *juris infamiam* contrahere deberet. Atque hæc est differentia inter *Actionem ad palynodiam*: & inter *Actionem ad famam præcise recuperandam*, prout utraque hæc *Actio* distinguitur ab *Actione injuriarum* supra explicata.

431. Dixi 2.) *in plerisque casibus.* Quia si nulla *redundet infamia* in *3tium*, & calumnia illa se contineat intra parietes solius & unius Monasterii, ubi Religiosus degit, neque Superior ejus causa, complex,

plex, vel fautor & propagator fuerit: Religiosus citra scrupulum, etiam cum suo magno merito poterit, imo vi suæ Professionis, qua obligatur ad perfectionem tendere, debet patienter sustinere, ubi nulla religiosa ac modesta purgationis remedia successerint. Salvo tamen semper jure recursus ad Superiorem mediatum sui Ordinis, v. g. ad Generalem, cujus judicio, prædicto casu, acquiescendum erit. Nisi forte etiam ex prædicti casus calumnia falsò inflicta inhabilis ad munia sui Monasterii redderetur, aut ex eo innocens pellendus foret, &c.

§. III.

Utrum in honore tuendo locus sit defensionis occisivæ, secundum Jus naturæ?

432. **S**ciendum est, variis modis honorem tuum posse impeti & auferri, in quibus circumstantiis dubitari solet, an, & qualis sit a Jure nat. concessa defensio. Et quidem 1mo.) Si baculum, vel alapam tibi nitatur quis impingere. 2do.) Si contumeliis afficiaris sive per verba, sive per signa. 3^{io}.) Si illata tibi sonante alapa, cesset ab altera inuasor ac fugiat. 4to.) Si nomini tuo falsis criminationibus apud Principem, Judicem, vel Viros honoratos detrahere quis nitatur, nec ulla ratione possis illud damnum famæ avertere, nisi eum occulte interficias, prout tanquam *BROBABILIVS* defendit *Bannes* Ord. Præd. Theologus ad 2. 2. q. 64. 4. 7. quod tamen certo falsum, & ab Ecclesia proscriptum infra ostendemus. Demum 5to.) Si aliqua occasione provoceris ad duellum, & nisi acceptes, censeberis ignavus & meticulosus, nec possis amplius comparere in aula, vel ullam promotionem militarem sperare, uti in quibusdam aulis Principum dicitur esse usitatum.

433. In his omnibus & singulis læsi honoris casibus, quemadmodum juxta jam superius adducta

momenta, datur jus defensionis *convenientis*, quæ moderamen *inculpata tutela* non excedit: ita defensioni *occisive* in praxi nullus jure nat. locus permittitur, quidquid theorice plerique in contrarium frustra senserint. Assertio hæc quo accuratius exponatur, eam per singula propositorum casuum membra deducere placuit.

I.) Si *baculum*, vel *alagam* quis nitatur tibi impingere, seposito primo impetu mentem plene perturbante, & omnem advertentiam auferente, nequis eum *deliberate*, licite occidere. Non solum quod ab *Alex. VII.* propositio 17. & ab *Innoc. XI.* propos. 30. proscriptæ sint, quæ hujusmodi licentiam tribuebant; sed etiam quod spectato *Jure naturali*, ut aliquis possit *cum moderamine inculpatae tutelæ interfici*, duo requirantur, scil. ut *evidenter* grave damnum inferatur, & ut *evidenter* non possit moraliter alia via impediri damnum illud: alias innumeris cædibus aperiretur ostium: Id autem respectu *alagam* infligere *nitentis* vel *calumniantis* vix unquam verificatur, ita ut detur duplex hæc evidentiæ. Imo propter universale periculum multarum cædium, non potest esse licitum, etsi in *aliquo* casu videretur utrumque esse evidens, quia facile vindictæ amore, cæca passione decipimur. Demum *nisus* infligendi *alagam* potest impediri fuste, pugno, vel aliter citra efficacem animum occidendi, alioqui non servatur moderamen inculpatae tutelæ, & defensio vergit in privatam vindictam jure nat. prohibitam.

II.) Si *contumeliis* afficiaris, nondum jus occidendi Calumniatorem acquiris. Satis enim est, quod in *statu Civitatis*, quo nunc vivimus, habeas Magistratus, & Judicem, apud quem per *actionem injuriarum*, aut *ad palynodiam* satisfieri læso honori tuo possit, imo & per *retorsionem verbalem*, calumnia

nia aut repelli, aut compensari, ut plerumque fit, possit.

III.) At neque illo casu quo *impacta tibi alapa* aggressor fugit, potes eum occidere. Cum enim vi-vas non in statu *pure nature*, sed in statu Civitatis bene ordinatæ, quæ læsum honorem tuum publica auctoritate restituere in integrum, etiam cum pæ-nis aggressori infligendis, potest, & periculum vitæ a fugiente nullum timeatur: sana ratio non sinit in occisionem consentire, quæ privatam vindictam saperet. Præsertim quod fugiens post calumniam non auferat secum honorem, sicut fur secum aspor-tat surreptam v. g. pecuniam: hinc paritas in con-trarium adducta elumbis est.

Confer supra hic n. 421.) ubi *Francisci de Victoria* Dominicani Theologi sententiam hujusmodi, nedum a *Grotio* aliisque Protestantibus justa notatam cen-sura: sed etiam a S. Pontifice proscriptam ostendi-mus. Imo praxis docet, hujusmodi *occisivas* de-fensiones, utpote non servato inculpatæ tutelæ mo-deramine, ultimo supplicio à Magistratibus puniri.

IV.) Equidem circa *quædam* casum *Bannes* Ord. Præd. Doctor ad 2. 2. q. 64. a, 7. dub. 5. putat esse probabilius *licere calumniatorem occulte occidere*, si no-mini tuo *falsis criminationibus* apud Principem, Judi-cem, vel Viros honoratos detrahere *nitatur*, nec ulla ratione possis illud damnum famæ avertere, nisi occidas, addens: idem dicendum esse etiamsi cri-men sit verum, dummodo occultum:

Verum hæc *major probabilitas Bannesiana* est maxi-ma falsitas proscripta ab *Alex. VII.* in propos. 17. 18. 19. & ab *Innoc. XI.* in propos. 30. 31. & 32. Cu-jus etiam *ratio* est, quia alioqui multis occultis cæ-dibus, cum magna Reipublicæ perturbatione præ-beretur occasio. In jure enim defensionis sem-per considerandum, ne ejus usus in perniciem socie-

tatis humanæ vergat. Tunc enim jus nat. illam non permittit. Quo etiam facit, quod infamia illa, vel sit jam illata, vel non: Si *est illata*? non extinguetur per mortem infamantis, sed potius confirmabitur. Si *non est illata*? non satis tibi constat *aliter* non posse eam impediri, quam ut occidas, ac proin non poteris eo modo defensionis uti.

434. V.) Quintus & ultimus modus lædendi honoris est, si ad *duellum* provoceris, & nisi acceptes, censeberis ignavus &c. Non est autem hic sermo de injusta aggressione, quando *subitò* v. g. in rixa impetitus te defendis: Sed quæstio est de *duello* formali, quod sonat *duorum pugnam ex condicte*, determinando locum, tempus &c. Certum quoque est jure nat. licitum esse *duellum* ex causa gravissima *publici boni*, v. g. ad extinguenda bella inter duos Reges, aut ubi salus Patriæ, cui vita subditorum subordinatur, id exigeret. Tunc enim fieret *publica auctoritate*, ac ex naturali officio, quo Princeps obligatur erga Rempublicam, alioqui neque justa bella licerent: cum tamen præstet unum perire, quam multos.

Quemadmodum vero hæc certa sunt, ita ambigi, nequit in casu proposito *diffidationis*, ac prætextu læsi honoris, seu abolendæ notæ timiditatis &c, jus nat. non tibi permittere licentiam *acceptandi duelli*. Quod verum est, etiamsi *status civitatis* fuisset male ordinatus, & Judices in administranda justitia non fungerentur suo officio:

Vitam enim propriam & alienam in discrimen vocare *ob levem finem*, repugnat rectæ rationi, consequenter & legi nat.. Levis autem finis est, ne temere provocatus, apud paucos, eosque solos, qui vani nominis umbram sequuntur, & qui Divinæ ac humanæ, imo *omnium fere Gentium* legis contemptores sunt, ac inter homines *leves*, parumque prudentes

dentis computantur, notam timiditatis incurras. Apud alios enim *cordatos* Viros ignaviæ notam non incurrit, qui ne DEUM & leges offendat, *duellum* probro & capitali pæna dignum recusat. Imo insipiens potius & vitæ imprudenter prodigus a sanis habetur, qui illud acceptat. Demum quia duellum, hoc est *privata vindicta*, jure nat. *absolusè* prohibetur, ac repugnat naturali prudentiæ.

Si Vir dives ac opulentus temere invitaretur ad projicienda omnia sua bona in flumen, alioqui pro avaro habendus; nunquid *insipiens* esset, si ad evitandam avaritiæ notam id faceret, bonaque sua in flumen projiceret? Porro idipsum facit, qui ad privatum duellum provocatus comparet, ne *timidus* videatur.

Legis naturalis prohibitionem declarant Leges nedum Divinæ, verum etiam humanæ. Præterquam enim quod vix aliqua Gens adeo barbara reperiatur, quæ duella non prohibeat, & severe non puniat, illa, ubi alter alterum injuriis forte aliquibus laceffitus provocat ad *duellum*, & alter comparet, sunt in Republica Christiana illicita, & in Imperio S. Romano vetita. Quia hujusmodi provocatio & acceptatio Magistratui politico auctoritatem suam detrahit, & contra manifestam legem naturalem, & Divinam, *vindictam sibi sumit*, ac reipsa injustitiæ eum arguit; qui tamen in hunc finem a DEO est constitutus, ne quis sibi ipsi jus dicat, & propriam ultionem exerceat, *l. extat 13. ff. quod metus caus. ac l. ult. C. de vi privat.*

435. *Maximilianus* etiam I. Omnes *diffidatores duella* offerentes, & acceptantes Cæsareo banno subjecit, & ex Imperio proscripsit in Comitibus Wormatiensibus art. 2. & 3. Anno 1495. Maximiliani constitutionem firmavit *Carolus V.* in Comitibus aliis Wormat. in der Ordnung des Land-Friedens, art. 1.

§ 2. An. 1521. magis autem roboravit in Comitibus Augustanis in dem Kayserlichen Land, Frieden, art. 1. 2. & 3. Anno 1548. Ferdinandus deinde in Recessu Imp. Augustæ, §. 45. & seq. Anno 1555. duella penitus extirpavit.

Jus quoque sacrum gravi animadversione prohibet *duella*, ut liquet ex *Concil. Trid. Sess. 25. c. 19. de Reform.* pariter ac ex propositione 2. ab Alex. VII. propos. 30. ab Innoc. XI. & quinque propositionibus a Bened. XIV. proscriptionibus, quas retulimus in *Erotem. theor. pract. a f. 390.*) ubi etiam demonstratum est, per *duellum* non vindicari honorem læsum: sed eum magis lædi potius & amitti. Talis quippe habetur pro infami legum naturalium, Divinarum & humanarum transgressore, & se servum infamis supplicii constituit, juxta adductas leges S. Rom. Imperii, imo & omnium aliarum bene moratarum Regionum.

Cum igitur omnium Populorum & legislatorum consensus sit in proscriptionem *duellorum*, illa nequeunt jure nat. non esse prohibita, tanquam *ex se* vergentia in detrimentum Reipublicæ humanæ, *privata vindicta* exercitium, & *imprudens* vitæ suæ, cujus nemo habet dominium, periculo expositionem, ac aggressionem alterius, in quam *privata auctoritate* nullum jus habemus.

436. Est quidem non nemo J. U. Doctor, qui asserere non erubuit: propositiones a summis Pontificibus circa licentiam *duelli* damnatas nullius momenti esse argumentum; *imo.*) Quod illi tanquam *privati Doctores* eas proscripserint. *2do.*) Quod tam summorum Pontificum, quam Imperatorum & Regum hac super re publicatæ constitutiones nequeant vim legis obligantis habere, eo quia famæ *periculum est certum, mors incerta.* *3tio.*) Demum, quod cum homo habeat sibi jus a lege nat. concessum,

famam

namam honoremque suum, pariter ac vitam tuendi, nulla lex humana derogare privilegio huic, atque adeo neque duella prohibere possit. Hæc ille.

Sed ineptire & nugari potius quam argumentari *Legista* hic merito censendus est, ubi ita imperite de legibus ac temere de summorum Principum legislativa potestate sentit. Fallitur quippe *Imo.*) quod SS. Pontifices *privata tantum auctoritate* propositiones illas condemnarint: Cum enim Juris utriusque, atque adeo Canonici etiam se Doctorem profiteatur, scire deberet & discere, quod propositiones *ad materiam morum* spectantes, & toti populo Christiano perniciem, scandalum, & jacturam sive animarum, sive vitæ, aliorumque malorum periculum invehentes, SS. Pontifices non *privata tantum*: sed publica, a Christo accepta auctoritate profligare & inhibere soleant; ac debeant.

Quodsi forte *Legista* ille contra hujusmodi summorum Pontificum prohibitiones adhuc excipere velit, eo quod *putet* materias *morum* juxta ac *Fidei articulos* a Conciliis, non a solis SS. Pontificibus determinari debere: habet hac in parte severissimum Decretum Oecumenici Concilii Tridentini, quod *sess. 25. c. 19. de Reform.* ait: *Detestabilis duellorum usus, NB. fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucratur, ex Christiano orbe PENITUS EXTERMINETUR &c.* Reliqua verba Decreti hujus possunt legi in *cit. c. 19.* ubi sub pœna excommunicationis prohibentur Domini Territoriorum, ne *locum ad monomachiam in terris suis* concedant Christianis, aliique rigores & pœnæ *ibid.* statutæ leguntur. Summi igitur Pontifices damnando propositiones illas, non aliquam novam legem condiderunt: sed antiquam Ecclesiasticam, imo naturalem & divinam declararunt.

Falli-

Fallitur 2do.) ubi Summorum Imperantium impugnat Decreta ex hac frivola ratione, quod *fama periculum fit certum : mors incerta*. Nam 1.) Si aliquod famæ est periculum, est apud solos homines leves & imprudentes, ut supra ostendimus. 2.) Ineptum est medium velle *famam* recuperare *per longe majorem infamiam*, si ve enim occidatur, si ve occidat, non reparat famam : sed majorem incurrit infamiam temerarius homicida, aut vitæ alterius infamis aggressor, qui & a Divinis & humanis judiciis justam condemnationem timere cogitur.

Quo etiam fit, ut occisores hujusmodi perpetrato homicidio *in monomachia*, fugiant, & cuti suæ timeant, non aliter ac improbus *Cain* occiso *Abele* fratre suo : non facturi id, si actus foret honestus & licitus. 3.) Etiam si forte mors esset incerta : at *mortis periculum proximum omnino certum & evidens* est, cui *temerarie* vitam exponere nulla lex permittit :

Porro scire deberet Doctor ille, quod exponere se ipsum *proximo* vitæ periculo contra legem nat. Divinam & humanam, ex sola *privata vindicta*, vana honoris persuasionem aut famæ, vel ex his motivis alterum velle occidere : coram DEO idem fit, ac si vel sibi ipsi violentas manus injecerit, vel alterum *dolo malo* occiderit : sufficit enim in his consensus perfectus, quidquid sit de actu externo, qui malitiam *formalem* non, aut vix *secundum aliquid* superaddit actui interno.

Hinc si laqueo cervicibus tuis injecto suspendas te e trabe vel fronde, licet mors nondum sit certa (fieri enim potest, ut laqueus rumpatur, aut eum superveniens aliquis rescet & præcidat, atque ita vitam tuam conservet) nihilominus si ve mors hæc sequatur, si ve non, coram DEO & hominibus

bus semper es infamis. Id ipsum contingit in duello, cum sufficiat conatus & quidem notorius, vitam sibi ipsi, vel alteri adimendi ob *privatam vindictam*.

Fallitur 3^{io}.) *allegans jus a natura concessum*: Jus enim hoc a natura non aliter concedi potuit, quam concedente DEO naturæ Auctore: Atqui hic non potuit id concedere homini ob *privatam vindictam*, ac propria auctoritate attendendum.

1.) Quia vindictam privatam utpote *intrinsece* malam, & amoris mutuo ac societati humanæ in reciproco amore consistenti directe contrariam *absolute* prohibuit, uti etiam per Prophetam, imo & per Apostolum suum ait: *Mihi vindicta, & ego retribuam*.

2.) Auctor naturæ non potuit *dominium* suum, quod solus habet *in vitam hominis*, abnegare, transferendo illud in arbitrium hominis *privati*; abnegaret autem permittendo illi, ut *pro suo placito & phantasia* libere ac licite de ea disponat, sive voluerit propriam, prætextu vani honoris privati exponere mortis periculo: sive alterius ex eadem causa invadere.

Privilegii hujus igitur concessio absolute repugnat perfectissimæ gubernationi Divinæ; pari ratione ac repugnat, ut ille permiserit homini propter famæ vel infamæ motivum se ipsum e trabe suspendere, aut de rupe præcipitare, vitamque miseram adimere, *cujus solum usum honestum*, non item *dominium directum* concessit, obligando eum, ut illa utatur pro sui Creatoris gloria, & ad communem Reipublicæ humanæ, proximique sui *prudentem* utilitatem.

Demum 3.) Patet jam a n. 41.) Jus nat. *concessivum* posse impediri humana auctoritate, tanto magis Divina. Si igitur, per impossibile, concessa fuissent aliquando *privata duella*, non possent jam tolerari post tot prohibitiones legitime emanatas: multo minus cum illa nunquam jure nat. non prohibita fuerint.

§. IV.

Utrum pro defensione pudicitiae Jus nat. permittat iustitiam occidere?

437. **Q**Uamvis D. Aug. l. 1. de lib. arbitr. c. 5. dubitet de hujusmodi licentia : communis tamen opinio nihil ambigit de jure hujusmodi. Quia pudicitia pluris merito aestimatur, quam multae opes, quae amissae reparari possunt, non item illa, carente Ovidio epist. 5.

- - - *nulla reparabilis arte*

Lesae pudicitiae est, deperit illa semel.

Hanc ob causam, & praesertim, quia amissio pudicitiae constituit in periculo peccati, defensio ejus etiam occisiva contra iniquum aggressorem jure nat. permittitur. Cujus sententiae Ethnici quoque fuisse deprehenduntur. Ait enim Plato de legibus l. 9. *Qui mulierem liberam, aut puerum ad rem veneream vi subegit, impune non ab eo solum, cui vis est illata, verum etiam a patre, fratribus, filiisque vita privetur.* Hinc ut scribit Cicero Orat. pro Milone, Adolescens, qui Tribunum occiderat, volentem vim inferre ejus pudicitiae, a Mario exercitus Imperatore absolutus fuit.

Quia tamen, ut ait Seneca. epist. 102. *Mens impudicam facere non casus solet.* Et D. Augustinus de Civit. DEI L. 1. c. 18. docet : *Non amitti corporis sanctitatem, manente animi sanctitate, etiam oppresso corpore :* ob hanc rationem, sunt, qui cum Molin. de J. & J. tr. 3. d. 17. n. 11. Dicast. de J. & J. l. 2. tr. 1. d. 10. d. 51. n. 65. putant non obligari Virginem, ut vim intentatam stupratoris nece repellat : sed laudabilius fore vim sustinere, quam violatorem orco transmittere ; dummodo absit periculum consensus : Secus utique valeret illud Math. 16. v. 26. *Quam dabit homo commutationem pro anima sua ?*

438. Sunt etiam, qui assertum hoc pudicitiae defendendae a lege nat. indultum privilegium, ad praetensam *privati duelli* licentiam extendere fatagant, hunc in modum ratiocinantes: licitum est *occidere invasorem pudicitiae*: igitur & invasorem famae, aut honoris licebit provocare in duellum, eumque *occidere, vel ab eo occidi*:

Verum inepta argumentatio est. Neque enim imminet prudens periculum consensus in peccatum illi, qui v. g. laeditur verbo aut alapa injuste sibi inflicta, sicut imminet & ei puellae, quae iniquum stupratorem pateretur: neque alapa, aut injuriosum verbum obest *integritati corporis*, prout obest stuprum. Neque corpus mortis, nec animam propriam aeternae damnationis periculo, & etiam temporalibus pœnis ac infamiae apud homines, juraque tam sacra quam civilia, exponit defensione *occisiva* defendens *pudicitiam*, sicut omnibus ac singulis his se exponit & subjectus est ad *privatum duellum* provocans, & comparans.

Demum puella stuprum passa, si stupratorem non occidit *impediendo* turpem actum, non poterit eum *ex post facto* propria auctoritate occidere: quia id redoleret propriam vindictam, cujus exercendae privata auctoritate nullum jus habet: Ita pariter, quamvis juxta n. 433.) habeas jus *citra moderamen inculpata tutela* te defendendi contra alapam temere *infligendam*, si tamen hæc jam inflicta est, nullum habes jus occidendi eum, qui inflixit.

439. Ex his igitur, non minus ac ex iis quae a n. 432.) adduximus, patet inepti argumenti hujus solutio, quod ab infano cerebro excogitatum esse vel inde constat, quod ille, qui in sua fama vel honore laesus est, ideo ad duellum provocare alterum velit, ut vel hunc *occidat*, vel *ab eo occidatur*: porro quid homine rationis compote indignius est, quam

quam ideo velle *occidi*, quia alapa percusus est, aut verbo injurioso læsus, quasi una injuria non esset contentus, nisi etiam vita privetur. Recte proin *Apostolus* ait: *Sapientia hujus mundi stultitia est.*

440. Hac ipsa autem sapientia imbuti sunt illi *Sophi*, & temerarii *Doctores*, qui licentiam *privati duelli* evincere contendunt, nitentes contra torrentem omnium legum & Nationum illa severissime prohibentium, ita ut etiam apud *Turcas* ad duellum provocans & comparens ultimo supplicio puniatur.

Apud *Tartaros* autem seu *Scythas* non alia permessa sunt duella, quam ut *nervis bubulis*, aut *scamica* armati manus conferant, ex quo conflictu neutri mortis periculum, aut vulneris imminet: sed sola per *indusium* facta flagellatio vicissim sustinenda est. Hujusmodi duella si forte etiam inter *Christianos* toleranda quis contendere velit, paucos sententiæ suæ habiturus est adversarios, multos vero, non sine rifu approbatores.

CAPUT IV.

De officiis & obligationibus naturalibus hominis erga proximum, Rempublicam, et Civitatem.

ARTICULUS I.

De causa exigente officia hominis erga proximum, eorumque varietate.

S U M M A R I U M.

441. *Quid sint, & quo fundamento officia aliqua proximo nostro debeantur?*
 442. *Senecæ & aliorum Ethnicorum sententia.*
 443. *Statuitur verum fundamentum officiorum erga proximum.*

444. &c.

444. An detur obligatio nat. ad officia interna proximo exhibenda?
445. &c. Respondetur affirmative: Et solvuntur contraria.
448. An aliqua officia inimicis nostris exhibenda?
449. Inimici alii publici, alii privati; rejellitur Heineccius.
450. Privatis inimicis exhibenda sunt officia: quando autem publicis?
451. Peccatum inimici odio habendum, non ejus persona.
452. Communia dilectionis signa debentur inimicis.
453. Hæc tamen possunt negari a Superioribus.
454. Signa specialia dilectionis sunt tantum de consilio.
455. In quo consistat condonatio injuriarum?
456. Quid sit ex animo remittere injurias?
457. Remissio hæc non impedit actionem injuriarum.
458. Qui sint fontes inimicitiarum, & media vitandarum?
459. Practica doctrina juri nat. conformis proponitur.
460. Augustini & Platonis sensus de linguis Obstreperatorum.
461. Beneficiis confunduntur inimici nostri.

§. I.

Quid sit, & quo fundamento exhibendum sit aliquod officium proximo nostro?

441. **E**Xposuimus hic supra a n. 258.) officia hominis erga proximum esse actiones, vel earum omissiones, quas ille jure nat. debet alteri homini, tam unicuique in singulari, quam Magistratibus, Civitatibus, vel Republicæ. Officia hæc diximus num. cit. esse in quadruplici classe; scilicet 1.) Perfecta, quæ nil aliud sunt, quam Actiones, vel earum omissiones jure naturali; eoque interdum etiam rigoroso ac proprie tali præcepta ita, ut alter eas jus exigendi habeat: utpote fundatas in debito naturali. 2.) Officia im-

E e

perfe-

perfecta, quæ sunt *Actiones*, vel earum *omissiones*, non in debito quidem omnino riguroso pariente alteri jus strictum eas exigendi, bene tamen adhuc in equitate naturali fundata, a qua imperantur omnia officia illa, quæ dicimus tantum ex amore, seu *charitate* proximo deberi, quin ipsi debeantur ex *justitia commutativa*. Talia officia sunt, quæ *accipienti profunt*, & *dantem non gravant*. 3.) *Officia absoluta* sunt, quorum *obligatio cum homine ipso oritur*. Illa proin debentur proximo secundum obligationem omnibus & singulis hominibus communem, nullo supposito jure, quod proveniret ex facto aliquo nostro; id est, obligamur absque omni contractu, consensu nostro, juramento & promissione. 4.) *Officia Hypothetica* a contrario sunt illa, quæ ex *hypothesi alicujus facti nostri*, vel alieni debentur proximo. Prout sunt illa, quæ debentur ex contractu, promissione, pacto, damno dato, aliave simili causa. Suntque varia, pro varietate *status adventitii*, & terminantur non solum ad proximum: sed etiam ad *DEUM*, uti fit, si quid ex promissione & voto aliquid illi præstandum sit, ut diximus a n. 259.)

Porro tam *Hypothetica*, quam *Absoluta* sunt *perfecta* officia, utpote præcepta a lege nat. ita, ut pariant in altero *jus illa exigendi*, ac proin fundantur in *debito naturali*, sive dein obligatio eorum proveniat a *justitia commutativa* & rigurosa, sive a mere *legali naturali*, quam alii vocant *minus rigorosam justitiam*, a quali descendit præceptum prohibens ne proximo etiam mere *officiose* mentiamur, ut cibo & potu moderate utamur, temperate vivamus &c. De quibus singulis, pluribus in decursu hujus *capituli 4ti* agemus.

442. Quod vero aliqua officia ab homine *necessario* exhibenda sint aliis hominibus, naturalis ratio dictat,

dictat, & omnes hac in parte consentiunt. Unde Seneca Epist. 48. ad Lucill. ait: *Homo homini vivere debet: quo autem fundamento?* affert hic ipse Philosophus *loc. cit.* rationem; quod scilicet id ad naturalem beatitudinem societatemque humanam requiratur, ita enim docet: *Nec enim potest quisquam beate degere, qui se tantum intuetur: qui omnia in utilitates suas convertit. Alteri vivas oportet, si vis tibi vivere, hac societas diligenter & sancte observanda est, qua nos omnes hominibus miscet, & judicat aliquod esse commune* **JUS GENERIS humani.**

Solidius adhuc causam obligationis nostræ erga alios homines attingere voluit Cicero, qui postquam l. I. offic. dixerat: *Homines hominum causa sunt generati, ut ipsi inter se aliis prodesse possint.* Dein lib. 3. offic. ait: *Hoc natura præscribit, ut homo homini, quicumque sit, ob eam ipsam causam tantum, quod is homo sit, consultum velit.* Verum rationes hæc Ethnicorum non dum attigerunt genuinum fundamentum quæstionis hujus, cur homo homini aliqua officia necessario debeat. Et quamvis non nulli è Christianis Naturalistis fundamentum adequatum & ultimum obligationis hujusmodi statuunt in Amore proximo nostro a nobis debito: sed neque hi satisfaciunt, cum respondeant per id, de quo quæstio vertitur, hæc quippe procedit: *Quo fundamento homo homini necessario debeat amorem?* Illi vero reponunt: *Quia amor hic est debitus;* nec probant unde hoc debitum proveniat, atque ita ludunt verbis, difficultatem autem non explanant.

443. Dicendum igitur est, quod *ultimum* hoc & *adequatum* fundamentum officiorum hujusmodi, seu principium *constitutum* sit *voluntas DEI*, nobis, quid proximo exhibere, vel omittere debeamus, per dictamen rationis nostræ necessario imperantis: *Indicativum* autem obligationis ejusdem principium

& fundamentum est idem ac obligationis erga DEUM, & erga nosmet ipsos. Qua enim ratione homo debet amorem erga *naturæ Auctorem, & se ipsum*, propter DEUM, infinite bonum, & omni amore dignum: hac eadem ratione obstringitur etiam amare proximum, illique certa officia *necessario* exhibere:

Tale autem principium est DEUS ipse, *qua sapientissimus Auctor & Gubernator naturæ humanæ*, qui si mutuum amorem, illaque officia hominis *erga hominem* necessario non præcepisset, quæ ad naturalem beatitudinem, quietem & pacem in Republica humana requiruntur, ac istis contraria non prohibuisset, non sapienter condidisset, nec provide gubernaret creaturam rationalem, male quoque eam ordinasset ad finem ultimum & adæquatum, etiam naturalem obtinendum. Repugnat quippe dari aliquam beatitudinem etiam *mere civilem*, si Respublica Civium amore destituta mutuis odiis & dissensionibus fluctuet.

Necessarium igitur fuit ad rectam constitutionem & gubernationem naturæ humanæ, ut DEUS præciperet *amorem* mutuum, qui sicut se ipsum non potest non amare, ita non potuit non præcipere, ut homo *hominem ad DEI perfectiones manifestandas conditum diligeret propter illum*, prout id pluribus demonstravimus a n. 83.)

Amor itaque proximo debitus est principium solummodo *inadaquatum* ac imperfectum, seu potius *motivum* officiorum homini ab homine præstandorum, ex quo *necessitatem* eorum haud recte inferre possumus, siquidem DEUS extra se nihil absolute *necessario* facit, vel omittit, præcipit vel prohibet, nisi id, quod perfectiones ejus divinæ exigunt, ut constat jam ex n. 106.)

§. II.

§. II.

An detur obligatio naturalis exhibendi officia proximo etiam interna ?

444. **N**Edum positivo, quod hic & nunc extra nostrum forum est ; sed etiam *naturalis jure* spectato, homo obligatur proximum suum diligere, non *externo* tantum : verum *interno* etiam actu. Et de *externo* quidem non ambigitur , alioqui nulla officia hominis *erga hominem* fuissent jure hoc præcepta, si ne quidem *externa* ipsi deberentur : Ita autem nec ulla vita socialis inter homines institui posset , neque pax & quies , consequenter nec felicitas naturæ rationali conveniens unquam obtineri posset.

De solo autem *interno* dilectionis actu dubitabant olim Naturalistæ & T. T. propter sequentia momenta. I.) *Externa* tantum dilectio in proximi bonum cedit , nec ille intuetur cor ut DEUS. II.) Vel deberem diligere omnes homines in confuso ? at hoc est inutile : vel omnes in particulari ? at hoc est impossibile. Cur hos autem quam alios ; nulla est ratio : Igitur sufficit ut in necessitatibus occurrentibus præstò simus exhibendo *sola externa* officia charitatis *debita*. III.) Sufficit dilectio proximi virtualis ac interna, prout est inclusa in DEI dilectione. IV.) Juris nat. generale præceptum exposuit ipse Christus Dominus , qui solum præcepit actus amoris externos : *Omnia ergo , quæcunque vultis , ut faciant vobis homines , & vos NB. FACITE illis.* Et 2. *Joan. c. 3.* dicitur : *Non diligamus verbo , neque lingua (atque adeo neque corde) sed NB. opere & veritate.* V.) Quodsi aliquis S. scripturæ textus afferatur, qui actum amoris *interni* videatur præcipere, amor hic solum ad *perfectionem* char-

ritatis jure nat. præceptæ : non vero ad obligationem ejus spectat.

445. Verum hæc tanta non sunt, quæ actus *internorum* officiorum obligationem excludant. Sicut enim datur speciale præceptum *naturale* diligendi DEUM actu *interno & formali*, ut apud omnes, præter *Puffendorgium* & ejus erroneos sequaces, minime controversum est : ita diligere etiam proximum propter DEUM & post DEUM actu quoque *interno* obligamur. Idque ex his rationibus : Tum quod homo debeat esse *paratus* ad succurrendum proximo in necessitate extrema *saltem*, vel quasi extrema ; item condonare ex animo injurias, &c, ista vero auctori comparatio nequit esse sine actu interno. Tum quia id necessarium est ad generis humani conservationem, pacem, & ultimo tandem id exigit summa perfectio DEI, quæ Auctoris & Gubernatoris naturæ humanæ, quæ ab eo fuisset imperfecte constituta, si tantum apparenter & externe sufficeret homini exhibere amoris officia. Hac quippe ratione hypocrisis potius, fallacia, & omnis iniquitas externa operum specie contacta foveretur.

446. Bene proin *Innoc. XI.* proscripsit *propositionem* 10. & 11. veritati a nobis assertæ contrariam, cui neque Adversariorum argumenta obstare possunt. Nam ad I.) R. quamvis proximus non intueatur cor, *exigit* tamen dilectionem etiam *internam*, sine qua consistere nequit externa, humano modo & deliberate exhibita, cum actus *externus liber* ac præmii alicujus vel pænæ meritorius, absolute nequeat exerceri sine interno, nihil quippe volitum nisi præcognitum. Ad II.) Ita proximus *in confuso* diligendus, ut animus sit *paratus* ad diligendum quemlibet in particulari, etiam *inimicum*, si *necessitas* occurrat : ad hoc autem *necesse* est, ut aliquando *exerceatur* actus dilectionis tam *in confuso*, quam

&

& in particulari. Ad III.) Non sufficit *ulla dilectio proximi virtualis inclusa in DEI dilectione*, qua volumus servare omnia ejus praecepta: sicut non sufficit talis dilectio DEI. Si enim in DEO tantum deberet diligere proximus, non essent *duo praecepta naturalia*: sed unum tantum, consequenter non forent praecepta officia alia ab illis, quae praecipuntur exhibenda DEO.

Ad IV.) Dum a Christo legis naturalis interprete & Auctore exponitur in *cir.* textu lex naturæ, ibi ita praecipitur actus externus charitatis, ut etiam simul insinuetur praeceptus esse *implicite* internus, eo quod hic sit necessarius, ut homo sit *paratus* aliis succurrere in necessitatibus, parcere in obligationibus dissidii, inimicitiae & offensionum. *Paratus* quoque esse debet unicuique quod suum est tribuere, nullum lædere. Imo unusquisque nostrum vult, ut alii de nobis bene sentiant, bene rebus nostris optent, & precentur nedum externe: sed etiam *interne*: cum igitur velimus ut hæc nobis alii exhibeant, consequens est obligari nos vicissim ad similia nedum opere ipso: sed etiam animo præstanda, eaque tam *positiva*, quam *negativa*.

Ad V.) Actus internus *ad perfectionem* tantum amoris jure nat. praecepti requiritur solum *in casibus meri consilii* naturalis, qualia sunt *pleraque* circa officia *imperfecta* non fundata in debito naturali: non item *in casibus quoque necessitatis* proximi, in quibus succurrendi adest praeceptum naturale. Tunc enim tam internus, quam externus amor exhibendus est: *bonum enim est ex integro, malum ex singulis defectibus*.

447. Nec refert, quod Christus Dominus Joan. 13. dicat: *Mandatum NOVUM do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. Hæc enim mandati novitas non id importat, ac si nunc primum per legem

positivam Divinam actus interna dilectionis erga proximum præciperetur : sed quod vi istius novi mandati teneamur *aliquando* proximum diligere amore *supernaturali*, orto ex motivo cognito lumine *supernaturali* Fidei, ut exponit *D. Aug.* tom. 9. tr. 9. in *Joan.* 4. Atque adeo naturalis obligatio nequit eludi verbis a Christo Domino adductis. Alioquin *mere interna temerariis judicia* de proximo : *mere interna* item *odia* contra illum in corde nostro retenta, non essent jure nat. prohibita : quod tamen sentire omnino erroneum est.

§. III.

An, & qualia officia Jus natura disponat inimicis nostris exhibenda ?

448. **I**N resolvenda quæstione hac duæ reperiuntur sententiæ secum pugnantes. *Altera* est Protestantici Naturalistæ *Heineccii* in *Elem. J.N.&G.* l. 1. c. 8. §. 219. & 220. asserentis : *inimicis non denegandas esse res, quibus abundamus, quia Christianis* (ait ille) *inculcatur Math. 5. diligendos esse inimicos, & quod humanitatis officia hæc imperfecta non proficiscantur ob alterius merita : sed ob æqualitatem nature.* Hæc ille. *Altera* priori contraria opinio est multorum cum *Grotio, Puffendorffio* & aliis, hosti negans omnia, etiam *perfecta* officia de jure naturæ exhibenda, quamdiu in illo hostilis animus durat. Sed pace istorum Naturalistarum, utramque eorum opinionem dixerim falsam, nisi hunc in modum distinguatur :

449. In duplici classe sunt inimicitiae & hostes. publici alii, alii privati. *Publicis* hostibus, qui pro talibus a legitimo Principe vel República *juste* declarati sciuntur, certum est nulla deberi, imo jure naturæ aperte prohibita omnia illa officia, *que si* *illis impenderentur, foveretur malum publicum, & hostis*

his majores vires affumeret. Ita v. g. si in *Heræ* necesse opinione publicis inimicis S. Rom. Imp. non denegentur res, quibus Cives ejus abundant, si armorum, annonæ, equorum, vestium pecuniæ, aliarumque rerum copia subministretur: Cives hi recte collusionis cum hoste publico, imo *fractæ* pacis, ac proin apertæ hostilitatis ac rebellionis, aut seditionis rei constituentur.

Atque in hoc sensu accipienda sunt verba *Aristotelis* Politic. c. II. dicentis *Inimicis ne via quidem communis esse debet.* Hanc quoque interpretationem recipit illud *Socratis* in Themistio Orat. ad Valent. de bello victis: *amicis bene faciendum: male inimicis, puta: publicis, quamdiu in illis animas Reipublicæ nocendi durat, & vires ad nocendum suppetunt.* Cætera officia, *quorum exhibitio bono publico minime obest*, etiam hosti publico non sunt neganda. Hæc enim ei exhibentur non qua Reipublicæ hosti, sed qua proximo nostro, æqualis nobiscum & communis naturæ homini. Ita v. g. publico hosti servanda est fides data a nobis in contractibus emptionis-venditionis earum rerum, quæ non *augent nervum* inimicis contra Rempublicam; cadavera illorum sepelienda sunt, aut saltem locus sepulturæ conveniens non est denegandus, veritas ac fidelitas in omnibus, quæ *publico non obstant* servanda est, nunquam iisdem mentiendum, malum animæ & salutis æternæ jactura nullo modo ipsis imprecanda &c. &c.

450. Loquendo autem *de privati inimicis: dicendum est I.)* Hostes nostros, & peccatores quosvis *ex charitate* jure nat. etiam præcepta diligendos esse, quatenus proximi nostri, seu ejusdem naturæ consortes, & beatitudinis, creaturæ rationali convenientis capaces sunt, uti docet *D. Th.* 2. 2. q. 25. 2. 6. & 8. & q. 83. a. 8. Naturæ enim rationali a

suo Auctore inditum est : ut etiam ab inimicis nostris velimus diligi , & præstari nobis humana officia , adeo ut magis irritermur , & ægre feramus , quoties ea nobis negari ab illis intelligimus : consequens igitur est , ut eadem exhibeamus æmulis nostris , juxta *naturale* principium a Christo explicatum : *Omnia ergo quaecunque vultis , ut faciant vobis homines , & vos facite illis :* .

Atqui nedum *perfecta* : sed etiam *imperfecta* officia volumus nobis impendi a nostris adversariis : hæc ipsa proin illis impendenda sunt , hoc solo discrimine , quod pro qualitate necessitatis , & indigentiae proximi inimici nostri , modo sub *gravi* , modo *levi* , eaque *justitiali* rigorosa , vel *ex mera charitate* orta obligatione *teneamur* , aut solo naturali *consilio* ad benefaciendum *invitemur* . Quod eo majori liberalitate illis præstandum est , cum hostes nostri plerumque dum nobis nocere cupiunt , præter suam intentionem profunt , teste *Franch. Petrarca* dial. 22. *Inimicitia tibi sunt ? cautior eris & notior. Multos inimicitia illustrarunt , qui obscuri mansissent , si hostibus caruissent.*

451. Nihilominus quod in hostibus nostris , aut peccatoribus malum *morale* & peccaminosum est , hoc odisse & detestari convenit , exemplo *Davidis* Psal. 118. *iniquos odio habui* , idque per emendationem tollere , si ipsimet jure possimus , vel optare ut a DEO , aliove legitimo Magistratu pro publicis delictis puniantur . Siquidem Reipublicæ interest ut mali affligantur , & a Communitate , si non resipiscant , tollantur . Eleganter hac super re differit *D. Aug.* l. 19. contra *Faust.* c. 26. *Non est contrarium , quod in antiqua scriptura dictum est : oderis inimicum tuum , & in Evangelio : diligite inimicos vestros. Quia unusquisque iniquus homo , in quantum iniquus est , odio habendus est : in quantum autem homo est , diligendus est.*
Neque

Neque enim per inimicitias desuit esse homo proximus noster, nec naturam humanam exuit, ac proinde neque in nobis sublata est naturalis obligatio eum diligendi qua hominem, nobis natura, & sine, quo creatus est, æqualem.

452. Dicendum est II.) Etiam ex naturali *Amoris* mutui *præcepto* quilibet homo, saltem privatus, tenetur proximo, etiam inimico *communia* dilectionis signa & beneficia exhibere, seu talia, quæ ordinarie omnibus ejusdem status ac conditionis hominibus exhibere solemus: *Specialia* vero, quæ sunt inimicum ægrotum invisere, moestum solari &c, ex *consilio* tantum, nisi aliqua ratio obligationis *per accidens* accedat, veluti si adsit timor scandali ex omissione: spes salutis inimici: necessitas spiritualis, vel temporalis: culpæ deprecatio &c.

Quo ad *communia* signa ratio est. Quia ista negare est vindicare injuriam, quod non licet privato. Hinc si v. g. cognatos *omnes* ad coenam invites, omnes in collegio, vel alio congressu salutes, *solum* vero *inimicum* excludas, aut omittas, nisi te actus imperfectio, vel alia justa causa excuset, odii privati jure nat. prohibiti coram DEO convinceris. Quod naturæ Auctor declaravit Levit. 19. *Non quæres ultionem, neque eris memor injuriarum Civitatum tuorum*: Et nisi hoc lege nat. fuisset prohibitum, pessima foret constitutio Reipublicæ humanæ, quæ ultimo redundaret in DEUM naturæ Auctorem & Governatorem perfectissimum, quod talia objecta non prohibuerit tanquam *in se ipsis* intrinsece mala, atque adeo cordi humano ea vitandi præceptum non inscripserit.

453. Hæc tamen procedunt de *privato*. Quia Parens, Prælati, & aliæ personæ, quibus *jus puniendi* competit, subditos in se peccantes a communibus beneficiis, vel amoris iudiciis excludere

re

re possunt , dummodo id *correctionis gratia* , non suæ privatæ ultionis stimulo , sub specie castigationis faciant, vel omittant. Dicente enim *D. Gregorio l. i. moral. Sape privato odio ducimur, & zelum putamus.*

454. Quod autē *specialia officia*, seu dilectionis signa, extra casus exceptos, *de consilio* tantum sint, & *ad perfectionem* potius virtutis Christianæ spectent: *Ratio est*, quia præceptum naturale *affirmativum* de exhibenda *speciali* dilectione, aut *beneficentia* non pro semper obligat: sed in casu *necessitatis*, juxta illud Prov. 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum*, licet interim quisque semper animo *paratus* esse debeat *speciatim* subvenire inimico, cum is *indiguerit*, juxta ea, quæ diximus a n. 445.)

§. IV.

In quo consistat condonatio injuriarum de jure nar. inimicis exhibenda ?

455. **C**Um *homines natura omnes sint æquales*, æqualibus omnes donis a natura instructi, iidemque æquali omnes jure *primevo* naturali gaudeant, consequens est I.) ut licet homo prius *se ipsum*, non minus tamē alios quam se diligere, ac felices velle, ideoque officia jure nat. disposita, quæ sibi, eadem & aliis exhibere teneatur, nullo inter illos facto discrimine, æqualis enim est lex nat. æqualiter proin eos respicere, & consulere omnibus ex æquo, ac pro suo posse debet.

Ratio est, quia perfectiores gradus, qui ex *majori ingenio*, *venustate*, *fortuna*, *moribus*, aut *nobilitate*, vel aliunde ab extrinseco variis hominibus adveniunt, naturam humanam, pariter ac legem nat. *quò ad communia officia* non mutant; quamvis *particularia*, seu *specialia* ratione *status*
adver-

adventitii plerisque hominibus, veluti Parentibus a filio, Hero & Patrono a servis famulisque, Superiori a subditis &c. debeantur: Obligationes enim *status adventitii* non elidunt obligationes communes naturæ *status primævi*: sed perficiunt.

Consequens est II.) ut ob hanc æqualitatem naturæ, nullus *privatus* habeat jus *vindictæ* ex proximo suo inimico privata auctoritate sumendæ: sed illam supremo naturæ Domino, vel ejus locum tenenti legitimo Magistratui relinquere debeat, juxta illud *Hebr. 10. v. 30. Mibi vindicta: & ego retribuam.* Quando igitur obligatur homo condonare injurias inimicis suis, obligatio hæc in eo consistit, quod teneatur offensas *ex animo remittere* illis ita, ut vindicare propria ac *privata auctoritate* ipsemet nolit. Obligationem hanc naturalem exposuit Christus *Math. 6. Si non dimiseritis hominibus: nec Pater celestis dimittet vobis peccata vestra.*

Ethnicis autem & *malis Christianis*, qui Christi Domini interpretationem in jure naturali explicando a jurisprudentia hac temerarie excludunt, persuadere id debet jam allata ratio, quod scilicet *privatus* ex privato sumere vindictam nequeat, defectu jurisdictionis in eum, cum par supra parem non habeat auctoritatem: porro *jure nat. spectato* omnes sumus natura pares & æquales: recurrendum igitur est ad Superiorem: demum quia odium personæ, seu *privata inimicitia per se* est quid malum, & nunquam a jure nat. permissum juxta superius demonstrata.

456. Dixi teneatur *ex animo remittere*: quia ex *phantasia & memoria* repellere offensas valde difficile, & forte quibusdam impossibile est, perinde ac impossibile est v. g. magnos capitis dolores non sentire *physice*, licet quis eos *ex virtute*, animo summe resignato,

to, ac patienter sustineat. Quapropter monet D. Bernardus: *Non nocet sensus, si non adsit consensus.*

457. Asserta tamen naturalis obligatio ex animo condonandi injurias, non impedit *Actionem injuriarum*, tam civilem, quam criminalem contra inimicum, apud legitimum Judicem instituendam pro foro externo. Quia juxta vulgare adagium: *Causa causam non perimit*; & possumus esse *Amici persona*, *inimici causa*.

In foro itaque *anima* deponendus est privatus rancor & vindicta, cum hæc ob defectum jurisdictionis in hominem naturali conditione nobis æqualem, medium sit inefficax ac inutile. In foro tamen *fori*, cum Judex DEI ordinatione teneatur injuriam passis administrare justitiam, dummodo non ex odio, sed animo compensandi damni, restituendi honoris, famæ, compescendæ proterviæ, aut publicæ justitiæ amore, ne crimina impunita maneant, neve facilius in posterum perpetrentur, agamus, urgeamusque, tunc utimur jure nobis a natura concesso. Hac autem ratione & offendens & offensus, uterque recipit *quod suum est*, hic nempe suum honorem, famam, vel damni reparationem Judicis auxilio demandatam, ille vero anorem, sibi ab offenso naturaliter debitum, quem experitur in condonatione interna offensionum suarum, externe ab offenso manifestata.

§. V.

Qui sint fontes inimicitiarum, & que media naturalia eas evadendi, aut sopiendi?

458. CUM omnium inimicitiarum duo præcipui sint fontes: *Primus* juxta D. Chrysof. consistit in violatione nostri juris, vel domini, & spoliatione rerum nobis alioqui devinctarum, quæ pariunt odia: *Meum ac tuum frigidum illud verbum, innu-mera gignens bella.* Alter fons est, qui e mente *Aristote-*

Notetis 2. Rhetoric. oritur ex *læsione honoris nostri vera*, aut, prout fieri solet, *imaginaria*. Læsio hæc plerumque se nobis insinuat per sensus nostros, præsertim per *auditum & visum*, tanquam per quosdam Referendarios injuriarum contra nos dictarum, vel factarum. Unde facile ira excandescimus, & odio proximi tangimur: *Inimicitiam concitat ira, incommodatio & calumnia.* Ait Cicero.

Eundem dissidiorum fontem perstrinxit Plato in dial. de Sanct. ubi Scholasticorum, & eruditorum Virorum ex disputationibus orta dissidia describit, dicens: *Inimicitia oriuntur, cum aliqui docentium, vel discipulorum invicem de justo, & injusto, pulchro & turpi, bono & malo ita disputant, ut idoneum harum questionum judicium diruere nequeant.* Et quia juxta eundem Platonem in *Tymæo*, dicentem: *Multi homines disputando de rebus, haud secus quam animantes & bruta pugnando, solam sibi victoriam proponunt, inde argumenta delabi possunt ad convitia, nam ut ait Demosthenes cent. singul. ad Germ. epist. 10. Nihil magis crebrum inter Literatos, quam digladiari & convitiari, hinc dum ambo disputantium sunt juxta Martialem*

*Et certare pares, & respondere parati,
Qui velit ingenio cedere, nullus erit.*

Inde igitur facile est, ut a literato prælio ad animorum dissensiones vergat disputandi ardor, desinatque in calumniis, quibus nihil efficacius est ad enervandas eruditas mentes, secundum illud Eccl. 7. *Calumnia conturbat sapientem.* Hæ sunt igitur occasiones & causæ offensionum, quæ contingere possunt, scilicet *læsio realis, & verbalis.*

459. Contra primum autem ex recensitis inimicitiae fontem egimus jam, ubi *de jure necessitatis circa defensionem vitæ & rerum nostrarum, a n. 410.) ibi probatum est, vitam & res nostras, servato moderamine inculpata tutela, contra inimicum defendi posse,*

posse, citra juris nat. læsionem, & privatæ vindictæ periculum.

Alterum autē fontē, qui ex apprehensione *læsi honoris* oritur, & se per aures, oculos & linguam nostram vel aliorum, se nobis insinuat, erudite obstruere conatus est *Seneca* libr. 3. de ira, ubi ad inimicitias tollendas cōnaturale præscribit remedium, si iræ temperemus, & coerceamus sensus, quorum ministerio animi nostri quies turbari solet, ita quippe loc. cit. docet: *Non expedit omnia videre, omnia audire; multa nos injuria transeant, ex quibus plerumque non accipis, qui nescit. Non vis esse iracundus? ne sis curiosus. Qui inquirit, quid in se dictum sit, qui malignos sermones, etiam si secreto habitum sint, everrit, se ipse inquietat.*

His ita sapienter pronunciatis, idem Philosophus *libr. eod.* suggerit modum, quo aliorum contra nos dicta ita semper interpretemur, quin jura amicitiae lædamus: *Quis sum ego, inquit, cujus aures lædi nefas? ignoverunt multi hostibus, ego non ignoscam pigris, Ædiligentibus, garrulis? Puerum atas excuset, faminam sexus, extraneum libertas, domesticum familiaritas. Amicus est? fecit quod voluit: inimicus est? fecit quod debuit. Prudentiori credamus; stultiori remittamus; pro quocunque demum illud respondeamus nobis: sapientissimos quoque Viros multa delinquere: & nullum esse tanta potentia, in quem aliqua non incurrat injuria.*

Idem sapientissimus *Ethnicus libr. de morib. linguarum* calumniis exacerbatos animos hunc in modum lenire studet: *Male de te loquuntur homines, quia bene nesciunt, faciunt non quod mereris: sed quod olent. Ac dein libr. de remed. fortun. præclare differit: Male de te opinantur homines: sed mali. Moveret me, si de me *Marius*, si *Cato*, si *Lalius sapiens*, si alter *Cato*, si *Scipiones* duo ista loquerentur: moveret, si hoc judicio facerent, quod nunc morbo animi faciunt.*

460. Nec

460. Nec dissimili Philosophia usus est *D. August.* contra calumnias Donatistarum in se jactas, l. 19. contra *Faust.* c. 25. dicens :

Sinamus stultos loqui, quæ volunt.

Et alibi ait : *Senti de Augustino, quid quid libet, modo me conscientia non acuset.* Hæc sunt arma, quibus prudens homo lenire dolores suos, & contra omnem privatam vindictam, odium proximi, & legis naturalis transgressionem animum suum munire possit, contemnendo injurias, & amando adhuc injuriantem, quod & suaserunt & fecerunt, nedum Christiani, sed Ethnici quoque ipsi, ut liquet ex *Platone, Seneca* & aliis hic laudatis, qui his mediis naturalibus instructi, inter summas malevolorum persecutiones, linguas garrulorum, & odia obtrectantium, summe tranquillam, beatam, ac dignam Philosopho, sapienteque homine vitam vixerunt.

461. Singulare autem, non minus patientiæ quam & inimicitiarum vincendarum, ac laudabilis vindictæ medium est, quod *Apostolus Epist. ad Rom. 12. v. 20. & 21.* præscribit : *Si esurieris inimicus tuus, ciba illum : si sitis, potum da illi : hoc enim faciens CARBONES IGNIS CONGERES SUPER CAPUT EJUS.* Nequit genio humano vindictam spiranti efficacior ultionis subesse modus, quam si igniti carbones super caput inimici nostri congerantur : id autem unusquisque offensus inimico suo facere permittitur, & potest, si illi beneficiat, hoc enim vindictæ genere confunditur adversarius noster, ubi videt iniquis suis conatibus & bestuina iræ passione non potuisse nos affligere. Hinc ibidem subdit *Apostolus : Noli vinci a malo : sed vince in bono malum.* Quod ipsum docuit *Seneca* libr. 3. de ira, dicens : *Sarius est inimicos beneficiis mitigare.*

F f.

ARTI-

ARTICULUS II.

*De officiis erga proximum ortis ex ipsa justitia naturali sine
nostra voluntate, pacto, contractu, promissione, aliove
facto ; & primò de officiis negativis perfectis
& absolutis.*

SUMMARIUM.

462. *Qua sint officia orta ex ipsa justitia nat. ?*
 463. *Quod ejus principium constitutivum & indi-
cativum ?*
 464. *Solus amor non est tale principium.*
 465. *Sicut neque æqualitas Heineccii.*
 466. *Officia perfecta, alia Negativa, alia Affirma-
tiva.*
 467. *Quot modis ladi possit proximus ? Et an etiam in
bonis animæ ? & animi quo ad intellectum &c. ?*
 468. *Ladi potest in anima quo ad voluntatem.*
 469. *Laditur in bonis animi, per malam educationem.*
 470. *Proximus ladi potest temerario judicio alterius.*
 471. *Laditur etiam sermocinatione ;*
 472. *&c. Et præsertim detractioe gravi, vel levi.*
 476. *An heredes Infamatoris teneantur ad famam restitu-
tionem, vel pretii solutionem ?*
 477. *Infantiam heres ex justitia non obligatur pretio
compensare.*
 478. *Bene tamen damna realia infamati inde secuta.*
 479. *&c. Ratio hujus affertur, & solvuntur contraria.*
 481. *Fama defuncto est restituenda a Calumniatore.*
 482. *Quid prohibetur præcepto ne proximus ladeatur in
bonis corporis ?*
 483. *Homicidii divisio a Plutarcho asserta.*
 484. *Directa occiso innocens prohibita,*
 485. *&c. An autem innocens extradi possit tyranno ?*
 488. *&c. Abortus procuratio jure var. prohibita, &
infantis, vel languidi expositio :*

491. &c.

491. &c. *An nocentem, v. g. adulterum liceat occidere?*
 498. &c. *An ledat proximum, qui cogit ad bibendum?*
 503. &c. *Quae lesio prohibetur quo ad bona fortunæ?*
 511. &c. *Quid jus nat. disponat circa damni reparationem?*
 517. &c. *Quid circa damnum datum cum culpa veniali?*

§. I.

Quid sint officia orta ex ipsa justitia naturali, & que eorum objecta?

462. **O**fficia proximo exhibenda, ex directione ipsius justitiae naturalis, ac independentem a nostro facto, promissione, vel contractu provenientia, ab aliis Naturalistis dicuntur *perfecta & absoluta*, qualia definivimus a n. 258. & 441.) quod scilicet sint *actiones vel earum omissiones jure nat. ita præceptæ, ut eas alter ante omnem promissionem sibi factam vel initum contractum, jus exigendi a nobis habeat.* Quod jus ille acquisivit præcise *qua homo*, ejusdem nobiscum naturæ. Officia hæc dicuntur *absoluta*, quia ante omnem conventionem & pactum proximo a nobis debentur, ex lege nat. & qui eas homini sine causa negat, est *formaliter iniquus*, eo quod non satisfaciat obligationi omnibus hominibus communi, *in debito naturali* saltem latius tali fundatæ. Fiet quoque *formaliter injustus* eo casu, quo negat officium proximo debitum ex *justitia rigorosa* seu commutativa proveniens, ut dicemus a n. 525.) Dicuntur item *perfecta*, eo quod jure naturali riguroso præcepta sint, ita ut pariant nobis *jus exigendi*, ac proximum nostrum constituent verum debitorem ut illa nobis exhibeat.

463. *Principium constitutum* diximus esse voluntatem DEI nobis per dictamen rationis hujusmodi actiones, vel earum omissiones necessario præcipien-

piensis. Principium autem, seu fundamentum *ultimum*, & *adaequatum indicativum* hujus obligationis *necessario*, perfecta & absoluta officia proximo exhibenda inducentis ostendimus a n. 443.) esse perfectissimam gubernationē naturæ rationalis Auctoris DEI O. M. qui nisi hujusmodi actiones necessario præstandas, vel omittendas recte dispositæ naturæ humanæ præcepisset, improvide eam gubernaret, utpote qui ordinaret eam ad beatitudinem etiam naturalem obtinendam, in pace, quiete, & amore mutuo consistentem; non provideret autem de mediis necessariis, quibus mutuus inter homines amor cum aliis requisitis, & demum ipsa beatitudo naturalis obtineri possit.

464. Ibidem quoque, pariter ac a n. 106.) Amorem proximo debitum probavimus esse potius *medium* inter alia ad obtinendam beatitudinem naturalem requisitum, ac principium solum *inadaequatum & particulare*, non vero *ultimum*, fundamentale & adæquatum officiorum homini necessario exhibendorum. Alioqui esset fundamentale & ultimum principium *sui ipsius*: quid enim aliud est *amor proximo exhibendus*, quam *officium proximo exhibendum*? igitur officium proximo exhibendum esset fundamentale & ultimum principium officii proximo exhibendi. Ad quem paralogismum non se reflexerant illi, qui pro ultimo & adæquato principio omnium officiorum ab homine *necessario* exhibendorum, *Amorem cum Heineccio* statuunt.

465. Idem autem iudicium est de *æqualitate*, altero Heineccii principio, in quo ille reponit obligationem officiorum prædictorum, hunc in modum argumentans: *Homo homini natura æqualis*: proinde *amore amicitia est prosequendus, quia æqualitas natura æqualia etiam officia exigit*. Verum ex hac æqualitate &
ami-

amicitia licet forte quadantenus sequantur officia imperfecta, & illa, quæ in solo honesto & decoro ethice spectato fundantur: perfecta tamen ac absolute præcepta vel prohibita nulla ratione posse recte inferri manifestum est.

Neque enim *natura equalitas* potuit absolutam necessitatem imponere DEO, ut ille ineluctabili præcepto absolute præceperit, vel prohibuerit aliquos actus ab homine erga suum proximum necessario exercendos vel omittendos. Ac proin neque lex nat. propter illam *equalitatem* solam, potuit homini imponere absolutam *moralem* necessitatem succurrendi proximo v. g. in extrema, vel quasi extrema necessitate. Cur enim eandem necessitatem ei non imposuit extra omnem *extremam* proximi indigentiam; cum tamen hic *semper sit equalis naturæ* alteri homini? Hinc sicut ex amore solo, ita & ex *identitate*, ac *equalitate* naturæ nequit inferri absoluta necessitas officiorum perfectorum: sed aliunde repetenda est ut eam jam ostendimus.

466. Officia perfecta in genere duo sunt, scilicet *Negativa*, quæ consistunt in abstinendo ab injuria, & exprimuntur hoc præcepto: *Nemo sine causa ledendus*: ac *Affirmativa*, quæ reducuntur ad hoc alterum præceptum: *Jus suum cuique tribuendum*, de quo sequ. Art. agemus. Officium proveniens ex præcepto naturali *negativo* est *perfectum* & simul *absolutum*. Contra autem, officium procedens ex præcepto nat. *affirmativo* est partim *perfectum - hypotheticum*, partim *perfectum - absolutum*. Officium *perfectum - hypotheticum* ex præcepto affirmativo descendens præstandum est proximo ex *hypothesi* nostræ promissionis ab altero acceptatæ & honestæ, contractûs, sententiæ judicialis, damni culpa theologica dati, aut alterius nostri, vel alieni facti, statusve adventitii, de quibus hic

Art. IV. agemus. Jam vero *perfectum*, *absolutum* officium ex eodem præcepto naturali affirmativo promanans, ac etiam *in tribuendo jure alterius* consistens exhibendum erit, si v. g. proximus in *extrema* necessitate fuerit constitutus. Tunc ille *jus absolutum* habet a nobis aliunde non impeditis hujusmodi officium exigendi, quod ei *citra injustitiam* negari haud potest ab illo, qui copiam rerum habet, unde commode succurrat.

Quo autem exactius *obligationes absoluta & perfecta* negativæ ac positivæ, seu tam *in nemine ledendo*, quam *in jure suo cuique tribuendo* consistentes exponantur, juvat eas per particulares quæstiones discutere, & declarare.

§. II.

Quot modis proximus ledi possit, & prohibeatur; ac, num etiam in BONIS ANIMI?

467. **Q**uanquam juxta Poetam *artes sunt mille nocendi*, nihilominus illæ ad tres modos commode reduci possunt. Proximo enim sicut prodesse, ita & nocere possumus in *bonis animi, corporis, & fortune*. Cum autem secundum *Nonium Marcellum*. c. 5. diversa sint *animus & anima*: Nam *animus est, quo sapimus, anima qua vivimus*. Et teste *Isidoro* lib. II. c. I. *originum*, dicunt *Philosophi*, etiam *sine animo vitam manere, & sine mente animam durare*. Hinc alia læsio fieri potest, eaque prohibetur respectu *animæ*, alia respectu *animi* hominis.

Læditur homo & lædi prohibetur *in anima* quo ad *intellectum*. I.) Per doctrinas pravas *bonis moribus & fidei salvificæ* contrarias, imbuendo *intellectum* ipsius perversis dogmatis, sophismatibus, erroribus mendaciis, contra quàm moneat *Aristoteles* Lib. de morte & pomo, dicens: *docentes alios, mentiri non debent*. Quod vitium proprium est *Novatoribus*, in quo-

quorum personis Sciolos amicos suos alloquens Job cap. 13. ait : *Fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum, utinam taceretis, & putaremini esse sapientes.*

468. Lædi prohibetur. II.) In anima quo ad voluntatem, eandem corrumpendo, ad voluptates heresin, atheismum, rebellionem in Principes & Magistratus, qua Ecclesiasticos, qua Civiles, aliaque vitia inflectendo, verbis, exemplis depravando, libros scandalosos Epicuri, Machiavelli, Hobbesii, & similiarum Naturalistarum suggerendo. Quos etiam Ethnicus Plato proscriptos haberi voluit, Epist. lib. 7. dicens : *Libri etiam boni scelestorum hominum, ut memoria eorum auferatur, sunt tollendi.*

Cum vero tenera præsertim ætas boni omnis juxta ac mali capacissima, facili negotio corrumpi in sua voluntate possit, monet Parentes ac Præceptores Philosophus lib. 7. Politicor. *Juvenes sunt custodiendi, ut nec dicant, nec audiant malum, vel turpe aliquid, quia ex dicere & audire aliquid turpium, de facili fit facere aliquid turpe.* Hujus opinionis reperitur fuisse Paschalius, qui lib. de virtutib. c. 18. encomiis celebrat Romanorum solertiam in educandis Juvenibus, dicens : *Laudabilis mos Romanus, quo non licebat puero decenni incomitato & incustodito ambulare per urbem &c.*

469. Non est quoque lædendus proximus. III. In bonis animi, qui ita lædi censetur I.) Quoties a Parentibus statui suo conformis filiorum educatio, aut a Præceptoribus debita institutio negligitur. Jactura hæc merito inter gravissima filiorum damna, & Parentum aliorumque delicta reputatur, eo quod felicitas hominis, quandoque etiam æterna a recta cultura ingenii circa obligationes erga DEUM, seipsum, & proximum, ac ab educatione conveniente statui dependeat, illaque defectum fortunæ sup-

plet, quoties hæc modica vel nulla a Parentibus relicta est Liberis, dicente *Ovidio*, hominis præcipuum bonum consistere in expolitione ingenii, quod immortalæ facit :

Vivitur ingenio, cætera mortis erunt.

Et *Laertius* lib. I. c. I. interrogatus, quisnam esset felix? respondit: *Qui corpore sanus est, animo vero eruditus.* Seneca etiam *Epist.* 116. Lucillo suo discipulo scribit, eum non debere esse sollicitum de paterna hæreditate & divitiis, si Philosophiam perfecte didicerit, id est si mores suos ad regulas rationalis naturæ composuerit, & ingenium perfecit, unde immortale nomen cum reliquis bonis promanare possit.

470. Lædi prohibetur homo ab homine IV.) etiam cogitatione, seu temerario iudicio, quo in re dubia, vel occulta propter aliquas meras conjecturas, sinistram de eo concipimus in nostra mente opinionem, existimando illum v. g. sceleribus occultis deditum, luxuriosum, rapacem, furem &c. Licet hos mentis nostræ conceptus nulli alteri pandamus, coram DEO tamen cordium scrutatore injuriæ sumus proximo, qui habet jus, ut de eo recte sentiamus, quamdiu manifesta veritas illum possessione suæ famæ non dejecit. *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit,* ait *Apostolus Rom. 14.* Et *Christus naturalis juris sapientissimus* interpret præcipit: *Nolite judicare secundum faciem,* *Joan. 7.*

Injuriam hanc proximi detestati sunt etiam Ethnici, dicente *Ammonio Marcello* l. 15. *Nec visum hominem, nec auditum damnare nefas ultimum est.* Et præclare vitium hoc persequitur *Seneca Epist. 72.* ubi ait: *Magno animo de rebus magnis judicandum est, alioqui videbitur illorum vitium esse, quod nostrum est. Sic quædam rectissima cum in aquam demissa sunt, speciem cur-*

vi

vi praefractique visentibus reddunt &c. Porro tale iudicium est temere iudicantium de proximo.

Hanc ob causam *D. Gregorius* Moral. l. 15. sanum praebet consilium temerariis iudicibus dicens: *In ambiguis DEO serva sententiam.* Enimvero ubi de existimatione proximi agitur, Scepticos nos esse oportet, docente *Aristotele* lib. praedicamentor. *Dubitare de singulari non est inutile, si de homine iudicium formandum est.*

471. Multo magis autem laeditur homo V.) *Sermocinatione.* Si existimatio ejus apud alios, & bona fama, quam ille ex morum honestate, scientiis, literatura, aliisque mediis acquisivit, injuste denigratur, per detractoris calumnias, cavillationes, vel occulti (quamvis veri) defectus moralis publicationem factam coram personis, ad quas scire de officio non spectat.

Est autem detractio alienae fama occulta & injusta denigratio. Haec differt a contumelia, quod detractio directe laedat famam, contumelia autem etiam honorem, eo quod non jam absenti & occulte; sed praesenti ac in faciem proximi dicantur illi probra.

Ita definita detractio fit octo modis, scilicet quatuor directe, & aliis quatuor indirecte. *Directe* fit I.) imponendo crimen falsum. II.) Amplificando crimen verum, tanto magis dubium vendendo pro certo. III.) Revelando crimen occultum. IV.) Sinistre interpretando alterius factum. Jam vero *indirecte* fit detractio I.) Negando recte facta, vel doctes alterius. II.) Ea quae in laudem proximi sunt ab aliis dicta, vel scripta extenuando, & diminuendo. III.) Tacendo bona alterius eo loco & tempore, quo tuum silentium alii interpretantur tacitam vituperationem. IV.) Simulate & frigide laudando: ut quando quis simulat se velle laudare aliquem, & nihil affert laude dignum. Nam

ut *Phavorinus* apud *Gellium* l. 19. noctium attic. c. 3. ait : *Pejus est frigide laudare, quam aperse reprehendere.*

472. Ut autem censeatur proximus lædi detractio, requiritur ut injuste fama lædatur : quod bifariam contingere potest. *Imo.*) Directa intentione, *2do.*) indirecta. Si directe intendas famam alterius lædere, erit formalis detractio, & ex genere suo (nisi parvitas materiæ excuset) delictum grave, imo gravius furto, cum lædas proximum in bono, quod pecunia est præstantius.

Inter omnes autem detractioes pessima est, quæ fit *per literas, & famosos libellos* : Tum quia ad plurimos permanat, tum quia ægerrime potest aboleri, vel quod auctor non potest deprehendi, vel quod majorem imprimat legentibus credulitatem, quam si auribus incidenter tantum percepissent. Hinc morte punitur, qui libellum famosum sparserit, & qui inventum vulgaverit, ut patet ex *l. un. C. de famos. libell.*

Quodsi non intendas lædere famam : sed ex sola garrulitate sine sufficiente deliberatione narres delictum, vel defectus alterius, dicitur detractio *materialis*, eo, quod læsio alterius non sit *directe* volita. Si tamen *deliberate* narres delictum proximi grave, aut aperias defectum honori ejus notabiliter præjudiciosum : nihil excusante loquacitate delinques graviter. Quia etsi expresse non intendas lædere, tamen intendis *implicite*, dum vis illud, unde per se læsio sequitur.

473. Oriri hic potest quæstio, an ille, qui *indeliberate* ex sola garrulitate *materiali* detractioe detraxit alteri, teneatur retractare ea, quæ stulte effutiit ? Verum responsio est *affirmativa*. Licet enim forte indeliberate deblaterando contra proximum non deliquerit *formaliter*, ubi tamen advertit sua dicta posse graviter nocere famæ ejus, tenetur effi-

effectum detractionis suæ impedire, ea ratione, ac si domum alienam per solam inculpabilem imprudentiam, & seclusa nocendi malitia incendas, ubi periculum conflagrationis advertis, incipis graviter obligari ad extinguendum, quantum potes.

474. Licet quoque juxta nonnullos Dd. non censearis graviter lædere proximum, si audita & sparsa de eo propudia, absque asseveratione & sub dubio narres aliis: quia hoc casu non videtur esse prudens periculum damni proximo inferendi. Id tamen fallit I.) si crimen esset valde grave, uti est proditio, parricidium, sibi ipsi violenta manuum injectio, hæresis, ac similia. Tunc enim si verisimile sit ex narratione auditoribus malam suspicionem suborituram, non excusaris a gravi injuria, eo quod talis suspicio sit magnum malum respectu honestæ personæ.

Fallit II.) Si quis audita referat coram iis, quos verisimile est ex sua levitate credituros. Hic enim licet infamiam proximi non intenderit, & non sit *causa efficax* damni: sed mere *per accidens*, & ideo non delinquat *contra justitiam*, propter quam ad restitutionem teneretur: delinquit tamen adhuc *contra charitatem* illi debitam, & lege nat. universali præceptam.

475. Qui enim advertit ex suis dictis, vel factis alium graviter lædendum, sive in fortunis, sive in fama, sive in corpore, tenetur ex charitate abstinere, si commode possit, licet id ex alterius culpa proveniturum videat. Quisque enim tenetur impedire notabile damnum proximi, quantum commode potest, & maxime quod sui occasione proveniret.

Fallit. III.) Si referas audita eo modo, vel nominatis iis Auctoribus, ut audientes facile possint induci ad opinandum malum de proximo: delinques tunc etiam *contra justitiam*, & teneberis ad restitutionem. Quia hoc casu ob *exactam* tuam narrationem, ac Auctorum, aliarumque circumstantia-

rum inductionem, præbes sufficientem causam aliis male opinandi, ex qua opinio mala re ipsa sequitur. Si enim absolute diceret v. g. Titium virum honestum perpetrasse grave furtum, & alii crederent, peccares *contra justitiam*, & tenereris ad restitutionem famæ: Porro quando eo modo narras, cum iis circumstantiis, vel eo Auctore, cui merito æque sit credendum, atque ipsi tibi; non minus efficaciter inducis audientes ad sic opinandum, quam si ipse ex te asseverares. Adducere enim alterius testimonium, est adferre argumentum non exigui ponderis ad persuadendum: igitur &c.

§. III.

An heredes infamatoris teneantur de jure nat. ad restitutionem fama, si ipse eam non restituit?

476. **Q**Uæstionis hujus decisio pendet a resolutione alterius quæsitæ: an scil. fama, si restitui nequeat, pecunia compensanda sit? Et non paucis olim *affirmativa* placuit, eo quod I.) Fama sit vita carior. II. Pecunia est mensura omnium rerum humanarum: igitur in pecunia potest dari æquivalens. III.) Etiam si fama superet omne pretium æquivalens suæ jacturæ, debet tamen dari opera, ut quam proxime ad æqualitatem accedatur. Sicut is, qui intulit damnum *mille aureorum*, si non potest reddere æquivalens, tenetur tamen dare quantum potest. &c. Hæc opinio si vera esset dependeret iterum a nova, eaque spinosa difficultate: *utrum heres defuncti delinquentis teneatur ad damna reparanda, si lis contra Auctorem non fuit contestata?* quam in *Respons. jurid. part. I. Resp. XI.* affirmative decidimus.

477. Nihilominus communior & verior doctrina est negans *justitiam* postulare, ut infamia compensetur pretio, idque ob hanc rationem: Quia *justitia*

commutativa tantum postulat, ut restituatur, quod ablatum est, vel quod communi hominum æstimatione est æquivalens, quodsi neutrum fieri possit, cessat ejus obligatio: Atqui si fama per Calumniatorem jam mortuum ablata, non est hucusque restituta, restitui ab eo nequit: æquivalens autem nihil reperiri in tota relicta hæreditate potest, quod famæ subrogetur. Hæc enim *parsi passu cum vita ambulat*: Porro pro vita hominis liberi ablata non est necessario facienda restitutio pecuniaria, ut communiter docetur, eo quod vita hominis excedat omne pretium, attestante etiam *l. ult. ff. de his, qui effuder. & l. 3. ff. si quadrupes.* igitur tali casu cessat penitus in hærede obligatio, quæ cum non nisi ad aliquid *agendum*, non vero ad aliquid *dandum* fuerit in Infamatore; erat *mere personalis*, adinstar voti, v. g. de jejuniis, solam voventem personam obligantis, & cum persona expirantis.

478. Tenetur tamen hæres adhuc ad reparationem damnorum *realium*, quæ ex infamia illa secuta sunt. Pateat id in exemplo. Pater tuus *Sergio viro* honesto malitiose detraxit apud Principem, quod bona ejus suffuraretur, & redditus perceptos extra Provinciam eveheret, in dies ipse fugam arrepturus. Hac suffuratione persuasus Princeps *Sergium* primo conjecit in vincula, dein eundem officio, & omnibus rebus ejus privavit. Jam, cum Pater tuus ante recantationem calumniarum mortuus sit, tibi que sufficientem hæreditatem reliquerit; jure nat. sine dubio obligaris, non quidem ad *penas Calumniatorum*, neque ad recantationem mendaciorum paternorum, si eorum neque complex fueras, neque ullo modo approbasti; omnino tamen ad *damna realia*, quæ inde orta sunt, compensanda, uti fuse deduximus id in *cit. Respons. jurid. XI.* Ubi etiam ostensum est, hanc obligationem, quo ad jus nat.

nat. esse certam, controversam vero solum quo ad forum *judiciale*, & quidem *Civile* tantum.

479. *Ratio* quoque est, obligatio illa non fuit *pure personalis*: sed ex *causa damni* dolo malo dati afficiebat aliquomodo etiam bona Calumniatoris, quæ cum eadem obligatione & affectione perveniunt ad te hæredem. Veluti si Pater tuus domum alterius per injuriam incendiasset, tenereris *damnum ex bonis illius*, jure nat. obligante reparare. Quia illa pars bonorum, quæ in reparationem damni ab incendiario Patre tuo danda erat *damnum passo*, manet in hæreditate tibi relicta. Atque adeo, sicut fuisset tibi minor substantia relicta, si ille obligationi naturali satisfecisset: ita cum satisfactionem hanc omiserit, factus es ditior, ut pote pinguiorem adiens hæreditatem.

480. Momenta contraria, quæ volunt famam pecunia compensari debere, non stringunt. Ac proin ad I.) *R.* sit sane quod fama sit *vita carior*: Atqui vita hominis liberi ære non appretiat: sed tantum plerumque solvenda sunt *damna realia* ex occisione injusta sequi solita, ut patet ex n. 150.) Ad II.) Pecunia secundum communem usum hominum non est mensura, nisi rerum venalium, quas homines solent pecunia commutare, fama autem neque natura sua, neque Gentium consuetudine pecunia solet æstimari, neque est venalis. Quidquid sit, quod reperiri forsan possit ita vilis cujuspiam animus, qui pro sua fama velit pecuniam sibi offerri, hic ad venales animas cum spectet, pro exemplo adduci nequit.

Ad III.) *Neg.* assumpt. Quia is, qui *damnum mille aureorum intulit*, tenetur vel totum *damnum reparare ex æquo*, si potest, vel si non potest, tenetur partem ex æquo, quod si nec totum nec
par-

partem; cessat obligatio justitiæ commutativæ: Atqui in casu nostro nec tota fama, nec pars pretio æstimatur ex æquo, alioqui Infamator posset eam pecunia compensare etiam nolente infamato. Suficeret enim, ut restituat id, quod æstimatione æquale est. Porro sequela absurda est, divites quippe pauperem audacter calumniarentur confisi marsupio suo, ex quo solvere vel invito, ac ita satisfacere possent.

481. *Colligis*: Famam etiam defuncto esse jure nat. restituendam a suo Calumniatore. Quia illa est bonum, quod homo post mortem quoque censetur possidere, per hanc enim vivit quodammodo in memoria hominum. Hinc maxime solent homines appetere famam post mortem, quasi per hanc immortalitatem quandam consecuturi, prout id vibrata emphasi expressit Cicero, l. i. Tuscul. quæst. *Opifices etiam post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias sui similem speciem inclusit clypeo Minervæ, cum inscribere non liceret? Quid nostri Philosophi? nonne his ipsis libris, quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? Unde etiam Martialis mortuo Philosopho alludit, dicens:*

Deste jaces, tua fama viget, tua scripta leguntur.

§. IV.

Quis intellectus sit præcepti naturalis, ne proximus ledatur IN BONIS CORPORIS?

482. **L**Ex hæc naturalis prohibet hominis occisionem, mutilationem, verberationem, similesque afflictiones injustas. Id enim exigebat summa perfectio naturæ Auctoris & Gubernatoris, ut necessario vetaret, ne homo in proximum suum ejusdem naturæ consortem, ac ad eundem finem creatum propria auctoritate ita sæviret: Alioqui genus humanum nunquam posset sibi destinatum beati-

beatitudinis naturalis finem, in pace, quiete ac amore mutuo situm obtinere, DEUS privaretur servo, Respublica cive, familia membro, & præfidens vitæ alterius inuasor sumeret jus supremum in eum, cum tamen, qua privatus, nullam jurisdictionem in vitam proximi habeat, aut ejus membra.

Homicidiorum proin *intrinseca* turpitudine nunquam incognita fuit etiam Ethnicis Legislatoribus, uti testantur gentiles Philosophi, Politici, & Poetæ multa de homicidarum suppliciis in vita & post mortem luendis tractantes. Prout videre est apud *Platonem* in *Phæd.* ubi ait: *Qui ob scelerum magnitudinem insanabiles esse videntur, qui videlicet sacrilegia multa & magna, vel cades iniquas, vel alia horum similia perpetraverint: hos omnes conveniens fors mergit in tartarum, unde nunquam egrediuntur.* Quod etiam attigit *Virg. Æneid. 6.* ac *Juvenal. Satyr. 10.* qui postquam dixerat:

Sed jam serpentum major concordia parcis

Cognatis maculis, similis fera quando leoni, &c.

illico sanguinariorum in inferno pænas decantat, dicens:

Ad Generum Cereris pro cade & vulnere multi

Descendunt homines, & sicca morte tyranni.

Aristoteles autem differens super hoc argumento *1. Politic. 2.* gravitatem hujus criminis inde desumit, quod: *Bruta animantes non seviant in genus suum, quod certe sensu uti rectius, quam nos ratione dirigi plerumque compertum est.* Hinc ille concludit:

Homo alienus a lege & jure pessimum animalium est.

Jam vero præter naturalem ac etiam positivam legem Divinam: *insoistem non occides, jura quoque Civilia justam pænam in homicidas statuerunt, ut liquet ex §. Item lex Cornelia 5. Inst. de publ. ju-*

judic. & toto tit. ff. ad legem Jul. de vi publ. Item tit. ff. de vi privat. tum toto tit. C. de Sicar.

483. Scitu autem, imo admiratione dignum, quàm exacte descripserit varietatem homicidii *iracundia* perpetrati, *Plutarchus* de legibus, dialog. 9. dicens „Homicidium *ira causa* bifariam distinguitur. Nam peragitur *cædes* ab his, qui de repente, & nulla occidendi præmeditatione, plagis, aut aliquo hujuscemodi *impetu* confestim oriente, aliquem occiderint, & pænitentia statim factum sequitur. Vel qui verbis antea lacerati, aut contumeliis factis ultionem prosequentes, postea aliquem occiderint, *volentes* ipsum occidere, & nulla sequitur ad factum pænitentia: hic *voluntario* similis est, ille *involuntario*, seu potius *involuntarii* *imago*: Contra primum *leviores* pænas, contra secundum *graviores* sancire oportet. „

484. Ex his igitur adductis argumentis & Ethnicorum testimoniis clarum est, jure nat. prohibitam esse omnem læsionem proximi in *BONIS CORPORIS*, ac præsertim *directam* occisionem *innocentis*, ita ut si Tyrannus minetur extremam patriæ ruinam, ille adhuc *interfici non debeat*, nec possit licite, naturalem obligationem exponente DEO naturæ Auctore Exod. 23. *Insontem & justum non occides, quia aversor impium*: Est igitur impietas id facere, quam jure nat. prohibitam esse ambigi nequit. *Ac ratio* est, quia cum nullus hominum habeat jus in vitam innocentis, nemo potest eam illi *directe* tollere, nisi vel ad necessariam defensionem, vel ad criminum punitionem, quæ de homine *insonte* non præsumuntur.

Nec obstat, quod Respublica possit periculo exponere vitam suorum Civium ob communem salutem: non enim inde sequitur, quod possit vitam alicui eripere, quando id necessarium est ad commune bo-

num. Nam Respublica non aliter potest suorum Civium vitam exponere, quam imperando *justam defensionem*, in qua non omnes moriuntur, qui eam defendunt, jure naturæ eos ad id obligante. Longe autem diversum est, si ei ipsam vitam *directe* eripiat inferendo mortem. Neque ereptio hæc vitæ quidpiam *per se* confert ad avertenda publica mala: sed mere *per accidens*, ac sola malitia tyranni attentata. Cum itaque occidere innocentem *per se* malum sit, Respublica non justificabitur ex eo, quod *per accidens* referatur ad talem finem, alioqui liceret abnegare DEUM, ex fine liberandi patriam ab interitu, quem illi minatur tyrannus, ea lege: *si DEUS non abnegetur*: Igitur Respublica *directe* occidere nequit infontem.

§. V.

An vero, si jam non occidere infontem, saltem extradere possit Respublica tyranno, a quo eum occidendum prævidet? Et quid Jus nat. disponat circa abortivum non procurandum? ac infantes & languidos non exponendos?

485. Circa unum casum in utramque partem disputant Naturalistæ, ac verisimilior opinio est docens, quod Respublica vel Princeps *possit precipere innocenti*, ut tyrannum ipse accedat, quod si ire detrectet, jam nocens esse incipiet, & veluti contumax ac rebellis poterit tyranno extradi, dummodo nulla spes superfit, etiam cum multorum sanguine Rempublicam liberandi.

Addunt aliqui cum *Mol. d. 10.* in tali casu malum non esse, si Respublica tyranno petenti innocentem statim *directe* tradat, non ut occidatur, sed ut Respublica fervetur, cum hæc non sit cooperatio ad homicidium: sed tantum permissio. Cum tamen

amen de vita innocentis agatur, prior opinio huic alteri præponenda videtur, eo quod in re tanti momenti cautius procedat, & requirat ut Reipublicæ nulla spes supersit libertatis aliter obtinendæ.

Ratio autem prioris sententiæ est, quia ille innocens ex naturali amore & pietate in patriam, pariter ac ex *justitia legali* tenetur egredi & se morti exponere, si ei certum sit calamitatem communem ita aversum iri: igitur potest ad id etiam præcepto adstringi & cogi; ea ratione, ac jubentur Cives certam stationem contra hostem occupare, etiam cum mortis periculo. Jure enim nat. spectato melius est innocenter perire unum, quam plures vel omnes.

486. Si respondeas cum *Soto* de J. & J. l. 5. q. 1. a. 7. & aliis, eum non teneri ex *justitia particulari* exire, ac proin nec posse præcepto cogi. *Contrà* erit, quod ad multa cogi possimus, ad quæ ex *justitia particulari* non obligamur, ut ad dandam elemosynam in magna fame, extrâ extremam, vel quasi talem necessitatem ad vendendum frumentum, ad vitandos sumptus immodicos in vestes & convivia, ad vitandam ebrietatem, fornicationem, blasphemiam & similia: potest igitur similiter ille cogi, ut tyrannum accedat, etiamsi certo sit interficiendus, sicut cogi potest, ut stationem certam tempore conflictus occupet, licet constet eum fore interficiendum ab hoste.

487. Neque urget paritas, quod si tyrannus peteret sibi extradi virginem, ad eam violandam: hæc extradi licite non posset. Nam hoc casu virgo ob periculum animæ non teneretur ire, ac proin neque cogi posset a Republica. Si tamen nullo alio modo posset incolumitas publica servari, hoc casu posset virgo illa excludi Civitate, ut eat quo velit, cum non te-

neatur eam protegere cum suo extremo malo, præfertim cum juxta n. 437.) violenta oppressio virginis possit ex parte hujus fieri sine animæ periculo, si consensus internus subtrahatur. Sacramenta tamen extradi tyranno non possent, etiam ad evitandum extremum Civitatis malum, idque ob periculum scandali publici, & gravissimi contemptus rerum Divinarum, quem etiam Ethnici inter maxima crimina habuerunt, teste *D. Aug.* Epist. 64. & 71, ac *heresi* 69.

488. Ad naturalem legem de innocente non occidendo spectat præceptum de non procurando *directe* in se ipsa, vel altera persona *abortu*. Hæc quippe graviter delinquit, idque sive fætus sit *animatus*: quia est verum homicidium, *sive non*: quia tendit ad occisionem hominis; & est contra naturam generationis, dicente *Tertulliano* in apolog. c. 7. *Neque refert, natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet.* Naturali hac ratione permoti Legislatores, hujusmodi criminis reos veros esse homicidas declarant, ut liquet ex *l. Si aliquis. de Homicid.* ibi: *Si aliquis causa explenda libidinis, aut mulieri ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, de homicidio tenetur.* Idem justitiæ rigor colligitur ex *l. Si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pen.* ubi statuitur: *Qui abortionis, vel amatorium poculum dant, & si dolo non faciant, tamen quia mali exempli res est: humiliores in metallum damnantur: honestiores in insulam, amissa parte bonorum relegantur. Quod si mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficiuntur.*

Nec refert, quod fætus non sit forte animatus: quia non licet procurare pollutionem *directe* ad declinandum periculum mortis: igitur multo minus *directe* licebit procurare abortum ad avertendum periculum infamiæ. Nam pollutio non est licita, quia
semen

femen ex natura sua est ordinatum ad propagationem speciei humanæ : Atqui fœtus *inanimatus* adhuc magis proxime a natura est ad eundem finem ordinatus, quoniam ex semine primum fit embrio &c. Fœtus igitur *inanimatus* & semen in matricem receptum, habet se ut alter homo *in potentia proxima*, & reductive. Si ergo non licet per medicinam *directe* expulsivam procurare abortum fœtus animati, neque licebit, quo ad fœtum nondum animatum.

Recte proin ab *Innoc. XI.* damnata est propositio 34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur : aut infametur :* Ac propositio 35. *Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali &c.* Quæ etiam omnia ad suadentem, & cooperantem extenduntur.

489. Innocentem adhuc lædit, qui *infantem*, vel hominem *languidum* pro derelicto exponit. Et quidem infantium expositio *parricidio* propinqua, atque adeo simplici homicidio peior est, utpote qua vel mors infantis per expositionem intenditur, vel *per accidens* non raro sequitur. Factum hoc eo gravius detestatur natura rationalis, quo evidentiùs agnoscit id esse innato amori erga prolem contrarium. Cum neque bestię suos partus relinquunt, imo leones, ursi, lupi aliæque feræ, etiam cum suæ, vel alienæ vitæ periculo eas humana interdum industria sublatas defendunt, & recuperant. Ut recte dixerit ethnicus Ictus in *L. necare 4. ff. de agnosc. & alend. liber. Necare videtur non tantum is, qui partum profocat : sed & is, qui objicit, & qui alimonia denegat : & is, qui publicis locis misericordie causa exponit, quam ipse non habet.*

490. Quam ob rem sicut *infantium*, ita & *languidorum*, ac *infirmarum* quorumcunque, & cujuscun-

que ætatis existant, est jure naturali prohibita expositio, si ab expanentibus languidi sustentari & alii possunt. Quia illi non tantum in extrema proximi necessitate non succurrunt; sed etiam quantum in ipsis est, occidere videntur, ut patet ex adducto textu, *necare*, et *Can. Pasce 21. dist. 86.* Atque hæc dicta sunt de non lædendo in bonis corporis proximo innocente; sed oritur quæstio;

§. VI.

An saltem nocentem & malefactorem licet occidendo ledere? Et num etiam adulterum?

491. **D**Ubi-um hoc eximit certa omnium responsio; quod extra casum necessariæ defensionis, de qua a n. 420.) egimus, nulli sit permillum malefactorem occidere, nisi auctoritate publica, & juris ordine servato. Lex enim naturalis, ejusque Auctor DEUS non permittit interficere malefactores, nisi ob bonum Reipublicæ; sicut non permittit amputare membrum proprium, nisi ob salutem sui corporis; procuratio autem boni publici vindicativa & justitiæ administrativa pertinet ad publicam potestatem, quæ est in Principe & Magistratu: ad hos igitur spectat eos e vivis tollere. Quod etiam declaravit DEUS ipse *Exod. 22.* & Apostolus ad *Rom. 13.* ubi de Principe & ejus Magistratu, ac Judice ait: *non frustra gladium portat.*

492. Quamvis vero interdum licitum sit occidere publicos hostes, quales sunt latrones, proscripti, banniti &c, nihilominus occisio illa non alia fit auctoritate, quam publica, concessa a Principe, qui eam dare potest, quando alia via malum averti nequit, aut si criminis convictus delinquens ad terrorem aliorum secus puniri non posset.

493. Hinc autem concludes: Non licere Marito propria auctoritate occidere uxorem in adulterio depre-

deprehensam, aut adulterum, etiamsi hic fuerit persona vilis, contra quàm sentiat *Jul. Clarus* §. homicidium n. 48. & seq. cum aliis non paucis. Neque enim subest causa sufficiens ad id concedendum *in statu Civitatis*, ubi adest legitimus Magistratus, qui justitiam administrare tenetur & potest. Ac proin occisionem hujusmodi nulla insuperabilis necessitas urget, qualis dari interdum solet in subitanea aggressione vitæ, ubi *res non patitur moram*, neque implorationem auxilii Magistratus, sive Judicis.

Cum igitur Adulter deprehensus non injiciat violentas manus in Maritum supervenientem, ille potest capi, accusari, & per sententiam puniri, quin privata auctoritate occidatur. Alioquin sine perimente necessitate exponeretur manifesto periculo salus animæ ejus, & læderetur charitas Christiana, hominem *imparatum* & impenitentem occidendo. Unde etiam juste proscripta est ab *Alex. VII.* propositio 19, *Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.*

494. Neque obstat *l. Patri 20. ff. ad legem Jul. de adulter.* ubi Patri datur jus occidendi adulterum cum filia sua peccantem, dummodo filia hæc juncta sit matrimonio, maneatque in Patris potestate, & ut zelosus Pater eodem impetu occidat filiam & adulterum, si possit, faciatque id in domo sua paterna, vel Generi, ac eos deprehendat actu in opere turpi. Imo per *cit. l. 20.* ac per *l. si adulter.* nec non *l. Marito 24.* tum per *l. Grachus 4. cod. ad legem Jul. de adulter.* conceditur etiam Marito potestas occidendi adulterum cum sua uxore deprehensum. Quod etiam permisit *Lex XII. Tabular.* *Machum in adulterio deprehensum necato*, ut refert ex aliis *Covarr.* de Matr. 2. p. c. 7. §. 7. Quæ lex etiam multo ante Athenis viguit lata a *Dracone* & *Solone*, teste *Plu-*

sarcho in Solon. Porro adductæ leges dicuntur a suis Patronis dare hanc auctoritatem, & constituere Parentem & Maritum veluti executores justitiæ, ut proin non videantur facere privata: sed *publica* auctoritate.

Non obstant inquam hæc. Quia citatæ Juris positivi dispositiones *mere permissiva*, ut ut aliquam verisimilitudinis speciem habere videantur: illæ tamen moralem certitudinem *de licentia actionis*, qualis omnino requiritur, ubi de vita hominis, & animæ ejus salute res est, prorsus non faciunt, multo minus restringunt naturalem legem, homicidia, præter casum necessariæ defensionis vitæ supra expressum, privata auctoritate attentanda prohibentem, quod hunc in modum demonstratur.

Nam I. Ne quidem Jure Cæsareo permittitur Maritis occidere uxores adulteras: sed tantum *adulterum*, & tunc uxorem jubentur accusare in judicio puniendam, ut testatur idem *Covarr.* loc. cit. & colligitur ex l. 22. §. ult. ff. ad legem Jul. de adulter. nec non ex l. 24. pr. ff. eod. tit. ubi datur quidem facultas Marito occidendi adulterum: sed eum, qui *Judicio publico damnatus, neque in integrum restitutus est*, cæteros occidere ille absolute prohibetur.

495. Et quamvis olim aliquamdiu promiscue licentia hæc ab Atheniensibus introducta viguerit, quemvis sine discrimine occidendi, nihilominus *Augustus* sustulit, ut refert *Suetonius* in Augusto. Patri tamen permisit quidem ille ut occidat filiam simul cum adultero. Hæc ipsa autem variatio & perplexitas Legum sufficiens præbet indicium, ex illis nihil certi contra vitam adulteri concludi posse extra ordinem judicalem. II.) Quomocunque contendat quis leges prædictas habere nunc suum vigorem

rem in occidenda a Patre filia, vel vel a Marito persona peccante in adulterio deprehensa, reperiet saniore & majorem partem Eruditorum, qui probant sanctiones hujusmodi fore iniquas, si id permittant *approbative*, dando scilicet licentiam pro foro conscientiae. Uti constat ex *Can. Inter hac. 6. caus. 33. q. 2.* ubi Nicolaus I. expresse declarat ejusmodi occisionem non licere. Et ita docent *D. Thom. in 4. d. 37. q. 2. a. 1. Henric. Gandavens. quodlib. 5. q. 31. Covarr. in Epit. p. c. 7. §. 7. n. 12. Tholosan. l. 36. Syntagm. c. 6. Mol. tr. 3. d. 7. Lugo de Just. d. 10. n. 91. Ac Barbosa de homicid. refert pro hac sententia 48. Auctores sui aevi, contra Jul. Clarum loc. cit.*

496. *Rationem negatae hujus licentiae dat ipsummet jus civile in l. 136. ff. de R. J. ubi ait: Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publice POTEST expediri. Præclare D. Aug. l. 2. de adulterin. conjugis c. 15. dicit: Postremo quaro abs te, an Marito Christiano liceat, vel secundum veterem DEI legem, vel Romanas, adulterum occidere? (alii legunt: abjicere; sed male) Et post pauca ait: Si quod verius dicitur, non licet homini Christiano adulteram conjugem occidere: sed tamen dimittere, quis dicat tibi, fac quod non licet, ut tibi liceat, quod non licet? Cum enim utrumque secundum legem Christi illicitum sit, sive adulteram OCCIDERE, sive illa vivente ALTERAM DUCERE, ab utroque abstinendam est.*

497. Leges igitur, si quæ forent contrariae in materia morum, in naturali justitia fundatorum, rationi dissentaneæ, correctæ sunt a Jure Canonico, quo ad licentiam actus occisionis. Id tamen Julio Claro & sequacibus ejus permitti potest, quod in foro externo Judex homicidam hujusmodi unire possit, aut interdum a poena criminali

absolvere, ob vehementiam impetus & doloris, quo impellente adulterum, vel uxorem peccantem occidit, prout etiam notat Lugo l. c. n. 96. Quod ipsum asserit de occisione Clerici in adulterio deprehensi, quem occidens licet peccet, tamen Excommunicationem non incurrit, doloris vehementia eum excusante. Talis quippe legum Civilium permissio cum sit mere *negativa*, quatenus scilicet actionem criminalem, seu civilem contra eum non recipiunt, nec poenam decernunt, teste *Molin.* de J. & J. tr. 3. d. 99. pr. tolerari potest ad detestationem criminis, & terrorem aliorum. Quod ipsum & solum etiam colligitur ex *L. ff. adulterium §. Imperator ff. ad legem Jul. de adulter.*

§. VII.

An lædere censendus sit proximum, qui eum cogit ad bibendum?

498. **E**Brietatem & ingluviem jure nat. vetitam ostendimus a n. 363.) Alia jam oritur quæstio, an ille lædere proximum suum, atque adeo naturalem legem transgredi dicendus sit, qui alterum alioqui temperantem & abstemium, qua importunis precibus, qua exprobratione ingratitude, ignaviæ, aut animi non satis addicti, qua minis, aliisve mediis cogit ad bibendum, seu potius provocat ad æquales calices exhauriendos?

Provocationem hanc, seu Potatorum certamen eleganter describit *D. Ambrosius* de Elia & jejun. c. 13. *Primo* inquit, *minoribus poculis velut velitari pugna præluditur. Verum hac non sobrietatis est species: sed disciplina bibendi, ut irritent sitim, &c., ergo ubi recalere coeperint, poscunt majoribus poculis, fervor imardescit. &c.*

In

In eundem sensum *D. Ang.* serm. 231. differit : *Majora pocula providentur , certa bibendi lege contenditur ; qui poterit vincere , laudem meretur ex crimine.*

Præclare etiam *Apuleius* florid. 3. totum certaminis hujus ordinem enarrat , eumque ad certos reducit gradus , seu *bibendi regulas* , dicens : *Prima cratera ad sitim pertinet : secunda ad hilaritatem : tertia ad voluptatem : quarta ad insaniam.*

De hac igitur *quarta*, quæ ad insaniam est, *cratera*, præsens vertitur quæstio, an ita ad potandum provocans lædat proximum, consequenter jus naturæ ? Et responsio *affirmativa* non minus prompta quam certa est. Quia provocatio hujusmodi continet *per se* quid alienum a ratione, & in moribus turpe. Nam regula bibendi hoc casu statuitur non sana ratio, non necessitas naturæ, non bona valetudo, non animi vigor, aut sensuum alacritas : sed mera levitas animi, & tum provocantis venter, tum provocati, qui importunam humanitatem hanc velit, nolit, cum suæ sanitatis dispendio pati cogitur, ne amicum, vel aliam, quæ se provocat, personam offendat, ab eaque male tractetur, vel ei displiceat.

499. Hinc provocatio hujusmodi inter gravia contra legem nat. delicta reputatur, si provocans eam faciat *animo* se vel alterum inebriandi, vel *si advertat*, aut facile *advertere possit*, inde in se ipso vel altero ebrietatem secuturam ; etiamsi *non eo animo* faciat : nisi forte causa aliqua justa excuset. Qualis v. g. esset, si aliqui meditentur prodicionem Civitatis in *certam horam*, aut occisionem innocentis *præfixa tempore* ; vel aliud simile grave machinentur malum. Hoc casu non violabitur lex nat. si illi ad liberales haustus provocentur eo fine, ut ita bene poti vel dormiant, vel inhabiles hic & nunc reddantur, ad prava molimina in opus deducenda,
Jure

Jure quippe naturæ e duobus malis insuperabilibus minus eligere permittimur.

Illicitæ etiam ad bibendum provocationis reus convincitur ille, qui animo alterum inebriandi, aut probe intelligens eum facile inebriari posse, exhaurit crebros vel luculentos quidem calices: sed impletos aqua colorata, vel alio potu, qui inebriare bibentem non potest, compotator autem ad bibendum provocatus cogitur bibere v. g. vinum generosum & ad inebriandum efficax. Tali convivio interfuerat olim Poeta *Martialis* a *Pontico* Cive Romano invitatus, quem cum ille deprehendisset in arte bibendi astutum, sibi scilicet parcentem, alios autem inebriare vino generoso meditantem, considerato ejus calice, quod hic ex materia opaca confectus fuerit, reliqui vero Convivæ vitris pelucidis bibere jussi sint, ingeniose accinuit, *lib. 1. Epigr.*

Nos bibimus vitro, tu mytro: Pontice quare?

Prodat perspicuus ne duo vina calix.

500. Jus naturale manifeste prohibuit hujusmodi artes bibendi, & alios ad ebrietatem provocandi, quam legem inter primos exacte implevit Rex *Affuerus*. Ille, uti perhibet sacra historia, *Esther 1. Fecit grande convivium cunctis principibus & pueris suis fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & praefectis provinciarum coram se.* Hi jucundi omnes hilaresque regia utebantur munificentia: *bibebant qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vasis &c. Vinum quoque abundans & praeipuum ponebatur.* In tanta autem, quod mireris! rerum copia & Principis profusa liberalitate, nullus repertus est, qui ad potandum provocaret: *Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum; sed sicut Rex statuerat, praeponens mensis singulos de Principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet, &c.*

Nihi-

Nihilominus , quia naturalis hæc observantia contrariis moribus in discrimen adduci visa fuit, hinc factum est , ut Augustissimi Imperatores in variis *Recessibus* Imperii Constitutiones dictaverint moderantes computationes immodicas, coactiones ad bibendum & provocaciones. Prout id patet ex *Recess. Ann. 1500. Augustæ, tit. 28. de Computat.* Ac ex *Recess. Ann. 1530. tit. 8. de reformat. polit. Augustæ* : Parniter ac ex *Recess. Colonia Ann. 1512. tit. 4. §. 5.*

Porro causa, quæ Augustissimos Legislatores hos ad prædictas sanctiones dictandas perinoverat, hæc fuerat inter alias , quod illi ex hujusmodi conviviis magna in Rempublicam mala invehi posse adverterint , ac præ primis blasphemias , juramenta , contentiones, diffidia , cædes, demum paupertatem & inopiam cum incolumitatis jactura , ne aliquando irreperent , præpedire conati sint.

501. Pro harum legum exactissima custodia , & simul contra computationes hujusmodi acriter detonans eruditissimus Ictus *Besoldus* th. pr. lit. T. n. 43. hunc in modum perorat : *Perniciosissima illa hodie pro salute alicujus bibendi ratio , vulgo das Gesundheit trincken , adeo invaluit , ut ingratus & injurius erga alterum putetur , qui erectus , uno haustu , plerumque grande poculum pro ejus salute ebibere , & se inebriare recusat. Sed audiant isti salutis potatores Ambrosium qui Lib. de Elia & jejunio cap. 17. sic scribit : Quid obtestationes computantium loquar ? quid memorem Sacramenta , quæ violare nefas arbitrantur ? Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, & qui non biberit sit reus in devotione : videtur enim non amare Imperatorem , qui pro ejus salute non biberit. O ! pia devotionis obsequium ; bibamus pro salute Exercituum, pro Comitum virtute , pro filiorum sanitate. Et hæc vota ad DEUM pervenire judicant , sicut illi , qui calices ad sepulchra Martyrum deferunt , atque illic in vesperam bibunt , & aliter se exaudiri posse non credunt.*

dunt. O! stultissiam hominum, qui ebrietatem sacrificium putant, qui estimant illos ebrietate placari, qui jejunio passiones sustinere didicerunt. Ita Besoldus.

Consultum sane foret, si non tantum memoria: sed & attenta ratio haberetur illius versiculi Ove-
niani:

Non est in pota saepe salute salus.

502. Et illius, quod Sapiens monet *Ecclesiastici* 37. v. 34. *Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Experientia etiam testis est, haud raro magnas clades rebus publicis illatas contingere, Militibus ac Ducibus inter computationes oppressis ab hoste, permultas quoque & insignes victorias hostibus adversariorum suorum ebrietate partas esse, nemo est qui neget. Porro vel hæc sola pericula malorum sufficerent, ut prædictæ computationes lege nat. fuerint prohibitæ, per quas nedum privati Cives læduntur in sanitate, vita, corpore & anima: verum etiam bonum publicum ingens detrimentum patitur.

§. VIII.

Qua læsio proximi Jure nat. prohibetur quo ad BONA FORTUNÆ?

503. **J**ure nat. inhibita est omnis voluntaria læsio proximi in bonis fortuna, quæ fieri potest per furtum, rapinam, fraudem, contractus iniquitatem, ac damnum dolo malo datum. Quod contractus concernit, cum læsio hæc pugnet contra officia hypothetica, de ea, pariter ac de damno, *Art. IV.*) agemus, ubi per suas proprietates singula specificè exponentur. Loquendo autem hic & nunc in genere, sicut restitutio, seu redditio, & damni illati compensatio ad tres radices, id est tria læsionis capita, ita & injuria proximo in ejus bonis illata ad tres fontes, seu læsionis causas bene reduci potest. Sci-
licet

licet, potest ei injuria irrogari I.) Per *injustam acceptionem*, seu prout alii cum *Hann. tom. 1. f. 94. n. 140.* melius explicant, per *lesionem juris alieni* formaliter & theologice injustam. II.) Per *rem acceptam*. III.) Per *contractum*.

504. Per *injustam acceptionem*, seu *lesionem juris alieni* theologice injustam proximo fit injuria non solum furtive res ejus contrectando: sed etiam *damnum* quodvis dolose per violationem, destructionem rei, aut aliter dando. Prout fit per omne homicidium, adulterium, stuprum, rapinam, infamiam, vel aliud factum *iniquum*, ex quo aliquos *damnum* in rebus ejus sequitur. Quicumque enim alteri *damnum dolo malo* infert, aufert aliquid ab eo, & sic dicitur teneri ratione injustæ acceptionis, seu *lesionis juris alieni*, prout tenetur v. g. adulter, si ex ejus iniquo concubitu Marito proles nata est, quam hic sustentare cogitur, putans esse suam. Quia *damnum* hoc inferendo violavit æqualitatem, quam postulat *justitia commutativa*, & exigit absolutum & perfectum officium hominis erga hominem. Ut igitur æqualitatem illam resarciat, tenetur lege justitiæ ad restitutionem, etiam si forte *damnum illud damnificanti* non fuerit *lucrosum*: sed in mera violatione, aut destructione rei confiterit, sufficit enim quod rei domino destructio hæc vel juris læsio *damnum* pretio æstimabile attulerit.

Per *rem acceptam* infers injuriam, non solum tunc, dum rem alienam *dolo malo* contrectatam retines (hæc enim læsio ad *imam* illam radicem spectat) sed etiam dum bona quidem fide, & putans esse tuam accepisti, vel ab alio datam usucapere inchoasti, prius quam tamen præscriptio compleretur, in notitiam rei alienæ devenisti. Quo etiam referuntur res inventæ, si sufficiens in
inve-

investigando domino suo *diligentia non sit adhibita*, quamvis alioqui tempus præscriptioni determinatum elaberetur, quia tunc deest bona fides.

Si item rem, quæ v. g. *facto* tui Parentis ex justitia alteri debita est, apud te retines, veluti legatum, vel rem donatam, venditam alteri, tibi autem traditam ut eam suo legatario, donatario, emptori restituas: obligaris *ex re accepta*. Licet enim hæc & similia non injuste acceperis, ubi tamen vel in notitiam rei alienæ devenisti, vel mutasti animum, quo minus alteri reddendam rem reddas, irrogas injuriam, cum habeas plus quam tuum sit, & verus Dominus, cui res debebatur, habeat minus: ut igitur fiat æqualitas justitiæ, debet restitui.

505. Per *contractum* inique initum, vel non impletum sicut irrogari potest injuria, ita ex eodem oriri solet restitutionis obligatio. Et quamvis plerique solis *duabus* prioribus *radicibus* contenti, inter fontes restitutionis non faciant contractus mentionem, nihilominus post Ictos & Naturalistas, eum cum *Lessio*, *Haunoldo*, & aliis admittunt etiam multi TT. eo quod *restitutio*, seu *damni dati compensatio* generatim accepta, sine hac *tertia radice* explicari nequeat, ac proin nec læsio proximi in bonis ejus ex causa stipulationis, promissionis, contractus vel pacti facta exponi *adequate* possit.

Ratio est, quia is qui obligatur v. g. *ex stipulatione*, *pacto* aut *promissione acceptata*, non tenetur *ex injusta acceptione*, neque *ex re accepta*, obligatur tamen adhuc ad redintegrandum & reparandum jus alterius læsum, pro æqualitate rei. Quod ipsum patet in *mutuo*, *pretio rei emptæ* & similibus. Cum enim fieri possit, ut res hæc non extent, neque eas inique acceperis, non obligaris *ex injusta acceptione*, ut per se patet, non etiam *ex re accepta*: tanto minus *ex quasi*

quasi accepta, siquidem non extat; & tamen teneris ad restitutionem: Igitur ex contractu; ad quem reducuntur omnia pacta, stipulationes, promissiones, & *vota realia* &c.

Quod etiam firmatur praxi omnium Tribunalium, & Juris Romani dispositione, quæ distinguit obligationes ortas ex stipulatione, pacto & contractu tanquam *personales*, ab obligationibus ex re accepta, & injusta acceptione, tanquam *realibus*, quæ præbent fundamentum vindicationis rei Domino suo obligatæ, apud quemcunque possessorem tuerit.

506. Huc etiam facit ipsum discrimen inter enumeratas tres læsionum causas, & restitutionis radices. Quando enim aliquid debetur ex *injusta acceptione*, vel ex *contractu*, v. g. mutui, manet obligatio restitutionis, etiamsi res debita pereat sine nostra culpa, quia *debitor generis vel ex delicto*, nullo rei interitu obligatione liberatur, l. 11. C. *si certum petat.* ibi: *Incendium ære alieno non exiit debitorem*, junctâ l. *si te bonis* 10. C. *de jure delib.* ac l. 35. ff. *de contrah. empr.* juxta quos textus *genus perire non potest*, sicut neque *res inique ablata*. Quamdiu enim damnum ad æqualitatem justitiæ commutativæ reparatum non est, jus nat. eam exigere de bonis damnicanti propriis non cessat. Quando autem debetur tantum *ratione rei acceptæ, vel quasi acceptæ*, non manet tunc obligatio, re absque nostra culpa perente, ut omnes fatemur in casu v. g. rei alteri donatæ, quæ meis consignata fuerat manibus, ut eam donatario traderem: interea sine omni mea culpa perlatrones mihi erepta est.

507. Neque dixeris, admissa 3^{ia} causa, seu radice restitutionis, quæ ex *contractu* deducitur, sequeretur admittendas etiam plures alias, scilicet 4^{am} ex damno dato injuria formali, 5^{am} ex

eodem damno dato sine formali injuria, *6tam* ex delicto vel quasi, *7mam* ex quasi injusta acceptione, *8vam* quasi ex contractu, *9nam* ex re quasi accepta.

Nam R. non sequi hanc pluralitatem. Quia ad priores *tres* causas & radices omnes hæ referuntur. Si enim damnum formali injuria, id est cum culpa theologica datum, v. g. si malitiose alterius gemam projicias in flumen, aut frangas speculum (quale damnum vocatur damnificanti *infructuosum*) vel si easdem res alienas non jam destruas: sed tibi appropries (quod damnum damnificanti *fructuosum* dicitur) utrumque refertur ad injustam acceptiorem, seu *læsionem juris alieni* theologice injustam. Quodsi damnum *non lucrosum* datum fuerit sine injuria formali, seu theologica, prout fit, dum v. g. alienum vitrum frangimus sine ulla profus nostra culpa formali, ac mero casu, vel cum culpa tantum juridica; tunc refertur ad *leges noxales* tantum. Quia jus nat. hic versatur non nisi circa damnum peccaminose illatum aut durante obligatione contractus, ut infra dicitur.

Casu autem quo damnum datum quidem foret, sine ullo peccato tuo, tibi tamen *lucrosum* seu *fructuosum* fuerit, v. g. quia per invincibilem errorem rem alienam ut tuam bona fide accepisti, eamque retines agnoscens nunc esse alienam, refertur hoc damnum ad obligationem restitutionis ex *re accepta*.

508. Obligatio item ex *delicto*, v. g. ex *malitiosa* occisione alieni bovis, incendio domus, homicidio &c. reducitur ad radicem ex injusta *acceptiione* vel *quasi*, seu *læsione juris alieni* &c. Dummodo culpa theologica in delinquendo intercesserit: alioqui proveniens ex sola culpa juridica, refertur ad *leges noxales*.

Obli-

Obligationem autem quasi ex delicto contrahit, qui suâ culpâ saltem juridicâ omisit scire, quod tenebatur, v. g. Judex, Advocatus &c. ob culpabilem muneris sine juris peritia susceptionem damnum inferens alteri. Hæc autem obligatio reducitur ad eandem radicem, ac si foret ex delicto.

509. Jam vero quasi ex contractu tenetur ille, qui obligatur ex *tacita*, seu præsumpta conventionione, ex qua mediante facto aliquo producit obligatio. Ita obligatur hæres ad *vota realia, legata*, aliaque *onera* sui Authoris: *Judex* ad juste judicandum: *Princeps* ad protegendos subditos suos &c. Verum hæc obligatio *reducitur* ad eam, quæ oritur ex *contractu*.

510. Demum per rem quasi acceptam lædis proximum, & ad restitutionem ex eadem radice teneris; si v. g. rem non quidem accepisti ab eo, vel ex ejus mansione, hanc tamen ille in tua domo diversatus imprudens reliquit ex mera oblivione, quam *agnitam ut alienam* teneris reddere domino suo, perinde ac si inventa a te extra domum tuam foret. Obligatio tamen ista non ad aliam radicem spectat, quam ad illam *2dam*, quæ est *ex re accepta*, ac utraque eodem legis nat. privilegio gaudet, quod scilicet non maneat restitutionis onus *pro foro animæ*, re absque culpa nostra pereunte, ut mox fusius ostendetur.

§. IX.

Quid Jus nat. disponat circa reparationem damni?

511. **T**Rifariam contingere potest, ut damnum alteri nostra culpa inferatur. I.) Si quis teneatur ex officio impedire, & negligat. II.) Si ex contractu. III.) Extra officium & contractum quidem: nostro tamen aliquo facto accedente. Quocumque ex his tribus modis detur aliquod damnum alteri, id fieri potest non tantum ex *dolo malo* (qui culpam

culpam *theologicam*, seu ut aliis placet, *latissimam* constituit, sive hæc mortifera, sive venialis tantum fuerit) sed etiam ex culpa solum *juridica*, eaque lata seu latissima, levi, aut etiam levissima.

Culpa *in genere*, est *omissio alicujus diligentiae*, unde sequitur aliquod *incommodum*. Culpa *lata* seu latissima, est *omissio ejus diligentiae & circumspeditionis*, quam homines ejusdem conditionis adhibere communiter solent. Veluti si quis pallium alterius commodatum relinquat foris ante suam domum.

Culpa *levis* est *omissio ejus diligentiae & circumspeditionis*, quam solent *diligentiores* ejusdem artis vel professionis adhibere. Veluti si rem commodatam inferas quidem cubiculo tuo, non tamen eam reponas in *loco tutiore*, quo exteri hospites non ita facile perveniunt.

Culpa *levissima* est *omissio diligentiae*, quam *diligentissimi & prudentissimi* adhibent. Ut si vestem commodatam reponas quidem in loco apud te separato, & bene cludas, non tamen te reflectas ad fenestras a terra non satis remotas, non crate ferrea munitas, pessulum quoque non pericliteris, an fores bene cohæreant postibus, nec ne, & utrum ferratura sit satis firma. His suppositis

512. Communior opinio est, *damnum damnificanti non lucrosam*, sine culpa *theologica* datum, *spectato jure mere naturali*, ac *secluso contractu vel quasi*, ante sententiam Judicis nullam parere in conscientia obligationem ejus reparandi, seu compensandi.

Excipiunt quidem plerique culpam *juridicam latam* seu latissimam, volentes ex hac semper teneri in foro *anima*, eo quod putent culpam hanc non posse committi sine advertentia sufficiente ad peccatum, eamque quatenus *lata* est, semper conjungi cum dolo malo & culpa *theologicæ gravi*. Verum hæc theorica præsumptio in praxi sæpissime est falsa.

sa. Nihil enim vetat, quin aliquis ita sit perturbatae, vel abstractae mentis, ut rem v. g. commodatam, sine omni advertentia imprudens, vel ex mera oblivione relinquat in loco omnibus patente, v. g. in platea, nullo modo se reflectens ad periculum ejus interitus. Quo casu committet culpam *latam juridicam*, quin tamen doli mali, ac consequenter culpae theologiae damnandus sit, siquidem nulla sibi prorsus advertentia incidit, nec forte incidere ob gravissimam perturbationem, aut facti errorem potuit.

513. Hinc rectius alii statuunt, *nullam culpam etiam latam* seu latissimam, quamdiu *juridica* tantum est, inducere *nullam obligationem* damni compensandi ante sententiam, si nullum in ea peccatum theologicè tale a dolo malo inseparabile contra justitiam intervenit. Quidquid sit, quod *spectato contractu, vel quasi contractu, officio, legibus positivis, ac consuetudine introducta* detur hujusmodi obligatio, etiam pro foro interno, & ante omnem sententiam. Quod tamen an semper locum obtineat; decidemus *Art. IV.* ubi examinanda veniet quaestio; qualis culpa praestanda sit *in contractibus* &c.

514. *Ratio* nostra est. Quia I.) In foro conscientiae illo casu nulla commissa est injuria, & injustitia: igitur in hoc interno foro non datur ulla obligatio. Haec enim pro hoc foro ex sola formali injustitia damnum inferentis oritur. II.) Actus hujusmodi non fuit *moraliter* voluntarius damnificanti, utpote nec in re, nec in sua causa ullo modo praevius, aut intentus: alioqui infantes, & amentes ex tali damno dato tenerentur ad reparationem ejus.

515. Facit huc III.) quod, qui ita damnificat alterum, neque teneatur *ratione contractus, vel quasi, aut ex officio*, cum haec non supponantur in eo hoc

casu; neque ratione *rei accepta*, seu *dolosa juris alieni laesione*, cum sine omni peccato formali *damnum* sit *secutum*: Igitur cum *actus* sine omni culpa *theologica* commissus, pro foro mere interno habeat se perinde ac *casus fortuitus*: hinc sicut nemo dicitur obligari in conscientia ante omnem sententiam ad reparandum *damnum*, si *res aliena* apud eum existens fulmine tacta interierit, dummodo ille non fuerit *in culpabili mora* restitutionis, aut *casus* etiam *fortuitus* non sit *in contractum deductus*, ita neque obligabitur in casu *præallegato*.

516. Nec stringet argumentum, si dixeris: Ex hac decisione sequi *incendiarium*, qui volens incendere domum Petri, erravit, incenditque domum Pauli, ad nullam *damni compensationem* teneri, siquidem Petro nullum intulit, Paulo autem intulit quidem; sed sine culpa *theologica*, quia per merum facti errorem *invincibilem*.

Contra enim est, quod falso labores supposito, in utroque dicto casu defuisse peccatum, ac proin neque deesse debet obligatio restitutionis, non quidem Petro *præstandæ*, cui *præter* solam nocendi voluntatem, nullum re ipsa *damnum* datum est, bene tamen Paulo, cui *damnum* licet errore quidem, tamen *voluntarie* illatum est. *Ratio* hujus: Quia tota *quantitas* *damni* *incendiariorum* est *voluntaria*, quod autem sit hujus, vel illius *damnum*, non est necesse me scire, ut jure nat. obligatio *compensationis* imponatur. Sicut quando quis *damnificat* *communitatem*, non ideo excusatur, quod nescierit *quinam* sint in *communitate*.

§. X.

Quid disponat *lex nat.* circa grave *damnum* datum cum *voluntate nocendi*, aut *advertentia semideliberata*, *sem* *venialiter tantum peccaminosa theologicè*?

517. DUæ sunt opiniones circa hunc casum. *Prima* docet,

docet, *damnum hujusmodi in foro conscientiae compensandum* : sed non *integre*, verum ad proportionem culpæ. *Ratio primi* affertur : quia hoc casu radix, unde restitutionis obligatio oritur, est *injusta acceptio*, vel *lesio* : qui autem per venialem injuriam *damnum infert, is injuste latis* : igitur resarcire debet, & quidem *sub obligatione gravi*, si materia restituenda notabilis sit. Nam certum est, mortaliter peccare eum, qui notabilis quantitate : ex justitia restituere obligatus sine justa causa intermittit.

Quo etiam facit, quod cum *alteruter* ex duobus *damnum subire cogatur*, æquius sit illum pati, qui aliquo modo nocens, & moralis causa damni est, quam qui omnino innocens.

Ratio secundi datur, quod cum *injusta damni illatio causam restitutioni præbeat*, consequens est, ut *secundum quantitatem injuriæ formalis* tanquam causæ, sit etiam restitutionis effectus. Si igitur *injuria formalis* consistat in culpa tantum *levi theologica*, seu *veniali* peccato, *damnum illud materiale non jam totum, neque integrè* : sed tantum ad proportionem culpæ formalis, quæ non nisi *venialis* fuit ; *compensandum erit ante Judicis sententiam*. Alioqui post hanc totum *damnum resarcendum*, si *judex decreverit*. Ita cum aliis *Mol. tr. 2. to. 3. poster. d. 698. n. 7.*

518. *Altera opinio* putat, præscindendo a *contractu*, vel *quasi contractu*, ex culpa theologica veniali ob defectum deliberationis, sufficientis diligentiae, aut advertentiæ non oriri gravem sub *mortali*, 2.) Imo neque sub *veniali* peccato obligationem, ante Judicis sententiam, *compensandi damnum grave*. 3.) Nisi forte *adverterit* ad malitiam illam levem, & leve *damnum secuturum*, tunc enim *id tantum tenetur sub veniali compensare*, quod prævidit.

Ratio *1ma* partis allegatur, quia quando damnum infertur voluntate semideliberata, *gravitas damni* qua talis non est voluntaria, cum non sit sufficienter cognita: igitur non fundat obligationem compensandi damnum grave. Demum *culpa venialis non est perfecta injuria*: ac proin nequit perfectam obligationem restitutionis gravis damni inducere, qua obstringat sub mortali. Non enim potest esse obligatio major in suo ordine, quam fuerit injuria, ex qua nascitur, in ordine suo. Hinc talis damnificans ratione imperfectionis actus excusatur a restitutione sub gravi obligatione præstanda.

Partis *2da* ratio datur. Obligatio in materia gravi non potest esse, nisi sub gravi peccato: pendet enim obligatio ex materiæ gravitate, posito præcepto naturali, vel positivo. Mirum enim esset hominem sub veniali solum obligari ad compensandum damnum *decem millium aureorum*; nec posse hoc peccato liberari, nisi proponat compensare: Atqui in casu gravis damni cum semiplena advertentia illati, adesset obligatio in materia gravi compensandi v. g. damnum 10000. aureorum, deberet igitur esse sub gravi peccato: porro non esset sub gravi, quia ut volunt contrariæ sententiæ A.A. esset tantum sub veniali, adeoque non esset simpliciter ulla, utpote involvens contradictionem.

Demum, quia cum solum venialis culpa in damno dato intercessit, censetur damnum quasi fortuito obvenisse, quod fragilitati humanæ frequens est. Ita sentit *Sylvest. v. culpa. n. 6. Sorus l. 4. de J. & J. q. 7. a. 7. & l. 5. q. 1. a. 9. Petr. Navarr. l. 2. c. 1. n. 47. Quos sequuntur Card. de Lugo, Haun. & alii.*

519. Utraque sententia *solida & tuta* ab eruditissimis Viris defenditur. Interim prior huic alteri in praxi videtur esse præferenda, utpote in *materia injuria tertii tutior*, æquitatique naturali magis accommodata. Quo etiam facere potest propositio 38. damnata ab *Innoc. XI. Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.*

Porro hujus propositionis Patroni docebant non obligari sub gravi peccato ad restitutionem eum, qui post præmissa levia furta adjungit ultimum, de se quidem leve, in sensu tamen composito cum prioribus, notabilis quantitatis constitutum. Quorum fundamentum erat, ideo talem furem non obligari ad restitutionem sub gravi, quia singulis illis furtis peccavit tantum venialiter: videtur autem esse *improportio* inter culpam levem & obligationem gravem, seu inter peccatum veniale in damnificando commissum, & inter onus resarciendi damnum sub gravi. Prout patet a pari in illo, qui ex aliqua injuria venialiter peccaminosa non extinxit lumen, si inde fuerit exortum incendium, & domus conflagravit. Qua tota ratione non obstante doctrina horum Patronorum proscripta est: igitur &c.

520. Quanquam forte responderi possit, ex damnata propositione hac nihil verisimile concludi contra assertam alteram opinionem ex *Sylvestro, Soto*, & aliis eruditissimis Viris adductam; idque propter latissimam disparitatem, pariter ac falsitatem suppositi. Damnatae enim propositionis Patroni docuerunt, *imo.*) per ultima furta minuta peccari tantum venialiter, *si quis advertat per conjunctionem horum cum præcedentibus deveniri ad summam notabilem. 2do.*) putarunt illi, quod fur iste non teneatur sub gravi reparare totum

damnum, si res *successive* in modica quantitate *sub-*
lata, apud se *formaliter*, vel in *aquivalenti* restent.
 Quod falsum est; cū hoc casu teneatur *ex re ac-*
cepta, casu autem priori siquidem *advertis* conjun-

ctionem ultimi furti cum præcedentibus, teneba-
 tur *ex injusta acceptione*.
 Nihil autem simile est, in adducta opinione Syl-
 vestri, Sori, & aliorum. Imo eorum sententia
 manifeste in contrarium excipit, dicens: *Nisi forte*
adverterit ad malitiam illam levem, & leve damnum
secuturum &c.

Ultimo tandem, damnata propositio procedit
 de damno *fructuoso* damnificanti, utpote delin-
 quenti per subtractionem rerum alienarum: Con-
 tra vero, utraque sententia, quam hic retulimus,
 procedit de damno *infructuoso*, seu *in destructione*
 rei alienæ consistente, ut si quis alterius gemmam
semideliberate in flumen projiciat, unde ipse nul-
 lum *fructum* seu commodum consequitur. Alioqui
si res non destruat: sed *extet*, aut si periculum in-
 teritus rei & damni proximi adhuc impediri potest,
 nullus dubitat eum obligari sub gravi onere ad
 impediendum, quantum potest, & restituendum
 quantum extat.

ARTICULUS. III.

De officiis erga proximum ortis ex ipsa justitia naturali,
sine suo vel alterius facto, promissione aut contractu,
iisque affirmativis, perfectis &
absolutis.

S U M M A R I U M.

521. *Connexio hujus cum præced. Articulo exponitur.*
 522. *Quando & qualem Amorem proximus exigere posse?*
 523. *An officia debita proximo sint officia primævi status*
natura?

524. *Quæ*

524. *Quae sint officia perfecta absoluta legis nat. affirmativa?*
525. &c. *Afferuntur exempla legis nat. negativae & affirmativae.*
528. &c. *An detur nat. obligatio defendendi alterum cum proprio vite periculo?*
531. *An teneatur ad restitutionem, qui non defendit proximum?*
532. *Quinam ex justitia tenentur defendere proximum?*
533. *In extrema necessitate non tribuens an agat contra justitiam?*
534. *Qui scandalizat non tenetur ex justitia ad restitutionem.*
535. &c. *Referuntur tres sententiae circa non tribuentem in extrema necessitate.*
538. &c. *Eligitur sententia media inter duas altimas. Et probatur.*
541. &c. *Respondetur contrariis rationibus.*
544. *An Filius Religionem ingressus teneatur Parentes alere?*
545. *Ille nequit Religionem ingredi, si gravi inopia Parentum praeveniatur.*
546. *Fratres & sorores non tenentur sustentare.*
547. *Si Parentum inopia praevenit ingressum: filius potest egredi.*
548. *Non tamen si hac inopia Professioni filii superveniat.*
549. *Hoc casu cura Parentum spectabit ad alios.*
550. *In extrema Parentum necessitate tenetur omni modo succurrere.*
551. *An adsit obligatio veritatem dicendi proximo? Et an liceat mentiri?*
552. *Veridicitatis indoles exponitur,*
553. *Explicatur natura mendacii, ejusque divisio.*
554. *Protestantium doctrina circa licentiam mendacii.*
555. *Probatur omne mendacium esse contra legem nat.*
556. *Refelluntur Protestantium errores.*

§21. **C**ONSTAT jam ex præcedente *Articulo a n. 462.*) officia erga proximum *perfecta* in genere bina esse, scilicet, alia *Negativa*, ne quempiam lædamus, de quibus hucusque tractavimus: alia *Affirmativa*, ut jus suum cuique tribuamus, quæ nunc exponenda aggredimur. Porro inter hæc & illa id discriminis est, quod *negativa* semper obligent. Hinc vi hujus præcepti: *Nemo est lædendus sine justa causa; nunquam proximum licebit odisse, qua noster proximus est; non tamen semper tenemur eum actu amare, qua noster proximus est; cum hæc altera obligatio descendat a præcepto affirmativo, quod non pro omni instanti obligat, uti ex infra dicendis colligi poterit.*

Sive tamen *positive* præstemus ei aliquem favorem, sive non, tenemur adhuc. qua dictis, qua factis eum non lædere. Contra vero præcepta *Affirmativa*. naturalia etiam *perfecta* & *absoluta* obligant quidem nos ad amandum proximum, ei succurrendum, veritatem illi dicendam, honorem convenientem exhibendum: at *non semper pro semper*. Quo fit, ut officia illa *negativa* consistant in *abstinendo* ab injuria proximo inferenda: *Affirmativa* autem fundentur in *faciendo*, aut dando, præstando illi aliquid de nostro. Quia vero hæc ex ipsa naturali dispositione variam recipiunt limitationem, hanc ob causam conatus noster erit præfente *Articulo* exponere, quando ex *naturali justitia* teneamur proximo *Jus suum tribuere* in eo amando, & consequenter exhibendo illi *officia amoris jure naturali absolute debita*? Reliqua vero *imperfecta* amoris officia, quæ scilicet non fundantur in *debito naturali* rigoro præcepto, colligere licebit ex *Art. V.* ubi de *imperfectis* officiis agemus.

§. I.

Quando, & qualem amorem exigendi a nobis Jus proximus noster habeat ?

§22. **A** Mor, dilectio, charitas synonyma sunt, *amare* autem, diligere, seu charitatem erga alterum habere, nil aliud est, quam *alicui bonum velle*. Amoris ita descripti duo sunt præcipui actus, *benevolentia, & beneficentia*. Illa consistit in actu interno *bonæ voluntatis* erga proximum: hæc autem in actu exteriori. Est enim beneficentia *exterior amicitia vel charitatis actus*. Hinc diligere aliquem, bene illi velle, & in nullo benefacere cum possis, aut tenearis, paradoxum est & inutile, ut merito dixerit *D. Ambrosius* super Epist. 2. ad Cor. *Ficta charitas est, quæ deficit in adversitate*. Quis autem nomine proximi, qui diligendus sit, veniat ? recte exposuit *D. Aug.* ad Martian. *Proximus in hoc loco non sanguinis propinquitate: sed rationis societate pensandus est, in qua socii sunt omnes homines. Nam si pecunia ratio socios facit: quanto magis ratio natura, non negotiandi: sed nascendi lege communi.*

§23. His ita expositis, sunt Naturalistæ, qui disputare velint, an officia erga alium hominem sint officia propriè *status naturæ primæ*, vel *adventitiæ* tantum, ac nixa hypothesi tali, quæ possit abesse, & mutari? Atque *negativa* opinio (seu quod nulla sint officia juris *primæ* vi status naturæ) placuit quibusdam, ex hac ratione: quod homo a DEO productus, non cum ipsa natura sua acceperit *alium*, seu proximum suum; sed *hic* ei advenit *facto*, & posset abesse manente jure *naturæ primæ*, quod jus naturæ vere esset, etiam si unus tantum homo semper existeret: Igitur omnia officia erga proximum non sunt juris *primæ* nat. sed mere *adventitiæ*, & ex sola hypothesi

thesi coexistentiæ aliorum hominum proveniens, atque adeo nulla sunt officia *absoluta*.

Ad inutilem theoriam hanc satis sit respondere : quod parum referat , sit ne status naturæ *primæva*, an *adventitia*, quia hoc certum est 1.) Quod aliqua sint *absoluta & perfecta*, alia mere *hypothetica*, alia demum *imperfecta* officia, quæ exposuimus a n. 259.) Nihil quoque ad rem facit 2.) quod Adam prima productione solus a DEO creatus fuerit sine socio quem diligeret. Inde enim id solum recte concludi potest : quod eum amore *actuali & efficaciter* diligere non fuerit obligatus, usque dum in rerum natura socius ejus existeret: non autem sequitur, quod naturæ Auctoris voluntas eum non obligaverit ad amandum proximum sive socium suum *in & pro casu* ejus existentiae. Alioqui tot naturales leges de novo advenirent, quot homines a nobis diligendi in singulos dies nascuntur. 3.) Quia solum *natura statum primævum*, & *adventitium* admittimus ; legis vero naturalis divisionem in jus nat. *primævum*, seu *primarium*, & *adventitium*, seu *secundarium*, cum variatio hæc sit mere *extrinseca* ratione diversi status, inter fabulas relegavimus a n. 40.)

524. Utilior, & nostro proposito magis accommodata quæstio est, quæ sint illa *officia perfecta & absoluta* lege nat. *affirmativa* præcepta, quæ proximus noster habeat *jus exigendi* a nobis, tanquam *sibi debita*? Ad hanc quæstionem, sunt qui respondent, *omne quod honestum est*, esse proximo debitum: verum errorem hunc refellimus a n. 74.) Alii putant omnem *benevolentiam & beneficentiam* esse jure nat. *rigorose* præceptam: sed horum etiam error non differt a priore n. 71.) refutato.

Adæquata igitur responsio colligi potest ex n. 259.) ubi innuimus, omnia & sola officia proximo

ximo exhibenda fundari in *debito naturali*, ac necessario esse præstanda, quæ si culpabiliter omittantur, ita omittentem constituunt aliquando non solum *iniquum* : sed etiam *formaliter ac proprie injustum*, & quandoque tantum *formaliter iniquum* iniquitate proveniente ex violatione legis nat. Et quidem intuitu legis nat. *negativa*, prohibentis : ne *quisquam sine justa causa laedatur*, omnis læsio proximi constituit nos nedum *iniquos* : sed etiam *formaliter ac proprie injustos*, per quam ejus *conditio* (in bonis sive corporis, sive fortunæ, ex quibus damnum temporale pretio æstimabile, aut *jactura famæ* sequitur) fit *deterior*. Tunc enim delinquimus etiam contra justitiam nat. particularem, seu ut ajunt, *commutativam*. Quæ vero nullo modo conditionem ejus deteriore faciant, inferendo ipsi aliquod damnum *pretio æstimabile*, aut famæ detrimentum &c. illa licet etiam sint jure nat. prohibita, talia tamen committentem non faciunt *formaliter ac proprie injustum* : sed tantum *iniquum contra legem nat. universalem*.

525. Ita v. g. mendacium *perniciosum*, quo damnum *reale* infertur proximo per testimonium falsum in Judicio depositum, constituit *proprie delictum contra rigorosam justitiam naturalem*, seu *particularem*, facitque testem falsa deponentem non tantum *iniquum* : sed & *proprie injustum*. Contra vero, mendacium mere *officiosum* est quidem etiam contra legem naturalem : verum *universalem* tantum, seu contra *jus naturale legale*, hinc non est contra justitiam *proprie talem naturalem*, seu *rigorosam*. Ita proin mentientem facit *iniquum contra legem nat. non tamen proprie ac formaliter injustum*, cum non peccarit contra justitiam *propriam* seu *rigorosam ac particularem*, quam alii *commutativam*

sivam dicunt. Et sic de aliis similibus legis nat. transgressoribus, & transgressionibus.

526. Jam vero respectu ejusdem legis nat. qua *affirmativa*, præcipientis ut *unicuique jus suum tribuatur*; pauca admodum intuitu proximi sunt, quæ ita in *debito naturali necessario* fundentur, ut actus hujusmodi omittentem faciant *formaliter & proprie injustum*, nisi ea sola, quæ si ei a persona alioqui copiam præstandi actus, & obligationem hujusmodi habente malitiose non præstentur, conditio illius aliquod detrimentum in bonis pretio *æstimabilibus* sit passura. Talia officia *affirmativi* juris nat. perfecta & absoluta sunt, v. g. in *extrema*, vel quasi extrema proximi necessitate, qua alimentis, qua defensione (quando hæc commode fieri potest) vitam ejus conservare: veritatem in judicio competente pro eo deponere si testem agas, pariter ac jurare secundum rectam conscientiam sine præjudicio proximi: arcana alterius fidei tuæ commissa religiose tenere, nec ea in damnum ejus famæ, vel fortunæ *modo illicito* revelare, & similia alia cum jactura bonorum pretio æstimabilium vel famæ connexa.

527. Reliquæ autem *affirmativi* præcepti nat. obligationes, & actus practici amoris hoc jure imperati, sunt utique materia, seu objectum legis naturalis, cum ab hac præcipiantur: nihilominus non spectant *ad justitiam* naturalem *proprie ac rigorose* sumptam, seu *particularem*: verum ad *mere legalem*, quæ ab aliis naturalis universalis dicitur, quatenus scilicet debentur ex *sola virtute morali* lege nat. præcepta. Uti patet in actibus charitatis proximi extra casum extremæ vel quasi extremæ necessitatis, interdum sub gravi obligatione ei exhibenda, quin tamen vel proximus habeat jus *rigorosum* actus hujusmodi exigendi, vel eas omittens,

tens, præter iniquitatem, committat etiam formalem propriam ac rigorosam injustitiam. Qualem alias probabilius commisisset, si in extrema necessitate eos, habita succurrendi copia negasset.

Demum ostendimus a n. 74.) esse præterea alios actus *beneficentia*, & *benevolentia* erga proximum, qui sunt *mera decentia*, vel *consilii*, & spectant potius ad *majorem perfectionem moralem hominis*, quam ad naturalem obligationem.

§. II.

Utrum adsit naturalis obligatio defendendi alterum contra injustum invasorem, cum proprio periculo?

528. **N**ON defunt, qui cum *Sylvestro v. Homicidium* I. q. 6. respondent, saltem eos, qui *ex officio* tenentur ad defendendum alterum, uti est Princeps, Magistratus, Prætor, Milites obligatos esse cum *propria vite periculo* tueri quemvis *alterum privatam* hominem: sed communior opinio est I.) Quod nemo teneatur vitam hominis privati defendere cum probabili vitæ suæ periculo, etsi jure possit defendere, si velit. Ac proin II.) idem procedit de Principe, Præto, Magistratu &c. *Ratio* imi est, quia non est fundamentum obligationis, quo adstringar exponere vitam meam, pro vita corporali proximi: Cum enim hunc teneam diligere sicut me ipsum, possum vitam diligere meam præ vita cujusvis *privati*. Alioqui non servarem legem ordinatæ charitatis, pro ut ait *D. Aug.* l. de mendacio ad Consentium, c. 6. *Si quis pro alterius temporali vita suam ipsam temporalem perdit, non est jam diligere illum, sicut se ipsum: sed plus quam se ipsum.*

Hinc neque pro defensione Parentis teneor mori, licet id esset laudabile. Contrarium tamen di-

cendum est, si periclitetur persona Principis, unde pendet boni publici conservatio. Tunc enim vi pacti taciti oritur hujusmodi obligatio, pro viribus & conditione uniuscujusque subditorum.

529. *Ratio 2di est*; non enim officium Principis, vel Prætoris &c. obligat, ut pro homine *privato* vitam exponat: sed tantum ut pro *bono publico*, cujus proprie & directe est custos.. Quo fit, ut cum periculo vitæ teneatur hostes Reipublicæ & latrones e medio tollere, non autem causam *privati* cum eodem discrimine persequi.

Imo *privatus* neque tenetur vitam alterius *privati* tunc defendere, quando id fieri nequit *sine occisione invasoris*. Quia ubi mala sunt paria, nemo tenetur unum malum inferre, ut excludat alterum, cum ab alterutro, vel utroque abstinere possit: Atqui in casu proposito sive invasus ab invasore, sive hic a me occidatur, vel demum ego ab invasore, utrumque malum est, ac vitari potest: non est igitur fundamentum obligationis, qua ego *tenear* ad cruentam hanc defensionem; præsertim cum etiam propriam vitam meam, *qua privatus non obliget* tueri per mortem alterius, juxta n. 413.) Alioqui si invasor alterius foret Pater meus, deberem eum occidere ad defendendum proximum: quod tamen repugnat pietati filiorum in Parentes, ac potiori ratione in Principes, *etiam injustos* aliorum vitæ aggressores, quos privato occidere non licet, juxta superius probata..

530. Si tamen saltem *Principem & Parentem* excipias, non caret gravi fundamento sententia contraria docens, jure nat. te obligatum esse, ut vitam hominis innocentis præferas nocentis: atque adeo deberes, si commode possis, occidere latronem, ut manibus ejus eripias viatorem. Quod insinuat etiam Sapiens Prov. 24. *Erue eos, qui de-*

cunctor

cantur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Hoc quippe velles tibi ipsi præstitum, si in simili periculo verferis. Sed quaeritur:

§. III.

An Jure natura teneatur ad restitutionem, qui cum commode possit, non defendit proximum?

531. **C**ertum est, eum qui ex justitia obligatus fuit defendere, & non defendit, teneri ad restitutionem. Nam lege justitiæ rigorosæ obligatus, si omittat actum, peccat contra justitiam: consequenter tenetur ad damnum ex omissione illa secutum. Sicut enim dum quis ex commissione actus inhonesti, v. g. furti delinquit contra justitiam, tenetur ad damnum ex commissione hac secutum: ita etiam dum omissione actus contra justitiam delinquit, obligatur ad damnum inde proveniens. Qui tamen non tenebatur ex justitia defendere, & non defendit vitam, vel fortunas proximi dum commode potest, peccat quidem graviter contra charitatem, quæ eum obligat ut in tali casu proximo ex virtute succurrat: non tamen tenetur ad restitutionem. Quia peccata, quæ contra solam charitatem fiunt, ad restitutionem non obligant.

532. Verum redit quaestio: qui igitur sint illi, qui lege justitiæ rigorosæ teneantur alios defendere? Aliqui cum Navarr. c. 24. n. 18. putant omnes Superiores ad hoc teneri erga inferiores, & vicissim hos erga illos. Communius tamen docetur, non omnes Superiores, sicut nec quosvis inferiores ad mutuam hanc defensionem obstringi: sed aliquos solum. Et quidem I.) omnes illi Superiores, qui publica auctoritate ad aliorum gubernationem præditi sunt, obligantur lege justitiæ ad defensionem, idque juxta modum & finem cujusque gubernationis,

ut sunt *Principes*, *Magistratus*, item *Episcopi*, & *Parochi*. Nam hi quoque ex officio ad hoc tenentur, *secundum modum suae potestatis*, & media gubernationis, ac in ordine tantam ad *spiritualia*, ne subditi doctrina prava inficiantur, &c.

II.) Obligantur ii, qui ad hoc potestate Magistratum, vel Principum sunt constituti, uti *Tutores*, *Curatores*. III.) Qui ad hoc specialiter conducti, ut *Milites*, *Advocati*, *Gubernatores* &c. IV.) Illi, qui ad hoc se explicite, vel implicite obligant, ut *Vasalli* & omnes *famuli*.

Alii non videntur obligari *ex justitia*. Nam *Patrens* non tenentur defendere vitam, & fortunas filiorum *lege justitiae*; sed *pietatis* tantum, & officii paterni, pariter filii non tenentur Parentum vitam defendere *lege justitiae*: sed *pietatis* filialis. Pari ratione *Parochiani* non tenentur *Episcopum* & *Parochum* *ex justitia* tueri, quia hoc officium non susceperunt: sed solum *lege observantiae* obligantur. Et subditi qui *neque sunt vasalli*, *neque stipendiarii*, non tenentur Magistratum, vel Superiores suos defendere *lege justitiae particularis*: sed *legalis*, & etiam *observantiae*, quamvis Superiores & Magistratus eos *ex justitia* defendere teneantur.

§. IV.

In extrema necessitate non tribuens proximo, an agat contra justitiam rigorosam, vel charitatem?

533. **N**obilis quaesiti hujus decisio pendet ex eo, an in extrema necessitate adfit obligatio succurrendi proximo *ex justitia particulari*, an certe tantam *ex virtute*, seu *lege naturali universalis* praecipiente amorem proximi? Nam generalis statuitur regula, quod contra hanc, & non aliam virtutem agat homo non impediens grave malum
proxi-

proximi, ex cuius virtutis præcepto tenebatur impedire. Ita si imminente periculo naufragii, præter nautam alii quoque adsint, qui navem liberare possint, & sine justa ratione voluntarie negligant: solus nauta cui ratione officii sui incumbit navem liberare, *contra iustitiam* particularem peccabit, atque ad damni reparationem tenebitur, alii autem solum contra charitatem delinquent, unde restituendi obligatio non oritur.

534. Pari ratione si tuo *malo exemplo* alterum moveas ad furandum, seu ad aliud damnum iniustum tertio inferendum: tale damnum tibi *indirecte voluntarium* censetur. Quia illud impedire poteras, & debebas, abstinendo ab actione, ex qua intellexisti alterum perversa sua voluntate occasionem damnificandi accepturum: tamen ad restitutionem non teneris, cum non deliqueris adversus iustitiam particularem seu commutativam: sed solum contra charitatem, peccato scandali. His suppositis.

535. Ad propositam quæstionem tres sunt responsiones. *Prima* communior absolute *negat* quem obligari *ex iustitia* ad succurrendum proximo extreme indigenti: sed *ex sola virtute* charitatis. Ratio I.) hujus opinionis est. Quia bona tunc fiunt communia, non quo ad dominium: sed *quo ad usum*. Et etiam, II.) quia dives non obligatur hoc casu, nisi ad eleemosynam: Atqui eleemosyna non fit ex iustitia. Demum III.) Quia alias sequeretur, quod dives teneatur ad restitutionem, & ad damna secuta reparanda, quod in hac sententia negatur.

*Alter*a opinio absolute *affirmat*, ex hoc medio: Quia DEUS bona dedit divitibus sub onere, ut in necessitate dispensent egenis: Igitur ex hoc quasi contractu innominato: *do ut des, do ut facias*, tenentur divites ea bona sic elargiri indigentibus,

adeoque ex justitia rigorosa. Quo etiam facit, quod non dare sic egenti, sit homicidium, ut asserunt, ne dum Christiani Doctores cum *D. Ambrosio* (apud Gratianum c. Pasce. d. 36. *Pasce fame morientem : si non pavisti, occidisti*) sed etiam Ethnici sapientes, e quibus ait *Seneca* l. de benefic. *Qui succurrere perituro potest, cum non succurrit, occidit*: Atqui homicidium est contra justitiam: Igitur &c.

536. Alterius hujus sententiæ Patroni ad rationes prioris opinionis respondent: Titulum charitatis esse compossibilem cum titulo justitiæ, sicuti si debeam tibi centum, & incidas in paupertatem, solvens centum satisfacio titulo charitatis & justitiæ, nec ideo debetur restitutio ejus quod dari commissum est, si transierit necessitas, quia debitum erat tantum pro circumstantiis necessitatis, & quasi conditionale: igitur desinente necessitate desinit, atque hac responsione omnibus tribus supra allatis momentis satisfaciunt prædicti alterius sententiæ Auctores, qui cum *Perr. Hurtad. Carden.* in crisi d. 20. n. 26. admittunt, eum, qui negavit casu præallegatæ necessitatis eleemosynam, obligari ad compensationem damnorum, si quæ inde secuta sint, eaque prævisa fuerint, aut facile prævideri potuerint.

537. Tertia opinio respondet cum distinctione, scilicet in extreme indigente esse verum jus justitiæ ad ea bona arripienda, quamvis in possidente non sit obligatio justitiæ ad ea danda, sicut ante divisionem bonorum quisque habebat jus ea sibi acquirendi, quamvis nullus teneretur ea tradere. Quia, veluti si res aliqua sit communis, tu ante illius occupationem non habes jus justitiæ, quo alii obligentur eam tibi tradere: ita etiam extreme pauper non habet jus justitiæ impediens alios, ne ea re utantur, vel cogantur ad eam offerendam,

dam: sed tantum habet titulum, ut eam occupatione possit facere suam. &c.

538. Conformando tamen hujus quæstionis decisionem iis, quæ de translatione domini in extrema necessitate surreptorum resolvimus hic supra a n. 405.) statuenda videtur cum *Adrian. Navarr. Tolet. Sarmient.* quarta sententia aliquid ex ultimis duabus nunc adductis participans, eaque *media* inter eas. Quod scilicet 1.) dives contra justitiam delinquat, si pauperi in extrema v. g. famis necessitate non subveniat, eumque mori sinat. 2.) Quod si autem extrema illa proximi necessitas tanta foret, ut præter alimentum, aut nuditati contegendæ aptum vestimentum, magno indigeret pretio ad eam arcendam, etiam hoc casu dives, si commode potest, tenetur ex justitia eidem succurrere: pauper tamen *ubi ad pinguiorem fortunam venerit*, pretiosum hujusmodi subsidium (nisi donatum sit, vel præsumatur) tenebitur restituere, seu compensare, si, & quando poterit, *solo usu* sub compensationem non cadente contentus, quem habuit in sua extrema indigentia; ut probatum est a *num. cit. 405.*)

539. *Ratio* utriusque partis est, quam etiam prima illa contraria sententia præter suam intentionem fatetur. Quia scilicet bona fiunt tunc communia *quo ad usum juris*, puta, quo ad res saltem pretiosiores; nam ad *modica comestibilia* absolutum jus illi asseruimus *cit. n. 405.*) Atqui *usus juris* pro ut distinguitur ab *usu solius facti*, est species domini *utilis*, ut liquet ex *tot. tit. Inst. de usu.* & in eo impediendo potest committi *furtum*, ac vera injuria, *s. furtum 6. Inst. de Oblig. qua ex delict.* & ibidem *Schneider.* cum aliis. In casu igitur extremæ v. g. famis pauper *habet jus* petendi panem, quem dives possidet, & miser ille vel *tacite*, vel

expresse postulat : Consequens est, ut ei injuria inferatur denegando, quia contravenitur juri ejus. Et quidem quo ad panem resque similes *usu solo consumptibiles minoris pretii*, vix puto aliquem posse ambigere ; bene vero circa res *magni pretii*, sed & hæc dubitatio facile tolli potest ex allata ratione.

540. Cum enim juxta n. 405.) ac etiam *prime sententiæ Patronos*, in extrema necessitate redeat *primæva communio* rerum, saltem quo ad usum eorum, & salva substantia illorum, quæ solo usu non consumuntur, aut si *pretiosa*, eaque jam *consumpta* fuerint ; *salva compensatione*, quando hæc fieri potest : aperte sequitur, pauperem *extreme indigentem*, etiam ad pretiosiora a divite petenda jus usus habere, si aliter vita conservari nequeat.

Res exemplo declarari potest. Si v. g. sævientem gravissima fame Xenodochium constans 30. pauperibus inedia proxime emorituris, postulet cibaria a ditissimo Principe, Magistratu, vel quovis *privato*, subsidium alimentorum hoc omnino pretiosum pro tam numerosa communitate postulabit ; nihilominus si hoc *iniq̄ue* negetur, aut ne *extreme indigentes* surripiant, positive impediatur, ac ita homines illi emori fame sinantur, opulentissimus iste, qui impediit, etiam *contra justitiam* delinquet, adeo ut ad damna quoque hæredibus reparanda obligetur, si illa fuerint *previsa*. Tum quod tali casu negata illis res sit *debita*, utpote cujus *dominium usus* pro his circumstantiis habuerunt ; & dives poterat sine suo saltem *notabili* damno subvenire: cum enim non teneatur hoc etiam casu pretiosa donare, potuit *dare mutuo*, vendere minore pretio, &c. Tum quia, si ita indigentem etiam ne raperet prohibuit, violavit jus illius. Nam ut recte *D. Thomas* 2. 2. q. 78. a. 1. docet, *in illis rebus, quæ usu consumun-*

sumuntur, cuicumque conceditur usus (puta absolutus & independens ab alio) conceditur etiam res ipsa ejusque dominium saltem revocabile, vel limitatum, ut transeunte necessitate solvat astimationem rei consumpta. Unde etiam idem *D. Th.* colligit, in mutuo talium rerum non posse exigi *usuram*, id est pretium usus, distinctum a pretio rei.

541. Nec stringit momentum *ime* sententiæ, quod eleemosyna non debeat ex justitia. Patet enim ex dictis, titulum charitatis esse compossibilem cum titulo justitiæ, ac casu *extrema* necessitatis proximi, intuitu illius, qui commode subvenire potest, non jam vî charitatis præcise ex sola virtute provenientis: sed potius ex justitia particulari rigorosa obligatio nascitur, cum ita indigens habeat *utile dominium* usus, atque adeo tunc cessat titulus eleemosynæ *proprie* sumptæ, & oritur titulus *debiti* rigorosi.

542. Hinc *Polydorus Virgilius* de Invent. l. 6. c. 3. ait: *Eleemosynam non uno humanitatis, vel liberalitatis genere metiri licet, &c.* Certum quippe est, nomine Eleemosynæ denotari omnem misericordiam, ac sumi *pro beneficentia*, seu omnibus officiis dilectionis proximi, quæ in *secunda Tabula* nobis commendantur. Inter hæc autem *multa* sunt ea, quæ ex *justitia* eidem debemus. Neque enim pro his habemus *tertiam* tabulam ad quam reducantur.

543. Nec refert, si dicas, non peccare te contra justitiam, sed tantum contra charitatem, si imminente naufragii periculo finas interire alienam navem, non adjuvans Nautas, quos commode juvare poteras: igitur nec dives aliter delinquit. Nam contra est, quod dives *ratione rei possessæ*, ad quam pauper in extrema necessitate jus *aliquod* habet, subvenire ex justitia obligatus sit, quomodo non es obligatus domino

navis : sed soli Nautæ, & ii ad quos ex speciali officio spectat.

§. V.

An filius Religionem professus vi Legis nat. teneatur Parentes gravi vel extrema necessitate pressos sustentare, aut Religionem deserere, eos juvandi causa?

544. **C**ertum est, quod si filius non dum sit professus Religionem, intrare eam non possit, si parentes ejus *gravi* premantur necessitate dejiciente eos a suo statu, ita cum v. g. sint nobiles, oporteret eos mendicare, aut servire, cum dedecore Familiæ : & filius ipse nequeat eos juvare, nisi manendo in sæculo, ac providendo afflictis. Tunc enim jure nat. tenetur eos alere, etiam non expectata extrema, vel *quasi extrema* indigentia. Hoc quippe est *præcepti* naturalis, ingressus autem Religionis est tantum *confissio* legis Evangelicæ. Ita *D. Thom.* quodlib. 3. a. 6.

545. Id tamen filio non nisi *regulariter*, seu tantum ut plurimum permissum non est. Quia si adsint circumstantiæ, ut non possit diutius in sæculo permanere sine dispendio *salutis sue æternæ*, & probabili periculo peccati lethalis, hoc casu periculum proprium spirituale animæ, *posset* præponi periculo temporalis indigentia Parentum, præsertim cum hi versentur *tantum in gravi*, & nondum in extrema, vel *quasi extrema* necessitate. Jure enim etiam naturæ *servandus est ordo pietatis & charitatis*, ac magis spectanda sunt mala animæ æternæ, quam corporis cuiusvis hominis temporalia. Quod tanto magis habet locum, si filius possit subvenire per alium.

Quæ autem de Parentibus dicta sunt, eadem procedunt de liberis respectu alimentorum, quæ
his

his debent sui parentes, quam diu filii se ipsos sustentare adhuc non possunt.

546. Non tamen Religiosi hujus obligatio est erga Fratres & Sorores, cum non sit inter illos ulla dependentia, sicut est inter parentes & liberos. Parens enim liberis alimenta debet jure nat. quia sunt fructus ejus, quibus dedit esse, hinc debet eis conservationem & educationem, donec se possint juvare: Ut videmus in volucris, quæ suos pullos alunt, quamdiu nido exclusi incipiunt volare, & escam propria industria conquirere. Debentur igitur alimenta a parentibus, filio, quia hic est veluti pars ipsorum, hinc tenentur eum alere, sicut se ipsos. Filius vicissim debet id parentibus, quia hi sunt principium ipsius, & radix unde accepit esse: Igitur *lege pietatis & gratitudinis* obligatur. Sorores autem & fratres nullum simile, jure nat. spectato, habent inter se vinculum, vi cujus *specialiter* obligentur.

547. Neque anceps est, juxta *Navarr.* c. 14 n. 14. quod filius si profiteatur Religionem, parentibus, vel uno eorum in *gravi* necessitate supra explicata *jam constituto*, teneatur egredi, *si aliter* ei subvenire non possit. Nam ingredi non poterat obligatione subveniendi *jam contracta*, & ingressum *preveniente*. Nihilominus professio non censetur irrita: sed suspensa executio ejus, quo ad votum *paupertatis & obedientia*, donec parentibus provideat; *Joan. Major* in 4. d. 38. q. 2. cum aliis.

548. Eo autem casu, quo *gravis inopia* parentum ex improvise *supervenit* Professioni filii jam factæ, non tenetur quidem egredi, dante rationem *D. Th.* l. c. & 2. q. 101. a. 4. ad 4.: Quia per *mutatum statum* jam mortuus est mundo, & spiritali morte deobligatur a cura impendenda parentibus: sicut etiam deobligaretur per mortem corporalem.

Unde

Unde non peccat in Monasterio manens sub obedientia Prælati, parentum administratione prætermiffa, quia factus est ad eam inhabilis sine sua culpa, ex quo inopia illa parentum *nunc primum* post Professionem suam incidit. Sicut si effet conjunctus matrimonio, non deberet deserere uxorem, ad subveniendum parentibus.

549. Cura autem hoc casu spectabit ad alios propinquos, vel ad Magistratum. Si tamen velit, potest egredi obtenta licentia Prælati, ut tradit D. Thom. 1. c. & Cajetan. ad eund. tum Navarr. Commentar. 3. de Regular. n. 44. Non tamen Prælatus negans hanc licentiam egressus tenebitur de bonis Monasterii ex *justitia* subvenire illis parentibus, cum jam pateat, neque filium ipsum ita obligatum fuisse, neque idem Prælatus obligatur ad *necessario* dandam egressus prædicti licentiam in casu *supervenientis* indigentiae parentum, alioqui facile forsan Religiosis evacuarentur Monasteria, & aperiretur via libertati cum periculo jacturæ spiritus & disciplinæ regularis.

Cum tamen juxta D. Angelicum Professus hujusmodi, manendo intra claustrum teneatur curare, quantum potest per alios subvenire suis Genitoribus, consequens est, ut per leges charitatis etiam Prælatus, quantum sine Monasterii gravamine, & religiosæ vitæ dispendio fieri potest, *obligetur* non impedire suum hunc subditum in industriis *honeste* adhibendis. Atque hæc procedunt de necessitate *non extrema*: sed *minori*, in qua parens utcunque vivere, licet cum *magno incommodo* potest.

550. In *extrema* tamen parentum necessitate, si hæc aliter cessare nequeat, tenetur filius omni modo subvenire, etiam egrediendo *ad tempus* ex Religione, petita tamen Superiorum licentia, etsi
non

non obtenta. Hoc enim casu urget *absolutum* præceptum naturæ, quo filius jubetur illis *innata pietate* succurrere, ac proin obligationes juris nat. mere *hypothetica*, quales sunt, quæ oriuntur ex Professione, illam impedire non possunt quo ad egressum; manente tamen tota obligatione redeundi ad Monasterium negotio illo, cessatione extremæ parentum necessitatis, finito. *Richard. Joan. de Neap. Sylvest. verb. Religio 2. q. 7.*

§. VI.

An proximus noster habeat jus aliquod exigendi a nobis veritatem in dicendo & agendo, tanquam sibi lege nat. debitam? Et an semper hæc exhibenda sit, quin aliquando mentiri liceat?

551. **V**eritas juxta *Aristot. l. 2. Metaph.* est *adequatio rei ad intellectum*, seu conformitas actus cum objecto, & judicii ad rem judicatam. Verùm conceptus hic bene explicat veritatem in *cognoscendo*, non item in *dicendo* seu *significando*, quæ sola hic & nunc est objectum nostræ considerationis, diciturque *Veridicitas*. Ista accipitur hoc loco pro virtute, quæ procurat, ut in sermone, scriptura, gestibus aliisque signis locutioni æquivalentibus, sit veritas saltem *secundum nostram conscientiam*, seu prout nobis verum esse videtur. Veridicitatis igitur hujus naturale officium est, ut procuret conformitatem linguæ & mentis, signorum nempe externorum cum interno judicio nostro, dicente *Seneca Epist. 76. Hæc sit propositi nostri summa: quod sentimus loquamur, quod loquimur sentiamus. Concordet sermo cum vita. Ille promissum suum implevit, qui & cum videas illum, & cum audias idem est. Videbimus qualis sit, quantus sit, an unus sit. Non delectent verba vestra: sed profint.*

Cum

Cum itaque conformitas mentis nostræ cum signis & verbis Jure nat. debita sit: sequitur quod veritas, seu *veridicitas* hæc sit debita quodammo- do proximo nostro, *non semper ex parte ipsius*, sicuti Venditori ab Emptore debitum est pretium pro re vendita, & benefactori debetur gratitudo: sed debita est *ex parte nostra*, ne nos turpes simus, & ob mendacia vel illicitam veritatis suppressionem parum idonei ad vitam civilem. Nam *primo* perse- turpe est linguam a mente discedere. Deinde, sine veritate & veridicitate vita socialis commode stare nequit, Cicerone l. offic. 3. optante, *ut ex vita humana sublata sit omnis simulatio, & dissimulatio.*

Debitum itaque hoc dicendæ veritatis, si loqua- mur abstrahendo *ab omni alia obligatione*, est solum *morale*, seu ex *honestate virtutis* proveniens. In con- tractibus autem, depositione judiciali testium, sen- tentia Judicis & aliis actibus versantibus *circa in- juriam* tertii debita est *ex justitia*, eaque non mere legali naturali, quam universalem diximus: sed ex particulari, seu *proprie* dicta ac commutativa. In *jurejurando* autem debita erit *ex sola religione*, si ju- ramentum non cadat supra actum, qui sit circa ju- stitiam commutativam: Alioqui ne dum ex *religi- one*, sed etiam ex *justitia rigorosa* veritas hujus- modi adesse debet.

Ex quibus colligi potest, quod ne proximo *un- quam mentiamur*, sit obligatio *absoluta* naturalis *perfe- ctum* constituens officium, utpote proveniens ex præcepto *negativo*. Ne scilicet ille lædatur qua di- ctis, qua factis nostris. Ac proin ne proximo *men- tiamur ullo modo*, ille habet jus exigendi id a nobis, pariter ac ne illum *odio* etiam *mere interno* prosequa- mur, &c. Contra autem, ut ei veritatem dicamus, neque ille *semper* habet jus id a nobis exigendi, ne- que

que nos pro semper obligatur, ut mox constabit ex ulteriori deductione.

552. Ita explicatae virtutis hujus munus præcipuum est I.) Dirigere nos, ne quid contra iudicium mentis verbis, scriptis, aut gestibus significemus, seu *ne mentiamur*, & ad hoc obligamur *præcepto naturali*, eoque *negativo* perfecto ac absoluto semper & pro semper. II.) Patefacere iudicium mentis. Id autem alterum cum proveniat ex præcepto nat. *affirmativo*, hoc nos *non pro semper* obligat. Nam sæpe expedit mentem non aperire, sed occultare, quando id exigat *iusta causa*, & veritatis occultatio *absque mendacio* fieri potest, quid quid sit, quod alter, qui nullum jus requirendæ a nobis veritatis habet, *ambigua* locutione nostra, vel signo *in utramque partem explicabili* fallatur. III.) Virtus hæc jubet nos inquirere veritatem rei, quando aliquid absolute affirmandum, vel negandum est. Qui enim affirmat, vel negat quod ignorat, aut dubius est, ille non est verax, sed *temerarius*, cum dicta non sint conformia menti aliter sentienti. IV.) Exequi promissa: id enim necessarium est ad veritatem promissionis, quanquam ad hoc magis ex *virtute fidelitatis*, quam veritatis obligemur circa executionem promissionis extra materiam *justitiæ rigorosæ* procedentis, qualis est in contractibus, votis *realibus* acceptatis &c; in mere *personalibus* autem similibusque aliis, si *DEO* promissi sint actus: ex *Religione* simul & fidelitate, alias ex *sola fidelitate* ut plurimum obligamur. Contra autem, in actibus *justitiæ rigorosæ* non jam ex fidelitate tantum: sed ex *justitiâ* tenemur.

553. Quo etiam facilius hic explicetur pars altera quæsitæ; *An aliquando mentiri liceat*: supponendum est, quod mendacium juxta *D. Aug. in enchirid.*

chirid. c. 22. sit locutio (vel alia signi sensibiliis exhibitio) contra mentem loquentis , aliud-ve signum exhibentis , alterum fallendi causa. Sicut autem non solum lingua : sed etiam scriptura : gestu , nutu , aliave significatione quis mentiri potest , ita si non fallendi animo , seu ut sibi credatur , id faciat , mendax non est. Alioqui omnes Actores illi , qui in theatro modo Jovem tonantem , modo verum Imperatorem , Regem , Patrem , aut quidquid aliud quod non sunt , affirmant , mentirentur , imo cum id sæpius etiam juratò asserant , forent quoque perjuri , quod absit.

Triplex vero est mendacium , nempe *perniciosum* , quod profertur *animo fallendi* ut obsit. *Officiosum* , quod dicitur *animo fallendi* ut profit. *Jocosum* , quod profertur *animo fallendi* ut delectet : Nisi forte hoc proferatur in iis circumstantiis , ut neque loquens intendat quatenus suis dictis fides ab aliis adstruatur , & audientes persuasi sint eum *non serio* : sed mere joci gratia quidpiam affirmare vel negare , ut patet jam in exemplo de personis scenam theatrallem agentibus.

554. Circa *licentiam mendacii* varia sunt Protestantium Naturalistarum devia & invia , quæ eruditus risum movere , rudibus scandalum præbere possunt. Et in primis *Hugo Grotius* de J. B. & P. l. 3. c. 1. §. 17. n. 3. ac 4. cum Theologorum Catholicam de mendacio doctrinam *perversam* & scandalis plenam imperite compellasset , volens ex sua protestantica penu , homine Christiano digniorem moralem depromere , in hæc quæ sequuntur delapsus est absurda.

Mendacium enim ille l. c. §. 11. 1. constituit in *repugnantia cum jure existente ejus , ad quem sermo dirigitur* , ex hac sua definitione infert , non esse mendaci-

dacium, si certum sit, eum, ad quem mendax sermo dirigitur, læsionem non ægre laturum. Imo nec fore mendacium, si vita innocentis aliter servari non possit, nisi mentiari. Tanto minus (ait) in hostem mendacium committi posse, quia hic non habet jus ut cum ipso in veritate procedamus. Principibus quoque, Rectoribus, aliisque Magistratibus plenam mentiendi licentiam tribuit propter bonum publicum. Nihilominus §. 15. *ibid.* negat eandem DEO, dicens: DEO tamen quanquam jus summum in homines habenti non convenire mendacium, recte agnoscit Plato. Dein omnibus Judicibus præscribit regulam, ut mentiantur, si velint a reo veritatem extorquere. Pro confirmatione vero hujus doctrinæ adducit axioma apud Hispanos (ut ille ait, seu verisimilius fingit) communiter receptum: **FAC MENDACIUM, ET ERUES VERITATEM.** Quod ipsum probat ex Platone l. 3. de Republ. dicente: *Republicam administrantibus præcipue si quibus aliis MENTIRI convenit, vel hostium, vel civium causâ ad civitatis utilitatem.* Propter hanc solam publicam utilitatem concesso omnibus Superioribus, Præfectis, & Officialibus mentiendi privilegio, negat illud competere subditis eorum privatis, cum ad hos publicæ utilitatis procuratio ex officio non spectet. Hæc est Hugonis Grotii Moralis doctrina.

Jam vero Patruelis ejus *Guilielmus Grotius* de princ. J. N. c. 4. n. 7. ait: Sicut fornicationem simplicem ita & mendacium non jure nat. verum sola lege Evangelica ac positiva prohiberi.

Puffendorffus autem l. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 16. *Weberus* de J. N. & G. l. 4. c. 1. §. 9 *Kemmerichus* Jurisprud. divin. l. 2. c. 8. n. 41. ex principiis *Lutheri* audacter docent, *mentiri ob bonum finem, singulare virtutem & prudentiam esse.* Ratio eorum est, quia

si ob bonum finem mentiaris, proximus non læditur, ac proin non est *repugnancia cum jure existente ejus, ad quem sermo dirigitur*: itaque formale mendacium hoc facile justificatur, cum profit, & non noceat proximo.

Hi tamen Naturalistæ *omnem restrictionem*, etiam *non pure mentalem* inter *impias opiniones* rejiciunt, ut videre est in notis Ziegleri ad Gros. l. c. §. 17. & apud Rivet. in explicat. Decalog. tum apud Puffendorffium loc. cit. Sed qua doctrinæ consequentia; siquidem juxta hujusmodi Theosophos permissum est licite mentiri ob bonum finem, cur non etiam, imo cur non potius uti *restrictione non pure mentali*, si id justa causa permittat, præsertim cum hac ratione veritas occultari possit citra mendacii turpitudinem? Verum jam ommissis Protestantium hac in parte commentis & commentariis:

§. VII.

Statuitur decisio contra mentiendi licentiam,

555. **D**icendum est, *omne mendacium etiam officiosum, vel jocosum, pariter ac restrictionem pure mentalem* ita prohiberi lege nat. ut nihil horum *unquam* possit esse licitum, utpote *intrinsece* malum consistens in abusu loquelæ & signorum contra naturalem institutionem ac finem. Cum enim I.) locutio aliæque signa non sint data nisi ad exprimendum judicium mentis, eo casu quo quis mentitur, utitur illis contra judicium mentis, ita ut sit dissensio inter mentem & linguam, quod enim lingua affirmat, mens negat, ac vicissim: Atqui hoc *per se* turpe est in uno eodemque homine; si inter internum judicium & exteriora signa tanta reperiatur contradictio.

II.) Directe repugnat veracitati ac veridicitati Divinæ: ac proin DEUS qua sapientissimus Auctor &

& Gubernator naturæ humanæ non potuit mendacium illud necessario & absolute non prohibere. Et quamvis forte responderi posset, veracitatem ac veridicitatem Divinam esse perfectiones DEI *absolutas*, vi quarum soli ejus actus divini *qua sales* desumunt suam infallibilitatem ac veritatem, non item actus quoque creaturæ rationalis eisdem divinis perfectionibus metiendos esse. Nihilominus stat firmum ratumque, omne mendacium etiam officiosum esse *absolute & necessario* lege nat. prohibitum propter prædictam repugnantiam. DEUS enim condidit hominem ad perfectiones suas manifestandas omnes illas, quas homo pro viribus naturæ suæ assequi, ac in se manifestare potest: atqui veracitatem ac veridicitatem potest assequi & in se manifestare, conformando verba menti, & hanc verbis, pari ratione ac actus justitiæ suæ potest exercere, & per eos manifestare in se perfectionem Divinæ justitiæ, prout homini eam assequi & imitari possibile est.

III.) Quo etiam facit, quod mendacio non minus *jocoso* ac *officioso* decipiatur proximus, unde lædit & offendit amicitiam, ac politicam conversationem, illudendo illi quem alloquitur. Nec refert, quod ita mentiens suspicetur proximum non ægrè laturum hanc læsionem: Nam *contra est*, quod hoc casu licet forte non derogaret juri alterius cui mentitur, adhuc tamen contravenit propriæ obligationi, qua tenetur ex *sua parte* conformare verba menti suæ, ne sit *turpis* aliter loquendo quam sentiat, uti liquet ex n. 551.)

IV.) Imo si mentiri vel semel tantum liceret, non posset Respublica humana ulla quiete & vitæ socialis felicitate frui. Cum enim per loquelam, scripturam, ac signa exteriora omnia commerciâ & deliberationes humanæ fieri soleant, nullus ho-

minum pactis, promissionibus, contractibus etiam juratis fidem adstruere vellet; prudenter enim vereretur, ne promissor ille, vel contrahens utatur jure suo a *Grotio* & aliis Protestantibus sibi concessio, ac mentiatur. Id autem nisi Auctor naturæ humanæ ejusque Gubernator DEUS *necessario* prohiberet, non satis provide eam gubernaret. Utpote qui præciperet hominibus mutuam amorem, & obligaret eos ad beatitudinem naturalem procurandam, non prohiberét autem, imo positive concederet licentiam mendacii, quo amor socialis evertitur, quies publica turbatur, & naturali felicitati obtinendæ insuperabilis obex opponitur. Recte proin ille naturalem legem declarat *Sap. I. v. II. Os quod mentitur, occidit animam.*

556. Nec juvat Adversarios auctoritas *Platonis*, & quorundam Græcorum, quibus illi in puncto licentiæ mendacii majorem fidem adhibent, quam naturali demonstrationi, imo & S. scripturæ legem nat. exponenti, sapientissimisque juxta ac sanctissimis Viris, uno ore cum Catholica Ecclesia contrarium docentibus. Nam *contra* est, quod ut ait *Sab. l. 2. enodat. 4. Græci, genus hominum in mendacia propensissimum est.* Imo ipse Gentium Apostolus ad *Tit. I. v. 12.* dicit: *Cretenses semper mendaces,* adeo ut jam jus civitatis obtinuerit vulgare illud: *Græca fides nulla fides.* *Platonis* igitur & aliorum Græcorum a Protestantibus pro mendacii licentia adducta auctoritas & testimonia, non sunt testimonia: sed splendida mendacia.

Quod liquet ex ipsomet *Platone*, qui sibi ipsi non conitat. Uti enim loc. cit. adduximus ex *Grotio*, Plato Principibus & Magistratibus asseruit jus mentiendi pro bono publico, ille tamen dicto *libr. 3. de Republ.* negat hanc illis licentiam, solis autem Medicis eam competere putat dicens: *Mendacium*

conce-

concedendum est Medicis, aliis vero minime; quid igitur Protheus hic omnes in partes versatilis ethniscus probat? plane nihil, præterquam quod ludat & decipiat incautos Scriptores protestanticos. Qui etiam verba S. scripturæ præsertim ex Gen. c. 27. de Jacob & Rebecca matre, eum pellibus caprinis involente, ad suam moralem confirmandam perverse trahunt; nec melius loc. cit. adducunt testimonium ex D. Augustino. Hic enim Doctor libr. contra mendac. c. 10. tr. 4. post init. non dicit Jacob & Rebeccam licite fuisse mentitos propter bonum finem: sed potius absolute negat fuisse id mendacium, ubi ait: Jacob quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter & fideliter attendatur, non est mendacium: sed mysterium, alioqui omnes allegoriæ, imo & Salomonis, ac ipsiusmet Christi Domini parabolæ, tum ipsa etiam sanctissima veræ Christianæ Ecclesiæ Sacramenta forent mendacia.

Simili sensu loquitur D. Chrysof. in fin. I. 1. de sacerdot. & homil. 32. ac 53. in Genesim, ubi non mendacium laudat, prout erronee imponit ipsi Grot. loc. cit. sed prudentem rerum divinarum occultationem sub terminis ambiguis, ne injusti aggressores facile intelligerent, a Rahab factam encomiis prosequitur. Quanquam si Naturalistæ illi etiam aliquem e SS. Patribus adducerent testem, qui aperte docuerit licere mendacium formale ob magnam utilitatem proximi, vel Reipublicæ: auctoritas hæc nihil evinceret contra universalem Ecclesiæ doctrinam, in lege nat. ac S. scriptura fundatam, ut deducit D. Aug. libr. de mendacio c. 5. 6. 7. & seqq. ac Hieronym. apolog. 1. contra Ruffinam, arguens Origenis hac in parte errores, & ejus sequacium.

Videri potest in hac materia Sixtus Senensis annot. 89. & 107. qui etiam cum aliis piis ac eruditis

Viris docet, plurimos ex antiquis scriptoribus non esse intelligendos unquam docuisse licentiam *mendacii* formalis & *proprie* dicti, sed potius de aliqua limitatione, seu restrictione mentis, *ambiguam* *exteriorem* *significationem* habente; qua interdum licite occultari potest veritas, ita ut alter qui eam *requirendi* *jus* *non* *habet*, mere *per* *accidens*, & ex defectu sui intellectus, malaque verborum aut aliorum signorum perceptione decipiatur.

Quæ vero momenta e naturali jure petita probarunt nunquam licita esse mendacia formalia & proprie dicta, eadem ipsa probant restrictionem *pure* *mentalem* nullo casu esse licitam, cum sit id ipsum formale & proprie tale mendacium, siquidem ex *mere* *interna* illa restrictione, audiens nullo modo, ac nulla humana prudentia devenire in notitiam potest, quod verba loquentis *aliquo* saltem sensu conformia sint menti. Ac proin in restrictione pure mentali imbibitur tota deformitas mendacii. Mendacium enim nil aliud est, quam *locutio* *disformis* *menti* *loquentis*, *animo* *fallendi* *prolata*: Porro talis est locutio illa *mere* *interne* limitata. Hæc igitur æque repugnat fini locutionis humanæ & commercii, sinceritatem, ac veracitatem æque destruit, ac mendacium. Prout etiam liquet ex propositione 26. 27. & 28. ab Innoc. XI. damnatis. Et quamvis *aliquo* *casu* proximus noster non habeat jus exigendæ veritatis, non tamen inde sequitur nos posse mentiri, & uti restrictione *pure* *mentali*, si alia sensibilis seu non pure mentalis nobis tunc non occurrat: quia mendacii turpitudinem non ex jure tantum proximi constat esse desumendam, sed ex oppositione cum fine loquæ, & aliis quæ a n. 555.) adduximus.

ARTICULUS IV.

De Officiis ex iustitia commutativa, ac dependent
ter a nostro facto, promissione, contractu de-
scendentibus, seu de obligationibus perfe-
ctis hypotheticis.

S U M M A R I U M.

557. &c. Officia perfecta hypothetica non sunt ad
Jus Gent. referenda.
559. Differentia inter officia perfecta hypothetica &
absoluta.
560. Ex non observato officio uno potest oriri obligatio
nova restitutionis.
561. Obligaciones status adventitii referuntur ad offi-
cia hypothetica.
562. Ex hypotheticis officiis infertur lex nat. hypothe-
tica, seu limitata.
563. Discrimen inter Justitiam commutativam & uni-
versalem.
564. &c. Justitia universalis exponitur.
568. &c. Explicatur Justitia particularis seu commu-
tativa.
571. &c. Justitia distributiva est etiam particularis?
sed differt a commutativa.
574. Ex Justitia commutativa oritur obligatio necessaria,
vel voluntaria.
575. An oriatur nat. obligatio ex promissione & pacto?
576. &c. Quid sit simplex propositum, promissio, pollici-
tatio, pactum?
580. In dubio promissio censetur facta ex sola fidelitate.
581. Deciduntur casus, in quibus nat. obligatio oritur
ex promissione &c.
582. &c. Promissio ut obliget, debet esse manifestata &
acceptata.

585. *Promissio ob turpem causam non subsistit ante opus.*
586. *&c. Illa opere turpi patrate obligas ad solvendum promissum.*
591. *Contractus talis ab initio non absolute fuit nullus Jure nat.*
592. *&c. Qualis culpa de Jure nat. prestanda sit ex male gesto Officio, dato consilio &c. ?*
598. *&c. Praebens consilium ex crassa ignorantia &c. tenetur ad restitutionem.*
601. *Que culpa de Jure nat. prestanda in contractibus. &c.*
602. *Exponuntur & limitantur regula circa culpas in contractibus.*
603. *Qui debuit cavere culpam in contractu, & non cavuit, tenetur in conscientia.*
604. *Exponitur status questionis in casibus particularibus, commodati &c.*
605. *Adducitur negativa opinio cum suis fundamentis.*
606. *Et illi contraria affirmativa communior Naturalistarum contra commodatarium.*
607. *&c. Momenta affirmativæ sententia afferuntur.*
609. *&c. Rationes negativæ opinionis solvuntur.*
612. *Statuitur sententia media circa culpam juridicam in pactis de Jure nat. prestandam.*
613. *Hac opinio media satisfacit commodanti & commodatario.*
614. *Per eam conciliantur due priores sententia sibi contraria.*
615. *Ut proin Commodatarius ex culpa mere juridica in conscientia ante sententiam obligetur, sufficit simplex commodantis requisito.*
616. *Afferretur ratio, cur de reliquis in specie contractibus non tractetur in hoc Jure nat. opusculo.*

617. Occurritur crisi aliorum Naturalistarum, cur interdum textus Juris positivi adhibeantur in explicandis obligationibus naturalibus, & praesertim ex contractu & pacto, damno ve dato convenientibus &c.

§. I.

An obligationes naturales hypotheticae ad Jus Gentium sint referenda?

557. **S**unt qui cum Grotio & Thomasso omnia officia ac obligationes naturales hypotheticas, etiam eas, quæ ex consensu, pacto, promissione, contractu proveniunt, ad Jus Gentium relegant, ea persuasi ratione: quod *dominiorum divisio Gentium jure fuerit introducta*. Unde etiam communiter aliis displicentem, ac supra hic n. 40.) rejectam a nobis Juris naturalis divisionem in *primævum & secundarium*, seu *Gentium factò* introductum, ab earundem tamen Gentium positivo jure distinctum arbitrarie commenti sunt.

Nullo tamen fundamento nixam persuasionem hanc evidens doctrinæ eorum inconsequentia refellit. Quamvis enim dominiorum divisio Gentium jure introducta fuerit, & contractus aliqui originem suam eidem debeant; obligatio tamen naturalis standi pactis & contractibus immediate oritur *ex justitia commutativa*, & refertur ad officia naturalis juris *perfecta hypothetica*, ut patet sub n. 466.) Nec Grotii sequaces dissentiunt, qui cum communi aliorum fateri coguntur: non ex rerum proprietate actu habita & possessa, aut earum divisione; sed ex consensu legitime facto & acceptato, materięque capacitate naturale oriri vinculum; quippe obligatio naturalis servandi pacta & promissiones *per se* non dependet a rerum da-

minio. Si enim Religiosus nihil proprii habens, aut quisvis alius eo pauperior, debito modo promittat alteri operam suam in quopiam præstandam, acceptatione promissarii secuta, obligatur jure nat. implere promissum, quin obstet rerum proprietas, qua ille caret. Eadem ratione *debitor ad incitas redactus* obstringitur adhuc suo creditori in eventum, si quando *ad pinguiorem fortunam* venerit. Demum nobilissima pars Jurisprudentiæ naturalis consistit in recta expositione obligationum, quæ ex justitia commutativa proveniunt, ab harum enim practica peritia & observatione pendet vitæ socialis, ac commercii humani felicitas, quæ non ex jure Gentium positivo, sed ex naturalis legis directione *præcipue ac primario* derivatur.

558. Nec refert, quod obligationes hæc sint *hypotheticae*. Nam hypothesis hæc id solum denotat, quod obligatio v. g. implendi contractum emptionis-venditionis non sit coæva & communis toti generi humano: sed nunc in tempore advenerit contrahentibus, & desinere possit, si aut contrahentes ipsi consentiant, aut jus positivum illam rescindat. Non autem id etiam inde sequitur, quod illa minus obstringat quam lex nat. *absoluta*, & quod ideo ad Jus Gentium sit remittenda. Omnes enim *perfectæ* obligationes *hypotheticae*, quæ ex contractu oriuntur, sunt rigorosissimi juris nat. utpote fundatæ in justitia commutativa, & referuntur ad generalia principia, *nemo sine causa ledendus: jus suum cuique tribuendum* &c. Ob hæc igitur aliave momenta de prædictis officiis ex *consensu* ortis hoc loco tractabimus: de *dominii divisione*, ac *status adventitii officiis* acturi in II. Parte de *Jure Gent.*

§ II.

Quid sit discriminis inter officia & obligationes naturales ex facto humano provenientes, & eas quæ cum homine ipso oriuntur? Dein quid rei sit *Justitia universalis, ac particularis*?

559. **D**esideratum discrimen facile colligi poterit quæ ex definitione officiorum ope nostri, vel alieni facti sive consensus, descendunt; quæ ex distinctione inter *justitiam commutativam & generalem* seu legalem naturalem. Officia enim seu obligationes ex consensu aut facto nostra vel alieno provenientes dicuntur *hypothetica*, seu ex hypothesi certi status hominis, vel facti, puta: ex promissione, contractu, successione, legato, aut delicto ortæ. Et hujusmodi obligationes spectant non nullæ ad *justitiam commutativam*, uti sunt procedentes ex contractu, promissione *ob causam facta*, item ex delicto *voluntario*, qualia sunt furta, homicidia, &c. Tales enim obligationes sunt *rigorosa*, & inducunt restitutionis, seu compensationis *vinculum*. Non nullæ vero obligationes referuntur ad *justitiam naturalem universalem*, sive legalem. Ejusmodi sunt promissiones *pure lucrativa* non provenientes ex titulo oneroso: sed ex sola *fidelitate*, aliave virtute morali aut religione, qualia sunt *vota mere personalia*, promissiones *pure gratuita & liberales*, ac similes alii actus qui non proveniunt ex *justitia rigorosa*. Ad *hypothetica officia* referuntur etiam illa, quæ oriuntur ex inito certo *statu*, v. g. matrimoniali, herili &c.

Contra autem, officia & obligationes *cum ipso homine orta* sunt *absoluta*, eo quod ante promissionem, consensum, aliudve nostrum vel alienum *factum*, quemadmodum toti generi humano *communes* sunt, ita & nobis propriæ, v. g. non esse

blas.

blasphemandum, pejerandum, mentiendum &c. de quibus egimus a n. 260. § 466.)

560. Obligationes hæ licet *absolute* sint, quatenus prohibent e. g. mendacium, adulterium, injustam occisionem & alia objecta, erunt tamen *hypothetica*, quatenus ex hypothese facti mendacii perniciosi, homicidii, alteriusve delicti voluntarii oritur novum vinculum adstringens ad præstandam restitutionem, aut damni dati compensationem: Hac tamen manente differentia; quod obligationes *absolute* naturales sive *affirmative*, sive *negative*, ne quidem Divina auctoritate, quamdiu genus humanum existet, cessare, vel *in se ipsis* intrinsece immutari possint: bene vero *hypothetica*, quas sive privato partium consensu, sive Magistratus, legisve positivæ dispositione mutari, ac propter immutatam materiam legis naturalis desinere posse nemo ambigit.

561. Ad *hypothetica* item sub lege nat. *universalis* contenta officia reducuntur omnes illæ obligationes, quæ ex hypothese *status adventitii*, aut cujuscunque *facti humani* oriuntur, adstringendo hominem ad exercitium, vel omissionem alicujus actus propter circumstantiam aliquam advenientem. Ita v. g. *nuditas* in statu *primigenio* naturæ humanæ, ante peccatum Adami & Evæ certo fuit permessa. Illa tamen ex hypothese peccati Protoparentum nostrorum, & inde ortæ rebellis concupiscentiæ, propter periculum scandali & incontinentiæ prohibita est jure naturali *hypothetico*, non prohibenda alias, si durante statu naturæ integræ status hominis *primigenius* non fuisset *moraliter* immutatus, utpote quo ita durante integro ac innocente nullum ex nuditate scandali fuisset periculum, sicut nullum fuit tempore illo intermedio, quo post sui creationem Protoparentes nostri vixerant *nudi* ante prævaricationem.

562. Ita autem ex *hypotheticis* officiis & obligationibus naturalibus, occasione variarum circumstantiarum mutati status, vel accedentis facti alicujus humani oriri solitis, recte infertur lex naturalis *hypothetica*, seu *limitata*. Hæc enim cum non sit cum ipso homine orta, eique congenita, neque *communis toti generi humano*, qualis est de non blasphemando, mentiendo &c. hinc non est etiam *absoluta*: sed pendet præcise ab hypothese, nempe si hæc, vel illæ circumstantiæ materiam legis nat. constituentes vel eam immutantes adfuerint, ut patet jam *in nuditate* olim permessa, nunc prohibita &c.

Imo liquet id ipsum etiam *in homicidio*. Licet enim verum sit, quod homicidium non aliter lege nat. sit prohibitum, nisi *qua injustum*, qualis prohibitio spectat ad jus nat. *absolutum*. Nihilominus illi Naturalistæ, qui legem nat. hypotheticam, & inde provenientes obligationes limitatas admittunt, ad instantiam de homicidio respondent: homicidium *qua injustum*, esse quidem jure nat. *absolute* prohibitum, & id spectare *ad generalia principia* legis naturalis, omnem injustitiam *absolute* sine ulla hypothese & limitatione prohibentia: Verumtamen, quando id homicidium *justum* vel *injustum* dicendum sit: id spectat ad jus nat. *hypotheticum*, & ad conclusiones, quæ *mediate* solum & *remote* ex primis generalibus nat. principiis inferuntur. Illud proin homicidium, sive aliud objectum, non obstante lege naturali aliquid *in thesi* ac *generaliter absolute* prohibente, vel præcipiente, adhuc *in hypothesis* & casu particulari, propter alias *circumstantias*, licitum vel illicitum esse potest. Ita docente D. Th. quodlib. 9. a. 15. Sunt quaedam actiones *qua absolute* considerata deformitatem, vel inordinationem quandam important: *qua tamen aliquibus circumstantiis ad-*

veni-

venientibus bona efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere. &c.

Ex quo manifestum est etiam Angelicum Doctorem distinguere inter obligationem naturalem absolutam & hypotheticam, seu per certas circumstantias limitatam, & sentire, quod obligatio quidem naturalis generica in abstracto, ac independenter a casu particulari spectata sit absoluta, seu non se referens ad circumstantias particulares; practice tamen considerata quo ad circumstantias actus, in sua specie infima, non a Jure nat. absoluto: sed ab hypothetico determinanda, & ejus ope interdum explicanda sit.

563. Quod vero alteram discriminis partem concernit, scilicet, quid discriminis sit inter justitiam commutativam, & universalem, seu legalem naturalem; sciendum est: Justitia in genere, abstrahendo a quatuor ejus speciebus, nempe legali, vindicativa, distributiva, ac commutativa, definitur esse Virtus moralis observativa per se juris alicujus. Cum autem homo in aliorum societate vivens dupliciter obligari possit, vel tanquam pars ad partem, civis nempe ad civem, vel tanquam pars ad totum, civis scilicet ad communitatem: Hinc duplex jus dicitur, & consequenter duplex justitia, docente Arist. l. 5. Ethic. c. 1. una generalis seu universalis, per quam quisque reddit, quod quomodocunque justum est, ac debitum Reipublicæ, cujus ipse pars est, vel ejus supremo Domino, aut unicuique concivium. Altera justitia particularis, per quam quis reddit unicuique quod suum est, at non quomodocunque, sed proprie ac rigorose debitum & justum. Hæc duæ justitiæ species præ aliis nostrum hic & nunc forum concernunt, suntque sigillatim exponendæ.

564. JUSTITIA UNIVERSALIS, seu generalis ac legalis dicitur: quia omnes virtutes morales

les in se comprehendit tanquam causa universalis, hoc est, quatenus reliquis virtutibus ipsa imperans earum actiones ad Reipublicæ prosperitatem dirigit ac refert. Sicut enim *charitas* secundum se spectata, peculiaris & ab aliis distincta virtus est, comparata vero ad virtutes reliquas, quarum operationes dirigit, ut propter DEUM exerceantur, quasi omnium virtutum forma est & virtus universalis, utpote perfectio & adimpletio totius legis. Ita etiam *justitia legalis naturalis*, secundum se quidem particularis, atque ab aliis distincta virtus est, quia peculiarem rationem honestatis & laudis obtinet, quatenus per eam quisque recte & debite se gerit erga Rempublicam ejusque Principem & membra: Eadem tamen dicitur, & est *universalis*, seu generalis *justitia* comparata ad alias virtutes, quarum actiones *precipue & primario* ad Reipublicæ sive alicujus particularis, sive universalis, nempe ad totius Generis humani prosperitatem dirigit.

565. Atque hac consideratione *justitia hæc* dicitur *virtus perfecta*, qua una in se virtutes continet omnes, dicente *Aristotele* l. c. cap. 1. Ubi etiam ille eandem virtutem, quam *communem*, seu *generalem* appellaverat, novo nomine *LEGALEM* vocat. Quia versatur circa legem; seu *justum quodvis legitimum*, uti interpretatur *D. Th.* 2. 2. q. 58. a. 5. Nam in Republica legibus bene constituta (qualis componitur ex toto genere humano legibus natura circumscripto) omnia omnium virtutum officia, licet non qualibet sub rigorosa & eadem obligatione, præcipiuntur, scilicet, ut ait *Angelicus* loc. citato: *Et ca, qua ad virum fortem pertinent, ut non deserere locum in acie, non fugere, non arma abjicere: Item qua sunt temperantis, ut non committere adulterium, non libidine uti: Etiam qua sunt mansueti, ut non pulsare,*
non

non convitia dicere : Et in ceteris idemmodum virtutibus , atque vitiis , illa jubens , hac vetans.

566. In hac quoque significatione nomen *Juris* accepit Ictus in l. *Justitia ff. de J. & J.* dum ait : *Juris* (id est *Justitiæ legalis*) *præcepta sunt honeste vivere , alteram non ladere , suum cuique tribuere.* Respublica enim quælibet triplici Jure nititur , scilicet *naturali equitate , scripta lege , & consuetudine vetusta* , ut colligitur ex l. 2. ff. *de aqua pluvi. arcend.* In sacris quoque literis frequentissima est usurpatio *Justitiæ* pro quovis virtutis moralis actu & opere , quatenus per id divinæ legi ac voluntati *quomodo-
cunque* præcipienti conformamur , pariter ac si observemus *leges positivæ mere humanas* , dicimur satisfacere *Justitiæ legali* , quæ tamen alia non est , quam *naturalis universalis* , omnem virtutem moralem , atque adeo etiam obedientiam legitimis Magistratibus humanis , eorumque legibus exhibendam præcipientis.

567. Ne tamen quis putet se nimis gravatum præceptis naturalibus , eo quod *Justitia universalis* continet sub se omnem virtutem & actum *quomodo-
cunque justum ac debitum* , duo hic notanda sunt. *Primo* , quod dictum jam sit a n. 73. ac seqq.) non omnes virtutes , nec omne justum *necessario* præcipi a lege nat. sed id solum quod certo vel evidenter fundatur in naturali *necessitate* , prout id a num. cit. deduximus. Demum *secundo* , ex doctrina *Suarezii* probavimus hic supra n. 140.) Nullam esse obligationem in conscientia ex quibuscunque legibus etiam *positivis* proveniente , quæ non sit saltem *aliquomodo effectus legis naturalis* , ac consequenter *omnis obligatio* quæ oritur *undecunque* in conscientia , spectat ad *Justitiam* hic explicatam *Universalem* seu *legalem naturalem* : verum hæc assertio *ibid.* cum hac limitatione procedit , quod obli-
ga-

gationes ex legibus mere positivis aliisque similibus causis provenientes solum remote ac mediate reducuntur ad legem nat. ejusque justitiam universalem; directe vero & immediate ac per se spectant ad legem positivam, & hæc sola censetur violari, quoties quis mere humanas sanctiones transgreditur. &c.

568. *JUSTITIA PARTICULARIS* definitur ab Ulpiano in l. 10. ff. de J. & J. dicente: *Justitia est constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi, seu juxta Aristotelem 5. Eth. c. 2. Justitia est habitus, secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit.*

Ad proprietatem vero *Justitia particularis* tria hæc omnino sunt necessaria. I.) Ut sit ad alterum simpliciter. II.) Ut versetur circa proprie ac rigoroſe debitum. III.) Ut reddat ad æqualitatem. Hinc juxta Philosophum 5. *Eth. c. 6.* inter Patrem & filium, dominum ac servum, maritum & uxorem non est justitia ac justum proprie, & simpliciter: sed tantum secundum quid, & per similitudinem; diciturque justum cum limitatione hac: *paternum, herile, Oeconomicum.*

Nam *justitia particularis* tendit ad alterum, id est diversum ab operante: & justum particulare versatur inter partes, quæ exæquari possunt: Atqui filius non omnino est diversus a patre, sed est aliquid patris, sicut fructus & portio decisa ex patre, ut ait *Arist. 8. Eth. c. 11.*: Igitur tam commoda quam incommoda filii familias in patrem redundant, ac vicissim. *Servus* autem, sive mancipium, est possessio, & veluti instrumentum domini sui, quare quidquid acquirit, domino acquirit. *Uxor* demum in iis rebus, quæ ad conjugii societatem, familiaræque administrationem spectant, censetur veluti unum corpus, sive una caro cum marito. Ad hæc, filius parenti non potest reddere æquivalens:

nec servus domino æquari potest, quatenus enim est, domini sui possessio & proprietas est. Uxor tamen marito ferme æqualis est, utpote in familiæ administratione ejus socia: in jure autem conjugii omnino par. Quapropter recte dixit *Aristoteles* 5. Eth. c. 6. *Justum æconomicum magis ad proprietatem justii accedere, quam herile ac paternum.*

569. His tamen ita explicatis addendum est.

I.) Quod licet *justum paternum* recedat v. g. a proprietate justii, quod attinet ad æqualitatem inter diversas personas statuendam, non tamen quoad *rationem debiti*, imo majus *debitum*, arctiorque obligatio est *pietatis*, sive *justitiæ* patris erga filium, & vicissim, quam sit *justitiæ civilis* & simpliciter dictæ. Gravius enim censetur deliquisse filius, si in patrem impius & contumeliosus sit, quam si in alium civem injurius. II.) Quod *Aristoteles* dixit de pietate filii erga parentem: deficere nimirum a proprietate veræ justitiæ, idem nos dicere debemus de *virtute Religionis* erga DEUM. Licet enim in nobis reperiatur perfectissima ratio debiti erga DEUM, non tamen æqualitas, neque perfecta distinctio civilis, cum DEI opus simus, atque possessio, eique æquivalens reddere haud possimus; *D. Th. 2. 2. q. 80. a. 1.*

570. Nihilominus communior sententia, juxta quam respondimus a n. 302.) admittit in homine erga DEUM justitiam etiam rigorosam commutativam, saltem quo ad aliquos actus præceptos, licet non etiam quo ad mere *supererogatorios*, immediate ex pure liberali erga DEUM animo provenientes, de quibus solis intelligenda est, in contrarium adducta *D. Thomæ* doctrina. Neque etiam obstat defectus æqualitatis. Quia licet creatura rationalis non possit ponere hanc æqualitatem in *ratione entis*, cum jure æqua-

æqualitatis divino ; potest tamen adhuc in *ratione debiti* , quod exigitur a jure divino.

§. III.

Ad quam particularis Justitia speciem referantur obligationes naturales hypothetica, & an semper oriatur ex illis vinculum restitutionis ?

571. **D**Uæ sunt species Justitiæ *particularis* , teste Aristotele 3. *Eth. c. 2.* scilicet *justitia commutativa* , & *distributiva*. Illa constituit *justum inter partes* omnino distinctas , secundum æqualitatem rei datæ ad rem acceptam , & dicitur *commutativa* , non ideo , ac si illi , inter quos exercetur , debeant omnino quidpiam inter se commutare. Nam inter donatorem & donatarium nulla est commutatio , qui tamen rem absolute *donatam* & *traditam* si absque legali causa invito donatorio eripiat , lædet justitiam commutativam , quam etiam exercebit fur restituendo rem ablatam , etsi inter eum & rei ablatæ dominum nulla commutatio intercesserit. *Commutativa* igitur appellatur ex eo , quod ut *plurimum* detur inter eos , qui sua bona secum commutant.

Jam vero *distributiva* justitia constituit *justam inter totum & partes* , secundum æqualitatem proportionum , atque ideo nomen *distributive* fortitur ; occupatur enim in distributione communium bonorum , scilicet dignitatum , officiorum &c. quæ in Republica vacantia , vel abundantia partibus Reipublicæ , pro cujusque statu ac merito distribui debent.

572. Hæ tamen duæ species Justitiæ distinguuntur inter se , utpote non *univoca* : sed *analogæ*. Communis enim ratio & proprietas Justitiæ *particularis* magis & regularius reperitur in *commutativa* , quam in *distributiva*. Tum quod illa *proprie* sit ad alterum ,

seu ad personam distinctam: *distributiva* vero non omnino ad alterum; sed *totius ad partem*, pars autem non adæquate a toto distinguitur: Tum quod illa respiciat *jus strictum*, seu proprie dictum *debitum*, *distributiva* autem respicit *jus ac debitum late acceptum*. Strictius enim & magis proprium jus quisque habet ad petendam rem sibi *debitam* v. g. *ex contractu*, quam habeat aliquis præcise quia *dignior est inter alios*, ad petendam dignitatem, vel beneficium. Hinc major est injuria, per quam *commutativa* justitia violatur, utpote quæ *sola* obligationem restituendi parit.

573. Demum justitia *commutativa* respicit *medium rei simpliciter*, nempe perfectam & *arithmetica* æqualitatem, inter quantitatem rei acceptæ & rei datæ. Justitia vero *distributiva* respicit *medium proportionum*, seu æqualitatem *geometricam* inter proportionem & proportionem: Ut scilicet eadem sit proportio inter res quæ distribuuntur, ac est inter conditiones personarum, quibus fit distributio. Exempli gratia: est aliquid distribuendum secundum dignitatem personarum; si itaque is, cujus dignitas est ut *duo*, accipiat 3. aureos, is cujus dignitas est ut *quatuor*, accipiet 6. & ille, qui dignus est ut *octo*: accipiet 12. aureos &c. ita supputante Aristotele *l. 5. Eth. c. 3. & 4.*

574. Jam ita explicatæ Justitiæ *commutative* duplices sunt commutationes, & inde ortæ *obligationes*. Aliæ *voluntaria*, quæ mutuo contrahentium consensu constituuntur. Aliæ *necessaria*, quæ factum ipsum consequuntur independentem a contractu, tales sunt quæ oriuntur v. g. ex delictis, per quæ alteri invito damnum injustum infertur *furto*, *detractione*, *homicidio*, *incendio* &c. Tales etiam sunt obligationes ortæ ex re aliena bona fide *accepta*, aut *inventæ*, quoties devenitur in *notitiam*

tiam domini, neque præscriptio adhuc debite intercessit, &c. Ubi notandum est, quod obligationes *voluntariae* sint & dicantur tales solum *in fieri*, seu a principio, & tunc dum fiunt, postquam vero factæ seu contractæ jam fuerint, hæ quoque erunt *aliquomodo necessariae*, juxta axioma: *Contractus initio sunt voluntatis: ex postfacto necessitatis*. Ex utraque autem obligatione hac proveniunt officia seu obligationes *hypothetica perfecta*, & restitutionis vinculum, quod an etiam oriatur ex *quavis promissione*; sequens quæstio edocebit.

§. IV.

An, & quando obligatio naturalis oriatur ex promissione, vel pacto?

575. **Q**uo solidius concludi possit naturalis obligatio ex aliqua promissione, refert distinguere inter terminos, qui in resolutione hujus quæsitæ confusionem quandam parere possent. Præ aliis autem sciendum est, quod hæc *quatuor* inter se differant, nempe: *simplex propositum, pollicitatio, promissio gratuita seu simplex, & promissio ex causa*. *Simplex enim propositum, seu deliberata voluntas dandi, donandi, vel agendi aliquid in alterius favorem, obligationem non parit*. Quia dicente *D. Thoma. 2. 2. q. 88. a. 1. Conceptio boni propositi non firmatur ex animi deliberatione, nisi promissione deliberationem consequente*. Et ibidem: *Ille qui solum proponit, nondum aliquid facit*. Ratio quoque est: Quia circa rem alteri aliunde indebitam propositum hoc est tantum quædam *vellitas*, quæ ad obligationem inducendam sufficere nequit. Ad actum enim aliunde indebitum, & nullo jure *preceptam* nemo obligatur, nisi quis sponte se obligatum voluerit: porro qui simpliciter proponit se aliquid facere, donare, dare &c. nondum se vult obligatum:

sed mere est solum in via, ac tendit ad obligationem, si animum non mutaverit, eumque efficaciter determinaverit; quamdiu igitur eum non determinat per voluntatis suæ manifestationem, & ab altero acceptationem, nullum efficax contrahit vinculum.

576. Imo *simplex propositum* neque in actibus jam aliunde debitis ac præceptis inducit ullam novam, ac specie distinctam obligationem; sed potius eliciens tale propositum pure *obfirmat* animum suum in illa obligatione, ad quam implendam aliunde tenebatur & tenetur. Hinc *serio proponens* se amplius non furaturum; si iterum furetur, non est censendus aliam novam violasse obligationem, quam eam solam, qua jure nat. obligabatur ad non furandum. Secus foret tamen, si voto, aut juramento adjecto obfirmaret animum ad non perpetrandum aliquod crimen. Tunc enim non jam simplex propositum; sed *jurata*, vel *voto firmata* esset promissio, inducens obligationem Religionis erga DEUM qua promissarium, & constituens specie distinctam malitiam actus in transgrediente hujusmodi promissionem, ac crimen perpetrante.

577. *Pollicitatio* desinitur, quod sit *solius offerentis promissum*, l. 3. ff. de Pollicit. seu est nuda promissio, nondum secuta acceptatione. Unde omnis pollicitatio est promissio, non tamen vicissim.

Promissio gratuita, seu *simplex* includit in se propositum dandi, vel agendi. Addit autem deliberatam voluntatem alicui denuntiatam, se gratis obligandi ad præstandum quidpiam, si ipsi acceptum sit; v. g. promitto me mutuaturum, empturum, donaturum. Ac describi illa potest, quod sit *deliberata & spontanea fidei obligatio ex mera liberalitate facta alteri, de re quapiam bona & possibili*.

Contra autem *Promissio ex causa* (quæ etiam remuneratoria dicitur) non ex mera fit liberalitate; sed

sed ex debito gratitudinis, & ob merita Promissarii, cui interdum promissio talis est debita *ex jure ejus & justitia*, & tunc potius est promissio, vel datio *onerosa*, neque mere *lucrativa*, seu *gratuita*, quia habet vim contractus *taciti vel expressi*: Interdum autem ex sola *decentia & equitate* latius spectata fieri solet, nec desinit esse *gratuita*, sicut promissio, ita & datio vel donatio. *Patium* autem est duorum vel plurium in idem consensus: differt a promissione, quod hæc non semper inter duos vel plures fiat, qui vicissim aliquid repromittant.

578. Constat autem duplicem dari promissionem; unam *improprie* dictam, cum scilicet intentio promittentis se facturum aliquid in gratiam alterius, solum est ad se obligandum ex *virtute fidelitatis*, aut *veracitatis*, secundum quam in dictis & factis nostris constantes, veraces, ac fideles esse debemus. Cujusmodi constantiæ, ac fidelitatis obligatio ex genere suo, atque *per se* loquendo *levis* est, licet *per accidens* ratione evenientis damni possit esse gravis, & reparationis, seu restitutionis vinculum inducat.

*Alter*a promissio est *proprie* dicta, dum intentio promittentis est se ex *justitia* obligandi, ita ut alteri promissionem acceptanti *jus & actio* tanquam *vere debitum* promissum exigendi, *saltem* in conscientiæ foro acquiratur. Et talis promissio ex genere suo obligat sub *gravi*. Licet longe major materia requiratur ad gravem injuriam judicandam in violatione promissionis homini factæ, quam requiratur in furto:

579. Malitia enim *furti* consistit in *inferendo damno*, quod homines magis iniquo modo ferunt, violatio autem *gratuitæ* promissionis, animo se ex *justitia* obligandi factæ consistit in *lucro alteri non auferendo*, quod homines minus æstimare solent. Dummodo res dicto modo promissa non fuerit jam *tradita*, aut antecedenter promissario *rigorose* de-

bita, uti sunt v. g. salaria famuli a multis annis retenta &c. tunc enim sufficiet eadem materia quæ in furto.

580. In dubio tamen, fueritne aliquid promissum ex *sola fidelitate*, vel ex *justitia*; sola fidelitas præsumitur: Cum ex hac sola homines plerumque liberalitatem suam promittant aliis. Vix enim quenquam reperies, qui *mere liberaliter* aliquid donaturus imponat sibi onus *justitiæ*, priusquam tradat.

§. V.

Deciduntur particulares casus, in quibus naturalis obligatio nascatur ex promissione, pacto, vel non?

581. **EX** præmissa notione Promissionis, sequens occurrentium casuum potest concludi resolutio. I.) Donatio & quævis promissio *gratuita*, eaque *mere interna* facta homini, *jure etiam natura* spectato non est sufficiens ad inducendam obligationem *justitiæ* in donante, vel ita promittente.

Ratio est 1.) Repugnat enim substantiæ promissionis homini factæ, quæ juxta *D. Th.* loc. cit. est *deliberata voluntas alicui denunciata se gratis obligandi ad præstandum quidpiam, si ipsi acceptum sit*. De ratione igitur ejus est, ut fiat per signa quædam practica commercio humano proportionata: mere autem *interna* voluntas sufficit ad nos DEO cordium scrutatori obligandos, non item hominibus, abdita cordis nostri ignorantibus. 2.) Quantumvis enim homo conaretur, & vellet se interius obligare alteri ad donandum v. g. 100. fl. per solum actum *internum*, nequit se obligare *ex justitiæ* ad dandum, & ad internam suam voluntatem illi manifestandam; neque potest a Promissario talis interna voluntas, prius quam sibi manifestetur, sufficenter acceptari, ut oriatur obligatio justitiæ. Quia tamdiu non datur

datür obligatio ex *justitia commutativa* ad præstandum jus *passivum* in uno, quamdiu in altero non datur jus *activum* ad exigendam manifestationem voluntatis de dandis v. g. 100. fl. Porro in promissario non datur hoc jus. Nam promissio *interna* donare volentis fuit *merum propositum*, cum animo & *tacita* conditione: si *post manifestationem* ejus, *promissarius* acceptet: nequit autem acceptare id, de quo sibi non constat. 3.) Sicut enim in *vita politica* alicujus Reipublicæ, illæ solæ promissiones & pacta inducunt obligationem, quæ legibus non improbantur: ita sistendo in *jure natura* illa sola voluntas est inductiva obligationis pro foro conscientiæ, quam approbat Auctor naturæ, qualem hic non approbat in casu proposito, cum sit contra naturalem commercii humani modum, qui non nisi per signa externa alteri manifestata institutus est. Hinc 4.) ubi vis Gentium de hujusmodi promissione datur locus pænitentiae, & liberrimæ mutationi.

582. *Concluditur* II.) Ut promissio etiam *exterior* manifestata *efficaciter* obliget, jure nat. requiritur acceptatio Promissarii. Unde *pollicitatio*, *promissio*, *donatio* ante sufficientem acceptationem nullam parit obligationem *justitiæ*, vel *fidelitatis* in promittente, nisi in casibus jure positivo expressis. Et licet Decisio hæc habeat suos Adversarios, nihilominus Jus positivum, quod juxta n. 69.) gaudet auctoritate declarandi obligationes naturales dubias, eam manifeste confirmavit in l. 1. ff. de pact. Ubi generaliter statuit naturales obligationes ex promissionibus, stipulationibus & pactis non aliter nasci, quam *mutuo duorum consensu in idem*. Quam ob rem, prius quam alterius consensus accedat, prior potest pænitere, & suam obligationem, quæ tantum *more inchoata*, in actu *imo*, & *imperfecta* fuit, revocare, ut praxis commercii usitata testatur. Sicut

enim *sola voluntas acceptandi* non sufficit ad *acquirendum*, ita nec *solus animus dandi* sufficiet ad *transferendum* dominium, vel obligationem *proxime & absolute* contrahendam.

583. Nec urget in contrarium, quod pleræque donationes fiant *coram Judice*, vel *apud Acta*, de quibus absens donatarius prout nihil prorsus inaudit; ita neque hic & nunc acceptare potest; & tamen illæ subsistunt *jure etiam naturali*. Nam contra est, quod publica auctoritate tunc acceptentur v. g. a Magistratu, ita ut donatario plena dein maneat facultas, sua *speciali* acceptance, eam admittere, vel repudiare, si velit.

584. Quod autem neque ex *fidelitate* aliquam obligationem inducat *pollicitatio* & promissio hujusmodi, patet ex eo: quia non obligat ex *justitia*, multo minus igitur ex *sola fidelitate*. Hæc enim æque virtus est *ad alterum*, ac *justitia*, neque mens promittentis est sibi imponere obligationem respectu alterius, imo, præscindendo a voto vel juramento, neque capacitas ipsi adest ita se alteri obligandi, nisi hic eam acceptet.

585. Concluditur III.) Omnis promissio & pactio *ob turpem causam*, seu contra mores *naturaliter* seu *theologicè* bonos inita, *ante exercitium operis*, cujus intuitu facta est, *jure naturali irrita & nulla* esse censetur. Est enim contra conceptum & naturam promissionis *homini factæ*, ut sit de *re male* moraliter, cum nemo possit obligari ad peccatum. Hinc promissor operis, v. g. *injusti homicidii*, aut operarum servilium die Dominica, sine ulla *justa* causa exercendarum, non tenetur stare pacto, ac proin nec promissor mercedis, opere *nondum præstito* tenetur eam solvere. Hæc enim debita fuit solum sub conditione operis. Imo uterque *pa-* *enitentium* tenetur consensum revocare, ne conti-
nuent

nent peccatum. Quod naturalis Juris regula ex
 Isidoro in c. 5. XXII. q. 4. relata indicat: *In ma-
 lis promissis rescinde fidem: in turpi voto muta decretum.*
 Cujus ratio ibid. adjungitur: *Quia impia est promissio,
 qua scelere impletur.* Imo et si pacto de re mala
 juramentum accesserit; nam non est obligatorium contra
 bonos mores praestitum juramentum, Reg. 58. J. in 6,
 neque enim juramentum potest esse vinculum iniquitatis,
 C. quanto. de jure jur.

586. An autem perpetrato jam malo opere obligetur
 adhuc promissor ad solvendam mercedem? in
 utramque partem disputant eruditi Viri. Nihilominus
 affirmativa opinio magis placet, utpote quae etiam
 Illustres juris naturalis dubii Interpretes pro se habet,
 scilicet *D. Thomam*, 2. 2. q. 62. a. 5. ad 2. *Cajet.*, 2. 2. q. 32. a. 7. *Sotum* l. 4. q. 7. a. 1,
 ad 2. *Covarr.* regula: peccatum. p. 2. §. 2. n. 1. *Abbat.*
 in c. Quia plerique n. 14. de Immun. Eccl. *Adrian.* in 4.
 ubi de restit. §. oritur. *Mart. Navarr.* c. 17. n. 31. *Sylvestr.*
 v. restitutio 2. §. sed quod dictum. *Petr. Navarr.* l. 4. c. 2. n. 114. *Vasqu.* in
 moral. c. 7. dub. 1. *Rebell.* l. 18. q. 1. n. 9. *Less.* de
 J. & J. l. 2. c. 18. n. 18. *Layman.* l. 3. tr. 4. c. 4. n. 8.
 &c: Qui promissorem mercedis opere turpi perpetrato,
 non tantum ex fidelitate; sed etiam ex *ju-
 stitia* docent obligari pro foro conscientiae, ad solven-
 dum promissario, qui opus turpe, v. g. iniuriam
 promittentis occidendo, jam implevit. Quod si an-
 ticipata solutione eadem merces adhuc ante opus
 oluta illi fuit, post opus secutum repeti jure natu-
 rae non potest.

587. Ratio est, quia promissio illa non fuit mere
 liberalis: sed *onerosa*, nempe locatio & con-
 ductio operarum, aut contractus innominatus:
promitto ut facias: solvam si feceris. Opus
 quoque si secundum suum materiale spectetur,
 fuit

fuit pretio æstimabile propter suam molestiam & periculum, ab illo in gratiam promittentis susceptum: Postquam igitur una pars cum tanto periculo & labore implevit contractum, tenetur ex justitia etiam pars altera, idque potiori ratione, cum ex parte solventis impletio hæc post opus perpetratum non sit quid *intrinsece* malum, pariter ac malum non est solvere enormes usuras ei, qui mutuum aliter dare non vult. Hinc si forte homicida ille tali solutione illectus similia crimina aliquando in gratiam etiam aliorum perpetrare velit, id imputari non potest solventi mercedem post opus impletum, pari ratione, ac nequit mihi imputari usurarum extorsio, si Usurarius allectus mea usurarum solutione audeat deinceps illas etiam ab aliis extorquere. In utroque enim casu repetitio illa criminis non provenit *ex pacto & intentione* solventis: sed mere *per accidens*, ac ex sola *perversa voluntate* crimen repetentis.

588. Neque ita solvens approbat delictum v. g. homicidii perpetrati: potest enim illud detestari quia peccatum est, sicut non approbat crimen fornicationum, vel infidelitatem *Judeorum*, qui hos, vel illas patitur in suo territorio, tolerans *Mercenies* aut qui solvit iniquas usuras Usurario &c.

589. Multo minus obstant ea, quæ ex jure civili opponi solent. Hæc enim ad summum ibi vim obtinerent, ubi Jus Romanum receptum est: alioqui sicut extra Imperium Rom. Germanicum non habent locum, nisi alicubi speciali ratione lex aliqua recepta fuerit, ita neque in hæc quæstione, quæ de solo jure nat. procedit. Quanquam leges ille neque pro Rom. Imperio aliud quid disponunt, quàm quoddam *ante factum* pacta illa & promissiones nullæ sint, secus *post illud*. Vel certe, quod nolint *actio-*

nem

nam in foro externo permittere promissario ; non vero ullibi jubent restituere , quod acceptum est , aut naturalem obligationem pro conscientiae foro annullant.

Imo contrarium patet ex *L. si ob turpem 8. ff. de Condict. ob turp. caus.* ubi dicitur : *si ob turpem causam promiseris Titio . . repetitionem cessare tamen si EX STIPULATIONE solutum est.* Ecce ! ex stipulatione prævia , non vero ex liberali donatione (ad quam nonnulli AA. recurrunt) *solutum est* , juxta quos tamen neque liberalis donatio deberet subsistere , quia eorum opinione , hujusmodi solutio allicit ad peccatum. Naturali igitur obligationi post opus perpetratum assistit etiam *l. Idem si ob stuprum 4. §. 3. ff. eod. ac l. Mercalem 5. cod. eod. tit.*

Quod liquet adhuc ex sententia eorum , qui putant actum metu injusto extortum esse validum post opus iniquæ coactionis , consensûsque extorsionis , pariter omnes affirmant venditionem alteram ejusdem rei , si hanc traditio consequatur , omnino subsistere , nil obstante jure prioris Emptoris : qui tamen actus turpes sunt , & manifeste *ius natura violat* , qui alterum inique cogit , aut secundo Emptori rem suam vendit invito priore , & dein tradit eandem.

590. Gentium quoque ac Tribunalium praxis suffragatur assertæ obligationi solvendi mercedem pacto promissam. Ita enim stipendia Militibus , Mercedes operariis , salaria famulis ab eorum Heus solvuntur , & a Tribunalibus solvi jubentur , non obstante exceptione belli injusti , inique mandati laboris die festo , aut alterius improbi obsequii. Fæminæ quoque solutæ , nuptiarum promissione seriò facta & accepta , sub turpi conditione a suis procis decepta , opere perpetrato jubentur in matrimonium assumi , quoties nullum aliud obstat

obstat impedimentum , *Cap. si quis seduxerit 1. de Adulter.* Et docet stylus Consistoriorum. Plura de his colligi possunt ex dictis hic supra a n. 165.)

591. Quibus minime obstat , quod contractus ille *ante opus perpetratum ab initio fuerit nullus*, jam vero, quod *ab initio jure non subsistit*, *tractu temporis conualescere non posse*, tritum axioma docet.

Contra enim est, quod allegata regula vera sit tunc, quando actus in contractum deductus tam *initio pactionis*, quam etiam *ex post facto* in iisdem manet circumstantiis, non autem si hæ mutentur. Prout fit in casu v. g. pacti de injusto homicidio per conductum sicarium perpetrando, aut de labore servili per mercenarium die Dominica exercendo &c. *Ab initio enim contractus hujusmodi fuit circumstantia peccati*, ob cujus turpitudinem non potuit valere pro illo temporis intervallo, quia si valeret in tempus subsequens, *obligaret promissarium ad exercendam actionem peccaminosam*, quod prohibet lex nat. & ob turpitudinem in tali actu reperibilem non vult illum tamdiu valere, quamdiu peccati turpitudine illa in actu promisso durat. Jam vero opere *perpetrato cessat prior turpitudinis circumstantia*, cum *solutio promissæ mercædis* mercenario, qui die festo peccaminose laboravit, vacet omni culpa, & sic de aliis similibus, &c. Ac patet in *consuetudine contra legem peccaminose inchoata*, quæ tamen ubi perfecte introducta fuerit, *convalescit temporis tractu*, & est omnino licita, imo vim legis habet: Item patet in pacto fornicarii cum puella, cui ferio promisit matrimonium sub conditione copulæ, quæ conventio *ab initio certò fuit jure nat. nulla*, & tamen conditione impleta, non solum ille obligatur in conscientia (si nihil aliud obstat) eam ducere in uxorem:

rem: sed etiam compellitur a Judice: non compellendus aliàs, si contractus ille *ex post facto* non valeret: cum certum sit, neminem posse ad matrimonium ineundum cogi, si illud *valide non promisit* ulli fœminæ. Neque etiam *in penam* delicti potest quis ad nuptias compelli, si pacto non se obligavit, *Cap. Requisivis. 17. de Spons. & Matr.*

Contractus ergo ille *non absolute* fuit nullus, neque pro omnibus facti & temporis circumstantiis: sed *limitate*, quamdiu scilicet naturalis turpitudine actus duraverit obligans ad peccatum: quæ circumstantiæ actu jam consummato prorsus cessant, & pactio convalescit, utpote quæ *tacita* constabat conditione: nisi opus pretio æstimabile positum fuerit & actus turpitudine cessaverit. Hoc enim casu *promissor* tenetur etiam ex re *quasi accepta*, siquidem *promissarius* ejus sponsione inductus posuit actionem promittenti utilem & pretio æstimabilem, scilicet servitia, aut operas serviles die festo exercitas, vel hujusmodi alia.

§. VI.

Qualis culpa spectato Jure naturali præstanda sit proximo, occasione damni dati per malam administrationem officii? aut per ignorantiam vel errorem in suggesto illi consilio? sive per defectum in exercitio opificii?

592. **D**iversitatem culpæ exposuimus a n. 511.) ubi de reparatione damni *secluso contractu, vel quasi contractu* dati, tractatum est. Superest ut de proposita, & mox proponenda alia quæstione agamus. Quarum decisioni præmittendum est, non esse idem naturaliter obligari aliquem *ex officio*, & obligari *ex contractu*. Prælatus enim Regularis suos subditos, & Pater suos filios tenetur *commonere ex officio*, non tamen *ex contractu*, vel quasi,

quasi, pariter ac etiam Confessarius, qui Parochus non est, v. g. Religiosus Sacerdos, si sit rite expositus ad confessiones audiendas, audiet eas ex officio, quin tamen ex contractu. Unde ad quæsitum :

593. I.) Obligatus ad aliquid ex *suo officio*, spectato naturali jure non tenetur in foro conscientie ante sententiam de damno dato, nisi ex *culpa lata* seu gravi, eaque *theologica*, id est *deliberate* seu dolo malo admissa. Hinc non tenetur ex levi, vel levissima *juridica* : Nisi forte promiserit operam solito majorem. Quia nemo tenetur in *officio*, vel *artificio* esse prudentior & diligentior, quam passim homines ejusdem conditionis esse solent. Atque adeo *Advocatus*, *Ictus*, non debent esse magis accurati, quam passim alii Advocati, & Jurisperiti in dandis consiliis esse soleant. Quapropter, si contingat aliquem cadere causa, eo quod sui Jurisperiti non præstiterint, quod alioqui *doctissimus* & *accuratissimus* alius præstitisset, dummodo tamen bona fide adhibuerint eam diligentiam, quam solent *accurati* & *docti viri* in similibus causis adhibere, non tenentur ad restitutionem.

594. Ac proin II.) Medicus, Architectus, Judex, Magistratus, Princeps, Professor, Superior, Confessarius, filiorum Instructor, ac quivis alius officium vel artificium exercens, nisi *speciali pacto se ad extraordinariam* diligentiam obligaverint, non tenentur ad aliam curam & sollicitudinem majorem eâ, quam cæteri ejusmodi officio fungentes *bona fide* adhibere solent, & dicuntur esse *diligentes* in suo officio. Quam ob causam teste *Jul. Claro* L. 5. pract. crim. §. fin. q. 73. n. 3. Judices aliique Officiales ne quidem in foro externo hodie accusantur, nisi *de dolo* & *culpa lata*.

595. Hæc

595. Hæc ipsa decisio locum habet III.) in eo, qui cum sit obligatus ad aliquid ex officio, etiam mercede ac stipendio *conductus* est, quin tamen *solito* majorem diligentiam unquam promiserit. Quia si adhibita sufficiente diligentia, damnum nihilominus intulit per culpam levem, vel levissimam (imo & *latam* quidem: sed sine omni advertentia) *mere juridicam*, non deliquit contra legem nat. ut constat ex decisio a n. 512.) Nam contra hanc non peccatur aliter quam per actus *humanos* ac *deliberatos*, alioqui etiam amentes & infantes delinquerent, & obligarentur *ex delicto*. Neque præsumptio culpæ *lata ac theologica* habet ullum locum in Jure naturæ pro *foro interno*, in quo ipsa conscientia Judex, testis, probatio, & sententia est non indigens conjecturis.

596. Nec facit ad rem, quod v. g. Ictus, Advocatus, aut Medicus promissa vel *accepta mercede* actum officii sui exercuerint, ut ideo *quasi ex contractu* obligari videantur ob culpam etiam *levem*, vel *aliam juridicam*, siquidem opus cedit in *utilitatem utriusque*, tales autem contractus inducunt obligationem etiam ex culpa levi, ut patet in empto-vendito, & dicemus mox sequ. §. VII.) ubi agitur de commodato. Nam contra est 1.) Quod hæc obligatio ex *culpa levi juridica* proveniat de jure *positivo*, non autem ex naturali, de quo solo hic res nobis est. 2.) Quamvis v. g. inter Ictum, Advocatum & Clientem, Medicum & patientem adfuerit hujusmodi *quasi contractus* (qui tamen fieri regulariter non solet; sed solum datur illis *honorarium*, secundum Patriæ consuetudinem, citra ullam conditionem *onerofam solito majoris diligentie*.) ille tamen non obligat ad *exactissimam* curam: sed tantum ad *exactam*, qualem alii similis conditionis Viri sufficienter periti, sobrii, ac diligentes habere

bere solent. 3.) Imo, neque ille *quasi contractus* obligat spectatis legibus positivis, hæ enim ubi disponunt quod ex *locato - conducto* adfit obligatio reparandi damni etiam ex *culpa levi*, supponunt *tacitam* limitationem: *nisi Contrahentes aliter pacti fuerint, vel usus contrarium tulerit*: Et non procedunt de officiis *publicis & nobilibus*, qualia sunt *Judicis, Professoris, Icti, Advocati, Medici, &c.* multo minus de *spiritualibus*, uti sunt *Parochi, Confessarii, Superioris Ecclesiastici &c.*: sed procedunt de *Locati - conducti contractibus vulgaribus*. Demum 4.) *Leges imperiales* non ita late se extendunt, sicut *lex nat.* de qua sermo est, ubi vero illæ receptæ sunt, *culpa levis juridica* nondum obligabit ante sententiam. Nisi forte *pactum* prius intercessisset de præstanda culpa etiam *juridica qualicumque*. Alioqui *usus contrarius* ubivis receptus obstabit illi obligationi.

597. Quod autem IV.) hi obligentur in conscientia etiam ex *culpa levi*, & ante sententiam, *si expresse promiserint operam soliso majorem*: Ratio est, quia tunc promittunt saltem *implicite* amplius, quam passim præstent, & alter hanc ob causam non inquit meliorem Ictum, Advocatum, Medicum &c. Si tamen aliquis ex his post culpam levem, vel levissimam advertat incommodum, quod impediri possit, tenetur sub gravi culpa avertere, alioqui in *damnum* illud voluntarie influeret conservando causam illius.

598. **CONCLUDES**: eum, qui præbet consilium, teneri in conscientia ante sententiam ad *reparationem* damni secuti ex *ejus ignorantia crassa*, vel ex *culpa lata*, si erat *Parochus, Confessarius, Ictus, Advocatus*, aut *ejus professionis*, ad quam tale consilium spectabat. Veluti, si *Ictus* respondeat quempiam non teneri restituere, cum teneatur

tur &c. Debet tamen ignorantia hæc esse *rheologicè* graviter culpabilis, qualis ordinariè est *crassa*. Tunc enim est causa formalis & motiva damni.

599. *Excipe* tamen 1.) Nisi responderit juxta sententiam, quam in materia restitutionis *invincibiliter* putabat *probabiliorè*: quomodo non censetur putare ille, qui in materia hac *nihil aut parum versatus*, ex mera *judicii pertinacia*, & ne *imperitiam* suam ab aliis victam fateatur, *probabiliori*, *tutiori* ac *majori rationum pondere* & *Auctorum meliore* ac *frequentiore testimonio* nixæ opinioni adhærere non vult, eligens potius unius vel alterius *Summissa* sententiam, qui eam in aliorum fidem, obiter perscriptam publico obtrusit, aut non improbabiler decedit quidem: sed vel in aliis casûs circumstantiis, aut non in *restitutionis* materia: interea proximus *damnum* pati cogitur.

600. *Excipe* 2.) Si non suadendo: sed mere *indifferenter* sensum suum aperiendo proposuit. Dein 3.) Si indicavit se dubitare, & dubitando aliqua respondit. Demum 4.) absolvendus est is, qui non se *ingessit* in hujusmodi officium, sed alter, qui scivit de sua *inhabilitate*, eum in *Advocatum*, *Consulentem*, vel *Medicum* assumpsit. Hic enim sibi imputet: ille tamen, qui *consciis* suæ *imperitiæ* consuluit, *aliamve operam nocivam* ob suam *ignorantiam* exhibuit, a peccatò non excusatur, licet a *restitutione* ante sententiam, in foro *conscientiæ* sit liber, deliquit enim *contra charitatem debitam* proximo, quod suæ *imperfectiõis* conscius, alteri de ea *ignoranti*, aut *negotium intricatum*, & *magis perito* *Consulente* indigens sibi proponenti, ausus sit *absolute* sine omni *hæsitatione* respondere, non minus ac si in hoc *scibili peritissimis* quibusvis par esset.

§. VII.

Quæ culpa, spectato Jure nat. præstanda sit in contractibus & pactis?

601. **D**ECIDIMUS jam a n. 512.) *damnum sine culpa theologica seu sine omni advertentia & dolo malo datum, spectato Jure nat. secluso contractu, vel quasi, non parere obligationem in conscientia illud reparandi ante sententiam: examinandum jam est, quid Jus nat. disponat supposito contractu, vel quasi contractu.*

Dantur autem contractus triplicis generis. 1.) Aliqui cedunt in utilitatem utriusque contrahentium: ut *emptio - venditio, locatio - conductio, pignus &c.* 2.) Alii in utilitatem illius solius, qui obligatur, ut fit in *commodato*. Demum 3.) Alii vergunt in utilitatem illius solius, cui alter obligatur: ut *depositum*. Regula jam tradi solet, quod in contractibus 1^{mi} generis obligetur quis ad culpam etiam levem, non tamen levissimam cavendam, & damnum inde secutum compensandum. In contractibus 2^{di} generis, v. g. in *commodato*, etiam ad culpam levissimam. In 3^{ti} generis contractibus, v. g. *depositi*, non nisi ad culpam latam.

602. Regula tamen hæc patitur duas exceptiones, 1^{am} in Mandatario, qui tenetur ex culpa levi, imo & levissima, non item Depositarius, cum tamen uterque contractus sit in utilitatem illius, cui alter obligatur. 2^{dam} patitur exceptionem in *Commodatario* rem *altra tempus præfixum* detinente; qui cum illam tunc *precarie* detineat, tenetur adhuc ex culpa levi, licet alioqui, qui *precarie* aliquid possidet, extra circumstantiam *mora*, obligetur tantum ex culpa *lata*.

603. Convenit quoque inter Dd. quod quando quis ex constitutione legum ad certum genus culpa cavent-

cavendum obligatur ex contractu, tunc nisi expresse aliter conventum fuerit, obligetur etiam jure nat. in conscientia ad illam culpam vitandam, & quidem ex justitia, ac si materia fuerit gravis: sub culpa lethali. Ratio est, quia leges talem gravant in favorem alterius, v. g. commodantis, igitur commodans acquirit jus, quod ipsi tribuere debet suus commodatarius, qui ex contractu inito obligatione hypothetica obstrictus est talem adhibere diligentiam, qualem leges requirunt, aut illa omissa præstare damni reparationem. Lex enim nat. præcipit obediendum esse legitimis superioribus, & legibus eorum, ex hypothese, quod se illis aliquis subjecerit, & juxta eas contraxerit.

604. Quæstio jam vertitur: Si contrahens ex defectu advertentiæ excusante a peccato mortali, aut ex mera oblivione vacante omni culpa theologica, committat culpam mere juridicam, qualem cavere secundum leges debuit, v. g. si Depositarius ex pura ac theologice inculpabili animi abstractione foris ante suam domum relinquat gemmam apud se depositam: et commodatarius gratis sibi commodatum pallium, reponat quidem in suo cubiculo, & in egressu fores claudat: sed non periclitetur, num hæc firmiter clausæ sint: num aliunde, scilicet per fornacem, vel fenestram furi non pateat aditus in cubiculum &c, ac per hujus diligentiae omissionem Depositarius culpam latam: Commodatarius vero levissimam, uterque autem mere juridicam committat, quam aliàs ex natura contractus cavere debebant; An hi & similes de Jure natura hypothetica obligatione teneantur in conscientia, ante omnem sententiam Judicis præstare culpam, seu damnum reparare, nil obstante eo, quod indeliberate, & sine peccato formali eam commiserint, & damnum dederint?

605. *Negativam* opinionem cum *Soto* tumentur non pauci, his nixi fundamentis: I.) Quia cum *damnum* absque ulla culpa *theologica* datum sit sine omni nostra advertentia, censetur esse casus fortuitus. II.) Obligatio *damnum* tale resarciendi ante sententiam, attenda fragilitate humana nimis gravis, & passim ignota est hominibus. III.) Obligatio hæc non datur spectato *precise* Jure nat. Neque enim datur *ex re accepta*: neque *ex injusta juris alieni læsione*: neque *ex contractu, vel quasi*. Quia conditio hæc non fuit *expresse* in pactum deducta inter contrahentes; multo minus datur ex *Judicis præcepto, vel legum dispositione*: cum hæc sint veluti *penales*, & clare non exprimant, quod eo casu quo quis certum gradum diligentiae contractui proportionatæ a jure positivo præscriptum, sine sua culpa *theologica* non observat, teneatur in conscientia ante sententiam. IV.) Res domino suo perit, qualis est *Commodans*. V.) *Commodatarius* non se *expresse* obligavit ad restitutionem, vel *damni* reparationem ante sententiam, si res sine sua *theologica* culpa pereat: Alioqui dubio non maneret locus.

Ex his concludunt, prædicto casu interitus rei, *Commodatarium* & alios similes contrahentes in conscientia ad nihil teneri, usque dum *Judex* jubeat, aut si *damnam passus* compensationem exigat, ut refert *Cardin. de Lugo* d. 18. n. 103. *Esparz.* q. 26. *Petsch.* pag. 198. *Sporr.* n. 234. *Opinio* hæc sicut rationes, ita & *Authores* graves pro se habet, & hodie est *frequens* in *Academiis*.

606. *Affirmativa* quoque est multorum, docens: Supposito quod *leges positivæ* cuique contrahenti præscripserint certum gradum diligentiae, in custodienda re aliena adhibendæ, & statuerint, ut *visi eam adhibuerit, de damno* teneatur, *leges* hujusmodi obligant contrahentem *in conscientia* ante sententiam

tiam Judicis, ad damni ex culpa lata, levi, vel levissima, etiam mere civili, & *juridica* dati reparationem. Hinc v. g. *Commodatarius*, qui rem alterius gratia *sui ipsius tantum* commodatò accepit, spectata *legis* canonicæ & civilis *dispositione*, tum *natura* ipsius *contractus* & *consensus* in illum, ac ex his resultante obligatione naturali hypothetica, tenetur in conscientia ad præstandam culpam etiam levissimam, *non expectata sententia* Judicis, aut *requisitione* *damnum* passî; licet præter *juridicam*, nulla prorsus culpa theologica in deterioratione, destructione, vel amissione rei commodatæ intervenerit. Pari ratione loquuntur, de aliis contractibus, in quibus culpa lata, levis, vel levissima præstari jubetur.

Ita tradunt, *Onnote* de Contract. d. 10. n. 191. & tota S. 6. probans obligationem hanc oriri ex Jure nat. *Sperr.* n. 233. pro hac citans *D. Th. Nav. Vasq. Mol. Laym.* Eandem *Less.* de J. & J. c. 7. d. 8. n. 40. & 45. dicit communioem, & in praxi SERVANDAM. *Pirb.* de commodat. n. 4. asserens communem, quam sequitur *Engel* de Commodat. n. 12. *Illung* tr. 4. d. 2. n. 391. vocat probabiliorem. *Petschachter* pag. 198. ait in praxi *servandam* esse eo, quod *Leges* ita disponentes sint consentaneæ naturali æquitati. Eidem sententiæ favet *Dicaſſil.* l. 2. t. 3. d. 1. dub. 18. n. 440. Quam etiam solide probat *Bassus* semicent. contr. can. legal. 9. Et ex Protestantibus Naturalistis mihi nullum reperire est, qui ad obligationem in conscientia præstandæ reparationis talis damni, ante sententiam Judicis, & *damnum* passî requisitionem, plus requirat, quam ut rem *ex contractus* habuerit, & vel dolum, vel culpam juridicam contractui proportionatam committat: Uti videre est apud *Hug. Gros.* de J. B. & P. part. II. 12. 13. *Puffend.* de J. N. & G. V. 4. 6. *L. B. de Wolff.* Inst. J. N. & G. §. 270. & §. 520. *Heinec.*

de J. N. & G. §. 343. Qui aliique omnes solum casum *fortuitum*, qui *nulla humana industria* vitari aut prævideri potuit (ut fit in fulminis ictu) excipiunt, dummodo adhuc v. g. *Commodatarius* non fuerit in *mora*, aut casum fortuitum in se non susceperit.

607. *Fundamenta Affirmative* Opiniones esse possunt. I.) Quia supposita Juris positivi sanctione certum diligentiae gradum in contractu præscribens, & ob illam non adhibitam ad damni reparationem simpliciter & indefinite obligantis, is qui init talem contractum, accipiendo v. g. rem commodatò, vel depositum, conductum, aut pignus, simpliciter se obligat ad præstandam eam diligentiam, & se ita contrahere, re ipsa & tacite declarat, sicut jus positivum requirit, contrahit enim secundum mentem legum humanarum, quamdiu *expresse* contrarium non deducit in pactionem. Quare si hanc diligentiam quacunque ex causa non præstet; licet id naturali oblivione, sine omni culpa eveniat, tenebitur ad restitutionem, sive damni reparationem.

608. Contractus enim *ex conventionione expressa*, vel *tacita legem accipiunt*: consequenter non obligatur ille ita ex legibus *Aquilæ*, vel *noxalibus*, ut prima sententia putat: sed *ex justitia* orta ex hypothefi facti contractus, juxta præscriptam legis positivæ dispositionem.

II.) *Æquitas* postulat & *gratitudo* ut is, qui re aliena in *suam tantum utilitatem* utitur, summam diligentiam adhibeat ne pereat, vel *sua culpa* deterior fiat: Atqui *obligatio gratitudinis* est juris nat. & obligat in conscientia ante sententiam.

III.) Re pereunte alteruter debet damnum sentire, vel *commodans* qui præstitit beneficium, & nullam prorsus culpam dedit, vel *commodatarius*, qui accepto beneficio in gratuita sibi rei concessione exhibito, culpam *saltem* juridicam admisit: igitur
suppo-

supposita lege & contractu, æquitas naturalis exigit, ut hic potius ex sua culpa, quam ille ex suo beneficio sine culpa damnum sentire cogatur: *culpa enim etiam juridica cuique sua non alteri nocere debet*; quæ regula in jure naturali fundatur.

IV.) Nisi hoc casu jure nat. præcepta fuerit damni reparatio ante sententiam, Respublica humana male foret constituta quo ad societatem & commercium unius hominis cum altero. Si enim ille sciret Commodatarium esse in hac sententia, quod nolit ante Judicis decretum compensare damnum, sua *culpa juridica* dandum, nunquam ita imprudens forsitan esset, ut eam sibi commodaret, unde cum suis expensis & temporis jactura cogatur Judicem adire & litem instituere pro sententia obtinenda. Talis quippe Commodatarii resolutio indicaret animum ipsius, quod parum sit sollicitus de diligentissima custodia rei alienæ, dummodo *theologicam* culpam non committat: Diceret igitur rei suæ dominus: mea res maneat mecum, ego illam exactius custodiam, & nulli commodabo, nisi dederit pignus, vel eam emerit &c.: Porro id cederet in detrimentum commercii humani, exquò homines non possent indigentiae suæ succurrere, cum pluri-
mi impares sint pignori dando, aut rei qua commodatò indigent, emendæ.

V.) Naturalem obligationem hanc *ex contractu & legibus* proveniente[m], declarant jura positiva. Ita enim *C. un. de Commodat.* legimus: *Cum gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: Licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu mora fuisset) sibi non debeat imputari: Ecce ! hic culpa levissima juridica factus rei commodatæ interitus distinguitur a casu fortuito, qui nulla humana prudentia vitari potuit, dummodo etiam hic in pactum non fuerit deductus,*

aut mora Commodatarii in restituendo non interceperit. Consentit jus civile in l. 18. ff. *Commodat.* ibi : *In rebus commodatis talis diligentia prestanda est, qualem quisque diligentissimus paterfamilias suis rebus adhibet, ita ut tantum eos casus non praestet, quibus RESISTI non possis, veluti mortis Servorum, quo sine dolo & culpa ejus accidunt &c.*

609. Ad rationes *Negativa* opinionis respondere possunt sententiae *affirmativa* Patroni. Ad I.) Defectus culpae *theologica* excusat a peccato formali, non item a damni reparatione, quae debetur ex contractu. Neque enim ad obligationem restitutionis in foro conscientiae requiritur *semper* actus formaliter peccaminosus, seu dolus ex proposito, & voluntas nocendi. Casus autem fortuitus est, cui humanam prudentiam resisti non potest, veluti si commodato acceptum jumentum fulminis ictu intereat : Porro ne res commodata interiisset ex culpa *juridica*, eventui huic resisti poterat per diligentiam exactissimam jure positivo praescriptam : Non est itaque *casus fortuitus*, neque *quasi fortuitus*, cum sit *juridice culpabilis*. Culpas autem etiam *juridicas* caveri posse, nemo dubitaverit : alioqui leges ad aliquid impossibile obligarent.

Ad II.) Praeterea obligationis gravitas non excusat a damni reparatione Commodatarium post sententiam : frustra igitur contra illam excipitur ne obliget ante sententiam. Imo longe gravius accidet illi reparatio haec post Judicis decretum ; siquidem praeter damni reparationem etiam sumptus in litem subire cogetur, ac recte arguetur imprudentiae, quod expectaverit sententiam, cum longe minori suo incommodo & sumptibus potuisset Commodanti satisfacere, si illam non expectatam damnum compensasset. Neque enim Judices ideo Commodatarios ab obligatione restitutionis absol-

vere

vere possunt, vel solent, quod illi excipiant, dicantque se *sine culpa theologica* rem alienam commodatam amisisse.

610. Inutiliter quoque asseritur prædictam obligationem *ignoram esse hominibus*, cum eam tot gravissimi Auctores affirmant tanquam *probabilior*, commercio humano & juri nat. magis accommodam, quam etiam in praxi servandam, utpote circa damnum tertii *rationem* commendant & probant. Et ipsa ratio convincit, eum potius damnum debere pati, qui aliquam culpam admisit.

Ad III.) Ille obligatur *ex contractu* inito *secundum leges*, quæ nullo modo sunt *pœnales*, vel *noxales*. Nam restitutio, seu compensatio *ex contractu debita* nequit dici pœna. : sicut pœna non est *injury* solutio. Demum *leges noxales extra contractum* habent locum : non vero in contractu. Nec refert, quod *leges* manifeste non dicant restitucionem seu compensationem illam fieri debere ante sententiam : superfluum enim esset dicere id, quod natura contractus supponit, ut patet in omni alio contractu. Sufficit igitur quod Commodatarius sciat se rem commodatam accepisse, & quod *leges* eum obligent ad culpam etiam levissimam præstandam : ex his enim *Judex ipsa conscientia* pronunciare debet compensandum esse damnum proximo &c.

Ad IV.) Res perit domino culpa *domini* propria : non autem *Commodatarii*, in hoc casu. Neque enim confundendus est contractus *Commodati*, cum contractu *Emptionis - venditionis*, in quo *ratione commodi*, quod *ex re in genere* vendita & nondum tradita, *Venditori* qui rei dominus est, acquiritur ita, ut simul ejusdem rei periculum etiam ad illum spectet, adeo ut si hæc res pereat, domino suo perire censeatur, nam qui *sensit commodum sentire quoque*

que debet unus : Porro *Commodans* ex re sua *gratis* *commodata* alteri, & ab hoc *culpabiliter* amissa nulum habet *commodum* : imo *damnum* & *molestiam*, non igitur *citra* *injustitiam* fieri potest, ut ei, & non potius *Commodatario* pereat.

Ad V.) Nullum jus requirit, ut *contrahens* se *expresse* obliget ad *præstandam* *culpam* *juridicam*, ante omnem *sententiam* : dummodo *expresse* *immunitas* a tali *præstatione* *culpæ* non *deducatur* in *contractum*. Quia ut *res* *aliena* *domino* *restituatur*, vel *damnum* *culpa* *contrahentis* *datum* *reparetur*, est *conditio* *imbibita* *necessaria*, quæ non *censetur* *exclusa*, quoties non est *expresse* *excepta*. Tale enim *pactum*, quod *Negative* *sententiæ* *Patroni* *adstruunt*, solum in iis *requiritur*, quæ a *jure ipso* *positivo* non sunt *præscripta* *contractui*. Porro *jure* *nat.* *spectato*, *omnis* *contractus*, nisi *appareat* *aliud*, de quo *conventum* *sit*, *secundum* *naturam* *ipsius*, quam a *jure* *positivo* *ordinatam* *habet*, *factus* *præsumitur*, & *ille* *qui* *expresse* *non* *exceptit* *quidpiam*, *debet* *se* *gerere* *in* *foro* *conscientiæ* *juxta* *ejusdem* *contractus* *naturam* & *legis* *dispositionem* : Atqui *leges* *absolute* *sine* *ulla* *limitatione* & *recurfu* *ad* *sententiam* *Judicis* *declariant* *præstandam* *damni* *reparationem*, seu *restitutionem* : igitur &c.

611. Neque etiam *interpretationem* *favorabilem* *admittit* *injuria* *Commodantis*, qui pro suo *beneficio* *præstito*, ex *alterius* *culpa* *deberet* *duplex* *detrimētum* *pati*, *unum* *ex* *rei* *suz* *interitu* & *ejus* *usus* *privatione* *ob* *incuriam* *negligentis* *Commodatarii*, *alterum* *ex* *jactura* *temporis*, & *impensarum* *cum* *aliis* *molestiis*, quas *sustinere* *cogeretur*, *apud* *Judicem* *litigando* *ad* *se* *indemnem* *faciendum* : quod *æquitas* *naturalis* *non* *permittit* : Igitur

tur non expectata sententia, & ante omnem requisitionem tenetur damnum reparare.

§. VIII.

Auctoris sententia circa culpam juridicam, in contractibus & pactis, spectato Jure nat. præstandam?

612. **G**eminam adduximus hic opinionem, quarum prima negat ullam dari naturalem restitutionis obligationem ex culpa juridica in contractu, vel pacto commissa, si nondum Judicis sententia intercessit: affirmat altera, ac prioris rationes solide resolvit. Ut autem utrique aliquid tribuamus, præplacet tertia, eaque media inter illas sententia, quam tradit Card. de Lugo, & alii supra laudati Dd. Scilicet, Commodatarius, & alius quivis contrahens, ex culpa mere juridica contra naturam contractus commissa datum damnum, in conscientia ante Judicis decretum reparare tenetur, si damnum passus, etiam extra judicium, per se vel suos amicos, aliove familiari modo restitutionem, seu reparationem hanc damni requirat.

Ita enim consulitur naturali æquitati in utramque partem satis controversæ, & conservatur commercium humanæ societati summe necessarium, ut unus alteri res suas commodatò dare deinceps non abnuat metu primæ opinionis absolventis ab omni obligatione pro foro animæ ante sententiam Judicis: neque etiam re sibi commodanda indigens despondeat animum in ea petenda, aut conscientiæ angustiis torqueatur perterritus rigore alterius decisionis obligantis eum ad restitutionem, etiam non expectata ulla requisitione ejus, qui rem commodatò dederat, si hæc ex culpa sua juridica interiit.

613. Hac

613. Hac etiam ratione fit satis tam *Commodanti*, qui sine pecuniæ in litem expendendæ, ac temporis jactura aliisque molestiis, indemnitati suæ providere potest, si amice ac familiari modo *requiratur*; quam & *Commodatario*, qui ad nihil tenetur *hoc casu*, quamdiu *non est requisitus*. Ob hanc enim requisitionis omissionem acquirat *usu capiendi conditionem*. Si enim rei ita amissæ dominus eam ipsam vel ejus æstimationem intra certum præscriptioni conveniens tempus non requirat, Commodatarius obligationi illam compensandi præscribet, non præscripturus alioqui juxta illam *alteram* seu *affirmativam* opinionem, quæ cum eum obliget *in conscientia* ad restitutionem etiam *non expectata* ulla *Commodantis requisitione*, ille juxta hanc sententiam usque dum restituat, vel æstimationem rei deperditæ solvat, constituitur *in theologicè mala fide*, cum qua nunquam præscriptioni locus est.

614. Demum facilius conciliantur duæ priores opiniones inter se pugnantes, & lites fori externi minuuntur. Fundamenta autem *mediæ* hujus sententiæ eadem sunt ac ea, quæ adduximus hic *a n. 607.*) hoc solo discrimine, quod obligatio hujusmodi sit tantum sub conditione: *si requiratur*. Contra vero *affirmativa* nostræ opposita opinio obligationem hanc imponit *Commodatario absolute*, ante omnem etiam familiarem ac amicabilem requisitionem, quam *mediæ* quidem hujus doctrinæ Auctores requirunt in prædicto casu expectandam, ad eum effectum: ut efficax in conscientia obligatio restitutionis inducatur; excludunt tamen *judicialis decreti* expectationem, cum hæc conditio *onerosa sit Commodanti*, rei suæ jacturam juridicâ *Commodatarii culpâ* factam sustinenti, inducens eum ad novas molestias & litis expensas, quas ut ille pro suo beneficio, & ob culpam alterius, in recuperanda

randa sua proprietate subire jubeatur, vel damnum sustineat, repugnat naturali æquitati, per ea, quæ supra adducta sunt.

615. Ac proin, ut Commodatarius in conscientia prædicto casu obligetur, sufficit *simplex Commodantis requisitio*, etiam non expectata omni alia judiciali conventionem, & Magistratus, aut Judicis sententia, cujus attentatio Commodatarius pauperibus, aut laboribus aliis vel officio impeditum nimium gravis foret, & absterrens alios ab exhibendo indigentibus per commodati contractum beneficio.

616. Non vacat singulos in sua specie contractus hoc juris naturalis opusculo explicandos aggredi. Si enim ut par est, agamus de illis, magnum efficerent volumen; quodsi obiter tantum perstringamus; eam studioso Lectori afferremus utilitatem, quam alii Naturalistæ, qui solas definitiones, & divisiones eorum, illasque manco labore hinc inde in suas traxerunt pagellas. Cum tamen materias hujusmodi longe uberius & solidius pertractatas reperire sit apud Theologos & Juris utriusque peritos. Sufficiant igitur ea, quæ de contractibus *in genere*, & quorum familiaris ac crebrior usus est, etiam non nihil *in specie* attulimus.

617. Neque enim possent illi *utiliter & adæquate* exponi sine utriusque juris positivi citationibus, quibus in hac naturali Jurisprudencia parcitum, quantum fieri potuit, voluimus, præterquam in illis obligationibus naturalibus, quæ cum *obscuræ*, aut *dubiæ* sint, & juxta n. 69.) in *Jus positivum transferunt*, legum positivarum auxilio exponendæ erant, pariter ac illæ, quæ cum sint *hypothetica* & a statu humano *advensitio*, particulari *consensu*, *promissione*, *veso*, *damno dato*, aliove hominis facto dependeant, *practice* ac cum legentium *utilitate* expli-

explicari haud possunt sola naturali ratione : nisi prius perspectum sit, quid jus positivum disponat, permittatne talem contractum, promissionem, aut factum hujusmodi vel non ; irritetne naturalem obligationem, an illam toleret &c. ? ut colligi potest ex Leibnitii hac super re judicio n. 136.) adducto, & instantiis a n. 226.) decisis, propter quae omnia explicanda textus juris positivi citare debui-
mus.

ARTICULUS V.

De officiis erga proximum non fundatis in justitia commutativa, usque imperfectis.

S U M M A R I U M.

- §18. *Quid sit, & in quo fundetur naturalis obligatio officiorum imperfectorum ?*
- §19. *Obligatio hac major, minor, vel nulla erit secundum indigentiam proximi.*
- §20. *Officia imperfecta negans proximo est iniquus: negans perfecta est injustus.*
- §21. *Fundamentum imperfectorum officiorum idem est ac perfectorum :*
- §22. *Cum hoc tamen discrimine, quod perfecta fundent jus exigendi :*
- §23. *Imperfecta vero si sint positiva provenientia ex precepto naturali affirmativo, nos quidem necessario obligans, ut ea proximo exhibeamus, non tamen illi jus exigendi tribuunt : secus si proveniant ex precepto nat. negativo ; tunc enim fiunt perfecta.*
- §24. *Ostenditur id ex instantia, & auctoritate D. Thomæ.*
- §25. *Actus imperfectorum officiorum a virtute charitatis erga proximum imperati continentur sub lege naturali universali.*

626. *Exponitur motivum seu principium inadæquatum, quod nos incitare ad officia imperfecta proximo exhibenda debeat.*
627. *Referuntur errores circa hoc motivum.*
628. *Præcipuus Heineccii error refellitur circa officia imperfecta.*
629. *Statuitur recta interpretatio axiomatis: Fac aliis, quæ tibi facta voles.*
630. *Frustra jure nat. præciperetur amor proximo in genere exhibendus, si eodem jure nunquam ad imperfectum officium in specie obligaremur.*
631. *Ratio assertur, quia charitas proximi, etiam quo ad actus imperfectorum officiorum præceptos, continetur sub lege nat.*
632. *Actus charitatis proximo exhibenda quando perfectæ officii, vel imperfecti sint: ex circumstantiis colligendum.*
633. *Quis ordo in charitate & benevolentia observandus?*
634. *DEI charitas præponenda omnibus aliis officiis.*
635. *Proximo in spiritali necessitate extrema versanti succurrendum.*
636. *Fama proximi contra detractorem tuenda est.*
637. *Quando meliores, DEOque similiores: & quando nobis conjuncti cæteris in benefaciendo præponendæ sint?*
638. *An secundum naturæ equalitatem omnibus aequè benefaciendum sit?*
639. *Charitas & amicitia consistit in exhibitione operis.*
640. *Patri potius quam matri aliquando benefaciendum est.*
641. *Consanguineis prius subveniendum quam extraneis in pari necessitate.*
642. *Quando concivis, & commilito, aliis præferendus? quando Christianus infideli?*
643. *Actus beneficentiæ, & benevolentiae exponuntur.*

644. Beneficentiæ actus potest esse debitus : *solvitur instantia.*
645. *Respectu imperfectorum officiorum benevolentia hæc potest esse debita tantum ex parte nostra : respectu perfectorum autem v. g. in extrema necessitate proximi debita eris absolute, ita ut in proximo fundet etiam jus exigendi talem actum.*
646. *Aliqua benevolentia consistit in mera liberalitate.*
647. *Refellitur opinio contraria circa actus beneficentiæ.*
648. *Exponitur notio debiti : quod aliud est naturale ex justitia rigorosa :*
649. *Aliud ex justitia universali naturali, quod etiam provenit ex necessaria honestate morali. Satisfit contraria rationi.*
650. *Obligaciones naturales ex justitia universali provenientes, si dubiæ sint, transeunt sub jus positivum. Debitum 3tæ classis, seu Civile ac pure morale exponitur. Ibid. 650.*
- Es declaratur ex doctrina Aristotelis ac D. Thomæ. Ibid. n. 650.*

§. I.

Quid sit, & in quo fundetur naturalis obligatio officiorum imperfectorum, proximo exhibendorum ?

618. *Imperfecta officia erga proximum, circa quorum explicationem in multa devia abierunt non pauci Naturalistæ, descripsimus hic a n. 259.) quod sint actiones, vel earum omissiones, non ita quidem rigoroso jure nat. præceptæ, ut proximus noster etiam eas exigendi, tanquam sibi debitas, jus semper habeat, sicut habet exigendi perfecta, juxta cit. n. 259.) nihilominus fundantur in æquitate naturali, & referuntur ad justitiam naturalem legalem seu universalem, ad quam reducuntur omnia illa*

illa officia, quæ dicimus *santum ex charitate*: ex virtute deberi: quin obligetur quis ad restitutionem si omittat. Talia sunt, *quæ aliis profunt, & nos non gravant*. Exempli causa: digito monstrare viam petenti, permittere haustum frigidæ ex meo puteo, dare consilium, licet ex officio vel accepto honorario non sim obligatus, si id citra alias meas occupationes fieri possit; permittere peregrino tectum, sub quo dormiat, subvenire indigenti etiam *in communi*, seu *ordinaria* necessitate &c.

619. Obligatio hæc minor vel major, aut nulla erit, secundum circumstantias indigentiaæ proximi, & nostræ habilitatis, de quibus innata uniuscujusque prudentia, quid hic & nunc expediat vel non, judicare debet. Hæc ipsa vero obligatio reducitur ad naturalem justitiam legalem, seu *universalem*, a n. 564.) explicatam. Ad eam enim omnis *equitas naturalis* refertur, quæ ad commutativam justitiam directe non spectat.

620. Officia hujusmodi *imperfecta* si quis sine *justa causa* neget, dicitur *iniquus*, quod non exhibeat in illis circumstantiis proximo charitatem, in quibus judicat eum *vere* sua ope indigere, ac se facile illi succurrere posse, si velit. Quodsi etiam *in summa* ejus necessitate neget ipsi hujusmodi officium, quod alias præstare posset, dicitur *proprie injustus*, cum hoc casu contraveniat *juri exigendi* alterius, hocque ipsum officium tunc *ex imperfecto* degenerat *in perfectum*, quidquid sit, an ex tali omissione sequatur onus restitutionis vel non: cum pateat ex n. 259. & 300.) ac fusius a n. 524.) non esse de ratione officiorum perfectorum, ut *semper* restitutio ex omissione eorum sequatur. Certe enim ne blasphememus, ne de DEO improbe sentiamus, ut ei cultum tam internum quam externum, urgente hic & nunc lege naturali, ac *in certis circum-*

stantiis exhibeamus, perfecta sunt juris nat. officia: & tamen ex eorum omissione nulla restitutionis obligatio contrahitur: simile quid est in officiis perfectis erga proximum negativis, cujusmodi sunt: ne eum odio etiam mere interno prosequamur: ne illi scandalo simus, præbeamusq; ruinæ spiritualis occasionem &c. Imo juxta multos & in perfectis positivis, qualia sunt, ut ei in extrema necessitate succurramus &c.

621. *Fundamentum imperfectorum officiorum ultimum & adequatum colligitur ex n. 443. ac seq.) tum dein a n. 463.) esse id ipsum, quod est omnium officiorum erga DEUM, & proximum exhibendorum: scilicet voluntatem sapientissimi Auctoris & Gubernatoris naturæ humanæ DEI, qui nisi mutuum amorem necessario præcepisset, improvide eam gubernaret, & minus consequenter illam ad suas perfectiones manifestandas condidisset, eique se ipsum pro fine ultimo præfixisset.*

622. *Omnia igitur officia tam perfecta, quam imperfecta idem principium adequatum & ultimum habent perfectionum divinarum manifestandarum in homine, quantum hic eas naturaliter manifestare potest. Hoc nihilominus solo discrimine, quod perfecta officia exhibenda ei sint ex debito naturali, eoque interdum rigoroso ac proprie tali, proveniente ex justitia particulari seu commutativa, fundante obligationem restitutionis: & interdum ex debito minus rigoroso, nec fundante restitutionis obligationem, tribuente tamen jus activum proximo exigendi a nobis aliquem actum, tanquam sibi debitum ex naturalis legis ordinatione negativa v. g. ne eum odio pure etiam interno aversemur &c.*

623. *Secus fit in officiis imperfectis, hæc enim cum proveniant ex lege naturali affirmativa præcipiente mutuum amorem, seu charitatem fraternam in genere, proximo nostro non quo ad omnes*

in

in specie infima actus attribuit *jus activum* eos a nobis exigendi tanquam sibi *debitos*, alioqui fragilis conditio humana nimium gravaretur hujusmodi naturalibus obligationibus, si omnes omnino etiam ex lege nat. *affirmativa* provenientes actus deberemus *semper* ipsi *præstare ex indispensabili debito naturali* fundante ipsi *jus exigendi*, vel restitutionis petendæ. Uti diximus a n. 73.)

624. Sufficit igitur, quod licet actum aliquem *imperfecti officii*, (v. g. ut itineranti digito viam ostendam) tanquam sibi *debitum* proximus non possit a me exigere, nihilominus ego me sciam esse lege naturali *universali* obstrictum ad amorem ei *in genere* exhibendum : consequenter, quamvis illa ostensio viæ non sit in rigore loquendo debita proximo, est tamen charitatis hujus exhibitio *aliquo modo debita ex parte mea, respectively ad DEUM* naturæ Auctorem, qui lege naturali ac *necessaria* præcepit mihi charitatem seu dilectionem proximi mei. Et cum legi ejus naturali obedire debeam, debeo quoque, *si facile possum*, digito indicare viam petenti peregrino. Quod si id sine ulla justa causa omitto, & itinerantem errare patior, delinquo *quoad antenus* contra charitatem proximi jure nat. præceptam. Hæc ipsa doctrina est *D. Thomæ* 2. 2. q. 80. a. 1. ubi ait: *potest hoc debitum attendi ex parte ipsius debentis &c.*

625. Atque hinc concludimus : actus officiorum positivorum *imperatos a virtute charitatis* erga proximum *imperfectos* contineri sub lege nat. *universali*, qui licet non tribuant ei jus exigendi tanquam sibi in rigore *debitos* : adhuc tamen, in illis circumstantiis, quando nulla justa causa adest, quæ nos excusare possit, sunt *suo modo debiti* per respectum ad nostram obligationem, qua tenemur obedire legi naturali, ejusque Auctori DEO *præcipienti ut proximum diligamus*, sicut nos ipsos. Alioqui, si

neque hoc respectu & sensu forent *debiti* : non esset ratio, cur sine omni justa causa nolens itineranti viam indigitare, vel *leviter* delinquat *contra charitatem proximi lege natura præceptam*. Et sic de aliis similibus.

626. Motivum, quod nos ad hujusmodi beneficentiam & officia *imperfecta* socio nostro exhibenda incitare debeat, est *Amor proximi* in genere ab Auctore naturæ præceptus, ac nobis per dictamen rectæ rationis intimatus, ut ea exhibeamus alteri, quæ nobis in simili casu exhibenda ab eo, qui facile potest, vellemus. Equidem non desunt plerique qui putent, omnem *benevolentiam & beneficentiam* esse jure nat. rigorofo præceptam, ac proin regulam hanc : *Fac aliis, quæ tibi facta voles*, semper continere vim præcepti, ac omne *honestum & decorum* cadere sub naturalem præceptivam legem. Verum opinionem hanc falsitatis convictam ostendimus a n. 72. § 27. & 643.)

627. Nonnulli vero in aliud impegerunt extremum, docentes : *Fac aliis, quæ tibi facta voles*, esse *mere* consilii naturalis, sine *moralis* coactione, & tantum ad *perfectionem* disciplinæ naturalis spectare. Ita *Heinec.* de J. N. & G. l. i. c. 7. §. 174. hic sua opinionem infecit etiam nonnullos suorum sequacium, qui ejus sensa tanquam oracula in suarum lucubrationum naturalium compendia & dispensia, bona quidem fide, *erronee* tamen perscripserunt. Si enim sine *moralis coactione*, id est sine præcepto naturali vim *coactivam* habente præstanda sunt officia *imperfecta* ? non spectant ad legem naturalem : hæc enim quidquid *præcipit*, vi *coactiva*, & sub interminatione culpæ & pœnæ præcipit, quia versatur circa honestatem morum simpliciter & absolute *necessariam*, ut ostendimus a n. 71.) Frustra
igi-

igitur regula illa inter prima juris nat. principia referretur. Quodsi autem ista officia *ex coactione legis nat. præstanda sint* ? falsum est illa tantum *ad perfectionem* : sed potius *ad substantiam naturalis disciplinæ spectare verum erit.*

628. At neque illud *Heineccii*, & erroneorum sequacium ejus subsistit, quod *viam petenti digito non ostendere ; & peregrinum sub sua tecta ad quietem capiendam non recipere ; aquam ex suo fonte alteri sitienti sine justa causa negare*, omni culpa contra jus nat. vacet : Agunt utique isti contra amorem proximi, quem ei facile sine suo *ullo incommodo* exhibere posse supponuntur. Consequens est : ut *aliquamoda delinquant contra virtutem charitatis proximi*, non solo Divino positivo, ut erronee putant Protestantes Naturalistæ, & eorum Amanuenses ; sed etiam naturali jure præceptam. Quos non excusat inepta distinctio, cujus ope incassum suppressere veritatem conantur, dicentes : Jure naturali præceptum esse solum *amorem proximi* : non item *charitatem* ejus, cum hæc a solo jure *positivo* divino imperata sit. Ineptiam responsionis hujus, vel ipsi Grammatici rident, qui *amorem ac charitatem inter synonymas voces recensent, & colligi potest ex decis. a n. 522.)*

629. Quo igitur efficacius adeo crassus error Naturalistis moralem Catholicorum Theologorum doctrinam imperite perstringentibus eximatur : Dicendum est ; axioma illud : *Fac aliis, que tibi facta voles*, esse unum de principiis *naturalibus* ; sed ob suam generalitatem, sequentem pati distinctionem : Nempe, sub illo contineri aliqua officia *perfecta affirmativa*, de quibus egimus *a n. 521.)* non nulla *imperfecta*, plurima vero *mere ethica*, in solo *decoro, & civiliter honesto* fundata, quorum utpote indifferentium determinatio pendet a jure *positivo*, uti

inuimus a n. 74. & seqq.) Officia itaque perfecta cum sint absoluta, sive *affirmativa*, sive *negativa* fuerint, sunt absolute lege nat. præcepta, ita ut proximus ea *exigendi jus* habeat, licet *non semper* restitutionis obligatio sequatur, juxta jam dicta,

630. *Imperfecta* vero officia sunt *affirmativi* præcepti nat. *non absolute*, sed ex *hypothesi* variarum circumstantiarum indigentiaè proximi, a lege, seu justitia naturali *universali* imperata, quin *jus exigendi* strictè competat alteri, & debentur *regulariter* solum ex *virtute morali*, qualis est etiam *charitas* proximo exhibenda in illis quoque casibus plerisque, quibus ille neque in extrema, nec in quasi extrema necessitate versatur, prout liquet ex exemplis supra adductis, de *via ostensione*, *peregrini sub sua secta receptione* &c. Alioqui captum humanum superaret, qua ratione fieri possit, ut lege naturali proximi amor præceptus sit *in genere*, & tamen *in specie* ac particulari casu, extra solam extremam seu *summam* ejus indigentiam, jure hoc nunquam ei ullum etiam *imperfectum* officium *positive* teneamur exhibere, ac proin ab omni culpa etiam levi contra *natura legem* immunes simus, si alioqui etiam facilissima hujusmodi officia superius explicata, neque ullo modo nos gravantia illi vere indigenti & petenti denegemus.

631. Quo etiam facit: quod juxta n. 131.) In lege Evangelica præter *materiam fidei & Sacramentorum*, nulla dentur præcepta divina *positivo-moralia*, quæ in lege nat. & Decalogo (sabbatum si excipias) *implicite* non contineantur: Cum igitur in lege Evangelica, post officia DEO debita, præ primis aliis præcipiatur Amor, seu *charitas* proximi, nedum quo ad actus *negativos*, verum etiam *positivos*: sequitur charitatem hanc contineri in lege naturali, atque adeo nedum omnia *perfecta*:
sed

sed etiam imperfecta affirmativi præcepti hypothetica officia saltem aliqua referuntur ad legem naturalem, ea ratione ac ad illam spectant *Justitia, prudentia, temperantia, fortitudo, & similes aliæ virtutes morales*, licet non omnes eadem *rigorosa obligatione* metiendæ sint, docente *D. Thoma*, cujus verba adduximus n. 565. & a. n. 648.)

632. Quando autem prædicti charitatis actus proximo exhibendi, vim *perfecti vel imperfecti officii* habeant, aut quando ita præcepti sint, ut in *debito naturali* fundentur, vel ex sola *virtute morali* debeantur; aut certe ex *consilio*, sive mere *ethica convenientia, decoro, ac honesto* præstandi sint, vel non: *sola* indigentis proximi circumstantiæ, ac ejus status determinare prudentem possunt. Ita quippe judicamus, v. g. *pauperibus trivialibus* ostiatim mendicantibus *quandoque* non esse de ullo præcepto largiri *necessario* stipem: Quales sunt pueri illi parentum interdum divitum, qui ex sola puerili levitate, otio, aut regionis consuetudine, per viam publicam incedentibus molesti sunt. Aliquando sub levi obligatione: scilicet si decrepitus, infirmus, qui ob virium languorem divitum mansiones circuire nequit, *nec aliunde* sibi provisum habens, obolum roget ab eo, qui eum sibi facile elargiri posset. Quandoque etiam sub gravi: si inquam in *extrema* seu huic æquivalente necessitate proximus constituatur. Sæpe etiam ex solo *decori & convenientiæ, sive honesti* titulo aliquid petenti largiendum est, ne rerum nostrarum tenaces, fordidi, vel avari videamur. Et hoc ultimum non ad præcepta legis nat. sed ad *honestatem ethicam, & meram politiam* spectat.

Talem ethicæ virtutis actum exercuit Poeta *Martialis* L. Epigr. qui pauperi superbo sub sua tecta ad quietem capiendam recepto, & agrestibus

alimentis non contento : sed insuper pecuniam & vinum petenti respondit :

Nos offam, panem, testum : sed det tibi divos

Nummos & vinum - 9 -

§. II.

Quo ordine, charitatis seu benevolentia & beneficentia officia proximo nostro de Jure natura sine exhibenda ?

633. **B**Ene ordinata charitas dicitur, quæ in dilectionis officiis debitum ordinem servat, quo neglecto nomen & meritum virtutis pessum ire necesse est. Porro charitas hoc ordine exhibenda est. *Primo* & super omnia diligendus est DEUS. *Secundo* nos ipsi. *Tertio* juxta nos proximus. *Quarto* infra nos corpus humanum : *Quinto*, dilectio hæc debet providere etiam bona corpori sustentando necessaria. Exponuntur jam hæc singula.

I.) DEUS super omnia diligendus, cum sit fons omnis boni, fundamentum & causa omnis ac ordinatæ dilectionis, propter quem solum tanquam *ultimum & adequatum finem* cum omnia creata sint, hinc neque proximo nostro ullum exhibendum est officium, si per hoc amor DEO debitus præjudicium pateretur. In hoc bene ordinati amoris principio *Plato* ethnicus licet vir, totam rationem naturalis prudentiæ reponebat teste *Augustino* l. 8. de Civit. DEI, verba illius referente : *Recte philosophari est DEUM super omnia amare.*

II.) Nos ipsos amore rationabili diligendi fundamentum est, non quod nobis qua nobis dilectio hæc debeat ; sed ob imaginem DEI, ad quam conditi sumus, vi cujus participes esse possumus divinorum bonorum : & quod juxta dicta a n. 347.)
e men-

• mente *Platonis* & *Philosophorum* : *DEI* possessio-
simus, hinc eam conservare tenemur, ne sive quo
 ad animam, sive quo ad corpus in quopiam læda-
 mus jus illius, qui in nos dominium *directam* habet :
 Hujusmodi autem conservatio fieri nequit nisi bene
 ordinata charitate instructi avertamus mala animæ
 & corpori nostro contraria.

III.) *Proximum* vero diligere jubemur tanquam
 participem & socium ejusdem nobiscum natu-
 ræ, bonorum & finis ultimi, ad quem creati su-
 mus. Ut proin hic locum habeat doctrina *Aristote-
 lis*, l. 9. *Eth.* c. 8. & 9. quod *appetibilia sint aliis ex
 appetibilibus sibi*, nempe bonum quod appetimus &
 nobis optamus ; optare etiam debeamus aliis.

IV.) Post *DEUM* igitur jure nat. jubetur ho-
 mo diligere *se ipsum*, & quidem primo secundum
bona spiritualia, dein *proximum* quo ad eadem bona
animam concernentia ; tandem seipsum secundum *bo-
 na corporis*. Dummodo spurio suiipsius amore non
 decipiatur. Nam ut ait *Demosthenes* apud *Stob.*
serm. 13. *Facillimum est omnium seipsum decipere : quod
 enim quisque cupit, ad id etiam animum inducit, & sibi
 persuadet : Res autem ipsa frequenter non ita se habent.*
 Jubetur insuper *proximum* diligere secundum ea-
 dem *bona corporis* : Et demum ultimo se ipsum &
proximum quo ad *externa bona*, qualia sunt : honor,
 fama, bona existimatio, eruditio &c.

634. Sicut igitur nunquam licitum est cujuscun-
 que boni assequendi causa charitatem *DEI* abjicere :
 ita neque licet ob bona corporis, vel proximi amo-
 rem, propriæ animæ jacturam *per peccatum* admit-
 tere. Etenim ipsi quoque *Gentiles* agnoverunt in-
 ternam animæ prosperitatem plurimum nos in exter-
 nis juvare posse, dicente *Philosopho* l. 5. *Metaphy-
 sicor.* *Ex sanitate in anima fit sanitas in corpore.*

635. Pre-

635. Proximo versanti in extrema, & *moraliter* insuperabili necessitate *spirituali*, succurrendum est cum certo periculo propriæ vitæ, dummodo spes æque certa proximum juvandi affulgeat, nullumque gravius damnum inde secuturum putetur. Quare si infans absque Baptismo moriturus sit, nisi a te homine Laico baptizetur, e sententia *D. Augustini* libr. de mendacio ad Consent. c. 8. teneris illum baptizare, etiam cum vitæ tuæ periculo. Id enim (ait ille) hoc casu amor proximi exigit, cujus animæ salus æterna salutem temporalem proprii corporis præponenda est. Quanquam alii eos tantum *cum vitæ periculo* ad id obsequii obligatos esse doceant, qui ex officio suo, aut quasi contractu, sive *tacita* sponcione ad curam animarum obligantur, uti sunt: Episcopi, Parochi &c, non vero eos quoque, qui ex sola *generaliter* præcepta charitate ad succurrendum proximo in bonis *spiritualibus*, pro suo posse obstricti sunt.

636. Eodem *Augustino* loc. cit. obligante, teneris compescere, si possis, eum, qui te audiente detrahit famæ proximi tui, etiam inimici. Cujus opinionis erant etiam *Ethnici* sapientes naturali ratione persuasi, hanc proximi injuriam non debere dissimulari, quoties nil obstat, quo minus impediatur. Ita quippe *Seneca* in suis *proverbiis* ait: *difficilem oportet habere aurem ad crimina*. Quod ipsum summa energia expressit *Cic. l. 1. offic.* *Detrahere aliquid alteri magis est contra naturam, quam mors, quam dolor, quam cetera, quæ possent aut corpori accidere, aut rebus externis.*

637. Ea dilectione, quam comitatur gaudium in bono alieno possessio, item quam consequitur honor, cultus, reverentia, illi magis diligendi sunt, qui meliores, DEOque *similiores* suo modo existunt, teste *D. Thoma* 2. 2. q. 26. a. 7. 8. & 9. Ob hanc rationem Parentes magis quam filii & uxor, magisque bene-

benefactores , quam ii quibus benefecimus amore prosequendi sunt. Quia majorem illi cum DEO. communi omnium Patre , ac Benefactore similitudinem gerunt. Ea vero dilectione , qua desideramus alteri bonum *non dum possessum*, & quam comitatur misericordia, & beneficentia, illis major debetur charitas, qui nobis conjunctiores existunt, ut docet Aug. de doctrin. Christian. c. 28. dicens: *Cum omnibus prodesse non possis , his potius consulendum est , qui pro locorum , ac temporum , vel quatumlibet rerum opportunitatibus strictius tibi quasi quadam sorte conjunguntur.*

638. Ratio est, quia licet spectato *primigenio* naturæ statu , omnes homines quo ad naturam sint æquales , & sine ullo discrimine illis sub hac æqualitatis ratione succurrendum esset ; nihilominus quia vivimus nunc non in illo *primigenio* ; sed *adventitio* naturæ statu, multis obnoxio miseris, a quibus conditio humana immunis fuisset, si ob Adamæ peccatum *primævus* ille innocentiae status *moraliter* non immutatus permansisset ; hinc non jam sola naturæ similitudo ; sed circumstantiæ indigentium personarum, inter æquales indigentes considerandæ sunt & D. Bonav. in 3. d. 29. q. 3.

639. Cum autem exhibitio amicitiae & charitatis consistat in communicatione bonorum, dicente D. Gregorio : *probatio dilectionis est exhibitio operis* : iis proin casibus, quibus certæ personæ aliis præferendæ sunt, nobis magis conjuncti cæteris præferri debent secundum ea bona, in quibus conjunctio vel amicitia fundatur. Quam ob rem in bonis pertinentibus ad naturam & *vitam corporis*, illi præ aliis diligendi, qui nobis sanguine juncti sunt. Et quidem, *si cætera paria fuerint*, in his *primò* omnium *Maritus* opitulari debet *Uxori* suæ, cum qua est velut una caro. *Secundò* filiis, quibus naturali jure ad providendum magis parentes obligati sunt

sunt, quam parentibus filii; *Non enim debent filii Parentibus thesaurizare, sed parentes filiis, 2. Cor. 12.*

640. *Tertio*. Ubi vero parentibus benefaciendum fit, in æquali miseria potius patri quam matri actus charitatis exhibendus est, si utrique simul benefacere non sufficis. Quia pater excellentiorem principii rationem obtinet. Imo in casu extremæ necessitatis parentibus ante omnes alios, etiam uxorem, & proprios filios, succurrendum esse putat *D. Thomas* cit. q. a. 9. & a. 11. ad 2. Debitum enim erga illos tum antiquius, tum nobilius est, siquidem ipsi nobis existendi causa, & principium fuerunt. Quare æquitas postulat, ut in extrema necessitate ab interitu eos liberando tantundem rependamus. Ac proin patri etiam infideli, vel hæretico potius succurrendum, quam extraneo fideli. Quia obligatio naturalis religionum varietate non mutatur, circa officia perfecta & absoluta, quoties hæc amoris fructu non repugnant.

641. *Quarto* demum fratribus, sororibus, aliisque consanguineis, domesticis, ac familiaribus subveniendam prius quam extraneis. Nam si quis suorum, maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior, i. ad *Timoth. 5.* Quodsi tamen extraneus extremam aut illi æquivalentem necessitatem patiat, nec adsit alius qui eam sublevet: fratres vero & sorores nullam vel communem tantum sustineant: illi his jure nat. præferendi sunt: utpote urgente præcepto naturali absoluto: ut autem fratribus extra casum æqualis indigentiae benefacias, est *mere charitatis*, hoc casu non fundatæ in debito naturali, quod illis jus exigendi tribuat, aut te necessario obliget.

642. In rebus autem pertinentibus ad civilem communicationem, Concives nostri, in rebus bellicis Commili-

militones aliis præferendi sunt, cum eorum ope & auxilio societatis sæpius utamur, quam extraneorum: Igitur conveniens est, hoc jus prælationis illis deferre. In *Spiritualibus* vero auxiliis eorum major habenda est ratio, qui nobis secundum spiritum filii, patres, aut fratres censentur. Hac ratione (secluso pietatis erga parentes debitæ titulo, ac supposita *pari* necessitate) subveniendum est prius Fideli, quam infideli, Catholico, quam hæretico. Alioqui si Catholicus tantum in gravi, infidelis vel hæreticus in summa indigentia versaretur, his *necessario* præ illo succurrendum foret, cum de proximo vitæ eorum periculo agatur.

§. III.

An actus benevolentia & beneficentia in asserto his charitatis ordine recensiti cadant sub præceptum naturale?

643. **R**ESPONSIO facile colligi potest ex decisio *a n.* 72. & 75.) ubi ostensum est, *æquum ac justum* trifariam accipi posse, scilicet 1.) *Generatim* pro omni *justo naturali*, sive id ex *justitia universalis*, sive ex *particulari* seu commutativa proveniat. 2.) *Speciatim* pro *justo & æquo riguroso* proveniente & *justitia commutativa*. 3.) Pro *justo & æquo civili*, aut mere *ethico*. Ad normam autem hujus resolutionis decidi potest præsens quæstio. Scilicet, in triplici classe reponitur *benevolentia & beneficentia*. Alia enim est, quæ fundatur in *debito naturali necessario*, *ius strictum* tribuente proximo eam exigendi tanquam sibi *debitam*: qualis exhibenda est illi v. g. in extrema necessitate, ab eo qui facultatibus pollet, nec ulla sibi *justa causa* suppetit, ob quam juri ejus contravenire possit.

644. *Nec*

644. Nec refert, quod hoc casu non videatur *beneficentia* exhiberi, siquidem est *debita*: Nam *beneficentia*, cum juxta *Ciceronem* l. 1. de natur. deor. nihil aliud sit, quam *exterior amicitia vel charitatis actus secundum rationem communem exhibitus*, completitur in se omne *charitatis proximo* exhiberi solitæ officium, non minus illud, quod sibi aliquo jure debitum est, quam etiam id, quod ex mera liberalitate provenit. Et ita in plerisque *Divinis codicibus beneficentia in pauperes* commendatur: cum tamen hæc sæpe illis saltem *vi præcepti Divini* positivi extra casum etiam summæ necessitatis *moraliter* debita sit, debito ad minimum *latius* sumpto, seu prout præcepta est divitibus, qui Creatoris sui mandato morem gerere tenentur: quin tamen pauperes eam *in rigore* exigere semper possint.

645. Alia dein *beneficentia* est, quæ provenit ex *sola charitate*, tanquam *moralis virtute* imperata ab *universali justitia naturali*, de qua egimus hic n. 624.) ubi ostendimus dari aliqua officia *positiva imperfecta*, quæ plerumque sub *levi* saltem obligatione tenemur exhibere proximo, v. g. *viam enixè petenti digito indicare*, cum id facile possimus, licet ille *jus strictum* exigendi hunc actum, tanquam *rigorose debitum* non habeat.

646. *Tertia* demum *benevolentia & beneficentia* species est, quæ consistit in *mera liberalitate* sub nullum cadente præceptum, referturque ad titulum *ethice honesti, vel decori* actus. Ex his autem tribus *benevolentia* officiis proximo exhiberi solitis, sola duo priora a lege naturali *suo modo* imperantur *necessario* pro exigentia & gradu necessitatis proximi, ac personarum indigentium circumstantiis.

647. Inde

647. Inde vero colligere licet eorum Naturalistarum opinionem, qui putant *omnem benevolentiam & beneficentiam* esse jure nat. *rigorose* præceptam: non minus ac illorum, qui contendunt *nullam ex illis* sub naturalem legem cadere, propter suam generalem extensionem esse utramque omnino falsam: cum jam constet *aliquos* beneficentiæ & benevolentiae actus esse lege nat. præceptos, non nullos jure divino positivo, ut patet de eleemosyna divitibus præcepta etiam extra necessitatem *summam*, imo & *gravem* proximi: plures autem esse immunes ab omni imperio: sed mere permissos, imo laude dignos; cum beneficentia & *prudens* liberalitas una ex præcipuis virtutibus sit, quæ hominem vere divitem, & *civiliter* immortalem facit, dicente Poeta *Martial.* l. 5. epigr.

*Extra fortunam est, quidquid donatur amicis,
Quas dederis, solas semper habebis opes.*

648. Quo autem utilius omne dubium eximatur circa *nonnulla* officia *positiva imperfecta*, quæ a n. 624. in naturali justitia fundari, & *aliquomodo* jure naturæ *debita* proximo esse asseruimus, juvat hic exponere veram notionem *debiti*, quo unusquisque DEO, sibi, vel proximo obstringi possit.

Debitum hoc ad proportionem *justi & æqui* a n. 75.) explicati, in *triplici* classe reponitur: Scilicet *Primum* est debitum ex *justitia rigorosa*, seu commutativa, quod etiam ab aliis *strictissimum* ac *proprius* tale audit, ad distinctionem *justitiæ legalis universalis*, ex qua provenientes actus (juxta plerosque Dd.) etiam *rigorose*, quia sub *reatu culpa & pœnæ* debentur, v. g. ne DEUM blasphemis, proximum interno odio persequamur &c. quia tamen ex commissione vel omissionem hujusmodi actuum non oritur obligatio restitutionis, neque illi spectant ad *justitiam commutativam* seu *particularem*: hinc

debitum hujusmodi, utut sit rigorosum, seu strictum, non est tamen *strictissimum*, neque in omni rigore sumendum, prout sumitur id, quod oritur ex justitia commutativa. Ita proin *strictissimo* debito obligatur fur restituere ablata, herus solvere famulis, conductor mercedem operariis, debitor æs alienum &c.

649. Alterum debitum oriri solet ex justitia *universali* seu *legali* naturali a n. 564. declarata, ad quam referuntur omnes virtutes morales, nempe *Religio, Temperantia, Prudentia, Fortitudo, Pietas, Observantia, Obedientia, Gratitude, Vindicatio* auctoritativa delictorum, *Veritas, amicitia* seu *Charitas, Liberalitas*, & aliæ reliquæ, justitiæ legali universali tanquam suæ partes annexæ. Prout tradit *Aristoteles* 8. *Ethic.* *Cicero, Macrobius* super *Sonn. Scipionis, Andronicus* peripathetic. & ex his *D. Thomas* 2. 2. q. 80. a. un. ac q. 101. Unde actus v. g. *Religionis erga DEUM, temperantiæ erga nos ipsos, gratitudinis erga benefactores, veritatis, amicitiae seu charitatis erga proximum, obedientiæ erga legitimos Magistratus, pietatis erga parentes* &c. debiti sunt jure naturali ex justitia *legali universali*. Ac per ea, quæ diximus a n. 151.) proveniunt ex *necessaria* quidem honestate morali, quin tamen *semper* inducant *per se* onus aliquod restitutionis.

650. Nec refert, quod actus hujusmodi debiti sint ex *virtute morali*, quia moralitas hæc est *absolute necessaria* ad honestatem actuum humanorum, scilicet ut erga DEUM religiose, erga nos temperanter, erga parentes pie, erga benefactores grati, cum proximo in charitate, ac tranquille vivamus. Illa proin non constituit debitum *pure morale*, seu *civile*, de quo mox agemus, sed supponit *absolutam antecedentem*, ac non dependentem a libera

DEI

DEI voluntate necessitatem, facitque ut contra virtutem hujusmodi commissus vel omissus actus sit *intrinsece* malus, ut patet in eo, qui omitteret actum Religionis DEO debitum, tunc quando præceptum naturale eum urget ponendum &c.

Et quia in plerisque casibus *particularibus* obligationes naturales, præsertim ex *justitia minus stricta*, seu hac *legali universali* provenientes *dubie* sunt, ita ut debitum in *necessaria* morum honestate fundatum ex iis certo concludi non possit, hinc illæ tali casu transeunt sub jus positivum, & juxta n. 141.) constituunt debitum, quod quo *ad substantiam* seu generice sumptum dependet a lege naturali: quo *ad modum* autem ac in particulari circumstantia proveniet immediate a lege positiva divina, vel humana, ut liquet de decimis *formaliter* spectatis, & aliis exemplis *cit. n. 141.*) adductis.

Tertia classis debitum est *civile*, seu *pure morale*, quatenus immediate provenit ex *libera* Legislatoris voluntate, nec fundatur in morum *honestate necessaria*, ac proin nec constituit transgressionem talis legis *intrinsece* malam. Hujusmodi debitum versatur e. g. ut Electiones canonicæ Prælatorum fiant secundum Canones cum certis solemnitatibus; Testamenta ad causas profanas & similes actus condantur secundum legis civilis formam: ut debitor restitutum sibi chirographum producens in judicio, ex præsumptione factæ solutionis absolvatur ab actione creditoris nihil in contrarium replicantis, & alia a n. 75.) declarata.

Debitum hoc *civile*, seu *pure morale* contingit interdum concurrere cum debito *naturali*, ac dicitur *mixtum*, si vero proveniat ex solo jure positivo, vocatur *civile tantum*, de quo per omnia ita

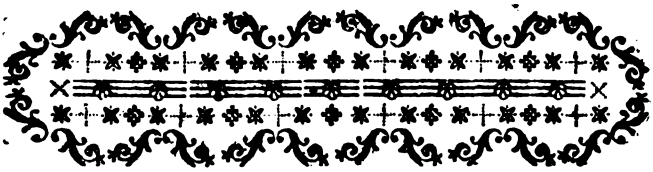
discurrendum est, ac de obligationis divisione in-
nuimus hic supra a n. 151.)

Et licet *D. Thomas* cit. q. 80. a. un. ex *Aristotele* duplicis tantum, scilicet *legalis*, & *moralis* debiti mentionem facere videatur, nihilominus quia ibidem distinguit inter ea, quæ debentur ex justitia naturali *stricta*, & ea, quæ proveniunt ex justitia & obligatione nat. *minus stricta*: inde concludunt *Dd.* ab *Aristotele* & *D. Thoma* assertum debitum *legale* recte dividi in illud, quod oritur ex justitia particulari, seu commutativa, ac in alterum quod provenit ex justitia universalis, utrumque enim imperatur a lege naturali, & dicitur etiam *legale*. Demum quia eodem loco *Angelicus Doctor* distinguit quoque inter *moralitatem* seu *honestatem* actus humani *necessariam*, & *contingentem*, aitque, illam contineri in omnibus justitiæ naturalis tam particularis quam universalis actibus debitis, secus hanc, quæ non necessaria: sed contingens actui esse dicitur, & requiritur tantum ex hypothese *libera* voluntatis Legislatoris, cui obtemperandum est: ex his infertur *tertia* species debiti, quod *civile*, seu *pure morale* vocat cum aliis *Covar. c. 11. de testam. n. 10.* & liquet ex his, quæ a n. 151.) de effectu obligationis naturalis allata sunt.

Finis partis primæ.

PARS

PARS II.

DE JURE GENTIUM.

CAPUT I.

De existentia & constitutivis Juris Gentium.

§. I.

An detur aliquod Jus Gentium, quod vim Legis habeat?

S U M M A R I U M.

Cum continuatione numeri marginalis per decursum rimæ Partis notati.

- 651. *Dari aliquod Jus Gent. certum est contra non nullos. Probatum id ex Jure utroque positivo-humano.*
- 652. *Evincitur id ipsum Auctoritate Prudentum.*
- 653. *Varia Nationes provocarunt ad Jus Gent.*
- 654. *Rex Ammonitarum, Antiochus & Sapor Jus Gent. allegarunt.*
- 655. *Afferitur ratio pro existentia alicujus Juris Gentium, saltem abstrahendo hic & nunc, sine distinctione a naturali jure, vel non.*

651. **Q**uin detur aliquod Jus Gentium, minime dubitant solidius eruditi Viri contra paucos, frustra in contrarium nitentes. Id enim manifeste insinuant omnia Jura humano-positiva in scripturam redacta: attestatur communissima Prudentum auctoritas: & evincit ratio.

Et quidem I.) insinuat *Jus humano-positivum scriptum*. Quia *Can. Jus autem 6. dist. 1.)* Species Juris his verbis recensentur: *Jus autem aut Naturale est, aut Civile, aut NB. GENTIUM*. Hanc ipsam vero Jurium distinctionem exhibet nobis corpus Juris Civilis, §. 4. *Inst. de Just. & Jur.* dicens: *Jus tripartitum est; collectum est enim ex naturalibus preceptis, aut NB. GENTIUM, aut Civilibus*. Quæ ipsa verba repetuntur in *L. Juri §. 2. ff. de Justit. & Jur.* ac alibi sæpius.

652. Nec deest *Prudentium auctoritas*: quia Historici & Scriptores publici passim a variis Nationibus ad *Jus Gentium* provocatum fuisse testantur, quæ *mores & usus Populorum* longævo temporum cursu, ac aliqua possessione firmatos pro lege litem dirimente allegarunt. Prout videre est apud *Gai. ciardin. histor. L. 5.* qui testimonium perhibet, quod ubi inter Romanos & Persas *finem regendorum* controversia suborta fuisset, *Gentium usus* a prima rerum divisione introductus, & continua possessione firmatus *Persis* exceptionem prætenstæ terrarum restitutionis contra Romanos præbuerit, cum tamen *Persæ* jure civili Romano minime tenerentur, sola *Gentium* lege causas hujusmodi decidentis. Unde laudatus Auctor ait: *In controversiis de Provinciæ nominibus & terminis inter Gentes, semper præsens consuetudo spectatur.*

653. Hunc etiam in modum *Herodotus l. 7.* pro Legatorum immunitate perorat, dicens in eorum personis *Gentium* jura violari: *Qui contemnunt Legatos, JUS OMNIUM HOMINUM confundunt*. In *Herodoti* sententiam abiit *Tacitus L. histor. 3.* *Sacrum est etiam inter exteræ GENTES Legatorum jus*. Quod etiam repetit *Cæsar l. 3. de bello Gall.* ubi ait: *Legatorum nomen apud omnes Nationes sanctum inviolatumque semper fuit.*

654. Constabit quoque uberius ex dicendis infra, quod Rex *Ammonitarum* a *Jephthe* petierit sibi restitui terras inter *Arnon* & *Jabok* fluvios sitas, ea ratione persuasus, quod sibi titulo *primæ occupationis* Jus Gentium suffragaretur pro earum dominio. Cujus exemplum in allegando jure Gentium secutus fuerat etiam *Antiochus*, dein *Sapor* Rex Persarum, & aliarum nationum Principes paulo post allegandi.

655. *RATIO* quoque dari aliquod Gentium jus evincit. Cum enim Gentes relicta primæva bonorum communione divisæ sint, & aliquam inter se societatem constituerint, debent habere quandam regulam ad cujus normam societas hæc *primigenio* statui naturali superveniens rite ac humano modo instituat, actionesque & negotia in commerciis, contractibus, bellis, legationibus, ac rerum occupationibus juxta æquitatem dirigatur: Atqui regula hæc nil aliud est, quam ipsum jus Gentium: igitur hoc negari prudenter haud potest, saltem abstrahendo *hic & nunc*, quod nam sit illud, distinctumne a jure naturæ, vel non: de quo *seq. §.* mox agemus, ubi etiam resolventur ea, quæ contra hic decisa opponi possunt.

§. II.

Utrum detur Jus Gentium a naturali distinctum, quod sit positivum humanum, legis proprie dictæ vim habens? Affertur negativa opinio cum suis rationibus.

SUMMARIUM.

656. Adducitur opinio negans Jus Gent. esse distinctum a naturali.

657. Ejus fundamenta proponuntur. 1.) Quid jus civile non distinguat inter hæc jura. 2.) Quid J. G.

- non procedat a superiore. 3.) Quia non possunt ostendi præcepta J. G.
658. Affertur fundamentum 4.) quod non constat de ullo pacto Gentium.
659. Allegatur usum Gentium non fuisse uniformem, & nihil concludere.
660. Dein 5.) opponitur: ea quæ ad J. G. reduci dicuntur, posse bene referri ad Jus naturale.
661. Jus Sepulturæ cum aliis similibus opinio hæc rejicit ad jus naturale & ad officia amoris præcepti, quin ullus actus sit Juris Gentium.

656. **P**Atet jam dari aliquod Jus Gent.: sed an id a lege naturali distinctum sit, ita ut aliam Juris mere humano-positivi constituat speciem; præsens examinabit quæstio. Ad quam *Hobbesius* l. de cive cap. XIV. 4. 5. naturalem legem dividens in naturalem hominum, & naturalem civitatum, ait: Præcepta utriusque eadem sunt; sed quia civitates semet instituta inducunt proprietates hominum personales, lex, quam loquentes de hominum singulorum officio naturalem dicimus: applicata totis civitatibus, nationibus, sive Gentibus, vocatur jus Gentium.

Sententiæ huic neganti ullum jus Gentium a naturali lege distinctum, tanquam infallibili oraculo adhæsit *Puffendorffius* de J. N. & G. l. 2. c. 3. n. 23. dicens: *Hobbesii* sententiæ & nos plane subscribimus. Nec præterea aliud jus Gentium voluntarium, seu positivum dari arbitramur, quod quidem legis proprie dictæ vim habeat &c.

In eandem opinionem (præter *Hug. Grotium*) abierunt plerique alii Protestantium cum *Thomasso, Nysselio, Nicolao Herzio, Webero, Heineccio*. Qui in *Elem. de J. N. & G.* l. 1. c. 1. §. 22. contra eos, qui oppositæ sententiæ adhærent, hac utitur emphasi: colligimus jus nat. a jure gentium nec prim-

principio cognoscendi, nec ipsis regulis: sed solo objecto differre; adeoque rationem eos fugere, qui nescio quod jus gentium a jure natura diversum sibi FINGUNT. Protestantium opinioni adstipulantur etiam non pauci ex Orthodoxis Jurisperitis, inter quos est Schambogen, & alii eruditi viri, quibus viam præiverunt antiquiores Icti, imo & Theologi cum Canonistis, inter quos est P. Reiffenst. in Prolegom. Jur. Can. a n. 34.

657. Pro hac *negativa* assertione sui Patroni adducunt sequentes rationes. I.) Jus civile inter jus naturæ & Gentium non distinguit, sed absolute dicit in L. omnes populi 9. ff. de J. & J. *quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur, vocaturque jus gentium, quasi quo omnes homines utuntur.* Et hæc ipsa verba exhibet J. Jus autem I. Inst. de J. N. G. & C. II.) Jus Gentium ut a naturali distinctum nequit procedere a superiore. III.) Non potest ostendi, quæ præcepta sint propria juri Gentium, prout hoc distinguitur a jure naturæ. Nam ea, quæ ad jus Gentium referuntur, v. g. circa modos acquirendi, contractus, comærcia &c. vel ad jus nat. pertinent, vel ad civile singulorum: igitur quatenus a jure civili distinguitur, portio juris naturalis erit.

658. Arguunt IV.) si daretur jus Gentium mere humanum, haberetur ex omnium, vel saltem majorum Gentium pacto, seu consensu *expresso*, vel saltem *tacito*: utrumque sine fundamento assertitur, Nam imo) consensus hic nulla ratione, nullis tabulis, nullis testibus probatur. Et imperceptibile est, quomodo omnes Gentes convenire in unum locum, & *expresse* consentire potuerint. Posito autem casu, quod ita consenserint, obligatio hæc esset *naturalis* juris, quia proveniret *ex pacto libero*. Neque etiam *2do*) ex pacto vel con-

sensu tacito. Quia hic ex nullis signis colligi potest. Quæ enim sunt illa? non *necessitas moralis*, quæ tacitum hunc consensum exigeret propter publicam tranquillitatem, hoc enim ipso Jus hoc non esset *positivum*: sed naturale, deductum ex principio naturaliter *necessarii amoris*, adeoque non ex consequente Gentium consensu. Non etiam liberum *arbitrium Gentium*: quia omnium voluntas conspirare in unum non potuit, neque præsumi potest: Aliquarum autem duntaxat nequit ad rationem legis universalis sufficere.

659. His addunt, quod non appareat, quomodo Gentes nunc possint obligari pactis Antecessorum, cum neque *usus fuerit semper uniformis*, neque constet, quænam illæ Gentes moratiores fuerint, quæ aliquem consensum præbuisse credantur.

660. Demum urgent V.) Ea, quæ juri Gentium positivo attribuuntur, rectius ad jus nat. reduci possunt. Etenim *imo*.) Quod inter præcipua juris Gentium capita numeratur, est *jus Legationum*: porro Legatorum admissio & securitas est juris nat. quoties illi speciem *Legatorum*, non *Exploratorum* præferunt. Cum enim ejusmodi personæ sint necessariæ ad pacem conciliandam, quam jus nat. omnibus modis honestis amplecti jubet; utique & cavisse censetur idem jus securitati personarum, sine quibus finis ab eodem præceptus obtineri nequit. *2do*.) Divisio regnorum est juris nat. quia hæc necessitate facta est ob multitudinem Populorum, qui simul non poterant commode subsistere. *3tio*.) Bellum quoque cum sit defensio publica, est naturali jure permixtum. Idem procedit de repressaliis.

661. Jus dein *Sepulture* ad officia amoris jure nat. præcepti bene refertur, pariter ac cætera
opti-

optime ad legem nat. reducuntur: Igitur nulla opus est specifica distinctione juris Gentium a jure naturæ, ac proin idem est jus Gentium quod & naturale, nec aliud positivum humanum datur, quod vim legis universalis erga diversas Gentes habeat. Ita illi. Quibus tamen non obstantibus

§. III.

Evincitur dari Jus Gent. positivum a jure nat. specie distinctum. Et satisfit contrariis rationibus.

SUMMARIUM.

- 662. *Afferitur dari Jus Gent. distinctum a naturali.*
- 663. *Demonstratur 1.) ex Jure Civili, §. 2. Inst. de J. N. G. & C.*
- 664. *Firmatur ex L. 1. §. 4. ff. de J. & J.*
- 665. *Et exemplo de Manumissione &c.*
- 666. *Demonstratur 2.) ex Jure Canonico.*
- 667. *Demonstratio hac exponitur uberius.*
- 668. *Deducitur 3.) ex ratione.*
- 669. *Solvantur contrarie rationes) imo ostenditur manifeste falsa.*
- 670. *Ad 2.) Rg. non requiri Superiorem ad Leges Gentium.*
- 671. *Datur ratio hujus explanationis.*
- 672. *Ad 3.) Indicantur precepta J. G. expressa in utroque Jure positivo.*
- 673. *Ad 4.) Pacti & consensus taciti adducuntur fundamenta.*
- 674. *Ad 5.) Refelluntur instantie de Legatis &c.*
- 675. *Explicatur, quomodo contractus spectent ad Jus Gent. & an id sit species juris legalis univoce?*
- 662. **U**Tut speciosæ videri forte alicui possent rationes pro specifica naturalis & gentium juris identitate hic adductæ, illæ tamen cum
minus

minus solidæ sint, haud obstare possunt, quin longe communiore, solidiore, imo etiam moraliter certa opinioni adhæreamus: quæ tam Theologorum, quam Jurisperitorum, & melioris notæ Naturalistarum calculo firmata docet: *Dari jus veri humanum commune omnibus, saltem moratoribus Populis a jure naturali adequate & specie distinctum, quod Jus Gent. dicitur, habetque vim legis proprie dictæ.*

Ita sensisse colligitur *Aristoteles* l. 5. *Ethic.* c. 7. *Jus humanum* dividens in *Jus Gentium*, & *politicum*, seu ut *Interpres* vertit, *civile*. Quem sequitur *D. Thomas* 1. 2. q. 95. a. 4. ad 1. ubi ait: *Jus Gentium*, pariter ac cætera jura *positiva*, fundari quidem aliquomodo in *jure naturali*, secundum quod est *rationalis* (id est, rectæ rationi conforme) unde de facili in hujusmodi jus homines consenserunt: **DISTINGUITUR TAMEN a jure naturali.** Eiusdem sententiæ est *Suarez* de LL. l. 2. c. 17. n. 8. & cap. 19. a. n. 1. per tot. ubi n. 3. dicit. *Jus Gentium simpliciter dicendum esse positivum humanum.* Hos sequitur *Reding.* de LL. c. 10. q. 15. a. j. *controv.* 2. n. 4. *Gonzalez* in *Apparat. Jur. Can.* n. 19. *Schmier*, *Schmalzgr.* & omnes *Recentiores TT. & Canonistæ.*

Jam vero ex *Naturalistis* & *Ictis* adhærent nostræ sententiæ *Hugo Grotius* de I. B. & P. L. l. 1. c. 1. n. 14. *Grønning* in *Biblioth. jur. Gent.* l. 3. c. 10. n. 15. *Gletle* i. p. *pandect.* q. 1. n. 5. *David Mev.* in *nucleo jur. Gent. inspect.* s. th. 9. *Vitriar.* *Inst.* J. N. & G. in *prolegom.* n. 24. Et præter alios *Recentiores* Ill. L. B. de *Ichstått* in *Elem. J. G. L.* l. 1. c. 2. §. 3. ubi erudite definit *Jus Gentium POSITIVUM* esse *complexum Legum*, juxta quas *Gentes* ex *conventionibus mutuo initis, aut vigore observantiarum*

as consuetudinum legitime stabilitarum actiones suas in-
fluere obligantur.

663. Ab his autem, aliisque eruditis Viris com-
munius asserta Juris Gentium a naturali lege spe-
cifica distinctio evidenter demonstratur I.) *ex jure*
Civili, quod jus Gentium omnino aliud & a na-
turali distinctum exhibet. Prout id manifeste
patet ex §. *sed jus 2. Inst. de J. N. G & C.* cujus
hæc sunt verba: *jus GENTIUM* omni humano ge-
neri commune est: nam *USU* exigente & humanis *NE-*
CESSITATIBUS Gentes humana *JURA QUÆDAM*
NB. Sibi CONSTITUERUNT. *Bella* etenim *orta sunt,*
& *captivitates secuta,* & *servitutes,* quæ sunt *NB. N. A-*
TURALI JURI CONTRARIÆ. *Jure enim natura-*
li omnes homines ab initio liberi nascebantur. Et ex
hoc *jure GENTIUM NB. omnes pene contractus in-*
troduciti sunt, ut *emptio - venditio,* *locatio - conductio,*
societas, *depositum,* *mutuum,* & *alii innumerabiles.*

Quid clarius pro distinctione prædictorum Ju-
rium dici potuit? Certum quippe est, Jus natura-
le non provenire ex *USU*, multo minus depen-
dere a libera constitutione humana. Siquidem
autem *usu exigente,* & *necessitatibus* Gentes humana
quædam jura sibi constituerunt, palam est jura hujus-
modi non esse naturalia Generi humano coæva,
& *absolute necessaria* ad morum honestatem, sed
ab illis distincta, utpote ex humano placito libere
constituta. Quod probant ipsa *bella,* *captivitates,*
servitutes; quæ cum juxta cit. textum sint *natura-*
li juri contraria: hinc jus, quod bellorum, capti-
vitarum, ac servitutum honestum & licitum usum
invexit, certisque limitibus, seu conditionibus cir-
cumscriptis, debet esse specie distinctum a jure na-
turæ, cujus libertas & permissio limitata, & ad
certas circumstantias restricta est.

664. Eodem stylo utitur Ulpianus, in *L. Juri 1.*

§. 4.

§. 4. ff. de J. & J. dicens: *Jus GENTIUM est, quo Gentes humana utuntur. NB. quod à NATURALI RECEDERE facile intelligere licet. Si recedit a naturali jure: igitur est ab eo distinctum, cum nihil a se ipso recedere possit, non est itaque idem quod jus naturale. Mirum sane est! quod Puffendorffius cum suis sequacibus textum hunc juris facile alioquin perceptibilem aut non legerit, aut non intellexerit.*

665. Idem Ictus distinctionem hanc allegatorum jurium uberius exponit in L. 4. ff. de J. & J. ubi ait, *Manumissiones quoque juris GENTIUM sunt. Exposita autem manumissionis definitione, subjungit: quæ res a jure Gentium ORIGINEM sumpsit; utpote cum jure natura omnes liberi nascerentur, nec esset nota manumissio, cum servitus esset incognita: sed postquam jure Gentium servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis. Et cum uno NATURALI nomine homines appellaremur, NB. jure GENTIUM tria genera esse ceperunt: LIBERI, & his contrarium SERVITI, & tertium genus LIBERTI, id est hi, qui deservunt esse servi: Atqui tria hæc diversa hominum genera non provenerunt a jure naturæ, neque ab eo accepit certam formam servitus, & manumissio, multo minus sortita est ab illo originem: igitur debet esse aliud quodpiam jus a naturali distinctum a quo hi effectus derivati sunt: Porro non est aliud, quam jus Gentium: Civile enim cum sit jus singulare, non potuit omnibus vel plerisque moratoribus saltem Gentibus dictare universalem legem. Concordat l. ex hoc jure §. ff. de J. & J.*

666. Juri Romano communi subscribit II.) *jus Canonicum in Can. Jus autem 6. dist. 1. ubi jus in genere dividit in naturale, civile & gentium, dicitque: Jus autem aut Naturale est, aut Civile, aut*

ant Gentium : Inepta autem foret hæc divisio, si ut volunt Adversarii, jus Gentium idem ipsum esset ac jus naturale.

667. Pro majori vero hujus distinctionis declaratione, in *Can. jus naturale. 7. dist. 1.* diversa jurium horum indoles explicatur his verbis : *Jus Naturale est commune omnium Nationum, eo quod ubique insin&u natura, NB. NON CONSTITUTIONE aliqua habetur.* Dein ibidem *Can. 8.* exponitur jus civile hæc phrasi : *Jus Civile, quod quisque Populus, vel quæque Civitas sibi PROPRIUM, divina humanaque causa constituit.*

Demum *Can. 9. eadem dist. 1.* Jus Gentium per exempla describitur : *jus GENTIUM est sedium occupatio, edificatio, munisio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, inducia, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita.* Et eodem *Can. 9. §. 1.* subjungitur : *Hoc inde JUS GENTIUM appellatur, quia eo omnes FERÈ Gentes utuntur, id est ab eo diriguntur pleræque saltem moratiores Nationes.* Textus hic supponit dari jus Gentium aliud ab illo naturali. Per se enim notum est ; naturali jure non tantum omnes fere, seu circiter ; sed absolute omnes gentes uti debere, eo quod innata dictamina naturalia omnibus hominibus usu rationis pollentius sint communia, quæ eos de voluntate Divina aliquid necessario prohibente, vel præcipiente, admonent. Secus fit in jure Gentium, quo tantum omnes fere diriguntur.

668. Tandem III.) eandem distinctionem probat ratio, quæ specificam diversitatem Juris Gentium jure naturali exhibet. Nam juxta superius dicta de jure naturali a n. 71.) jus naturale legale, seu sicut vim legis habens fundatur in honestate naturali simpliciter & absolute necessaria, ita ut ob-

jectum

jectum ejus intrinsecam contineat bonitatem, vel malitiam. Est quoque illud jus cordibus nostris inscriptum, ac sine hominum voluntate, pariter ac excluso omni usu, & consuetudine, ex ipsa *intrinseca necessitate* naturæ rationalis a DEO constitutum, inditumque eidem esse dignoscitur.

Contra autem, jus Gentium non fundatur in honestate morum naturali simpliciter & *absolute necessaria*, nec versatur circa objecta intrinsece bona vel mala: sed talia sunt non nisi ideo, quia supposito tacito ac uniformi Gentium saltem moratorum *aliquo* consensu, sunt usu humano introducta, & *consequenter* etiam præcepta, non aliter tamen, quam salva eorum mutabilitate, & per contrarium uniformem usum abrogatione. Quo etiam facit, quod, uti *Suarez* cit. c. 17. n. 9. ait, *jus Gentium magis bonum socium, quam bonum hominem format*, scilicet moralem Populorum *commoditatem* potius quam absolutam totius naturæ rationalis *necessitatem* ac felicitatem respicit. Hanc enim ita *absolute & necessario* respicere spectat ad solum jus naturæ, cujus officium est, ut tam unumquemque hominem *in particulari*, quam etiam totum genus humanum *in communi* rectum efformet quo ad *necessariam* actuum moralitatem.

Ex his igitur omnibus concluditur: Jus naturæ non esse idem ac Jus Gentium, neque vicissim jus Gentium includi in jure naturæ: sed potius esse quid adæquate distinctum ab eodem, ita ut diversam juris speciem constituat.

669. CONTRARIÆ RATIONES a n. 657.) adductæ nihil præter inania verba continent. Hinc ad I.) *R.* in cit. §. *Jus autem* 1. *Inst.* pariter ac in *L. omnes populi. ff. de V. & V.* Jus Gentium pro naturali jure usurpatur *per abusum* vocabuli, quales abusus plures demonstravimus supra a n. 50.) Porro hanc

hanc improprie usurpatam prædictorum vocabulorum significationem manifeste correctam, aut declaratam videmus in cit. §. sed jus 2. Inst. de J. N. G. & C. ubi jus Gentium dicitur esse, quod usu exigente & humanis necessitatibus Gentes humana sibi **CONSTITUERUNT**: igitur adæquate distinguitur a jure naturæ, quia hoc gentes usu sibi non constituerunt: sed naturæ Auctor cordibus omnium usu rationis pollentium inscripsit necessario. Quæ ipsa distinctio liquet ex cit. L. Juri 1. §. 4. ff. de J. & J. ubi Jus Gentium a naturali recedere dicitur.

670. Ad II.) Multi quidem Dd. qui jus Gentium in usu & consuetudine longæva constituunt, jus hujusmodi putant procedere a DEO, non tanquam naturæ rationalis Auctore; sed tanquam Governatore & Superiore societatis humanæ, in quam Gentes facta inter se divisione coiverunt. Verum quia hoc modo Jus Gentium confunditur cum jure divino positivo, & responsio eorum supponit obligationem, qua Gentes abinvicem erga se obstringuntur, provenire ab ipso DEO, a quo vim obligandi consuetudines illarum acceperunt, quod pugnat cum his, quæ dicuntur a n. 677. & seq.) Hinc responsione hac penes suos Auctores relicta, aliam in eo viam, ac dico:

671. Falso laborat supposito argumentum, quod Jus Gentium, quatenus obligat omnes, vel plerasque Nationes, debuerit procedere ab aliquo Superiore dictante egerem gentibus, aut directe & immediate approbante usum & consuetudinem per illas introductam. Cum enim Jus Gentium constitutum sit potius per momentum pacti taciti, manifestatumque per hoc, quod gentes jus istud animo introducendæ & retinendæ obligationis receperint, ac quod nunc data occasione ad illud, tanquam ad legem communem revocens: sequitur, quod Institutores juris hujus

P p

sint

sint ipsi Populi, seu Gentes secum *tacite* pacifcentes. Ac proin ad illud constituendum *non fuit opus ullo Superiore* tanquam Legislatore immediato. Certum quippe est, *inter aequales* posse fieri *pacta*, sponfiones, & mutuas, five expressas, five tacitas promiffiones, sine ulla superioritate, prout experientia docet. Quod verum est etiamfi contendas non per *pactum tacitum*: sed per immemorialem *usum & consuetudinem* jus Gentium vim legis obligantis habens constitutum fuisse. Notum quippe etiam est, *longævam consuetudinem* seu *usum* v. g. duarum vel plurium vicinarum *Civitatum* piscandi in flumine, pascendi greges in agris, promiscue lignandi in vicinis sylvis &c. inducere Juris firmitatem, ne una Civitas alteram impediât: & tamen neutra earum habet ullam superioritatem, aut jurisdictionem in alteram, cum sint æquales. In republica item *Aristocratici* regiminis, in quo singulæ, aut pleræque nobiles; & in *Democratici*, in quo etiam ignobiles alioqui personæ jus aliquod condendarum legum habent: singuli obligantur legibus pro tota republica constitutis; cum tamen legislatores illi *particulares*, quatenus jus suffragii in legibus condendis habent, nec essent, nec sint Superiores respectu aliorum, qui legibus his obstringuntur.

672. Ad III.) Præcepta Juris Gentium patent ex §. *sed jus. 2. Inst. de J. N. G. & C.* pariter ac ex aliis textibus adductis hic *n. 668.*) & uberius ostendentur in resolutione sequentis objectionis. Nec obest quod aliqua ex istis reducantur ad Jus naturæ, aliqua ad Jus Civile. Quia reductio hæc ex diversis fit causis. Ita enim factio v. g. contractuum emptionis - venditionis, locati - conducti, mutui, depositi, bella item & fœdera, commercia & servitutes, ac manumiffiones &c. *originem suam*

suam habent a *jure Gentium* : formam vero non nulla eorum a solo hoc *Gentium jure* , nonnulla autem , uti sunt contractus , a *Civili* dispositione participant. Quatenus verò legitimè initi actus illi observandi sunt : præcipitur hæc executio a *Jure naturali* , ad quod omnis justitia spectat. *Suar.* l. 2. de LL. c. 19. n. 7. circa med. et c. 17. n. 3. ac 4.

673. Ad IV.) Et ejus probationes : R. Jus *Gentium* haberi ex Nationum saltem morationum consensu & pacto tacito longævo usu ac consuetudine firmato. Consensus autem & pacti hujus taciti fundamentum desumitur 1mo.) ex *judicio Gentium & traditione* , qua passim ad communia *Gentium* placita provocant , & contravenientes juris *Gentium* læsi reos pronunciant. 2do.) Desumitur ex *communi* hominum in societate viventium necessitate & utilitate. Unde *Albericus Gentilis* de *Jure belli* l. 1. c. 1. ait , quod utilitas & necessitas consensum plerumque omnium provocârit , & obtinuerit. Ac etiam *Justinianus Impr.* in *cit.* §. 2. *Inst. de J. N. G. & C.* docet : *Jus Gentium usu exigente & humanis necessitatibus* introductum. Quod etiam tradit *Struv.* in *Syntagm.* tit. de *Just. & Jur.* ac ex illo *Müller* cum aliis.

Ex his autem facile percipi potest , quomodo *Gentes* nunc obligentur *pactis Antecessorum* : Quia scilicet eadem traditio , eadem necessitas , ac utilitas usu longævo firmata etiam nunc manet , quæ fuit tempore *Antecessorum* : consequens est , ut idem quoque particularium Nationum nunc etiam *judicium* sit de obligatione servandi has leges.

674. Ad V.) Liqueat jam resolutio ex his quæ attulimus ad 3tiam rationem contrariam. *Instantia* 1ma de *Legatorum securitate* nihil probat. Quia

illorum securitas non immediate, præcipitur a Jure naturæ, sed nonnisi consequenter, supposito nempe pacto tacito inter Gentes. Consuetudo enim recipiendi Legatos sub lege immunitatis & securitatis absolute spectata non est de necessitate, jure naturali considerato. Quia potuisset unaquæque Communitas hominum non habere apud se Legatos alterius, nec velle illos admittere. Nunc tamen eos admittere est de Jure Gentium, & illos repudiare esset signum inimicitiae ac violationis Juris Gentium. Hinc licet supposita admissione Legatorum sub pacto tacito, mere consequenter & argutive sit contra Jus naturæ illis non servare immunitatem, quia est contra justitiam & debitam fidelitatem: tamen illa suppositio & pactum illud sub tali conditione introductum non ab alio, quam solo Gentium jure provenit. Similis est responsio ad *adam*, & reliquas instantias, de bellis, repressaliis, foederibus, Regnorum divisione, &c.

675. Imo, idem quoque considerari potest in quovis contractu & commercio, in quo tria distinguenda sunt. *Primum* est, quod considerari debeat particularis *modus contrahendi*: & hic ordinarie spectat ad *jus civile*, sæpe quoque fieri potest arbitrio contrahentium, si jus aliquod non repugnet. *Secundum*: observatio contractus, postquam consummatus est; & hoc pertinet ad jus naturæ. *Tertium* est: *Libertas* contrahendi, commercia tractandi cum hominibus non inimicis vel hostibus publicis, neque circa res aliunde prohibitas; & hæc est de *juro Gentium*, quatenus inter plures Gentes supposito pacto tacito, usu & consuetudine est confirmata. Quia jus naturæ *per se* ad id non obligat, potuisset enim una Respublica per se vivere, & *nolle* commercium cum alia, etiamsi hæc non esset inimica. Jure autem *Gentium* introductum est, ut

commercium sint libera, violareturque hoc Jus, si absque causa rationabili prohiberentur. Et ita intelligendum est illud, quod in cit. §. *sed jus 2. Inst. de J. N. G. & C.* dicitur: *ex hac jure Gentium pene omnes contractus introductos esse.*

An autem ita defensum jus Gent. *univoce*, vel *analogice* tantum sit species Juris *legalis*: est quæstio scholastica; ad quam Gletle i. p. pandect. q. i. n. i. i. respondet *non esse univocum*, quia non potest procedere a voluntate & potestate Superioris. Sed pace istius Auctoris, sit sanè *univocum*, vel analogum, parum refert, cum satis sit, quod obliget in conscientia, ut constabit ex n. 702.) Quanquam bene adhuc dici possit *univocum*, quia licet Gens una libera respectu alterius Gentis liberæ non agnoscat Superiorem: tamen subditi privati uniuscujusque Gentis eum agnoscere tenentur, scilicet Regem aliumve Principem vel Magistratum, qui illos cogere possunt ad observandas leges Gentium receptas. Demum *Conventiones* sine ullo Superiore factæ inter æquales habent adhuc vim legis proprie ac *univoce* talis, ut patet consideranti totum tit. ff. *quod quisque juris in alterum statuerit, ut ipse eodem jure utatur.* Ratio enim *univoci* non ex sola superioritate hic desumitur.

§. IV.

Quid sit Jus Gentium, & qua ejus origo?

SUMMARIUM.

676. *Admittitur descriptio Justinianæa J. G.*
Ibidem approbatur definitio J. G. explicans per conventionem tacitam.
677. *Eadem definitio firmatur per rejectionem explanationis contrariæ.*
678. *Explicatur origo causalis & motiva J. G.*

679. *Quam ostenditur non provenire ex imperio legis nat.*
 680. *Origo formalis J. G. deducitur ex pacto tacito.*

676. **C**UM jam certum sit dari Jus Gentium, id-
 que a naturali & civili distinctum; sequi-
 tur exponenda ejus indoles, quid sit, & quem in
 modum describi aut definiri possit?

Jus Gentium *Legale*, seu propriè, ac prout vim
 legis habet, spectatum recte descripsit Justinianus
 Imperator in *cit. §. sed jus. 2. Inst. de J. N. G. & C.*
 esse id, quod exigentibus necessitatibus humanis, & utili-
 tatibus suadentibus, usu & moribus omnium, aut pene om-
 nium Gentium introductum est. Unde etiam colligitur,
 quod hoc Jus sit quidem conforme rationi naturali, &
 in ea fundetur, ac profluat, non tamen *necessario*
 ac simpliciter solo naturali instinctu est inditum no-
 bis, neque etiam a *determinato* Principe, Legislatore
 singulari, vel certo aliquo Regno ortum habeat:
 sed a libera Gentium consensu.

Et hæc Justinianæa descriptio sufficit, quin pro-
 lixa disputatione opus sit circâ *rigorosam* ejus defini-
 tionem, in qua statuenda diversæ sunt Auctorum
 opiniones. Ex quibus illa præplacet, juxta quam
 Jus Gentium legale est *Conventio tacita*, qua Gentes
 saltem moratiores obligatione mutua usu & moribus appro-
 bata consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsa-
 rum felicitatem pertinent. Ita in re *Vallens. proæm.*
 §. 5. n. 1. *Grotius de J. B. & P.* pluribus in locis:
 Nam in *prolegom. §. 1.* jus Gentium moribus & pacto
 tacito introductum; dein §. 53. tanquam *ex condicto*
 obligare affirmat. Jam vero *l. 1. c. 1. §. 14.* ait
 omnium vel multarum Gentium voluntate vim obli-
 gandi accepisse. Et *l. 2. c. 3. §. 5.* expresse ait, Jus
 Gentium habere vim pacti inter Gentes, illudque
 distinguit a *jure Civili plurium Gentium*. *Grotii* defi-
 nitionem amplectuntur: *Albericus Gentilis, Connanus*
Ziegler,

Ziegler, Henninges aliique Commentatores. Quibus adhæret Gletle 1. p. pandect. q. 1. n. 11. Stapfius de J. N. & G. p. 1. c. 1. §. 3. a. n. 2. Pöckhen in Jurisprud. controv. l. 1. tit. 2. p. 2. q. 3. f. 327. His recenter accessit Ill. L. B. de Ickstatt in Elem. J. G. l. 1. c. 2. §. 3. cujus eruditos sensus retulimus hic n. 662.) Potest quoque brevius definiri: Est *jus ex communi consensu ac tacita Populorum conventionione proveniens.*

667. Definitio hæc conformis est responsioni supra a n. 671.) assertæ. Cum enim jus Gentium *legale* sit aliqua lex obligans, ac proin deberet procedere ab aliquo superiore, hic autem commode ostendi non possit, quinam sit ille, qui tanquam supremus Princeps & Legislator Gentes consociatas immediate obligavit ad observandas aliquas leges a Naturali & Civilibus distinctas, omnibus vel saltem moratoribus Populis communes: difficultati huic solvendæ non occurrit aptius medium, quam si obligationes ex jure Gentium positivo *legali* provenientes defendamus provenire ex *pacto tacito* inter Gentes inito, & demum longævo usu confirmato. Pacta enim hujusmodi non egent ullo superiore, cum possint fieri etiam inter æquales. Quod etiam tradit Suarez de LL. l. 2. c. 19. n. 7. ubi obligationes hujusmodi *ex pacto subintellecto* provenire docet, quin eas explicet per recursum ad DEUM, tanquam Auctorem societatis, ac supremum Politiarum & Rerum publicarum Principem, prout ita explicant alii Scriptores: sed tamen non satisfaciunt. DEUS enim est causa valde *universalis* omnium rerum, ac proin ejus Voluntas & essentialis justitia est quidem fons ac prima origo omnium legum, juxta illud Prov. 8. v. 16. *Per me Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam: Nihilominus neque hic quæstio vertitur de causa*

hac legum eminente ac *universalis*, neque a plerisque Eruditis factus ad eam recursus solvit difficultates; jus enim Gentium confundit potius cum jure divino positivo, &c. Neque dixeris, Jus Gent. non consistere in ulla pactioe aut conventiono earum. 1.) Quia ex pactis non oritur Jus legale, sive constitutionis: sed proprietatis. 2.) Difficile est explicare quomodo per pacta & conventiones, quæ solos paciscentes afficiunt, omnes Gentes etiam non consentientes obligari potuerint.

Nam *contra* est, quod assumptum non sit verum. Cujus *imparatio* etiam non subsistit, cum evidenter falsum quoque sit, ex pactis semper oriri jus *proprietatis*, patet enim contrarium in pactis foederum publicorum inter unam & alteram Gentem initorum: item in tacito pacto quod habet Religiosus professus cum sua Religione, & vicissim; quin tamen ille habeat jus proprietatis ex hoc pacto, cujus rei multæ aliæ instantiæ per se notæ sunt. Deinde hæc ipsa ratio patitur distinctionem: scilicet, ex pactis non oritur Jus legale, si mens paciscentium Nationum *nec tacite nec expresse voluit pactum illud vim juris legalis habere* C. *secus* N. Porro quod Gentes id voluerint, patet ex n. 673. & 671.) Ad 2. liquet Responsio ex *cit.* n. 673.) Demum, in hac quam defendimus sententia facile explicatur, quomodo Gentes, quæ nunc successerunt, Antecessorum suorum pactis obligentur: Quia non in solo pacto *tacito*: sed simul in usu & longæva consuetudine pactum illud tacitum de novo confirmante, reponimus Juris Gentium legalis constitutionem, juxta *cit.* §. *sed jus 2. Inst. de J. N. G. & C.* Quamquam etiam in opinione eorum, qui sine recurso ad usum & consuetudinem, Jus Gent. statuunt *in solo pacto*, optime adhuc difficultas hæc expeditur: Quod nempe in voluntate

Anse-

Antecessorum publice & communiter pro bono earum communi ac reciproco paciscentium fuerit voluntas *Successorum* moraliter inclusa. Et ita experimur pactis foederum publicorum ante 100. annos libere initis obligari etiam successores, quoties nulla justa causa *de novo emergente* excusans adest; & tamen hodie in vivis existentes Cives ac incolæ hujus Regni, vel provinciæ, ante 100. annos sicut in rerum natura non erant, ita neque pactæ sunt. Sola alioqui consuetudo sine ullo etiam *tacito pacto* non posset *Jus Gens.* constituere, licet constituat *civile & proprium.*

678. Quod vero *ORIGINEM* Juris Gentium concernit: hæc duplex considerari potest, causalis nempe & formalis. *Origo causalis*, seu causa *motiva & finalis* juris Gentium provenit immediate ex *necessitate & utilitate* Gentium, post primævam bonorum communionem divisarum. Cum enim Gens nulla ex toto sibi sufficiat, ita ut ad commodiorem felicioremque vitam non indigeat auxiliis mutuis, neque detur pars aliqua Orbis terraquei, quæ omnibus ad vitam necessariis abundet, inueniente Poeta:

- - *non omnis fert omnia tellus;*

ipsa natura per rationis dictamen inclinavit Gentes ad ineundæ societatis foedus, quo se melius in suis indigentis reciprocè juvarent, atque per mutuum communicationem, in tranquillitate & pace Generi humano conveniente firmarentur. Hac autem ratione Gentes divisæ indigebant aliquo Jure, quo dirigerentur & recte ordinarentur in hoc genere communicationis ac societatis a Jure naturali non determinatæ pro *statu* earum *adventis*, per accidens superveniente.

679. Et quamvis magna ex parte fiat id per *actionem naturalem*: non tamen sufficienter &

immediate quo ad omnia. Licet enim jus naturæ permiserit aliquos actus, v. g. belli, captivitatium, servitutum &c. non tamen determinavit certos casus: sed eos reliquit Gentium dispositioni, ut pro varietate circumstantiarum præscriberent certas regulas, quibus libertas naturalis limitaretur, & induceretur mutua obligatio regulas ejusmodi observandi. Hinc alia specialia jura poterant pacto tacito & usu earundem Gentium introduci. Nam sicut in una civitate, vel provincia consuetudo introducit jus, ita in universo humano genere, vel magna ejus parte potuerunt jura Gentium moribus introduci. Eò vel maxime, quod illa quæ ad hoc jus pertinent, & pauca sint, juriq; naturali valde propinqua, & facillimam habeant ab illo deductionem, eamque ita utilem & consentaneam ipsi naturæ, ut licet non sit evidens deductio hæc tanquam de se omnino necessaria ad honestatem morum, sit tamen valde conveniens naturæ, & de se sicut utilis, ita appetibilis omnibus.

680. Origo formalis juris Gentium satis colligitur ex definitione ejus n. 676.) adducta, quod scilicet pactum tacitum longævo usu firmatum vim legis Gentes reciproce obligantis induxerit, seu, ut Albericus Gensilis de jure belli, l. 1. c. 1. ait, „ Constituerunt jus Gentium inter se omnes vel multæ Gentes, non fortuito, aut altera alterius imitatione; sed quasi ex pacto; non quod convenerint, ut legem scriberent: sed quod utilitas & necessitas plerumque omnium provocaverit & obtinuerit consensum; & ex hoc deinceps jus constitutum sit. „

Utramque originem hic explicatam clare indicat Justinianus Imperator in cit. §. sed jus 2. Inſubi

ubi aut, usu exigente & humanis necessitatibus gentes humana jura quadam sibi constituerunt.

§. V.

Quotuplex sit Jus Gentium.

SUMMARIUM.

681. *Queritur hic de divisione juris Gent. legalis, quod distinguitur in Affirmativum, Negativum, & Permissivum.*
682. *&c. Exponuntur singula, & declarantur exemplis.*
686. *Jura Gentium permissiva impunitatis immutari possunt.*
687. *Usus vestium, panis, carniæ, tabaci &c. sunt juris Gent. permissivi.*
688. *Rejicitur divisio juris Gent. in primævum & secundarium.*
689. *Lex nat. pariter ac Divina positiva male vocatur jus Gentium.*
690. *Afferitur ratio mala divisionis hujus rejectæ.*
691. *Solvitur instantia ex textibus juris adducta.*
692. *Rejicitur etiam divisio in universale & particulare jus Gent.*
693. *Pariter ac divisio in jus Gent. certum & incertum.*
694. *&c. Refellitur jus Gent. proprie & improprie tale: scriptum, non scriptum, item: necessarium, voluntarium, pactitium, ceremoniale, &c.*
681. **P**lurimæ quidem apud non paucos Auctores leguntur Juris Gentium divisiones, verum cum hic quæstio sit de solo Jure Gentium legali, seu vim legis, saltem moratiores populos obligandi habentis; supervacaneum est privatos unius v. g. Regni cum altero initos contractus vel pacta

pacta specialia non fundata in jure Gentium communi ad Jus Gentium reducere, quæ ad alias Nationes extendi, easque obligare nullo modo possunt. Hac proin & similibus aliis divisionibus, tanquam arbitrarie inventis & a scopo quæsi hujus alienis prorsus rejectis, eam solam præcipue admittendam censemus, quæ Jus Gentium legale dividit in *Affirmativum*, *negativum* ac *permisivum*, illudque ad omnes vel plerasque Gentes extendit. In hæc quippe membra omnis lex recte dividitur, attestante textu in L. 7. ff. de Legib. *Legi virtus hæc est, imperare, vetare, permittere* &c. Et ad hanc normam supra hic in part. 1. n. 39.) divisimus legem naturalem.

682. Jus Gentium itaque *Affirmativum* est, quod imperat aliquid agendum, seu quod pro objecto habet positionem actus, v. g. ut Bellum inter unam & alteram Gentem præcedat solennis denuntiatio per *Feciales*: Legati recipiantur sub lege immunitatis & securitatis, nisi Gens ita non recipiens velit hoc ipso inimicam se exhibere alteri &c.

Negativum J. G. est, quod imperat aliquid omitendum, seu pro objecto habet negationem actus, prohibendo eum, ne fiat. Hujusmodi præcepta Juris Gent. sunt: v. g. ne hostis per submissos sicarios occidatur: neve occidatur inermis & se non defendens: ne arma bello servitura, aut fontes veneno inficiantur (De jure enim nat. parum referret, si hostis publicus veneno, vel gladio aut aliter perdat) Ad *Negativum* J. G. spectat etiam, ne commercia inter unam & alteram Nationem absque causa rationabili prohibeantur, & multa alia sequentibus capitibus exponenda.

Permisivum J. G. est, quod nec præcipit, nec prohibet actum; sed negative se habet, vel tolerando eum si bonus vel indifferens sit, aut si malus:

lus: impunitatem extrinsecam concedendo: Exempla juris Gentium Permissivi objectorum quæ mala non sunt, exhibet nobis citatus canon. 9. dist. 1. nempe sunt: *Seditio occupatio, edificatio, munisio* &c. ac etiam per cit. §. sed jus. 2. Inst. de J. N. G. & C. sunt varii contractus, quatenus hi ab una Gente cum altera iniri libere possunt & solent, manente obligatione cæteros adstringente, ne actum hujusmodi ex se indifferentem & permissum impediunt sine justa causa.

683. Jam vero exempla actus mali, cujus impunitatem extrinsecam pro foro externo permittit, aut saltem permittere posset jus Gentium, teste Suar. de LL. l. 2. c. 20. n. 3. & Martinezio apud eundem, est *tolerantia meretricum, permissio deceptionis in contractu*, quæ non sit ultra dimidium &c. Licet enim Jus naturale ex se rigidum & pro necessaria actuum honestate dirigenda natum nulla intrinsece mala permittat: sed omnia absolute prohibeat; quia tamen poenas delictis (ut probavimus a n. 148.) non statuit: sed juri positivo determinandas reliquit; hinc non apparet ratio, cur jus Gentium mala aliqua objecta ex rationabili causa permittere non possit, sicut Jure civili nonnulla mala permittuntur, quatenus relicta naturali obligatione pro interno, negatur actio pro externo foro.

684. Talis enim permissio exigitur a fragilitate humana. Quam ob causam ortum est etiam illud vulgare: *Ubi omnes, vel multi peccant: nemo, aut pauci puniuntur.*

685. Huc etiam facit, quod juxta n. 668.) jus Gentium per se & primario externam populorum utilitatem, tranquillitatem, ac vitam socialem potius, quam internam conscientie directionem respiciat. Istam enim supponit fieri a lege naturali, actuumque hujusmodi moralem ac necessariam

sariam rectitudinem illius, disciplinae relinquit; potest igitur jus Gentium ex justa causa poenas mitigare, vel omittere.

686. Quia tamen Legis *permissiva* in universum hæc natura est; ut relinquat liberam dispositionem Magistratibus circa objecta permissa, adeo, ut si illis propter majus bonum expedire videatur, quatenus actus malus pro foro *externo* permissus, & impunitate donatus absolute prohibeatur & perpetratus puniatur, id statuere possint, & debeant. Hinc quod in plerisque Nationibus *meretrices*, intra dimidium *deceptores*, aliique legum naturalium transgressores, ne quidem in foro *externo* tollerentur, aut impunitate gaudeant, per hoc jus Gentium minime infringitur, quinimo perfitur.

687. Ad mere *permissivum* jus Gentium reduci- tur usus vestium, carniū, tabaci, panis, consuetudo item condendi leges civiles, & id genus alia. Hæc enim objecta non respiciunt communem ac reciprocam omnium Gentium utilitatem: sed potius particularem illorum hominum, qui iis utuntur, non cadunt igitur sub ullum præceptum juris Gentium: sed sufficit, quod usus eorum hoc jure permissus sit. Quatenus autem e. g. vestes aliquæ necessariæ sunt ad impediendum scandalum, quod oriretur ex nuditate, & aliquis cibus adhibendus propter vitæ conservationem, hæc & similia oriuntur ex præceptis naturalibus. Eximie igitur Suarez de LL. l. 2. c. 19. n. 4. ait: Illud solum juris Gentium objectum, vim præcepti habens censendum est; quod in *communem* ac *publicam* Gentium utilitatem societatisque humanæ vergit; reliqua aut prorsus non spectant ad hoc jus, aut ad id mere *permissivum* reducuntur.

Hac autem sola recepta & explicata præcipua divisione juris Gentium in affirmativum, negativum, & permissivum, rejiciuntur reliquæ, in quas idem Jus a plerisque dividi solet. Et quidem

688. Merito rejicienda est divisio Juris Gentium I.) In *primævum*, seu *antiquum*, & *secundarium*. Porro per *primævum* intelligitur a suis Patronis illud jus, quod ratio naturalis inter omnes homines constituit, & in re est ipsum jus naturale; ab Auctore naturæ rationalis DEO O. M. cordibus hominum inditum & inscriptum. *Secundarium* autem vocant, quod ex libera Gentium voluntate, usu & humanis necessitatibus exigentibus introductum est. Fundamentum divisionis hujus sumpserunt illi ex cit. §. Jus autem 1. Inst. de J. N. G. & C. ibi: *Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peraque custoditur, vocaturque jus GENTIUM, quasi quo jure omnes Gentes utuntur: & de in ex cit. §. sed Jus 2. Inst. eod. tit. ubi Jus Gentium esse dicitur quod usu exigente, & humanis necessitatibus, Gentes humana jura quadam SIBI CONSTITUERUNT*, quæ utriusque textus verba repetuntur etiam in *L. omnes populi 9. ff. de J. & J.* Ex hac autem duplici definitione inferunt duplex Jus Gentium, *primævum* scilicet seu *naturale*, quo omnes Gentes utuntur, quin illud suo placito accedente libere constituerint; Et *secundarium*, quod sibi usu exigente & humanis necessitatibus libere constituerunt, vocaruntque positivum humanum, ut videre licet in *Alberto Bolognett. tr. de LL. & Juram. c. 27. Pinell. in Rubr. C. de Rescind. vend. & sequitur Schneidervvin. ad cit. §. 2. Inst. de J. N. G. & C. Bacchov. ad eund. §. David Mæv. in nucleo J. N. inspect. 5. Chlingensperger ad cit. tit. Inst. quæst. 3. aliique non pauci, quibus argumenta suppeditarunt Sant-Gallenses Theologi de LL. sect.*

2. q. 3. conclus. 1. & P. Reiffenstuel in proleg. Jur. Can. a n. 31. & ante hunc Pirhing. n. 10.

689. Divisionem hanc acriter impugnant communius Recentiores Theologi & Jurisperiti cum Ludov. Molin. de J. & J. tom. 1. d. 3. & seq. Glesle Jurisprud. fundam. l. 1. tit. 2. c. 3. §. 4. n. 1. Gröning in Bibliothec. J. G. l. 3. sæpius, Fleck Bibliothecæ Jur. Civil. l. 1. tit. 9. n. 4. Franz. ad tit. Inst. de J. N. G. & C. p. 2. n. 5. quibus magno numero accesserunt Canonistæ. Verum Suarezius quamvis etiam rejiciat divisionem hanc, optime tamen advertit de LL. l. 2. c. 17. n. 7. acerrimam hujuscemodi disputationem versari *circa solum usum vocis*, seu *vocabulariam* esse. Cum enim prima sententia per Jus *primævum* Gentium intelligat Jus *naturale*, quo omnes Gentes independenter ab usu, pacto & consensu suo obligantur, nullum est absurdum in hoc sensu Jus naturale vocari Jus Gentium, imo & omnia Decalogi præcepta, omnesque leges *positivæ Divinæ* ac universales possunt, (ait Suarez. ibidem) vocari Jus Gent., quatenus *Lex Divina* positiva universalis *ex se* obligat omnes Gentes, ad quas notitia ejus pervenit.

690. Nihilominus quia acceptio hujusmodi valde impropria est, pugnatque cum regulis rectæ divisionis, quæ fieri non debet in membra æquivoca et impropria, hinc illa etiam a Suarezio l. c. cap. 17. n. 7. prop. fin. & cap. 19 a n. 1. absolute rejicitur. Ratio est, I.) quia hic quæstio est de divisione Juris Gentium *positivo - humani*, quale definivimus a n. 676.) non autem de jure naturali *absolute necessario*, & cordibus inscripto, sicut neque procedit eadem quæstio de legibus Divinis positivis, aut Civilibus unicuique Genti propriis. Dicere autem omnes has leges esse *Jus Gentium*, quia Gentes illis obligantur: est verbis ludere,

&

& sophisticis responsionibus logicas disputationes de voce instituire. II.) Sententia Jus naturale *primæum* admittens illudque vocabulo juris Gentium *primarii* compellans, falso laborat supposito, quod detur duplex jus naturale, *primæum* nempe, seu commune hominibus & brutis, ac *secundarium*, quod jus Gentium *primarium* ac solis hominibus proprium vocat, hæc enim a n. 40. & 45.) falsa esse demonstravimus. III.) Demum constat ex adductis juribus a n. 663.) quod Legislatores humani Jus Gentium adæquate distinctum a lege naturali & civili asseruerint, quod etiam ratio ibidem adjuncta probat. Hinc tota hæc disceptatio concluditur verbis *Suarezii* cit. c. 19. n. 3. inferentis: *Igitur jus Gentium simpliciter dicendum est positivum humanum.* Quod etiam desumitur ex *D. Th.* q. 95. a. 4. ubi absolute jus positivum dividit in *Gentium & Civile*, & utrumque dicit esse *humanum* jus derivatum a naturali, quatenus omnis lex etiam humana debet esse rectæ rationi conformis, alioquin non haberet vim obligandi utpote imprudenter data.

691. Nec obstant textus ad speciem contrarii, quos prior sententia pro se adducit, verbis enim illis *improprie & abusive* utos fuisse Legislatores constat jam ex n. 669.) & patet ex eorum declarationibus, quibus æquivocam locutionem suam ad sensum planum reducerunt, distinguendo Jus naturæ a jure Gentium, & utriusque diversam causam assignando, prout id ex cit. n. 669.) colligi potest, pariter ac quod *vera religio* erga DEUM, *pietas* erga parentes, ex jure nat. non Gentium procedat.

692. Nulla quoque est divisio juris Gentium II.) in *universale*, seu *commune*, quo plures vel pleræque Gentes; & in *particulare*, seu *proprium*, quod

duæ vel tres tantum Gentes utuntur. Hæc enim divisio confundit jus Gentium cum Civili, cui confusio præclusimus aditum hic n. 687.) ubi illud solum Juris Gentium objectum esse diximus, quod in *communem* ac publicam societatis humanæ felicitatem vergit, prout non ita verget particulare pactum v. g. inter unam solam & alteram Nationem initum. Cum enim hæc conventio sit *particularis*, nequit rationabiliter dici *communis* Gentium. Hinc rectius ait Grotius l. 2. c. 3. n. 5. conventionem talem dicendam potius *Jus civile plarium Gentium*.

693. Non satisfacit III.) Divisio juris Gentium in *Verum* seu *certum*, & in *Putativum* seu *incertum*. Quod enim *incertum* est, non potest vim juris legalis habere, cum leges debeant esse certæ & manifestæ, ne laqueum conscientis ponant & ansam obligationi per errorem inducendæ præbeant, *Can. Erit autem Lex. 2. dist. 4.*

694. Nec meretur approbationem IV.) illa juris Gentium divisio, quæ id distinguit in *proprie dictum*, quod est cum mutua obligatione, & in *improprie acceptum*, quod est sine mutua obligatione. Lex quippe *improprie* dicta non est lex, aut si vim obligandi aliquam saltem *indirecte* habet (uti fit in legibus *permissivis*, quæ obligant *ztrium*, ne me in usu meæ libertatis, aut privilegii impediatur) hac ratione erit lex *proprie* dicta, uti jam patet ex cit. l. 7. ff. de LL. ubi etiam lex *permissiva* nomine legum *proprie* dictarum gaudet. Et patet ex n. 682.) quod *Sedium occupatio*, *munitio*, *edificatio*, *contractuum factio*, & similia spectent ad Jus Gent. *permissivum*, ac nedum *sine mutua*: sed etiam prorsus sine ulla obligatione permittuntur, ut illis utatur qui vult & potest, nihilominus objecta hæc referuntur ad jus Gentium *proprie dictum*:

Etum : & illa Gens , quæ sine justa causa impediret alteram in commerciis vel contractibus , rea foret violati Juris Gentium.

695. Pari ratione non subsistit V.) Divisio juris Gentium in *scriptum* & *non scriptum*. Jus enim Gentium *scriptum* nullum est , & nullum unquam fuit , quod omnes aut *fere* omnes Nationes obligaret. Quando enim illæ , ubi & quomodo hanc scripturam confecerunt ? quæ ex illis Gentibus sigilla sua & manuum subscriptiones apposuerunt ? in quibus Actis , Protocollo , vel Juris corpore scriptura hæc reperitur ? Quodsi v. g. duæ aut tres Gentes aliquam conventionem in scripturam redegerunt : actus hic *particularis* habet quidem vim legis : sed *privata* , quin ad alias Gentes de hoc casu particulari non paciscentes extendatur. Certum quippe est , quod transactiones & pacta inter aliquos inita aliis non præjudicent , neque iis regulam præscribere possint.

696. Ex his autem sequitur , nullam quoque esse divisionem juris Gentium VI.) In *necessarium* , *voluntarium* & *pactitium* : Pari ratione ac VII.) In *naturale* & *positivum* : Demum VIII.) In *consuetudinarium* ac *ceremoniarium* , aliaque divisionis membra. Quorum hæc summaria est ratio. Quia 1.) Nullum aliud Jus Gent. agnoscimus quam *positivum* humanum commune omnibus , aut saltem *fere* omnibus Gentibus : non recte igitur dividitur in *necessarium* , quod non Gentium positivum : sed naturale & distinctum est. 2.) Cum idem Jus Gent. proveniat ex *pacto tacito* , usu & consuetudine approbato , sequitur illud esse *pactitium* , ac includere voluntarium usum & consuetudinem : superflua itaque est divisio , & confusionem pariens iis , qui Juri huic discendo navare operam vellent. 3.) Ceremoniæ pro diversitate Gentium diversæ sunt

in recipiendis Legatis, adornandis festivitibus & homagiis supremis Principibus reddendis &c. illæ proin non merentur nomen Juris Gentium, cum ceremoniæ unius Gentis nequeant esse regula universalis aliarum, ita ut vim legis habeant.

§. VI.

Quæ sit differentia Juris Gentium ab aliis Juribus?

S U M M A R I U M.

697. Jus Gent. differt a Jure nat. ratione originis: ratione causa efficientis: & finalis.
 698. Dein differt ratione Objecti, seu obligationis; tum ratione subjecti.
 699. Alia differentia Juris Gent. a jure nat. rejiciantur;
 700. Pariter ac distinctio a recentioribus Iuris excogitat.
 701. Ostenditur differentia juris Gent. a jure Civili.

697. Jus Gentium I.) differt a jure natura ratione originis, quia jus naturale est congenitum homini cuivis, cæpitque simul cum natura humana. Contra vero, Jus Gentium non est congenitum: sed adventitium, superveniens hominibus saltem plurimum Nationum, post naturam depravatam, & homines multiplicatos, eosque divisos super terram. II.) Differt ratione cause efficientis: quia naturale jus conditum est ab ipso naturæ Auctore DEO, qui illud cordibus humanis inscripsit: Jus Gentium autem conditum est ab hominibus, ut liquet ex definitione ejus a n. 676.) adducta. III.) Differt ratione cause finalis: quia jus Gentium pro fine formali & adæquato respicit utilitatem Gentium, seu felicitatem Societatis humana, eamque vel maxime ac primaria civilem, seu externam hujus vite, non fundatam in absoluta necessitate naturæ, neque ut simpliciter ad honestatem morum necessariam: sed

sed potius fundatam in necessitate duntaxat quadam *moralis* latius tali, seu ad *melius & perfectius felicis*que esse in ordine ad communicationem Gentium convenientem, formando Nationes *proxime & practice sociales*, ut scilicet homo bonus sit Civis, & aptus societati humanæ. Contra vero, Jus nat. pro *sine primario* respicit felicitatem homini *substantialiter* propriam, seu *internam*, ut homo quo ad DEUM, se ipsum, & proximum ambulet rectus in probitate & innocentia. Ac proin hoc jus nat. *primario & principaliter* format hominem *qua hominem* moraliter ac *absolute necessario* rectum, & tantum *secundario* format etiam *qua socium* & bonum civem in ordine quoque ad felicitatem civilem seu temporaneam, ut scilicet supposita societate, exhibeat se utilem aliis.

698. Differt IV.) Ratione *objecti & obligationis*; Jus enim nat. versatur circa ea, quæ *intrinsece* ac per se bona vel mala sunt, ideoque *formaliter* est immutabile: Jus autem *Gentium* versatur circa objecta *non intrinsece* bona vel mala: sed ea solum, quæ *Gentium arbitrio*, sive supposito earum *pacto tacito*, usu & consuetudine firmato vim legis obtinuerunt, ita ut mutari in se vel abrogari, ut infra dicemus, possint. Differt V.) Ratione *subjecti*: Jure enim naturæ obligatur omnis homo rationis compos: Jure *Gentium* autem eæ solum obstringuntur Gentes, quæ *pacto seu conventionione tacita* usu & consuetudine firmata se illi subjecere. In particulari autem, quilibet homo obligatur Jure *Gent.* si ille est membrum communitatis humanæ, quæ conventionem illam acceptavit & usu confirmavit.

699. Aliæ vero differentiæ, quas plerique inter Jus naturæ & *Gentium* afferunt, tanquam incongruæ communiter rejiciuntur. Scilicet I.) Distinctio veterum *Ictorum*, qua jus nat. dixerunt a

Jure Gent. in eo differre, quod illud *natura omnia animalia* docuerit, non item Jus Gentium, quod *naturalis ratio inter homines constituit*. Hanc enim falsam esse ideam patet jam ex n. 45.) Neque etiam toleranda est. 2.) *Soti & quorundam Thomistarum* distinctio, qua jus nat. putant differre a Jure Gentium, quia (ajunt illi) jus nat. vel *sine omni ratiocinio*, vel saltem cum *aliquo & non difficulter* intelligi potest, jus vero Gentium *per plures & difficiles ratiocinationes & illationes* deducendum est. Opinio hæc falso laborat supposito, quod Jus Gentium ita sit inscriptum cordibus ac jus naturæ. Licet igitur naturales obligationes *omnes* possent ex sola ratiocinatione & illationibus clarè & certo deduci, quod tamen falsum esse ostendimus a. n. 118.) nihilominus obligatio ex jure Gentium procedens non magis ac facilius *ex ratiocinio* solo deduci potest, ac obligatio ex lege civili vel canonica aliave positiva proveniens: Omnes enim obligationes hujusmodi non *ex intrinseca* bonitate vel malitia objecti: sed *ex libero* Legislatorum placito desumendæ sunt; solum igitur ratiocinium & illationes discursusve logici nihil prorsus juvant, si aliunde nobis non constet de existentia legis positivæ v. g. humanæ, quale est Jus Gentium. Hujus proin notitia ex solo ratiocinio haberi nequit: sed opus habet studio, & lectione.

700. Rejicienda quoque est 3.) Recentiorum quorundam Ictorum distinctio, existimantium, hanc esse differentiam inter jus naturæ & Gentium, quod conclusiones *absolute*, seu absque *ulla suppositione & hypothese* illatæ, ac ex naturæ principiis fluentes dicantur esse *juris natura*: reliquæ omnes ex *suppositione*, seu *hypothese humana societatis*, vel alia deductæ spectent ad Jus Gentium. Palmaris enim falsitas asserti hujus patet a n. 205.) Ubi ostendimus

mus

mus obligationes hominis ex statu naturali *adventi-*
no provenientes esse omnes *hypotheticas*, ex sup-
 positione scilicet alicujus novæ circumstantiæ or-
 tas: & tamen illæ sunt naturales, ut liquet ex con-
 tractibus, promissionibus, dominio, quod tantum
 ex hypothesi rerum divisionis scimus nobis com-
 petere &c.

701. Idem Jus Gentium differt a *Jure Civili*. Pri-
 mo, quia jus Civile non omnibus neque *fere* omni-
 bus, etiam moratoribus Populis commune est: sed
 a quolibet Populo, Regno, Provincia, vel Civitate,
 ob speciales causas sibi *proprium* constituitur, *Can. jus*
Civile 8. *dist.* 1. Contra vero juxta cit. §. sed jus. 2.
 Inst. de J. N. G. & C. *Jus Gentium omni humano gene-*
ri commune est: nam usu exigente &c, Gentes humana ju-
ra quadam sibi constituerunt. Dein *secundo*, Jus Civile
 propter certi tantum Regni, Imperii, vel Provinciæ:
 Jus autem Gentium propter communem omnium
 vel multarum Nationum utilitatem introductum.
 Demum *tertio*; Quia præcepta Juris Gentium non
 scripto: sed moribus & pacto tacito, non unius vel
 alterius Civitatis aut Regni: verum omnium aut
pene omnium Nationum constituisse certum est; con-
 trarium autem experimur in *Jure Civili*.

§. VII.

Quis sit effectus, seu quæ obligatio oriatur ex jure Gentium?

S U M M A R I U M.

702. *Jus Gent. parit obligationem in conscientia.*
 703. *Falsum est, quod tantum fit de consilio.*
 704. *Datur hujus alia ratio.*
 705. *Et deducitur id ipsum ex natura pacti ac consue-*
tudinis.
 706. *Illud obligat etiam supremos Principes.*

Qq 4

707. Sol-

707. *Solvitur instantia contra obligationem juris Gentium.*

708. *Falsitas ejus ostenditur.*

702. **J**US Gentium producere obligationem in conscientia, paucos, eosque hic infra refellendos si excipias, non dubitant eruditi Viri. Cum enim ex hactenus dictis constet Jus hoc habere vim legis: consequens est habere vim legis imperantis aliquid ut fiat, vel vetantis ne fiat, aut demum permittentis quidpiam ut Gentes libere in effectum, quod volunt, deducant, nullaque illas Gens alia aut Civis & membrum ejus impediatur sine rationabili causa. Quæ singula exposuimus *an.* 682.) ubi jus Gentium divisimus in *affirmativum*, *negativum* & *permisivum*. Gravitas autem vel levitas obligationis assertæ desumenda est ex circumstantiis materiæ, circa quam lex illa violatur. Quodsi petas fundamentum obligationis hujusmodi, adstringentis conscientias hominum intra Communitatem Juri Gentium subjectam commorantium: id facile haberi potest ex communi omnium sensu, juxta quem Lex distinguitur essentialiter a consilio in hoc, quod Lex parendi necessitatem inducat, consilium autem libertatem sequendi relinquat: cum igitur Jus Gentium habeat vim legis non consilii, consequens est illam inducere moralem necessitatem, atque adeo obligare in conscientia.

703. Quod vero vim legis non meri consilii contineat Jus Gentium, evincit id uniformis omnium Nationum sententia. Hæ enim tanto zelo semper ferebantur, & adhuc feruntur pro juris hujusmodi accuratissima observatione, ut nullum majus scelus objecerint unquam, aut objicere soleant, quam juris inter Gentes libere constituti violationem, adeo ut eam omnibus modis fas esse ul-

cisci

cisci existiment, uti constabit ex infra dicendis de Legatorum injuriosa tractatione &c. &c.

704. Cujus rei alia etiam est ratio. Quia scilicet juxta cit. §. 2. Inst. de J. N. G. & C. Gentes humanæ propter suam utilitatem, pacem, felicitatemque mutua jura quadam sibi constituerunt: cum igitur juris hujusmodi violatio nequeat fieri sine publici boni felicitatisque earum detrimento, ita etiam neque esse potest sine peccato ejus qui illud violat: debet itaque dari obligatio in conscientia ad illa jura observanda, cum detur obligatio ad non inferendum præjudicium Gentium felicitati, paci & reciprocæ earum bono, consistenti in observantia certarum regularum, quas illæ ad hunc finem obtinendum constituerunt.

705. Demum, natura pacti cujusvis, atque adeo etiam taciti hæc est, ut obligationem in conscientia paciscentium inducat: Porro Jus Gentium in pacto tacito Nationum uniformi usu, & consuetudine firmato, constitutum fuisse ostendimus, a n. 671. & 677.) sequitur igitur eas non posse immunes fieri ab hujusmodi obligatione, cujus violatio repugnat fidelitati & æquitati sive justitiæ.

706. Neque hic tantum sistit jus Gentium, quod Nationes, quæ in id aliquomodo consenserunt, membraque earum seu cives obstringat: verum obligat quoque ipsos supremos Principes, & summa orbis capita, prout id erudite deducit Lipsius monit. polit. cap. 13. Brunneum. ad l. omnes populi, ff. de J. & J. n. 4. Fleck. Bibliothec. jur. Civil. l. 1. tit. 9. n. 6. Jus enim hoc sicut respicit omnium Gentium utilitatem, ita etiam communi consensu constitutum est, ac proin unius alteriusve etiam summa dignitate conspicui Principis contraria voluntate, quamdiu aliæ Nationes dissentiant, excuti nequit. Gentes quippe non

solum componuntur ex subditis : sed etiam ex Principibus & Magistratibus, tanquam capitibus cujusque Nationis. Hinc etiam in Gentium legibus habet locum illa regula: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* C. 29. de R. J. in 6.

707. Obligatiōi ex Jure Gentium provenienti, non obstat opinio *Comani*, l. 1. comment. Jur. civil. c. 6. n. 5. & *Vasquezii*, disp. 157. c. 3. existimantium Jus Gentium a naturali distinctum non continere sub se præcepta, aut prohibitiones ullas, sed meras concessiones: seu nullum dari Jus Gentium præceptivum: sed mere *permissivum* aliquid agendi, vel non agendi, quin sub aliqua culpa obliget conscientias ad exercitium, vel omissionem actus.

708. Opinio enim hæc, præterquam quod acrius confutata sit a *Suarezio* de LL. l. 2. c. 18. *Gibalin.* scient. canon. & hieropolitic. l. 4. c. 7. communiter etiam ab omnibus aliis rejicitur; *imo.*) Propter adductas jam rationes, ex quibus probavimus Jure Gentium præcipi & prohiberi aliqua objecta, ita ut adsit obligatio parendi his dispositionibus. *2do.*) Quia omne jus *concessivum* per connexionem involvit jus *præceptivum* seu *prohibitivum* respectu aliorum, ne alterum impediatur in usu libero concessi juris. Demum *3tio.*) Falsum est, quod nullæ dentur leges Gentium præceptivæ & prohibentes, eas enim adduximus a n. 682.) & nisi illas admittamus, sequitur veneni usum in bello justo esse licitum, certe enim jure naturali non est prohibitum, multo minus Divino, vel quovis alio a Gentium legibus distincto. Idem est de receptione Legatorum, ad quos honore afficiendos recipiendosque jus nat. minime obligat, si illi ab hoste publico missi veniant, neque parti læsæ debitam satisfactionem nomine sui Principalis spondere

dere parati sint; & tamen jure Gentium spectato, his quoque sua immunitas & securitas debetur.

§. VIII.

Quis Judex violatæ obligationis ex Jure Gentium descendens: & ubi Forum?

S U M M A R I U M.

- 709. *In causa Juris Gentium Judices sunt ipsæ Gentes.*
- 710. *Ratio hujus affertur.*
- 711. *Causa juris Gentium violati potest esse universalis, vel particularis.*
- 712. *Causa particularis inter duas v. g. Gentes reducitur plerumque ad jus Gent. commune.*
- 713. *Forma judiciorum in causis juris Gentium declaratur.*
- 714. *Momenta ad defendendam causam juris Gent. unde petenda?*
- 715. *Forum & Appellatio, in causis juris Gentium assignatur.*

709. **A**D effectum juris Gentium reducitur præsens quæstio, de Judice & Foro competente, in quo causa violati Juris Gentium cognosci possit. Quod igitur *in* quæsti partem concernit, concors est juris hujus peritorum sensus, qui respondent *Juris Gentium Judices esse ipsas Gentes*. Cum enim Jus hoc a Gentibus constitutum sit, quæ post DEUM, alium superiorem, qui Nationibus diversis jus dicat, non agnoscunt, consequens est, ut hi ipsi Populi per suos Commissarios & Legatos sint Arbitri & Judices, qui erant Conditores hujusmodi juris, juxta illud brocardicum: *Omnia res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, c. 1. de R. J. in 5.

710. Ratio quoque hujus alia in promptu est : si enim duæ v. g. Civitates aut Provinciæ prorsus ab omni subjectionis jugo & potestate humana liberæ consentirent in certum vivendi modum, hoc casu nemo esset Judex earum, nisi illæmet ipsæ : Porro in eadem conditione supponuntur fuisse omnes Gentes liberæ, dum facta rerum divisione novas fixerunt colonias, & temporum hominumque successione Jus Gentium constituerunt.

711. Potest autem bisariam cogitari causa violati Juris Gentium, scilicet vel universalis, vel particularis. *Universalis* (qualis v. g. foret inter omnes Gentes *Europæas* contra omnes *Asiaticas* de non receptione Legatorum, aut impedita libertate commerciorum &c.) est *mere theoretica*, & vix moraliter possibilis, ac proin speculationem hujusmodi causæ relinquimus iis Auctoribus, qui Jus Gentium dividunt in *Possibile seu abstractum*, & in *actuale seu practicum*, nos enim abstractiones hujusmodi divisionum (n. 681.) rejecimus. *Particularis* autem judiciorum hujuscemodi causa sæpius contingere potest unam inter & alteram Gentem, occasione variorum eventuum, scilicet fractæ pacis publicæ, violatorum foederum, finium regundorum, læsæ securitatis Legatorum, commerciorum libertatis &c.

712. Negotia hujusmodi quamvis *particularia* sint si spectentur ut relata ad universitatem Nationum jure Gentium obligatam: nihilominus quia inter Gentes sibi non subordinatas tractari dignoscuntur: non ad aliud, quam ad Jus Gentium universale seu *commune* referenda sunt, juxta cujus sanctiones, & usu recepta Populorum placita decidi solent & debent. Quin tamen ideo aliquod *Jus Gentium* novum (quod sui Patroni *particulare* dicunt) constituent; pari ratione, ac licet in S. Rom. Imperio innumeræ causæ decendantur secundum Jus commune,
Roma-

Romanis olim usitatum, inde tamen minime sequitur dari aliquod Jus Romanum *novum particulare*: sed potius casus particulares negotiorum, reducuntur ad Jus Romanum commune, juxta cujus regulas definiri ac decidi solent. Et hæc inter alias ratio est, cur a n. 681.) divisiones juris Gentium in *particulare, patitium, consuetudinarium, ceremoniarium* &c. exclusimus.

713. Forma Judiciorum in causis jure Gentium cognoscendis est eadem fere, quam & in Auctoribus legimus, & praxi fieri percipimus in Tractatibus de Pace inter Belligerantes, compositione mutuum inter diversas Gentes petitionum, & hujusmodi aliis causis publicis. Nempe fit **CONGRESSUS** per Legatos, sive Mandatarios, aut Commissarios: producitur, si quæ est *Conventio* in scripturam redacta: allegatur *usus & acquiescentia* tacita, seu consuetudo: adhibentur etiam **ARBITRI** electi vel admissi, si electio vel admissio hæc *Credentialibus* Legatorum, seu Mandato quod a suis Principalibus habent, conformis est. Pro decisione vero difficultium quæstionum adhibebantur olim *SORTES*, & non raro etiam *Monomachia*, quæ sortium locum obtinebat. Hodierno tamen jure Gentium nec *Sortes* nec *Monomachiam* adhiberi in Judiciis saltem moratorum, vix alicui obscurum esse potest. Quamquam *Wolffius* de J. N. & G. p. 4. c. 6. §. 1157. in suis principiis sortilegia hujusmodi liberaliter admittat.

714. Momenta, Judices causam juris Gentium cognoscentes determinantia ad sententiam definitivam, præter æquitatem naturalem, sunt, aut *saltem* esse deberent *leges Gentium* communiter receptæ, pariter ac pacta conventa, consensus liber, simul cum usu unius & longæva acquiescentia alterius Gentis. Quamvis enim æquitas naturalis
omni-

omnibus Judiciis præsidere debeat, hæc tamen non semper *sola* ad definitivam sententiam sufficit, si leges positivæ *justæ* alioqui & *certæ* præ oculis sint, quæ casum controversum decidunt. Ita Prætor Civilis in decidenda causa v. g. mutui per filiumfamilias clam & invito Patre pro suis juvenilibus expensis contracti, non sumit motivum *immediate* ex jure naturæ: sed potius à Legibus ff. de SCto Maced. Par autem ratio est concludendi de Judicibus in negotio Jus Gentium concernente, quoties leges illarum certæ ac manifestæ sunt, nec quidpiam obstat, cur juxta eas pronuncient.

715. Quod *alteram* quæsitæ *partem* concernit, est FORUM Gentibus inter se dissidentibus *competens*. Id autem post irritos amicabiles congressus ac indecisa gravamina, aliud non est, quam *Marsius* campus, & bellum. Alius enim Gentibus liberis, & inter se æqualibus appellationis locus non suppetit, quam si pro dirimenda lite ad *Marsem* provocent, prout eleganter sentit *Cassiodorus* lib. 3. epist. 1. dicens: *Tunc solum utile est concurrere ad arma, cum locum apud hostem invenire non potest justitia.* De his autem plura suo loco dicentur, ubi de *Jure belli* tractatum fuerit.

§. IX.

An jus Gentium sit mutabile: & utrum admittat interpretationem?

S U M M A R I U M.

716. *Jus Gent.* absolute loquendo est mutabile.
 717. Id tamen moraliter contingere nequit ut totum mutetur.
 718. Opponitur instantia pro mutabilitate *Juris Gent.* saltem in parte.
 719. Respondetur ex renunciatione *juris Gent.* permilsi nil inferri.

720. *Chri-*

720. Christianis competit jus in mancipia Turcica; & quomodo?
721. Ex mutatione jurium particularium inter aliquas Gentes, non sequitur mutabilitas juris Gentium communis.
722. Declaratur id exemplo circa Jus commune Romano-Civile.
723. Uni Genti contra alias non datur Exceptio in casu Juris Gent. communis.
724. Illis enim competet Jus Retorsionis.
725. &c. Interpretatio Juris Gent. unde petenda?
728. Qui sint Auctores legendi ad Jus Gent. practice discendum?

716. **N**on desunt quidem plerique eruditi Viri, qui dubitent super *mutabilitate* Juris Gentium communis; alii vero cum *Hobbefio*, *Puffendorffio* & horum sequacibus sine ulla hæsitatione negant ejus possibilitatem, eo quod putent jus Gentium positivum nullum dari distinctum a naturali Lege. Verum cum hæc opinio jam convulsa sit a n. 662. non amplius ponit obicem mox decidendæ quæstioni ad quam

Dicendum est I.) Jus Gentium commune *absolute* loquendo posse mutari non tantum per *accidens* ratione mutatæ *materia*: sed etiam directe *in se ipso* ac formaliter, ita ut prorsus desinat, & tam in parte, quam *in toto* abrogetur. Ita cum aliis existimante *Molin.* tr. 1. de J. & J. d. 4. n. 6. *Gibalin.* l. 4. c. 7. q. 3. n. 3. *Franz.* Inst. de J. N. G. & C. p. 2. n. 19. *Gletle* ad eund. tit. & communius cæteris. *Ratio* hujus est: quia jus Gentium ab hominum consensu & pacto tacito per usum & consuetudinem longævam firmato originem suam trahit: igitur consensu & pacto contrario vel immemoriali non usu aut adversa consuetudine tolli & abrogari potest. Iisdem quip-

quippe causis dissolvi res omnis potest, quibus *libera* constituitur. Sicut autem liberum Gentibus fuerat Jus hujusmodi initio constituere vel non, ita nil obstat, quo minus illud retinere, vel abrogare eadem libertate queant. Quo etiam facit, quod objecta Juris hujus, (quod mere Jus Gentium *positivum* est) non sint res *intrinsecè* & de se malæ, adeo ut sit absoluta necessitas illa prohibendi; aut *intrinsecè* & de se bonæ, ut exigant absolute præcipi. Nam præcepta Gentium consensu introducta, licet ex principiis naturalibus deducantur, ita tamen solum ab illis procedunt, ut ex iis non inferantur per illationem aliquam *necessariam*, quomodo infertur v. g. præceptum de non pejerando, mentiendo, furando &c. verum ex *sola convenientia*, quatenus rectæ rationi sunt conformia, & conducunt societati humanæ ad *majorem perfectionem* mutui amoris, & vel maxime ad reciprocum juvamen in necessitatibus & indigentis vitæ hujus sublevandis: Igitur Jus hoc est portio juris arbitrarii humani, seu *positivi*. potest itaque mutari, abrogari, & tolli, vel augeri, sicut & alia jura *positiva*, arg. l. nihil 35. ff. de Reg. Jur.

717. Fatendum tamen est II.) quod licet *absolute loquendo*, possit Jus Gentium mutari & abrogari nedum in aliqua sui parte, sed etiam in toto: nihilominus *moraliter* impossibile videtur, ut illud *totum* ad omni ex parte definat, eliminetur, aut quo ad singula capita & articulos immutetur. Cum enim jus hoc ob Gentium utilitatem, earumque consensu & cum obligatione mutua introductum sit, ad id plene immutandum vel abrogandum requireretur *aliquis* consensus aut usus contrarius omnium, vel *potest* omnium Nationum harum, a quibus introductum est, & apud quas hodie viget, juxta *cit.* brocardicum ex Reg. 29. Jur. in 6. *quod omnes tangit ab omnibus approbari debet*: Porro consensus hujusmodi

&

& *ufus contrarius uniformis & omnibus aut quasi omnibus Gentibus communis dari regulariter & practice nequit.* Tum quod humano modo contingere *efficaciter* nequeat, ut ab usu & consuetudine aliquot millium annorum spatio continuata Gentes facile resiliant; tum quod omnino non expediat ut fiat hujusmodi abrogatio, ob gravissima incommoda, quæ inde sequerentur, si v.g. rerum divisio tolleretur, si Legatorum securitas & immunitas non amplius observanda foret, & commerciorum libertas cessare deberet &c.

718. Neque his obstabit, si in contrarium dicas: potest aliquis cedere juri suo privata auctoritate & non expetito consensu aliarum Gentium, etiamsi jus illud earum pacto tacito, usu, ac consensu introductum sit. Ita quippe Jus Gentium de *servitute captivorum* in bello justo mutatum est apud Christianos, propter antiquam consuetudinem Ecclesiæ, & ob reverentiam nominis Christiani, quod omnino servandum esse notat *Bartol.* in L. Hostis. ff. de captiv. n. 6. & *Covarruv.* plures alios referens in *Regula peccatum* 2. part. §. 11. n. 6. Igitur Jus Gentium omnibus vel plerisque *commune* saltem in parte mutari potest sine aliorum Nationum consensu: admiffa vero hac *partiali* mutatione, nihil oberit, quo minus *sensim* singulæ leges Gentium, atque adeo *totum* Jus hoc per partes evacuetur & desinat.

719. Verum non dum sequitur illatum. Quia ubi de mutabilitate Juris Gentium quæritur, dubium procedit, de præceptis *affirmativis & negativis* obligationem inter gentes *mutuam* inducentibus, an hæc in toto vel in parte mutari, vel abrogari possint, invitis aliis Nationibus: Porro instantia de captivis & jure *servitutis militaris* adducta non continet ullum præceptum: sed mere est ju-

ris Gentium *permissivi*: seu concessivi, quod exposuimus a n. 682.) Juri autem *permissivo* posse quemyis renunciare, nemo unquam ambigit, per l. Si Judex 41. ff. de Minor. *unicuique licet contemnere hæc, quæ pro se introductæ sunt.* Tanto magis autem unaquæque Gens potest suo favori renunciare, quomodo renunciassentur populi Christiani, ne suos Christianos *servitutis* proprie dictæ & Jure Gentium introductæ jugo submittant. Nihilominus renunciatio hujusmodi, seu *merus usus* haud dicendus est immutasse Jus Gentium quo ad servitutes. Quia Gentes Infideles sicut ex sua parte nunquam consensum in generalem *servitutum militarium* abrogationem præstiterunt, ita pro suo interesse, & quantum eas concernit, insistent Juri eidem, Christianosque captivos, pariter ac alios, ut vera mancipia tractant; quin Christiani conqueri possint de violato hac in parte jure Gentium per Infideles, quomodo conquereretur alioqui: si v. g. Legatis eorum non præstarent debitam immunitatem, aliave jura Gentium, obligationis mutæ vim habentia violarent.

720. Id tamen intermittendum non est, quod ubi *Turcæ* aliique Infideles insistent juri suo quo ad *servitutes militares*; Christianis quoque competat jus idem in captivos Infidelium, idque tum ideo, quod Christiani jure suo cesserint tantum ex *speciali ratione*, & quo ad *Christianos* bello captos, neque hæc cessio sive consuetudo inducta fuerit aliter, quam inter solas Gentes Christianas, tanquam *partes* totius reipublicæ Christianæ: tum etiam ex hac ratione: quod Christianis competat *jus Retorsionis* contra *Turcas* & alios Infideles, captivos nostros ut mancipia tractantes.

Imo non esset consultum *Turcica* mancipia a Christianis meliore loco & observantia habendum

cum illi innata barbarie sua ducti abutantur Christiana (si quæ iis exhibeatur) clementia, uti ex perniciosissimo exemplo Melitensi anni 1749. didicimus, quando hujusmodi mancipium Turcicum inter barbaros alioqui nobile (*Bassa* nimirum captivus) multa libertate sibi in Melitensi insula humaniter indulta abusum, conspiracy in Insulam moliri & adornare ausum est, volens occisis omnibus Equitibus, eam prodere, ac tradere Turcis. Confer cum his dicenda a n. 804.)

721. Sunt non pauci adhuc Interpretes, qui volunt Jus Gentium *particulare*, inter unam scilicet aut tres vel plures alias Nationes speciali pacto constitutum posse immutari vel abrogari de mutuo consensu: inde vero concludunt jus Gentium *improprie* dictum esse etiam *moraliter* ac facili negotio mutabile. Verum responsionem hanc merito præoccupavimus a n. 681. & 712.) rejiciendo divisionem Juris Gentium in *proprium* ac *improprium*: *universale*, *particulare* &c. neque enim meretur nomen Juris Gentium, quod inter unam & alteram Provinciam ex *speciali* ratione constituitur. Hinc recte Suarez l. 2. de LL. c. ult. n. 7. Jus hujusmodi respectu pacifcentium duorum aut plurium Regnorum vocat *mere civile*. Cujus opinionis est quoque cum aliis Grotius l. 2. c. 3. §. 5. ubi ait, tale jus *non habere vim pacti inter Gentes: sed esse JUS CIVILE PLURIUM GENTIUM distributum*, quod a singulis tolli potest, si nempe resiliant a pacto. Isidorus autem apud laudatum Saer. l. c. cap. 19. n. 8. Jus Gentium nullum aliud agnoscens, quam id solum quod omnes vel quasi omnes Populi servare tenentur: reliqua jura quæ inter particulares Nationes aliquot, vel plures reperiri constat, jus Gentium *abusivè*, seu *per conventionem tantum & similitudinem* appellari docet.

722. Qua propter, sicut dum controvertimus, quid juris sit v. g. spectato *Jure communi Romano*; non debet in censum venire jus Statutarium, Provinciale, Municipale, & alia particularia: ita ubi quaestio procedit de *Jure Gentium communi*, omnes, aut saltem moratiores Nationes concernente, particulares conventiones unius alteriusve civitatis, aut Regni vel Provinciae cum altera, non sunt sub schema Juris Gentium trahendae, alioqui leges Gentium in infinitum exorescent, cum tamen (v. 663.) constet eas dari admodum paucas.

723. Ex his autem liquet, quod in puncto juris Gentium *communis*, non detur beneficium *exceptionis* uni Nationi contra alteram, aut reliquas omnes Gentes, v. g. si illa nollens commerciorum libertatem pati, excludat omnes extraneos Mercatores, non admittat Legatos, utatur veneno belli tempore, hostem victum, qui arma jam in acie deposuit, non redigat in servitutem: sed inermem trucidet &c. hanc solam istorum afferendo causam, quod aut Antecessores sui nunquam consensum ullum in haec & similia objecta praebuerint, aut contraria consuetudo apud se vigeat. His enim casibus reliquae Gentes, omissa disputatione & examine hujusmodi exceptionum, utentur *jure Retorsionis* contra ita excipientem, donec Gens haec, si velit sua frui felicitate, sociali vitae se accommodet; & ea observet, quorum transgressio vergit in *detrimentum* aliarum. Haec enim acquirunt jus se tuendi contra illam, quae jus Gentium excluderet cum praejudicio caeterarum Nationum.

724. Nec refert, quod *retorsio juris iniqui* praedictis casibus proveniat ex *jure naturae permittente vim vi reprimere*, & se indemnem facere contra iniquitatem aliorum: Nam licet *retorsio* haec spectet

Et ad Jus naturæ *permiffum*, eò quod naturali jure unaquæque Gens libera fit æqualis alteri simili libertate præditæ: ac proin ubi citra Gentium aliarum consensum introducitur inæqualitas vergens in damnum reliquarum, naturalis Lex permittit ipsis reductionem æqualitatis: tamen adhuc hæc ipsa retorsio *qua ad formam seu modum*, est juris Gentium, ut constabit ex infra dicendis de *Repressaliis*.

725. *INTERPRETATIO* juris Gentium *dubii & controversi*, si quæstio concludi nequeat per Legatos variarum Nationum, spectet ne casus aliquis ad jus Gentium vel non: petenda est ex Scriptoribus probatis antiquioribus, tum recentioribus, qui attestantur quid moris olim fuerit inter liberas Nationes, & quid sit hodie. Cum enim quælibet consuetudo probetur per frequentationem actuum debito tempore durantem, ut inde populi consensus elici possit: consequens est, ut etiam consuetudo circa actus Juris Gentium, simili modo probanda sit: porro conditio humana mortalitati obnoxia non finit ita diu vivere quempiam, ut de actibus hujusmodi ante mille, vel plures sive pauciores annos frequentatis aut non frequentatis testimonium perhibere possit: igitur mortui sunt consulendi, nempe ad Auctores classici recurrendum est, qua Ethnicos, qua Christianos, ex his facile concludi poterit, quid apud Gentes in more positum fuerit, vel non. Quippe *consuetudo naturæ potentior est*, ait Curtius lib. 5. Et non tantum in causis civilibus, sed etiam Gentium controversiis standum esse testimoniis veterum & recentiorum hominum, censeat Macrobius l. 7. saturnal. In eundem sensum abiit Zonar. in Basil. Perph. tom. 3. dicens: *Consuetudinem Gentes instar legis se habere pronunciant.*

Dummodo illa non fuerit contra rectam rationem, jus nat. vel Divinum.

726. Quia vero nunquam contingere in praxi potest aliquis casus mere theoreticus, & a particularibus Regnorum, Provinciarum, Nationumque certarum circumstantiis adeo abstractus, ut prudenter ambigi possit, quid sit vel non sit juris Gentium, quin simul veniat in quæstionem, quid prædictum jus Gentium hic & nunc, in his occasionibus permittat, aut præcipiat: Hinc ad hujusmodi dubia resolvenda expedit consulere Auctores, qui de moribus & gestis illarum, de quibus dubium oritur, Nationum, scripserunt. Licet enim, juxta superius probata, Jus Gentium particulare unius alteriusve Populi nullum detur, sed potius jus Civile dicendum sit, quod illas particulares Gentes ob specialem conventionem reciproce obligat; tamen etiam circa casus juris Gentium communis in multis Nationibus reperiuntur quaedam limitationes, contrariæ consuetudines &c. Ita v. g. apud Carthaginenses olim valebat emptio, & cursus monetæ pecuniariæ suum solenne tenuit, contra vero apud Thuleses & populos Atlantidis sola vigeat rerum permutatio in earum natura, quin pecunia ulla admitteretur: Chineses præalto muro cincti nulla extraneorum commercia admittebant, alii vero Populi libertate commerciorum gaudere etiam in eorum regionibus voluerunt: Apud Christianos jus servitutis militaris respectu captivorum baptizatorum nullum extat, bene vero apud Turcas & alios infideles &c. et tamen apud omnes has similesve Gentes Jus Gentium commune viget: sed quo ad modum, ac quasdam circumstantias particulares limitatum.

727. Ad has particulares circumstantias dignoscendas, expedit ut is, qui jus Gentium solide ad-

addiscere cupit, habeat etiam uberem notitiam Historiæ, & Auctorum, eorum præsertim, qui tractant de statu ac rebus ejus Nationis, in qua unusquisque vitam degit. Atque ita e.g. Germanus, postquam in Scholis & Academiis aliquid confusè ac in genere percepit de jure Gentium communi, ut hoc ipsum etiam quo ad *particulares* casus & circumstantias practice addiscat perficiatque; legat, si placet, libros qui jus Gentium circumscriptum ac in plerisque limitatum exhibent, serviuntque pro Natione nostra Germanica & aliis vicinis, cum quibus illa sæpius in variis negotiis communicat.

728. Tales autem Auctores, & eorum libri esse possunt sequentes; *Diarium Europaum cum appendicibus: Thucelii Acta des XVIIIen faculi; Roussel et. des interets des Princes, & des pretensions des puissances de l'Europe: Everardi Ottonis Notitia præcipuarum Europa Rerumpublicarum: L. B. a Zech, Fecialis Europæus; seu Europäischer Herold sub ficto Franckenbergii nomine in lucem editus: Conringii Respublicæ. tom. 4. Tacitus de Moribus Germanorum & Bynkershöek de dominio maris: Du Mont Corps diplomatique: Leibnitii Codex juris Gentium diplomaticus cum mantissa: Londorpil Acta publica: Lunigii Scripta pleraque, ejusque Staats-Consilia: Acta publica Pacis Westphalica: Huberus de jure Civitatis: Wicquefortius traité de l'Ambassad. & ses fonctions: Domat, traité des Loix civiles dans leur ordre naturel: Glassei, seu Schwederi Theatrum prætensionum. Et ejusdem Auctoris: Geschichte des Rechts der Vernunft: Methode pour etudier la Geographie par Mr. l'Abbé Lenglet Du fresnoy, Præclarum hoc opus omnium fere Gentium continet mores, pacta, foedera, varios eventus illarum & obligationes, plurimumque contribuit ad perfectam in Jure Gentium eruditionem*

tionem, quam non parum expoliet Burcardi Gott-
helfii Struvii *Corpus juris Publici Imperii nostri Romano-
Germanici: P. Binner Apparatus eruditus. pars VI. VII. VIII.*

§. X.

*Quod sit principium indicativum juris Gentium; seu, ex
quo desumendum, quod aliquid ad jus Gentium spectet?*

SUMMARIUM.

729. Primum signum juris Gent. communis utilitas, vel
necessitas.

730. Alterum signum est sensus communis hominum.

731. Adminicula hujus signi petenda ex Auctoribus
probata.

732. Qualis actuum frequentia requiritur ad introduc-
endum jus Gentium?

729. **P** Rincipium indicativum Juris Gentium ex
duplici signo colligendum est, scilicet I.)
ex communi utilitate vel necessitate inter omnes, aut
saltem fere omnes Gentes. Fundamentum autem
principii seu signi hujus indicativi præbet sapien-
tissimus Imperator Justinianus in §. sed jus 2. *Inst.*
de J. N. G. & C. dicens: *usu exigente & humanis*
NECESSITATIBUS Gentes humana **JURA** quadam
sibi constituerunt: igitur cum ad communem Gen-
tium utilitatem spectet, ut v. g. commercia sint
libera: bellum non geratur sine præviis *Fœcialibus*,
seu absque solemnibus declaratione ac intimatione:
arma veneno non imbuantur: hostes victi & jam
inermes non occidantur: Legati, quamdiu nihil
in perniciem Gentis, ad quam venerunt, machinari
incipiunt, sua immunitate gaudeant, hæc & si-
milia alia Juris Gentium esse recte dignoscuntur,
quia valde utilia sunt bono singularum Gentium,
ac extrinsece necessaria ad vitam socialem felici-
tatemque civilem Populorum.

Demum

730. Denum II.) eadem Juris Gentium ratio colligitur quoque ex *communi*, vel saltem, *posteriora* morationum Gentium *sensu* ac *judicio*. Si nempe pleræque Nationes, quæ ratione recte utuntur, (saltem in quantum hæc convenit cum *communitate*, vel necessitate) aliquid judicant, ipsoque usu declarant, esse Juris Gentium. Ratio hujus alterius signi desumitur ex unanimi etiam Ethnicorum, ac præsertim *Ciceronis* *judicio* l. 2. de LL. dicentis: *Omni in re consensus Gentium lex quadam putanda est*, neque enim in rebus sensui obviis, ac captum humanum non excedentibus præsumendi sunt omnes errare, si quid rationabiliter asserant.

731. Inter *principula* autem discernendi Juris Gentium *positivi communitatis* veniunt etiam Auctores *Classici & probati*, de quibus hic supra egimus. Hi si unanimiter affirmant hoc vel illud in bellis, congressibus, pacificationibus, foederibus &c. constanter fuisse a pluribus variisque Gentibus observatum: iis fides adhibenda est. Dummodo partium studio vel odio non sint præoccupati.

732. Quod si quæras, quot actus requirantur ad Jus Gentium introducendum, & unde dignosci possit, quod aliquod objectum sit jam factum *commune* plerisque Nationibus? Respondet *Textor* in *Synopsi* J. G. cap. 1. n. 21. *absolute* quidem respectu omnium Gentium requiri plures actus; *relative* vero ad singulas Gentes unicum actum sufficere, quod exemplo declarat in materia pacificationis, aut belli. Nam si in hoc aliquid semel & successive sit observatum pro Jure inter Imperatorem Romano-Germanicum & Turcicum; postea inter Regem Hispaniæ & Galliæ, deinde inter Britannos & Batavos, tandem inter Suecos & Danos &c, hæc observantia respectu omnium Gentium ex pluribus actibus coalescit, licet respectu

spectu singularum Nationum unicum duntaxat actum contineat. Id tamen sufficit; ne alias si plures actus exigantur, Juris Gentium probatio cum magno rerumpublicarum damno nimium difficilis reddatur. Ita quidem *Textor* loc. citato; limitationem tamen patitur hæc sua assertio, ut scilicet procedat in casibus *innocentia utilitatis*, non item si concurrat *præjudicium tertii*, nempe gravamen contineat alterius Gentis, vel plurium. Hoc quippe casu sicut Jus Gentium non habet locum, ita nec unicus actus, imo neque sæpius repetiti, nomen juris: sed potius injuriæ stigma merebuntur.

C A P U T II.

De origine domini, & modis ejus acquirendi originariis.

§. I.

Qua sit origo domini, ejus divisio, & reliquæ proprietates?

S U M M A R I U M.

733. *Quid sit dominium proprietatis?*
 734. &c. *Qua ejus origo & causa?*
 737. &c. *An fuerit aliquando bonorum communio?*
 740. &c. *Modi acquirendi domini Originarii & derivativi sunt.*
 742. *Modi derivativi alii a Facto, alii a Lege proveniant.*
 743. *Modi a Facto provenientes, præter contractum Matrimoniale, male attribuantur Juri nat. nec satis bene Juri Gent.*
 744. *Nec melius illi attribuitur successio ab intestato,*
 745. &c. *Imo & Factio testamenti translativa domini, ac præscriptio.*
 747. &c. *Inducitur divisio domini in suas species.*
 733. **D**ominium proprietatis, quale inter homines reperitur, idque plenum & perfectum recte defi-

definitur a Bartolo, quod sit jus seu facultas perfecte disponendi de re corporali tanquam sua; nisi quis lege prohibeatur. Dixi, de re corporali, quia incorporalia (uti sunt officia, jura.) possidentur quasi dominio. Ut vero definitio etiam incorporalium rerum dominio competat, sunt qui dominium plenum aliter definiunt; quod scilicet sit jus in re extendens se ad omnem ejus usum, nisi lege prohibeatur.

734. Ita definiti dominii origo ex triplici causa colligi potest, scilicet ex universalis, particulari, & fundamentali. *Causa Universalis* dominii est Auctor naturæ DEUS. *Causa particularis* est aliquis justus titulus v. g. ex occupatione, divisione, donatione, emptione &c. vñ cujus res sit nostri juris: verum de hac causa dominii, ut pote non tam ad originariam, quam potius ad derivativam dominii acquisitionem spectante, suo loco hic infra agemus. *Causa vero Fundamentalis* seu *motiva* habetur ab exigentia naturæ humanæ. Ex hypothesi enim quod DEUS creaverit hominem indigentem sustentatione ad sui conservationem, & alimentis, aliisque rebus fini conservationis hujus idoneis, consequens fuit, ut ei permitteret facultatem utendi rebus creatis, sine quibus vita humana conservari naturaliter non posset. Cum autem à DEO permissus sit usus non solius facti: sed etiam juris consistens in destructione, permutatione aut alienatione rerum creatarum: inde dignoscitur homini concessum fuisse dominium plenum in creaturas conservationi vitæ idoneas, juxta illud Davidis Ps. 8. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas, insuper & pecora campi; volucres cali, & pisces maris.* Tum Gen. 9. v. 3. DEUS ipse hoc privilegium concessisse legitur, dicens: *Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.*

735. Prima autem seu *originaria* dominii acquisitio (ut omittamus ambages, quæ a plerisque afferuntur) hunc in modum facta est. Posterius *Adæ* Protoparentis nostri in hunc mundum veluti in amplissimam domum, opibus refertam & numerofo habitatore carentem venientes, ut quisque prior aliquid occupasset, ita quoque Dominus illius efficiebatur. Quodsi dubium erat uter prior occupasset, vel si ante occupationem plures competitors ad idem aspirabant, sorte decidebatur. Atque adeo *occupatio* & *sortitio* originarius fuit modus acquirendi dominii.

736. Neque obstat his, quod res omnes initio ab Auctore naturæ DEO velut in medio hominibus *exposita* fuerint, ut non magis ad hunc quam alium pertinerent. Nam hoc generale ac *indefinitum* dominium fuit initio naturæ humanæ nondum in sua specie multiplicatæ, non autem postquam hæc aucta est. Quia enim DEUS O. M. dedit hominibus facultatem sic disponendi circa res omnes, prout conditio Generis humani, ratio pacis & felicitatis, bonique ordinis in eodem conservandi videretur exigere, hinc factum est, ut etiam longe ante *Diluvium* prima rerum *occupatio*, & *sortitio*, consequenter dominium proprietatis locum habuerint, quod ipsum evenisse etiam post *Diluvium*, ubi *Noachidarum* posterius multiplicati sunt, longe probabilius est, adeo ut priusquam linguarum confusio, & Gentium divisio seu dispersio subsecuta fuerit, dominium proprietatis ex prima *occupatione* aut *sortitione* ortum suum inter Gentes illas ex *Sem*, *Cham*, & *Japhet* prognatas habuerit.

737. Hanc ob causam merito amplectenda est illa opinio, quæ communius docet: quod *rerum communitio primæva*, si quæ fuit, ad summum initio tantum, & tunc, cum adhuc inter paucos subsisteret

[mor-

mortalium genus, vigerit, quin diu duraret. Prouisum id ex hac trina ratione colligere licet. I.) Quia requens habetur sacrae historiae testimonium, quod primi illi homines non solum fructus, sed & pecora atque fundos jure proprio sibi asseruerint. Et liquet ex Gen. 4. ubi Abel proprios greges habuisse legitur in his verbis: *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis SUI.* II.) Quia nec pecus sine cura, nec terra sine cultura multum profert: tanto minus autem illa optimos fructus proferre ex se ipsa & sine omni cultura potuit post praevagationem Ada, ubi ei ac posteris suis dictum est, *in sudore vultus tui vesceris pane: maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi,* Gen. 3. Maledicta igitur terra haec ut fructum sustentationi sufficientem redderet, indiguit labore, sudore humano & cultura: atqui non est credibile, quod fructus terrae unius alteriusve labore & cultura parti ac provenientes, peccarint communiter ad omnes alios, etiam eos qui laborem suum circa eam excolendam non imenderunt; alioqui inter illos naturae jam per peccatum vitiatæ homines, facile exorirentur dissidia, contentiones, caedes & inquietudo: si igitur non agrorum, saltem quilibet suorum laborum fructus sibi proprios debuit habere. III.) Quia statim a praevagatione *Adami & Evæ* crescente numero hominum, crescebat etiam *cupido habendi*, seque inter illos opibus, armentis ac possessionibus distinguenti: verisimilius itaque est, a primæva illa, si quæ fuit, communione, longe ante Gentium divisionem seu in varias mundi plagas dispersionem, jam recessum fuisse, ita, ut prima occupatio, aut sortitio justum hominii titulum præbuerit, saltem quo ad speciem, eum quo ad individua rerum occupatarum. Nam corpora ex quibus res illæ occupatæ provenerant, tum essent longe plura, quam a paucis habitatoribus

bus occupari & capi possent, ad nullius particulari dominium spectabant: sed potius manebant in dominio *generali indefinito ac communi* totius generis humani, usque dum hoc multiplicato illa etiam occuparentur. Atque ex hac deductione liquet *primam rerum communitatem* non fuisse aliam: quam quo ad res nondum a quopiam occupatas, nec eam extitisse unquam universalem.

738. Si opponas: prima occupatio illa non fuit legitimus titulus domini, quia non nitebatur adhuc ulla consuetudine jus Gentium fundante, atque adeo ubi plures nati sunt homines, hos prima occupatio haud potuit arcere, quo minus res illas tanquam communes usurpare citra ullam iniustitiam possent. *Contra erit 1mo.*) quod initio, quo Genus humanum cæpit multiplicari, cum vastitas terræ rerumque copia longe fuisset major, quam a paucis hominibus occupari posset, nullum fuerit periculum, ne cæteri homines nascituri necessariis alimentis carerent, penuriamque aliquam pati cogerentur, consequenter neque opus fuit consuetudine jus Gentium, utpote nondum existentium, fundante; sufficiebat igitur jus naturale permissivum, ac *generalis* ordinatio Divina, quæ res omnes creatas sublunares dominio humano subjecit. *2do.*) Tanto minus opus fuit aliqua Gentium nondum natarum approbatione, quia prima occupatio illa jus proprietatis inducens versabatur *ut plurimum* circa res mobiles, labore & sudore habitatorum partas, acquisitas & exultas: illa igitur terrarum spatia quibus excolendis habitatorum labor & industria non sufficiebant, tam quo ad usum fructum, quam & proprietatem, sub nullius manebant *particulari* dominio, hinc supervenientes novi homines, ad similitudinem priorum poterant occupare, excolere, & illis frui. Iniquum

quum vero effet, si in labores aliorum intrare præsumerent, sibi que usurparent ea, pro quibus non laborarunt.

739. Quæ autem diximus de *Originaria* domini acquisitione ante *Diluvium*, idem cum proportione locum habet etiam post *Diluvium*, utroque enim temporis statu initio homines erant pauci, terra autem vasta & multis bonis referta. Deinde crescente genere humano ex *Noe* Patriarcha ejusque filiis prognato, partes illæ terræ ac regionum rerumque in illis reperibilium multipliciter & prope in infinitum sectæ, divisæ & distractæ sunt, uti patet ex sacrae historiae testimonio *Gen. 10.* de filiis *Noe*, scilicet *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, dicente: *Ab his divisa sunt insula gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam & familias suas in nationibus suis.*

740. Ex his autem colligi potest, modos acquirendi domini positos esse in duplici classe, *Originarios* scilicet & *Derivativos*. Modis *originariis* acquiruntur res, quæ vel nullius sunt, vel communes, quales erant res omnes sublunares Generi humano ab Auctore naturæ attributæ, priusquam poster, *Adæ* ac dein *Noachidarum* successores eas sibi speciali titulo proprias fecissent. Modis vero *Derivativis* dominium speciali aliquo titulo acquisitum uni, ab hoc transfertur in alium. Ambo hi modi iterum sunt vel *principales*, vel *accessorii*: per illos acquiruntur res ipsæ, per hos *rerum accessiones*.

741. Inter *Originarios* modos juxta dicta a n. 735.) est *Occupatio & divisio*, quam utramque inter modos acquirendi domini Jure Gentium introductos, satis concordii opinione recensent Auctores, quidquid sit, quod *Hobbesius*, *Puffendorffius* & alii, qui jus Gentium positivum a naturali ac necessario distinctum non admittunt, *occupationem* non

EX

ex jure Gentium: sed immediate ex naturali derivatione, quorum opinio confutata jam est. a n. 662.) & uberius constabit de his ex infra dicendis.

742. Jam vero inter modos acquirendi domini derivativos, seu eos, quibus proprietas ab uno derivatur in alium; duplicis fortis reperiuntur. Alii enim sunt, qui habentur a facto, seu a voluntate unius dominium transferentis, & alterius acceptantis. Alii demum proveniunt a lege, seu dispositione juris, dominium quandoque invito etiam domino, transferentis. Ad priores modos, seu in facto consistentes referuntur contractus, pacta, spontanea renunciaciones, alienaciones, donationes, ultime voluntates, & alia hujusmodi, a libera domini voluntate procedentia. Ad posteriores autem seu ad modos a lege provenientes reducuntur: successio ab intestato, testamentorum factio, usucapio & prescriptio. Hi inquam soli modi jure Gentium introducti passim cum Grotio & aliis asseruntur, reliqui autem ad jus civile relegantur: sed an recte? per decursum hujus & sequentis capituli constabit, ubi hæc singula vocabuntur ad examen.

743. Hic & nunc autem, ne memoria elaboratur, sufficiat innuere I.) quod modi transferendi domini in Facto, seu voluntate humana fundati (excepto contractu matrimoniali, de quo alibi agemus) non profluant a jure naturæ, nisi mere negative, quatenus scilicet pure concessa est eorum factio, Jam vero a Jure Gentium illi remote solum in genere, ac quo ad originem habentur: Proxime autem & in specie proveniunt a Jure Civili, tam quo ad substantiam, quam quoad formam, etsi obligatio illorum sit juris naturalis, ut liquet ex n. 675.)

744. Demum II.) loquendo de modis acquirendi derivativis, a lege, seu (ut a Grotio & aliis asseritur) Gentium Jure introductis; Primus modus, nempe

nempe *successio ab intestato nihil speciale* participat a Jure naturæ, nisi id solum quod jure hoc sit *permissa*, sicut & alii honesti actus permittuntur, si illis jus positivum non resistat. Unde *Successio* hæc simpliciter loquendo, habetur a jure *Gentium* quo ad suam originem; quo ad modum autem fluit a Jure civili. *Ratio* prioris partis est, quia ejusmodi *successionem* exigit felicitas publica, ne bona maneant incerta, litibusque exposita. *Ratio* posterioris asserti est: Quia *modus successionis* non tam spectat ad felicitatem *Gentium publicam*, quam privatam cujusvis particularis *Reipublicæ*: & quia *Gentes* nullum *successionibus modum stabilem* præscripserunt: igitur hic a jure civili determinari debuit.

745. Simili ratione III.) *Translatio domini* per ultimam voluntatem, quæ est *declaratio voluntatis* de bonis post mortem, *salvo in vivis dominio*, non provenit a jure *naturæ*, vel *Gentium* alio, quam pure *permissivo*. Idque ex hac ratione 1mo.) Quia jus nat. neminem obligat ad ejusmodi dispositionem, cum hæc non sit necessaria, sufficiente *successione ab intestato*. 2do.) Quia *testamentaria dispositio proxime* non spectat ad bonum commune *Gentium*, cui sufficit *successio ab intestato*: sed *per se & primario* respicit bonum privatum & favorem *Testatorum*, quorum interest testatos potius quam *intestatos* decedere, disposuisse de bonis suis satius quam non disposuisse.

746. Quod autem *alterum modum derivativum*, nempe *usucapionem & præscriptionem* concernit; hæc debeat ne aliquid juri naturæ vel *Gentium*, an potius ex *asse* creatura sit juris civilis nec ne: *infra* hic determinabitur, quæstio enim hæc majore indiget indagine, quam ut e stapete dicidi queat. Interea sufficiat nosse, quod omnes illi tam *Originarii*, quam *derivativi* acquirendæ proprietatis mo-

di non aliter sint juris naturæ vel Gentium, quam mere *permissivi*, quos a Justiniano Imperatore longe uberius explicatos referemus infra a n. 761.)

DOMINII INDOLES EXPONITUR.

747. Habita jam notitia *originis & modorum* acquirendi domini, consentaneum est nosse divisionem ejus. Porro Dominium *in genere* duo includit, nempe potentiam quandam & auctoritatem in rem vel personam, ac subjectionem rei vel personæ, talem, ut inde dicatur ipsa esse alterius. Dominus enim vocatur, qui habet aliquid suum, de quo possit disponere, vel in illud auctoritatem exercere, qui enim nihil habet suum, in quod exerat potentiam, non dicitur Dominus, nisi per vocis abusum aut ex sola humanitate.

748. Dominium itaque *in genere* est *ius gubernandi vel disponendi de re aliqua tanquam sua*. Dicitur vero *suum*, quod ita subjectum & adstrictum est alteri, ut possit de eo disponere *proprio jure*, non ex commissione alterius. Ita DEUS habet *ius absolutum universale ac perfectissimum* in omnia creaturam suam. Similiter *ius a DEO participatum* habet Rex in suum Regnum, Dux in suum Ducatum, & quis in suas possessiones. Quodlibet *ius hujusmodi* vocatur dominium, cum hac distinctione, quod *ius competens DEO* dicatur *in creatum*, competens autem hominibus sit *creatum ac participatum*. Quod iterum aliud est *Altum*, quod habet Princeps vel Respublica in bona privatorum. Aliud *Basium*, quod habent privati in bona sua particularia cum subordinatione juri alto. Aliud item dominium, seu *ius Herile*, domini in servum. Aliud *Oeconomicum*, quale habet Maritus in familiam & uxorem. *Domum Patrium*, nempe Patris in filium non emanatum &c.

749. Ita explicatum dominium dividitur in jurisdictionis & proprietatis. *Dominium Jurisdictionis* est potestas gubernandi suos subditos. Quæ gubernatio consistit in potestate *precipiendi, vetandi, permittendi, judicandi, puniendi & præmiandi*, prout id patet etiam ex l. 7. ff. de LL. Hoc ipsum dominium Jurisdictionis subdividitur eo modo, quo Jurisdictio ordinaria, non enim ab hac distinguitur. Hinc aliud est *seculare*, aliud *Ecclesiasticum*.

Dominium Proprietatis definivimus initio hujus Capituli a n. 733.) Estque duplex Perfectum vel Imperfectum. *Perfectum* dicitur, quod continet proprietatem rei, & commodorum ejus. *Imperfectum*, quod tantum habet vel proprietatem rei absque emolumentis, vel emolumenta absque rei proprietate. Unde dominium hoc *imperfectum* subdividitur in *directum*, & *utile*. *Directum* continet *solam* rei proprietatem, & tale dominium habens dicitur *propriarius*. Hujusmodi dominium habet filius familias in peculio *adventitio*, & Princeps in *feudis*, ac ille, qui dedit agrum ad *emphyteusin*, in agris imo & omnis is, qui dicitur dominus eorum, quorum alteri concessus est usus fructus.

Dominium Utile continet *solam* rei commoditatem & utilitatem. Tale est quod habet usufructuarius, feudatarius, emphyteuta. Advertendum tamen est, quod ne dominium *directum* reddatur omnino inutile, Jure statutum sit, ut certis quibusdam casibus dominium *utile* redeat ad dominium *directum*, ut patet *Instit. de usufruct. §. 1.*

750. Ad dominium *utile* tanquam suæ species reducuntur I.) *Usus*, qui est legitima potestas utendi re aliena, salva ipsius substantia, fructus ex ea provenientes in *suum precise* usum convertendo. Estque duplex, usus nempe *solius facti* & *usus juris*. *Solius facti* est usus, qui est ad nutum domini re-

vocabilis, talem usum habet servus & Religiosus in rebus a domino, vel Prælato, sive Religione ad utendum sibi permittis. *Ufus juris* autem dicitur ille, qui est *irrevocabilis*, seu non dependet jam a voluntate concedentis, uti fit si quis legitime obtinet facultatem utendi alieno equo usque ad hujus; vel suam mortem. Et talis usus non multum differt a dominio.

II.) *Ufus fructus* est legitima potestas utendi & fruendi re aliena, salva ejus substantia, fructus ex ea provenientes *etiam ad alios usus* convertendo. Hinc usufructus simplex, & præsertim solius facti, non potest rem sibi permissam aliis concedere, aut locare, fructus ex ea re provenientes aliis vendere &c. *Usufructuarius* autem id totum potest.

Notandum vero, quod Juris civilis dispositione *Ufus*, *usufructus*, & *habitatio* ita sint inter se diversa, ut tres distinctas servitutum *personalium nominatarum* species constituent, juxta *tit. Instit. de usufruct.* & alium *tit. Instit. de usu & habitatione*. Jure tamen Gentium spectato habitatio spectat ad *usum*, vel *usufructum*, quin aliquid singulare contineat specie diversum.

751. Dein III.) est quoque domini utilis species *SERVITUS*, quæ dupliciter accipitur: *Primo* pro subjectione & obligatione, quæ est in re alterius, ut ipsa quodammodo serviat alteri, & vocatur *servitus passiva*. Et *secundò* sumitur pro jure, quod respondet illi obligationi, diciturque *servitus activa*.

Servitus pro Jure accepta, est *jus fruendi*, vel *aliquo modo utendi re aliena*, aut aliquid circa eam *impediendi ne suo commodo obstat*. Hac ratione ista est *quid generalius quam usus fructus*. Omne enim *jus utendi vel fruendi est servitus*; non tamen contra

Nam

Nam jus impediendi ne altius attollas murum, est servitus, non tamen est usus vel usus fructus.

Si autem servitus *passive*, seu pro *subjectione* rei spectetur, est *obligatio realis*, qua res alteri est *obstricta* ita ut possit ex ipsa percipere fructum, vel ea aliquo modo uti, aut circa eam aliquid impedire ne suo commodo obsit.

Dividitur autem in tres species. Alia enim est *mere personalis* servitus, uti ea quæ a persona debetur personæ, prout fieret, si mihi usum servi tui ad tempus, vel ad vitam meam concesseris, ad quam speciem reducitur *usus, ususfructus & habitatio* juxta Juristas & textus hic n. 750. adductos. Quamquam usus, ususfructus & habitatio melius a Gomez. de servit. n. 2. & seq. refertur ad servitutes *mixtas*. Alia *mere realis*, quæ fit, dum a re una debetur *immediate* alteri rei. Et talis est quæ respondet juri agrorum, vel domorum, similibumque rerum. Dixi *immediate*, quia hæc servitus etiam debetur a re aliena personæ alicui; sed *mediate* tantum, nempe ex eo, quod fiat talis rei dominus vel conductor, v. g. ager meus habet jus, ut per agrum tuum possit iri, vel jumentum duci in meum: hoc casu ager tuus servit meo, estque hæc servitus *realis*, quia a re debetur *immediate* rei; & consequenter hoc jus transit ad eum, ad quem transit meus ager. Alia est *mixta* servitus quæ a re debetur *immediate* personæ ipsi. Hæc extinguitur cum persona cui debetur. Talis habetur in illa re, qua possumus uti vel frui *immediate*, uti est domus, qua habemus jus utendi habitando in ea &c.

Servitus autem *realis* dividitur in *Rusticam* ac *Urbanam*, seu in eam quæ prædio rustico atque urbano debetur. *Prædium urbanum* in jure vocatur omne habitaculum, etiamsi in villa sit. Imo & hortus annexus causa amœnitatis, ad prædium

urbanum refertur. *Rusticum* dicitur quodvis aliud, ut stabulum, horreum, ager. *Servitutibus* igitur *Urbanæ* sunt, v. g. ut ædes tuæ non possint altius attolli, ne officiant vicini luminibus: ut in tuum parietem possit immitti tignam a vicino, & similia. *Rusticæ* sunt, ut liceat tibi per fundum alterius ire in tuum, vel jumentum agere, aut aquam ducere &c.

Hæc optime explicantur *Instit. de servit. & lib 8. Digestorum tit. 1. 2. 3. & 4.* qui sunt *de servitutibus*. Non enim hic & nunc tantopere spectant hæc ad nostrum institutum, sed inuimus aliqua de his eo fine, ut partim accuratius explicetur dominium, partim ut adæquata responsio formari possit, utrum species quoque domini ejusque distinctiones Juri Gentium, vel soli positivo debeantur, quod infra determinabimus.

752. Ad utilis domini species spectat IV.) etiam **FEUDUM**. Estque *potestas fruendi re aliena immobili cum onere fidelitatis & exhibendorum obsequiorum domino illius*. V.) **EMPHYTEUSIS**, quæ est jus fruendi re aliena immobili sub onere pensionis certæ solvendæ Domino fundi. Dividitur in perpetuam & temporalem. Differt ab usufructu, tum quod hic finiatur morte usufructuarii: tum quod possit esse rei etiam mobilis, & non possit jus usufructus vendi alteri sine Domini consensu: secus (saltem plerumque) Emphyteusis. VI.) Ad Emphyteusim tanquam species subalterna refertur **SUPERFICIES**, estque potestas utendi superficie terræ, per ordinem ad construendam in ea domum, cum onere solvendæ certæ pensionis, vel obsequiorum exhibendorum proprio Domino.

753. Demum VII.) ultimum tandem locum inter utilis domini species obtinet **POSSESSIO**. Quæ hoc loco, ubi de utili dominio loquimur, accipitur pro actu, vel jure possidendi, a quo denominatur quis

quis possessor. Actus possidendi dicitur *possessio facti*. Jus possidendi dicitur *possessio juris*. *Possessio facti* est *detentio rei possideri a jure non prohibita, & aliquando apprehensa, cum animo eam sibi habendi*. Alii diversis quidem verbis, sed eundem sensum hujus possessionis expriment, qui eam sic definiunt: Est *detentio rei, concurrente corporis, animi & juris adminiculo*. Dicitur *detentio*, quæ acquiritur per apprehensionem rei *veram vel fictam*, & dum res apprehensa detinetur, *possessio* tunc continuatur. Dicitur *rei*, sive *corporalis* sit, sive *incorporalis*: *possessio* tamen rei *incorporalis* c. 3. de *caus. possess.* appellatur *quasi possessio*. Semper tamen requiritur *juris adminiculum*, seu ne jus resistat, alioqui *sola* corporalis seu *physica & mere naturalis* apprehensio ac *detentio* rei non constituit *possessionem juridicam*: sed potius eam, quæ vocatur *Astinina*, utpote *solius facti*. Imo neque *Comodatarius & depositarius* possessores rei *depositæ vel comodatæ* sunt, cum non nomine proprio possideant, neque *cum animo eam sibi habendi*. Et quamvis hunc animum habeant, adhuc nil efficient ob defectum *juris adminiculi*.

Possessio juris, est in re ipsum jus reale per l. 44. §. ult. ff. de *acquir. vel omitt. poss.* diciturque *legitima potestas detinendi rem ut suam, & commodis inde convenientibus fruendi*. Quæ iterum est *naturalis vel civilis*, utraque debet *juris adminiculo* niti ut sit *juridica*, alioqui *mala fidei* erit *possessio*, utpote *sine jure possidendi*. Ad omnem etiam *possessionem* requiritur *Titulus possessionis*, qui juxta *Gloss. in caus. 16. q. 2.* est *justa causa possidendi*, qualis est *emptio, donatio bona fide facta, licet rei sit alienæ, &c.*

Commoda seu *emolumenta possessionis juridica* sunt *septem*, nempe: *conditio ulucapiendi: præsumptio domini: præsumptio tituli: suppletio defectuum vitiositatis: melior in dubio conditio: lu-*

crum rei per dejectionem violentam, & Actio publiciana, qua is qui rem aliquam bona fide, ex justa causa a non Domino traditam, & nondum ufucaptam amisit, agit adversus possessorem, petitque se dominum vel quasi declarari, & eam sibi una cum fructibus, damnis & expensis restitui.

754. Ad adæquatam dominii divisionem pertinet quoque dominium naturale, seu in substantiam rei, quale habet Uxor in prædium dotalitium: & Civile, seu in ususfructus & actiones; tale est quod habet Maritus in prædium dotalitium suæ uxoris. Potest enim uti, frui, & agere in Judicio contra eum, qui se turbare in sua possessione vellet.

§. II.

Quæ sint conditiones necessariae ad dominii acquisitionem: & quo jure introductæ?

S U M M A R I U M.

755. *Ad acquirendum dominium quid requiratur?*
 756. &c. *An Titulus & traditio Jure nat. vel Gent. requiratur?*
 758. *Quid est Titulus dominii? & an jus in re inducat?*
 759. *Res uni vendita, alteri gratuito tradita potestne vindicari?*
 760. &c. *Quando traditio non est necessaria ad dominium in re?*
 762. &c. *Adducuntur 19. Tituli seu modi acquirendi dominii.*
 770. &c. *An ad hoc acquirendum Traditio sola sufficiat?*

755. **Q**uando dominium non aliquo ex originario modo primæ occupationis vel divisionis: sed derivativo ab uno in alium transferendum est, ad acquisitionem ejus regulariter duo requiruntur, scilicet Titulus idoneus & Traditio, declarante id etiam

Ju-

Jure civili in *L. Traditionibus* 20. C. de pact. *Traditionibus & usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.* Juncta simul *L. Nunquam* 31. ff. de acquir. rer. dom. *Nunquam nuda traditio transfert dominium: sed ita, si venditio, aut aliqua justa causa præcesserit, propter quam traditio sequeretur.*

756. Quamvis autem juxta citatas leges tam *Titulus* quam *traditio* regulariter requiratur, nihilominus non utrumque jure naturali vel Gentium ad effectum acquirendi dominii necessarium est. Jure enim naturæ non est necessaria *traditio*, licet rationi sit consona, idque ideo: quia sicut ut possim re aliqua uti *naturaliter*, requiritur in me vis utendi, & in re conveniens applicatio: ita, ut possim, re aliqua uti *moraliter*, seu *civiliter* tanquam dominus, requiritur ex parte mea aliquod jus, per contractum aliquem, vel similem modum: & ex parte rei debita applicatio, quæ fit per *traditionem* vel apprehensionem. Huc facit, quod hac ratione evitetur etiam incertitudo dominiorum, multarum litium seminarium. Consona rationi est igitur, non tamen jure nat. necessaria traditio.

757. Quod autem eadem *traditio* non sit etiam necessaria *jure Gentium*, patet ex praxi Regnorum, ubi jus Romanum non est receptum, ibi enim solus *titulus* attentionem meretur. Et quamvis forte in plerisque Gentibus usus fuerit hujuscemodi *traditionis*, ille tamen utpote ex mera *observantia* & jure pure permissivo proveniens, non potuit omnes aut plerosq; moratiores populos obligare sub ullo præcepto.

758. *Titulus* dominii est *justa causa rem nobis acquirendi, & acquisitam retinendi.* Ille cum jure naturali & Gentium sit necessarius, est fundamentum & basis totius juris tam *in re* quàm *ad rem* haberi soliti. Per eum tamen *ordinariè*, ac præsertim spectato *jure communi Romano* supra hic citato, non dum

habetur dominium seu *ius in re*: sed solum *ad rem*; nisi accedat *certa quadam traditio*, quæ est veluti *conditio civiliter necessaria*, ut ex vi prioris v. g. donationis, vel emptionis resultet dominium. Unde si Petrus tibi vendidisset prædium, & ante traditionem venderet alteri & traderet: secundus emptor acquireret ejus dominium, nec teneretur illud tibi cedere: sed solum haberes actionem damni, eamque mere *personalem in Venditorem*, per *L. Quærit 15. C. de rei vindic.* Provenietque Actio hæc *ex contractu*.

759. Nisi forte alteri esset tradita titulo *gratuito*; tunc enim posses illam vindicare. Similiter, si alteri esset quidem tradita titulo *oneroso*: sed scienti eam tibi antea venditam; *Covarr. l. 2. var. resol. c. 19. n. 9.* Tunc enim rem ita recipiens esset in mala fide.

760. Exceptio ista habet locum *etiam hoc casu*, quando *peculiari jure ex solo contractu absque alia traditione transfertur dominium in personam privilegiatam*; veluti si aliquid venditum aut donatum sit Ecclesiis, locis piis, vel civitati, per *l. fin. C. de SS. Eccles. & l. ut inter 23. Cod. eod. & ibi Dd.* Tali enim casu dominium transfertur per solum *contractum*: unde non poterit secundus emptor, vel donatarius per traditionem dominium acquirere: secus tamen foret, si res causæ piæ esset tantum *nude promissa non dum acceptata*, talis enim siquidem non *ex causa*, sed simplex seu *gratuita* fuerit facta pio loco vel civitati, non transfert dominium. Hinc si res Ecclesiæ promissa; ante hujus *acceptationem* alteri donata & tradita fuerit, hujus erit. Jure enim naturali & Gentium spectato, ad transferendum dominium inter personas habiles, sufficit liber consensus unius circa rem suam, & acceptatio alterius, ut in jus istius transeat. Vid. n. 582.) supra.

761. Cum

761. Cum igitur naturali & Gentium jure Titulus justus sit fundamentum acquirendi dominii, expedit perfectam habere notitiam illius. Quem licet sensu Naturalistarum hic supra n. 742.) divisus in originarium & derivativum, quia tamen divisionem hujusmodi ibidem mancam & non satis solidam esse ostendimus, hinc longe uberiolem & communiter receptam exhibet nobis Justinianus Imperator Inst. de rer. divis. & acquir. ipsar. domin. ubi hujusmodi Tituli Novemdecim assignantur, ita ut quilibet eorum dilucide intelligi possit, sit ne naturali, gentium, vel civili jure introductus.

762. Titulus itaque, seu quod idem est, modus acquirendi dominii antiquissimus & a jure nat. promeius imus.) est Occupatio, per §. Feræ 12. Inst. de rer. divis. definitur autem, quod nil aliud sit, quam rerum, quæ nullius propria: sed jure naturali omnium communis sunt, apprehensio. Tales sunt feræ, bestie, volucres, pisces, & omnia animalia, quæ mari, ælo, & terra nascuntur. 2dus.) Occupatio in bello jure, per §. Item ea 17. Inst. d. t. Hic modus cum jure Gentium introductus sit, diversus est a priore. 3tus.) Inventio, si debitæ conditiones serventur, §. Item Lapilli 18. Inst. d. t. 4tus.) Fatura, nativitas, seu procreatio animalium, §. Item ea 19. Inst. d. t. 5tus.) Alluvio §. Præterea 20. Inst. d. t. 6tus.) Insula, sive dicta, quod in solo, seu mari sit. Estque nihil aliud, quam locus undique aqua circumdatus, §. Insula 22. Inst. d. t. Illa si fuerit naturalis, seu præ a tempore immemorabili existit, uti est Jamaica, Corsica, Creta &c, occupanti cedit, cum nullius sit. Secus si fuerit accidentalis, qualis frequenter fit inter fluminis vortices, hæc enim spectabit ad dominum, cujus est ripa, quam illa respicit.

763. 7mus) titulus, seu modus acquirendi dominii est Specificatio, idque est novæ speciei ex aliena

na materia conformatio & effectio, v. g. si ex alieno argento bona fide vas aliquod feceris. Hoc casu is, cui dominium adjudicabitur, alteri æstimationem materiæ, vel laboris refarcire teneretur. §. *Com ex 25. Inst. de rerum divis. & l. 43. §. 4. ff. de R. V. 764.* Titulus seu modus 8^{vus.}) est *Accessio*, cujus etiam est species *Intextura*, per §. si tamen 26. *Inst. d. t. 9^{nus.}*) *Confusio*, quando materiæ ejusdem, vel diversi generis voluntate duorum dominorum confunduntur, vel ex iis certa species facta est, nam tunc illud corpus, quod ex confusione fit, *naturali ratione* est utriusque commune; propter voluntatem & consensum dominorum, veluti si qui *vina sua confuderint*. Si tamen unius tantum voluntate id factum sit, tunc species facta non fit communis: sed unius tantum, qui eam fecit, & hic obligatur ad separationem faciendam, si fieri possit, vel ad æstimationem solvendam. §. *Si duorum materie 27. Inst. de rer. divis.*

765. Titulus seu modus acquirendi dominii 10^{mus.}) est *Commixtio*, veluti si frumentum Sempronii tuo mixtum fuerit, §. *Quod si 28. Inst. de rer. divis.* *Commixtio* hæc si fuerit *mala fide* facta, jure nat. obstat dominio acquirendo, alioqui furtis & fraudibus patrocinaretur. Si vero sit *bona fide* res tua admixta rebus alterius; distinguendum est, possitne *discerni* vel non: si nequit ullo modo discerni; equidem acquies dominium, jure nat. favente, Judex tamen ex officio suo illud æstimabit. Pateat id in exemplo. *Titius & Sempronius* habuerunt vicina stagna piscibus ejusdem speciei, scilicet carpionibus, luciiis, cancris & truttis referta: inundatione facta & rupto aggere pisces e stagno *Titii*, aquarum impetu transferunt in stagnum *Sempronii* fortiori aggere munitum, ac proin aquarum assultu nullo modo læsum: hoc casu cum pisces *Titii* neque specie,

cie, nec numero, nec ulla arte humana discerni possint a piscibus *Sempronii* permixtis, manent in hujus dominio. Et ita sæpius judicatum fuisse meminimus in Regno Poloniæ, ubi interdum *arbitrio boni viri*, interdum Judicis sententiâ, *ex officio* fuit facta æstimatio, prævia inquisitione & probatione de existentia piscium saltem *in confuso* evicta. Quodsi forte res *bona fide* permixtæ discerni possint numero aut specie: altero hoc casu, ille qui rem suam ita rei alterius commixtam possidet, acquirit conditionem usucapiendi, & tempore *præscriptionis* completo præscribet. Si vero dominus rei permixtæ ante completam præscriptionem rem suam requirat, eamque aliquo modo discernere possit, rei vindicatio habebit locum, & debet separari ac restitui, vel æstimatio ejus solvenda ipsi erit.

Differt autem *Comixtio* a *confusione*. Confundi enim illa dicuntur, quæ confusa pariunt *novam speciem*, ita *vinum & mel* proprie confunduntur & confusa componunt aliam speciem, scilicet *mulsum*. Item ex *auro & argento* fit *electrum*. Secus fit in commixtione, quæ non constituit novam rerum permixtarum speciem, sed hæc priorem retinent, & manent in eadem substantia, ut patet in pecunia, & piscibus permixtis &c. Ubi etiam notandum est, quod si mixtio fiat *voluntate* dominorum, tunc pro indiviso res sint communes, ita ut contra illum, qui corpus mixtum in solidum possidet, alteri pro sua parte detur actio de *communi dividundo*.

766. Acquirendi domini titulus seu modus *Iimus*) est *Ædificatio*, quæ fit ex materia aliena in suo solo, vel a contrario, ex propria materia in alieno solo. De priori casu agitur §. *Cum in suo solo* 29. *Inst. de rer. divis.* Hinc si quis ex aliena materia in suo solo ædificat v.g. *horreum, molendinum* &c. fit ædificii dominus, cum omne quod solo inædificatur,

catur, solo cedat, accessio enim cedit principali. Id tamen procedit de solo privato. Qui enim in solo publico ædificat, ædificium fit non Publici: sed ædificantis, non enim hoc casu cedit solo, l. 6. ff. de Rer. divis. Ille tamen qui in suo solo ex aliena materia ædificat, cum dominus fiat ædificii, non hoc ipso ita fit dominus aliensæ materiæ, quin æstimationem ejus solvere teneatur, naturali ratione obstante, quod nemo invito re sua privandus sit, juxta l. id quod nostrum. ff. de R. J. Dixi æstimationem ejus solvere teneatur: non enim vindicatio materie competet suo domino; nam per L. 12. Tabl. expresse prohibetur, ne quis tignum alienum ædibus suis junctum eximere cogatur, §. cum in suo solo. vers. sed tantisper. Inst. d. t. ac in l. in rem 29. §. 6. ff. de rer. vind. Id vero provenit ex Jure positivo, ne scilicet aspectus urbis deformetur, unde utilitas publica lædi posset.

767. Titulus seu modus acquirendi domini (12mus) est *Implantatio*, §. si Titius 13. Inst. d. t. De illa id juris est, ac diximus de *Ædificatione* in solo meo facta ex materia aliena. Dum modo planta aliena implantata solo meo radices egerit: alioqui manebit illius, cujus fuit. Huic similis est (13tus) acquirendi domini titulus *Satio*, §. Qua ratione. 32. Inst. d. t. Unde, si agrum alienum meo semine conseverim, ejus est seges, cujus est ager, quia sata cedunt solo, sicut ædificium, & planta. (14tus) acquirendi domini titulus est *Scriptura*, §. literæ. 33. Inst. d. t. Literæ enim ita cedunt meæ chartæ, sicut ædificium & plantæ meo solo. (15tus) est *Pictura*, §. si quis. 34. Inst. d. t. Et quamvis olim controversum fuerit, num pictura tabula: an e contra tabula pictura cedere debeat? Justinianus tamen cit. §. si quis. constituit, ut tabula picturæ cedat; Non tamen simpliciter, sed considerato cujusque valore,

re, ait enim ibidem: *ridiculum enim esset picturam Apellis vel Parrhasii in accessionem vilissimæ tabulæ cedere.* Quicumque igitur Actor fuerit, is alteri, quo ad æstimationem, seu picturæ, seu tabulæ, secundum circumstantias præstantiæ & excessus valoris tenetur, l. 9. §. *litera* 1. ff. de rer. divis. Nec obstat, quod in l. 23. §. 3. ff. de R. V. pictura dicatur indistincte cedere tabulæ: quia textus hic procedit, si tabella sit pretiosior.

768. Domini acquirendi titulus (*istus*) est *Perceptio fructuum ex re aliena, quam bona fide possidemus*, §. Si quis a non domino. 35 Inst. de rer. divis. Titulus seu modus hic cum sit *controversus*, dominium fructuum *certum* ex illo inferri haud potest, propter ea, quæ fusc adduximus in alio opere, scilicet *Erstem. theor. pract. 34. a f. 282.*) sufficit autem, quod ille fundet *conditionem usucapionis*, ita ut vi ejus fructus illi præscribi possint triennio, saltem si causa fuerit civilis, ac distincta ab ecclesiastica, quanquam *juxta plerosque* etiam fructus beneficiales triennio præscribuntur. Si quoque bonæ fidei Possessoris labor, *cura*, & *cultura* intercessit circa fructus hos percipiendos, naturalis æquitas suadet ut ex re illa aliena fructus hujusmodi suos fecerit, nedum *industriales*, qui aliunde privilegiati sunt, & auctori industriæ cedunt: verum etiam *naturales* ac mixtos & civiles quosvis extantes, non minus ac consumptos: sed non nisi ad proportionem *cura & cultura*, uti etiam innuit textus *cit. §. si quis a non domino.* Alioqui contra omnem fieret æquitatem, si is, qui valde modicam vel nullam prorsus *curam & culturam* adhibens, magni pretii fructus percepit, eosque *divendidit*, ac pretium ita ex illis redactum ad *coemenda* sibi prædia convertit, domino autem rem suam vindicanti ad nihil absolute de illis teneatur.

769. Ejus-

769. Ejusdem dominii acquirendi (17^{mus}) titulus, seu modus est *Theauri inventio & eius occupatio*. §. *Theaurus* 39. Inst. d. t. Porro *Theaurus* censendus est, si sit vetus quædam depositio pecuniæ cujus memoria non extat, atque adeo est depositio cujusdam rei mobilis, quæ jam dominum non habet, & sit ejus, qui invenit, *l. nunquam* 31. §. 1. ff. de rer. divis. Modus hic est *Juris naturalis*: quod enim in bonis nullius est, naturali ratione occupanti conceditur. Cum tamen a *Jure naturali mere permissivo* procedat, *Legislatoribus* non est adempta potestas eum restringendi. Hinc diversæ sunt in diversis *Regnis* circa *thesauri inventionem* dispositiones. De quibus videri potest *Harppt. & all. Dd. ad cit. §. Theaurus. Inst. de rer. div.* Regulariter tamen debetur pro dimidia parte inventori, & pro dimidia fundi *domino privato*, aut *Fisco*, si ille in loco publico, & quidem *fortuito* repertus sit; alioquin si *datâ operâ* quæeratur & inveniatur: *Jure Austriaco* totus ad *Principem* spectabit in illis ditionibus; teste *Sünsterwald. l. 3. obs. 25.* & concordat *Nov. N. De. Satz & und Ordnung de Jur. incorporal. §. 1.* Per locum verò *publicum* non intelligitur hic forum, vel platea; sed locus, quem *Respublica* specialis dominii jure possidet, ut *sylva, pascuum &c.*

770. Huc spectat dominii acquirendi modus (18^{vus}) *Traditio*, hæc in omnibus *derivativis* acquisitionibus *regulariter* est *necessaria*, ut innumus & n. 755.) nunquam tamen se sola sufficit, nec facit translationem dominii, nisi debitis polleat conditionibus, ut scilicet 1.) sit ex *justa causa* & *habili* ad transferendum dominium, uti est *emptio-ventitio, donatio, dos, legatum, solutio, mutuum &c.* 2.) ut tradens sit dominus rei. 3.) Ut adsit *voluntas* transferendi in tradente, & acquirendi in acceptante 4.) ut si *res incorporalis* fuerit, quæ non

pro-

proprie possidetur, l. 4. §. 27. ff. de usucap. adfit patientia unius & usus alterius, hæc enim circa res hujusmodi loco traditionis habentur, l. 20 ff. de servit. Res vero immobiles corporales veræ traditioni subjacent, quia inductio in earum possessionem, vim traditionis habet. §.) Ut sit res alienabilis, nec prohibita alienari per possessorem, uti sunt res sacræ, vel fidei-commissoriæ &c.

771. Dixi regulariter est necessaria ad dominium acquirendum. Nam non est illa opus in sequentibus casibus. Primo.) in beneficiis ecclesiasticis: in his enim acquiritur jus in re & quasi dominium per collationem & acceptationem, cap. si tibi absenti. de præb. in 6. Secundo.) in hæreditate, per l. cum hæredes 23. ff. de acquir. vel omitt. poss. Aditio enim hæreditatis sufficit sine alia traditione. Porro aditur illa cum acceptatur verbo, vel facto, §. ult. Inst. de hæred. qualit. Tertio.) in Legato. Si enim tibi res certa legata sit, statim hoc ipso, quo hæres acceptat hæreditatem, efficeris ejus dominus, per l. a Titio 46. ff. de furt. ubi dicitur, quod res legata re-
sta via ab eo, qui legavit, ad eum cui legata est, transeat. Non est etiam necessaria Quarto.) si aliquid donatur, venditur, aut relinquitur Civitati, Ecclesiæ, piis locis, aut piis causis, per ea quæ diximus hic n. 760.) Quinto.) non requiritur in contractu societatis omnium bonorum per matrimonium, de quo fufe Covarr. lib. 3. variar. c. 19. a n. 1.) Sexto.) Si donasti & tradidisti aliquid sub conditione ut tibi alimenta præbeat: illo non præbente, ut debet, statim recuperas dominium ejus absque ulla traditione, l. 1. c. de donat. quæ sub mod. Septimo.) Si Princeps contrahet cum aliquo, vel donet, & intendat transferre dominium, erit translatum absque alia traditione, Covarr. l. 2. variar. c. 19. n. 3. Ratio est: quia voluntate Principis requiritur traditio: igitur

T t

volun-

voluntate ipsius potest omitti. *Octavo.*) Ad jus hypothecæ, vel pignoris, puta, *improprie* sumpti non requiritur ulla traditio, vel apprehensio: sed sufficit nuda conventio, aut legis dispositio, per l. 1. ff. de pignor. act. & l. 9. §. 1. eod.

772. Hæc autem ideo ex jure Cæsareo attulimus, ut evidenter demonstrarem falsam esse persuasionem eorum Naturalistarum & Ictorum, qui mor-dicus contendunt, *Traditionem* jure naturæ esse necessariam ad acquirendum dominium: cum tamen ex adductis exceptionibus palam sit eam solo jure communi Romano requiri in plerisque acquisitionibus *derivatis*. Quando autem dominium non transfertur ab uno in alterum factò v.g. contrahentis, ad illud acquirendum sufficit *apprehensio*, seu *occupatio*, sic enim acquiruntur dominia eorum, quæ nullius sunt, ut patet ex n. 735.)

773. Demum *ignus.*) isque ultimus acquirendi domini modus seu titulus est *Occupatio rei pro derelicto*, juxta §. *Quaratione* 47. *Inst. de rer. divis.* Res vero *pro derelicta* habetur, si eam dominus ea mente abjecit, ut in numero suarum rerum esse nolit. Modus quidem hic refertur a Justiniano Imper. inter diversos a prioribus jam recensitis: sed quo ad substantiam non differt a *imo*, qui est *occupatio*, jure nat. & Gentium introductus. Non recensuimus autem inter hos acquirendi modos *Prescriptionem*, quia cum hæc a plerisque ad titulum *pro derelicto* reducatur, longe vero a pluribus & melius ad modos jure civili introductos remittatur: hinc tanquam titulum controversum nolimus hic recensere, tractaturi de illo separato capite.

§. III.

Quo Jure facta sit divisio, & introductum dominium, cum modis ejus acquirendi?

SUMMARIUM.

774. &c. *Probatum rerum divisionem Jure gent. esse factam.*
 777. &c. *Motiva hujus divisionis afferuntur.*
 780. &c. *Quando, & sub quo Principe facta sit divisio? quomodo, & cujus consensu?*
 782. &c. *Contraria Puffendorffii momenta enervantur.*
 784. &c. *Aliorum rationes similiter refelluntur.*

774. **D**ivisio rerum & regionum facta est jure Gentium, prout id patet ex Can. 9. dist. 1. *Jus Gentium est sedium occupatio, & manifestum est ex L. Ex hoc jure. 5. ff. de Justit. & Jur. ubi ait ICTUS: Ex hoc jure gentium introducta bella: DISCRETE GENTES: regna condita: DOMINIA DISTINCTA: agris termini positi: adificia collocata: commercium, emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationes instituta; exceptis quibusdam, que a jure civili introducta sunt; puta; quo ad modum particularem contrahendi, ut diximus n. 675.) concordat L. quarundam 1. ff. de acquir. rer. domin. dicens: Quarundam rerum dominium nanciscimur jure GENTIUM, - - quarundam jure Civili. Quia scilicet jus Civile certas particulares formas pro suis civibus præscripsit divisionibus, successonibus, occupationibus, contractibus &c. quantumvis usus & libertas horum actuum proveniat a Jure gentium, ut constat ex n. 741.)*

775. *Ratio quoque suadet: cur non alio, quam Gentium jure asserta divisio facta & introducta fuerit. Quia nempe I.) Non est facta jure Divino. DEUS enim neque fecit divisionem illam primam, neque*

eam præcepit fieri. Dedit quidem Israelitis spolia Ægyptiorum, & regna Canaitarum; hoc tamen factum est præter usitatum morem, imo jam post divisionem inter gentes factam, quæ donationes has divinas longe præcesserat. Demum DEUS nusquam in Scripturis revelavit hanc divisionem immediate a se fuisse factam, vel in subsequens tempus ex suo divino præcepto faciendam. Legitur quidem Gen. 11. v. 8. *Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco* (id est a Turri Babel.) *in universas terras*, ac ibid. v. 9. ait Sacer textus: *& inde disperfit eu Dominus super faciem cunctarum regionum*, nullibi tamen reperitur mentio, quod vel DEUS præceperit Gentibus illis faciendam rerum & regionum divisionem, vel quod ipse eas inter illas dividerit: imo legitur contrarium Gen. 10. v. 5. quod scilicet a Familiis Noe facta fuerit illa divisio: *Ab His DIVISÆ SUNT INSULÆ GENTIUM in regionibus suis.*

776. Non etiam II.) Facta est hæc divisio *jure naturali*. Jus enim hoc neque fecit illam, cum omnia reliquerit communia: neque etiam præcepit eam fieri; neque natura secundum se ad eam inclinatur, sicut v. g. inclinatur ad speciei humanæ procreationem, & inde ad contrahendum matrimonium; quod, sepositis impedimentis, si inter personas habiles debito modo contrahatur, dicimus esse jûris naturæ.

777. Sequitur igitur eam solo *Gentium jure* immediate factam fuisse, & quidem non ita, quasi sit aliquod præceptum obligans ad divisionem omnes vel plerasque moratiores saltem Gentes: sed in hunc præcisè modum, quod circa primam rerum divisionem fuerit, & nunc sit commune Populorum judicium & tacitus saltem consensus in id, quod *ad pacem & meliorem rerum administrationem expedierit*,

pedierit, hodieque expediat, res & regiones divi-
sas, habere potius, quam si fuerint indivisæ &
omnibus ac singulis communes. Nisi enim ita di-
stincta sint dominia, non essent *commoda & utilia*
Generi humano :

778. Nam I.) si possessiones mansissent commu-
nes, relictæ fuissent incultæ. Tum quia homines
facile negligunt communia, tanquam parum ad se
pertinentia; maxime autem solliciti sunt circa pro-
pria, juxta illud Aristotelis: *Amabile bonum, cuique*
autem proprium. Tum quia quisque fugit labores, præ-
fertim abjectos & graves (quales sunt in agricul-
tura & rebus mechanicis) sectaturque otium &
commoditates, ac proin quisque alteri talium re-
rum curam & circa eas laborem reliquisset, fru-
ctus tamen alieno sudore portos, prætextu com-
munionis bonorum, adhuc suos facere vellet,
etiam vi adhibita.

779. Dein 2.) si dominium mansisset *commune*,
mundus arderet perpetuis contentionibus & bellis.
Quia plerumque multi concurrerent ad eandem rem
occupandam, qui se mutuò conarentur impedire,
& potentiores plerumque omnia reparent &c. His
autem incommodis per divisionem *utcumque* occur-
sum est. Unde Gen. 13. cum essent jurgia exorta
inter familiam *Abraha & Loth* coñuniter pascentes
grogem, divisione regionis conciliati sunt. Nam
Abraham loc. cit. perhibetur dixisse ad *Loth* fratrem
suum: *Ne queso sit jurgium inter me & te, & inter*
pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus.
Ecce universa terra coram te est; recede a me obsecro:
si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo, si dexteram
elegeris, ego ad sinistram pergam, - - - Elegitque sibi Loth
regionem, que est circa Jordanem, divisique sunt alteru-
trum a fratre suo &c. Hæ itaque & aliæ erant cau-
sæ, quæ Gentes permovere debuerunt ad divisio-

nem faciendam, ac proin eam per Gentes ipsas factam fuisse recte infertur, nullo jure naturali vel divino eas ad id *immediate* obligante.

780. Quando autem facta sit divisio, an circa *Phalegi* tempora, prout fit mentio in Scriptura *Gen. 10. v. 5.* dicente: *natiqve sunt Heber filii duo: nomen mi Phaleg, eo quod in diebus ejus DIVISA sit terra &c.* et an prima hæc divisio fuerit, vel secunda aut tertia? an item subsecuta sit post confusionem linguarum *Babylonicam*, vel ante? & num potestate *Adami*, vel *Noemi*, aut alterius Principis communis Gentium consensu ad hunc finem designati? quis modus divisionis sit observatus? DEUS, qui *mundum reliquit dispositioni* hominum, in sacris suis codicibus nihil loqui deprehenditur, unde quæstiones hujusmodi absolute certam resolutionem fortiantur. Quantum vero congrua ratio exigit, arbitramur *tacito* saltem consensu Populorum divisionem illam extitisse, modumque divisionis non alium adhibitum, quam per *occupationem*, ac in casu controversiæ plurium ad eandem regionem competitorum, etiam *sortitioni* fuisse locum diximus supra n. 735.)

781. Quod vero *tacitus* saltem interfuerit Gentium consensus, convincit ratio: neque enim bona illa *equali jure* ad totum genus humanum spectantia poterant rationabiliter certis nonnisi personis, vel uni & alteri *Noachidarum* familiæ appropriari sine cæterarum *aliquo* consensu, quæ jus communionis in illis habuerunt. At neque vana divinatio est, fuisse locum etiam *sortibus*: quia illis sæculis, ubi per legem positivam nondum erant instituti Magistratus & Judices, qui causas hujusmodi controversas aliter deciderent, *sortitionis* frequentem extitisse usum testantur Scripturæ sacræ & Historiographi profani. Imo etiam in Electionibus *sortes* fuisse

fuisse in usu, easque ad tempora Apostolorum durasse, absolute verum est ex electione *S. Mathie* Act. I. v. 26. *Dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam.* Terram quoque promissam Filiis Israel iussit DEUS per sortes dividi, Num. 26. v. 55. *Sors terram Tribubus dividat.* Sortis etiam iudiciò Jonas missus est in mare fluctibus sæviens, Jonæ I. v. 7. *miserunt sortes, & cecidit sors super Jonam.*

782. Momenta *Hobbesii* ac *Puffendorffii* sequacium non infringunt ea, quæ pro divisione jure Gentium facta & introducta adduximus. Non enim 1.) subsistit ex §. *Fera* 12. *Inst. de rer. divis.* ubi Justinianus ait: *Id quod ante nullius est, NATURALI ratione conceditur occupanti:* igitur divisio est facta jure naturali. Nam contra est. 1mo) quod demonstratum sit n. 669.) vocabulum naturalis juris sæpius a jure Romano usurpari *improprie* ac per abusum. 2do.) Aliud est res esse dividendas, aliud rem fieri occupantis: quod enim res, quæ nullius est (præsertim *fera*, vel *gemma*, cujus possessio alteri non adfert incommodum) fiant *occupantis*, est Juris naturalis, nam etiam in statu innocentiae locum habuisset: quod vero *facienda* sit rerum divisio, est juris Gentium: nihil igitur recte sequitur ex *cit. §. Fera.*

783. Non etiam 2.) stringit hæc ratiocinatio: Id Juris naturæ est, quod ratio naturalis dicat omnino necessarium ad pacem generis humani: sed divisio rerum est hujusmodi: *Ergo &c.* Nam R. naturalis quidem ratio dicat pacem esse servandam, sicut dicat *aliquem* cibum esse necessarium ad vitam tuendam: illa tamen ad finem obtinendæ pacis non dicat *absolute necessariam* esse *divisionem* rerum, sicut non dicat, ad finem vitæ conservandæ *absolute necessariam* esse *carnem bubulam & vinum* vel *cerevisiam*, cum sufficiat hic vel alius cibus & potus; ac ad pacem retinendam sufficere possit

hoc vel aliud medium rationi conforme. Posset enim in singulis communitatibus institui politia, secundum quam pene omnia manerent communia, administratione residente penes unam vel aliquot personas, placito communitatis institutas, ad normam communitatum hodie dum sine ulla divisione viventium. Talis communio bonorum ante aliquot secula fuit olim inter *Anabaptistas* in Moravia & Polonia. Si tamen excipias uxores, quas illi turpiter contra omnia jura communes faciebant. Quia vero Gentes ommissis aliis conservandæ pacis mediis, divisionem rerum elegerunt, hanc non jure naturali: sed Gentium introductam esse merito statuimus.

784. Neque urget 3.) aliorum ratio petita ex D. *Augustino* tr. 6. in Joan. *Quod hæc villa sit mea, & illa sua, est ex jure Imperatorum: igitur non ex jure Gentium.* Obstat enim, quod ubi rerum divisionem juris Gentium esse dicimus, eam solum in genere spectatam ad hoc jus reducamus, non autem prout hujus vel illius rei variis personis *particularibus* facta est distributio. Hæc enim provenit vel ex *prima occupatione* jure nat. orta, uti fit in apprehensione rei, quæ nullius domini est, vel pro derelicto habetur; aut oritur distributio illa ex modis a jure civili approbatis, prout contingit in prescriptione, successione, contractu, qui formam *particularem* a civili dispositione habent. Vid. n. 774.) & ibi textum Juris Cæsarei, ubi dicitur, *quorundam rerum dominium nanciscimur ex jure Gentium, quarundam jure civili* &c.

785. Demum 4.) non movet ratio desumpta ex *Can. Dilectissimis 2. caus. 12. q. 1.* ubi Clemens I. ait: *Communis usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse debuit; sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, & alius istud, NB. & sic inter mortales facta est divisio:*
igitur

igitur divisio illa, de quali discurremus, fuit iniqua & illicita, non itaque potuit esse jure Gentium, imo nullo alio, cum nullum jus iniquitati assistat.

R. Enim falsum esse illatum. Juxta communem quippe Interpretum expositionem citati Canonis sensus est, per iniquitatem hominum fuisse *occasionem datam*, cur recta ratio dictarit faciendam esse divisionem, cum tamen, si iniquitas per prævaricationem *Adami* non irrepsisset in mundum, omnia omnibus fuissent communia. Divisio igitur hæc justa fuit, quia facta est etiam ex isto fine, ut per eam cædes, bella, rixæ aliaque iniquitas evitaretur. Et ita ille, qui Religionem ingreditur, *occasionem ingressus* desumit ex motivo facilius evitandæ iniquitatis, quin tamen inique agat, imo omnino sancte & juste facit.

Alia quoque ratio est justificandi illam divisionem: ex eo, quod cum regiones illæ sub nullius fuerint *particulari* dominio, & (ut jam probavimus) *aliquis* accesserit Populorum *communis assensus* in divisionem, hæc fieri potuerit sine omni iniquitate, quia fuit sine ulla tertii injuria.

786. Similem dein *5to.*) recipit expositionem *Can. Jus naturale. dist. 1.* ubi legitur: *Jure natura omnia sunt communia.* Non enim sequitur etiam post peccatum omnia debere esse communia. Rectus igitur Canonis hujus intellectus est *1mo.*) Quod, si *status primævus* naturæ innocentis non fuisset *moraliter* immutatus, omnia fuissent, aut saltem potuissent esse communia, cum deesset occasio & necessitas divisionis propter vitandas rixas &c. *2do.*) Equidem dicuntur *jure natura omnia communia* esse; sed tamen *sine ullo precepto* retinendæ bonorum communionis. Quia *Jus naturæ* sicut *non precepit* communionem rerum, ita *non prohibuit* earum divisionem, utramque autem *permisit* arbitrio humano, ut hoc

vel illo modo utatur rebus, dummodo sine iniquitate. Hinc dicimus, etiam in statu naturæ innocentis, propter rationabilem causam, homines dividere inter se bona potuissent, si voluissent, pariter ac nunc in *statu natura hypothetico*, absolute loquendo possent gentes redire ad primævam communionem, quanquam moraliter id sit impossibile.

§. IV.

Utrum mare particulari dominio certa alicujus Gentis, cum exclusione aliarum subesse possit?

SUMMARIUM.

787. *Mare subest dominio totius generis humani.*
 788. *An vero etiam particularis alicujus Nationis?*
 789. *Resp. affirmativè quo ad mare internum.*
 790. *Excipitur libera navigatio sine territorii præjudicio.*
 791. *Defenditur affirmativa etiam quo ad mare externum.*
 782. *&c. Excipitur item & explicatur usus innocuus.*
 794. *&c. Oceanus totus physice, non vero moraliter potest subesse uni Genti.*
 796. *&c. Solvuntur contraria. Adducitur Pax Monasteriensis.*

787. **P**lerique, qui de maris dominio tractare leguntur, instituunt quæstionem: *an mare sit capax domini humani? an subjaceat proprietati generis humani? &c.* Verùm, si tota quæstio in his tantum generatim propositis terminis consistat, videtur omni dubio carere, cum ex n. 734.) jam pateat, a summa munificentia Divina esse omnia sublunaria dominio generis humani attributa, ac proin non apparet ratio, cur mare sit exceptum. Tantò magis autem censendum est competere jus domini humano generi in mare, cum Divina eloquia citatorem. 734.) adducta affirmant dominio ejus subiectos esse *pisces maris*: porro captum superat, qui fieri

deri possit, ut *pisces maris* subjecti sint humani generis dominio, & mare in quo pisces continentur, & ex quo illi capi ac extrahi deberent, non subsit dominio ejus. Certe enim praxis docet; si ego non habeam jus ullum v. g. in Sempronii stagnum, piscinam, aut fluvium, neque pisces ibi contentos, illo invito possum meos facere *piscando*, illos extrahendo, capiendo &c. Quod si pisces illi prout in aquæ elemento existentes meo juri subjecti sunt independenter ab ullo contractu, consensu, & facto ulterius hominis; etiam elementum aquæ [pisces] continens & locus ipse, qua late patet meus est, vel saltem mihi cum aliis communis.

788. Cum igitur certum esse videatur, quod mare (saltem præscindendo a *particulari*) subjectum sit *universali* ac indefinito dominio *totius* generis humani, placuit præsentem quæstionem instituire: *In mare particulari dominio unius certa Gentis, cum exclusione aliorum subesse possit?* Ansam vero quæstioni hic dedit *fœderatum Belgiam*. Dum enim non procul ab initio elapsi sæculi, inter Hispanos & Belgas de iudiciis tractantes, multum etiam disceptaretur de *libertate Indiarum commerciorum*, quam sibi belgæ fœderati vindicabant, Hispani autem inter dominationis suæ jura sepositam cupiebant, ea occasione *Hugo Grotius* Fiscus Advocatus in favorem Belgarum fœderatorum edidit libellum, sub titulo: *Mare liberum*, quo probare conatus est, liberam ad navigationem nec divino, nec naturali, minus Gentium aut civili jure, subditis Ordinum fœderatorum interdici posse, quam tamen assertionem Auctor hic multis postmodum limitavit in alio opere, scilicet de *Jure belli & pacis* l. 2. c. 2. §. 3. & 8. ac seqq. usque ad 16. Dein elapsis pluribus annis, nempe A. 1635. *Joannes Seldenus* Ictus Anglus Angoni Grotio contrariam sententiam defendit, qua etiam

etiam totam de dominio maris quæstionem appri-
mie examinavit, edito opere, cui præfixit titulum:
Mare clausum. Ubi ostendit, mare etiam *respectu*
stius certa Gentis, domini capax esse, semperque
pro tali habitum fuisse. Cum autem *inventis facile*
sit addere, hinc factum est, ut duæ hæc secum pæ-
gnantes, olim ignotæ opiniones, multos hinc & inde
sequaces nactæ sint. Siquidem verò quæstio hu-
jusmodi quæ per tractatus pacis & treugas inter
maritimas Nationes, earumque Reges & Principes
initas, quæ per *Pacem Monasteriensem* (ut infra de-
ducemus) decisa & complauata est; hanc ob cau-
sam non censemus operæ pretium fore, si longam
eamque seriam de ea texamus disputationem, con-
tenti illa adducere, quæ summariam rei hujus præ-
bent notitiam.

789. Ad propositam igitur quæstionem commu-
niter recepta Auctorum sententia respondet *Primo*)
mare *internum*, seu finibus certi territorii *undique*
conclusum subesse dominio illius Gentis, intra cu-
jus ripas & margines extat. Hinc Gens hujusmodi,
seu Princeps ejus, vel Respublica potest extraneis
Populis prohibere in hoc mari piscationem, coral-
liorum vel margaritarum extractionem, succini col-
lectionem, aliasque utilitates ex iis, quæ in mari
sponte nascuntur: Salva tamen *navigazione* etiam
aliis Gentibus permittenda, quatenus hæc vim pu-
blicæ viæ habet, & fit sine præjudicio Accolarum.

Ratio partis' Imæ est. Quia I.) mare ex natura
sua admittit dominium humanum, est enim res
creata sublunaris, de qua homo potest disponere in
ordine ad omnem illum usum, cujus illa est capax:
potest enim sibi arrogare jus piscandi, ad ejus lit-
tora portus ædificandi, naves armatas conservandi
& applicandi, variasque utilitates, quamdiu terri-
toria sua, & regionis ambitus extenduntur, perci-
piendi.

piendi. II.) Cum igitur sit res ad utilitates humanas creata, corporalis, eaque frugifera; capax est occupationis adinstar aliarum rerum sublunarium, & cum ante introductam rerum divisionem sub nullius certo ac determinato fuerit dominio, post hanc introductam potest occupari: Atqui jam occupata est ab illa Gente intra cujus Territoria & Provincias continetur, alioqui Gens hæc neque littora ipsa, nec Insulas, piscationem, portuum & navigiorum ædificationem cum aliis possessionis actibus sibi vindicare posset. III.) Hujusmodi maria, freta, lacus &c. sunt *accessoria* fundorum, non minus capacia domini ac ipsa territoria. Si enim per possibile aquæ marinæ aliquo casu, aut Divina virtute exsiccarentur, spatium hoc aridum certo maneret in dominio illius Nationis, intra cujus fines, ripas & margines continetur, ea ratione ac omnes sentiunt de alluvione: igitur etiam, &c.

790. Partis 2^{dæ} ratio est. Quia si Gentes extraneæ *absque ullo præjudicio* Accolarum, & Populi illius, intra cujus fines mare continetur, navigationem instituant, utuntur jure suo, quod unusquisque hominum a lege naturali sibi permissum habet, ut per viam publicam (quæ omnibus communis est, neque in schema divisionis inter Gentes factæ unquam venerat) possit pergere quocunque modo voluerit & potuerit, sive pedes, sive curru aut equo vectus, sive demum pro loci opportunitate navigio usus. Nam, prout pedestria itinera per mare & flumina abrumpuntur, ita patulus navigiis præbetur accessus, *quamdiu nullum præjudicium* inferitur juribus Populi illius, mari hujusmodi dominantis. Eamque ob causam justum esse arbitramur, quod Nationes marinæ non sinant extraneas armatas naves in suis littoribus com-

mo-

morari aut subsistere, nisi prius impetrata venia, & præstita cautione de non offendendo.

791. *Secundo*) Major est difficultas de Mari *externo*, seu quod non clauditur littoribus & ripis unius certæ Nationis; an ejus dominio, cum exclusione cæterarum subesse possit? Nihilominus communior Eruditorum opinio est, docens: quod de mari *interno* & fretis particularibus, territorio aut provincia unius determinatæ Gentis & Populi conclusis demonstravimus, idem quoque dicendum esse de mari *externo*, littoribus & ripis certæ alicujus Nationis non clauso, aut saltem non undequaque clauso: sed solum aliqua sui parte, (uti fit in Oceano) littora, sive territoria certarum Nationum aluente. Cum enim hæc etiam Maris & Oceani partes occupari, id est, in potestate teneri defendique queant, & natura sua sicut cæteræ res sublunares corporeæ, ad utilitatem & commodum generis humani creatæ sint, nulla apparet ratio, cur introducta rerum divisione eas Populi particulares territoriis, ditionibusque suis adjicere, atque proprietatis jure sibi asserere non possint. *Occupatio* enim lege hac generali, veluti universali titulo nititur, quod rem *sub nullius dominio determinate existentem apprehendendo cum animo domini, nostram faciamus*: Atqui Gentes maritimæ, licet non quidem statim ab initio, bene tamen post inventam navigationis praxin, plerasque partes *externus* maris & Oceani sub nullius dominio determinate existentes apprehenderunt cum animo domini: in illis enim a tempore immemoriali occuparunt Insulas, extruxerunt portus, piscatæ sunt, aliaque commoda perceperunt & hodie dùm percipiunt, excludendo alios populos &c. Quamdiu igitur in harum utilitatum possessione sunt, præsumuntur eas simul cum Oceani & maris partibus occupasse.

792. Popu-

792. Populi itaque vicini hujusmodi Nationum in possessione prædicta existentium, non minus a littoris, quàm Oceani idem alluentis usu, puta piscatione, navigatione præjudicium inferente, indagatione coralliorum, succini, margaritarum, appulsuque ad oras maritimas jure arcentur, omniaque hæc commoda Populus territorii dominus sibi meritò vindicat: Nisi quatenus humanitatis leges, aut *usus innoxius*, vel casus necessitatis vicinis populis aliquid *per accidens* concedendum quandoque suadent, vel interdum jubent.

793. Porro *usus innoxie utilitatis* dicitur, qui ab alio citra nostrum incommodum vel molestiam ex re nostra percipitur: quæ vero objecta talem utilitatem aliis præstare apta sunt, *res utilitatis innoxie* nuncupantur. Taliſ res est: v. g. aqua marina, per quam quis navigat sine territorii Accolarum dispendio: ignis a nobis succensus, ad quem alius se calefacit &c. &c. Hujusmodi enim officia Gentes sibi mutuò exhibere obstrictæ sunt, cum ea reducantur ad obligationes naturales *imperfectas*, quæ aliis *profunt, & nos non gravant*, per ea, quæ diximus *a n. 618.*) Effectus verò *usus innoxie utilitatis* tantò magis locum habet in Oceano, de quo mox tractabimus.

794. *Tertio*) demum maxima controversiæ materia foret: an etiam vastus Oceanus in se spectatus, unius certæ, vel aliquarum Gentium juri proprietatis ac dominio subesse possit cum exclusione omnium aliarum Nationum?

Utut autem spinosa quæstio hæc esse videatur, communiter tamen & verosimilius resolvitur sub hac distinctione: I.) Etiam vastus Oceanus in se spectatus, *absolute loquendo*, domini & proprietatis uni soli, vel alteri Populo acquirendæ capax est, ita ut reliquæ Gentes ab illius usu excludi possint per Populum cui Oceani proprietates competeret.

*Ratio est, quia omnia sublunaria, quæ jure naturæ primigenio, ac abstrahendo a rerum divisione ex intervallo subsecuta, toti generi humano communis sunt, successu temporis, ac supposita rerum divisione per Gentes introducta, possunt sic a determinata Gente, ac certo particulari Populo occupari, ut posthac fiant ejus propria & privata. Prout id patet ex instantia: ita quippe terra, quæ etsi vastissima sit, nihilominus, exuta primæva communiōe, tam quò ad usum, quam quò ad proprietatem, temporis successu dominium induit separata in varias ditiones, ac provincias & regna: cur non igitur etiam vastus Oceanus? Præsertim, cum neque Oceani natura, neque alia ratio huic occupationi ac proprietati refragetur: Nam sicut Creator Gen. I. v. 28. dixit: *replete terram, & subjunctam eam*, ita eodem loco maris occupandi facultatem subjunxit in his verbis: *& dominamini piscibus maris*: Porro in pisces maris dominium intelligi nequit, nisi simul sit jus in elementum aquæ, quod inhabitant, ut n. 787.) inuimus. Quodsi terra, quæ superna Creatoris nostri dispositione toti Generi humano attributa est, potuit dividi & occupari per particulares Nationes: nihil prohibet similem occupationem Oceani, quantumvis vastissimi.*

Quo etiam facit, quod universaliter loquendo, hominum earum rerum possit habere dominium, quas sua industria acquirere potest, quatenus igitur non excedit vires alicujus Gentis, ut totum Oceanum, non dum certæ Gentis vel aliarum proprietati subiectum occuparet, eatenus eum suo juri submittere potuit.

795. II.) Quemadmodum vero Oceanus vastus, absolute loquendo potest subesse dominio unius solius Gentis, ut jam ostendimus, ita per accidens tamen nequit totus ita uni alterive Nationi subordinari. ut

re-

reliquæ ab omni ejus usu & commodo excludantur. *Rationem* hujus limitationis suppeditat *moralis* impossibilitas, quæ vastum Oceanum ab una Gente, imo etiam pluribus posse occupari totum non sinit; tum quod longe plures aliæ sint Nationes maritimæ, quarum littora ille alluit, atque hinc jus æquale his quoque tribuere videatur: tum quia vastitati Oceani correspondent multa spatia deserta, aut inhabitata, nondum ab ullo hucusque Populo occupata, & terræ incognitæ, quæ manent adhuc sub primæva honorum communione: has proin regiones investigandi cuique Genti competit jus firmum & indubitatum, ita ut fiant primò occupantis: consequens igitur est, quod *totus* Oceanus nondum sit sub certo inius vel plurium Gentium dominio cum cæterarum exclusione. His itaque competet jus non tantum *maximæ utilitatis*; sed etiam *occupationis*, quæ a nemine prohiberi potest.

CONTRARIA MOMENTA EXAMINANTUR.

796. Cum maxima sit lis inter Eruditos circa usum *vasti Oceani*, hunc non pauci cum Hugone Grotio, etiam *absolute loquendo*, negant posse subjici inius alteriusve Gentis dominio cum exclusione aliarum, propter hæc motiva. I.) Universus Oceanus, cum juxta *Geographos* major sit ipsâ terrâ, hac nullo modo continetur: sed potius eam in se continet, adeo ut non jam Oceanus terræ sit accessorium, verùm terra Oceani: hic igitur cum vastitate sua *respuat terminationem*, respuat quoque occupationem, & consequenter dominium. II.) Oceanus ex sua natura est *inexhaustæ utilitatis*, omnibusque capax est subministrare usum sufficientem tam in piscando, quam navigando, atque commoda percipiendo: cessat proin ratio proprietatis, ob quam certo particulari dominio res inter Gentes divisæ subjectæ sunt.

II.) Mare jure naturali omnium commune est §. 1.

U u

Inst.

Inst. de rer. divis., ac l. 2. §. 1. ff. de D. R. tanto magis igitur univcrsus Oceanus : hic proin nequit venire in dominium humanum, cum jus naturæ sit immutabile §. 11. de J. N. G. & C.

797. Verum hæc & similia tanta non sunt, quæ nodum Gordium in se contineant. Fatemur enim *Ad I.*) quod Oceani vastitas respuat quidem terminationem *vulgarem & propriam*, qualis foret per erectionem columnarum terminalium, aggerum aut lapidum positionem &c, admittit tamen *impropiam* terminationem. Cum enim juxta hanc opinionem posset Oceanus simpliciter & absolute occupari, quousque Populus vellet & decerneret; terminationem quoque hanc posset pro suo arbitrio determinare. Licet enim forte termini occupatam latitudinem distinguentes non reperirentur in mari, possent tamen illi ex cælo & ejus circulis definiri, qui æque fallere nequeant, ac limites alii in terra facti. Quamquam etiam vastissimo mari non desunt ab ipsa natura indita signa, distinguentia, qualia sunt promontoria, insulæ, eminentes scopuli &c.

798. Nec refert, quod Oceanus (si loquamur de *Atlantico* simul & *Indico*) major sit ipsa terrâ, nam inde hoc solum sequitur, quod territoriorum littora distinguere illius limites non possint, nihil autem prohibet, quo minus defectum hunc suppleant cælestes circuli, imò & promontoria, insulæ, scopuli, aliæque ex aquis prominentia corpora.

799. *Ad II.*) Non facit ad rem, quod Oceanus sit *inexhausta utilitatis*, nam terra quoque a suo Creatore hac liberalitate donata est, ut *moraliter* exhauriri nequeat. Ab orbe enim condito tot milliones hominum, ac ferarum, jumentorum, volatilium &c. aluit & sustentavit, neque hodieum quidpiam ei deesse experimur, quo Generis humani commodo liberaliter inserviat, & tamen hæc nedum dominio multarum

Gen-

Gentium subjecta est: sed etiam nihil ambigimus eam, *absolute loquendo*, posse unius alteriusve Nationis, imo & Principis creati dominio subesse.

800. Demum, falso laborant supposito *Grotiani* sequaces, quod *saltem primaria ratio* inductæ proprietatis fundetur in rei natura *exhaustibilis vel inexhaustibilis*: sed potius in passiva ejus *capacitate ad occupari*, seu quod sit *occupabilis*, & sub nullius *determinato* dominio existat. Alioqui neque mare internum, neque pars Oceani territorium certæ Gentis vel civitatis *immediate* alluens occupari, & jure proprietatis acquiri posset: cum etiam pars hæc illius sit quo ad piscationis, navigationis, portuum extructionis, aliaque commoda, *inexhaustæ utilitatis*. Equidem illatum hoc admittit Grotius l. 2. c. 2. §. 3. *de jure B. & P.* dicens: *Mare sumptum aut sub ratione integri, aut sub ratione præcipuarum partium, in proprium jus abire non posse.* Verum hic ipse Adversarius minus solide assertam propositionem hanc limitat, se ipsum refutans ibidem c. 3. §. 7. & 8. ubi postquam asseruit *flumina posse occupari a dominis territorialibus*; subjungit: *Ad hoc exemplum videtur & mare occupari potuisse &c.* Recedit proin a præcipuo opinionis suæ fundamento, quod unicum arbitratus est obstare, cur Mare totum, vel in sua parte dominio particularis Nationis subesse nequeat: quia scilicet est *inexhausta utilitatis*.

801. *Ad III.*) Quod mare jure naturali omnium commune sit, nihil solidi inde concludi potest contra ejus occupationem. Non minus enim mare, quam etiam terra, & omnia quæ in ea sunt, jure naturali spectato, & abstrahendo a rerum divisione, omnium communia erant, alioqui non possent inter plures dividi, & tamen juri proprietatis subesse possunt: non est igitur ratio, cur mare inter objecta humano dominio *exempta* reputetur. Naturæ enim

Uu 2 Crea-

Creator DEUS O. M. initio Generis humani concedens bona terrena promiscuo, seu comūni omnium usui, non imposuit ullum præceptum retinendæ communionis hujus, consequenter neque jus naturale obligat ad eam conservandam, *permisit* tamen facultatem statuendi circa ea, prout conditioni humanæ melius foret ad pacem, ac magis expediret ad mutuum amorem, ut constat ex n. 159. & 738.) Porro jus naturale *permisissimum* posse mutari vel impediri nemo ambigere deberet, per ea quæ diximus a n. 41.) & fatetur ipsemet *Grotius* cum suis sequacibus, loc. cit. c. 2. §. 2. & 5. ac l. 2. c. 8. §. 5.

802. Nec juvat *Grotianos* Apologetas instantia de Aëre; quod scilicet aër non possit subesse dominio unius alteriusve Gentis: igitur neque Oceanus, & reliqua maria. *Contra* enim est, quod *Grotiana* hæc argumentatio omnem doctrinæ opinionem, quam sibi Protestantes, tanquam Delphico oraculo adstrunt, in discrimen vocet, prostituatque sutum Authorem ita elumbi usum ratiocinio. Nulla enim prorsus doctrinæ consequentia est, siue inconstantiam *Grotianæ* sententiæ spectes, hic inmediate num. præced. adductam, siue vim argumenti in paritate minus apte cogitata fundatam perpendas; quod etiam *Puffendorffius* *Grotianus* alioqui encomiastes de *J. N. & G. IV. V. §.* hunc in modum refellit, & risu explodit, „ Cum in aëre homini versari sit negatum, ita „ ut a terra sit disjunctus, soli aëri innixus; ideo „ imperium in aërem exerceri non potuit, nisi quousque qui in terra stant, pertingere queant. Verum ut in mari dominium longius exerceri posset, effectum est per naves, ad summam jam perfectionem perductas, quæ non oneribus tantum, transportandis inserviunt; sed per regna Neptuni Martem terribili magis specie, quam per terram idem „ desævit, circumferunt. „ Ex his autem liquet etiam

etiam aërem subesse dominio utili hominis, quantum ad eum pertingere, illumque suo modo occupare potest, alioqui cessaret ratio, cur Jura permittant Actionem de non attollendo alius aedificio: de lumine non intercipiendo meis fenestris: de libera aucupii facultate: de Molendinis in meo fundo ad ventum aedificandis non impediendis &c.

803. Controversiæ huic finem imposuit Tractatus pacis Monasteriensis, Anni 1648. art. 5. dicens: *Navigatio & commercium per Indias Orientales & Occidentales sustentabitur juxta indulta in eum finem data, aut in posterum danda: ad quam securitatem faciet prasens hæc transactio cum sua ratihabitione, qua ex utraque parte erit procuranda. Comprehendentur autem sub eodem tractatu omnes Monarchæ, Nationes, & Populi, cum quibus iidem Domini Ordines Generales, aut illi a Societate Indiarum Orientalium & Occidentalium, in ipsorum nomine, inter limites illorum indultorum colant amicitiam & societatem &c.* Cum autem prædicta navigatio sustinenda dicatur juxta indulta in eum finem data &c. sequitur illas Gentes, a quibus indulta hæc ad navigandum obtenta & obtinenda sunt, habuisse jus aliquod in Oceanum: frustra quippe peteretur indultum ab aliqua Natione maritima, si sola juris naturalis permissio ad hunc navigationis & commercii effectum sufficeret in illis circumstantiis, ubi illud sine aliquo Gentis Oceano dominantis præjudicio attentari non posset.

Præallegatæ autem transactioni pace Monasteriensi firmatæ ansam dedit; quod in Tractatu indultiarum Anno 1609. Rex Hispaniarum non modo prædictam navigationem Batavis confirmare noluerit, verum etiam, ut India vocabulum tractatui infereretur, prorsus recusaverit. Et hoc est primum tanti moliminis punctum, quod Batavi per dictum Tractatum Monasteriensem ab inclyta Natione Hispana obtinuerunt, hoc ipso jus ejus agnoscentes.

§. V.

Quot modis acquiratur, & quale dominium competat homini in captivos?

SUMMARIUM.

804. Homo non cadit sub dominium alterius Jure nat. bene tamen Jure gent.
 805. Ostenditur non esse Jurium istorum ullam contradictionem.
 806. &c. Exponuntur 4. modi servitutum & dominii in homines.
 810. Extra Imperium Rom. nullae conditiones sunt necessariae ad sui venditionem.
 811. Etiam parentes possunt filios suos vendere.
 812. Jure tamen Casareo limitatur haec potestas: sicut Jure nat. & Gentium.
 813. An hi 4. modi servitutum ex Jure Gent. proveniant? Ibidem de Rusticorum Polonorum servitute.

804. **Q**uestionis hujus decisio pendet ab alia dubitatione, an scilicet homo cadat sub dominium alterius hominis? Ad quam responsio uti prompta ita certa est, quod nempe, jure natura spectato homo non habeat dominium in alterum hominem. Cujus ratio est; quia omnes homines naturae conditione sunt pares, cum sint ejusdem naturae, ex eodem Protoparente nati, & ad eundem finem conditi. Unde etiam axioma ortum traxit: *par supra parem non habet potestatem.* Et quamvis nonnulli a natura sint magis apti ad imperandum, nonnulli ad serviendum, (prout *Aristoteles* lib. 1. Polit. c. 1. & 3. dicit quosdam naturam servos, quosdam dominos) nemo tamen natura est servus proprie. Unde colligimus, quod in statu natura integra nulla futura fuerit servitus, quia haec est poena peccati, ut ostendimus supra n. 160.) Ubi etiam deductum est, jure Gentium & Civili posse nihilominus hominem alioqui liberum, effici

effici adhuc *servum* alterius, idque multis modis, ut mox dicemus. Patetque id ex Scriptura, *Exod. 21. Levit. 25. Deuter. 20. & 21.* ubi variae leges praescribuntur de variis servitutum generibus; & Apostolus *1. Cor. 7.* ait: *Servus vocatus es? non fit tibi cura.* Unde constat etiam Christianos posse esse servos, non solum Gentium: sed etiam Christianorum, de quo tractat Gratianus *dist. 45.* adducens multa decreta de servis Christianis.

805. Nec obstat, quod servitus sit contra naturam, ut passim dici consuevit: Nam non est ita contra naturam, ut simul sit *contra rectam rationem*, vel *praecipuum naturale*: sed nonnisi dicitur esse contra naturam, quia est contra *primam naturam conditionem*, juxta quam, cum omnes essent recti & sine peccato, iniquum fuisset, si alter alterum servituti subjecisset, Nunc autem supposita praeverificatione & peccato, est secundum rationem. Et ita v. g. uti pharmacis & cruciatibus afficere homines, est contra primam naturae constitutionem, non autem est contra rationem, supposito morbo, vel delicto. Egregie hac de re *D. Aug. L. 19. de Civit. c. 15.* ait: *Rationalem factum (hominem) ad imaginem suam noluit, nisi irrationabilibus dominari, non hominetti homini; sed hominem pecori: conditio quippe servitutis jure intelligitur imposita peccatori. Proinde nusquam Scripturarum legitur servum, antequam hoc vocabulo Noë justus peccatum filii vindicaret. Nomen itaque istud culpa meruit, non natura, &c.*

806. Compladata jam prodroma quaestione descendimus ad modos acquirendi dominii in captivos, quos dicimus quatuor modis seu titulis dominio nostro subiecti posse; nempe *jure belli, nativitate, justa condemnatione, & emptione.* Propter hanc vero multiplicem servitutis, & juris proprietatis in homines acquisitionem, praesens quaesitum non ad materiam

de *Jure belli* infra tractandam : sed ad hoc caput, ubi de *mediis acquirendi dominii* agitur, retulimus.

Primus Titulus est Jus belli justum, communi Gentium consuetudine receptum, quo non quidem præcipitur, datur tamen potestas ei, qui aliquem in bello justo capit, ut (abstrahendo a bello inter Christianos acto) vindicet illum sibi in servum, *l. Hostis ff. de captiv.* Juris autem hujus institutio profecta est ex naturali quadam commiseratione, ne capti occiderentur (cum tamen merito possent occidi) sed *servarentur*, morte in servitutem commutata, unde & *servi* a servando dicti sunt, *Inst. de Jure person.* Extenditur hoc jus etiam ad parvulos *captivorum*, eorumque descendentes, quantumvis innocuos. Juris enim proprietatis hæc natura est, ut fructus rei naturalis rem sequatur, eidemque dominio subsit, & quia etiam innocui alioqui *captivorum* descendentes pars adhuc sunt hostilis Reipublicæ ac membra ejus, quæ uti commodis, ita quoque incommodis sui corporis participant, in bonis & malis externis. Apud Christianos tamen ob specialem rationem usu introductum est, ut Christiani capti a Christianis non fiant servi, idque in honorem libertatis, quam per Christum sumus consecuti. Si tamen bellum *injustum* gerant contra Infideles & capiantur, fiunt eorum servi Jure gentium, ut diximus supra *en. 720.*)

807. Notandum tamen, eum, qui bello ex parte sua *injusto* capitur, non contrahere veram servitutem. Quodsi utrinque belli justitia sit *ambigua*, ob probabile jus utriusque partis, capti utrinque fiunt servi jure Gentium, ut opinatur *Covarr. Reg. peccatum. 2. p. §. 11. n. 8.*

Ubi tamen constare coeperit, utri parti faveat justitia, tunc ea pars, quæ injuste cepit, debet captum in libertatem sine pretio restituere. Hæc laudatus

datus Auctor. Cum ejus tamen venia putarem, eo casu quo belli justitia utrinque est vere ambigua seu *dubia*, neutram partem posse capere in servitutem, sicut neutram potuisse bellum gerere stante utrinque dubia ejus justitia, præsumptio enim stat pro libertate. Quodsi una pars nihilominus ducat captivos hujusmodi in servitutem, pars altera poterit quidem similiter in illam ducere: non quod in hoc dubio casu justitiæ, actus iste aliquo jure tanquam honestus *in se* approbetur: sed potius facere id potest mere *per accidens*, scilicet *per retorsionem juris iniqui*. Vid. n. 723.)

808. *Secundus Titulus est Nativitas*: ratione cujus fit servus, qui ex ancilla natus est, nam *partus sequitur ventrem*, l. Partum C. de Rei vind. idque merito, quia mater est certior, & plus confert materis corpulentæ, quam pater: servitus autem secundum corpus convenit. Si tamen mater fuit libera quando concepit, aut in partu, vel tempore aliquo medio inter conceptum & partum (etsi vel ad momentum) proles jure Cæsareo non contrahit servitutem, §. *sed etsi quis*. Inst. de Ingen. Ratio est, quia hoc ipso momento, quo mater efficitur libera, etiam proles est libertati restituta, unde calamitas matri superveniens non debet nocere proli libertatem affectæ, præsertim cum causa libertatis sit maxime favorabilis. Ubi tamen nulla est lex, vel consuetudo disponens de servitute prolis, sufficit ut mater in partu sit ancilla, quia proles in partu est fructus ancillæ, non liberæ. Ita servari dicitur apud plerasque gentes, quæ Jure Cæsareo non utuntur.

809. *Tertius Titulus est Justa condemnatio*, qua quis fit servus, si ad id propter crimen a legitimo Judice condemnetur. Sicut enim potest quis ad mortem damnari, ita etiam ad servitutem, quæ mors est civilis. Sic qui deferunt arm a vel alia prohibita ad Turcas vel Saracenos, fiunt servi Christianorum

eos capientium, c. Ita quorundam 6. de Judais & Sarac. Raptor etiam puellæ in servitutem deditur, c. 36. q. 1. & fœmina quæ sciens contraxerit matrimonium cum eo, qui sacro ordine initiatus est, potest a Principe in servitutem rapi, c. Eos qui. d. 32. quæ omnia locum habent post sententiam Judicis, non aliter.

810. Quartus Titulus est, *Emptionis & venditionis*, quando quis primò fit servus ex libero, v.g. se ipsum vendendo, aut a parentibus venditus. Quod autem homo possit se ipsum vendere, ratio est, quia est dominus suæ libertatis, igitur eam potest libere abdicare. Et patet in exemplo S. Paulini, qui se vendi in servum voluit, ut filium viduæ redimeret: tum eorum, qui Religionem ingrediuntur, non solum bonis externis, sed etiam libertati suæ propter Christum renunciando, quamquam hi non efficiuntur servi, eò quod hoc non faciant in commodum Prælati temporale: sed suum spirituale. Idem aperte colligitur *Exod. 21. & Deut. 15.* ubi conceditur Hebræo, ut se sponte possit alteri in perpetuum servum tradere. Equidem ad validam hujusmodi venditionem, jure Cæsareo requiruntur 6. conditiones, quas refert *Sylvest. v. Servitus q. 3.* Ubi tamen Jus Cæsareum non est receptum, potest quis se ipsum libere vendere nulla habita ratione istarum conditionum. Et ita quidam Austriacus se vendiderat ad triremes Genuenses, inito contractu ad triennium duraturo pro 100. aureis. Illi ego collocutus in portu Genuensi A. 1743. miratus sum hominis indolem, quod pro 100. aureis libertatem suam vendiderit, ita ut cum aliis mancipiis nullo privilegii discrimine, durissime tractaretur.

811. Nedum seipsum quis modo prædicto: sed etiam Parentes possunt jure nat. vendere proles non emancipatas, ut colligitur *Exod. 21. v. 7.* Ratio est, quia proles est veluti pars & fructus parentis, tra-

hens

hens ab ipso esse & vitam, hinc patens jus habet ex illa percipiendi ea emolumenta, quæ ipsa de se, si sui juris esset, percipere posset: porro ipsa si esset juris sui, posset se vendere: igitur &c.

812. De Jure tamen Civili Romano requiruntur certæ conditiones, ut patet ex l. 2. C. de patris. qui filios distrax. Scilicet 1mo.) ut id fiat per vimiam pauperum pertatem & victus causa, ut citata lex ait: quod si ob aliam causam pretio filii egeat, v. g. ad se redimendum a morte vel servitute, vel perpetua captivitate, non poterit filium vendere, nec obsidem dare, ut tradunt Accurs. Alciat. & Dynus apud Covarr. l. 3. var. c. 14. n. 4. quia dicta lex 2da id tantum concedit victus causa. Si tamen nudum jus naturæ spectemus, poterit ob quamvis gravem necessitatem, modò id fiat sine periculo animæ filii venditi 2do.) ut soli patri hoc liceat: tamen jure naturæ licitum etiam matri. 3tio.) ut solum possit vendere filium nondum emancipatum, qui enim sui juris est effectus, non subest amplius patriæ potestati. 4to.) ut filius ita venditus possit recuperare libertatem: soluto pretio, vel oblato alio mancipio, perinde ac si nunquam fuisset servus, ita disponente cit. l. 2.

813. Ex quatuor modis acquirendi dominii in captivos & mancipia hic adductis, solus primus, qui est Jure belli, spectat ad jus Gentium, cum hic solus respiciat communem ac publicam, eamque externam Gentium utilitatem, tres vero reliqui, cum vergant in particulare commodum, proveniunt magis a jure nat. permissivo, & legum positivaram dispositione, per ea quæ diximus a n. 687.) id tamen concedendum est Adversariis, quod etiam tres illi servitutum modi qui habentur ex natiuitate, justa condemnatione, & emptione - venditione, per imitationem servitutis Jure belli, Gentium consensu & usu introductæ, originem suam sumpserint. Quia tamen imitatio

tatio hujusmodi provenit ex particulari hominum determinatione, non autem ex publica omnium vel præcipuarum Gentium sanctione, hinc non sequitur eos ad jus Gent. directe ac immediate esse referendos.

Notandum autem est, quod Rustici *emptii*, *originarii* & *gleba annexi* in Polonia ac Bohemia non sint quidem servi *proprie*, cum sint Christiani, habeantque verum dominium rerum, suo labore & industria, vel successione aut alio titulo quæsitaram: nihilominus nequeant licite fugere, & priore invito domino se alteri subicere: Illi enim priores domini more antiquo istarum Nationum, & secundum leges suas, jus rigorosum reale proprietatis in eorum personas, prolesque ipsorum acquisiverunt, ac possunt eos vindicare & repetere (salva præscriptione) apud quemcunque reperti fuerint, dummodo a prima notitia intra decennium eos requirant.

§. VI.

An Mancipia & servi aliquo ex dictis titulo quæsti, jure Gentium vel alio spectato possint licite fugere, subtrahendo se dominorum suorum potestati?

SUMMARIUM.

814. &c. Possunt fugere I.) *injuste capti*. II.) *Si ad peccatum inducantur*, III.) *si Judæo, Pagano, heretico serviant*.
818. &c. *Non possunt fugere juste venditi, vel ob crimen in servitutem redacti. Neque eorum proles*.
821. *Controversum est de bello justo captis*.
822. &c. *Afferitur & probatur licita fuga, cum limitatione tamen*.
825. *Quando se persequenti domino resistere possunt?*
826. *Contraria momenta expediuntur*.
814. **C**Um quæstio hæc uberrimam juxta præperutilem discursus præbeat materiam

ne

ne distinctionum multitudo confusionem pariat, separanda sunt certa a controversis, ac proin: 851. Certum est I.) Servos posse non solum fugere, si non sint juste in servitutem redacti: sed etiam vi repellere impediens, & surripere a suis dominis quantum satis est ad compensationem injuriæ, & operæ præstitæ. Sic Christiani a Turcis capti possunt prædicto modo fugam capeffere. Debet tamen *moralis certitudine* constare de injustitia belli, nec sufficit sola probabilitas, multò minùs dubium. Si quoque bellum non amplius duret, & *Amnistia* inter belligerantes subsecuta sit, fugere injuste captus poterit, quia *Amnistia* natura est, ut captivi ab invicem dimittantur, si igitur contra *pacti conventi* legem captivus adhuc detineatur, hic etiam juste alias in servitutem redactus fugà sibi hoc casu consulere non prohibetur.

An autem injuste captus, præter id, quod surripit domino, in compensationem suæ injuriæ & operæ præstitæ, possit etiam eidem surripere, v. g. de pecunia, gemmis, aliisque rebus, quantum *se- rum asportare potest*? Affirmat *Covarr. Molin. Less.* & alii, dummodo bellum, quod ex parte capientium *injustum est, adhuc duret*, eò, quod hoc casu, Principis bellum ex sua parte justum gerentis. censeatur adesse consensus, in hanc hostis publici spoliationem. Verùm, quò ad hanc partem opinio ista in praxi non est sequenda, cùm laxet fræna avaritiæ. Vix enim reperias captivum, qui non dicat se injuste captum, ac proin hujus sententiæ privilegio uterentur homines in injuriam proximi. Dein, in materia *injuria 3^{ti}* non sufficit conjectura illa de consensu Principis, de cuius *absoluta* voluntate surripienti captivo hic & nunc non constat. Imo etiam si ita constaret: adhuc consensus hic Principis non tribuit jus prædictum

dictum. Quia Gentes nunquam consensisse præsumuntur in actum hujusmodi, tanta mala in societatem civilem hominum invehentem, pariter ac non præsumitur consensus Gentium in venenum tempore belli contra hostem adhibendum, & in occisionem publici hostis in fugam versi & inermis. Jus quoque naturæ, quemadmodum permittit captivo, ut hic tantum non nisi surripiat domino injustè capienti, quantum sufficit ad compensationem injuriæ, & operarum, ita absolute prohibet, omnem excessum in surripiendo. Ad proin etiam in hypothese consensûs Principis, contraria opinio adhuc non subsistit.

816. Certum est II.) Quod si servi a domino incitentur ad aliquod peccatum, qui rogatus nolit desistere, vel si inhumaniter tractentur, fugere possint. Ratio prioris partis est, quia non tenentur cum periculo animæ suæ domino huic servire, in præjudicium supremi omnium Domini Creatoris sui. Ratio alterius est: quia inhumaniter tractando v. g. fame, siti, frigore, verberibus sine causa affligendo, facit eis injuriam, a qua se possunt eripere. Cessantibus tamen his causis, justo (præter bellum) titulo in servitutem redacti tenentur reverti, si in posterum non sit periculum: sicut conjux, quæ ob similem causam toro maritali se subduxit. Nisi forte injuria tanta fuerit, ut meritò libertate sit compensanda.

817. Neque ambigendum est III.) posse Terros deserere dominum, si hic sit Judæus, aut Paganus, jurisdictioni Principis Christiani subjectus vel si sit hæreticus in Regno vel Imperio non toleratus: tunc enim mancipia Christiana, & respectu hæretici Catholica sunt hoc ipso libera, per L. DEO nobis 56. C. de Epis. & Cler. ubi Justinianus ait; *His ita dispositis, repetita lege jubemus, ut nulli*

Judeus, vel Paganus, vel hæreticus servos Christianos habeat; quod si inventi in tali reatu fuerint, sancimus, servos omnibus modis liberos esse, secundum antiquiorem nostrarum legum tenorem. Idem colligitur ex C. ult. de heret. & c. 2. ac ult. de Jud. & Sarac. Imo servi infideles Judæorum, Paganorum & Hæreticorum non toleratorum possunt fugere ad Ecclesiam, ut fiant Christiani, & baptismo suscepto statim fiunt liberi, per cit. l. 56. C. de Episc. & Cler.

818. A contrario autem dubio vacat IV.)
Eos non posse citra injuriam fugere, qui a se ipsis, vel a suis parentibus legitime venditi sunt. Quia cum sint facti servi per legitimum contractum, in quem ipsi vel parentes eorum loco juste consenserunt, tenentur contractu stare, ea ratione ac alios contractus emptionis - venditionis &c. servare obligati sunt.

819. Non est quoque tantoperè anceps V.) Eum qui in pœnam criminum *juste* ad servitutem condemnatus est, non posse fugere, ut communis fere Dd. tradit opinio. Quia reus tenetur exequi justam sententiam, si pœna talis sit, ut non possit nisi per reum executioni mandari: atqui servitus est talis pœna, & quidem *qualificata*, quia vî ejus acquirit dominium in reum hujusmodi is, cui ille addicitur. *Excipe tamen, nisi servitus hæc foret valde calamitosa*, hoc enim casu non videtur naturali rationi absolum, si asseramus eum, oblata occasione, posse fugere. Nimis enim durum & superans humanam conditionem esse videtur, si quis pro suis criminibus quantumvis maximis, lento martyrio in hac vita cruciari jubeatur, prohibeaturque fugere, cum facile possit: porro talis lentum martyrium est servitus prædicta, quam quis sustinere cogeretur, in fame, nuditate, labore immoderato, ac inter verbera &c.

820. Om-

820. Omnium quoque sententia est VI.) prolem eandem conditionem subire quam mater, juxta n. 808.) Hinc si mater se vendidit, vel a parentibus juste vendita est; aut ob crimen servituti addicta, proles in servitute nata non potest fugere. Unde sequitur, eum qui hujusmodi servis consilium vel auxilium ad fugam præbet, peccare & ad restitutionem teneri totius damni inde secuti, utpote qui est causa moralis illius.

821. Demum VII. totus controversiæ cardo vertitur circa servos bello justo captos: *An hi liceat fugere possint, & etiam dominis persequentibus vi resistere?* Utramque quæsitam partem negant multi cum *Navarr. c. 17. n. 103.* his nixi momenti. I. Quia Victor bello justo capiens hostem v. g. Turcam, jure Gentium assistente, quæsit jus in illum, non aliter ac in ejus bona, quæ penes illum reperit: jure autem quæsito privare alterum evidens est injustitia: porro servus hic fugiens privat hoc jure Victorem ac dominum suum. II.) Servi a dominis suis solent graviter puniri, si contingat eos fugere, & ab ea fuga retrahi: igitur signum est, quod non liceat eis fugere, alioqui injuste punirentur. III.) Qui damnatus est exilio ad certum locum, non potest ex eo loco fugere: itaque si servus jure Gentium damnatus est servitute, non potest fugere. IV.) Cap. *Si quis servum* 17. q. 4. Concilium Gangrense sub anathemate prohibet, *ne quis alieno servo suadeat ministerium domini sui destituere.* Et l. 1. C. de serv. fugitiv. dicitur *fugitivus servus factum sui facere domino, juncta l. 3. eod.* His tamen & similibus alijs non obstantibus,

822. Dicendum est, servum bello justo captum licite posse fugere ad suos: quamvis non possit domino suo persequenti vi resistere, uti tradunt *Soro l. 4. de Justit. q. 2. a. 2. Bannes 2. 2. q. 40. a. 1. dub. 13. Covarr.*

ad

ad Regul. peccatum. 2. p. §. II. n. 6. & l. I. var. c. 2. n. 10. & ex his alii. Ratio imæ partis est. Quia cum hæc servitus communi consensu Gentium sit introducta, non debet ejus conditio magis merari, quam consuetudine totius orbis sit receptum: Atqui consuetudo habet, ut tales servi sine conscientie scrupulo possint ad suos fugere. Neque hoc censetur illicitum: nisi forte dedissent fidem de non fugiendo, & ea lege vita illis esset condonata: tunc enim tenentur stare promissis.

Hæc facis, quod hæc servitus cæteris sit nobilior, minusque probrosa: unde etiam in viros nobiles cadere potest: non est igitur cogenda in eas angustias, in quas coguntur aliæ servitutes. Demum si non posset fugere, beneficium legum, quo fugienti ex captivitate conceditur libertas in termino, esset inutile, quia non posset illud consequi nisi per peccatum: unde esset illicitum ad peccandum & lex injusta: Porro lex hujusmodi est; quæ mox sequitur.

823. In §. Item ea. Inst. de rer. divis. de servis bello captis ita statuitur: Qui tamen si evaserint nostram potestatem, & ad SUOS reversi fuerint, pristinum statum recipiunt. Idem insinuat l. nihil 26. ff. de captivo. & postlimin. revers. ibi: Nihil interest, quomodo captivus reversus sit, utrum dimissus, an vi vel fallacia potestatem hostium evaserit; ita tamen, si ea mente venerit, ut non illò revertetur. Cum autem contra hanc antiquissimam Juris Civilis Romani dispositionem nulla Gens hucusque exceperit, imo cum omnium Nationum bello etiam justo capti homines, nihil in contrarium contra Reges & Principes eorum obmoventibus dominis, a tempore immemoriali captata occasione impune fugiant, atque ita damnatum, si quod per hujusmodi fugam illatum sit, vicissim compensetur: præsumendum

est, Gentes se permissive habere, ita ut nedum fuga hæc licita sit Christiano ab infidelibus capto: verum etiam Infidelium mancipiis Christianorum servitutem effugientibus idem jus concedendam sit, cum Gentium consuetudo hac in re eadem sit quo ad omnes personas bello captas.

824, Dicitur tamen posse fugere *ad suos*. Quis non licet eis fugere ad evagandum extra potestatem dominorum: sed solum animo contendendi *ad suos*. Hæc enim sola fuga jure & consuetudine servis concessa est, ut per eam possint libertatem in termino recuperare; nempe cum *ad suos*, vel ad amicam civitatem, ubi publico nomine tuti sint, pervenerint, ut patet ex *l. Postliminio 17. ff. de captiv.* Quod si in via intercipientur, possunt reduci: quia antequam perveniant *ad suos* non recuperant libertatem. Postquam vero pervenerint, ita sunt liberi, ut etiamsi redeant causâ mercaturæ, vel simili, non possint a priore domino retrahi in servitutem. Si autem fugiant non animo redeundi *ad suos*, peccant, & tenentur redire, (juxta Covarr. supra) quia privant dominum usu sui, dum adhuc continentur eodem dominio, nec sunt in via subtrahendi se ab eo per fugam jure permissam. Verum limitatio hæc Covarruvie utut habeat locum in Imperio Rom. & ubi Jus Cæsareum receptum est, siquidem hoc cum ista clausula *ut ad suos* revertantur, in fugam servorum bello captorum consensit: illa tamen non videtur ullo modo extendenda & alias Gentes, quæ nec Jus Cæsareum Romanum receperunt, neque prædictam requirant clausulam, suos tamen subditos & potestate Victorum fugientes, sine ullo scrupulo evadere servitutis hujus jugum, tolerant, sive hi *ad suos*, sive ad alienigenas fugiant, dummodo captivitate liberentur: Si igitur extra Rom. Imperium

porium degens homo, justæ servituti bello partæ se subducatur, neque ad suos: sed ad aliam Nationem se se conferat, adhuc videtur excusari a peccato, tum ex generali consensu Gentium supra explicato, tum præcipue quia hoc casu competit *in rectoris* *sonis* uni Genti contra alteram, si itaque unius Nationis captivi fugiant ita, quin ulla satisfactio præstetur ab ea, ad quam se illi contulerunt, etiam vicissim alterius Gentis servi poterunt simili licentia elabi adversæ partis captivitate: hæc vero ratione injuria, si quæ dominis particularibus per fugam servorum illata est, compensatur ab invicem tacito Gentium consensu approbante.

825. Partis alterius ratio, cur servi prædicti dominis persequentibus vi resistere non possint; est hæc: quia domini habent jus illos intercipiendi & detinendi quamdiu ad suos vel extra territorium illius Gentis a qua capti & abducti erant, non pervenerunt: alioqui inutilis esset servitus, hinc cum non possit esse bellum utrinque in se & objective justum, non possunt se vi tueri. Simile est in reo, qui & si fugere possit, non tamen ministris justitiæ persequentibus resistere.

Dixi vel extra territorium illius Gentis &c. Quia juxta immediate dicta, aliæ Gentes non receperunt jus Cæsareum Rom. neque requirunt, ut earum captivi transfugæ omnino ad suos redeant: id tamen observant: & praxi attestante volunt; ut territorio ejus Gentis apud quam detinebantur excedant, quo subsecuto dominus eorum in aliena ditione persequi illos & apprehendere nequit, perinde ac si illi ad suos jam redirent.

Excipe: nisi forte etiam hoc alterum territorium esset Gentis confederatæ cum prioris, & bellum adhuc duraret actu, tunc enim civiliter manere intelliguntur in eadem Natione a qua capti fuere, & perseverare adhuc servi.

326. **CONTRARIA** *momenta*, hoc modo expediuntur: *Ad I.*) Ius Victori in servum bello *scapam* competens *quæsitum* fuit *limitate* & *revocabiliter*: *nisi fortuna suffragante captivus elabatur*, nunquam enim mens Gentium fuerat homines ejusmodi obligare in conscientia, ut etiam non custoditi, & facilitatem elabendi habentes maneat in servitute. Si quoque aliqua injuria irrogatur per hujusmodi fugam, illa compensatur simili fuga captivorum Gentis adversæ, atque adeo *Jure reversionis* per Gentes tacite approbato, tollitur obligatio restitutionis, aut reditus in servitutem, ad quam contraria sententia tales servos reducere contendit.

Ad II.) Non facit ad rem, quod domini soleant graviter punire hujusmodi transfugas deprehensos: quia Jure gentium servi bello justo capti habent quidem privilegium fugiendi; sed sub clausula: *si commode possit*, atque adeo dominus quoque habet jus eum castigandi tunc, dum ille, cum commode fugere non posset, fugam attentavit. Patet id in alia instantia: ita quippe custodia publica inclusi licite fugiunt, & tamen deprehensi puniuntur, *l. 1. f. de Effractor.* quod magis locum habere potest in servis; quia cum caperentur in bello, poterant justè occidi: sed mors illis ita commutatur in servitutem, ut si fugiant, nolentes in ea persistere, prior pœna ex parte possit revocari, irrogata alia castigatione. Responderi etiam posset, quod domini eos castigantes forte sequantur aliam sententiam, quæ censet fugam hanc esse illicitam: contra vero, captivi hujusmodi quoties fugiant, adherent nostræ opinioni.

Ad III.) Nulla est *recta consecutio* a casu illo, quo quis damnatus exilio ad certum locum, non potest ex eo loco fugere; ad casum nostrum. Quia hi ser-

servi, de quibus sermo est, non damnantur ut malefactores in Judicio: sed nobiliori quodam modo, & minus ignominiosa servitute, cui *ex more Gentium* hoc privilegium est concessum, & longæva consuetudine firmatum.

Ad IV.) Citato & aliis Canonibus solum prohibetur, ne quis prætextu religionis, seu libertatis Christianæ doceat servum contemnere dominum suum, & deserere ejus ministerium, unde nihil ad casum præsentem sequitur. Lex *1ma* Cod. citata loquitur de eo, qui fugit ad alium dominum. Lex autem *3tia* ejusdem tituli procedit indistincte de servis, qui fugiunt ad barbaros, hostes Rom. Imperii, illique graviter puniri jubentur. Hinc excipiendi sunt isti, qui fugiunt ad *suum* populum, ut colligitur ex aliis juribus allatis, imo & illi qui ita fugiunt, ut non se conferant quidem *ad suos*, neque etiam ad hostes suæ Nationis: migrant tamen ad alios populos extra territorium Gentis in cujus captivitate degabant.

§. VII.

Quomodo acquirantur dominia in feras, volucres, & pisces?

S U M M A R I U M.

- 827. *Dominia in feras, volucres & pisces venatione acquiruntur.*
- 828. *Exponitur & corrigitur definitio venationis.*
- 829. *Divisio venationis in suas species assertur.*
- 830. *Facultas venandi a Jure nat. & Gent. est mere permissa.*
- 831. *An venatio possit prohiberi? refertur negativa opinio.*
- 832. *Defenditur affirmativa sub certis conditionibus.*
- 833. *Illæ recte prohibetur a Principe ob solam recreationem.*

834. &c. *Competitque Germanie Principibus etiam independenter a Regalibus.*

837. *Non in omnibus locis neganda est populo.*

838. *Actus meræ facultatis an cadat sub prescriptionem? ac vide n. 859.*

827. I.) *Venatione*, prout hæc est *genus ad piscationem, aucupium & venationem in specie*, acquiri supradictorum dominia communis est opinio fundata in §. *Fera* 12. *Inst. de Rer. divis.* ubi dicitur: *Fera igitur bestia; & volucres, & pisces, & omnia animalia, quæ mari, calo, & terra nascuntur: simul atque ab alio CAPTA FUERINT, jure GENTIUM statim illius esse incipiunt: quod enim ante nullius est, id naturali ratione OCCUPANTI conceditur, nec interest, feras bestias & volucres utrum suo in fundo quis capiat, an in ALIENO.* Ex quo textu infertur, animalia naturâ suâ mansueta, vel cicurata, & nostrâ custodiâ detenta occupanti haud acquiri, usque adeo, ut si quis ovem è faucibus lupi ereptam animo suam faciendi apprehenderit, furti reus censeatur, d. §. 12. 15. & 16. *Inst. de rer. divis.* juncta l. 4. l. 5. §. 6. ff. de *Acquir. rer. domin.*

828. II.) Porro *Venatio* in sua specie considerata a multis definitur esse *occupatio ferarum animalium in naturali libertate existentium*: sed non recte; nam qui venatur, potius sectatur, quàm occupat, & plurimi persequuntur fera animalia quin capiant. Ne igitur ex defectu rectæ definitionis hujus objecti impingamus in nonnullorum Legistarum errores circa venationem, juvat hanc accuratius definire. Ac proin *Venatio* vel sumitur pro *actu venandi*; & sub hac ratione spectata, est *Exercitium ordinatum ad captionem animalium terrestrium*: sicut *aucupium* ordinatur ad captionem avium, & *piscatio* piscium: Vel demum accipitur pro *jure venandi & occupandi feras*; atque hoc altero sensu est *jus persequendi animalia,*

que

quæ terræ mari, celo comprehenduntur; & nullius sunt, jure naturali permiffum, vel legitimo titulo acquirunt. Sebast. Medices, de jure venand. p. 1. q. 1. n. 1. Geogr. Morus eod. tract. p. 1. c. 1. n. 10.

829. III.) Ita definita Venatio dividitur in tres species, scilicet in Venationem specificè dictam, Piscationem & Aucupium; arg. l. 1. l. 2. & l. 3. ff. de acquir. rer. dom. ac d. §. Fera 12. Inst. de Rer. divis. Hæc ipsa Venatio specificè sumpta subdividitur in majorem & minorem, seu altam & bassam: Major est, quæ se extendit ad majora animalia sylvestria, utpote Cervos, Capreas montanas, apros, &c. vocaturque germanicè die hohe Jagtbarkeit des hohen, graben, rothen und schwarzen Wildprats, dicitur quoque der hohe Wild, Bahn. Vid. Meichs. decis. 2. tom. 3. f. 125. Minor est, quam etiam particularem, seu die niedere Jagd vocant, quæ comprehendit omnis generis animalia minora: ut lepores, vulpes, taxos, & omnia volatilia, perdices, alaudas, turdos, sylvestres anseres, anates, reliquasque omnes volucres, sive magnæ illæ sint, sive minores; nisi alicubi speciali lege Principis aliquæ expressè excipiantur, prout excipi solent falcones, ardea &c. propter Principum recreationem. Denique alia est venatio simplex, cum quis solus jus venandi habet, alia simulanea, quando duo pluresve habent prædictum jus. Alia item est Precaria, quæ est ad nutum revocabilis: Alia hereditaria, quæ transit ad hæredes. Hæc sunt plana; & ut plurimum non tam à jure naturali, Gentium, vel Civili communi dependent, quam potius æstimanda sunt, & colligenda ex particularibus Provinciarum & Territoriorum consuetudinibus, ac Statutis vel Edictis Principum. Nos ea potissimam hic examinabimus, quæ ex naturali vel Gentium jure proveniunt, aut saltem provenire à plerisque dicuntur. Et quidem

Dubitatur I.) An facultas, seu jus venandi sit juris Gentium vel naturalis ?

830. Quamvis dubio huic satisfecisse videntur Justinianus Imper. cit. §. *Fera* 12. *Inst. de R. D.* dicens, omnia fera animalia - - simul atque ab alio capta fuerint, **JURE GENTIUM** statim illius esse incipiunt, nihilominus non desunt, qui cum Andr. Tiraquell. in *tract. de nobilit. c. 37. n. 138.* Phillip. Dec. in *concl. 197. n. 2.* Ant. de Butr. & aliis, contendunt venationem, pariter ac piscationem & aucupium in locis perviis & non clausis, haud juri Gentium: sed naturali esse attribuendum, eò quod ferae, pisces, & aves in locis hujusmodi priusquam capiantur, sub nullius dominio sint, ac proin cedant primo occupanti: Porro occupationem talem à jure naturali procedere constat ex n. 672.) & liquet ex *l. 3. ff. de acquir. rer. dom. ibi: Quod enim nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur.*

Verum inutilis disceptatio hæc facile dirimetur, si respondeamus primo, occupationem improprie attribui juri nat. cum sit juris Gentium per *cit. §. Fera*. Deinde parum refert, ad quod nam ex prædictis juribus reducenda sit venatio, cum per se neque à naturali neque à Gentium jure sit ulli hominum prohibita vel præcepta, permixta vero ab utroque, patet autem ex n. 41. & 682.) permissiones hujusmodi justa accedente causa, facile posse à Magistratibus legitimis immutari, & quod aliàs permixtum fuerat, simpliciter inhiberi, ut etiam sentit Grotius de *J. B. & P. c. 8. §. 5. in fin.* Fateamur igitur venationem esse naturali & Gentium jure unicuique hominum permixtam, salva tamen jurisdictione legitimarum Potestatum, etiam humanarum, quæ ob justam causam, ac in certis circumstantiis a naturali & Gentium jure permixtam venandi,

nandi, piscandive libertatem limitare aut prohibere possunt. Hinc

Dubitar II.) An igitur Principes possint venationem suis subditis juste prohibere, jus venandi sibi ipsis arrogando?

831. Quæstio hæc potest procedere vel de prohibitione in locis *publici juris*, vel in locis *privatorum*, v. g. prædio, vel saltu subditi. Quod in nullo ex his, sive publici sive privati juris fundo possint Principes *generaliter* prohibere *omnibus* venationem, etiam in sylvis & campis ad eos non pertinentibus, & etiam in nemoribus & fundis propriis venantium, plurimi tradunt Dd. Qui dicunt repugnare id juri gentium & naturæ, omnique ratione destitui, injustiore quoque adhuc reddi prohibitionem hanc si subditis *sub pena* capitis, aut amputationis aliqujus membri, venatione interdicitur, prout sentiunt Canonistæ in *Cap. Non est. de decim.* Et hujusmodi prohibitionem *syrannicam* vocat Bartholomæus Fumus Ord. Præd. Theologus in *summa*, sive *aurea armilla* sua, verb. *Venatio*. vers. 5. ubi citat etiam *Cajetanum* ejusdem Ord. Præd. Doctorem, & subjungit, ita prohibentes venationem peccare mortaliter, sicut peccat etiam is, qui venationem prohibet, cum non possit. Quod tradit quoque Martin. Navarr. in *Manual. Confess.* cap. 17. §. 11. n. 120. hos sequuntur alii, cum Menoh. *Conf.* 298. n. 18. l. 3. Cravet. *Conf.* 643. lib. 4. & *Conf.* 945. lib. 5. Schurpff. *confil.* 1. cent. 3. n. 12. Imo quod etiam hodie venandi facultas omnibus libera esse debeat, & Principes eam prohibere non possint, præsertim in nemoribus & agris ad ipsos jure proprietatis non spectantibus, Jason in *Conf.* 119. in 4. vol. hanc esse communem sententiam testatur, prout etiam refert Covarr. in *Cap. peccatum. de Reg. jur.* in 2. p. n. 1. qui

tamen opinioni huic non adhaeret. Ea proin non obstante

832. *Dicendum est* L.) Principes sive sub sola pena rationabili, sive etiam sub culpa theologica, si velint, possunt suis subditis *juste* prohibere venationes in locis tam publicis, seu communibus, quam & ad privatum spectantibus, easque sibi ipsis reservare. Prout hodie communior & verior docet sententia, cum Covarr. d. l. n. 8. Mohn. de J. & J. n. 2. disp. 43. Soto de Just. l. 4. q. 6. a. 4. Joan. Medina de Rest. q. 12. Lugo d. 6. a n. 60. Haun. de J. & J. rr. 5. c. 1. contr. 3. a n. 73. Less. Layman. Et ex ICIS Hugo Grot. de J. B. & P. c. 2. §. 9. & c. 8. §. 5. Carpz. p. 2. prax. crim. q. 84. a n. 6. Fachin. l. contr. c. 1. D. Bassus *semicent.* 2. *quæst. forens. contro.* 1. n. 4. Et ante hunc Ferdinand. Weizenegger. *Dissert. de venati. cap.* 3. n. 13. & *seqq.* Nicol. Everhard junior *Cons.* 10. vol. 1. a n. 1. & *seqq.* ac recentius Franz *ad Inst. d. rer. divis. lib.* 2. tit. 1. *pars.* 3. n. 14. fol. 48. pluresque alii.

Ratio hujus asserti patet ex n. 830.) quod scilicet Jus naturale & Gentium unicuique libertatem venandi permittens possit ob *justam causam* a lege Civili, & Edicto legitimi Principis circumscribi, restringi, aut profus impediri, cum eam non aliter permittat, quam sub tacita conditione: nisi justæ & rationabiles causæ suadeant aut exigant contrarium: *Atque* tales causæ possunt dari. Quia *imo.*) Potest id exigere communis Provinciæ aut Territorii utilitas, salus, vel securitas. Nempe ne subditi alias necessarias functiones negligant, ne eadem occasione ad iatrocinia, vel rebellionem armentur: ne vè certis temporibus, v. g. quando feræ sunt gravidæ, vel ne certis locis, aut instrumentis, venatio, vel piscatio fiat, v. g. quibus parvi pisces magno numero caperentur, &c. 240) Quia possunt Prin-

cipes

in ordine ad prædictam prohibitionem intin-
 tandam habere consensum populi, sive gratis, sive
 aliquem contractum: populus enim potest ce-
 ere jure suo, si quod jam acquisivit, atque adeo
 prohibitio hæc, sive se extendat ad sylvas, cam-
 os & fluvios communes, & publicos, sive ad loca
 & possessiones privatorum, non fiet injusta, cum
 abditos *jure quasito* non privet *sine justa causa*. Quod
 tiam fiet *310*) si prohibitio hæc facta sit sub con-
 ditione onerosa, v. g. habendi mitius in tributis; vel
 ire belli justis, aut ex præscriptione *immemoriali*
 qua in Imperio putat Layman c. 5. n. 16. gaudere
 æsarem, & alios Magnates) Hoc casu, privatis
 omnibus poterit Princeps citra injustitiam prohi-
 ere venationem, & aliis nobilioribus personis in
 certis locis concedere. Tenetur tamen ex justitia,
 ut tale jus sibi reservat, ad avertenda damna,
 ut compensanda, ex multiplicatione ferarum vi-
 cinis illata. Nisi Princeps *jure belli* in terra hostili,
 vel consensu populi (qui tamen in notabilia damna
 non præsumitur consensisse) etiam cum hoc onere
 abditorum, sibi reservaverit.

833. *Dicendum est II.*) Principes, præter motiva
 supra adducta, etiam *ob solam recreationem*, possunt
 bisque consensu populi, jus venandi in quibusdam
 locis sibi reservare. Ita Dd. pro prima assertionis
 titati. Cum enim Princeps curam gerat Reipubli-
 cæ & laborem ejus causa sustineat, nihil obstat,
 ut etiam aliqua loca communia sua recreationi reserva-
 re non possit, præsertim cum id etiam pertineat ad
 principis dignitatem, imo & inter ejus Regalia, vel
quasi regalia juxta multos computetur, ut contra
 Weizenegg. l. c. diff. 5. c. 3. & alios, tenet Modest.
hist. conf. 14. n. 23. f. 2. Fachin. lib. 1. contr. 1. vers.
unt autem. Roland. de commissar. & commiss. p. 4. l. 2.
 n. 8. n. 3. Glitman. *Rev. jud. decis.* 20. n. 3. Heyg. *Quest.*
jurid.

jurid. p. I. c. 15. n. 45. ubi ait: *Nihil verius, & ubi manifestius esse;* quibus accedit *D. Bassus l. c. contr. 1. n. 8.* asserens venationem saltem majorum animalium per totam utriusque Bavariæ Provinciam ad Principem terræ spectare *jure quodam Regalium*, ex antiquissima consuetudine obtento. Unde etiam iidem *Dd.* censent, quod præscriptio in *jure venandi* contra Principem non procedat, nisi cursu temporis immemorialis, eò quòd illa, quæ *de Regalibus* sunt, non nisi immemoriali tempore præscribantur. Vide *D. Bass. l. c. contr. 3. n. 2.* & in utramque partem differentem *Nicol. Everhard. juniorem l. c. conf. 10. n. 9.*

834. Quidquid autem sit de hac disputatione; afferta Principum potestas aliunde patet, sive enim admittamus venationes esse *de Regalibus*, sive non, constat hoc tamen, quod Imperator plerumque in Investituris Ducatum, Comitatum, aliorumque magnorum dominiorum, specialiter etiam ipsis Ducibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, & quibusdam Nobilibus concedat jura venandi, forestæ, piscationum, & aliorum, uti tradit *Jacobi de S. Georg. in tract. feud. verb. & cum venationibus.* Hinc sive Imperator jus venandi concedat tanquam Regale, sive tanquam jus ab ipso applicatum & coherens Ducatui, Comitatu, & dominio, quod in feudum ab ipso recognoscitur, sufficit hoc ad quærendum jus ipsis Principibus ac Dominis ita investitis, ut ipsi soli venationibus deinceps etiam *seclis recreationis* causâ uti, imo & alios prohibere possint, quoniam concessio Imperatoris his suffragatur. Lege enim Regia per Senatum populumque Romanum in ipsum Imperatorem translata est omne imperium, omnisque potestas *L. 1. ff. de Constit. Princip. L. 2. §. Novissime ff. de Orig. jur.* Et sic etiam in ipsum transivit potestas, *ob publicam causam, transferendi*

venandi in aliquem jus alicujus subditi, & multo magis jus ejusmodi, quod adhuc in nullius bonis est, ront fit in venatione, l. 1. 2. & 3. ff. de acquir. rer. om. & facit ad argumentam L. quod Principis. pr. ff. s. aqu. pluv. arcend. L. quominus. cum ibi not. per illos. Bart. & Jas. ff. de flumin. & L. servitutes §. publico. ff. de servis. juncta L. 2. §. Si quis à Principe ff. ne nid in loco publ.

835. Ex hac Imperatoris investitura & concessione omnes Principes ac Domini ab antiquissimis temporibus prætenderunt, & prætendunt jus venandi sibi solis competere, cum jure prohibendi vel concedendi aliis, suntque in hujus juris quasi-possessione, neque eis nomine populi, vel subditorum legitime in hoc contradicente. Quare procul dubio sibi hujus juris quasi utile dominium, & Imperatori, vel Superiori suo (si id alias nunquam habuissent) directum acquisiverunt, uti tradit Jacobi de S. Georg. l. c. n. 9.

Cumque antiquissima Germania consuetudo hujusmodi investituras sic interpretetur, ipsique subditi suo consensu & taciturnitate hanc interpretationem approbeat, nullo modo ab ea est recedendum, per l. si interpretatione. ff. de LL. & l. more Majorum. ff. de Jurid. omn. Jud. Nam & imperium, potestatem, & jurisdictionem consuetudo tribuere potest illi, qui prius eam non habuit, Cap. cum contingat. in fin. de foro comp. l. Vivos. C. de divers. offic. & l. fin. C. de emancip. lib.

836. Permissio quoque, quod aliqui Duces, Principes, Comites, Barones aut insigniores Domini, & Nobiles hanc concessionem ab Imperatore in suis investituris, aut privilegiis specialiter non essent consecuti, tamen hoc jus, ut soli, etiam solius recreationis causâ venari & alios prohibere possint in agris privatorum quoque subditorum suorum nemoribus, certove districtu vel loco, etiam ex consuetudine præscripta

præscripta sibi acquirere potuerunt; maxime vero ex usu & præscriptione tanti temporis, cujus non existit memoria in contrarium. Hæc enim præscriptio temporis immemorialis habet vim tituli & concessionis, seu privilegii, impetrati a summo Principe, *l. Hoc jure. §. ductus aqua. ff. de aqu. quod. & serv.*

837. Dixi in certis nemoribus, certove districta loco, quia ut advertunt Medina, Lugo, & alii *l. cit.* contra Grotium *l. 2. c. 2. n. 5.* non potest Princeps populum ab omnibus locis publicis, tanto minus privatis excludere, & sibi totam venationem reservare, nisi forte ob eam causam remittat aliquid de tributis sibi debitis, vel aliter compenset, aut validior boni publici, quam solius recreationis propria causa adsit. Ratio hujus affertur, quod nimis inhumanum sit, ob suam propriam recreationem, populum omni honesta hac in parte oblectatione & utilitate venationis, jure nat. & gent. concessa privare. Hinc etiam experimur eam Principum gratiam, ut subditis suis *minorem* venationem, licet plerumque circumscribant etiam & limitent, non tamen penitus neque generaliter prohibeant, ut sentit etiam D. Bassus *l. c. controu. a n. 12. & n. 8.*

838. His ita decisis non obstat, si opponatur: jus venandi esse *mere facultatis*, & ideo nullo tempore præscribi posse, unde etiam si subditi alicujus Principis per 100. & plures annos non fuissent venati, tamen contra eos non esset præscriptio inducenda; ita ut Princeps solus in Territorio suo majorem venationem exercere possit, exclusis ab ea subditis. In his enim quæ sunt *meræ facultatis* non procedit aliqua consuetudo, vel præscriptio, ut tradit Cyn. & omnes Dd. in *l. 1. C. de servis. & aqu.* ac in *l. 2. C. que sit long. consuet. junctò cap. cum Ecclesia Sutrina.* Et ibi Dd. *de caus. pass. & propr.* Cujus

jus

us ratio quoque est, quia ex actibus merè voluntariis, seu merè facultatis, nulla quæritur possessio, per l. Proculus. ff. de damn. infect. l. 1. §. denique Marcellus. ac l. Si in meo fundo. ff. de aqua plu. ar. end. Sine possessione autem nulla impletur præscriptio, Cap. sine possessione. de R. J. in 6.

Nam contra est. 1.) quodd falsum sit Assumptum; cet enim exercitium venationis sit actus merè facultatis. Jus tamen venandi non est talis actus; sed otius competit Principibus vi Privilegiorum, aut niversalis consuetudinis Germaniæ, sicut & alia ira. 2.) Quia etiam ea, quæ merè facultatis sunt, ræscribi possunt tunc, quando intervenit prohibitio ræscribentis, & patientia ejus, qui prohibitus est, er tantum tempus, quod ad præscribendum suf- cit. Ex hac enim prohibitione, & subsecuta pa- entia prohibiti, statim acquiritur prohibenti pos- sio, vel quasi possessio juris prohibendi, juxta adita per Glossæ & Dd. in l. qui luminibus. ff. de servit. rban. prad. & facit l. hac autem. eod. tit. ac l. si quis iuturno. ff. si servit. vind. Vid. Panormit. in C. Ab- ste. in 2. col. de V. S. Jason. in l. quo minus. in 5. col. n. versu secundo confirmatur ista pars. ff. de fluminib. oan. Franc. Ripa. n. 132. & seq. Covarr. p. 2. Re- & c. possess. §. 4. n. 6. Layman. l. 3. tr. 1. c. 8. a. n. . Rath. de præscrip. c. 4. ass. 5. Reiffenst. eod. tit. n. 8. Consequenter accedente legitimi temporis cur- i, prohibenti & quasi possidenti jus illud, ut solus enari, & alios prohibere possit, præscriptio ejus- odi juris completur, uti sentiunt Dd. allegati, & quet hic ex n. 770.) Porro Principes & Domini ter- arum ab antiquo prohibuerant venationem, imo roclamari jusserunt pænas in contravenientes, ac rbditi sufficiente tempore acquieverunt, &c. Plura e his vide n. seqq. & n. 859. ubi de merè facultate.

§. VIII.

Utrum subditi prescriptione acquirant plenum & liberum jus venandi, ita, quin Princeps illud sibi reservare possit?

SUMMARIUM.

839. &c. An Princeps recte prohibeat venationem subditi, qui tempore immemoriali erant in ejus quasi possessione.
842. &c. Facti species & rationes dubitandi proponuntur.
846. &c. Decisio questionis affirmativa: cum limitatione tamen statuitur.
857. Respondetur contrariis: ubi inducitur exceptio contra probationem tituli & b. f. in prescriptione immemoriali.
858. In ea probandus est titulus, si fuerit contra consuetudinem generalem asserta prescriptio.
859. &c. Ostenditur Principem posse adhuc prohibere ob justam causam, non obstante prescriptione. Vid. n. 862.

839. **D**ubiatum est: An Princeps, Comes, Baro, vel alius à Dominis possit subditis suis prohibere, & sibi soli arrogare venationem, si hi jure simultaneo, vel etiam plene excluso Principe, a tempore immemoriali fuerint in libero ejus exercitio, & pacifica quasi possessione?

Jam quidem decisum est a n. 832. & seqq.) quod Principes, & Domini territoriales possint suis subditis juste prohibere venationes in locis tam publicis, quam privatis, easque sibi ipsis reservare. Verùm decisiones hæc procedunt purè ex hypothesis, quod scilicet possint dari justæ causæ restringendi venandi libertatem jure nat. & Gentium concessam. Inter quas causas recensuimus 1.) Communem territorii utilitatem. 2.) Securitatem Domini territorialis. 3.) Supposuimus, quod Princeps habeat aliquem consensum populi. Vel 4.) quod prohibitio hæc fiat sub aliqua conditione onerosa prohibenti, favente autem

autem subditis, quo ad tributorum diminutionem &c.

Demum 5.) Inter justas hujusmodi causas retulimus etiam *recreationem* Principis. Cum enim ille continuis curis & laboribus pro Republ. fatigetur, rationi convenit, ut pro sua dignitate venationem animi recreandi ac virium restaurandarum causâ paratam & præcipuam habeat, ne aliquod tempus ei pereat: sed præliorum simulacra adversus bestias interim meditetur: consequenter ad hunc finem obtinendum loca quæd. magis comoda proprio usui destinare, ac privatis venationem ibid. prohibere potest.

840. Et quamvis rationem hanc Gilken. ad cit. *J. Fea. n. 35.* tunc solam sufficere existimet; dum Princeps Reipublicæ causâ iter facit, *arg. l. Neminem C. de SS. Eccles. l. Maximatum. C. de excus. mun. l. 1. & 2. C. de Metas. & epidim.* Nihilominus Theologi rectius statuunt, prohibitionem talem tum demum inhumanam & subditis non consentientibus noxiam fore, si ad *omnia loca communia*, tanto magis etiam *omnia privata* extenderetur. Itaque Princeps sibi loca, & nemora proprio usui destinare *recreationis causæ* potest, non aliter, nisi quatenus Reipublicæ splendor, dignitas status, & naturalis æquitas postulat. *Soto. d. art. 4. Mol. d. tr. 2. Disp. 46. n. 3. Rebell. p. 1. l. 1. q. 14. Less. de J. & J. c. 5. n. 35. cum aliis.*

Tandem allegavimus quoque adhuc 6.) quod possit intercedere longæva consuetudo, vel præscriptio; Aut 7.) quod ab Imperatore attributum fuerit soli Principi jus venandi competens &c. Si igitur aliqua ex his causis adfuerit: justitia venationis prohibitæ in dubium vocari nequit.

841. Sed jam invertitur *falsi species*, & proponitur casus; quod subditi à tempore *immemoriali* fuerint in pacifica *quasi possessione* venandi, tam in locis publicis, quam privatis sui territorii, ita ut tamil-

lis, quam & Principi eorum libera semper fuerit venandi facultas: nunc verò Princeps *sibi soli* jus hoc reservavit, inhibendo venationem subditis, qui neque de ulla in eum rebellionis suspecti sunt, neque publicæ securitati, aut utilitati, ut asseritur, ex continuatione venationis hujus imminet prudens periculum, &c. *Quæritur jam, quid juris circa prohibitionem & reservationem hanc?*

RATIONES DUBITANDI.

842. *Ratio dubitandi, & prohibitionem reservationemque uti injustam, ita absolute invalidam dicendi est I.) Ex generali juris principio: quòd nec summus Princeps, tantò minus eo inferior territorii Dominus possit subditis jus actu quæsitum sine justa causa adimere, quem in finem impetrata etiam Rescripta & aliæ dispositiones pro nullis declarantur §. ult. Inst. de his, qui sui vel alien. jur. L. 4. C. de emancip. lib. L. 7. C. de precib. Imp. offer. Mev, Conf. 49. n. 18. Gail. 2. Obs. 142. n. 15. Petr. Ant. de Petra tract. de jure quæsit. per Princip. non tollend. Brunem. ad L. 4. n. 5. C. de emancip. liber. Sam. Stryk. disp. ad L. Æmilias 38. ff. de minor. cap. 6. n. 15.*

II.) Præscriptione acquiritur jus nedum Principibus: sed etiam subditis contra Principem & dominum territorialem, cum per eam acquiratur cuilibet etiam privato præscribenti, L. 11. C. de usucap. transfer. & Cap. præterea 26. de V. S. Porro subditi præscripserunt jus illud a tempore immemoriali, ad similitudinem ejus præscriptionis, de qua innumus hic a n. 836. & 838.) Quæ cum hominum memoriam superet, præscribentes subditi non jam tenentur bonam fidem probare, hæc enim præsumitur, ut tenet communis Dd. de immemoriali præscriptione tractantium.

843. Demum III.) Supponitur ex facti specie, quod Dominus territorialis minor sit supremo Principe

eipe, imo & Electorali dignitate longe inferior, ac proin quod ei jura Majestatis seu *regalia* nulla competant: Dato autem non concessio quod competere, adhuc venationis jus subditis præscriptione immemoriali acquiri potuit, & acquisitum est; Tum ideo quod venatio majorum animalium ab Auctoribus n. 833.) citatis, non aliter, quam *improprie* & per quandam similitudinem nomine *regalium* seu *quasi regalium* vocetur: Tum quia etiam si proprie computaretur inter *Regalia*, adhuc non ad alia spectaret *regalia* quam *minora*, seu *extrinseca* potestati Principis, qualia sunt: institutio *pedagogorum* & *quidagiorum*: jus *monetandi*: jus *telonii*: jus imponendi *collectas*: jus creandi *Magistros* & *Baccalaureos*: & juxta superius adductos Dd. jus *venandi* &c. Atqui hæc *Regalia minora*, seu jura Majestatis *extrinseca* a subdito *quæ rati* recte præscribuntur, ut post plures alios tenet Covarr. in *Releth. cap. Possessor de R. 7. in 6. part. 2. §. 2. n. 8.* Balbo de *prescr. sec. p. 5. princ. q. 1. n. 3.* Rosenth. de *jure feud. cap. 5. concl. 16. n. 3.* Prückmann de *Regal. c. 5. n. 95.* Gabriel. lib. 5. *comm. concl. de prescr. concl. 1.* Einsidel. de *Regal. c. 4. n. 68.* Carpz. de *Regal. c. 4. apb. 5.*

Et quidem juxta Covarr. *loc. cit. n. 5.* & Dd. jam adductos, jura & bona Principis, *quæ Principis*; sed tamen etiam *privatis* *acquisibilia*, ut sunt jus *pascendi*, *venandi*, *lignandi* &c. non opus habent præscriptione *immemoriali*: sed *quadragenaria tantum*, per *l. omnes 4. C. de Prescr. 30. an.* Schmier. *T. 1. f. 281.*

844. Tanto magis autem in casu proposito jus subditorum certum est, cum tempore *immemoriali* in exercitio *venationis* libero *perstiterint*, *scientibus* & *nunquam contradicentibus* *antecedaneis* *territorii* *Dominis*: Contra *modernum* autem in *nullo* *deliquerunt*, nec in *quopiam* *utilitatem*, *salutem*, aut *securitatem* *publicam* *territorii* *offenderunt*,

propter quod jure hoc quæsito privari possent, per
*L. si locus §. 1. ff. quemadmod. servit. amit. l. 9. C. de
 oper. publ. l. 2. §. 17. ff. Ne quid in loco publ.*

845. Cum igitur subditi jus venandi a tempore
 immemoriali quasi-possederint, & dominium ejus
 præscriptione acquisiverint, possunt illud *actione
 utili Concessoria* vindicare cum Interdicto *uti possi-
 detis*, utpote jus in fundo radicum habentes,
 quidquid sit, an venatio sit fructus fundi, aut ju-
 risdictionis, vel fructus prædialis, prout illam ni-
 hil horum esse, post alios, erudite probat D. Bas-
 sus *d. l. contr. 2. a n. 1.* Et liquet ex *L. Venationem
 a6. ff. de usur. ubi Julianus* apertè negat venationem
 fructum fundi esse, continetur tamen inter emolu-
 menta & commoda.

DECIDITUR QUÆSTIO.

846. Ut ut autem rationes hæ solidæ videantur,
 propter eas tamen nequit Princeps dominus terri-
 torialis ita absolute & sine ulla limitatione injustitiæ
 damnari, ut prohibitio ac reservatio illa juris ve-
 nandi *integrè* relinquatur penes subditos, pristino-
 que usus eorum restituatur, ut ipsi volunt. Ac pro-
 in mediam hoc in casu ineundo viam, distinguimus
 inter loca, fundos & nemora territorii, in quo
 asseritur subditis præscriptione quæsitum esse jus
 venandi liberum. Sunt enim illa alia forsan *propria
 Domini territorialis, speciali eoque privato jure acqui-
 sita*, v. g. emptione, donatione &c. alia dein do-
 manialia *publica Fiscii, seu Principis quæ Principis
 territorii, & demum alia communisatum, privatorum
 Civium, & Incolarum.*

847. Quod itaque concernit sylvas & fundos *spe-
 ciali ratione proprios* solius Principis, sive Domini
 cujusvis territorialis, hic potuit & potest omnibus
 omnino vel *programme* proposito, vel *proclamate*
 intercedente prohibere in illis venationem, eodem
 jure

Jure, quo *privatus* quilibet in suo fundo prohibere potest, l. 3. §. *plane ff. de acquir. rer. dom.* Haec prohibitio statim ab initio vires & locum habet. Joan. Fab. ad d. §. *Fera n. 3.* Covarr. ad cap. *peccatum. p. 2.* §. 8. n. 6. Gilken ad cit §. *Fera n. 16.*

Neque obstat *pretensa* immemorialis praescriptio: quod enim Dominus territorialis in suis *propriis* fundis v.g. a 100. annis non fuerit venatus, vel quod *specialiter* non inhibuerit venationem subditis ne eam in illis exercerent, actus omissionis hujusmodi fuit actus *mere facultatis*: per dicta igitur a n. 338.) requirebantur actus subditorum praescribentium *contrarii* prohibitioni Principis *expresse* interdicentis, & tandem hujus *scientis & tacentis* acquiescentia: porro, siquidem Princeps ille in suis *propriis* fundis venationem subditis nunquam *expresse* prohibuit, non potuit fieri, neque rationabiliter fuisse praesumi potest usus subditorum *prohibitioni contrarius*: & consequenter neque fuit *acquiescentia* ex parte prohibentis *scientis & tacentis*, ad praescriptionem talem necessaria, praesertim cum Gentium & civili jure permittente, semper libera adfit facultas domino *privato* fundi, prohibendi quando voluerit, venationem in eo exercendam, ut constat ex cit. §. *Fera. 12. Inst. de R. D.* ibi: *Plane qui alienum fundum ingreditur VENANDI, aut AUCUPANDI gratia: potest a Domino, si is praeciderit, prohiberi ne ingrediatur.* Quo etiam facit L. *Divus Pius 16. ff. de servit. praed. rust.* ubi dicit Imper. *Non est consentaneum, ut per aliena praedia, invitis dominis aucupium faciatis, junctâ l. 3. §. 1. ff. de acquir. rer. dom. ac l. ult. §. 3. ff. quod vi aut clam. l. 13. in fin. ff. de injur.* Quibus consentit L. *per agrum. 11. C. de servit.*

Neque replicationi hic ullus locus est, si dicant subditi se jus servitutis discontinuae praedialis acquisivisse, in fundis Domini sui propriis, ut in illis venari

possint. Nam 1mo.) etiam ad servitutem præscribendam, per cit. n. 838. & 859.) requiritur *usus prohibitioni contrarius ex parte subditorum, & acquiescentia ex parte domini scientis*, impedire valentis, & tamen *tacens post factam expressè prohibitionem*. 2do.) Si venatio in fundo alieno esset *servitus realis, sive prædialis*, tunc prædio dominante in quascunque manus alienato, competeret Possessori jus venationis, l. 1. §. *datur. ff. de aqua quotid. l. usus aquæ 21. ff. de usu & habit. l. non solum 8. §. sale, 3. ff. de liberat. leg.* Atqui hoc falsum est, quia prædio nobili in manus personæ ignobilis & plebeie alienato, nulla prorsus eidem venatio competit, ne quidem in propriis, multo minus in alienis fundis. Atque adeo venatio male refertur ad servitutes prædiales seu reales, ut contra Zaf. & Gaill. probant Hænon. *disp. jurid. 5. tb. 2. Harprecht. ad cit. §. Fera. 12. Inst. de R. D. a n. 136. Besold. part. 1. conf. 16. a n. 49. Ubi n. 52. tradit, quod jus venandi sit jus commoditatis cujusdam habens similitudinem cum servitute personali magis, quam reali, adeo ut habens illud jus acquisitum, si impediatur, possit intentare actionem *utilem Confessoriam, & Interdictum uti possidesis.* Et ita teste eod. Besoldo in quodam casu respondit inclyta Facultas Juridica *Ingolstadiensis*, quam sequitur D. Bassus *de venat. cit. contr. 2. à n. 2. refutans Zafiam & Gaillum 2. obs. 66. concludensque: Venationem esse potius jus quoddam certis quibusdam personis ob dignitatem & Nobilitatis prerogativam ex speciali privilegio, vel titulo competens. Adeoque quasi medium inter servitutes Personales & Reales, habens tamen similitudinem magis cum Personali quam Reali.**

848. Eiusdem sententiæ contra plebeios & ignobiles, jus venationis & servitutis in fundis Dominorum

minorum sibi arrogantes, videri potest Everhard. Jun. d. vol. 1. conf. 10. a n. 31. adducens exempla prohibitionum quibus personæ hujusmodi arcentur a similibus venationi exercitiis, quod magis in sua functione & artificio retineantur; ut liquet ex tit. Cod. Ne rusticani ad ullum obs. devocen. & tit. Cod. Negotiatores ne milit. ac ex l. pen. & l. fin. Cod. de Cohort. Quod ipsum, ultra allegatos Dd. tenent Feudistæ in cap. 1. Nemo retia. sub tit. de Pace ten. & ejus violat. Et his consentit L. Domini pradiorum 5. & L. 1. C. de Agric. & conf. ubi decernitur rusticos ea tantum sibi optare debere, quæ statui rusticano conveniunt, non vero venationi dare operam. Bartol. in conf. de falcon. Weizenegg. de aucup. c. 1. n. 14.

Cum igitur ignobiles personæ jure ipso prohibeantur venationibus vacare: minime possunt in fundis propriis dominorum, jus servitutis alicujus longævo venandi exercitio ibidem quæsitum obtendere.

849. Pari autem ratione non est tantopere difficultas circa sylvas & fundos publicos, Fisci scilicet, seu Principis, quæ Principis territorialis; de his enim eadem resolutio procedit, ac prolata hic immediate est, de fundis speciali, eoque privato jure Principi quæsitis & ejus propriis. Res enim fiscales quasi propria & privata Principis sunt, per l. 2. §. 3. ff. ne quis in loco publ. ac proin sicut in illius locis propriis, ita in his fiscalibus invito Principe venari non licet, juxta d. l. Divus Pins. & cit. §. Fere. Aut si subditi jus præscriptionis opponant, ad hanc certum est ex dictis supra, requiri actus prohibitioni contrarios ex parte subditorum, qui nunquam fuisse præsumuntur, & acquiescentia ex parte Principis. Quæ licet etiam (dato non concessio) intercessisset, adhuc saltem respectu plebeiorum, tum hic ipse, tum alius prioris succedaneus territorii dominus, acquiescentiam hanc ob rationes jam adductas interrumpere,

de venationem subditis his plebejis tanquam juris hujus præscribendi incapacibus prohibere potest.

850. Imo prohibitionem hanc in locis publicis, Fisci patrimonium concernentibus, non obstantulo præscriptionis colore, fieri posse a Principe quo ad omnes suos subditos, post alios Dd. absolute defendit Wefenb. in paratit. de acquir. rer. domin. n. 7. ubi ait. *Est hæc, vniuersæ præcipua ratio principum venationum jura sustinet, quæ in uniuersum Principes contra quodam publico Gentium jure ad se transtulerunt, & ad merita subditis, maxime rusticis & agricolis, c. 1. §. 1. quibus rusticis. vers. nemo terra. ubi Aluar. de pace tenend. in usibus feud. Quia enim saltus & nemora, in quibus fora libero vagantur, sunt loca publica, ideo recepto quodam jure superioritatis, ut reliqua jura, ita etiam loca publica ad se Principes transtulerunt, L. Littora 3. ff. ne quid in loco publ. L. deprecatio ff. ad Leg. Rhod. de jact. ubi Bald. de quadrienn. præscr. Unde usurpatum, ut licet Principi in publicis locis aut concedere jus aliquod seruientis NB. aut ADIMERE, l. seruitutes 14. §. publico ff. de seruit. l. 2. §. merito. & tot. tit. ff. ne quid in loco publ. aut vetare privatis usurpationem loci publici, h. 3. in verb. nisi Imperator vetet. de flumin. peraque atque privatus usum sui fundi aliis interdiceret potest, d. L. Divus. Quare cum hoc dominium locorum publicorum Principes habeant jam questum & sibi attributum, non tantum dispositione legis: sed etiam longa consuetudine & usurpatione: consentaneum videtur, ut peraque in publicis locis, tanquam in suis, jus venandi subditis suis prohibere potuerint & possint, quemadmodum quisque privatus vetare in suo fundo potest, d. L. Divus, de seruit. rust. præd. Neque enim Princeps deteriore loco esse debet, quam privatus, nec causa est, quod minus jure privatorum recte utatur, ut traditur in L. Item venimus h. in privatorum. de petit. hered. l. 1. & 2. C. de privil. fisci. Hæc Wefenb. Qui tamen intelligendus est loqui:*

ut

ut subditis Nobilibus & bene meritis saltem minor venatio relinquatur, aut certa loca iis in hunc finem concedantur.

851. Nec refert, si replices, præter vias publicas, plateas civitatum, mare & pauca alia, non dari hujuscemodi *loca publica*, quæ in Principis dominium abierint. Vix ulla enim est sylva, nemus, saltus & campus, in quibus vel Princeps quæ Princeps territorii, vel universitates, vel privati jus domini singulare sibi non vindicent; quod verò nonnulli penitus sint campi steriles & vasti, vel alia loca publica, *que domino careant*, (terras incognitas extra Europam sitas si excipias) id experientiæ repugnat, & vix aliquis sibi persuaderi sinet. Atque adeo cum singuli campi, sylvæ, & saltus subint alicui privato ac determinato dominio: Princeps non poterit loca illa sibi arrogare prætextu loci publici, alioqui sine justa causa privaret aliquem *jure quasito*, quod omnia jura vetant: consequenter neque poterit venationem in locis his prohibere subditis contra immemoriam eorum usum.

852. Non obstant inquam hæc, tum quia dantur sylvæ, nemora, campi &c. quæ ad Principem, quæ Principem territorii vel Rempublicam spectant in toto, aut saltem *quo ad certos usus* illis solis reservata sunt, ut patet in exemplo Bavarizæ, Saxonizæ, imo reliquarum fere omnium Germanizæ Provinciarum; tum quia pleraque ob justas causas bona subditorum applicantur interdum Fisco, ac hac ratione *loca publica* fiunt, ut patet ex n. 769. fin.) Tum demum, quia licet forte singulæ partes terræ districtu certo comprehensas spectarent ad privatorum domina vel Civitatum & Universitatis, aut Collegii alicujus, nihilominus Princeps si non jure proprietatis, omnino tamen vi domini superioritatis & jurisdictionis, quo ad usus ipsi Gentium &

Civili jure concessas, in puncto præsertim venationis, excludi ab his sylvis & campis non potest, salvo jure privatorum, ut mox constabit ex sequenti deductione.

853. Superest adhuc decidendum, quid in proposito casu inhibendæ venationis, possit Princeps circa fundos & sylvas *Communitatum*, & privatorum dominorum, jus proprietatis in ejus territorio habentium. Equidem tota difficultas circa hanc remiam prædiorum & fundorum classem versatur, nihilominus illa hunc in modum resolvi potest.

De prædiis & fundis *communitatum* (uti sunt Civitatis alicujus possessiones) vera est opinio Theologorum, hic n. 840.) adducta docens, non posse Principem omnia unius communitatis loca, etiam ex causa recreationis sibi debitæ vel necessariæ sustentationis, aut sumptuum Provinciæ communium resarvare, modo minus posse omnia illi prohibere, si immemoratus usu pacifico munita est. Id enim foret injuriam, ut communiter illi tenent cum *Fumo*, *Cajet. Novem.* & aliis citatis n. 831. & 840.) specialem vero assertionem *Sotus de J. & J. l. 4. q. 6. a. 4.* dicens: *sunt enim fera, aves & pisces jure Gentium communes locis Inst. & ff. de rer. divis. citatum est: & idem est nimirum Populus a venatione cabibendus, quando quidem libertatem etiam habeat illamodo tum animum revertendi, tum & quaritandi victum.*

854. Hanc Soti sententiam sequitur *Molina de Just. sr. 2. d. 46. n. 3. Rebell. de Just. p. 1. l. 1. q. 14. Sect. 2. Less. lib. 2. c. 5, n. 35. Azor p. 3. Inst. mor. l. 5. c. 16. q. 1. in fin. Layman. l. 3. de Just. srab. 2. c. 1. n. 15.* Et quantum mihi constat, nullus est Theologus, qui omnia unius communitatis loca Principis solius venationi, penitus exclusa communitate dominium proprietatis habente, liberaliter attribuat, ita, quia saltem minor venatio huic relinquatur.

ur. Grotius quidem *loc. cit. l. 2. c. 2. n. 5.* putat, iam minori venatione, piscatione, & aucupio esse per Principem privari communitates, independenter ab alia causa, quam quod Princeps *jure superioritatis* polleat: Verum assentatio hæc non coeret cum opinione ipsiusmet Auctoris hujus, qui plerisque locis ibidem tenet contrarium, ac sibi non constat, juste proin à majore & saniore Eruditorum, etiam Legistarum parte communissime sellitur, qui solo Superioritatis titulo non contenti *am justiore* causam ad effectum *universalis* prohibitionis hujusmodi venationis requirunt. Confer 837.)

855. Cum autem adductorum *Theologorum* alioque Doctorum judicio jus venandi Incolis sine usa nunquam; cum causa verò non nisi *limitate* obiberi possit in locis *Communitatum Principis jurisdictioni subjectarum*, facile colligere licebit causas *vires* requiri ad jus, quod quivis particularis vis subditus in *privatis suis pradiis* habet, auferentem. Nec ullo modo excusari posse Principes, i sine causa subditos suos hoc fructu venationis intra jus & usum antiquum (ne *minorem* quidem nationem iis relinquendo) de novo privant. *M. d. q. 46. n. 5.* Facilius enim rei communis ad eam aliquam *Universitatem, Civitatem &c.* perentis usum, Princeps *jure gubernationis*, accento rationabili alia causa, sibi vendicat, quam in unius. Quia singuli Cives quò ad arbitrium *venandi de rebus suis* minus dependent ab ea gubernatione Principis, quàm res *Universitatis*. *Nee error boni jagen und Forst-Recht. p. 2. fol. 37.*

856. Ex dictis jam patet, quid in proposito decidendum sit circa prætentam venationem in *indis Principi propriis*, & *jure privati* domini ab eo cessis; ac quid statuendum de eadem venatione

con-

continuanda in *locis publicis Fisci*, vel unius certae *Communitatis*, aut *privati* civilis dominio subjectis fundis & sylvis. Si igitur subditi *non probent* in allegata *immemoriali praescriptione* intercessisse usum venandi *expresse* inhibitioni Principis *scientis & sacent.* contrarium, & hujus (tempore ad praescriptionem hanc sufficiente) praestitam *acquiescentiam*: non habebit locum praetensa praescriptio, per n. 838.) Princeps modernus poterit ad normam *immemorialis consuetudinis* in tota Germania receptae, & Legibus, Doctorumque *judicio a n. 832. & seq.* firmatae, reservare sibi venationes in aliquibus locis tam *publicis*, quam *communibus*, imo & *privatis* subditorum, permitta illis nihilominus saltem *abire* venatione, ac usu etiam *majoris*, saltem quod ad fundos *proprios* eorum qui sunt ex Nobilitate, ac bene de Republica meriti. Neque per *leges* inhabiles facti ad hujuscemodi exercitium, ut pro talibus haberi ignobiles personas ostendimus a n. 848.)

SOLVUNTUR CONTRARIA.

857. Posito autem casu, quod iidem subditi excipiant contra hanc resolutionem: dicantque se non debere probare prohibitionem Principum territorialium, neque suum contrarium usum & eorum *acquiescentiam scienter* factam, eò, quod *immemorialis praescriptio* (qualis hoc casu intercessisse afferitur) liberet praescribentem a probatione conditionis *bona fidei*, idque onus devolvat in eum, contra quem praescriptum est, ut hic *malam fidem* aut aliud praescriptionis vitium ostendat, C. *su. de praeser. C. Vigilanti. eod. Covarr. in c. Possessor. p. 2. l. 8. n. 6.* Talis enim praescriptionis casu praesumitur *bona fides*, & tempus *immemoriale* habet *vim tituli*, Menoch. l. 3. *presumpt. 31. n. 49. & presumpt. 32. n. 79.* Myns. 4. *obs. 6. n. 5.* Klock. *vol. 1. Conf. 21. n. 76.* Brunnem. *Conf. 148. &c.*

358. Contra erit I.) quod quando Jus commune, *CONSUETUDO*, aut prohibitio Superioris est contra præscribentem, tunc requiratur ostensio *Tributi*, consequenter & bonæ fidei, per præscribentem probanda, *Cap. Dudum 31. de Decim. circa fin.* nil juvante tempore immemoriali, Hartm. Pistor. q: 46. Joh. Otto Tabor. *dec. ac Consult. 62. n. 34.* Less. *de F. & J. c. 5. n. 41.* Porro prætensa immemorialis præscriptio est contra *antiquissimam Germaniæ consuetudinem*, vi cujus Principes venationum jus semper sibi reservarunt, ut patet ex n. 835.) & id attestantur ferè omnes Germaniæ Scriptores cum Everhard. Jacob. à S. Georgio, Gaill. Fachin. Weizeneg. Basso & aliis supra citt. Stat igitur longe fortior præsumptio pro Principe, cujus intentio fundata est in *Generali consuetudine*.

II.) Quia præscriptio *immemoralis* vitiatur, si vitium & mala fides probentur, *C. fin. & C. Vigilanti. de Præscr. Covarr. in C. Possessor. p. 2. c. 8. n. 6.* etiam si bona fides in dubio præsumatur, Menoch. *lib. 3. præsump. 31. n. 39. & præsump. 32. n. 79.* Gail. *2. Obs. 18. n. 7. Myns. 4. Obs. 6. n. 5. Gilken. p. 2. de præscript. membr. 2. c. 1. n. 6. Klock. vol. 1. conf. 21. n. 76. add. Conf. 29. n. 363. Brunnem. Conf. 148.* Atqui hoc vitium tum ex defectu *tributi*, tum *bona fidei*, eo ipso in aprico est, quod manifestum sit, Jus venandi Principibus Germaniæ inter *specialia* eorum jura, consuetudine generali & vi investituræ competere, & reputari.

III.) Vitium hoc probat *generalis prohibitio*; ubique enim locorum Principes Germaniæ jus venandi artiffime sibi competere protestantur, & subditos tum per *proclamata*, tum per *Edicta & penas* arcent. Præscriptionem igitur ita in requisitis conditionibus deficientem non potuit inducere longæva juris venandi usurpatio, *C. contra 8. dist. 100. c.*

causam 7. de *prescr.* ac proin neque illa causari potuit ex solo temporis immemorialis lapsu, Gloss. in *c. diu final. de Offic. Ordin.* ac in *l. Obligationum scri. §. places. ff. de O. & A.* Bart. in *l. m. C. de usucap. transformand.*

859. Hinc IV.) cum præscriptio odiosa sit, in dubio contra eam potius, quàm pro illa interpretatio facienda est, & contra illam judicandum erit. Cravett. *conf. 29. n. 9. vol. 1.* Cephal. *conf. 403. & 23. lib. 3.* Wesenbec. *1. conf. 2. n. 2.* ubi ostendit, quod in qualibet præscriptione, cui jus speciale vel consuetudo generalis resistit, per cit. *C. dudum 31. de Decim.* probandus sit *Titulus*, ad jus transferendum idoneus; quo facit *l. 1. in fin. ff. de public. in rem ad.* ac *C. Si diligenti 17. de prescript.*

Pro confirmatione horum. V.) Videatur Nicolaus Everhard. jun. *l. c. tom. 1. f. 912. n. 28.* ubi probat, præter *titulum*, qui etiam in immemoriali præscriptione probandus est, si fuerit contra generalem consuetudinem &c; adhuc in præscriptione *quadragenaria* quoque *jurium incorporalium* (utpote talium quæ non proprie possidentur, *l. 4. §. 27. ff. de usucap.* veluti sunt officia, jura *venandi, presertandi, votandi, eligendi* &c, quævis item *servitutes* dum *urbane*: sed etiam *rustica* ac *prædiales*, *reder*, pariter ac *personales* &c.) debere probari **SCIENTIAM & PATIENTIAM** ejus, contra quem præscribitur, *l. 15. §. 1. verb. patiasur. ff. de servit. l. 10. ff. de servit. vindic. l. ult. ff. de servit. ac L. 2. C. eod.* Struv. *Ex. 43. ch. 15.* Scientia enim & patientia in his Juribus traditionis loco habetur, *l. 20. ff. de servit. l. quemadmodum 46. §. 1. ff. de Jure doti l. pen. ff. de servit. l. servitutes 20. ff. de servit. urb. præd.* Quod intelligi debet tunc demum, si cum patientia conjuncta fuerit scientia, *l. 2. c. de acquirit. poss. l. 13. §. fin. ff. locat.* Fachin *13. contro. 10.*

Nisi

Nisi forte adesset *titulus*, v. g. quia is, qui cum non esset, credebatur tamen dominus, concessit tibi jus transitus per *agrum*, aut tigni imittendi &c, nec enim elapso 10. inter praesentes, 20. inter absentes annorum curriculo, cum bona fide praescribes jus servitutis, l. fin. c. de praescript. long. temp. Similiter servitus morè realis, si sit continua, vel quasi continua, absque titulo cum scientia & patientia adversarii praescribetur decennio inter praesentes, 20. annis inter absentes, l. 1. & 2. c. de servit. & aqua. si continua verò absque titulo non praescribitur, nitempore, immemoriali, l. per servitutes 4. ff. de servit. Gomez. tom. 2. c. 15. n. 28. Less. de J. & J. l. 2. c. 6. l. 28. & 29. Bruñem ad l. fin. ff. de servit. n. 1. Struv. c. sb. 15. Hann. ad Wesenb. de servit. n. 5. Hi Dd. applicant quomodo in juribus affirmativis incipiat possessio a die b. f. & cum titulo, vel sine eo inchoatae possessionis: & in negativis a die prohibitionis ex una, acquiescentia ex altera parte.

VI.) De Praescriptione autem actuum *mera facultatis*, talibus exceptis, qui non sunt in *Judicium deducibiles*, & quorum nomine non est actio aut obligatio *reales* v. g. sunt, si ad meam mensam saepius pernum prandear mecum gratis &c.) circa reliquos actus ita loquitur Balbo de praescript. 4. q. 1. docens: *ita sunt mera facultatis praescribi possunt interveniente prohibitione unius & patientia alterius, puta: locatus molere, Titius prohibuit, acquievi longissimo tempore, quaesita est praescriptio &c.* Rösener disp. de praescript. jur. negativis in praefatione. & c. 3. §. 6. addit: quia superveniente PROHIBITIONE, & prohibiti per impus legitimum PATIENTIA, praescriptio in talibus actibus, qui in *judicium deducibiles* sunt, (uti et illi, qui aliquam quasi cum servitute quadam libertate ab ea, similitudinem habent) locum tenet, per l. 45. ff. de usucap. l. 7. ff. de divers. temp. praescript.

script. Vide l. 1. & ibi Bart. C. de mundin. Wesenb. lib. 1. cons. 2. n. 94. Bald. in l. cum, qui 2. C. si omnia causa testam. ubi ait, quæstionem de actibus præscriptionis non procedere in facultate juris quæsitæ, quæ jus potius est, quàm facultas.

860. Huc facit VII.) Quod quamvis, abstrahendo a consuetudine & legibus particularibus Germaniæ, doceatur communiter Jus venandi præscriptione *immemoriali* obtineri posse, ut tradit Molin. d. disp. 46. n. 5. Less. d. c. 5. n. 41. Layman. L. 3. tract. 1. c. 5. n. 15. & alii citati n. 833.) consequenter subditi libertatem venandi omnimodam, saltem in prædiis propriis facilius recuperare posse videantur, si de jure scripto communi, & abstrahendo a speciali Germaniæ praxi ac Principum juribus, disputandum esset; favore enim libertatis, & odio negligentium usum debitæ sibi servitutis (si hæc locum hic haberet, juxta dicta n. 847.) constitutum est, ut servitutes, quarum usus, etiam maximo quinque annorum fluxu interrumpitur, 20. vel ad summum, ut alii volunt, 40. annorum non usu & desidia amittantur, l. fons. l. ult. C. de servit. & aqua. Schneidew. Inst. de servit. præd. §. ult. n. 2. Gloss. in cap. cum Ecclesia Sacrina. §. ult. Verb. Brevitatem temporis. de acqu. poss. & propr. Panormit. in cap. de quarta. n. 31. de præscript. Et vid. Less. l. 2. c. 6. n. 30.

861. Nihilominus hæc non ita facile procedat in puncto Venationis a subditis præscribendæ contra suum Principem, cujus intentio fundata est in Legibus Imperii adductis hic n. 847. & 850.) prout ac in generali consuetudine Magnatum Germaniæ. Hinc Ferdinandus Weizenegger loc. cit. c. 3. n. 23. fin. super hoc præscriptionis puncto, citatis aliis Ddbus, ita loquitur „ Hodie in Imperio „ **LIBERTATIS USUCAPIO** exiguum videtur „ cum habere. Quamvis enim Principes rarissimi

„ venentur in singulis privatorum prædiis, man-
 „ data tamen prohibitoria PERPETUA subditos
 „ a venando cohibent, quibus contradicere am-
 „ plius non licet: sed ideo parere necesse est
 „ quod Principes Jus QUÆSITUM habeant, id-
 „ que sibi proclamatis & edictis prohibitoriis con-
 „ servant „ Quodsi hic Eruditorum sensus est de
 præscriptione libertatis venandi in propriis prædiis,
 facile concludi potest, quid dicendum sit de illa
 prætensa etiam quo ad loca publica, fiscalia, & com-
 munitatum, vel privatorum dominorum eidem Prin-
 cipi subjectorum! Frustra quoque hic n. 843.) du-
 bitant subditi, an Principi Imperatoria, & Ele-
 ctorali dignitate inferiori competant jura Regali-
 um, quasi regalium & Majestatica; hæc enim istis
 quoque competere constabit hic infra ex n. 958.)

862. Sed jam permittamus interim, quod Jus
 venandi Germanicum nihil aliud sit, quam *servitus*
in fundis subditorum popularium, jurisdictioni Principum
atque Nobilium debita, ut cum aliis vult celeberrimus
 olim Ingolstadiensis Universitatis Professor
 Franc. Zoanetti lib. de dupl. venat. n. 105. Suppona-
 mus quoque casum, quod subditi in Germania contra
 suum Principem usucapione immemorialis tem-
 poris, cum bona fide, & justo titulo præscriperint
 jus venandi in locis publicis, fiscalibus & commu-
 nibus, suosque proprios fundos & sylvas jure servi-
 tutis Principi ad venandum debitæ, viâ præscri-
 ptionis liberarint: adhuc his minime obstantibus
 Princeps vi suæ superioritatis & jurisdictionis jus
 illud subditis *quæsitum* potest pro bono & equo sua au-
 thoritate restringere, perinde ac si nulla præscriptio
 intercessisset.

863. Ratio hujus est: Præscriptio enim circa illa,
 quæ sunt contra publicam utilitatem, nihil operatur,
 uti docent, Abbas in C. extirpanda §. qui verò n. 27.

de præb. & C. cum non. de præscript. n. 1. & 13. Mandel. Conf. 62. n. 35. & conf. 64. n. 91. Henric. Boich. in C. si diligenti. n. 51. de præscript. ac ante eum Castr. in l. jam pridem C. commun. de usucap. Petr. de Ubald. in repet. d. C. si diligenti. in 7. requisito. col. 3. Gylmann. loc. cit. n. 30. Rösener loc. comm. lib. 14. c. 97. n. 2.

864. Atqui asserta venationis contra Principem præscriptio est contra publicam utilitatem. Uti enim demonstrat id Covarr. ad C. peccatum p. 2, §. 8. n. 1. & 3. Tiraqu. de Nobilit. c. 37. n. 140. Doin. Soto de J. & J. l. 4. q. 6. a. 4. Fachin. l. 1. contr. 1. Wesenb. in paratit. de A. R. D. n. 7. feræ bestię deserviunt ornamento, decori & utilitati Reipublicæ: si autem subditis jus venandi præscribentibus permittatur, eorumque ac vulgi temeritati relinquatur venatio, facile extirpabuntur fera animalia, & venationis utilitas tolletur: Ne igitur id eveniat, suadent laudati Auctores, venationem non esse committendam arbitrio subditorum, sed certo ordine, certisque legibus, ac non ab omnibus personis exercendam esse. Porro leges hujusmodi præscribere jure gubernationis ad Principem ita pertinet, ut iis jus venandi permittat, quibus permittendum judicaverit, remotis aliis, quos æquo arbitrio removendos a venatione censet. Ordinatio autem hæc adeo necessaria publica territorii utilitati non posset fortiri effectum, si præscriptionis obtenta plena venandi libertas penes subditos maneret.

865. Imo admissa hac usucapione subditorum contra Principem, cum exclusione ejus a libera dispositione circa eam, superioritas hujus in discrimen vocatur: Venandi quippe jus territorio & juri superioritatis adheret, ut tradunt Menoch. Conf. 202. n. 31. Dec. conf. 22, vol. 4. Mendos. de inhib. q. 6. n. 2. Heig. p. 1. q. 15. n. 54. vel saltem dominum jurisdictionalem sequitur, ut tradit Zoanett. ad l. 2. C.

de pact. inter empr. & vend. p. 204. Rosentheil. de feud. 15. concl. ult. n. 8. & alii citati hic a n. 833.) Si igitur subditi Principem prohibeant, quo minus pro utilitate, territorii disponat de venandi jure, quid illi superest, nisi ut ita sensim reliquis etiam juribus, ac demum ipsa quoque superioritate per eos privetur?

§. IX.

Examinantur reliqua quaestiones de acquirendo ferarum, volacrium & piscium dominio.

S U M M A R I U M.

866. &c. Princeps potest subditis prohibere venationem ita, ut eos faciat inhabiles ad acquirendum fere dominium.

873. &c. An qui contra leges venantur, feram faciant suam?

876. &c. Si lex expresse inhabiles fecit: non faciunt suam.

878. &c. Resolvitur objectio ex l. non dub. 5. C. de LL.

884. &c. Venator feram captam in alieno regulariter facit suam.

886. &c. Licet peccet, non tenetur plerumque ad quidpiam ante sententiam.

892. &c. An lex venationem prohibens sit pœnalis?

Quæritur I.) An possit Princeps lege sua subditis ita prohibere venationem in suo territorio, ut etiam Venatorem faciat incapacem dominii in feram captam?

866. **N**egant plerique cum Jafone, Schurpffio Zieglero ad Grot. l. 2. c. 2. §. 5. & aliis relatis hic n. 831.) sed rectius affirmant, Lugo de Just. disp. 6. Sect. 7. n. 65. Less. de J. & J. l. 2. c. 5. n. 46. Bonacina apud Bückler. in commentar. ad Grot. §. 5. mox citandum, Zoes. ad ff. de A. R. D. n. 14. Hugo

Grot. de J. B. & P. l. 2. c. 2. §. 5. Lauterbach. de Theſaur. sb. 2. Gletle in Jurisprud. terrib. tom. 1. part. 2. c. 1. §. 2. n. 7. Franz. & alid. Quorum Ratio est. Quia lex ob justam causam potest subditos reddere inhabiles ad certæ rei dominium comparandum. Sicut enim actiones humanæ subsunt legum dispositioni, adeo ut per leges possit tibi concedi jus, vel imponi obligatio, aut etiam statui impedimentum ad aliquos contractus ineundos, vel actiones attendendas: ita etiam res externa, earumque dominium & possessio legum dispositioni subjacet, adeo ut jus acquirendi vel incapacitas per eas irrogari possit. Prout docet experientia, inde enim fit, ut plerique sint incapaces quorundam officiorum, successione hæreditariæ, possessionis immobilium; idque non ex alia ratione, quam quod lex ipsis resistat, independenter a proprio voto, ut fit in Religiosis Professis, aliove suo facto, ut contingit iis, qui sponte renunciant alicui juri, aut bonis cedunt, &c.

867. Huc facit, quod *Jus acquirendum* subdito facilius adimatur, quàm *Jus acquisitum*, ut colligitur, ex *L. 6. pr. ff. qua in fraud. cred. Gail. 2. obs. 142 n. 15. Moller. 2. Semestr. 6. n. 3. Musculus de Success. convent. class. 1. membr. 2. concl. 5. lit. C. n. 203.* Et liquet etiam ex *L. patre furioso 8. ff. de his, qui sunt sui vel alieni jur. ac L. 1. §. casum ff. de postuland. cujus luculenta ratio affertur in l. ult. §. Si quis 2. C. de Codicill. ibi: Non enim par eademque ratio videtur, admittere debita & lucra non capere, juncta l. 7. §. 2. & 3. C. de Curat. furios.*

868. Atqui *Jus quæsitum* subdito potest Princeps ex *justa causa* adimere, *l. utilitas publica 3. C. de primipil.* Ac patet in usucapionibus a lege humana vim & formam desumentibus, per quas dominium jam *quæsitum* adimitur priori domino: nihil igitur obstat,

obstat, cur impediri nequeat jus feræ mere *acquirendum*, ita ut eam capiens in fundo v. g. publico vel privato non acquirat illius dominium. Commode id exemplo ejus, qui thesaurum in loco publico invenit, declarari potest. Hic enim per inventionem, concedente lege, jus quæsitum in dimidia thesauri parte, si in publico invenit, habet, secundum §. 39. *Inst. de R. D. l. 3. §. 10. ff. de jure Fisc.* & constat ex supra dictis hic n. 769.) Quodsi Princeps totum thesaurum Fisco inferre vellet, injuriam certe faceret inventori, qui jam *actu* jus quæsitum inveniendo eum & apprehendendo, priusquam nova lex Principis aliud statuens publicaretur. In *futurum* tamen quin Princeps statuere possit, ut is, qui thesaurum in loco publico invenerit, integrum Fisco Principis tradat; non est dubium. Ita enim fieri in *Austria* ostendimus supra *cit. n. 769.* Et videri potest Petr. Anton. de Petra in *tract. de jure quæsito per Princip. non tollend. Brunemm. ad l. 4. n. 5. C. de emanc. liber. Stryk. disp. ad L. Æmilium 38. ff. de Minor. c. 6. n. 15.*

869. Nec obstat, quod de jure nat. seu potius Gentium, dominium feræ captæ, utpote quæ nullius domini est, *occupatione* acquiratur capienti: id enim jus mere negativum, seu *permissivum* posse circumscribi ostendimus n. 832.) Et quamvis in statu naturali *primigenio* vi illius acquireretur plenum dominium: nunc tamen in statu naturæ *hypothetico*, non aliter capienti assistit, quàm si lex humana eum ad acquirendum inhabilem non fecit, aut aliæ circumstantiæ non impediunt; ut patet in Minoribus, filiosam. sub patria potestate constituto, aliisque personis, quarum aliquos actus jus nat. *permissivum* non reddit validos, inhabiles eos reddente humana lege ad valide agendum. Confer superius dicta de lege irritante, a n. 43. & 162.)

870. Neque etiam stringit, quod in §. 12. *Inst. de R. D.* dicat Impr. *Fera igitur bestia, & volucres, & pisces - - simul atque ab alio capta fuerint Jure Gentium statim illius esse incipiunt*: ibidem enim subjungit idem Impr. *Qui alienum fundum ingreditur venandi aut aucupandi gratiâ, potest à domino, si is præviderit, prohiberi ne ingrediatur.*

871. Non sunt proin audiendi illi Auctores, qui tradunt,, Venatio de jure naturæ permissivo cui,, libet concessa est, neque potest privatus eam pro,, hibere in loco ad se spectante non clauso spe,, ciali sepe, vel muro, quia feræ passim vagan,, tes nullius sunt,, Permissio enim quòd feræ va,, gantes nullius sint, adhuc fundi dominus non ideo jus amisit prohibendi, ne alter se invito *venationi causa* fundum suum ingrediatur, ut continua praxis ubique Gentium usitata docet. Imo si alius fuerit ingressus, potest fundi dominus etiam privatus movere Actionem injuriarum, *l. injuriarum 13. §. ult. ff. de injur.*

Aliud fiet, si in *via publica* feram glande trajecero; cum id viatori prohiberi vix possit. Non enim prohibitio hæc *ratione fera* tenet; quia hæc in istis circumstantiis antequam capiatur, nullius est: non quoque *ratione fundi alieni*: nam *via cum sit publica*, uniuscujusque ingressui patet, *l. 14. §. fin. ff. quemadmod. servit. amitt.* jura autem ingressum hunc ubi prohibendum permittunt, loquuntur solum de *fundo* qui nostro subest dominio, declarante id etiam *l. Divus Pius 16. ff. de servit. præd. ruf.*

Hac de causa in proposita quæstione dixi: an possit Princeps lege sua subditis ita prohibere venationem *in suo territorio* &c. Nam *extra territorium jus dicenti non paretur impune*, C. 2. de const. in 6.

872. An autem lege hac territoriali inhabiles reddente subditos ad acquirendum feræ dominium, tenea-

teneatur etiam extraneus Viator pergens per ditio-
nes hujus Principis? Affirmat Hugo Grotius *l. c.*
& Puffend. *de J. N. & G. l. 4. c. 6. n. 7.* eò quod sit
lex omnium civitatum, ad servandam pacem in-
ternam summè necessaria; ut qui ejus territorium
ingreditur, etiam ad tempus, conformem se tan-
tisper gerat illius legibus, a quibus peregrinos non
exemit Legislator. Quæ assertio vero similior
esse videtur, saltem si Viatori huic *constet de promul-
gatione legis hujus*, tunc enim se illi conformare
debet, ea ratione, ac obligatur servare leges loci
illius circa contractus & similia, quæ spectant
ad rectam ordinationem civilem ac externam territorii,
in quo peregrinus subsistit.

Q. II.) *An igitur qui contra leges venantur, feram
captam suam faciant?*

873. Uberior quæsti hujus sensus iste est: quo-
modo delinquant, & an teneantur ad restitutio-
nem illi, qui contra justam prohibitionem, in lo-
cis alioqui patulis, nec sepe aut aggere munitis ve-
nantur, piscantur, vel aucupio indulgent? Ma-
teria quidem hæc ad Theologos morum Magistros
spectaret: sed Naturalistæ ac Gentium juris Inter-
pretes imo & Legistæ eam sibi *jure simultanei*, vel
preventionis vendicarunt, dispari tamen doctrinæ
& resolutionis argumento, ut mox patebit.

Grotius enim *de J. B. & P. l. 2. c. 8. §. 5.* ad pro-
positam quæstionem *negative* respondet, asserens:
Venatores contra legem prohibentem venantes in
fundo alieno, feram non facere suam: hinc pec-
care, & teneri ad restitutionem, eò, quod Prin-
cipes Germaniæ, etiam ante omnem apprehen-
sionem habeant actuale dominium ferarum, & vo-
lucrium in eorum territoriis existentium, etiam vi-
variis, aut sepibus non clausarum. *Rationem* hujus
adstruit: Germaniæ enim populi, cum Principi-

bus ac Regibus bona quædam essent assignanda, unde dignitatem suam sustinerent, sapienter existimarunt ab illis rebus incipiendum, quæ sine damno nequaquam tribui possint, cujusmodi sunt res omnes: quæ in dominium nullius pervenerunt, Quo jure usos afferit Ægyptios, qui teste Strabone, feras, volucres, & pisces a suis apprehensoribus reali actione vindicabant, idque factum fuisse dicit ideo: quia potest lex etiam ante occupationem harum rerum dominium transferre in Principes, cum ad dominium producendum lex sola sufficiat. Hæc Grotius loc. cit. Cujus Commentator Böclerus in relata verba scribens, f. 32. ait, „ Princeps, si Reipublicæ expedire visum „ fuerit, etiam invitis plebeiis, citra injuriam venandi licentiam adimere potuit. Non enim ipse „ res suas eripit; sed vetat duntaxat ab ipsis usur- „ pari aliquem acquirendi modum, quem aliis „ merum jus naturæ, citra constitutiones civiles, „ si esset, indulgebat „

874. In eandem sententiam abiit Puffendorff. de J. N. & G. l. 4. c. 6. §. 7. refutans opinionem eorum, qui communius & verosimilius docent; per leges civiles venandi licentiam prohibentes esse detractum non quidem acquisitioni animalis capti; sed juri tantum venandi: negat ille Feripetam fieri dominum illius feræ, quam contra Principis prohibitionem primus occupat, & contradictorium esse putat, ut Principibus solis competat jus venandi, & tamen si privatus feram ceperit, ejus dominium acquirat, cui modus hic acquirendi, uti prohibitus ita illicitus fuit. Quod si jam aliquis quærat ex Puffendorffio: Penes quem ergo erit dominium feræ contra leges captæ? Respondet ille: istum Venatorem Principi ultroneam, licet parum gratam operam præstitisse; adeoque non secus atque alium Venatorem a Principe constitutum, capiendo feras
Prin-

Principis fecisse. Quod declarari potest exemplo, supra hic n. 868.) adducto de inventione thesauri, qui quidem antequam inveniatur in nullius bonis existit, l. *Nunquam* 31. §. *Thesaurus* verb. ut jam dominum non habeat. ff. de A. R. D. adeoque spectato jure nat. & Gentium primo occupanti cederet; Et tamen jure cautum est, ut si in alieno loco inveniatur, non totus inventoris fiat: sed dimidia pars domino loci sine ullo ejus labore acquiratur, §. *thesaurus* 39. *Inst. de R. D.* Quo facit, quod in l. 3. §. *penult.* ff. de jure Fisc. pars thesauri per tertium aliquem in fiscali vel publico, vel religioso aut Cæsaris loco reperti fisco vindicari tradatur: Illud autem vindicatur, quod ad aliquem jure domini pertinet, l. *actionum* 25. ff. de O. & A. Bocer. de Regal. c. 2. n. 195. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. ult. n. 68. & alii sequaces Puffendorffii.

875. Contraria autem sententia Theologorum ac Ictorum, quæ Venatori feram in loco prohibito non clauso captam adjudicat, quò luculentius Adversarios convincat, ex sola prohibitione venationis non posse rationabiliter inferri incapacitatem Domini in feram captam, neque inde oriri obligationem restitutionis ante omnem sententiam; hunc in finem præmittit ex Covarr. Navarr. Sylvestr. & aliis; venationem ex quadruplici capite posse prohiberi. I.) Ratione personarum; Sic Clericis C. 1. & 2. de Cleric. venat. ac multo magis Religiosis, per C. 1. §. *porro.* de stat. Monach. in Clem. prohibita est venatio, quæ ab ipsis, cum magno clamore & scandalo exerceretur: secus si hæc absint, vel solius recreationis causâ spectetur. II.) Ratione temporis, si scilicet fiat cum præjudicio Festi, quo omittatur Sacrum, vel propter venationem violetur jejunium. III.) Ratione publicæ utilitatis. Ne scilicet soboles ferina extinguatur,

uti fieri potest, si v. g. venatio institui solet illis mensibus quibus feræ uterum gestant &c. Quæ etiam cum proportione intelligenda sunt de aucupio, & piscatione. IV.) Ratione loci, Principi vel alii privato reservati. His præmissis.

876. *Dicendum est.* I.) Si Legislatores prohibens venationem ratione *cervi loci*, aut *publicæ utilitatis*, vel *temporis*, eadem lege sua prohibente simul *expresse* faciat inhabilem Venatorem ad acquirendum dominium captæ feræ: juxta dictum n. 866.) non acquiret ejus dominium, propter momenta *cit. n.* adducta. Hinc ita apprehensus tenebitur restituere.

Sed *quæras*: cuinam restituenda erit, siquidem juxta hanc opinionem fera priusquam caperetur, neque etiam in Principis dominio fuit? & proin cum Principi non sit illata injuria per apprehensionem rei, quæ sua non fuit: consequens est, ut neque restitutio feræ, *quæ fera locum habeat.*

Resp. Eam esse restituendam fisco Principis, vel ejus æstimationem esse eidem solvendam, idque non expectata alia sententia Judicis. Licet enim juxta hanc opinionem, Princeps legislator ante apprehensionem feræ nullum habuerit ejus dominium, sicut neque venator, postquam tamen per prævaricatorem suæ legis dominii incapax capta est, illico ultroneâ ejus operâ hac transiit in dominium Principis, qui jus habuit illam *in penam* delicti venatoris, suam faciendi, & tanquam ab indigna & inhabili persona recipiendi. Ita, licet juxta n. 874.) thesaurus in fundo meo latens non censeatur esse in bonis meis: sed futurus sit dimidiâ parte occupantis inventoris; nihilominus si ille modis iniquis, v. g. artibus magicis, aut *datâ operâ* eum invenerit, ad me loci dominium totus pertinebit, l. un. C. de thesaur. l. 63. §. fin. ff. de A. R. D. Carpz.

3. C. 53. def. 6. Rösen. l. 18. c. 20. n. 1. hoc enim casu *inhabilis* per legem factus est ille ad acquirendum hunc thesaurum.

877. Atque in hoc sensu sustineri potest Grotii, Puffendorffi, ut aliorum opinio a n. 873.) relata, scilicet Feripetam non fieri dominum terræ captæ, hic nedum *prohibitus*: sed etiam *inhabilis* ad acquirendum ejus dominium factus fuit. Quæ tamen *inhabilitas* prohibendi venationem, nullibi Genium adjecta usquam fuisse deprehenditur: sed tanquam *merè theorica* ab Auctoribus supra cit. sustinetur. Imo ipsemet Grotius l. c. de sola *possibilitate* alis prohibitionis loquitur his verbis: *potuit lex istam ante occupationem &c.* porro vix potest aliquem attere hæc *pragmatica* sanctio Logicorum, etiam ab Jctis & Canonistis recepta: *a potentia ad actum* in materia contingente) *non procedit argumentatio.* ipse quoque Puffendorffius loc. cit. fin. palam id ipsum ostenditur, ubi nedum legem hujusmodi *inhabilitantem* unquam extitisse in praxi non ostendit; sed etiam in casum *possibilis* existentiae ejus, ait: *moderate exercendas hujusmodi leges bene monent cordati &c.* Concordat opinio Bæckleri ad Grot. d. l. §. 4.

SATISFIT OBJECTIONI.

878. Neque dixeris; Legem civilem prohibentem aliquem actum *in se* & directè, esse hoc ipso irritantem & reddentem subditum inhabilem ad valide eum exercendum, per famosam L. *Non dubium* 5. C. de Legib. ubi dicitur: *Ut ea, quæ fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia: sed NB. profectis etiam HABEANTUR: licet Legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse lebere, quod factum est &c.* Igitur si venatio prohibita est: hoc ipso nedum illicite, sed etiam invalide fera a venatore apprehenditur, quia hic per ipsam

iplam legem prohibentem factus est inhabilis ad acquirendum ejus dominium, uti patet ex textu legis citatæ.

Contra enim est I.) quodd si vera foret hæc ratiocinatio; sequeretur eum, qui *simplici prohibito* prohibitus est venari *ratione temporis*, v. g. die festo venando & occupando feram, non acquirere ejus dominium; & sic de aliis prohibitionum modis. n. 876.) recensitis: quod tamen nedum aperte falsum est: sed etiam vere Eruditis risum movet.

II.) Lex citata loquitur de nullitate actus *jure humano* prohibiti, per *sententiam Judicis* primitivè decidenda, non verò quod ille ipso jure ante omnes sententiam sit nullus. Patet id ex verbis citati textus: *pro infectis NB. HABEANTUR*. Est enim utriusque Juris principium; Quando lex aliqua prohibens actum, requirit opem, & interventionem Judicis, utendo verbis *imperativi* modi, v. g. *prævetur officio: multetur: excommunicetur: quod egu, pro infecto habeatur* &c. Lex hujusmodi usque post sententiam Judicis sortitur effectum, ut post *Bartol. Bald. & communem* aliorum tradunt, *Farinac. part. 2. fragment. V. Lex. n. 63. Menoch. conf. 30. n. 8. dicens: Lex si voluisset expressisset, l. un. §. si autem ad deficientis. C. de Caduc. tollend. l. si servum 71. §. non dixit. §. ff. de acquir. hered. Armendar. in pract. addit. ad recopil. legum Navarra. n. 150. ubi ait: quia quod lex non dicit, non est ab homine præsumendum; Surd. conf. 219. n. 21. Hartm. Pistor. 1. q. 15. n. 10. addens: non enim sufficit quem sic voluisse, nisi & de hoc fiat dispositio, l. quidam cum filium 46. ubi Bartol. & Imol. ff. de hered. inst. cum propositum in mente retentum nihil operetur, l. si repetendi 7. C. de Condit. ob caus. Neque igitur Lex illa *ita* plus operari debet, quam *Legislator* disposuit, volens*

ut

et actus tales pro infectis habeantur ope Judicis & post sententiam, non verò aliter.

879. III.) A contrario autem patet, quod quoties lex, etiam Civilis, ipso jure irritat actum & inhabilem reddit operantem, tunc non utitur imperativo modo, nec remittit ad Judicem, ut hic eum pro infecto habeat; sed in modo indicativo absolute nullum esse dicit; ut liquet ex §. 7. *Inst. quib. mod. testam. infr.* ibi: *Nam imperfectum testamentum sine dubio NB. nullum est.* Et in *L. hac consultissima 21. C. de Testa.* dicit Impr. *Ex imperfecto autem testamento voluntatem tenere defuncti NB. non volumus.* Simile quid habemus *pr. Inst. de auctor. tutor.* ubi sine verborum ambagibus obligatio unius, & ab ea libertas alterius manifeste exprimitur: *Si Tutoris auctoritas non interveniat, ipsi quidem, qui cum his contrahunt, obligantur ut invicem Pupilli NB. non obligantur, junctâ l. 15. ff. de solut. &c. &c.*

880. IV.) Quia quod actus solo jure positivo humano prohibitus specie differat ab actu etiam irritato, & quod lex humana in se actum prohibens non sit irritans, præter innumeras instantias, major & sanior pars Eruditorum consentit teste Pacian. in §. *Enantioph. cent. 2. q. 4. Brunnem. ad l. 38. n. 7. ff. de Pact. cum aliis supra cit.* Et ita juxta omnes, non solum Civili & Canonico, sed naturali quoque jure prohibita est venditio altera rei semel jam validè & licitè venditæ, & tamen illâ factâ si res vendita tradatur alteri emptori, valet contractus *l. 15. C. de R. V.* Jure quoque naturali & humano prohibetur injusta incussio metus gravis: ut patet ex *tot. tit. ff. Si quis aliqu. testari prohib. & tot. tit. ff. quod metus caus.* Actus tamen hujusmodi juxta communioem Legistarum opinionem, non eo ipso sunt irriti: sed tantum dicuntur esse rescindibiles. Simile quid fit in sententia Judicis, quæ prohibetur ne sub conditione

tione feratur, l. 1. §. *biduum*. ff. *quando appelland.* hætamen ita prolata valet juxta omnes, pariter ac fuffifit illa, quæ ad candelam de nocte prolata est, nihil obtante prohibitione. Idem est de mercibus contra prohibitionem investis ac venditis &c.

881. V.) Verum itaque sensum citatæ l. *non dubium*. exponit Christoph. Henr. Ferrromontanus, in *Greiesleben in Corp. Jur. civ. academ. nova edit. Colonia Munatiana, cum loc. parall.* Anni 1748. Ubi ad l. 5. C. de LL. in prædictis locis paralellis ostendit quodd si lex Civilis aliquid prohibeat, quod jam aliunde naturali & divino jure prohibitum est: hoc casu lex humana in se prohibens simpliciter actum ordinariè reddat eum etiam irritum, & personam inhabilem ad ita operandum, licet nullam irritationis actus & inhabilitatis personæ mentionem fecerit, prout probat id ex l. 26. ff. de V. O. dicente: *Generaliter novimus TURPES stipulationes nullius momenti*, & ex l. 27. ff. de V. O. quæ præcedentem legem his exemplis declarat: *Veluti, si quis homicidium, vel sacrilegium se facturum promissat*, hæc ipsa declaratio habetur in l. 7. §. 3. & §. 16. ff. de pact. Hi igitur & similes actus cum aliunde turpes sint & naturali jure prohibiti, utpote foventes iniquitatem naturali jure vetitam, si etiam lege humana prohibeantur simpliciter, ipso jure fiet irrita eorum promissio, stipulatio &c.

882. Secus fit in legibus a solo placito humano provenientes, quibus inhihentur aliqui actus natura sua ac intrinsece non turpes, qualis est Venatio prohibita, & trajectio v.g. lepusculi in alieno fundo &c. Nunquam enim mens Justiniani citatam l. *non dubium* 5. C. de LL. dictantis hæc fuit, qualem plerique arbitrariè interpretantur, alioqui mercium contra prohibitionem simplicem venditarum venditor non acquireret pretii, & emptor rei emptæ dominium:

nium: id tamen prout sæpe in praxi contingere experimur, ita nullus prudens dubium unquam movit circa contractuum hujusmodi *valorem*: quid quid sit, quod contra simplicem prohibitionem *justam* ita contrahens possit delinquere in foro animæ, & etiam contractus ipse, v. g. emptionis-*ven-*ditionis a Judice rescindi queat.

883. Recte proin Suarez de LL. c. 28. n. 9. Herincx. p. 2. d. 5. de LL. n. 34. Laymann. l. 1. tr. 4. c. 16. n. 3. cum aliis TT. & Legistis censent, legem prædictam: *non dubium*. in eo rigore, qui asseritur, nunquam fuisse dictatam, aut usû receptam: Imo illam, quatenus esse irritans simul à plerisque dicitur, putant esse tantum *pænalem*, quod scilicet Judex in pænam violatæ legis *prohibentis*, possit actum irritum pronunciare, propter verba in d. l. *non dubium*. contenta, quæ hæc sunt: *nec pænas insertas legibus, evitabis*: itaque expectanda est sententia, quæ rescisso actu contra legem *merè civilem* eamque simpliciter prohibentem gesto, condemnet v. g. *ad restituendam feram*, vel æstimationem ejus solvendam. Atque in hoc solo sensu citatam legem *gram* canonizatam esse per Cap. *Pactiones ult. de pact.* sustineri potest cum Zoes. ad ff. l. 1. tit. 3. de LL. f. 29. a n. 47. Laymann. de LL. cit. lib. 1. tr. 4. c. 16. a n. 3. & aliis ab illo citatis.

884. *Dicendum est II.*) Venator feram capiens etiam in loco prohibito, eoque non clauso, aut clauso quidem, sed ita vasto, ut in eo difficillime capiatur (prout contingit v. g. in Insulis duarum aut trium leucarum &c.) regulariter fit dominus feræ.

Ita communissime Dd. fundati in manifesta L. 1. ff. de acquir. rer. domin. ibi: *Omnia igitur animalia, quæ terra, mari, calo capiuntur, id est FERÆ bestia, volucres, pisces capientium sunt.* Hujus autem ratio datur

tur in mox sequente l. 3. ff. eod. tit. quod enim melius est, id ratione naturali occupanti conceditur. Nec interest, quo ad feras bestias & volucres, utrum in fundo quis capiat, an in alieno. Equidem subjungitur textus ibidem, liberam unicuique domino esse facultatem prohibendi ingressum: Plane qui in alienum fundum ingreditur venandi aucupandique gratia, potest a domino, si is praeviderit, jure prohiberi, ne ingrediretur; Verum hac prohibitione simplici non obstante, adhuc dominium feræ captæ penes capientem manere asseritur, cit. legi 3tæ in continenti his adjectis verbis: *Quid quid autem eorum ceperimus, ea nostra sunt. NB. NOSTRUM esse intelligitur, donec nostrâ coercetur.* Igitur simplex illa prohibitio ingressus in fundum venandi aucupandive gratia, non impedit acquisitionem domini in feram captam, neque ejus naturalem libertatem immutavit, siquidem etiam post hanc prohibitionem captum prædictum animal *NOSTRUM esse intelligitur &c.* Concordat §. Erro 12. Inst. de Res. divis.

885. Ratio etiam est: animal illud ferum non erat domini illius fundi, sed nullius, per cit. l. 3. ff. igitur transit in dominium primò occupantis, qui non fuit inhabilis redditus ad id acquirendum. Animalia enim non sunt fructus agrorum, sylvarum vel fluviorum, sicut arbores, quæ solo adhærent: sed alia ex aliis procreantur, ut liquet ex l. Venationem 26. ff. de usur. ubi Julianus manifeste negat venationem fructum fundi esse; quamvis continetur inter emolumenta ejus & commoda, per l. Item si fundi. 9. §. Aucupiorum, ff. de usu fruct. Unde sequitur, etiamsi fundus, vel possessio talis sit, ut ejus fructus in venatione consistant, ipsaque venatio sit alteri elocata, (uti plerumque fit in Lithuania) non tamen ideo animalia fiunt conductoris, vel usum fructum habentis, quamdiu naturali libertate fruuntur:

w: sed conductor & usufructuarius solum jus
 venandi in tali fundo habet, quod jus censetur ad-
 ductus agri vel sylvæ pertinere. Covarr. ad reg.
 scatam. p. 2. §. 8. n. 9. & 11. Paul. Mezger Theol.
 schol. tom. 3. tr. 11. d. 27. art. 1. §. 2. n. 9. D. Bassus
 micent. controu. Can. Legal. controu. 4. de venat. n.
 2. Schambogen &c. Dixi regulariter fit dominus
 ræ: scilicet si non sit *expressè* inhabilis factus ad
 omnium acquirendum.

886. Dicendum est III.) Prædictus Venator quam-
 vis peccet contra jus alterius: 2.) Tamen *per se*
 non tenetur ante sententiam restituere feram ei,
 si habet jus venandi, etiamsi hic simplici prohi-
 tione inhibuerit sui fundi ingressum venationis
 causa. 3.) Neque *per se* loquendo obligatur ad
 satisfactionem feræ eidem solvendam, nisi aut Ju-
 dicis sententia præcesserit: aut saltem à fundi do-
 mino *rationabiliter* requisitus fuerit.

Ratio (mi) est. Quia qui venatur in aliena posses-
 sione *rationabiliter* invito domino, facit illi inju-
 riam. Dominus enim jus habet, ut nemo ibi se-
 volente venetur: ut liquet *ex cit. §. Fera 12. Inst.*

*R. D. l. 3. ff. de A. R. D. l. Divus Pias 16. ff. de ser-
 v. præd. rust. l. per agrum 11. C. de servit. junctâ
 Item si fundi 9. §. Aucupiorum. ff. de usu fruct. ibi.
 edictis aucupiorum ad usum fructum agri pertinere, nec
 esse *rationabile* in agro alieno quemquam, nolente domi-
 no aucupari. Quo loco, conformiter iis, quæ
 diximus *n. preced. 885.*) declarat citatus textus ve-
 nationem & aucupium non esse quidem fructum
 fundi, neque accessionem ejus: *perimere* tamen,
 si reduci *ad usum fructum* fundi, quia scilicet jus
 venandi, aucupandi potest fructum afferre, si do-
 minus fundi jure venandi, aucupandi usus fuerit
 ipse, aut alteri locaverit &c. Consequens autem
 est, ut violando hoc jus alterius peccet *aliquomodo*.*

scilicet pro gravitate injuriæ, & circumstantiarum. Quodsi venator *subditus* fuerit domini fundorum, qui simpliciter prohibitione inhibuit, ne quis suorum audeat venari in loco certo, ille cum prævaricaret *justam*, ut supponitur, legem prohibentem, non erit immunis a peccato, saltem contra obedientiam debitam legitimo Superiori *cap. 1. de Const. l. de quibus 32. ff. de LL.* Nisi forte ex praxi Judiciorum, & Regionis consuetudine constet legem hujusmodi esse *penalem*, qualem putant esse Sylvest. v. *verano. Navarr. c. 17. n. 121. &c.*

887. *Ratio 2da*) Talls enim venator non contravit rem alienam, cum fera in nullius dominio fuerit, sed tanquam primò occupans eam apprehendit & fecit suam, per *cir. §. 12. Inst. & l. 3. §. de A. R. D.* Nec refert, quod apprehensio hæc feræ fuerit *injuriosa*, quia non ideo fuit contra jus proprietatis, seu contra justitiam commutativam obligantem ad restitutionem feræ, in eam enim nemo priùs habuit jus proprietatis: Sed si forte apprehensio hæc fuit contra justitiam commutativam, eatenus fuit, quatenus *læsi jus venandi*, id est ablata ferâ fecit illud jus minus æstimabile: igitur non tenetur aliquid reddere pro fera: sed *ad summum* tenetur aliquam compensationem facere pro læso jure venandi, Covarr. *supr. n. 4. Medina q. 12. Gudolin. de jure noviss. l. 2. c. 2. & ex eo Arnold. Vinnius ad §. 13. Inst. de R. D. ubi dicunt.*
 „ talem Venatorem non committere furtum, nec
 „ auferre rem alienam, sed acquirere eam, cujus
 „ acquirendi jus alter valde remotum habebat:
 „ ipsumque pæna affici, rei autem ita acquirentis
 „ vitium furtivi non adhærere „

Luculentius adhuc loquitur Ziegler. *ad Gros. l. 1. c. 2. §. 5.* ubi absolute negat posse Legislatorem subditos suos inhabiles reddere ad acquirendum do-
 mi-

minium feræ in fundo venationi prohibito capto
 (quod tamen nos hic n. 866.) tanquam verissimi-
 us defendimus) ait enim ille contra opinionem
 irotii: Impediri lege posse, ne fera capiantur, sed ut
 capiendo non acquirantur, impediri lege non posse. Stare
 enim posse jus prohibendi cum acquisitione ipsa. Diversas
 sunt hæc quæstiones, utrum aliquis acquirat capiendo, & utrum
 liceat hoc acquirendi modo uti. In prima quæstione nihil
 esse Majestatem. Quemadmodum facere nequit, ut ali-
 quis sint, que nullius sunt, aut ut possideantur, quo-
 modo possidentur l. 3. §. 14. ff. de acquir. rer. possess. isa-
 ac prohibere posse acquisitionem, nec facere, ut que ac-
 quisita jam sunt, non sint acquisita. Sed in secunda
 verum esse Principi imperium, nempe quod possit
 prohibere suo præcepto, si tamen contra prohibitio-
 nem capiatur fera, transgressoris legis ejus acquireretur
 dominium, concordat D. Bassus l. c. n. 12. Scham-
 gen & alii Jcti.

888. Hinc sequitur: eum qui trajecit v. g. cer-
 vum, non teneri illum reddere, sed ad summum
 quantum dare, quantum valet spes, quam concepit
 dominus Foresti eum cervum capiendi: vel quanti-
 valet jus eum cervum venandi, quod utique minus
 valet quam cervus; cum incertum fuerit, an capien-
 sis esset. Hæc tamen læsio potest esse major vel
 minor, prout major spes fuit eam feram capiendi,
 vel etiam prout plures vel pauciores illius speciei
 feræ sunt in sylva. Si enim sint multæ: læsio
 est parva, nam propter captum unum aut alterum
 v. g. leporem, modicum damnum infertur juri ve-
 nandi, nec enim ideo pauciores capit dominus
 Foresti, nec jus venandi redditur notabiliter villos,
 seu minus æstimabile, Molina tom. I. de Just. tract.
 4. §. 1. Ininger de domin. disp. 3. q. 1. 4. 4. q. 4.
 tunc autem certò læsio juris hujus magna foret, si
 quis per venationem nimis frequentem, aut in-

tempestivam, e. g. tempore, quo gravidæ sunt feræ, notabiliter eas minueret, aut fugaret, hoc enim damnum utique est magnum.

889. *Ratio 3^{ti}*) est. Quia æstimatio solvendi succedit in locum rei alienæ destructæ, vel consumptæ, l. 22. ff. de petit. hered. atqui fera non fuit in dominio venationem prohibentis, consequenter non fuit res aliena, quæ suo domino obligata foret. igitur neque æstimatio locum habet ante Judicis sententiam; post hanc tamen solvenda erit, nec quanti fera valuit, quæ in rebus fundi possessionis nunquam fuit; sed (juxta dicta n. 887.) quantum jus venandi læsum est, aut certè pretium illud titulo multo rationabiliter per Judicem impositæ præstandum erit, parendum enim est sententiæ, l. 3. ff. de Jurisd.

Quod verò solvere interdum debeat, saltem rationabiliter a domino fundi requisitus fuerit: Ratio est, quia illis casibus, quibus v. g. fundi possessorem venationem sibi contractu locatam habet, aut damnum notabile per furtivam venationem juri venandi illatum fuerit, nimis onerosum foret agri domino expectare Judicis sententiam & novis impensis eam urgere: hinc æquitas suadet, ut ille qui damnum hujusmodi intulit, etiam ad simplicem requisitionem parti læsæ satisfaciatur, per ea quæ diximus n. 612.)

§90. Et hanc ob causam dixi in assertione, venatorem hujusmodi per se non teneri restituere et solvere ante sententiam, aut saltem donec rationabiliter requisitus a fundi dominio fuerit. Quia si Princeps in pœnam spoliare fera eum & alia insuper pena multare (non tamen mutilatione aut morte, nisi alia circumstantia gravis contemptus legum, vel alterius gravis delicti accedat) voluerit, sustinere hæc debet, etiam propter solam culpam

juri-

juridicam. Si quoque læsio *juris venandi* supra explicata, *notabilis & certa* fuerit, obligabitur ad damni reparationem ante sententiam, idque quantum illius domini intererat, ne in loco alieno venaretur. Ita communis Dd.

891. Ad eandem restitutionem verosimilius tenetur, qui feram laqueo unius ita captam, & irretitam, vel ab alio ita vulneratam, ut amplius manus ejus effugere haud potuerit, sibi usurpavit. Hoc quippe casu feræ hæ erant illaqueantis & vulnerantis, qui eas *longa manu* videtur occupasse. Apprehensio enim fit non solum manibus: sed etiam instrumentis. Et ita definitus est casus de apro, qui in laqueum alterius inciderat, prout videre est in *l. 55. ff. de A. R. D.*

Q. III.) *An autem lex venationem prohibens sit tantum pœnalis?*

892. Affirmant esse tantum pœnalem non pauci cum Ininger *de dominio disp. 3. q. 1. a. 4. q. 3.* eo quod reservatio *juris venandi* facta per Principes, non adeo strictè accipiatur; & hi ipsi contenti esse soleant pœnâ furtivè venantium: Multi quoque asserunt eam habere *vim præcepti obligantis ex justitia*, prout evincere conatus est D. Bassus. *l. c. consrov. 4. a n. 6.* hac persuasus ratione: quia lex hujusmodi est defensiva *juris acquisiti*, obligat proin in conscientia ad omissionem actus prohibiti, & contraveniens peccat contra justitiam, quamquam Legista hic non declarat, contra quam justitiam peccet, num contra *legalem*: vel *commutativam*, & an semper contra hanc?

893. Solidius respondent alii, qui docent: Violatio præcepti hujus sitne contra *justitiam rigorosam*, vel contra *obedientiam*, aut tantum contra *legem pœnalem*; attendi debet ad finem & intentionem

prohibentis. Si enim per illam intendatur acquisitio seu defensio juris proprii, vel alteri conferenda: venatio, quando non ex more, præcise lege penam interdicitur, est contra justitiam, & licet animal sit pote liberum, & ante apprehensionem sub nobilitate dominio constitutum spectet ad injustum Venatorem, juxta *cit. §. Fera*, facienda tamen esset reparatio damni, in quantum locus vel jus venandi propter fugationem aut diminutionem ferarum magis evahat. Nisi eadem reparatio intuitu majoris penæ post sententiam Judicis solvenda, recepta jam consuetudine, si transgressor deprehendatur (teste *Molina, Loffo, Palao, Haun. Mezzo*) fuisset remissa. Si autem per prohibitionem alius finis intendatur, prout intenditur v. g. ne die festo venatio fiat: ne clamorosa instituat a Clericis &c; transgressio hæc opponetur obedientiæ, vel alteri virtuti intentæ.

894. Lugo de *Just. d. 6. s. 7. n. 69.* ait: communiem esse sententiam, injustum Venatorem debere non quidem restituere feram; sed tamen compensationem facere pro læso jure venandi. Addit *§. 3. n. 84.* nisi ex magnificentia domini colligatur, ipsum non curare restitutionem damni: sed tantum statuere penam, ut feræ sint tutæ; quod regulariter ait præsumendum esse de Principibus & Magnatibus. Verbo: in hac quæstione resolvenda, cujusque regionis consulendam esse consuetudinem & præcedentem

consent Eruditi viri cum *Less. de J. & J. l. 2.*

c. 5. n. 32. s. Schambogen. Weizenegger. &c.

CAPUT

CAPUT III.

De modis acquirendi dominii derivativis.

§. I.

De Prescriptione; prout hanc sibi vindicat Jus naturale,
Gentium, & Civile.

S U M M A R I U M.

895. &c. An prescriptio referenda sit ad modos acquirendi dominii originarios vel derivativos? Refertur ibid. opinio docens eam esse dictatam à Jure nat.
897. &c. Exponitur notio Usucapionis, Præscriptionis, & Usurpationis.
899. &c. Prescriptio male attribuitur Juri nat. quò ad suam originem.
908. Afferuntur contraria momenta.
909. &c. Eaque solvuntur.
916. &c. Titulus pro derelicto naturalis unus est tantum, qui dicitur verus.
923. Concluditur, Præscriptionem esse creaturam solius Juris Civilis, licet origine veniat a J. G.

Q. I.) An prescriptio sit Juris natura, vel Gentium, aut Civilis?

895. **E**Gimus hucusque de origine dominii & modis ejus acquirendi originariis: sequitur jam de modis ejus acquirendi derivativis tractandum. Cum autem n. 740.) dixerimus, modos derivativos eos esse, per quos dominium, non jam prima occupatione, neque rerum divisione originaria: sed speciali aliquo titulo acquisitum uni, ab hoc transfertur dein in alium; totus nunc propositæ quæstionis cardo in eo vertitur: An præscriptio sit unus acquirendi modus ex originariis, seu

naturalibus, qui ad primam occupationem rei, quæ nullius domini est, referatur, vel an potius sit modus mere derivativus, isque jure positivo humano, Gentium scilicet & Civili introductus, circa quam difficultatem diversi sunt Authorum sententia. Et quidem

Præscriptionem esse domini vel libertatis acquirendæ modum originarium *Juris naturalis*, seu esse in re primam occupationem rei, quæ nullius est & fuit propria, vel pro derelicta haberi præsumitur: videtur asserere (nullo modo tamen probare) Grotius de *J. B. & P.* l. 2. c. 4. & in fidem hujus Puffendorffius de *J. N. & G.* l. 4. c. 12. §. 8. & 9. Cl. P. Schmier. *Jurispr. can. civ. tom. 1. f. 179. n. 26.* contra communissimam & fere certam aliorum opinionem. Grotii sequacibus adhæret Wolffius *Instit. J. N. & G.* c. 8. ubi §. 463. ait *usucapionem & præscriptionem esse juris naturalis*, additque ibidem: *Juris nimirum civilis est, quod præsumptio derelictionis restringatur ad certum tempus.*

896. In aliud extremum impegit Heineccius in *Element. J. N. & G.* l. 1. c. 12. §. 323. in not. ubi recte quidem usucapionem & præscriptionem negat posse dici originarium acquirendi domini modum naturalem, quem Interpretes ad §. 11. *Instit. de rer. divis.* communiter occupationem appellant; Verum contra torrentem argumentorum & Auctorum nititur, ubi eandem usucapionem & præscriptionem ita legi civili adjudicat, ut nequidem originem earum *Juri Gentium* (quod nos §. 2. demonstrabimus) ullo modo tribuat: Quò autem facilius extrema hæc vitentur

897. Supponendum est 1.) **USUCAPIO** (quam Wolffius l. c. §. 451. minus recte acquisitionem domini ex derelictione præsumpta vocat) recentioribus Jurisperitis nihil aliud est, quam *causa acquisitiva*.

tionis dominii vel juris, consistens in usu, seu ipsa possessione, vel quasi possessione rei aliena tempore lege definito continuata, prout liquet ex l. Usucapio 3. ff. de usurp. & usucap. Hæc usucapio si fuerit perfecta, non differat a præscriptione, & præter possessionem ætemporis cursum, debet etiam reliquas ejus conditiones habere, alioqui foret nuda detentio rei alienæ, imo legibus improbata. 2.) Jam verò **PRÆSCRIPTIO** prout est species exceptionis peremptoriæ, est *Modus acquirendi, quo jus, vel liberationem ab obligatione, per possessionem bona fide, cum titulo, & tempore debito continuatam nanciscimur.* 3.) Et quamvis olim non unum discrimen inter usucapionem & præscriptionem assignaretur, eo quod aliterque existimarent illam habere locum in rebus nobilibus, hanc verò etiam in immobilibus: usucapionem contentam esse usu capta seu possessæ rei alienæ per tempus lege definitum, juxta cit. l. 3. ff. de titulo, & bona fide quæstio locum in ea habeat: secus fieri putabant in præscriptione, &c. Moderno tamen usu, teste Covarr. ad Reg. Possessor. in pr. & §. un. relect. 1. ac seqq. Arnold. Rath. de præscrip. c. 1. assert. 3. & Bacchov. ad pr. Inst. de usucap. n. 4. fin. post sublatam dominii Quiritarii, & Bonitarii divisionem in l. un. C. de nud. jur. Quirit. tollend. &c. transformatam a Justiniano Usucapionem in l. un. C. de usucap. transform. nulla amplius differentia, sive in rebus, sive in loco, aut tempore, vel aliis conditionibus de jure requisitis superest. Quod etiam patet ex SS. Canonibus, qui sine ullo discrimine de usucapione & præscriptione loquuntur. Hinc etiam factum est, ut ipsa usucapio & dominii acquisitio cæpta sit vocari præscriptio, cum tamen hæc ex usucapione tanquam sua causa inadequata oriatur, ut patet ex L. Emptor. 7. C. de præscript. longi temp.

898. Demum notandum est 4.) quòd **USURPATIO**, de qua mox citandæ leges loquuntur, referatur etiam ad usucapiones & præscriptiones, tanquam Advocata dominiorum, ne hæc ita facile a uno proprietario per præscriptionem transeant in jus alterius; illam Paulus Ictus in l. 2. ff. de Usurp. & usucap. his verbis definit: *Usurpatio est usucapio interruptio.* Quot verò modis interruptatur usucapio; colligi potest ex d. con. sit. ff. de usurp. & usucap. tradique solet alibi ad sit. de præscrips. His autem, quæ ad nostrum hic & nunc forum spectabant, præmissis, ad propositam quæstionem:

899. **DICENDUM**: Præscriptio in sensu Græci & suorum sequacium, male attribuitur Juri naturali; ac proin illa non est confundenda cum occupacione rei quæ nullius est, tanquam *originario* acquirendi domini modo. Nihil tamen vetat prædictam usucapionem esse de jure naturali, in sensu *vulgaris*: scilicet quod referatur ad jus naturæ *negativæ* tale. Ita tenent comunissime Dd. Asserta autem responsio hunc in modum deducitur.

Nam *imo.*) In hac materia, ubi de modis acquirendi domini agitur, cum ex sola ratione nostra hand efficaciter demonstrari possit controversæ quæstionis veritas, debemus fidem adstruere antiquitati simul ac summæ Auctoritati: antiquitas continetur in testimoniis Ictorum, ex quorum codicibus & responsis Jus Romanum compilatum est: summæ Auctoritas relucet in Justiniani, aliorumque Imperatorum Majestate, qui leges pro Romano Imperio ex variis Jurisperitorum operibus in unum Corpus collectas sub suo nomine evulgari dignati sunt, plurimasque Constitutiones proprio Marte dictarunt: Atqui in his omnibus nullum apicem reperire est, qui testetur *præscriptionem esse ipsam primævam rerum*

na occupationem, aut occupationem pro derelicto proprio jure nat. introductam.

900. Imo reperitur contrarium : Præterquam enim quod Justinianus , ubi agit de modis acquirendi dominii, distinguat occupationem ab usucapione, omnibus aliis modis, ut liquet ex §. Fere 12. Inst. R. D. ac ex §. Qua ratione. 47. Inst. eod. His non contentus, adhuc clarius specificam horum differentiam assignat in principio tituli *Instit. de Usucap.* ubi expresse ait *Usucapionem non esse occupationem juri naturali introductam, multo minus, ut plerique dicunt dictatam & præceptam ab eo : sed esse potius naturam juris positivi humani.* Ita enim ille loquitur loc. cit. *Jure CIVILI constitutum fuerat, ut qui bona fide ab eo, qui dominus non erat, cum crederet eum suum esse, rem emerit, vel ex donatione, aliave quavis justa causa acceperit, &c.* Concordat l. 1. cum is seqq. ff. de usurp. & usucap. Ex quibus apparet, quod non solum tempus (ut volunt Adversarii) jure positivo determinatum sit : sed ipsa usucapio vel prescriptio quo ad suam speciem ab eo introducenda fuerit, ut liquet ex verbis cit. *Jure CIVILI constitutum &c.*

901. Dein 2do.) probat contrarium *RATIO.* enim verum est prescriptionem esse originariam occupationem, vel provenire ex titulo pro derelicto, dictam a jure naturæ, sequitur non esse oportere expectare ullum tempus, sed statim ac res a primo occupante bona fide apprehensa est, eam hoc ipso instanti fieri suam, uti patet ex n. 735.) ubi originem dominiorum per primam occupationem introductam exposuimus, ac ulterior hujus ratio est : quia juxta dicta n. 762.) Occupatio nihil aliud est, quam earum rerum, quæ nullius propriæ : sed jure naturali omnium hominum communes sunt, apprehensio, quæ dicitur quidem naturalis : sed improprie ; Jure enim

Gen-

Gentium eam esse introductam constat ex n. 741 & 774.) ac patet ex d. §. *Fera*. Porro ut tales res nostro dominio acquirantur, non est opus utique annali, triennali, decennali &c. tempore, ut loquitur ex cit. §. *Fera*. 12. & l. 1. ac l. 3. ff. de A.R. sed statim nostræ fiunt. Hoc autem admisso: est opinione Adversariorum immensum chaos injurarum proximi sequitur, ut perpendenti facile constare potest. Ubique enim laxabuntur fræ avaritiæ; sed vel maxime in illis Orbis partibus in quibus Jus Romanum commune non est receptum, Canonicum etiam incognitum, & privata Regionis illius circa præscriptionem leges nullæ sunt, ac sola lege naturali homines ut plurimum reguntur. Hi, hisque similes non difficulter sibi persuadebunt rem pro derelicto haberi: nullius esse propriam: presumi esse abjectam a suo domino &c. atque ita instantaneè transiisse in occupantis dominium, ratione, ac Insulæ, terræ incognitæ, gemmæ in mari repertæ, thesauri, quorum repositionis non extat memoria &c. transierunt in dominium præmodò occupantis, quin aliqua temporis intercapesset requireretur.

902. Quo autem Patroni hujus doctrinæ peritius sentiant opinionem suam cum tota argumentorum penu in scopulum imegisse, percipiant, necesse est, 3110) se minus consequenter ratiocinant ubi suam præscriptionem statuunt in præsumpta derelictione, seu abjectione, ac a jure nat. dictata occupatione, & tamen requirunt certum tempus justum titulum, cum reliquis conditionibus ad præscriptionem requisitis. Sicut enim jam demonstravimus, quod in prima rei, quæ in nullius est, aut unquam dominio fuit, occupatione, non sit ullius temporis aut alterius ab ipsa hac occupatione distincti justis titulis habenda ratio, per d. §. *Fera* 12. Inst.

st. de rer. divis. ibi: *statim atque ab aliquo capta fuerit*, NB. *STATIM* ejus esse incipiunt, ita in acquisitione domini per occupationem rei pro derelicto, temporis certi cursus vel alius titulus non est necessarius, ut liquet ex dictis hic n. 773.) Ubi etiam tendimus modum hunc acquirendi domini, quod substantiam non differre à prima occupatione, & aculenter patet ex §. *Qua ratione* 47. *Inst. de rer. divis.* ubi quoque in hac naturali pro derelicto occupatione, sine ulla temporis & alterius tituli habentia ratione, dominia *statim* acquiruntur, dicente extu loc. cit. *si rem PRO DERELICTO a domino habitam occupaverit quis*, NB. *STATIM* cum dominum effici. Cum autem adversarii necessario requirant certum tempus a jure positivo determinatum neque enim jus naturale illud determinare potuit) modus acquirendi per *præscriptionem* non est *identice*, nec neque *reductivè* modus acquirendi per naturalem occupationem pro derelicto: sed juri positivo quantum Gentium, qua Civili attribuendus.

903. Tanto minus sustineri potest opinio hæc, (10.) quia repugnat definitioni & naturæ rei pro derelicto naturaliter seu Gentium jure introducto, offerri solitæ. Nam juxta cit. §. 47. *Inst. Pro derelicto* habetur, quod Dominus ea mente abjecerit, ut id in numero rerum suarum esse nolit: idque NB. NB. *STATIM* dominus ejus *ESSE DESINIT*: porro in adversariorum præscriptione non statim desinit dominus, cujus res usucapitur: verum opus est tempore, & aliis conditionibus a jure positivo determinatis: usucapio igitur hæc (nisi perperam affirmetur) non est rei pro derelicto naturaliter habitæ occupatio.

904. Quo etiam facit §10) quod citatus textus non contentus vana divinatione de mente domini, seu præsumptione de domini abdicacione (super qua

qua contraria opinio fundat suam intentionem) manifeste requirat in nobis certitudinem, quod ea mente abjecerit, ut id in numero rerum suarum esse velit, alioqui si sola præsumptio sufficeret, frustra furtum committere diceretur is, qui lucrandi animo sciens apprehendit res ob periculum naufragii *navis ejctas* aut eas quæ de rheda currense cadunt, §. ult. Inst. de rer. divis. Deberet autem posse eas suas facere, *falsam* si longo, vel longissimo tempore dominus illas non requirat, quia tunc, in sententia Adversariorum stat præsumptio contra dominum, quod eas pro derelicto habeat. Porro temeritatem præsumptionis hujus condemnant omnia jura, C. *de præscript.* ac R. I. 2. in 6. junctâ l. 2. §. *si sub conditione ff. pro Emptor.* ubi requiritur ad præscriptionem rei vitiosæ, quatenus hæc ad tertium bonæ fidei possessorem perveniat, ita enim purgabitur vitium & res vitiosa 30. vel 40. annis præscribetur, l. *super annali* 1. §. 1. C. *de annal. except.* Porro res hic in exemplo adductæ sunt vitiosæ, ut pote per cit. §. *ult. Inst. furto æquiparatae.* Vid. nostra *Respons. jurid. canon. part. 1. respons. 5. n. 295. & n. 283.*)

905. Ac patet adhuc ex §. *Hoc amplius* 46. *Inst. de rer. divis.* ubi non mera divinatio, seu præsumptio cerebrina, sed absoluta certitudo de mente domini requiritur, ut is censeatur rem suam naturaliter pro derelicto habendam velle, ibi enim modus hic acquirendi domini rei pro derelicto declaratur exemplo ejus, qui sua sponte projicit pecuniam in vulgus, animo: ut capiat qui vult & potest: en verbum textus cit. *Interdum & in inoertam personam collata voluntas domini transfert proprietatem: ut ecce; Praetores & Consules, cum missilia jactant in vulgus, ignorant quod eorum quisque sit excepturus! & tamen quia volunt quod quisque acceperit, ejus esse, STATIM eum domi-*

NUM

non efficiunt. Notentur hæc verba : *jactant in vulgus : olunt : ac statim eum dominum efficiunt.* Nunquid igitur ex his divinatoria præsumptio sufficere : an potius absoluta certitudo de voluntate domini ad rem *usufructu* pro derelicto habendam requiri censenda sit ?

906. In defectu autem absolutæ certitudinis de voluntate hac domini non negamus posse quidem describi rem alienam, at non titulo naturali *pro derelicto* : sed ope usucapionis a jure Gentium (ut infra dicemus) originem, formam vero a Jure Civili habentis. Cum enim Respublica, seu Princeps supremus jure jurisdictionis & superioritatis possit disponere de bonis privatorum, in iis, quæ nempe ad publicum : sed vel maxime ad privatum bonum eorum bonum (qualis est usucapionis effectus) spectant, per Nov. 39. C. 1. juncta l. 1. ff. de *offic. Princip. ac pr. Inst. de usucap. verb. ne rerum omnia incerta essent.* dubio vacat, potuisse superiores Principes constituere ; ut si quis, certis servatis conditionibus, rem alienam usucoperit, domino sive scienter, sive per ignorantiam, eam intra certum tempus non vindicante, suam faciat, *sp. Vigilanti de præscript.*

Demum his accedit (*Græc.*) quod non appareat, quare præscriptio sit creatura Juris naturalis ; cum eque determinationem *quantitatis* in tempore, neque *qualitatis* in bona fide aut tituli *specifici*, vel *professionis* circumscriptionem potuerit habere ab illo : sed a solo jure positivo. Neque enim Præscriptio nunquam fuit *intrinsece necessaria* ad hominem in *ratione moralis* recte formandum, quod solum & unicum est officium legis naturalis. Hæc ipsa vero argumenta pluribus aliis confirmantur in solutione contrariorum fundamentorum.

907. Quod autem prædicta *usucapio* referri possit ad jus naturale *negativum*, seu mere *permissivum*, clare colligi potest ex dictis hic supra a n. 39. ac 41. ad hujusmodi enim jus naturale omnes omnino actus *ex se* indifferentes optime referri possunt, ut pote qui per hujusmodi relationem non cadunt sub legem naturalem, nisi *improprie*; ut loco cit. demonstratum est, ubi etiam probavimus esum carniæ, potum vini, cerevisiæ, lusum honestum & id genus alia, ad idem jus naturale mere *permissivum* reduci posse. Hinc si etiam usucapionem sui Patroni ad hujusmodi legem naturalem reduxissent, salva forent omnia. Nam juxta cit. n. 41. & 69.) actus a jure naturali *mere permissi*, quoties suam formam recipiunt a lege *Civili*, vel alia *positiva*, cadunt absolute & simpliciter sub legem civilem, vel aliam positivam, ac *hujus solius* sunt & dicuntur *creature*, non autem legis naturalis *mere permissivæ*, ut liquet in actu *testamenti solennis*, *adoptionis* &c. &c.

EXAMINANTUR CONTRARIA MOMENTA

908. Præscriptionem esse *primam occupationem* itaque *nullius est* & *fuit propria*, vel *saltem pro derelicta haberi presumitur*, dictatam a *J. N.* probare sui Patroni nituntur sequentibus momentis. I.) In circumstantiis præscriptionis adest voluntas prioris domini, signis externis, scilicet *verbis*, *factis*, aut *non-factis* sufficienter manifestata, quod ille velit in alterum rei suæ possessorem, dominium transferre: igitur voluntas ejus ita significata habet virtutem transferendi dominium; ac proin stando *in solo jure nature* Præscriptio est *modus de se habilis* ad transferendum dominium. II.) Qui *probabiliter scit* rem suam ab alio possideri, & tamen cum possit eam non repetit, habet voluntatem sufficienter manifestatam abdicandi se jure, quod
illam

nam in rem habuit: NB. neque enim aut silentii, aut negligentiae hoc casu alia esse causa noscitur, quam abdicatio juris. Porro in circumstantiis praescriptionis antiquus Possessor probabiliter scit, rem suam ab alio possideri, & tamen cum possit non repetit: nam decursu 30. forte vel 40. annorum, aut saltem temporis immemorialis, accuratus rei domesticæ curator utique notitiam & occasionem inveniet pristinam possessionem recuperandi, aut alterius possessionem interrumpendi, maxime in rebus immobilibus, quæ difficulter absconduntur. Adest itaque voluntas sufficienter manifestata.

III.) In puncto praescriptionis res ad eum statum devolvitur, ut dominus nequeat amplius rationabilem spem habere repetendi quod suum erat, esto quod ex affectu speciali remaneat quaedam simplex utilitas: igitur res illa habetur pro derelicta.

IV.) In dubio, velitne dominus rem habere pro derelicta, necne: animum derelinquendi prudenter conjicimus, quando dominus cum facile posset, non curat inquirere in rem suam. V.) Titulus pro derelicto si verus sit, impedit quidem praescriptionem, eò quod res per eum sitim & sine praescriptione acquiratur, per cit. §. 47. Inst. de R. D. non autem impedit eam, si fuerit *presumptus*, quia sic dat causam praescriptioni. t. t. ff. pro derelict.

VI.) Distinctio dominiorum est juris naturalis, id est, ab ipso jure naturæ DICTATA est bonorum divisio: igitur etiam praescriptio. Quia utraque ad pacem humani generis fuit necessaria.

VII.) Praescriptio rectè ubique allegatur etiam inter populos illos, qui contempto vel ignorato gentium jure, solo naturæ lumine reguntur & diriguntur. Concludunt tandem iidem A. A. igitur praescriptio a Jure Natura partim ex rationabiliter praesumpta derelictione & abdicatione dominii, partim

ex motivo pacis & tranquillitatis publicæ exordium accepit, eaque ab illo *dicta* est.

909. Quàm solida autem sint momenta hæc, ex sequentibus constabit. R. enim ad I.) Si adesse voluntas prioris domini signis externis *sufficienter* manifestata, quod ille velit in alterum rei suæ possessorem dominium transferre, illudque *actu* transferat, abdicando se ejus juri, ut ratiocinatur Adversarius: non est jam opus præscriptione. Ut patet in Renunciationibus, bonorum Cessionibus, Donatione, &c. Fallitur igitur in supposito, quod *casu sufficienter* manifestatæ voluntatis de abdicatione domini, requiratur adhuc præscriptio ad id acquirendum. Contrarium enim patet ex *pr. Inst. de usucap.* ubi docemur, præscriptionem introductam esse, *ne rerum dominia in incerto essent*; porro tunc dominium prioris Possessoris non est in incerto, si verum est, quod ex signis externis *sufficienter* constat de ejus abdicatione facta in secundum possessorem, qui rem suam detinet. Inconsequentia hæc adversæ opinionis pugnat cum recta ratione, præxi humana, & jure positivo, nam juxta C. 31. de R. J. in 6. *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.*

910. Ad II.) Redit data jam responsio, scilicet si verum est constare *sufficienter* de manifestata abdicandi domini voluntate, minus consequenter requiritur præscriptio. R. 2.) Ex eo, quod prior possessor *probabiliter* sciat rem suam ab alio possideri, & tamen eam, cum possit, non repetat. pessime infertur rei abdicatio, & perniciose contra justitiam, ex hac *probabilitate* adjudicatur dominium alteri. Pateat id in exemplo: Ego *multos aureos* mutuò dedi Sempronio meo intimo amico & consanguineo, viro prædiviti & timoratæ conscientiæ: cum etiam idem elocaret filiam suam in
matri-

matrimonium, dedi eidem commodatò gemmas
 aloris 10000. aureorum; Et siquidem optime per-
 asus fui de teneritudine conscientia *Sempronii*,
 ariter ac de magno fortunæ ejus nervo, neque
 tiam mutò datâ pecuniâ ac commodatis gemmâs,
 d usum meum hic & nunc indigueram: ita me
 xtra omne rerum mearum amissionis periculum
 fe ratus, statui in *animo meo*, ut ob reverentiam
 onfanguinei, & ex amore intimi amici, nihil
 si dicerem de restitutione rerum mearum: sed
 otius expectarem usque dum ille propriæ con-
 ientia motu impulsus restitueret, satumque
 irographum; in quo nullum (ut inter amicos fie-
 solet) restitutioni tempus definitum fuit, a me
 epeteret. Tandem elapsi jam sunt 38. anni, ex
 dò ille non restituit *scienter* res meas, neque ego
 rgeo, cum potuerim antea, & nunc possim:

Quæro jam, an *Sempronius* recta conscientia possit
 bditionem juris ex parte mea factam inferre, & mi-
 i cras, aut post annum restitutionem petenti, ex-
 ceptionem extincti juris mei, sistendo *in solo jure nat.*
 t volunt Adversarii, opponere? Attenta opinio-
 e *Grotii* & ejus sequacium, ita, omnino *affirma-*
ve respondendum foret. Quia *Sempronius* hæc sibi
 ictamina de me facere posset: *Titius* probabiliter,
 imo certò) *scivit me esse debitorem 1000. aureorum,*
& gemmarum magni pretii: non requisivit a me cum pos-
it: tempus longissimum elapsum est: neque silentii aut
egligentia hoc casu alia esse causa nascitur, quam abdi-
atio juris: ego bona fide hæc possedi &c. Ex his igi-
 ur adversæ sententiæ conjecturis, deberet ille li-
 tite posse inferre absolutam *abdicationem* juris mei,
 & mihi tuta conscientia pro *externo* & etiam *inter-*
o foro negare 1000. aureos, & gemmas prædicti
 aloris! An autem resolutio hæc *Sempronii*, & con-
 sequenter doctrina *Grotiana*, *Puffendorffiana*, *Wolf-*

fiana &c. sanæ menti conformis fit? naturalis & positivæ Jurisprudentiæ peritissimi viri judicent.

911. R. 3.) Adversa opinio totam molem novæ suæ structuræ fundat in eo, quod prior possessor probabiliter *sciat* rem suam ab alio possideri: at fallitur iterum in supposito, quod præscriptio versetur tantum circa res a priore domino *cognitas*, id enim falsum esse patet ex *Cap. vigilantibus 5. de præscr.* ubi pro ejus objecto res nedum cognitæ, sed etiam incognitæ assignantur, in vers. *nobis autem tam in rebus COGNITIS, quam LATENTIBUS, placuit nos habere vigorem.* Contingere enim potest, ut Cajus habeat tria millia ovium; supponamus jam ex tracto numero pecorum aberrasse 70. oves, quis dominus ipse, vel pastores ovium *sciant* eas esse deperditas. Cum tamen hæc ad meum prædium devenerint, ego eas, nesciens cujus sint, jam biennio retineo. Quæro iterum: *sistendo in solo jure natura*, an prior possessor 70. ovium censendus sit se abdicasse dominio earum? sanè hebescit hic subtilitas adversa, quia non amplius hoc casu locum habet scenicus Achilles ille: *qui probabiliter scit rem suam* &c. Cajus enim nescit oves suas apud me detineri, imo neque scit eas deperditas. Et tamen *per se loquendo*, præscriptio etiam hic locum habebit; sed non per divinationem de abdicatione Caji, verum *per media a jure positivo introducta*, qualia sunt, ut 1.) diligenter inquireat in dominum rei, *C. si quid 14. q. 5. ac tot. tit. Cod. de bon. vac.* 2.) impleat condiciones præscriptionis a jure positivo introductas &c.

Alioquin, etiam *sistendo in solo jure naturali*, *jaçtare suum nullus presumitur*, l. cum de indebito. 21. vers. *qui non solvit.* ff. de probat. adeo, ut nisi jus positivum Gentium aut Civile, juxta dicta hic n. 906.) decernat rem prioris domini alterius dominio

nio certis casibus competere, naturalis eaque fortissima præsumptio, etiam per myriades annorum stabit semper pro rei domino, quamdiu hic vel ejus hæredum hæredes existent in rerum natura, l. maximum vitium. & ibi §. 4. C. de liber. præterit.

912. Ad III.) Iterum vacillat recta consecutio argumenti. Quod enim dominus *rationabilem spem* rei suæ repetendæ non habeat, minime sequitur inde rem illam haberi *pro derelicta*. Forte enim spe hac destituitur, vel potius *non sperat.*, ideo, quia *ignorat* rem suam periisse, & apud alium reperiri: ut immediate diximus de Cajo, cujus 70. oves errabundæ, illo *ignorante* damnum suum, apud me reperiuntur; nunquid igitur propterea censendus est se abdicasse dominio rei? absit. Vel certe scit quidem ille rem suam sibi deesse, & existere alicubi in rerum natura: sed ignorat apud quem hic & nunc, vel ubi reperiatur, & ideo non inquit.

913. Claritatis ergo fingamus casum: Sejus Danubium transmittens passus est damnum, quod per suam imprudentiam pretiosissima gemma manibus elapsa ac in flumen decidens aquis obsorbta sit: *Calepodius* Urinator, artis gemmas piscandi peritissimus, paucis post mensibus edoctus de situ loci, ubi gemma *Seji* demersa fuit, eam *datâ operâ* piscatur, & extrahit. Quæritur jam: an recepto industriæ & laboris sui pretio, teneatur gemmam illam *Sejo* restituere? In fundamentis neotericæ opinionis minime obligaretur, quia *Sejus* *rationabilem spem* recuperandæ gemmæ suæ *fortè* non habuit, præsertim cum ignoraret aliquem Urinatorum, artem gemmas piscandi callentem, *Dilingæ* actu reperiri posse; atque adeo extra spem positus præsumitur gemmam *pro derelicta* habuisse: consequens autem fuit, ut illa *statim* facta sit *Calepodii* Urinatoris eam extrahentis, suffragante sibi

verò titulò : pro derelicto, aut saltem à Neotericis excogitato titulo, quem vocant naturalem *presumptam pro derelicto*, ita ut si non statim, saltem post decursum temporis triennalis, vel decennalis, eam faciat suam, *sistenda in solo jure naturali.*

914. Porro si hæc moralis de restitutione & præscriptione rei alienæ subsistit, vix aliqua dabitur materia justitiæ commutativæ iniquitas, quæ simili temeritate non justificetur. Et tamen habemus non absimilem casum in §. *Thesauros* 39. *Inf. de R. D.* juxta quem si quis in loco alieno, etiam non datâ operâ thesaurum invenit, non ideo totus inventori cedit, quia dominus ignorans quid in visceribus sui fundi lateret, *spem rationabilem* ejus acquirendi non habuit, imo nec prudenter habere potuit, &c. Verbo: subtilitas hæc *de spe probabili* habet quandoque locum in rebus *acquirendis*, quæ nunquam *actuali* dominio nostro suberant, nec actu subsunt, uti fit v. g. in contractu emptionis-ventiditionis, cujus objectum interdum in sola spe lucri consistit, *l. nec emptio* 8. *ff. de contrab. empr.* ubi etiam *fructus & partus* in spe sola consistentes considerantur: Item in hæreditate futura, de qua tamen disputant Dd. Vide Bald. in *l. Spem. n. 3. C. de donat.* Bart. in *l. post emancipationem* §. 1. *ff. de liberat. legat.* Ancharan. *conf.* 188. In illis autem, quorum jus aliquando actu jam *quæsumus* & sine nostra expressa renunciatione, aliave alienatione amisimus, *speculatio illa scholastica* non procedit. Quia etiam de jure naturali, *quæstum jus* difficiliter amittitur & remittitur, quàm *querendum*, arg. *l. 6. in pr. ff. quæ in fraud. cred.* Jure igitur nat. hoc casu nihil juvante, ex solo jure positivo humano de præscriptionibus dictato, decidenda res est.

915. Ad IV.) Est falsa persuasio. Domina enim non transferuntur in alios per subauditos sensus

tas & conjecturas: sed factio domini ipsius, vel legis dispositione supponente culpam possessoris, vel iuriam justam causam, §. ult. Inst. de his, qui sui vel alieni iur. Demum in dubiis circa rem alteri adimendam prior pars est eligenda, arg. l. si fuerit 10. §. ult. ff. de reb. dub. Porro tutius est, ut in proposito casu omissa subtili divinatione de animo domini, quia hic se jam abdicaverit rei suae, diligentissima fiat inquisitio, ad quem res spectet, demum, si dominus investigari nequeat, observandae erunt conditiones ad praescriptionem a jure positivo designatae.

916. Ad V.) Titulus pro derelicto de jure naturali nullus datur alius quam verus, ac proinde titulus ex longa taciturnitate praesumptus pro derelicta re, quam letnemus, sistendo in solo jure nat. ut volunt A. A. nullius momenti est, nec ullo juris textu nititur, imo ipsi contrarii videantur hic a n. 902.) Ac proinde frustra Grotiani sequaces, in suae opinionis auxilium citant totum titulum ff. pro derelicto. In octo enim legibus, quas titulus hic continet, nullibi reperitur naturalis tituli pro derelicto divisio in verum ac praesumptum, multo minus etiam ibidem reperire est distinctionem illam, cujus ope respondent: Titulus pro derelicto, si verus sit, impedit praescriptionem, nam res vere derelicta statim fit occupantis: non autem impedit praescriptionem, si fuerit praesumptus, quia &c. Affectatae hujus responsionis falsitas evidenter patet ex l. 1. ff. pro derelict. ibi: si res pro derelicto habita sit, NB. STATIM nostra esse desinit, & occupantis STATIM fit; igitur etiam juxta legem ex Digestis per eos adductam, manifeste patet, sistendo in solo jure natura, titulum pro derelicto nullum dari alium quam verum, eumque obstare praescriptioni, cum res statim fiat occupantis, nec opus sit fluxu temporis, ac alio titulo justo &c. Dein lex 2. ff. de cis. tit. ait: Pro derelicto rem a domino habitam NB.

si SCIAMUS, possumus acquirere. Ecce! dicit lex: si sciamus: non, ut Adversarii volunt: si probabiliter conjectemus. Concordat l. 4. & l. 6. ff. eod. Ubi declaratur eum non posse pro derelicto usucapere, qui falso existimaverit rem pro derelicto habitam esse.

917. Et licet forsitan Grotiani saltem ex his ultimis, nempe *4ta* & *6ta* legis adductis verbis blandiri sibi posse videantur, eò quod in citatis textibus mentio fiat usucapionis ex titulo *pro derelicto*, unde contra nostram responsionem non obscure concludi posse videtur: titulum *pro derelicto* non opposi præscriptioni. Nihilominus blandimentum hoc vanum est. Quia titulus *pro derelicto*, de quo citata *lex 4ta* ac *6ta* loquitur, cum non statim transferat jus proprietatis in occupantem, est titulus acquirendi domini a *solo jure civili* proveniens, Schneidew. ad §. 47. *J. de R. D. Harpr. ibid. n. 4.* pariter ac usucapio, de qua eadem leges mentionem faciunt, est juris civilis: Porro Grotianorum opinio *stans in solo jure naturali* nititur nobis duo persuadere: *1mò*, quod præscriptio pariter ac prima bonorum divisio, *independenter a jure Gentium & civili DICTATA* sit a lege naturali. *2dum*: quod spectato eodem naturali jure sine recursum ad jus positivum, duplex detur rerum occupatio *pro derelicto*; una ex derelictione vera, altera autem solum ex probabiliter *presumpta*; atque in confirmationem horum addunt totum titulum *ff. pro derelict.*

918. In contrarium vero ostendimus, in citatis Digestorum titulo, sicut & §. 47. *Inst. de R. D.* unicum & solum esse *naturalem* occupationis *pro derelicto* modum illum, qui est *verus*, alium vero *naturalem presumpsum* quem sibi A. A. imaginati sunt, dari nullum aicimus, qui præscriptionem non impedit. Juste autem *pro derelicto presumpsum* titulum *jure civili* introductum, qui usucapionem ad-

mittit,

nittit, dari, omnibus in confesso est, verum hic est creatura juris positivi, sicut & ipsa præscriptio, næ sine illo vix concipi posset, Hænon *ad ff. disp. o. sb. 5. Lis. C. Gothofred. huic ad §. 47. J. de R. D.* leque enim Jus Naturale potuit titulo huic determinare certum *tempus*, & alias conditiones *specificas*. 919. Quod si vero Adversarii justificantes opinionem tam, adhuc a jure Civili introductum acquirendi modum *pro derelicto presumptum* recurrunt, evidenter convincuntur frustra se asseruisse præscriptionem esse *Jure naturali DICTATAM*, idque se probaturos stulisse *sistendo in solo jure naturali*, siquidem titulum acquirendi prædictum jure *positivo* inventum nocere in suppetias velint; hac quippe ratione necessario confiteri debent, sicut titulum illum *juste assumptum* præscriptioni non resistantem, ita & istam præscriptionem solius positivi juris esse creaturam, qualem Jus nat. nunquam præcepit, dicit, aut introduxit.

920. Ad VI.) Quod distinctio dominiorum & rerum ac Nationum divisio, non naturali, ut ult. contraria opinio, sed mero Gentium jure facta fuerit; plusquam certum videri hic potest a n. 74.) huic igitur paritati innixa assertio de præscriptione naturali jure introducta, ruit simul cum suo fundamento. Neque eam juvat, quod sui Patroni affirmant illam *DICTATAM* fuisse a lege naturali. Nam quæro, quem in modum dictata fuerit; utrum per modum *precepti*, vel *consilii* tantum, ut mere *permissivæ*, seu ut ajunt, pure negative? non per modum *precepti*: quia neque primam rerum divisionem præcepit fieri, ut liquet ex n. 776.) et aliunde certum est, jus nat. non *precipere*, nisi ut situs humanos *intrinsece* bonos, nec prohibere alios *intrinsece* malos, n. 668.) Porro divisio rerum vel ejus omisio, pariter ac præscriptio, *de se ac intrin-*

secò est quid *indifferens*; Quod autem ex *circumstan-*
tiis possit aliqua in illis oriri bonitas vel malitas
 v. g. mere *civilis*, si nempe bonorum incertitudo
 inde sequatur: id minime ad jus naturæ: sed po-
 tius ad *Polisiam*, & jus *positivum* humanum, &
 provideat, refertur. Nec obest, quod Jus
 præcipiat pacem & tranquillitatem mutuam inter
 genus humanum conservandam: inde enim
 posse inferri ab eo præceptam fuisse rerum dis-
 tinctionem, & præscriptionem constat (n. 783.)

921. Quod si demum *lex*, seu potius *ratio na-*
ralis merè *consulendo*, aut pure permittendo de-
 vit introducendam præscriptionem: non dum
 quitur hanc esse juris naturalis. Omnes quippe
 leges positivas humanas a naturali ratione dic-
 tas esse minime ambigimus, alioqui non haberent
 vim obligandi, siquidem non a recta ratione pro-
 cederent: Et tamen hæc simpliciter positivæ sunt
 per ea quæ diximus n. 140. *in fin.*) Neque enim
lex naturalis, & *ratio naturalis* idem sunt, ut
 supponunt AA. vid. n. 72. & 118.) Demum, autem
 ex *Juris naturalis consilio* vel *permissione* pura pro-
 nientes fieri juris mere positivi, quoties formam
 jure hoc assumpserunt, indubitata veritas est, &
 demonstrata a nobis, supra hic à n. 41. & 69.)

922. Ad VII.) Præscriptio recte quidem alle-
 gatur etiam ab illis populis, qui *solo jure naturali* di-
 riguntur, & *Jus Gentium* ignorant, vel contem-
 nunt: contra illam tamen recte etiam alii populi
 excipiunt, nisi fuerit consuetudine vim legis positivæ
 habente inter illos firmata. Jus enim nat. neque præ-
 scriptionem præcepit unquam, neque tempus et-
 dem aut possessionem determinavit. Hæc enim
 cum spectent ad felicitatem hominum mere *civilem*,
 ac extrinsecam, non poterant esse objectum legi-

gis

is nat. sed ad status Politicos, ac Oeconomicos, Civesque semper reducebantur. Plura de his §. seqq.

923. **CONCLUDES:** Præscriptionem, quo ad originem, esse non Naturalis, sed Gentium Juris, et constabit ex seq. quest. formam autem suam de Juri civili: atque hinc eam simpliciter dicendam esse *Creaturam solius juris Civilis*, arg. prin. Inst. de Usucap. ac §. ult. Inst. de usu & habit. in fin. Dedicatio enim actuum non ab origine: sed a forma provenit, l. Julianus. 9. §. sed etsi 3. ff. ad exhibend. ac l. 8. §. 17. ff. de transact. Et quia illa solam correctionem, quo ad bonam fidem semper habendam, debet Juri Canonico; inde fit, quod eam non affirmemus creaturam etiam hujus juris. Sola enim correctio perficit quidem, sed præsupponit jam in existentem actum, vel jus aliquod, ac proinde non tantum illi substantiam & esse formale, arg. l. ejus qui in Provincia 41. vers. quoniam. ff. si cert. petat. Atque adeo Præscriptio esse suam debet Juri civili: perfectionem autem majorem profitetur se habere a Jure Canonico; inventis enim facile fuit addere.

§. II.

Utrum detur Præscriptio inter Gentes: Et an hac proveniat ex Jure Gentium legali, ita, ut eidem originem suam debeat Præscriptio etiam Civilis?

S U M M A R I U M.

924. *Affertur opinio negans Præscriptionem inter Gentes.*
925. *&c. Defenditur Affirmativa. Et probatur I.) ex Autoritate statuum Rom. Imp. tum Datorum judicio, demum ex S. Scriptura. II.) Ex ratione. III.) Ex Legibus &c.*
938. *Respondetur contrariis. Exponitur Lex XII. Tabul. & ostenditur legem præscriptionis longe antiquiorem*

rem esse Jure Civili nedum Romano: sed etiam Græcorum.

939. Præscriptionis inter Gentes necessitas respicit eternam earum felicitatem.

940. Forma Præscriptionis inter Gentes diversa a Civili.

941. Consensus Gentium in illam explicatur.

942. &c. Exponitur, cur S. R. Imperium & alia Regna possint adhuc avulsa sua repetere.

946. Ostenditur rationabilem consensum Gentium fuisse in Præscriptionem.

947. Signa hujus consensus inducuntur.

948. &c. Quomodo subditi jus Majestatis præscripsum suum faciant?

950. Illa quando habet vim juris Gentium? & ubi sumit circa illam?

951. &c. Reliqui modi derivativi, & Officia ex dominio proponuntur.

924. **N**Ullum videtur habere locum Præscriptio inter duos v. g. aut plures populos liberos, aut Reges, populumve unum liberum & ejus Regem: Imo nec inter Regem quidem, & privatum ipsi non subditum, nec inter duos diversorum Regum aut populorum subditos: consequens autem est; ut Præscriptio non proveniat a Jure Gentium legali, neque eidem originem suam; sed soli Juri Civili debeat, a quo etiam formam derivavit; Prout cum innumeris aliis tradit Balbo de Præscr. 1. part. princip. q. 4. n. 4. Conringius lib. 2. c. 1. §. 2. de prim. Imper. Vasquius illustr. quest. lib. 11. c. 51. n. 11. Schneidew. ad tit. Instit. de usucap. in princip. n. 10. Franz. ibid. n. 6. & alii, sequentibus ducti motivis.

I.) Quod pro hac negativa opinione stet auctoritas Imperatoris in §. ult. Inst. de usu & habit. in fin. ac etiam pr. Inst. de usucap. præscriptionem inter modos acquirendi Civiles referentis. II.) Quia nulla est ne-

ces-

effitas, & nullus posset dari effectus hujus Præscriptionis inter Gentes liberas: vel enim Populus aliquis liber continuat possessionem a prima rerum divisione; vel jure belli justî, aut per pacta conventa in alio Populo libero possidet aliquam Provinciam: & in his singulis casibus non est opus præscriptione, quia jus proprietatis statim fuit quæsitum: vel demum injuste occupavit a longo tempore, & coacta pace obtinuit; atque hoc casu præscriptio ob defectum bonæ fidei nunquam ei prodebet, ut patet in Turcarum tyrannide, quæ Christianis tot Regnis spoliavit. III.) Jus Gentium nec tempus, nec possessionem, nec titulum, neque bonam fidem determinat: jam verò determinatio Civilis a Gentibus liberis non attenditur: igitur præscriptio nec potius turbaret Populorum tranquillitatem, & crederet ansam litibus & bellis, ex quò quælibet natio interpretaretur illam pro suo arbitrio, & una affirmante se jam præscripsisse aliquam Provinciam, nec crederet altera. IV.) Licet forte pro bono Gentium Republico expediens foret modus transferendi domini per præscriptionem, nondum sequitur, quod debeat. Nam nequit probari ejusmodi pactum mutuum inter Gentes. Imo, V.) teste Vasquio *l. c.* motissimæ Gentes, qualis est *Hispana, Gallica, Austriaca*, &c. præscriptiones contra se nullas agnoscunt, neque credibile est eas admissurum Imperatorem *Turcarum, Persarum*, etsi jus Legatorum munus recipiant, & agnoscant. Hinc Carpzovius *Capitulatione Casarea, Cap. 7.* ait; Imperatorem præmissum Capitulationis de terris ab Imperio nullis reducendis, obstrictum esse ad eas recuperandas sine restrictione ad tempus ullum; rationem addens hanc: *Rem bello repetere mera facultatis est, NULLA PRÆSCRIPTIO opponi potest. Es qua*

peris

peris hostibus in pestem Imperii substernere? Porro VI.) Capitulatio hujusmodi Cæsarea, & de illa articulus 10^{mus}. Constitutionis Carolinae, redderetur infraneus. VII.) Præsumi nequit Gentes liberae in diminutionem suæ libertatis, vel Reges in præjudicium Regni proprii in modum acquirendi domini per præscriptionem unquam consensisse; nemo enim præsumitur jus suum jactare: igitur deest Gentium consensus necessarius ad jus Gentium constituendum. VIII.) Dato quod Præscriptio origine sua Juris Gentium, poterit præscribi a Principe contra libertatem Populi, pro summa potestate igitur pari jure præscribi a Populo poterit contra potestatem Principis summam pro libertate: potest id falsum est, ut probat Grotius, quia subditus est subjectum incapax Majestatis, & Majestas est incapax præscriptionis, utpote extra commercium, & que adesse potest bona fides in subditis, quales ignorare se nequeunt. Nequit etiam adesse similis Imperii translatus in præscribentes, utpote condicione subditos. &c. &c. His tamen aliisque non obstantibus.

925. Longe verisimilius est, Præscriptionem debite completam olim habuisse, & hodieum habere locum etiam inter diversos Populos liberos, ita fundet Jus Gentium legale, illique merito debet originem suam moderna usucapio, per Jus Civile in formam in specie, seu particularem reducta.

Præter rationum momenta e visceribus causæ hujus mox asserenda, pro existentia Præscriptionis inter diversas Gentes I.) argumentum suppeditatum nedum eruditissima Doctorum; sed etiam variorum, ac præcipue S. R. Imperii Statuum publicæ eaque summe veneranda Auctoritas. Primò enim uti probat Struvius in Corpor. Jur. Publ. c. 4. §. 11 per Præscriptionem Jura & exemptiones S. R. Imperii

contra finitimos Populos erant confirmata, ac pleraeque Provinciae & Status Livoniae quae a Polonis, quae Lithvanis & Moscis tunc non ita pridem laesiti, redirent ad Imperium Rom. cui olim subacti erant; medium Praescriptionis immemoralis aptissimum visum est ex parte Rom. Imperii, Possessoribus illis opponendum. Quam ob rem (ait Struv. c.) saepius deliberatum fuit, ut ad Imperii apicem possent reduci, atque ita Imperium redintegrari, daß das Reich ergänzt werde. Factum id Comitibus Wormatiensibus Anno 1521. §. XXX. XXI. sub Maximiliano II. ac in Comitibus Augustas, A. 1566. §. CXXIV. & Ratisbonensibus, A. 1576. §. CVII. atque in Capitulationibus Caroli V. rr. LX. Ferdinandi I. Art. VIII. Maximiliani II. rr. IX. Ferdinandi II. Art. VIII. Ferdinandi III. IV. Art. IX. Leopoldi & Josephi Art. XII. Caroli VI. Art. V. XI.

926. *Secundò.* Cum elapso saeculo per famosas meras reunionum Gallia multas ditiones Alsatis sibi jure avito debitas conquireret, non aliam ceptionem opposuere Imperii status, quam titulum Praescriptionis, dicentes: Iniquum fore, Status memoriali, & plurium saeculorum possessioni innixos, ad restitutionem titulorum suorum, contra omnia jura cogere; sic enim modo NB. totius orbis possessiones & rerum ominia incerta reddi. Ita conclusum fuisse A. 1680. Comitibus Ratisbon. testatur Londorpius Tom. II. l. 81.

927. *Tertiò.* Eundem loquendi styllum imitati sunt Eruditi viri, ubi de hac Praescriptione loquuntur. Ita quippe Ferdinandus Vasquius illust. quest. 2. c. 51. §. 16. afferit: Probatio dominiis terra esset penitus impossibilis, si removerimus praescriptionem; nisi quis ostenderet NB. testamentum primi Parentis Adami, quo quodammodo sorte praedium, aut praedia sibi relicta fuisse appare-

res. Aliter enim est probet se emisse, parum jurat; et per hoc non appareat, an venditor dominus fuisset; et potuerit vendens plus juris in emptorem transferre, quam ipse haberet &c.

928. Et quamvis hoc loco *Vasquius* protestetur se loqui de præscriptione sola Civili, quam omnino admittunt, non vero de Gentium jure introducta, quam ille rejicit. Nihilominus inconsequentia suæ doctrinæ protestationi est contraria. Ratio enim, propter quam ille admittit Præscriptionem inter personas privatas ejusdem Imperii vel Regni debere locum habere, & laudabiliter approbatam specialique forma a jure Civili donatam fuisse, hæc ipsa potiore locum habet etiam, ut inter Gentes idem acquirendi dominii modus induceretur, ne scilicet dominia manerent incerta, & cum externa felicitatis tranquillitatisq; publicæ damno Genus humanum perpetuis fluctuaret litibus, bellis & rapinis. Quo etiam facit, quod idem *Vasquius*, quò ad exclusionem Præscriptionis inter Gentes liberas. pariter ac ejus sectator *Frider. Hornius* felicissime castigati ac refutati sint, post alios, ab *Achille Eustein* in *Annotationibus suis* p. 521. & seq. adeo ut opinioni hic assertæ, à leone superato & mortuo jam timendum sit.

929. Quarto. Adductis pro hac sententia testimoniis sua sponte accedunt alii Eruditi, qui Præscriptionem suo modo, & nondum ad certam speciem (uti nunc de jure Civili reductam experimur) extitisse inter Populos legum Romanarum etiam adhuc ignaros, attestantur, & quidem ita, ut licet illa non sub præscriptionis, aut usucapionis expresso; bene tamen sub tacito, & ei æquivalente nomine, in usu semper fuerit, modò consuetudinis: modò longævæ possessionis vocabulo appellata. Ita quippe *Cicero* L. 2. de offic. pro emolumentis tem-

temporis inmemorialis possessorum perorat: *Quam am-
m habet equitatem, ut agrum multis annis aut etiam seculis
ve POSSESSUM qui habuis, amittat?* Lacones quoque,
serente Livio lib. 32. tanquam certissimum, &
ud omnes Gentes confessum existimabant; pos-
siones publicas non minus quam privatas multo tempore
firmari, ut rebaberi nequeant. Hinc Isocrates ad
ulippum, teste Livio. l. c. dixisse pro Archidamo
rtur, avulsam Provinciam repeti non posse: *cum
mam stabilemque possessionem longa dies reddidisset.* Et
ribente Grotio de J. B. & P. l. 2. c. 4. §. 2. Sul-
tius contra Antiochenum disputans, ostendebat,
iquum esse, ut: quod populi Græci in Asia ali-
ando serviissent, id jus post aliquot sæcula eos
vocandi in servitutem quidpiam proficiat.

930. Quinto. Majorem adhuc auctoritatem præ-
t attestatio S. Scripturæ. Nam Judicum c. XI.
13. 15. & 26. Cum Rex Ammonitarum terram
ibus Arnon usque Jaboc & Jordanem versus proten-
m, jamque tempore longævo ab Israelitis posses-
m vindicare præsumeret, dicens ad Jephthe Israe-
arum Ducem: *nunc ergo cum pace redde mihi eam;*
phte non alio exceptionis usus est auxilio, quam
memorialis ac pacificæ possessionis. Hoc qui-
m argumentum sugillat Osiander in annotat. ad
rot. c. 2. §. cit. asserens, *Jephthe non exceptionem
tufucapione, sed donationem Divinam opposuisse
egi Ammonitarum: Constat enim, ait ille, quod DEUS
tram Ammon simul cum aliis, jure supremi
i & absolutissimi domini populo Israelitico attri-
erit; unde etiam Jephthe in cit. Judic. cap. XI.
. 15. & seq. respondisse legitur: *Non tulit Israel
tram Moab, nec terram filiorum Ammon: sed-- tra-
dit Dominus in manus Israel universos fines ejus de Ar-
m usque Jaboc, & de solitudine usque ad Jordanem.**

931. Verum fallitur Osiander, licet enim Jephthae initio controversiæ hujus primam exceptionem Regi Ammonitarum opposuerit ab autoritate Divina ejusque donatione Israeli facta, ubi tamen percepit, Regem Ethnicum non intelligere, et contemnere exceptionem ex jure Divino ejusque dispositionibus petitam, illico ad captum hominis Gentilis pro Israelitico populo peroraturus, et Gentium consuetudinem seu (ut hodie loquimur) præscriptionem se convertit, immemoriam possessionem opponens, Judic. cit. cap. v. 26. his verbis expressam: *quando habitavit (Israel) in Hesbon & viculis ejus, & in Aroër, & villis illius, vel in civitatibus juxta Jordanem NB. PER TRECENTOS ANNOS, QUARE TANTO TEMPORE NIHIL SUPER HAC REPETITIONE TENTASTIS*

932. Ecce! demonstrata veritas propositæ Assertionis nostræ, quod scilicet longe ante Juris Civilis introductionem fuerit inter diversas Gentes usucapio sub schemate *immemorialis possessionis*, seu *consuetudinis præscriptivæ*. Quod etiam liquet ex cit. cap. v. 27. Postquam enim Jephthæ immemorialis possessionis exceptionem opposuit, nec tamen Rex Ammonitarum a denunciato sibi bello recessit, ille è vestigio contra injustam aggressionem hanc protestatus est dicens: *Igitur non ego peccavi tibi, sed tu contra me male agis, INDICENS MIHI BELLA NON JUSTA*. Protestatio hæc docet iniquum esse bellum, si instituat pro recuperanda Provincia, quam Gens altera a 300, vel 400 annis possidet, NB. neque tanto tempore ullus intercessit *actus diligentia*, qui vim protestationis publicæ, aut attentati alicujus haberet; alioqui in pacifica possessione censetur completa esse præscriptio immemorialis inter Gentes. Vide Alphonsi Tostatum ad Cap. XI. Judicum supra cit.

933. Sexta.

933. Sexto. Nec mirum sit quod *Didacus Saxeus* ad *Ackelium* de præscript. immemor. c. 1. th. 5. ait: *Pro omnibus quotquot sunt, Regnis, hodie communi Populi consensu immemorialis possessio militat. Rationem hujus afferens: Toto enim Orbe penitus exularet pax, si coram tribunali temporis regna atque domina legitimum, quo nituntur, titulum non reddidissent. Ex enim Gens ulla, quæ a se ipsa acceperit supremam potestatem, illamque ab alia potentiore mutuata non sit, potestatem repetiri.*

934. Demum II.) Momentum præbet ratio insecuta satis jam ex adductis testimoniis perspecta, iam ipsa Gentium juris definitio solidius adhuc declarat. Nam juxta *num. hic 676.*) Juris gentium (licente Justiniano) est, quod exigentibus necessitatibus humanis, & utilitatibus suadentibus, usu & moribus gentium, aut pene omnium Gentium introductum est, & introduci debuit: Atqui talis est Præscriptio; partim quia eam introductam fuisse probant adducta jam testimonia, partim quia introduci debuit. Prout enim ostendimus a n. 729.) quid nam sit, vel non sit Juris Gentium, desumi id debet, inter alia, ex communi utilitate, vel necessitate inter omnes, aut saltem inter omnes Gentes; porro vix aliquid utilius, & minus necessarium fuit ad externam felicitatem publicam, & pacem & tranquillitatem Gentium, quam fuisse: & sit præscriptio. Illâ enim inter Populos exclusâ, nulla amplius dominiorum unquam mansisset tranquillitas. Et cum olim Romano v. g. Imperio Africa majorque pars Europæ, ac finitimarum regionum servierit, Gentes illæ juris civilis Romani exstantes, quæ a mille & infra annis avulsa Regna ac provincias hodiedum pacifice possident, remotâ præscriptionis immemorialis auxiliâ, nulla ratione de sui competentia certæ forent, minusque pro tranquillæ viverent, vel ditiores possessas cultarent.

varent, utpote continuo metu agitatæ ne forte aliquando titulum possessionis suæ probare cogantur &c.

935. Huc facit III.) quod juxta n. 774. & 78. occupatio & divisio Gentium jure fuerit introducta, manifestum præbente argumentum *Ca. dist. 1. ubi dicitur: Jus Gentium est sedium OCCUPATIO*, concordat *L. Ex hoc jure. §. ff. de J. & ac L. Quarundam. 1. ff. de A. R. D.* Porro per verba *Sedium occupatio*, juxta Gloss. & ibid. Dd. intelligitur: sed etiam *omnis possessio sive statim a initio justa*, sive temporis immemorialis decursu *pacificam* sui continuationem *justificata*; ita ut licet illa temporum successu per Jus Civile vel Canonum ad meliorem formam reducta & circumscripta sit, nihilominus originem suam saltem in *confuso & genericè consideratam a Gentium jure derivet.*

Recte igitur Cardin. Bellarminus *l. 5. de Pœn. Rom. c. 9.* probaturus valorem donationis Constantinæ, ait: *Etiam si nihil præterea extaret, abbas sufficeret 800. annorum Prescriptio.* Nam etiam Regna & Imperia per latrocinium parva & acquisita, tantis longo tempore fiunt legitima. Alioqui quo jure Julius Cesar occupavit Romanum Imperium? Et tamen tempore Tiberii ait Christus *Math. 22. Reddite, quæ sunt Cesaris Cesari.* Quo jure Franci Galliam, Saxones Britanniam, Gothi Hispaniam invaserunt? Et tamen hoc tempore Regna ab illis constituta illegitima dicuntur. Hæc Bellarminus.

936. Atque præter citatos, huic sententiæ hærent Suar. *in defens. fidei Cath. l. 3. c. 2. à n. 20. ac de LL. l. 8. c. 34. n. 10.* Ludov. Gonzaga, qui præfat. ad coronam Gothicam, Henrico Regi Galliarum opposuit: *Principes, si rogentur, quo titulo eos Provocentur*

as possideant, aliud, quod respondeant non habere, quam
s antea à Parentibus accepisse; & si lex sit, ut Princi-
s, que a Majoribus usurpata possident, restituere
neantur, & ad summas angustias plerosque, qui
sic late regnant, reductum iri. His subscribunt Puf-
ndorff de J. N. & G. l. 4. c. 12. §. 11. Joan.
Volfgang. Textor in Synops. Jur. Gent. c. 9. n. 24.
Schweder. Introd. ad Jus publ. part. special. Sect. 2.
20. Ockel de Præscript. immemor. c. 1. th. 13. Brun-
em. Comment. ad ff. de usucap. L. 1. Frider. Inin-
t. disp. de Domin. d. 3. q. 2. a. 2. Amadeus Eckoldt
Præscript. §. 7. Braun pr. Jur. Can. ad eund. tit. f.
190. Illustr. L. B. de ICKSTATT Elem. J. G.
ib. 3. c. 3. §. 18. Quorum aliorumque omnium
eadem motiva ratio est; quia scil. admisso quod
præscriptio sit legitimus acquirendi modus de jure
civili: eadem publici boni ratio à fortiori suadet,
inter Gentes qua tales, post longam possessionem
perpetuum denique dominium acquiri &c.

937. Juste proin Purpurati S. R. E. Patres, cum
conditiones quædam Romanæ Ecclesiæ velut Impe-
rio male ereptæ impeterentur, in literis publico
editis Anno 1708. d. 12. Augusti responderunt, in-
cipuum titulum longævam possessionem, diuturnitatem
temporis, atque hinc titulum præscriptionis jure Gen-
tium stabilitæ opposentes.

SATISFIT CONTRARIIS.

938. Ad L.) Auctoritati Imperatoris & legibus
eductis salva constat sua ratio. Ibi enim doce-
tur potius Præscriptionem Jure Gentium intro-
ductam esse, solam autem determinationem for-
mæ (de qua sermo cit. loc. procedere intelligen-
dus est) ex jure civili derivatam haberi. Con-
fer. n. 923. & 935.) Quibus adde; quod *Lex XII.*
Tabularum a Romanis Decemviris ex Græcia le-
gum culturâ tunc præ primis florente petita, & in

duodecim postea Tabulis ante Rostra publice proposita, perpetuitatisque causâ æri demum incisa, omnis Romani Juris caput & primus fons extiterit: Atqui inter alias leges duodecim Tabulis insertas erat lex *prescriptionis*, quæ extabat in tertia parte legum XII. Tabularum sub titulo: *de jure privato*, eratque in numero 38va his verbis concepta: *Usus & autoritas fundi biennis, ceterarum rerum annum esto.* Videri potest hæc lex apud Ciceronem in Oratione *pro Cæcinnâ*; & in *Topicis ad Trebatium*. Sensus autem citatæ legis hic erat: Adeptio domini per continuationem possessionis, temporis annui est in rebus mobilibus, biennii verò in rebus immobilibus. Hanc legem Justinianus *Inst. de Usucap. §. Jure civili. & seqq.* correxit, voluitque tempora usucapionibus esse longiora, scilicet, ut res quidem mobilis per *triennium* usucaperetur; immobilis vero inter præsentis *decennia*, inter absentes *20. annis*.

Ex his autem patet, legem *prescriptionis*, priusquam locis citatis a Justiniano inter leges Romani Imperii cooptaretur, jam in Græcia viguisse: est itaque *antiquior* Lege XII. Tabularum romanarum, & Jure Civili. Illam enim *Draco*, *Lycurgus* & *Solon* in Græciam non aliunde introduxerunt, quàm quod probe norint eam vigere *inter Gentes*, verùm quia *confuse* solummodo ac ingenere tantum dabatur inter diversos illos populos, hinc illi primi Legislatores pro sua Græcia, etiam quo ad *privatorum* utilitatem eam inducentes, temporis determinatione limitarunt, quam limitationem Justinianus in Jure Romano, tum demum alii Legislatores perfectiorem reddiderunt. Vid. Cic. *l. 1. de Orator. & lib. 2. de LL.* tum Anton. Augustin. *Tarracou. Archiepiscop. ad leges XII. Tabular.* Azor. *Inst. l. 6. c. 63. ad leges cit.* Adversariis igitur defectus notitiæ

Hæc historicae ansam contradicendi assertæ a nobis sententiæ dedit.

939. Ad II.) Necessitas & utilitas præscriptionis inter Gentes, quas objiciens a nobis requirit, recuset jam in probationibus a n. 934.) Præscriptionem itaque assertam dicimus esse necessariam & utilem Gentibus ad *externam* vitæ hujus felicitatem, pacem & quietem publicam. Nisi enim ex longæva possessione Regnorum, Provinciarum, Urbium etiam *iniquo* sæpe titulo, *injusto* frequenter Marte, *violenta* interdum occupatione acquisitarum admittamus possessoribus stabilem proprietatem, vix Gens aliqua, populus aut natio ab impugnatione & infestatione bellica immunis erit. Imo usufructu prædicta è medio Gentium sublata, neque *justissime* sive jure belli, sive emptione-venditione, sive aliter quæsitæ dominia longam quietem pollicere possessoribus deberent, nam hi etiam *ad probandum* possessionis *titulum* compelli alioquin possent, qui tamen post exusta archivaria, deperditas tabulas, sæculorum fluxu ac temporum inclementiâ in cineres, redacta instrumenta, difficillime probare eum scirent. Instantiam de Turcis allatam nullius esse roboris momentum constabit ex dicendis ad V. & VI. objectionem.

940. Ad III.) Jus Gentium non determinat quidem tempus nec alias condiciones *juxta præsentem formam & usum* a Jure Civili & Canonico requisitas: determinat tamen tempus & *alia ad formam & usum Gentium communem* necessaria. Neque enim hic procedit quæstio de præscriptione; prout hæc in *sua specie infima* determinatur a Jure Civili & Canonico; sed potius prout deberet dari aliquis saltem *in genere & latius sumptus* modus, ita acquirendi domini, juris, vel libertatis, ut *alicujus* temporis privilegiô tollatur omne impetitionis pe-

riculum, quod creare aliàs posset v. g. Gens illa quæ ante 1000. circiter annos in possessione fuit. Et hoc sensu Jus Gentium determinat *tempus immemoriale*, cuius notum; pro titulo autem *possessionem bona fidei*, utpote in rei derelictione tacita vel præsumpta, & juxta dicta *præced.* §. jure Gentium introducta, fundatam: quod requisitum *bona fidei* eodem quoque Gentium jure introductum esse ambigi nequit, cum manifestum sit per se nullam rem *mala fide* possideri. Nec refert, quod forte primus possessor v. g. ante 800. annos *mala fide* inchoaverit possessionem; nam *per tot secula* in ejus succedaneis præsumitur purgatus ille defectus per possessionem immemoriam eamque *pacificam*, nisi obmovente Gente alia per bella, vel protestationes idcirco in contrarium factas. Et ita experiri etiam consuetudines *contra legem prohibentem* humanam inductas justificari *temporis privilegio* in aliis hominibus eam perficientibus, licet ab initio (sicut ut Scholæ loquuntur) *in fieri*, omnino *mala fide* & *peccaminose* inchoata fuerit à primis eorum Antecessoribus, qui contra legem operabantur.

941. Ad IV.) Frustra asseritur non posse a nobis probari consensum & *pactum mutuum* inter Gentes, quo illæ conspirarint in modum transferendi dominii per præscriptionem *legitime completam*. Videri potest decisio hujus scrupuli, superius hic declarata n. 671. & 673.) Imo etiamsi consensus Gentium mutuus *tacite* præstitus deesset, *longævus usque pacifice possessionis* conjunctus morali impossibilitati probationum, & simul generali periculo inquietudinum *externarum*, quibus alioqui totum genus humanum omnesque Nationes involverentur, si hæ non haberent certitudinem suorum dominiorum; sufficeret ad prædictum jus acquirendi introducendum inter Gentes per usucapionem, spatio tanti tempo-

temporis, cujus non extat memoria, continuatam, neque datur vestigium protestationis alteriusve diligentiae, quæ vim interruptæ possessionis pacificæ habeat.

942. Ad V. & VI.) Quæ a Vasquio de Hispania, Gallia, Austria, tum à Carpzovio & aliis de Capitulatione Cæsarea afferuntur, aëra verberant: sed nos non premunt. Dicimus enim 1110.) Hispaniam, Galliam, Austriam, S. R. Imperium, & alias Nationes, Regna & Familias, *justam* habere causam non admittendi ulla præscriptiones contra erepta jura & bona avulsa, circa quæ *prescriptio* immemorialis, Gentibus alioqui familiaris, *nunquam* fuit *completa*, perpetuè autem interrupta per continuas, aut sæpius repetitas protestationes, expostulationes, bella, aliisve modis intentatos actus pro restitutione injuste avulsoforum jurium & bonorum; isti enim actus vim habent perpetuæ *protestationis*, quæ possessorem avulsoforum tamdiu in mala fide constituunt, usque dum vel restituat, vel aliud immemorabile tempus *ab ultimo protestationis actu computatum pacificè* effluat, & finiatur. Atque in hoc sensu recte sensisse perhibetur quidam Gallicus Scriptor in *Dissertat. Jurid. Francofurt. vol. 4. disput. 22. thes. 22.* ubi cordatè asseruit, Coronæ Gallicæ nullam præscriptionem obesse.

943. Ab æquitate etiam non ablusit optima responsio illa, quam Emmanuel AMOR de Soria Patronus Fiscii regii in Ducatu Parmensi, in tractatu de bonor. finito bello restitution. ex capite amnestia, edit. Vienn. Austria, Anno 1738. in 4. fol. 284. allegavit: dicens: *qua de prescriptione afferuntur, Regibus ista non posse applicari, quia summi Imperantes adversus actus metu extortos, & multo magis fraude, se ipsos in integrum restituere valent.* Alioqui omnibus latrociniiis via aperiretur, & ferè unica Provinciarum

& dominiorum acquirendi modus in armis & fortiore exercitu confisteret, jufte ne an injufte alterum Regni aut ditionum poffeffione dejecerit: quis quærat? dummodo vel inique coactus arma tenenti victori in ceffionem jufte alias poffeffarum regionum confenferit. Quod tamen naturalis ratio hocret, & ita quæfitorum, quamdiu *continuata preteftationes* injuriam paffi innovantur vel injuria aliunde certa notoriave eft, ufucapionem prohibet. Vide hic *fupe. n. 190.*)

944. Ob eandem rationem dicimus 2da) affer- tam decisionem non obftare Cæfareis Capitulationibus, nec earum articulum fore fruftaneum: nam in illo Imperator non fe obligat ad recuperanda avulfa, per immemorialis temporis *pacificam* poffeffionem dudum jam præfcripta: fed folum ad recuperanda *injufte alienata*, quorum poffeffio hoc ipfo obftante articulo, ac habente vim proteftationis, fæpius circa coronationem Imperatorum repetita *pacifica* nunquam fuit, nec effe potuit: Prout etiam bene hæc in parte fentit Puffendorff. *de J. N. & G. l. 4. c. 12. §. 11.* dicens; ut Gens contra Gentem rem tempore immemoriali præfcribat, requiri, ut Populus, contra quem præfcriptum effe dicitur, ne quidem *fattem proteftando, jus fuum confervaverit: ergo rariffimi poffunt accidere cafus, ut ab ufucapione demon dominium fit arceffendum, NB. fi pacifico titulo quis populus rem quampiam fit nactus.*

945. Ac proin nec adducta instantia de Turcarum tyrannide, quidpiam evincit. Cum enim tot bella, & perpetuò fibi fuccedentes, nedum S. R. Imperii & aliorum Regnorum, fed etiam Ecclefiæ univerfalif Catholicæ, juxta ac totius Chriftiani orbis proteftationes contra eorum vim ac injufas deprædationes intercefferint, femperque renoventur, inde fit, ut poffeffio Chriftianis ereptarum Pro-

vin-

inciarum, pariter ac avulsi Imperii Orientalis, sicut unquam inchoari, ita nec *pacifice* impleri per tempus *immemorabile* ad præscriptionem hujusmodi necessarium potuerit, possitve, quin hæc singulis seculis interruptatur. Hinc frustra *Solymanus* apud *Puffend. l. c.* sæpe solitus est dicere, Romæ ac totius occidentis Imperium ad se spectare, propterea quod ipse Imperatoris Constantini, qui imperii sedem *Byzantium* transtulit, legitimus sit successor.

946. Ad VII.) Si Gentium *tacitus* consensus in præscriptionem *legitime completam* haberet pro obiecto determinato *solum* diminutionem, damnum, & præjudicium dominiorum, quæ possident: utique evidens est, consensum hujusmodi non possessionabiliter præsumi, cum nemo *presumatur suum præstare*. Verùm quia modus hic acquirendi æquè conjungi potest cum diminutione ac etiam *augmento* bonorum, jurium & variorum emolumentorum, hinc cessat ratio dubitandi. Et certe nemo in *ludum chartarum*, vel *olla fortune* seu de la Loterie, unquam consentiret, si hic vergeret *tantum in diminutionem* & damnum marsupii: quia tamen sicut perdere ludò, ita etiam lucrari possumus, hinc non suppetit prudens dubium, cur negari deberet dominum consensus in hujusmodi objecta.

947. Quod si petas, quæ nam sint signa taciti illius Gentium consensus in præscriptionem v. g. alicujus Regni, aut Provinciæ? R. Varia reputari. Scilicet 1.) Acquiescentia per tempus *immemorabile*, nulla unquam facta protestatione verbis vel factis, etsi fieri facile potuisset, 2.) Nulla mentio juris facta, etiam in pactis cum possessore altero initis. 3.) Omissio tituli, seu insignium, ditionis amissæ causâ sibi competentium. 4.) Titulus alteri datus sponte & libere, appellando eum *Domi-*

nam regionis absque limitatione. 5.) *Negata auxilia, cum ferri potuissent & debuissent. &c.*

948. Ad VIII.) Quod a Principe possit præscribi contra libertatem Populi pro summa potestate vacat dubio; quod igitur pari etiam jure præscribitur possit a Populo contra potestatem Principis pro libertate; minime quoque ambigendum est. Cum non unius Reipublicæ usu constet, quod a regimine Monarchico subditi illius tractu temporis immemorialis se se exemerint, translato in Optimates, vel Populum dominio, quibus litem movere quid aliud foret, quam publicam pacem evertere. Nec refert, quod sequela hæc falsa esse dicatur: quia falsitas hæc affingitur e sensu *Grotii*, qui sibi ipsi non constat, ubi de *J. B. & P. l. 2. c. 4. §. 2.* ipsemet concedit, quod longa patientia Principis Populo sufficere possit ad pariendam libertatem *ex derelictione Imperii præsumpta*, non sit igitur mirum, si *Grotius* concessionem sequelæ contradicat, qui etiam sibi ipsi contradicit.

949. Neque etiam obstat, quod subditus *qui subditus* sit subjectum *incapax* Majestatis & jurium Majestati *intrinsicorum*, ut diximus hic 843.) Nam etiam hæc præscriptione immemoriali acquirere potest, ex quo *desit esse subditus*, tunc enim non qua subdito, sed qua *supremo*, vel uni Genti, Populo jus Majestatis competet; *Brunnem. ad l. 2. C. commun. de usucap. n. 4. Balbo. Schambogen, Franz. & alii apud Schmier Jurisprud. tom. I. lib. I. f. 229. et 495. & f. 281. n. 563.* Consequenter potest adesse *bona fides*, non quidem in primo aggressore: verum in aliis possessoribus, qui longæva annorum serie illi succedent. Titulum quoque supplebit ipse temporum immemorialis cursus, *pacifice* ac cum *acquiescentia* prioris possessoris, Regni, vel Gentis, continuatus, &c.

950. CONCLUDES I.) Præscriptionem ita habere locum inter diversas Gentes, ut etiam habeat inter duos Populos liberos ejusdem Gentis. g. Germanicæ, & inter duos Reges, vel inter Regem ac populum liberum, imo & inter Regem ac privatam ei non subditum, & inter duos diversorum Populorum Regumque subditos. II.) Eam prout inter diversos Populos liberos est, habere vim Gentium juris *legalis* obligantis in conscientia, de qua egimus n. 702.) eo inquam sensu, quod, si longæva immemorialis temporis possessio *pacifice*, ut supra dictum est, ab una Gente fuerit continuata, censenda sit *legitime*, id est juxta leges Gentium fuisse completa, quam dein disturbare nefas sit, cum Jus Gentium etiam Principes obliget, juxta n. 706.) III.) Demum, quod eo casu, ubi diversæ Gentes liberæ controversiam de præscriptione alicujus Provinciæ, per media ordinaria & amicabiliter decidere nequeunt, forum pro litis decisione aliud non habeant, quam in *campo Martio*, neque Judicem hic & nunc alium quam *MARTEM* terribilem, per ea, quæ tractavimus de *Foro & Judice competente* inter Gentes, a n. 709.)

Quæritur hic ultimò : *Qui nam sint reliqui modi derivativi acquirenda proprietatis : & quæ officia ex dominio sequantur ?*

951. Exposuimus jam a n. 742. & seqq.) dominia, generatim loquendo, *derivari* seu transferri in alium vel volente priore domino, vel invito. *Volente*, id est factò ejus transferuntur trifariam, donatione, ultima voluntate & contractu, de quibus egimus a n. 743,) *Invitò* dominò, seu ipsa lege *disponente* transferuntur etiam totidem modis. 1mo) Jure Gentium ; sic res bello captæ fiunt capientis, de quo infra agemus. 2do) Auctoritate alicujus legis

legis particularis, idque vel sine culpa domini, ut lege præscriptionis : lege successionis explicatur. *cit. hic n. 743.*) vel ob culpam ejus, ut ob crimen hæresis, læsæ Majestatis, incestas nuptias &c. 3°) Per sententiam Judicis, ut si fur damnetur quadruplum. Qui modus etiam obligat in conscientia, quando sententia non nititur falsa præsumptione.

952. Quod autem concernit *Officia ex dominii* fluentia in humanam societatem, Naturæ vel Gentium jure firmata : R. Cum magis specialia huc nos spectent, & jam superiùs *de Offic. erga proxim.* à n. 444.) declarata sint, sola illa quæ communia sunt exponimus. Scilicet I.) Quod dominio creatorum tam inanimatarum, quàm animantium non abutendum sit in contumeliam Creatoris, neque in præjudicium sui, vel aliorum, imo neque illa sine causa destruendæ, aut si vivunt, mactandæ & occidendæ sunt *ex sola* animi levitate, quoties damnum non inferunt, nec ullam molestiam creant. II.) Neminem in suo dominio esse turbandum. III.) Res inexhaustæ utilitatis, nec proprietati ulli subjectæ inter primævam Communionem sunt relinquendæ. IV.) Quidquid nullius est, primo occupanti cedendum. V.) Rebus alieno dominio subjectis, citra voluntatem Domini, regulariter, excepto extremæ necessitatis casu, non utendum. VI. Fides in Contractibus & pactis servanda.

CAPUT IV.

De summa potestate, ejus origine, juribus, illaque acquirendi modis.

§. I.

Quid rei summa potestas, quæ ejus origo, quod subjectum &c.?

SUMMARIUM.

953. Summi imperii definitio,

954. Et ejusdem Origo exponitur.

955. &c.

255. &c. *Illam in Rempublicam derivatur immediate à DEO tanquam natura Auctore: 2.) A Republ. autem vel Civitate consignatur immediate uni vel pluribus: 3.) Atque ita summa potestas civilis non immediate à DEO descendit in personam determinatam.*
259. *Lex Regia quid sit, exponitur.*
260. *Satis fit contrariis rationibus,*
261. &c. *Puffendorffii opinio contra Hornium laudatur. Et refellitur paritas cum Davidis & Apostolorum ac Pontificum Potestate.*
263. *Subiectum & objectum Majestatis declaratur, pro diversitate status Monarchici, Aristocratici, &c.*

253. I.) Imperium summum, summa potestas, & Majestas Publicitatis, teste Hornio *le Civit. l. 2. c. 1. §. 3. n. 1. & 2. Bœcler. ad Grot. l. 1. c. 3. §. 21.* synonyma sunt, uti etiam tradit Puffend. *loc. infra hinc citando.* Unde Aristoteles *l. 3. Polit. c. 7.* definitione Majestatis imperium summum summamque potestatem complexus ait: *Majestas, summa in Civitatibus potestas est.* Et quamvis nonnullis Lipsius *L. 2. doctrin. Civit. cap. 16.* Majestatem non sumat pro summa potestate, sed pro reverenda quadam amplitudine, ac *l. 4. c. 9.* eam appellet auctoritatem impressam subditis, sive & exteris personam reverentem de Rege ejusque statu; nihilominus sententiæ hujus Auctoris sua ratio bene constare potest, ille quippe *loc. cit.* loquitur de Majestate personali, seu ut ait Grot. *d. l. c. 3. §. 21.* pro dignitate Imperantis accepta, non autem pro reali summam jurisdictionem denotante, quæ non semper requirit personam Imperatoria aut Regia dignitate fulgentem, dicente Joanne Kahl in *Lexic. juris. Juris casarei fol. 534.* *Majestas auctoritatem & amplitudinem significat, vel DEI, l. 32. §. sacerdotio. f. de Arbitr. vel Principis, vel populi Romani NB. vel*

MA-

MAGISTRATUS, l. 7. §. 1. ff. de Captiv. l. penult. ff. de J. & J. l. 9. ff. de Jurisd. omn. Judic. l. 23. ff. de injur. & tot. tit. ad leg. Jul. Majestat.

Ita quò ad suam etymologiam explicatum imperium summum seu Majestas, definiri potest, quò sit *Facultas moralis ab omni superiore independens civitatem gubernandi, sive actiones Civium dirigendi ad communem & publicam salutem.* Dividitur autem in *Attalem*, quæ Populo, Reipublicæ, seu Regno semper cohæret, & *Personalem*, quæ residet penes imperantes, Principem, aut senatum, & cum personis imperantium expirat. Besold. *Politicoz. c. 1. §. 1.* Lymnæus ad *Cap. Rudolphi II. art. 32. f. 532. à n. 41.*

594. II.) Origo prima ac universalis prout omnium rerum, ita etiam summi imperii ac Majestatis, quò DEUS ipse sit, nemo prudens ambigit. Ita quippe ille de se *Prov. 8. v. 15.* dicit: *per me Reges regnant & legum Conditores justa decernunt &c.* Quemadmodum verò id certum est, ita a plerisque in controversiam trahitur, an illa potestas (seu quò idem esse diximus) summum imperium, suprema jurisdictio & Majestas à DEO immediate in Civitatem communitatem seu Rempublicam, vel, an immediate in ipsas personas Imperantes transeat? in utraque partem disceptatur. Communior tamen opinio est, quam purè ex mente aliorum adducimus:

955. III.) Summa potestas Civilis in Communitate, Republica, seu Civitate est immediate à DEO. 2.) Illa autem mediante in unum Imperatorem, vel plures alios, regulariter per ultionem Civium subjectionem & aliquem consensum derivatur.

Ita D. Thom. 2. 2. q. 10. a. 11. dicens: *dominatio & pralationem (politicam) introductam esse Jure Romano*, quam doctrinam ille desumpsit ex D. Augustino l. 5. de *Civit. DEI. c. 21.* dicente: *græci PACTUM societatis humanae obedire Regibus suis. Ideo quoque*

aque quo ad utramque assertionis partem tenet
 ovarr. pract. quest. c. 1. n. 6. Sotus de J. & J. l. 4.
 2. a. 1. Victor. Relect. 1. de Potestat. Sect. 4. q. 3.
 2. ubi ait : Potestas civilis habet ortum a Republ.
 ia est in finem naturalem Reipublica. Suar. in defens.
 lei l. 3. c. 2. n. 5. & 10. Hobbes. de Cive, c. 2. §. 4.
 affendorff. de J. N. & G. L. 7. c. 3. §. 3. ubi refellit
 ornum admittentem quidem ipsas Civitates per
 icta constitui : sed imperium summum ab ipso DEO im-
 mediate in Principes conferri, neque ad id producendum
 idquam ab hominibus proficisci : Adeoque liberos popu-
 dum Regem sibi ultro eligunt, non conferre in ipsum Ma-
 ratem : sed tantum DESIGNARE personam, in quam
 a divinitus immediate conferatur. Hornium verò
 cutus est Ziegler de Jurib. Majest. l. 1. c. 1. §. 46.
 erque autem opinionem hanc hauserunt ex Petro
 Marca de Concord. Sacerdot. & Imp. l. 2. c. 2. a n. 1.
 Vitriario Inst. de J. N. & G. q. 121. c. 3. Quorum
 nentiam refutavit Ferdin. Weizenegger in Dissert.
 rid. politic. edita A. 1631. Ingolstadii, c. 3. Tanner
 defens. Eccl. libert. L. 2. c. 1. f. m. 209. & c. 2. f. m
 24. tum c. 4. f. 247. Ac videri potest idem Auctor
 Theol. Schol. t. 2. disp. 5. q. 5. dub. 1. n. 30. Sigismund.
 apff. de Majestat. c. 2. §. 2. & seq. Gletle in Seloß.
 tre publ. c. 3. a n. 13. Illustr. L. B. de ICKSTATT
 Elem. J. G. L. 3. c. 1. §. 5. ubi ait : Jura cujusvis
 opuli majestatica, nec non regalia in dominio & quidem
 oprio populi existere, extra dubitationis aleam po-
 um est.

956. Ratio prima partis est. Quia, ut Suar. de
 egib. l. 3. c. 3. a n. 5. & c. 4. n. 2. cum aliis Theolo-
 s & Juristis ait, Potestas hæc est quasi proprie-
 s moralis consequens naturam hominum in u-
 am Civitatem, Rempublicam, seu corpus politi-
 am libere congregatorum; est enim illi simpliciter
 ecessaria ut sit sibi sufficiens ad existendum, id

est, ad sui conservationem, & convenientem gubernationem, sine qua nulla communitas in bono ordine subsistere potest: Atqui natura hominum *immediate* procedit ab ipso DEO: igitur & proprietas illa: 2.) Inter DEUM qui potestatem tribuit, & Civitatem quae potestatem recipit, nihil aliud intermediat, quo minus à DEO dicatur in Civitatem perfectam *immediate* derivari. Neque enim ex revelatione Divina (alioqui non esset potestas hæc, vel notitia de illa mere naturalis) neque per dictamen rectæ rationis apparet aliud subjectum *immediatum* hujus Potestatis receptivum, quam sit Civitas seu *Communitas perfecta*, utpote que sola necessario requirit summam Potestatem, in se subjectum aliquod *determinatum*, quale v. g. est Status Monarchicus, Democraticus, vel Aristocraticus, quantum de se non desideret 3.) Experientia docet, formas Regiminum esse mutabiles, ita ut Status *Monarchicus* semel introductus successu temporis in *Aristocraticum* vel *Democraticum*, aut alium degeneret: Porro id non haberet locum, supposito quod verum esset à DEO potestatem supremam *immediate* deferri *uni* certæ personæ.

957. Neque tamen inde sequitur, hac ratione statum *Democraticum* a DEO *immediate* & *unicè* institutum esse ita, quin humana voluntate in statum alium mutari queat. Status enim *Democraticus* non est institutus à DEO *preceptivè*, quasi summa potestas penes univèrsam Populum residere & ab eo exerceri debeat: sed mere *permisive*, quatenus in arbitrio *Communitatis* est, velitne a DEO concessum sibi summum imperium toti corpori reservare, vel in unum aut plures disponere.

958. Partis *alterius* ratio est, tum ex *Lege Regiæ*, qua Populus Romanus olim omnem Potestatem à *Principem* transtulisse legitur, ut liquet ex l. 1. f.

Conf. Princ. & l. 2. §. Noviss. ff. de orig. Jur. providen-
a autem DEI circa negotia civilia eadem est nunc,
c olim fuit; Tum ex eo, quia uti docet Suar. cit.
ep. & in defens. fidei L. 3. c. 2. n. 13. Admisso quod
DEUS immediate summam potestatem conferret certa
c determinata uni personæ hominum, deberet
oc fieri vel per solam DEI voluntatem, vel ex
irtute solius luminis naturalis, aut alicujus insti-
ationis Divinæ: Nihil horum accidit in hac pro-
identia. De divina enim voluntate in personam
eterminatam unam, Summum imperium transferente
ihil constat ex ulla revelatione, & homines
axta naturæ ordinem, non revelationibus regun-
ar in civilibus negotiis. Lumen quoque naturale
el institutio Divina immediatam hujus Potestatis
ollationem, per hucusque dicta, potius commu-
itati, quam aliquibus personis in particulari defert,
t ab illa regulariter derivatur in determinatam u-
am vel plures personas, per liberam ejus subje-
tionem & consensum.

Vel enim summa illa potestas pendet ab ele-
 tione? atque ita requiritur aliquis consensus & spon-
 anea subjectio Civium. Vel competit alicui jure
accessionis hereditaria? & hæc Successio necessariò
 apponit dominium, vel potestatem in eo, cui suc-
 editur, atq; hinc necessariò devenietur ad aliquem,
 qui alteri non successerit. De illo igitur primo in-
 quirimus, unde habuerit summam potestatem? &
 cum non habeat a se ipso, *jure natura* enim omnes
 homines sunt æquales, ac *par supra parem non habet*
potestatem, igitur Successio non potest esse prima
 radix hujus potestatis. Quapropter necesse est ut
 primus habuerit potestatem supremam *immediate a*
 Republica ex consensu, vel pacto aliquo, succes-
 sores autem ejus ab illo habeant *mediate & radi-*
caliter. Et quia res transit ad Successorem cum

suo onere, conditiones illæ cum quibus *primus Imperans* a Republica regnum accepit, ad Successores transeunt, ita ut cum eisdem oneribus regnum habeant.

Notat autem Rath *de præscr. c. 5. assert. 4.* nomine Principis in præsentī materia, non tantum *Supremum*, seu Imperatorem: sed omnes S. R. I. Principes & Status comprehendi: nam isti omnes in suis territoriis analogâ fulgent Majestāte, ac prerogativis, quibus Imperator in toto pollet Imperio in suis Provinciis circumfluunt. Et consentit communi (uti ipse testatur) Myller. *de Statibus Princip. Imp. c. 33. n. 1.*

959. Dixi *regulariter per ultroneam Civium subjectionem* &c. Quia licet *ordinarie* a Populo & Civitate promanet potestas hæc, *per accidens* tamen contingere potest, ut Respublica antea non subjecta Regi *per justum bellum* subjiciatur, & tunc ipsa *quævis non ultroneæ*, nihilominus adhuc in poenam delicti, aut ob aliam convenientem causam tenetur parere & consentire in subjectionem. Atque etiam ille modus quodammodo includit *consensum* Reipublicæ, vel *exhibitum*, vel *debitum*; imo siquidem *per bellum justum* Respublica alioqui non subjecta sub jugum Victoris missa est, hoc casu adest etiam tacitus consensus Juris Gentium tanquam *universalis* Reipublicæ humanæ.

Demum, si recte consideretur, fatendum est, quod eo casu quo hæc subjectio fit *per justum bellum* ad unum Regem, jam supponatur in eo potestas regia, per quam possit tale bellum indicare, & illa solum sit veluti justa extensio regni: igitur semper reducenda est hæc potestas regia ad aliquem, qui non *per bellum*: sed *per justam electionem*, vel *populi consensum* illam comparaverit:

proin a sufficienti divisione recte concluditur potestatem hanc a Republica ad imperantem manasse. Quia vero plerique existimant, in principio inducta esse regna per tyrannidem potius, quam per veram potestatem, ut tradit Alvarus Pelagius l. 1. de planctu Eccles. c. 41. Driedo l. 1. de libert. Christian. Petr. Berta in tract. de orig. jur. q. 1. Hoc fitur eventu, quando summa potestas per solam rem injustam possidetur, non est vera potestas legislativa, fieri autem potest ut successu temporis populus consentiat, & eam prout justam admittat, necque casu reducetur illa ad populi traditionem consensum.

Notandum autem: *Lex regia*, de qua hic n. 958.) nuncimus, & cujus mentio legitur etiam in §. 6. ff. de J. N. G. & C. est illa Lex, per quam Populus Romanus legislativam potestatem in Principes transtulit; vocaturque 1.) *Lex Augusti*, L. 14. ff. de manumiss. 2.) Dicitur *Privilegium Augustum*, l. un. §. 14. C. de cad. toll. ed quod teste Ant. Contio l. d. l. 1. ff. de const. Princ. & Dionysio antiquit. Roman. lib. 55. legem regiam intelligat Ulpianus sub nomine *Augusto* latam; prout colligitur etiam tum ex citatis legibus, tum ex *Novell. 47. vers. Augustum Pium*. a quo immediate devolvi ad alios Imperatores legislativam illorum potestatem, a populo olim derivatam ostendit ibidem Justinianus. appellatur quoque 3.) *Lex Majestatis*, uti tradit Justinianus l. 11. *annal.* ac demum 4.) *Lex Imperii* nominatur in L. 3. C. de Testam.

De *Legibus regniis*, seu de illis, quas incipiendo a Romulo & Numa Pompilio, 7. priores Romanorum Reges dictaverant (ac reperiuntur apud Valerium Maximum Romanum, Paulum Minutium l. 1. de legib. & Pandulphum Pratejum in *veter. juris. l. 1.*) in sua specie nulla hodie extat corpori Juris

civilis inserta, præter unicam, quæ est *L. 2. ff. de mort. inferend.* in genere autem, & quò ad *illam sensum*, sæpius illarum mentionem fieri experietur, qui totum Juris Civilis corpus legent evolverit.

Et quamvis plerique apud *Coras. lib. 6. Misit. c. 8. & Zoes. ad d. l. 1. ff. de Const. Princ.* disputent, quænam *lex* illa fuerit *Regia*, & quo tempore *ibi* non enim desunt, qui potent, nunquam *Populum* sponte & expresse in *Cæsares* suam hanc potestatem transtulisse: sed illos partim armis, partim variis mediis eam sibi usurpasse, & tandem immemorata consuetudine & pacifica possessione suam fecisse.

Nihilominus, hoc vel illo modo, isto vel alio tempore, in his vel aliis circumstantiis, potestas hæc a populo in *Cæsares* translata fuerit, parum refert, cum sufficiat moralis certitudo, eam transfuisse a populo in *Principes*, juxta *sit. §: 6. Inst. & d. L. 1. ff. de Const. Princ. ac d. L. 2. §. novissime ff. de origin. jur. tum L. 2. §. sed & hoc. Cod. de veter. jur. enucl.* Quamquam id certò asseverari possit, quod translatio potestatis hujus non prius facta sit, quam post *tertiam* seditionem plebis *Populique* *Romani*, quæ exorta fuit conditæ urbis *Romanæ* Anno 477. ac illa non prius sopita fuisse legitur, nisi postquam *seditioni* *Adversariorum* suorum obtinuerant assensum, ut *Plebiscita* a *Consulibus* & *Patritiis* inter communes *Romanorum* *Leges* reciperentur. Qui *ferendarum* *Legum* & *regendæ* *Reipublicæ* *modus*, verisimilius usque ad *Augustum* *Pium* *Cæsarem* durabat, in hunc demum & ejus *Throni* *succedentis* potestas illa *plene* derivata est.

Videri hac de re, præter jam citatos *Auctores*, potest Anton. *Augustinus lib. de Legib. Ferretus in not. ad Inst. de J. N. G. & C. Thomas. Næv. Jurisprud.*

ad. Antejustin. Lib. 1. c. 6. & Johan. Rahl Lexic.
rid. Jur. Casat. sub Lit. R.

SATISFIT CONTRARIIS.

960. Contrariis rationibus quæ ex Joan. Marsilio, ornio &c. adducuntur, superius laudati Dd. cum Thoma, Covarr. Soto, Victor, Puffendorffio, Hobbes. & aliis respondent. I.) Ex hac opinione non sequi immam potestatem a comunitàte semel collatam ni vel pluribus, posse dein pro arbitrio suo abrogari. Nam contra est, quod Electiones, & liberæ sui subjectiones fiant irrevocabiliter; & quod initio est voluntatis, postea fiat necessitatis: Comunitàtas igitur semel a se creatum Magistratum nequit pro suo arbitrio jure quæsito privare, prout nec Judicem ipsius constituere, cum potius ipsi quægitimo superiori suo jure etiam Divino obedire teneatur, 1. Petr. 2. v. 13. *subjecti estote omni humane creature propter DEUM, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis*: Contra hosce citatur Regibus & Magistratibus suis rebelles subditos, ac perversos Politicos recte docet Suar. de L. l. 3. c. 4. n. 5. falsum & impium esse, quod renum sit supra Regem, quia illi dedit potestatem, ariter ac omnia falsum est, quod possit, si velit, um deponere vel mutare.

II.) Minime etiam sequitur opinionem hanc re-
cugnare S. Scripturæ dicenti Ad Rom. 13. *Minister
nim DEI est: Non est potestas nisi a DEO &c.* Nam
terissimum est potestatem esse à DEO: sed mediate
vel immediate. Neque obsona est hæc distinctio, ut
vult Marsilius; Quia hoc non obstante DEUS est
causa generalis, juxta illud commune principium:
quod primum est in uno quoque genere, illud est causa
terorum, sive immediate sive mediate, nempe per
causas secundas, & naturali ac ordinario modo ope-
retur effectus civiles & mere naturales. Imo, du-

bio vacat, DEUM esse causam immediatam summæ potestatis spectata in se, & abstrahendo ab eo vel illo homine determinato. Hanc enim determinationem reliquit penes communitates, ut hæc circa negotia civilia & mere naturalia modo naturali consentaneo procedant, determinandam personam, in eamque legislativam ac gubernativam potestatem transferendo, ac proin DEUS est causa tantum mediata in ordine ad subjectum seu personam Majestatis & summæ potestatis determinandam hanc scilicet vel illam a Populo electam, vel præter electionis modum, aliâ viâ potestas gubernativa per Populum collata est.

Omne dubium hac in parte tollit D. Chryso-
 stomus Homil. 23. in Epist. ad Rom. dicens: Non est potestas nisi a DEO: quid dicis? ergo omnis Princeps a DEO constitutus est? istud non dico. Non enim de quovis Principe mihi sermo nunc est, sed de te ipsa, id est de ipsa NB. POTESTATE. Quod enim principatus sit, quodque non simpliciter & temere cuncta feruntur, Divina sapientie opus esse dico. Propterea non dixit: non enim Princeps EST NISI a DEO: sed de te ipsa disserit, dicens: non est POTESTAS nisi a DEO.

961. In hunc sensum Puffendorffius loc. cit. § 4. contra Hornium ait, separandas esse illas formulas: DEUS est causa Majestatis immediata, & DEUS immediate constituit Principem. Petgeus autem ultimus ibidem dicit: Enim verò si quis penitus consideret, credet, istos homines concepisse Majestatem tanquam in quoddam physicum, quod a DEO productum velut inerta sede, & sine subjecto per orbem vagetur, donec designato per populum Regi superveniat, eumque magis suo splendore cumulet. Ubi sine dubio aqua heretibus, quis importunus quarat; illa Majestas, antequam in Regem aliquo sedem inveniat, substantia sit an accidens? & ad accidentium classem referatur, quomodo sine subjecto existat?

ere queat? Quo porro tempore creata sit illa; initio mundi, an postea? Item, an una per universum orbem sit Majestas, cujus particula in singulos Reges sint distributa, an singuli Reges peculiarem & integram habeant Majestatem? an Rege defuncto Majestas simul pereat, an verò eidem superstes existat, veluti anima a corpore separata, aut per quandam quasi metempsychosim novam apud Regem receptaculum inveniens?

962. Idem Puffendorffius prosequitur hoc argumentum *ibid.* dicens: Et cum Hornius utique populo relinquat potestatem, antequam ulli adhuc jus ad imperium sit quasitum, quem & quando velint Regem constituenti, aut quamlibet formam Republica introducendi (juxta verba Deuter. c. 17. v. 14.) scire cuperem, quidnam circa Majestatem futurum esset, si omnibus populis aristocratico, aut democratico regimine uti placuisset? Equidem novimus electionem proprie & presse esse modum imperium querendi. Sed quin uno & eodem actu & designetur certa persona, & in eandem imperium, tunc primum existere incipiens conferatur, nihil ob stare videtur. Concludit demum asserens: *Jura & alias qualitates morales MUTUA VOLUNTATUM* conspiratione, per pacta resultare in aprico est.

III.) Hornii & ejus sequacium quidem opinio urget, quòd Patres Concilii Parisiensis Ludovico Imperatori declaraverint, Regnum non Decessoribus, sed DEO ipsi deberi, dicentes: *quisquis in mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus sed a DEO sibi commissum regnum crederet.* Verùm respondent Puffendorffiani: Patres Synodi Parisiensis Anno 829. locutos fuisse in sensu D. Chrystomi supra citati, quod scilicet Magistratum administrantes intelligere debeant, supremam potestatem eorum non esse hæreditates Antecessorum, circa quas habeant absolutam facultatem disponendi: sed beneficium DEI, a Majoribus propagatum, & vel ideo

juxta institutionem Divinam, DEI ipsius nomine, ad salutem & felicitatem Civium administrandam.

IV.) Solenne est *Hormianis* adducere exempla *Saulis & Davidis*, qui a DEO immediate creati Reges sunt. Demum inducunt aliud exemplum de *Mashia & Pontificibus Romanis*, ubi Ecclesia non applicat nec confert potestatem personis electis ac designatis: sed potius personas has potestati. At neque hæc stringunt *Puffendorffium*, qui *lx. cit. §. 3.* respondet: quod in populo *Judaico factum*, id de origine imperii regii in universum haud quidquam testatur; cum dudum ante institutum illud regnum plura regna extiterint. Quin potius ad modum collati in bono vel illum imperii certo in populo pertinet. Exempla igitur hæc vel specialia sunt, ut non tam regulam probent, quam exceptionem a regula, vel ut monstrant alii, DEUS solummodo designavit personas *Saulis & Davidis*, nec immediate contulit potestatem summam. Imo etsi immediate eam contulisset, id tamen fuisset quid *extraordinarium & supernaturale quod ad modum*. Juxta communem autem & ordinariam providentiam non ita fit, quia homines juxta naturæ ordinem non revelationibus, sed naturali ratione reguntur in his, quæ civilia sunt.

Nec obstat, quod Scriptura interdum dicat DEUM dare regna & mutare suo nutu, ac *Daniel. c. 4. & Esai. c. 45.* dicitur Cyrus a DEO constitutus Rex. Unde *Joan. 19.* dixit Christus: *Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper*: In his enim solum significatur, hæc omnia non fieri sine speciali providentia DEI, vel ordinantis, vel permittentis, ut docet *Augustin. Tract. 6. in Joan. c. 19. 22.* ac contra *Faustum c. 74.* Id tamen non excludit, quin hæc per homines fiant, sicut alii effectus omnes, qui fiunt per causas secundas, principa-

paliter tribuuntur providentiæ DEI. D. Thom.
 2. 2. q. 90. a. 3. & q. 97. Cajetan. opusc. de potestat. p. 2.
 ep. 2. & 10. Victor. Sotus, Puffend. l. c.

963. Nullam quoque esse paritatem cum D. *Maria* Apostolo & Pontificibus, respondent citati Dd. & signanter Victoria d. l. n. cit. cum communi Catholicorum. Nam Apostolica & Pontificia Potestas ipse *supernaturalis* & proveniens a DEO tanquam *vero collatore*, antecedenter non Ecclesiæ: sed Civitati ab Ecclesia designando est collata, ut adeo non tantum in se, sed etiam in ordine ad *subjectum Monarchicum* fluat immediate a Christo, neque antecedenter ab Ecclesia limitari, minuive possit: *subjectum* verò contrarium contingit quo ad potestatem summam civilem, uti constat ex dictis.

964. CONCLUDES, I.) Subjectum Majestatis ari duplex, *mediatum & immediatum*. Illud est *immunitas* quatenus in se spectata, quæ semper existit potestatem summam, veluti proprietatem *molem naturaliter sibi competentem*. Istud autem est *persona physica*, vel moralis, id est, unus vel plures, quos nulla sibi reservata parte Majestatem omnem transtulit Respublica. Hinc regnatrice familia peritus extincta imperium redit ad Populum, ut vel aliud subjectum eligat, vel aliter de forma & modo regiminis statuatur. II.) Majestatis capacem esse omnem hominem, quem natura, specialis lex, aut Provinciæ consuetudo non repellit, adeo ut naturalis juris concessione spectata, neque etiam sexus muliebris excludatur, dicente Seneca apud Lipsium *Civil. doct. l. 2. c. 3. Ratio & virtus nec sensum, nec exum discernit.*

III.) Objectum potestatis civilis in duplici reperitur classe, scilicet *primarium & secundarium*, sub illo comprehenduntur subditi, *proprie tales*, quales sunt Cives homagio adstricti: Incolæ, seu *Landsassii*

fassi domicillium verum fortiti, imo & Peregrini præcipue ære alieno aut crimine in loco commercionis obstricti. Jam vero Ecclesiastici certo territorio contenti, qua ratione subsint *politice* potestatis vel non, abunde tractari solet in Jure Canonico tit. de Constit. ac tit. de Foro compet.

Jus autem Sacrorum non competere Politicogimini, etiam ex Protestantibus sunt, qui fatentur cum Hornio de Civit. L. 2. c. 5. Hug. Grat. speciali tract. de Imper. summar. potest. circa c. 2. §. 8. Besoldo tunc adhuc acatholico; politic. l. 2. c. 3. §. 3. n. 14. & 19. Böhmero in Introduct. ad Jus publ. l. 2. c. 5. §. 2. & aliis. Sed *secundario* objecto continetur locus seu *territorium*, in quo stat præsumptio pro juribus Majestatis, & exemptio restat probanda. Alienum verò territorium intranti *pacifice* Personæ regiae, etsi non manet Majestatis potestas *judiciaria*, atque *contentiosa*, citra consensum Domini territorialis, manet tamen *dignitas Majestatis*, quo ad honores, præeminentiam & independentiam, id quod male negat Böhmerus in Introduct. ad Jus publ. l. 1. c. 4. §. 11. Ratio est, quia characterem vicariæ dignitatis Divinæ sibi quodammodo impressum ubique circumfert.

IV.) Majestas seu summa potestas in *Statu Monarchico* residet penes eum, qui Superiorem interis non recognoscit, sive dein Rex, Dux, aut Princeps appelletur. In *Statu Aristocratico* summa potestas indivisim competit Senatoribus seu Optimatibus, qui aliquando assumuntur ex folis Nobilibus seu Patritiis; aliquando ex Civibus universis ob meritum virtutis & doctrinæ seliguntur, eum scilicet in finem, ut illi soli excluso Populo, negotia Reipublicæ more Regio, citra metum provocationis ad superiorem, disponant. In *Statu Democratico* summa potestas est penes universum Populum,

in

Civitate, seu societate civili & perfecta congregatum: adeo ut sine omnium Civium, aut majoris saltem partis consensu actus Summæ potestatis exerceri nequeant; nisi forte unus assumatur, et totius Populi nomine regat.

§. II.

Quæ sint jura Majestatis, & quomodo acquirantur?

S U M M A R I U M.

55. *Ad jura Majestatis reducuntur Persona & Jura:*
 56. *An autem hac tot reperiantur in Principe quot in DEO?*
 57. &c. *Illa acquiruntur I.) Electione, quæ est diversa.*
 59. &c. *Acquiruntur II.) Successione, quæ est varia.*
 73. &c. III.) *Bello justo, aut prescriptione immemoriali.*
 76. &c. IV.) *Matrimonio contracto. V.) Alienatione legitima.*

65. **A**D jura Majestatis reducuntur I.) Personæ subditæ, quæ aut homagium summo Imperanti præstiterunt, aut in eo loco, in quo summa potestas exercetur, non exemptæ morantur, de quibus *n. præc.* egimus. Hæ quantumcunque etiam exemptæ fuerint, licet non teneantur ad homagium, quo subjectionem suam manifestè committunt, obligantur tamen adhuc ad convenientem venerationem Summæ potestati civili exhibendam. II.) Ad jura Majestatis referuntur *Regalia*, quorum alia sunt *Majora*, quæ vocantur *Regalia inrinsica*, eo quod Summæ potestati sint indispensabiliter connexa; vocantur etiam *jura Majestatis immanentia* utpote inseparabili nexu cum imperio conjuncta, & sine quibus Cives à Civibus seculi

ouri esse non possent. Alia *Minora* seu *Regalia* *privilegia*, etiam aliis communicanda. Priora spectant potissimum ad potestatem tuendi jura, atque Rempubliam, posteriora consistunt in subsidiis ad eam tuendam requisitis. Jurium Majestatis *imperialium*, seu *Regalium Majorum* exempla sunt: Jus creandi Reges, Duces, Marchiones &c. Jus supremæ Advocatiæ: Jus restituendi famam & antea pro toto saltem Imperio, & alia hic per decursum referenda. *Regalia Minora* consistunt in jure creandi Magistros & Baccalaureos, jure aggratiandi seu relaxandi pœnas facinorosis hominibus debitas: jure imponendi collectas, jure territoriali cum omnibus inde sequentibus aliis juribus, &c. &c.

Dein III.) Ad idem Jurium *majestaticorum* objectum refertur potestas justas pœnas sumendi IV.) Potestas Judiciaria. V.) Potestas belli & pacis ac fœderum ferendorum. VI.) Jus Magistratus civilis constituendi &c.

966. An autem tot & tanta jura sint in Summo imperante creato, quanta in ipso DEO? affirmat Hornius l. 2. de Civit. c. 2. §. 2. n. 4. dicens, eo ipso, *dam Princeps Vicarius DEI est, tantum potest in civibus dependenter, quantum DEUS independenter in Universo potest.* Id vero protulit ille in suæ opinionis principiis, qua asseruit, quod DEUS sit immediata Summæ potestatis causa respectu subjecti *determinate* imperantis. Qua autem sequela Princeps quæ *Vicarius DEI* necessario debeat jus omne, quod habet DEUS, & ipse habere: ex Hornii ratiocinio plane non apparet: cum aliis quoque Vicariis non omnia, quæ Principali competunt, necessario communicentur. Et alioqui sequeretur, Summam potestatem creatam posse pro suo libitu de vita, corporibus, bonis & juribus subditorum, citra cujusquam injuriam disponere, ac omnia fusque deque evertere in suo terri-

erritorio, cum id DEUS vi absolutissimi domini
 ui possit in Universo. Et tamen humana potestas
 omnimensurata est fini; hoc est, *saluti Republica & Ci-*
vium, ita ut illi omne & solum id sit licitum, à
 uo DEUS & natura non abhorret, quodque in sa-
 atem, non in perniciem subditorum ordinatum est.

Neque Christiani Principes unquam approbarunt
 ujusmodi assentationem, qui reverenter profitentur
 e *DEI GRATIA* esse id quod sunt. Nec plus sibi
 rrogant, quam quod ejus Gloriæ & Civium uti-
 tati profuturum judicant.

Veriorem igitur regulam status ex officio *Vica-*
rii, seu *Pro-DEI* deducit Card. Bellarminus de
Offic. Princ. Christ. l. 1. c. 1. nempe quod Principa-
 um non ut absolute suum: sed ut sibi a Rege supremo ad
 tempus traditum obtineant, sub conditione severissi-
 næ rationis aliquando reddendæ in tremendo ejus
 udicio, juxta Divinum monitum Sap. 6. v. 7. *Po-*
entes potenter tormenta patientur. De Hornii itaque
 ssertione videri potest Puffendorff. de *J. N. G.* l. 7.
 . 3. §. 4. vers. *per contumeliam Divini Numinis fasti-*
um Principum extollere gaudent &c. ac Fernand.
Tasquius illustr. quest. l. 1. c. 45. n. 4. vers. *res sand-*
isu digna &c. tum Heinecc. in *Elem. J. N. & G.* lib.
 . c. 7. §. 131. vers. *nefarie illos blandiri summis po-*
est. atibus, qui illis persuadent licere quod libeat &c.

967. Jura Majestatis summaque potestas acquirun-
 tur diversis modis, scilicet *Electioe, Successione baro-*
nitaria, vel gentilitia, Bello, Matrimonio, Alienatione
& Prescriptione, hic tamen ultimus acquirendæ
 Majestatis modus controversus est inter Dd. Pau-
 nis interea exponemus singulos.

Inter modos acquirendi summam potestatem I.)
 est *Electio* pro statu *Aristocratico & Monarchico*, ad quo-
 um regimen non Reges tantum: sed etiam Opti-
 mates assumi possunt & solent. Jus autem suffra-
 gii

gii totus habet Populus, vel Personæ nobiles, quæ nempè Regionis, in qua fit Electio; præterquam si Populus, aut numerosa Nobilitas evadæ confusionis gratia jus suffragii Legatis quibusdam deferre, aut in perpetuum certo hominum Ordini relinquere velit, prout Nobilibus ex singulis Provinciis delegari solitis, in Polonia, certis Principibus, quos Electores salutamus, in Germania, Possessoribus rerum immobilium in Frisia, collatum esse non ignoramus.

In statu autem Democratico, cum idem Populus regat & regatur, nulla contingit imperii mutatio sed quamdiu manet populus, per subjecta sibi imperium continuo succedentia, manet etiam Imperium penes totam Civitatem, nisi mutata voluntate Regimen aliud introducere placuerit. Puffend. l. 1. cap. 7. §. 1. Huber. de Jure Civit. l. 1. §. 7. c. 5. §. 2.

968. Porro tres Electionum species haberi observamus, prima scilicet fieri solet intra certam Familiam, altera ad Nationem unam restringitur, tertio nullo termino circumscripta est. Forma autem Electionis Monarchica vel Aristocratica, ex cujusque Regni, vel Reipublicæ Legibus & moribus est petenda, & ubi speciale quid ordinatum non fuerit præcise attenditur ad numerum, ut, cum exitus electionis fuerit dubius, majoritas suffragiorum præcellat, habita tantum præsentium, non etiam absentium consideratione.

Prædicta Votorum majoritas apud Polonos, sicut in decisione causarum judicialium, coram Judicibus ex variis provinciis ad certum Tribunalis locum deputatis, semper observatur, ita vel maxime circa Electionem Regum, suum solenne tenet, adeo ut inter aniles fabulas meritò referenda sit eorum narratio, qui interdum asseverant, unam solam contradictionem seu liberum veto, id est, sic postquam impe-

impedire Regis electionem in Polonia. Id enim
 pro eis locum non habet, præterquam eo casu,
 quando v.g. Rex *hæreticus*, vel alias Catholicæ Ec-
 clesiæ non satis addictus &c. in Thronum eleva-
 tur, tunc enim *etiam unius oppositio circa legem, &*
cardinalem ejus articulum, suum effectum sortiri de-
 bet: non tamen quilibet ex immensa ferè Nobilium
 multitudine jus oppositionis hujus, alioqui etiam
 justissimæ, habet: sed solum Optimates & *persons*
 Provinciis, Territoriis & Palatinatibus ad id mu-
 neris deputata, vel si aliàs totus Ordo Equestris,
 aut magna ejus pars ob rationes justas electioni
 se opponeret.

969. Inter modos acquirendi Summam potesta-
 tem reputatur II.) *Succeſſo*, quæ duplex est, alia
 hæreditaria, alia gentilitia. *Hæreditaria* est, quæ
 pendet ex arbitrio Regnantis, cui liberum est
 circa Regni Successorem disponere, ac vel suos
 hæredes vel extraneos, mares æquè ac fæminas,
 nec minus legitimos, quam illegitimos designare,
 ut etiam si plures sint hæredes, Regnum inter
 eos distribuere. Id quod accidit in Civitate, quæ
arbitrionalis nuncupatur; aut in Regno, quod Po-
 pulus cum jure constituendi Successorem, in Prin-
 cipem absolute transtulit. *Besold. Polit. l. 1. c. 6.*
l. 1. n. 3. asserens hunc succedendi modum olim
 frequentem, & pleraque Hispaniæ Regna paterno
 testamento jureque hæreditario fuisse delata. Quod-
 si contingat Regem intestatum decedere, tunc
 recurritur ad voluntatem ejus tacitam, quæ talis
 esse præsumitur, ut, sicut in privato patrimonio li-
 beri potius quam extranei succedunt, ita & in Prin-
 cipatu. Si verò plures extent liberi; ætatis fiat
 consideratio, illeque, qui *major*, seu primogenitus
 est, jus obtinebit in successione.

Cum enim ex una parte regnum inter plures commode nequeat dividi; ex altera verò salus publica plures in uno regno Reges non admittit: conveniens est, ut unus anteponatur cæteris, quidem ille cui favet Natura, nascendi simul regnandi sortem indulgens. Estque hæc ætæ prærogativa ipsis Imperiorum initiis coeva, apud omnes propemodum Gentes, Ægyptios, Moabitas, Albanos, Græcos Athenienses, Trojanos, Persas, Numidas, Gallos, Hispanos, Scythos, Anglos, Gottos, Wandalos, &c. introducta, sacris etiam paginis non incognita, ut patet ex libro *Gen. c. 25. v. 31.* de Jacobo & Esau, à quibus hic illi primogenituram vendidit &c. &c.

970. *Successio Gentilitia*, seu *Legitima* est, quæ non dependet ex libera regnantis voluntate, sed a lege vel consuetudine, certo generi ac familiæ successionem in Imperio deferente, adeo ut omnes qui descendunt ex illo genere vel familia, jus quoddam succedendi obtineant, sine ipsorum voluntate non auferibile. *Grot. de J. B. & P. l. 2, c. 7. §. 22.*

Estque duplex, alia *linealis*, quæ secundum ordinem & prærogativam lineæ ordinatur, ita ut non tam jure *representationis* & *substitutionis* in locum defuncti (hæc enim non attenditur) quam jure *transmissionis*, regnum quasi jam delatum ex *providentia* aut pacto Majorum, transeat de linea primogenita ad lineam secundogenitam, & ubi semel ingressa fuit unam lineam: in ea permanent, usque dum penitus extinguatur, qua etiam ex causa alio nonmine *primogenitura* nuncupatur. *Vitriar. q. 50. §. 52.* *Successio legitima Non-linealis* vocatur, in qua ordo & prærogativa lineæ non attenditur, eaque, si ad successionem vocentur, qui ex tota ultimi Regnantis domo, ætate majoris aut seniores sunt, *Majoratus* indigitatur.

971. Utra-

971: Utraque Successio rursus dividitur in cognaticam & agnaticam. *Cognatica*, quam aliam *usitanam*, id est in Regno Castiliæ quondam usitam dicunt, est, ubi respectus hebetur etiam ad gnatos, & sic tam fæminæ, quàm masculi, & lineam fæmineam conjuncti succedunt: Cum tamen limitatione, ut &, quamdiu masculi tant de familia ac nomine defuncti, fæminæ tumque descendentes a successione removeantur; filia ex filio præferatur filiæ ex filia, uti & filia fratre, filio ex sorore anteponitur. Covarr. ff. 99. c. 38.

972. *Agnatica*, quæ & *Francica* (quod fuerit in regnum Franciæ investa) nominatur, est, ubi respectus ad solos habetur masculos, idem nomen & insignia cum Antecessore participantes, ut regia dignitas intra Familiam, per solam stirpem masculam legitimè propagandam conservetur. Grot. l. §. 23.

973. Inter modos acquirendi Summam potestatem III.) refertur *Bellum*, cui primorum & prætorum Regnorum ortus & incrementa deberi, non pauci firmissime sibi persuadent. Ut enim ceamus, ajunt illi, *Cain*, qui trucidato (Gen. 4. 8.) Abele fratre suo, ædificavit primam Civitatem: & *Gygantes potentes a saculo*, (Gen. 6. v. 4.) non fuerunt alii, quam Tyranni per aliorum conjugationem ad dominatum eluctantes: tum *Amrodum*, qui post diluvium fecit principium regni Babylonici, capit esse potens in terra & erat robustus, Gen. 10. v. 8. 9. & 10. &c: Persæ a Romanis subacti sunt armis: Macedonum Reges Asiaticum populum, urbesque & Asiam occupaverunt: armis quoque Carthago Romanis: tota Africa, Europa, & ipsa Roma Gothorum jugo serviliter submisere; Ita Böhmer. in *Introd.*

ad jus publ. univers. part. spec. l. I. c. I. §. 14. U. l. §. 14. ac c. 3. §. 14. Hyppolitus à collibus de Præca. c. 2. Lit. C. Quibus prælusit Tacitus l. 3, Annal. 16

974. Utcunque autem hæc subsistant, vel non ad nostrum propositum parum conducunt, cum ad dicendis hic *Cap. seq. de Bello*, certum apud omnes sit, *injustam* alterius aggressionem & coronæ Regiæ ereptionem non posse jus Summæ potestatis tribuere: nisi forte (uti diximus præced. cap. & *prescript. inter Gentes*) per tempus immemorabile pacifica subsequatur possessio unius, & acquiescentia alterius, præstita non aliter, quam plena libertate Populo aut Principibus vî subactis consentientibus ut *injustum* alioqui Regni invasorem, pro legitimo Imperante suo agnoscant. Grot. *l. c. l. 3. c. 8. §.* Justo quippe bello Jura Majestatis comparari victorem posse, nullus mortalium dubitat, dicitur Tertulliano in *Apologes*. quòd certum sit Imperia armis quæri, *victoriis propagari*.

975. Prædictis, Summam potestatem acquirendi modis, IV.) accedit *Matrimonium*, de quo Africanus prudens monitum extat, *Uxorem quæri, præmamentum familia*. Per matrimonium enim non tantum Imperia patrimonialia, & quandoque hereditaria: sed etiam gentilitia, si cognatica sint a fæminis Regni hæredibus, in maritos transferri posse, monumenta Regnorum Hispaniæ, Angliæ, Suediæ &c. testatum faciunt. Hoc quippe casu si fæmina in Regno succedat, Summa potestas contracto etiam matrimonio, penes ipsam, quæ ad radicem & actum secundum manet quidem debetque Maritus æquè ac alius, Regiæ Conjugis jussa explere, suspensa, quam alias ex conjugio sortitur, maritali potestate. Nihilominus consentiente Populo, Regina summam potestatem Marito impertiri potest duplici modo, vel ut affirmatur

natur in collegam, & consortem Imperii, vel ut honore penes Reginam persistente, ipse solus Imperium administret. Utrovis modo id fiat, Vir, iuxta Huberum *d. l. §. 25.* Summam potestatem vere consequitur. Quia tamen summa potestas est independens & indivisa; ac incommunicabilis, non poterit in una eademque Civitate penes duas personas Maritum & Uxorem æqualiter & verè consistere: sed penes Reginam v. g. in *habitu* & radice sit, ac in Maritum Regium *quod ad exercitium* transeat, necesse est: quo eventu verius dicitur, Maritum esse Magistratum, Regiæ tamen præminentia participem; uxorem vero Reginam esse Majestaticam summa potestate decoratam. Nisi supponere velimus, quod Uxor summam potestatem a se penitus abdicet, & in Maritum private referat, prout id fieri posse asserit Hornius *l. 2. c. 9. §. 8. n. 4.*

976. Dixi tamen: *consentiente populo.* Quia populo dissentiente forma Imperii semel constituta nullo modo immutari, vel extra familiam Regiam in Maritum, ceu extraneum transferri, vel ita circumscribi potest, ut difficulter discernatur, quisnam in Regno Majestate fulgeat, Maritus, Uxor, an Conjux uterque; Huber *d. l. §. 24.*

977. Alius item est summam potestatem acquirendi modus, V.) per *Alienationem*, qua summa potestas ab uno subjecto transit in aliud, sive per actum ultimæ voluntatis, sive per actum inter vivos, scilicet viâ venditionis, permutationis, donationis, aut infeudationis. Quod an fieri possit? scire interest, sitne potestas summa patrimonialis, an non patrimonialis. Summa potestas *patrimonialis* libere a Principe transferri in alios potest, cum nulla ratio, quæ alienationem impediat haberi possit. Cujus exempla tam in S. scri-

ptura 3. Reg. 3. habemus de Salomone Rege, et Regi Phœnicum Hiromo dedit urbes 20. quoniam historia profana, ut videre est apud Grot. l. 1. §. 12. n. 4.

978. Summa potestas non patrimonialis conferri potest vel in statu Democratico, vel in alio. In statu Democratico liber Populus facultate potest summam potestatem in alios libere transferre cum nulla lege prohibeatur renunciare suæ libertati. In statu autem Aristocratico vel Monarchico sine voluntate populi, seu Optimatum & Nobilitatis, summam potestatem alienare nefas est: cum Populus vel Optimates, & Nobilitas contra voluntatem suam non teneatur aliis, ac quibus electio vel successione collatum est Imperium, obtemperare, Grot. d. c. 3. §. 13. n. 1. Muelen in comment. ibid.

979. Demum VI.) modus est acquirendi summam potestatem Prescriptione, cujus adminiculo Gens contra Gentem, aut Rex contra Regem, Populus liber contra Populum similem, Optimates contra Optimates, ex lapsu temporis immemorialis, in ea Regione vel Provincia, in qua nunquam interrupta possessione regalis Imperii jura exercuerunt, summam potestatem sibi legitime vindicant, esto titulum alium ostendere nequeant. Et cum a plerisque modus hic in dubium revocetur, et quæ pro ejus majori verisimilitudine afferenda prædicavimus, videri possunt cap. præced. §. de Præscript. inter Gentes. Sed

Quæres: Quid rei sit Civitas, cujus frequens hic facta est mentio?

I.) Civitas non a muris sive ædificiis: sed a Civibus pluribus in unum congregatis dicta, deseri potest, quod sit, corpus politicum ex pluribus personis civilis beatitudinis causâ in communi regimen coadunatum.

Zafius in l. 2. ff. de Orig. Jur. Cicero in *Somn. Scipionis*. Hinc personæ eam constituentes *Cives* udiunt, prout distincti a Peregrinis, &c.

II.) Dividitur autem Civitas in Regularem, & irregularem. *Regularis* est, quæ Monarchico, Aristocratico, Democratico, aut mixto regimine dirigitur. Hi enim gubernationis modi ordinantur & regulariter exerceri solent, ac olim exercentur in cætibus hominum in unum corpus congregatorum. *Irregularis* dicitur, quæ nullum ex his observat regiminis modum, tales sunt v. g. *Civitates heriles, patrimoniales* &c. hæ enim neque monarchico regimine diriguntur, cum particularis heus supponat superiorem a quo dependeat, neque aristocratico &c. ut per se patet.

III.) Porro *Monarchia* in specie est, cum omne jus a subditos unus Princeps habet, solusque Rempublicam ad communem utilitatem administrat. *Aristocratia*, quando aliquot Optimates, hoc est optimi & selecti viri plures vel pauciores regunt. *Democratia* est, ubi populus in commune consulit, nullumque supra se Principem agnoscit, aut ad certum sibi tempus Superiorem eligit, prout olim fiebat sub Consulibus apud Romanos, & nunc apud Helvetos, & Hollandos. *Finis & scopus Democraticæ Reipublicæ est libertas Civium & aequalitas.*

Regimen autem *Mixtum* dicitur, cum Princeps, Senatus, & reliqui Cives aliquid ad gubernationem Reipublicæ conferunt: & quidem, si Princeps cum Senatu, & selectis Nobilibus consulat, Respublica mixta est ex *Monarchia & Aristocratia*, qualis est *Polonorum ac Litvanorum*, ubi Rex arbitrio proprio nec bellum indicere, nec nova cum externis fœdera sancire, nec tributa Civibus potest imponere. Unde sub tempus coronationis sacramento se obstringit, nunquam se commissurum, ut; non

communicato cum Senatoribus consilio, ulla de momento gravioris quidpiam statuat. Moderatim item Romano-Germanicum Imperium ex Monarchia Aristocratia & nonnihil ex Democrasia participat: nec cum Imperatore ac Electoribus de communi Patriæ bono consultantibus, Civitates quoque libertatem suam in Comitibus vocem habent. Regimen mixtum aliter vocatur: *Status Civitatum mixtus* dicitur.

IV.) Inter regulares Civitatum formas simpliciter excellit *Monarchia* eò, quòd sub uno Principe concilium servetur unitas, concordia & consensus civitatis. Hinc, *saltem plerumque* melior est ordo & gubernatio, cum omnes ab uno dependant Capite seu Superiore. Quod etiam patet in exemplis: Ita quippe, teste, post alios, Bellarmino L. 1. de Ita Pont. c. 2. & 3. Christus Ecclesiæ suæ non aliud quam Monarchicum regimen præficere voluit. Ac præclare senserat olim Tacitus L. 1. annal. dicens: *discordantis Patriæ non aliud esse remedium, quàm si ab uno regetur.*

Dixi autem: *Saltem plerumque*; Quia generaliter loquendo, fatendum est cum communi aliorum Omnium Civitatum, seu Rerumpublicarum formam optimam esse *mixtam*, seu mixti regiminis, quæ ex Monarchia & Aristocratia est temperata, ubi nimirum & regia viget potestas, & Ordinum valet auctoritas. Quia hujusmodi regimen nec tyrannidi est obnoxium, propter Senatorum aut Ordinum vigilantiam, qui Principem ita in suo continent officio, ut absque consensu eorum nil audeat contra Statum, legesque Patriæ moliri. Nec discordiis atque ambitioni Optimatum patere potest, cum omnes ab uno capite dependant.

V.) Civitatis origo fundamentaliter provenit verius a jure naturæ *merè negativo*, seu permissivo. Neque enim ex ulla ratione colligi potest absolute solum

blatum juris nat. præceptum obligans genus humanum ad vitam instituendam in corpore politico, sub unum regimen coadunato, cum ad *civilem* obedientiam obtinendam suffecisset aliàs sola *societas familia*. Certum quippe est, quod priusquam *corpora politica*, seu *Civitates* ac *Republicæ* constituerentur, jam extiterint homines in familias egreges dispersi, quorum tamen vitæ necessitatibus, inventâ agriculturâ, re pecuariâ, vini culturâ, vestiariâ, aliisque artibus, satis provisum ait: nihil igitur prohibet cur idem vivendi modus continuari hucusque non posset negata Civitatum, Rerumpublicarum aliarumque regiminis formarum constitutione, per quas plures homines & familiæ in unum corpus politicum coadunari videntur solent.

At neque de *Jure Gentium* alio, quam mere permissivo provenit hæc ipsa Civitatis origo, cum patet ex nullo capite, Gentium Juris præceptum deduci queat, quod hujusmodi obligationem culpam imponat: sed mere naturalis inclinatio & spes majoris utilitatis suadet hominibus, ut potius jus Civitatis sub communi regimine obtineant, quam si segrege permanerent, & solitariam vitam omnes instituant.

190. De recensitis *Juribus Majestatis & Status Civitatum* succincte hic egimus; nec mirum fit: materia enim hæc per se ad *Jus publicum* referenda esset: quia tamen Juris Nat. & Gent. Scriptores communiter illam ad *Jus Gentium* reducant, placuit eorum sequi vestigia, & aliqua saltem parte attingere illas quæstiones, quæ ad facillorem Juris Gent. notitiam adminiculo esse possunt. Omissis autem reliquis minus ad nostrum propositum spectantibus, ea quæ *Juris Gentium* propriè sunt, de *Bello*, *pæce*, *fœderibus*, &c. prosequemur.

CAPUT V.

De Bello, & jure Belli inter Gentes.

§. I.

*De Natura, Diversitate, & Origine Belli, ejusque
centia.*

SUMMARIUM.

981. Belli definitio statuitur.
 982. Debet esse justum saltem formaliter.
 983. Ejus divisio in Offensivum & defensivum &c.
 984. Bellorum origo ex antiquitate temporis,
 985. Et altera origo ex Jure Gent. deducitur.
 986. Licentiam belli cum aliis impugnavit Lutherus.
 987. Eo concionante pro Turcis, Hungaria perit.
 988. Licitum est bellum, si servet condiciones.
 989. Id neque Nat. neque Gent. juri repugnat.

981. I.) Bellum prout a latrocinio, rebellionis & seditione distinctum est, recte definitur ab Alberto Gentili de Jure belli l. 2. quod sit *Publicorum armorum justa contentio*; & adhuc rectius explicatur a Corn. van Byneersh *quest. jur. publ. l. 1.* Bellum est *eorum, qui sue potestatis sunt, juris sui persequendi erga, concertatio per vim, vel dolum.* Hinc merito rejicitur Grotii à plurimis alioqui perscripta, & publico obtusa definitio, dicentis, *est status per vim certamen quò tales sunt, non enim magis competit Bello quam latrocinio, & cuivis injustæ aggressioni; quæ nequit dici status, cum non sit conditio seu ratio per se stabilis vivendi, quod ad rectam status explicationem necessariò requiri liquet ex dictis hic n. 205.)*

982. II.) Dicitur autem *justa contentio*, id enim requiritur ad rationem belli, ut differat a latrocinio, injusta alterius invasione & vi privata. Nec obstat, quod bellum utrinque justum in se ac coram DEO, seu (ut scholæ loquuntur) *materialiter*, esse nequeat,

edò quòd justitia fecum ipsa pugnare, & actus
 i invicem contrarios approbare ignoret: nihilo-
 minus potest adhuc esse justum *formaliter*, seu in
nione, quatenus utraque belligerantium pars bo-
 fide & ob motiva omnino gravia prudenter judi-
 t se habere justam bellandi causam. Quo fieri po-
 st, ut neutra earum delinquat *formaliter* contra
 justitiam, legemque naturalem & Divinam, excu-
 rte illas *ignorantia invincibili*, licet in *re ipsa* & co-
 n DEO tantùm apud unam partem existat justiti-
 a, seu vera causa belli: Quale fuisse olim illud,
 od Judæi gesserunt contra Amorrhæos, & cæ-
 ras gentes, *Judic. 11.* censet *Covarr. & Abulens.*
 x parte quippe Judæorum erat bellum justum *ma-*
rialiter & formaliter, quia suberat vera causa pro-
 per voluntatem DEI, Judæis manifestatam, qua
 EUS vi absolutissimi domini sui ipsis terram A-
 orrhæorum donaverat, illisque potestatem fece-
 t expellendi eos populos: ex parte Amorrhæo-
 um verò erat justum non nisi *formaliter*, quia licet
re ipsa iis vera causa resistendi non subesset, *justi-*
 umen *ignorantiâ* ignorantes hanc divinam justiti-
 am Judæis factam, se defenderunt ab aggressione
 idæorum, eaque ratione existimabant se bellum
 istum gerere: Consequens igitur est, bellum, ne-
 generet in latrocinium & vim privatam, debe-
 re esse saltem *formaliter*, seu opinative ex gravi ac-
 erè prudenti motivo justum.

983. III.) Dividitur bellum *imo*) in Offensi-
 um & Defensivum. *Offensivum* est, quo vis in-
 ertur ad publice vindicandam injuriam, cui al-
 ter satisfacere recusat. Estque actus justitiæ vin-
 dicativæ, quia injuriæ vindicandæ causâ geritur.
Defensivum est, quo vis per injuriam illata cum mo-
 deramine inculpatæ tutelæ repellitur, ac pro defen-
 sione Regni, Provinciæ, subditorum, amicorum,
 aut

aut Confoederatorum fufcipitur. Vim enim
 ftam vi repellere cuius licet, non tantum
 64 authoritate, ut fit in Bello, fed etiam
 extra bellum, *salvo moderamine inculpatæ* tute
l. ut vim. 3. ff. de J. & J.

Dividitur 2do) in hostile & civile, seu inter-
 num. Bellum *Hostile* est, quod Imperator Rom-
 nus, vel alius Rex, aut Respublica superiorem
 terris non agnoscens, v. g. contra peregrinam & e-
 ternam Gentem gerit. *Civile ac intestinum* est, quod
 Populi eidem Imperatori, vel Regi subjecti inter
 gerunt, veluti si in Imperio Romano Princeps con-
 tra Principem, Civitas Imperialis contra Civitatem
 Imperialem &c. bellum moveat, *l. un. C. de Car-
 rollend. pr. ibi: ex bellis civilibus, qua in se populus
 manus movebat &c.* Quod tamen, ut ex definitio-
 ne allata constat, proprie bellum non est: sed
 quædam *dissensio*, aut *seditio* dicitur, *l. si quis ingens
 21. §. fin. ff. de captiv. & postlimin.*

Dicitur item Bellum *civile*, quod Princeps, vel
 Magistratus gerit contra subditos rebelles & contu-
 maces; Lipsius *lib. 6. politic. c. 1.* ubi etiam bellum
 Civile definit, quod sint: *Arma subditorum in Prin-
 cipem mota, aut inter sese, quo nihil miserius, nihil fo-
 dius.* Alias species Belli recensere hic superse-
 demus, quæ ex dicendis satis colligi poterunt, ut bel-
 lum *justum & injustum; necessarium & temerarium; pu-
 blicum, privatum; mixtum; solenne; insolenne; &c.*

984. IV.) ORIGO bellorum deducitur ab exor-
 ditio Mundi, de illis Adamus Contzen *Politic. lib. 10.
 c. 2. n. 2.* ait: *Bella cum nato Mundo fuerant, & bel-
 lantes DECRETORIA DIES inveniet: duobus fratru-
 bus angustus erat Mundus, iniquo Caino videbatur Abel
 fore beator: secuta sunt bella Gygantium, & discordiam
 unum gurgitem Cataclysmus inclusit &c.* Post Dilu-
 vium, primum familiam gubernavit Noë, & filii ejus
 donec

nec divisa est terra, regnavitque *Nemrod* in *cam-Sennaar*, cujus martiales spiritus induximus hic (973.) præter hunc, gravia etiam *Bella* fuerunt *Chabo*, *Semo*, *Japheto*, ac *Chamo* viventibus. Nec-
 cem conciliare inter posteros *Proavi*, *Avi*, *Pa-*
trisque potuerunt. *Bella* illa narrantur *Genes.* 14.
 æ contigerunt Anno 344. post *Diluvium*, quo
 in *prose Noe*, *Sem*, *Arphaxad*, *Sale*, *Heber*, *Phaleg*,
Userag, *Nabor* vitam vivebant; ut mirum fuerit
 in citò extitisse *Tyrannos* & *tyrannidem*. Nam
 c *prælium*, quod *Moyfes* & *Josue* in *lib. Genes. &*
numeros. gessisse legitur, non fuit primum, jam enim
 annos 12. *Reges* illi servierant *Chodorlahomor* *Regi*
amitarum, victi igitur bello fuerant ante hos an-
 nis, & usitata jam erant *bella*, cujus rei indicium
 est, quod *Chodorlahomor* foederatos habuerit *Reges*,
 cum regnasset in *Elymaide* longo spatio a *Cha-*
anæis distita; eos tamen servitio premebat. *Bel-*
dein quanta gessit *Moyfes*, *Josue*, *David*, aliique
 ceteri *populi Principes*? & hac serie *bellorum* usam
 que ad nostra tempora, & etiam currentem hunc
 annum 1762 continuari experimur.

V. Ex quo *Mundus* durat, quatuor hætenus ste-
 re *Monarchiæ*: at quanto constitère sanguine?
 Prima erat *Chaldæorum*: Altera *Persarum* & *Me-*
orum: Tertia *Græcorum*: Quarta *Romanorum*.
 Omnes per *bella* occupatæ, altera ab altera armis
 pulsa; frustra est, quisquis quintam expectat. Ubi
 enim in *sacris* paginis *Dan. c. 2. 7. & 8.* quatuor
 enumeratas *Daniel* exponit, per somnium *Regis*
Chaldæorum prævisas, de quinta *Monarchia* altum
 silentium. Vid. *Cornel. a Lapide* in *Cap. 2. 7. & 8.*
Dan. Satis nempe cruore manavit terra in quatuor
 expugnandis *Monarchiis*, quin alia uberiolem eli-
 ciat. Et hæc est origo temporis à quo *bella* inter
 genus humanum inchoata sunt & perdurant.

985. VI.) Quæ autem sit origo Juris, seu *Jure introducta* fuerint bella? abunde liquet ex dictis hic supra a n. 663.) scilicet *Juri Gentium* originem suam bella debere certum est ex §. 2. *lib. de J. N. G. & C. vers. Bella etenim orta sunt & captivitates secuta & servitutes, quæ sunt naturali Juris contraria*, idest, si homo permansisset in naturali *mævâ innocentia*, in qua creatus est, sicut bella ita captivitates & servitus non haberent locum, ut diximus hic n. 805.) accedente autem *stati adversario*, variatisque circumstantiis conditionis humanæ, occasione peccati originalis vitiatæ, omnium his malis via aperta est, prout scitè alludit *Pav. canens de pomo* seu malo illo, cujus esu *Protoparentes nostri* tantis vitæ miseris se ipsos, & nos descendentes suos exposuerunt:

Malum, crede, malo mala contulit omnia Munda,

Heu! mala malus erat, quæ mala mala tulit.

Supposita igitur originali prævaricatione; *peccata dicta a n. 217.) naturæ corruptæ laxata sunt cupiditatis, avaritiæ, ac odii fræna*, ita ut illa quantum de se facilius ad malum quàm in bonum propendeat, appetat aliena potius quàm sua elargiatur, inde (uti ait D. Chrysostr. in Orat. de S. Phylagor.) ortum traxit *MEUM AC TUUM, FRIGIDUM ILLUD VERBUM, NB. INNUMERAQUE GENENS BELLA*. Et clariùs causam bellorum expressit Apostolus, *Jacob. 4. v. 1. & 2. diceps eorum fontem derivari ex concupiscentia hominum: Unde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris - - occiditis & zelatis, litigatis, & belligeratis, & non habetis, &c.* Cum autem bella hæc bene vel male, cum emolumento aut præjudicio *Generis humani* geri potuerint, neque illis lex naturalis pro foro externo, & quò ad civiles effectus ullam certam regulam præscripserit: intererat *Juris Gentium*, ut

ap. V. de Bello, & jure Belli inter Gentes. Si
 naturalem bellandi libertatem certis limitibus re-
 ngeret, attestante Hermogeniano in l. 5. ff. de
 J. & Jur. ubi ait: *Ex hoc Jure Gentium introducta bella &c.*
 In quo autem sensu Jus belli reducat ad jus
 gentium; recte declarat Grotius de J. B. & P. L.
 c. 1. §. 4. n. 2. his verbis, *Jure Gentium introducta
 Bella dixit Hermogenianus; quod paulò aliter, quam
 gò accipi solet, interpretandum censeo: nempe ut CER-
 BELLORUM FORMA a jure Gentium sit introdu-
 quam formam qua habeant Bella, ea peculiare ex ju-
 Gentium effectus consequantur.* De quibus innu-
 is hic n. 682.) & plura dicendi tempus erit infra
 . & seqq. Bella igitur formam suam habent a Jure
 gentium, ad quam observandam tenentur bellige-
 ntes; permissionem autè bellandi derivant a Jure nat.
 986. VII.) Quod autem LICENTIAM BEL-
 concernit; multæ olim circa id punctum exta-
 at disceptationes, seu errores. Nam imo.) Ma-
 thæi ex jure naturali æque ac Divino probare
 ebantur bellum absolute esse illicitum, atque
 de causa reprehendebant Moysen, Josue, David,
 cæteros veteris Testamenti Patres, quòd bella
 sserint, quos D. Augustinus l. 22. contra Faustum.
 74. confutat. 2do.) Mediam viam elegerunt
 abaptistæ, qui concedebant bellum ex natura
 a licitum esse & fuisse Judæis, negabant licere
 ristianis, ed quòd Christiani debeant esse mansue-
 ac pacifici; ut refert Becanus in Manual. con-
 v. l. 4. c. 4. Eisdem errores 3tio.) promovit
 mosus Apostata Martin. Lutherus, qui inter alia
 blicè docuit, Christianis non licere bella gerere
 ontra Turcas, uti liquet ex propositione ejus 34.
 anno 1520. damnata a Leone X. per Bullam:
 Surge Domine. Verba autem citatæ propositionis
 nt hæc: *Praliari adversus Turcas, est repugnare Deo
 sstanti iniquitates nostras per illos.* Extat hæc ipsa
 Lu-

Lutheri assertio apud Cherubinum tom. 1. *Bella* pag. 451. eamque cum aliis hujus Pseudo-doctorum ineptiis videre est apud Contzen *lib. 10. politic. c. 2.* Card. Bellarm. tom. 1. *quinsâ Controv. general. l. 1. c. 16. tit. de Laicis 1. & 2.* Et utinam suis *Lutheranis* aliisque novi Evangelii sequacibus persuasisset ille abstinendum Bellis contra *Christianos*; S. R. Imperium pristina hucusque frueretur pace & tranquillitate, quam novitæ religionis Apostoli seculo decimo quinto & sexto turbaverunt, &c.

987. Verùm quia ille Christianis suasor fuit, ne *Turcis* resisterent, hinc factum erat ut florentissimum HUNGARIÆ Regnum Machometanorum tyrannidi, non sine gravi Viennensis Metropoleos, ac totius S. R. Imperii periculo, in prædam cesserit. De hac *Lutherana* doctrinæ perniciosissima peste Card. Bellarm. *cit. c. 16.* ait „ Cum primam „ arma Christiana illata sunt in *Terram promissionis*, „ felicissimo eventu Hierusalem a nostris recuperata fuit anno MXCIX. Duce Godefrido Lotharingiæ de Boullion, & regnaverunt Christiani *Ostoginta octo annis*, ac semper plura & plura recuperabant, donec oriri cæperunt inter ipsos Christianos Principes contentiones, *quemadmodum & nunc*, (inquit Bellarm. de suo tempore loquens) *Turca* plura occupat & discordiam nostrorum, quàm sua virtute, & harum discordiarum NB. *potissima causa fuit LUTHERUS ipse.* Nam ut ex Joanne Cochleao patet in actis Lutheri, anno 1526. HUNGARIA perit, quia Germani a Rege Hungaria vocati in auxilium, maluerunt LUTHERO PARERE tunc concionanti contra bellum in *Turca*, quam cogitare quid bonum commune postularet. Ex nostra ætate eliminatus Europâ fuisset insectus hic Christianorum Tyrannus ultimo bello cum ipso gesto, nisi post receptam Hungariam & captum *Belogradum*

gradum (seu *Albam regiam*) discordia Christianorum, e *Lutheri & Calvinii* semente pullulans curam victoriarum stitisset.

988. Quemadmodum autem recensiti errores *Satana* & ejus emissariis Christiani nominis ostibus inventi sunt, ita absolute certum est, licitum esse bellum, si habeat debitas condiciones, quas affert D. Thomas, 2. 2. q. 40. a. 1. nimirum, *legitimam auctoritatem* indicendi bellum, *justam causam*, & *debitam intentionem*. Responso nec extra omne dubium est. Nam servatis his tribus conditionibus, Bellum nec contra jus naturæ, nec contra jus Gentium est: sed his confirmetur. Non est contra *jus Naturæ*, ut patet ex *pugna Abrahami* cum quatuor illis Regibus, ante omnem hanc legem Divinam scriptam inita, attestante historia Sacra *Gen. 14.* cui revertenti benedixit *Ielchisedech Rex Sacerdos DEI altissimi* dicens: *benedictus Abraham DEO excelsio, qui creavit Cælum & terram, & benedictus DEUS excelsus, quo protegente HOSTES in manibus tuis sunt*, non benedicturus alioqui, si contra jus naturæ fuisset illa hominum aggressio. Alia quoque ratione demonstratur hæc licentia, spectato jure nat. ex eo, quia ut supra diximus, duplex est Bellum, defensivum & offensivum: de *Defensivo* certum est ex jam dictis. Nam si jure naturali licet homini privato vim vi repellere, dicente *Icto in L. itaque 4. pr. ff. ad L. Aquil. adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere*, multò magis id licebit Principi, aut Communitati. De *offensivo* pariter certum est eodem similem rationem. Si enim homo privatus potest adversario suo litem intentare, vel actionem injuriarum, *per viam juris*: cur Princeps, vel Respublica, quæ superiorem & judicem in terris non habet, nequeat idem facere *per viam belli*, deficiente

via juris? alioqui *publica injuria*, quæ Principi & Reipublicæ facta est, nunquam posset resarciri, ac vindicari, & consequenter nec publica justitia & indemnitas posset custodiri, quod repugnat juri naturali.

989. At neque repugnat *Juri Gentium*, quin huic quoque conforme est, quoties *justa causa* suadet, & forma Jure hoc introducta servatur. Ut tatum quippe apud Gentes, etiam optimis legibus institutas, bellum fuisse constat a n. 984.) & nemo ita rudis est, qui id ignoret, docet quippe *L. 5. ff. de J. & J.* dicens: *ex hoc jure Gentium introducta bella &c.* Quæ quod neque *Divino juri* repugnent, abunde notum est ex historia sacra. Deus quippe Judæis bella nedum permisit, sed etiam nonnulla *positive præcepit*, ut Moyfi contra Madianitas, *Numeror. 25. v. 16.* Sauli contra Amalecitas *1. Reg. 15. v. 2.* laudanturque, qui se fortiter in bello gesserunt, uti sunt Abraham *Gen. 14. v. 14.* Filli Levi *Exod. 32. v. 28.* quod cæciderint 3000. hominum, *Gedeon, Barac, Samson, Jephthe, Samuel, David*, & alii, *Ad Hebraeos 11. v. 32.* Sed & leges generales ac perpetuas de modo gerendi belli Deus populo suo præscripserat. Et *Numeror. 10. Deus. 20. ac 21. v. 14.* fit mentio bellorum Domini, quæ sine dubio gesta sunt probante DEO.

Recte igitur D. Augustinus *contra Faustum* (& etiam similes recentiores hæresiarchas) *lib. 22. in c. 4. caus. 23. q. 1.* ait: *Neque Joannes (Lucæ 3.) ab armis jubet discedere Milites; & Christus (Matth. 22.) scribata Casari monet reddi: quia propter BELLA necessario Militi stipendia præbentur.*

§. II.

De Justitia & injustitia Belli

S U M M A R I U M.

990. &c. *Victoria non est justæ Belli indicium.*
 992. &c. *Belli justæ conditiones inducuntur.*
 995. &c. *Desistendam est a Bello etiam justo, si offeratur satisfactio.*
 997. &c. *Sola Ratio status non est justæ belli causa.*
 1001. &c. *Sicut nec solus Metus vicinæ potentie.*
 1003. *Sola quoque Æquilibrii conservatio bellum non justificat.*
 1004. *Solvitur contrarium momentum.*
 1005. *In concursu alterius justæ causa Æquilibrium habet locum.*
 1006. &c. *Satisfit objectioni circa Domum Austriacam & Borbonicam.*

990. **F**ALSUM est commune aliqui multorum principium, qui victoriarum eventu Belli justitiam metiuntur. Hac quippe ratione immanissima Turcarum tyrannis tot & tantis de universa Græcia, & plurimis aliis Christianorum regionibus reportatis victoriis facile justificaretur. Rectius proin hac in parte senserat Lipsius, qui lib. I. politic. c. 3. monet dicens, ne unquam animum tuum penetrent illæ vece: *queritur belli exitus non causa: jus in armis ferre, & omnia fortium virorum esse: hac acies victum factura nocentem est, & alia his similia.* Non enim acies, non repetitæ victoriae sunt, quæ Belli justitiam probant, sed *justa causa, & Gentium juri conformis bellandi modus.* Ac licet quandoque contigisse verum sit, ut eventus belli, velut æquus judex, unde jus stabat, ei victoriam dederit. Nam bonæ causæ rectitudo optimæ spei fundamentum est, teste Lucano:

Causa jubet Superos melior sperare Jecunda.

Et Euripide : *Iniqua bellans bella saluus haud redit.*

991. Nihilominus ex his male infertur justitiam vel injustitia Belli, sæpe enim etiam de innocentis triumphos iniquitas reportavit, arcano & nobis ignoto fine, quem Divina sapientia isthæc permittens intendit; quemadmodum aliàs quoque haud rarò evenit, ut impietas pietatem superet in hac nostra vita, ubi impii piis mixti vivunt, quos Propheta miratur inquiring: *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui prevaricantur, & impugnant?* Jerem. 12. v. 1. quare Infideles, & Hæretici vincunt, Orthodoxi vincuntur? quare isti divites & felices, hi pauperes & afflicti? Causam manifestabit decretoria illa dies, quæ bellis justis ac toti Mundo finem dabit. Interea dum hæc imminet, certum est nullam ac plebeiam esse illationem illam: *Vicis: igitur justam belli causam spero quia DEUS approbavit.* Non enim extat promissa DEI, quæ justæ causæ assistentiam suam specialem, ultra ordinarium naturæ cursum addixerit. Alioquin neque Israeliticus electus DEI populus suis & veri Numinis hostibus magnò numero lapsus cædi, neque ARCA veteris Testamenti sacrarium illud, in quo tabulæ Divinæ legis repositæ erant, in manus *Philistæorum*, cum immani classe Hebraici exercitus, in captivitatem venire, neque Christi vestigiis sancta, ejusque Sudore & Sanguine respersa Hierosolimitana Urbs, cum omnibus terræ sanctæ Provinciis, victricis Saracenorum & Machometanorum ferro jugoque, &c. subjugari & occupari debuisset; Cujus rei exempla etiam sunt expeditiones sacræ contra Turcas, & bella elapsi gemipi sæculi contra Novatores. Cuius igitur non ex victoriis, Belligarentium causæ justificentur, neque ex clade reprobentur; jam

Q. I.)

Q. I.) *In quo consistat Belli justitia?*

992. Bellum est defensivum, vel offensivum: *Defensivum*, ut juste suscipiatur, tres requirit *condiciones*. Scilicet I.) *Ut defensio sit necessaria*, & aggressor non possit aliter induci, ad aggressionem omittendam. Si enim impediri sine gravi damno potest, ne vis inferatur, non licet alterius vim expectare, & postea eam per bellum repellere. cum tantis damnis & calamitatibus, quas bellum secum trahit, id enim & charitas proximi vetat, & officium Principis, quo Republicam suam tenetur incolumem servare a molestiis belli, si illud non sit necessarium, prout necessarium non est ad defensionem, si aliunde is, qui te aggressus est, impediri potest, ne Republica invadatur. 2.) *Ut adsit justa causa* se per bellum defendendi; nam si Republica injustam nutrit causam, v. g. quod alienam Provinciam inique occupatam restituere nolit, & hinc juste invaditur, nequit se defendere: sed satisfactionem tenetur præstare. Quia tamen *melior est conditio* (bona fide) *possidentis*, (Reg. Jur. 65. in 6.) necessarium non est, ut ille, qui se defendit, certo sciat se justam habere causam, sed satis est, ut cognoscat se non habere causam *injustam*, aut si dubitet de justitia, tenetur dubium *rationabiliter* deponere, vel, ut paratus sit stare determinationi & arbitrio bonorum virorum. 3.) *Ut bona sit intentio*, nempe, non ex dominandi libidine, aut privata vindicta, sive virium & potentiae vana ostentatione: sed potius motivo se & populum sibi commissum indemnem ab injuria reddendi, & pacem armis comparandi; dicente Aug. l. 22. contra Faust. c. 74. & 75. *Quid culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut dominantur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido domi-*

nandi, & si qua similia, hac sunt, qua in bellis jure cōspantur. Illa proin tria si debito modo adsint, justum erit bellum defensivum.

993. Non autem ad defensivum bellum requiritur, ut illud suscipiens sit *Supremus Princeps*, superiori non agnoscens. Quia cuilibet etiam privae omnia jura permittunt vim vi repellere & se defendere etiam propria auctoritate. Neque necessaria est auctoritas Superioris ad bellum defensivum, quae arguet necessitas, & periculum in mora est, ut Superior adiri non possit: Secus, si tempus patitur, ut Superior consoli possit &c.

994. Quodsi bellum offensivum sit suscipiendum, ad id etiam tres conditiones supra hic n. 988.) relatæ necessariae sunt, nempe 1.) *Auctoritas* in suscipiente. Quia bella spectato Naturæ jure non nisi necessitate inducta, eoque solum ex fine permittuntur, ut ii qui Judicem non habent, jus atque justitiam consequi valeant. 2.) *Justa causa*, quam infra examinabimus. 3.) *Recta intentio*, quæ tamen partiumque magis ad licentiam, quam rigorosam belli justitiam spectat.

Alii cum Reginaldo L. 21. c. 8. S. 1. Septem conditiones numerant: sed quæ omnes ad has præjam enumeratas reduci possunt, nimirum 1.) Ut sit auctoritas. 2.) Justa causa. 3.) Ut de ea legitime constet. 4.) Ut causa sit gravis, non enim sufficit sola verisimilitudo & qualiscunque probabilitas. 5.) Ut observetur *juris Gentium forma*, seu debitus modus bellandi, scilicet ut bellum offensivum non prius suscipiatur, quam tentatis omnibus mediis ad satisfactionem tranquille obtinendam idoneis: ut dein solenniter declaretur parti adversæ per *Faciales*, aut per publicam protestationem, quæ etiam *diffidatio Belli* dicitur (nisi forte hostis esset *perpetuus*, nec ulla fœdera cum

um illo fuerint conclusa, tunc enim alia declaratione non est opus) ne item venenum, arma, & veneno illita adhibeantur: ne hostis victus jam ut inermis occidatur &c. &c. 6.) Ut bellum in-erens habeat rectam intentionem. 7.) Ut illi, qui bellum gerunt, non sint personæ Ecclesiasti-æ, quibus bella prohibentur &c.

2. II. *An inchoatio Belli justa sit causa ejus prosequendi, etiamsi Pars provocata offerat plenam satisfactionem?*

995. *Affirmative respondent Cajetanus & Bannez, O. Prædic. II. apud Schiaram lib. 1. diffiç. 40. §. hac nixi paritate, quia Judex potest adhuc procedere contra Reum etiamsi hic satisfacere velit: igitur & Bellator contra hostem. Verùm contra hanc moralem instat æquitas naturalis & recta ratio. Belli enim sive suscipiendi, sive prosequendi, juxta D. Aug. in Can. Dominus 23. q. 2. justa causa est, injuria reparanda, vel vindicanda, aut repellenda: porro casu quo plena ab hoste offertur satisfactio, nulla prorsus intercedit injuria, siquidem ea, quæ ad arma permoverat, jam actuali compensatione & satisfactione tollitur: cessat igitur deinceps titulus bellum continuandi cum sanguinis humani effusione, & malis quæ bellicas hostilitates sequi solent. Desistendum itaque est a cæpto bello, & satisfactio, quocunque tempore ab hostibus oblata fuerit, acceptanda erit, si modo per illam securitati publicæ, non præsentì solum: sed etiam futuræ sufficienter prospectum sit. Quem in finem solent exigi cautiones, quas vulgo *guarantias* vocant, quæ si oblatae & tales fuerint, ut nulla ex causa respui possint, & nihilominus victor bellum prosequi non cesset, hic iniquis conditionibus pacem extorquere intendit, ac proin male consu-*

lit rebus suis, suæque Reipublicæ aut Regno, im-
quippe ratione incipit fieri iniquus aggressor.

996. Nec urget paritas de Judice, utpote falsam
etiam nixa supposito. Judex enim in causa actione
reali vel personali, publica judicia & vindictam
crimini publicam non concernente, neque
etiam amplius contra Reum procedere, quam
post litem jam motam ad satisfactionem Actoris
standam se efficaciter obligat, vel actu satisfactus
tunc enim cessat finis, cujus gratiâ judicium ex-
susceptum: Sequitur itaque, quod & Princeps Bel-
lum jam inchoatum, contra hostem continuare
nequeat, si hic satisfacere serio desiderat, cautione
sufficiente præstita, bellicque fine, ob subsequen-
tem injuriæ reparationem, jam cessante.

Q. III.) *Utrum Ratio status, metus vicina potentia, &
equilibrium Europa, inter justas Belli causas sint
reputanda?*

997. I.) *RATIO STATUS*, seu *la Bienfiance*;
Raison de guerre; potest esse vera & falsa. *Vera est*,
cum per eam intenditur utilitas quidem propria ali-
cujus Regni aut Reipublicæ: sed *innocua*, ac sine
damno alterius, aut cum damno quidem ejus: sed
justa exigente injuriarum reparatione, illato; hæc
cum Juri nat. & Divino conformis sit, suam ab om-
nibus, quam meretur, recipit approbationem:
Falsa est, per quam propria quæritur utilitas cum
præjudicio aliorum, v. g. quando ob *Rationem sta-
tus* bellum suscipitur ad minuendam *juste* crescen-
tem alterius vicini Principis potentiam, qui inju-
riam non intulit, nec de ejus lædendi animo ita
constat, ut certum sit ea certitudine, quæ in mo-
rali, ac præsertim *justitiæ rigorosæ* materia, verifi-
milliorem locum habere debet.

998. Hæc *Ratio status* ab Illustr. Pelzhoffer S.R.L.
L. B. de Schönau, in suo Opere de *Artan. Sta-*

is l. 1. c. 1. a n. 6. & seqq. tum a Ferdin. Guilielmo ab Efferen in *Manual. Politic. f. m. 795.* juxta c ab aliis, *Ratio pseudo-politica ac Idolium aularum* vocatur. Eam laudatus Auctor ab Efferen l. c. describens ait, statisticam rationem hanc non curare *ustas* belli causas, sed *speciosus* obtendere: vera dissimulare, & prætensa artificiosis coloribus adumbrare; pro exemplo autem adducit *Protestantes Imperii*, qui sæculo decimo sexto & septimo *sub specie Religionis & justæ defensionis, pro libertate conscientie*, Ecclesiastica spolia retinere & rapere conati sunt. Ubi etiam hic ipse *Statista* addit: Si dicant Novatores, se bella defensiva pro religione sua suscipere, convincuntur contrariis actibus. Nam non raro ob religionem, sæpissime ob seditionem oppugnantur, & in factò aliena Regna, Provincias, Episcopatus hostiliter invadunt. Deinde constat ex generali *Novatorum* pronunciato, quòd nullum sit justius bellum, quàm si contra Papam & Papistas suscipiatur: igitur recte infertur, istos vel maximè de bello *offensivo* agitare consilia. Hoc sicut negare non possunt, ita fateantur oportet, quod conscientie & Religioni vim inferant, & sibi contrarii libertatem & veritatem impugnent. Itaille.

999. Sic autem descripta *Ratio status* perversis nixa motivis, ex se ipsa convincens præbet argumentum, quod justis Belli causis accenseri nequeat, dicente D. Augustino in Ps. 23. *Simulata equitas non est equitas: sed duplex iniquitas; quia iniquitas est simulatio, & Statistæ hujusmodi, qui juxta Ovid. 11. Metamorph.*

Candida de nigris & de cadentibus atra

Efficiunt - - -

expectent interea *Decretoriam* diem illam justii Judicis, qui tempore accepto revelabit absconditum eordium, & in *fucatas rationes status* severè inquiturum

liturum se minatur : *Excognam ad parum scoviam tuam
& auferam omne stannum tuum.* Isaiaë I. v. 25.

1000. Explicato *Status* Idolo sacrificantes Pseudo-politici dogmatizant quidem I.) ex capite *Justitiae publicae*, scilicet, quod *omne bellum defensivum* sit justum, cum defensio sit naturæ juri conformis. Verùm unum falsum per alterum defendunt, non enim jus naturæ bellum defensivum aliter permittit, quàm si *justa* defensionis causa subsit, alioqui latrones & raptores haberent jus occisivæ defensionis contra eos, qui res sibi ereptas ab illis repetere volunt.

Præterdunt iidem II.) libertatem naturalem esse justam causam belli, libertas enim & vita hominis æquiparantur. Momentum tamen hoc præter rebellionis ansam, nihil solidi habet. Libertas quippe naturalis circumscripta est per *statum adventitium* hominis, in quo unusquisque nunc vivit sub lege Divina positiva, & Principum, vel Civitatum, aliorumque legitimorum Superiorum. Justa igitur causa belli esse nequit, si sit contra prædictas leges, armaque sumantur contra Principem & legitimos Magistratus : secus foret autem si hæc arriperentur contra extraneum libertatis aggressorem nullo jure suffultum. At neque III.) suffragatur illis prætextus alius, ubi clamant saltem *libertatem Religionis* justam esse causam belli : quia conscientias a DEO libertate donatas Princeps nequit violenter compellere : huic igitur resistendum est, si vim inferat : hac autem ratione *Status* vix alia justior dari potest. Sed & hæc argumento satisfacimus jam supra hic a n. 330.) ubi demonstratum est, conscientias a DEO libertate donatas esse, non ita ut quis libere possit a religione *unice vera* deficere licite ; illicita autem defectio nequit justificare bellum, alioqui omnes
Apo-

hostatæ, fures, latrones & malefici gauderent
 c privilegio, utpote qui *naturali* libertate a DEO
 nati sunt, ut extendant manum ad quod volue-
 at, *ignem vel aquam*, bonum vel malum; hæc
 im *physica* potentia subsumunt, non *moralis* licentia.
 1001. II.) Ob eandem rationem etiam *METUS*
VICINÆ POTENTIÆ nimium accrescentis, nequit
generaliter justa esse belli causa. Ac proin distin-
 endum est. Vel enim *certus & propinquus* metus
 iustæ aggressionis est? v. g. perpetuus Christiani
 omnis hostis Turca in dies auget exercitum,
 as & alias conquirat Provincias, appropinquat
 nitibus S. R. Imperii, vel alterius Christiani Re-
 ai: Hoc casu adest quidem *secundum se certus*,
 no evidens *metus vicinæ potentia*: sed nondum
 ibuit jus armorum contra eam arripiendorum,
 ia nondum *certò* constat *de animo* ejus nocendi.
 t quamvis haud necessum sit, ut in his circum-
 antiis, Turcis vicinum Christianorum regnum pri-
 um expectet ictum, & tamdiu pacis otia con-
 nuet, usque dum præpotens vicinus bellico ap-
 aratu apprime instructus, grandi cum exercitu
 aparatum adoriatur; nihilominus non aggressioni:
 d prudenti tantum cautelæ locum hic concedi
 icimus. Si enim *moralis certitudine* nondum in-
 omperto est, eum velle *inita fœdera* rumpere,
 t nocere, tunc *naturalis prudentia* regula per-
 mittit alterum vicinum eodem modo sese ad bel-
 um parare, ac prius *cautionem de non offendendo* a
 præpotente altero exigere, qua recusata non pro-
 ibetur bellum intentare, & adversarium suum,
 i videatur esse conveniens, prævenire, tunc enim
 adest *moralis certitudo de animo hostili*.

1002. Quodsi verò *METUS* pure tantum *proba-*
bilis & remotus est, tantò minus *solus* ille tribuet
 us certum aggressionis vel defensionis *actu* inten-
 tandæ.

tandæ. Quia quamdiu alter non læsit, tantum est in possessione, & habet jus strictum erga quicumque, ne a consecutione eorum, quæ jure acquirere vult, impediatur per vim, vel fraudem ab alio, prout recte ait Grotius de J. B. & P. L. c. 22. §. 5. *Metum ex vicina potentia non sufficit. Ut enim justa sit defensio, necessariam esse oportet, non est, nisi constet non tantum de potentia: sed de animo ladendi, & quidem ita constet, ut certum sit ea certitudine, qua in morali materia locum habet.* Qui Auctor reprehendit etiam eorum sententias qui justam Belli causam statuunt, si vicinus vel la pactione impeditus in suo solo arcem munitam vel allud fortalitium erigat, quod damnum ei quando dare posset. Nam adversus tales metus non vis bellica, sed contrariæ in suo quoque territorio munitiones, & si quæ sunt similia remedia quaerenda sunt, juxta illud Luc. II. v. 21. *Vir fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt qui in ea possidet.*

Si autem vicinus potentiam majorem quaerens per injustam invasionem alicujus Reipublicæ, hæc in auxilium vocaret alium Principem, postulat is auxilium ei ferre, & cum illa societatem armorum inire ea lege, ne vicinus ille Princeps statum suum per injuriam vicinarum Provinciarum elevet. Quia universim licitum est opem ferre justè bellicam contra aggressorem injustum, & inter Belligerentes eam partem juvare, quæ justam causam habet versus alteram.

1003. III.) *ÆQUILIBRIUM*, la Balance Gallie fundatur etiam in supra explicato metu vicinæ aut cujusvis alterius nimium crescentis potentie, ne scilicet, si quis Princeps vel Respublica, aut Natio ad majores vires perveniat, minores Respublicæ vel Principes sensim supprimantur, aut in

ordinem redigantur. Non minus igitur injuriam erit Bellum, quod ex solo æquilibrîi inter gentes servandi aut introducendi prætextu apparet, quàm injustum est alterum, ex solo creantis potentiæ timore susceptum. Utroque enim casu, neque de actuali injuria & læsione, neque de lædendi animo moralis saltem adest certitudo, ac proinde nec Bellum defensivum, cum desit necessitas justa causa: nec offensivum, cum hæ ipsæ etiam requisitæ conditiones desint, suscipi possunt. Diversus incertos igitur eventus a divina providentia, & ab usitata Gentibus cautione innoxia, non a præsidium quærendum est. Alioqui ob solam utilitatem propriam, non ex motivo justitiæ, Bellum institueretur, & vitæ humanæ nunquam sana constaret securitas, quod nedum Gentium: sed naturali etiam juri repugnat, dicente Quiniliano l. 5. c. 13. *Quis hoc statuit unquam, aut cui condidi sine summo omnium periculo potest, ut eum occidat, aut invadat) a quo metuisse se dicat, ne ipse postea occideretur, invaderetur.*

1004. Excipit contra hæc, post alios, Jac. Lechmannus in *Trutina seu bilance Europa*, c. 2. §. 4. 27. 29. dicens: *Æquilibrium seu bilanx Europæ est de institutione & jure Gentium.* Quia harum institutionum dominia eo modo divisa sunt, quo esse divisa convenit ad conservationem Gentium earumque æternam tranquillitatem, divisa itaque sunt cum limitatione, ut proportio virium inter diversos populos & dominia eorum observetur, quæ cum servari nequeat inter potentiores & debiliores viribus: adest obligatio ex jure Gentium excessum hunc reducendi ad æqualitatem, in quem finem omnes Populi, vel saltem vicinæ regiones necessarios Belli sumptus conferre tenentur. Ita ille.

L. 4. de Civit. DEI, c. 6. dicens esse grande latrocinium, sola Regni cupiditate arma illicessente, vicinis sibi non molestum aggredi. Quod si e sententia Lactantii & sequacium adest obligatio aggrediendi alterum, eumque juste parta substantia spoliandi, non quod aliquid cupiam debeat: sed quod plus habeat, hi ipsi Pseudo-politici, ne contra obligationem assertam delinquant, deberent substantias suas, si quas aliis majores habent, distribuere inter illos, quos parcius fortuna minore rerum copia dotavit. Hæc responsio Machiavelli arguitur: sufficeret: sed in promptu est alia:

Fallitur enim Auctor in suo assumpto, nam etsi dominiorum divisio, Regnorumque distributio ac institutio, juxta dicta hic a n. 774.) suam partem confusè ac in genere spectatam Gentium juri debeat, nullo modo tamen ei debet materialiter rerum, & Provinciarum Regnorumque numerum, quæ a providentia Divina ac humano sudore, labore, & industria, in majore vel minore quantitate provenire possunt & solent, his autem suos possessores solius æquilibrii servandi causa spoliare, inhumanum est, per ea, quæ attulimus a n. 737.) Non igitur physicum rerum dominio humano subiectarum: sed morale æquilibrium, ad pacem & tranquillitatem Gentium necessarium est, ut scilicet unusquisque subter ficum & vineam suam se contineat, ac suis contentus possessionibus, minime invidet vicinis suis, quorum fortunæ bona æmuloz pungunt oculos, canente Ovidio:

Fertilior seges est alieno semper in agro,

Vicinumque pecus grandius uber habet.

1005. Dixi: ex solo æquilibrii prætextu. Quia si
 illa justa adfuerit causa, quæ vim primarii motus
 habeat, nihil oberit, cur etiam prædicta æqui-
 librî ratio tanquam merè consequens, & secundaria
 locum

ocum non habeat. Ita v. g. Machometanorum potentiam, ex solo æquilibrii fine non licet aggredi, videntur tamen alii *justi* tituli, qui id suadere possunt, si nimirum aliquam e Christianis Provinciis tyrannide duce invadat, opemque vicini Regni aggressionem passi Christiani implorent: aut si Barbarus hostis conclusa fœdera non servet &c. his & similibus casibus cum *precipuo* eoque *justo* motivo optime conjungi poterit etiam secundarium *ilancis servanda*.

Quod ipsum probant etiam exempla variarum gentium. Ita quippe cum *Troja* obsideretur, omnes partem populi ex *Ægypto* quoque advolarunt & abierunt in ejus partes, non quidem *directe* propter *Troiam* & *Trojam* obsessam: sed ex fine ne *Argorum* cæterorumque Græcorum vis immoderata eaderet, Republicâ Trojanorum subactâ; huic igitur ferre suppetias poterant, injustam expugnationem ejus judicantes. Ubi etiam *Romani Carthaginiensibus* jugum minati sunt, adverterunt *Syriæ Reges*, quid præpotens Romanorum res portenderet, & sese ingesserunt, iratâ licet fortunâ & impari Romanis viribus, quæ tunc acerrimæ erant. Inter *Gothos* quoque *Italiæ*, *Hispaniæ* & *Galliæ*, & inter Græcos Imperatores, quid tentaverint Reges *Franci*, ne alterutri *per aliorum injuriam* excrederent, *historiæ loquuntur*.

1006. Non desunt equidem Politici, qui pro confirmandâ sua hic refutata opinione asserant: ex quo tempore Domui *Habsburgico-Austriacæ* quasi subito magna propè Orbis terrarum pars velut sponte accessit, initio quidem sola ferè *Francia* se murum objecit, tum paulatim alii etiam populi lanci se alteri imposuerunt: simile quid adducunt de *Domino Borbonica*, enarrantes: rebûs in contrarium veris, & *Francicis* opibûs tametsi non ita subito incre-

crementò emergentibus in altum, iidem qui Austriacis antea repugnaverunt, cæpère nunc eosdem sustentare & Francis adversari. Ex his suspicantur illi Scriptores & concludunt, causam præstiti te hac Franciæ favoris non fuisse amorem foederatorum erga Francos: sed aliam. Rursus præstiti postea Austriacis subsidii causam non fuisse amorem erga Austriacos, sed diversam, scilicet propriam non nisi utilitatem & solius æquilibrii salvandi motivum.

Verùm divinatio hæc solo temerario judicio sine gravi Domus Austriacæ & Borbonicæ injuria, & ritatisque frivola impugnatione nititur. Evolvitur Annales historici, ex quò Augustissimæ Domus illæ serenissimam lucem primo manè abxerunt, & fiet in aprico contrarium, scilicet nequam earum solam propriam utilitatem per fas & nefas, nec solum æquilibrii salvandi finem intendit, quo alterutra pars jussè quæsito jure, sine alia rationabili causa privaretur. Cum autem quæsitio hæc in factò sita sit, nec aliter quàm ex Historiæ & Publicistis probari possit: Videatur hac de re Gerà Roo Hist. Austr. lib. 1. p. 31. Cuspinian. p. 31. Lunigius Reichs Archiv. p. Spec. cent. 2. Struv. Jur. Publ. L. 12. §. 6. & L. 20. §. 11. ac L. 22. §. 3. Trebellius Pollio in Galieno. cap. 8. Corpus historiae Germ. part. 3. §. 22. & seqq. Gregor. Turonensis l. 2. c. 9. Gesta Francorum epitomata cap. 4. seqq. &c. &c.

1007. Quid quid igitur Lechmanni sequaces per justitia Belli, solius æquilibrii sustentandi causa adducunt, elumbe est, quibus communis Eruditorum sensus contrarium tuetur, uti cum Theologis tenent Schiara lib. 1. diff. 9. a n. 9. Knicher Oper. polit. l. 2. c. 4. S. 2. th. 9. q. 1. Efferen l. c. f. n. 309. L. B. de Pelzhoffer. l. c. l. 9. c. 4. f. m. 24. Vitriar

ad

ad Grot. l. 2. c. 22. q. 3. Puffend. l. 2. c. 5. §. 6. ac
8. c. 6. §. 5. Huber. de Jure Civ. l. 2. c. 4. S. 4. §.
3. & 2. seqq. Illustr. L. B. de ICKSTAT in Elem.
G. L. 4. c. 7. §. 9. f. 362. Qui, aliique Auctores
numosæ paremiæ: melius est prævenire, quam præve-
niri, satisfaciunt, ubi respondent, id esse rationabile,
ad sit certitudo moralis, & denegatio cautionis ex par-
te crescentis vicinæ potentia; tunc enim hosti-
s nocendi animus jure præsumitur, secus fore, si
animus ille solummodo ex incertis signis præsuma-
tur, timeaturque ne forte aliquando accrescens
potentia noceat.

§. III.

De transitu bellantibus concedendo: & quid liceat
Gentibus in Bello.

S U M M A R I U M.

008. &c. Datur obligatio concedendi transitus non mi-
litaris.
010. &c. Militarem multi negant esse concedendum Jure
aliquo; plures quoque admittunt. Super quo af-
feruntur utriusque sententiæ momenta.
013. &c. Statuitur media opinio cum solutione contra-
riorum.
016. Capta Civitate licere diripere Sacra, docet Grotius.
017. &c. Sed refellitur ex Jure, Auctoritate ipsorum-
met Ethnicorum, non minus ac ex inconsequentia
sue doctrina, tum ex gravi Ratione.
024. &c. An Victor possit cogere captivos ad militiam?
029. &c. Repressaliæ & retorsio juris iniqui an sint licita?

Q. I.) An quis teneatur bellantibus concedere transitum
per suas terras, ita ut si denegat, justa belli causa oria-
tur alteri contra denegantem?

008. **E**Xtra controversiam positum est, quod ab-
strahendo a transitu numerosi exercitus, ad sit

G g g

obli-

obligatio, qua Dominus territorii *juste* petenti transitum per suas ditiones tenetur permittere, quoties gravis denegandi causa abest. Id enim ex *jus servitutis naturalis*, vi cujus, juxta dicta *a n. 792.*) unicuique hominum *justa* non impeditur causa viæ publicæ *usus innoxius* competit, inde etiam per territorium transitus negari haud potest. Tum ideo, quod dominia inter Gentes introducta sint cum clausula & exceptione talis usus, qui prædestat transeuntibus, & illis, per quorum fines transitur non nocet: tum quòd jura humanitatis, & officiorum imperfectorum proximo exhibendorum rationes id exigant, ut liquet *ex n. 618.*)

1009. Et licet obligatio hujusmodi ex lege humanitatis & imperfecto officio naturali proveniens tractata esse alicui forsan non videretur, ut *jus servitutis naturalis*, ejusque *publicæ* (quod rigorosum & perfectum est) fundare queat: Nihilominus statim prima assertio nostra, quia per ea quæ *a n. cit. 618.*) diximus, obligationes ex imperfectis officiis naturalibus provenientes transeunt in perfectas & absolutas, quoties *injuncta* negatio imperfecti illius officii gravis detrimenti a negante sufficienter prævisi & cogniti est causa vel occasio. Qua in re consentit Puffend. *de J. N. & G. l. 3. c. 3. §. 5.* Herz. *dissert. de Servitut. natural. Sect. 1. §. 2.* ac in *Prolegom. a Sand. dissert. §. 9.* Engelbrecht *de servitut. Publ. Sect. 1. §. 2.* & alii post Grotium *de J. B. & P. l. 2. c. 2. §. 13.*

1010. II.) Loquendo tamen de transitu militum ac præsertim numerosi exercitus; de obligatione concedendi illius, & inde oriente *justa* causa belli contra negantem, in utramque partem controversant Dd. Nam Covarr. *in regul. peccatum p. 2. §. 9. n. 4.* Molina *disp. 104. allegans Castrium & Victoriam*; Grotius *l. c. lib. 2. c. 2. §. 13.* & in fidem ejus

Heizman *conflict. jurid. de J. B. c. 4. n. 23.* Schiara
difficult. 10. n. 6. Knichen *Oper. polit. l. 2. p. 4.*
§. 2. th. 9. n. 2. cum pluribus aliis *affirmativam*
 entur, dummodo is, qui transire per alienum ter-
 ritorium desiderat, *petat transitum*, bellumque ju-
 rum instituat contra suum adversarium, & suffi-
 cientem *praestet cautionem* de indemnitate loci per
 eum transiturus est. Quod si his omnibus purifi-
 catis conditionibus nondum quod petit, obtineat,
 & casu justam belli causam contra eum, qui
 transitum denegat, subesse putant, ex his moti-
 bus. 1.) Quia dominium inter Gentes introdu-
 tum est cum hac conditione liberi transitus inno-
 xii, ut diximus *n. 1008.*) Dein 2.) In Sacra hi-
 storia *Numeror. 20. v. 16. & 21. v. 21.* Moyses ob-
 rogatum transitum per terras Amorrhæorum, cum
 praedictis conditionibus petitum, Bellum indixisse
 videtur, & quidem juste, ut ait D. Aug. super *Nu-*
meror. 9. 44. dicens: *innoxius enim transitus denega-*
ur, qui jure humane societatis aequissimo patere debe-
re. Et tandem 3.) Quia jus transeuntis non tol-
 leratur metu, quem dominus territorii objicit, & si
 idpiam prudenter timeatur, cautionem adhi-
 re licet.

1011. Jam vero in *negativam* propendunt Puf-
 fendorf. *l. c. L. 3. c. 3. §. 5.* Vitriar. ad Grot. *l. 2. c. 2.*
 §. 32. Gronov. in *not. ibid. n. 64.* Ziegler *ibid.* Mue-
 nster *ad eund. l.* ac alii his rationibus permoti. 1.) Quia
 iam admisso, quod *transitus innoxius* per alienas
 terras *per se* loquendo proveniat ex jure naturalis
 libertatis, tamen adhuc non est satis exploratae
 consuetudinis, quod ei, qui Bellum contra tertium
 instituit, jus naturale vel Gentium assistat, exercitum
 per alienas terras ducendi. 2.) In confirmationem
 hujus adducunt varia exempla a permultis Natio-
 nibus & Regibus, qui negarunt transitum, minime

examinata causa, an bellum juste vel injuste at-
tatum fuerit ab eo qui transire voluit. 3.) In-
cunt varia pericula ex concessione hujus transitus
quantumvis *innoxius* ab initio visus fuerit, & *causa*
premissa subsequutus, facile enim amicus exercitus
ubi in viscera Provinciae venerit, sedem Belli
dem figere potest, prout non semel factum fu-
docent historiae. 4.) Dicunt, Grotianae opi-
nis sequacium inutilem esse distinctionem, cujus
persuadere volunt, transitum esse concedendum
si ille qui eum petit, *justum Bellum* instituat con-
tertium: negandum verò, si *injuste* eum aggrediat.
Ajunt enim: adjudicationem istam fore terre-
riam, eò quod examinatus hic ultro se duobus
matis Principibus velut arbitrum interponere,
tantam litem suam facere praesumat. Demum
5.) Transitu itaque alterutri parti concessio,
terutram offenderet, & bello implicaretur.

1012. Momenta quoque primae illius opinionis
hunc in modum resolvunt: *Ad I.*) negant esse
certum, quod haec conditio *innoxii transitus* *num-*
ris divisioni dominiorum adjecta fuerit: imo negant
etiam suppositum, quod possit esse, *practice* loquen-
do, *innoxius* transitus numerosi exercitus. *Ad:*
Respondent contrarium patere ex verbis *Numeri*
20. v. 21. quod Moyses non ideo indixit Be-
lum Regi *Edom*: sed potius *ab eo divertit*, *num-*
que itinere circumvit terras ejus. Quamquam po-
tuerat directe aggredi eas, tum quod terrae
fuerint ex illis septem, quas *DEUS donaverat* *Pe-*
pulo Israelitico: tum quia *Sehon* Rex *Amorrhae-*
rum primus erat, qui numerosum exercitum or-
posuit Hebraeis transitum petentibus, provocati
igitur poterant vim vi reprimere juxta illud Poetae:

Armaque in armatos sumere jura sinunt.

Ad 3.)

Ad 3.) dicunt metum *imprudentem* non tollere
 is alterius, secus autem si *prudens* fuerit, ita ut
 ex illo gravia mala suo territorio impendentia q
 ege vel Republica prævideantur. Ad cautiones
 item respondent; eas esse remedia merè spe-
 rativa.

Examinate jam utriusque sententiæ momentis,
 arum primam excessu; alteram defectu laborare
 lam est, mediam viam ineundam hic censemus,
 apropter, ad propositam quæstionem:

1013. DICENDUM videtur I.) Transitum mi-
 arem etiam numerosi exercitus *innocuum & pacifi-*
m concedendum esse, si hic sine territorii sul-
 æjudicio & offensione alterius bellantis fieri pos-
 speretur, ac prævia sufficienti de non offendendo
 cautione, amicè expetitus fuerit a Natione,
 æ *saltem non certo*, aut manifestè iniquam belli
 usam contra tertium habere dignoscitur. II.) Ille
 men à Principe vel Republica neutri belligeran-
 um parti adhærente negatus, aliam justi Belli &
 ostilitatis causam regulariter non tribuit, quàm
 vicinus exercitus non injustam alias expedi-
 onem contra suum æmulum aggrediens, vim re-
 tentis territorii armatam, *vi tantum simili repellat*,
 im eo moderamine inculpatae tutelæ, quale suf-
 cit ad transitum sibi aperiendum, quin alias Pro-
 nciæ hujus partes expugnet, vel infestet.

Ratio *1 mi. est.*) Quia in præallegatis circumstan-
 is negata obligatione hujus concessionis, *primò*
 omune Reipublicæ Christianæ bonum summum
 etrimentum pateretur; hac quippe ratione nun-
 iam licite, imo nec prudenter institui posset Chri-
 anorum expeditio pro recuperanda Terra sancta,
 e illi qui e longinquis Regionibus, vi etiam arma-
 t contra renitentes transitum sibi quæsierunt, ini-
 ue egissent: quod tamen sine temeritate dici haud

potest, siquidem illi de pacifica & innoxia migratione sua, Incolas Provinciarum quas pertrabant, securos reddiderant, & re ipsa implere conditionem parati erant. *Secundò* ob eandem rationem cessare deberent commercia inter Gentes & *innoxia utilitatis*, quod repugnat Juris Gentium & naturæ placitis, de quibus innuimus hic n. 1008. & seq.) Demum *tertio*, quia juxta tradita superioribus a n. 400. & seq.) *In valde gravi necessitate*, saltem *quò ad usum*, (tantò autem magis ad usum *innoxium*) reviviscit jus illud primævum rebus utendi, tanquam si communes mansissent, nisi possessor sit in æquali necessitate, aut alia ratione necessitas evadi possit: In omnibus enim legibus humanis, ac proinde & in lege dominii, illa necessitas videtur excepta, propter *utilitatem* communem Gentium, ut colligi potest ex n. 729.) ubi de principio indicativo Juris Gentium egimus. Nec refert, quòd forte necessitas transitus non fuerit *extrema*, nam sufficere etiam *valde gravem extraneam*, constat jam ex n. 387.) præsertim cum hæc conjuncta sit cum pacifico ac innoxio transitu alter non evitabilis citra gravissima incommoda.

1014. Ratio 2di est.) Cum enim juxta argumenta alterius sententiæ a n. 1011.) relata, quantumvis innoxius cogitari possit magni exercitus transitus, tamen ille vix potest omnibus carere molestiis, quas regioni, per quam transit, inferre solet, hinc Dominus territorii illius non omnino injustus est, si propter rationes œconomicas, aliasve sibi melius perspectas, omissis momentis forte longe gravioribus, quas transitum petens exercitus pro sua parte habet, absolute recuset ingressum vicini Militis in suos fines. Hoc autem posito: rationes Domini territorialis, etiamsi debiliores forent, quia tamen conjunctæ sunt *actuali possessioni* suæ regionis, faciunt

ciunt causam ejus saltem *respective* verè probabili-
m juxta suam irrefragabilem opinionem, quam si
ter habeat longe verisimiliorem, aut absolute ac-
orto justam causam, habet quidè jus tollendi viæ ob-
acula, & vim vi repellere: sed non ultra hostilitates
stendere, quàm ad vim propulsandam sufficiat, ea-
vim repulsa obtinet liberum transitum, quem so-
m intendebat, nec Dominus territorii in quo piam
oi alio publicam injuriam intulit, quæ legitimam
elli causam dare censeatur, nec omnino *inique* aut
aliose se opposuit. Cur igitur hostiliter in totam
us regionem agendum sit, & cur illa expugnari,
etiam (si Belli alea permiserit) occupari ab
ujusmodi Victore possit; plane nec æquitas, nec
na ratio persuadet.

1015. Id, quod asseruimus, firmant exempla.
a quippe apud Plutarch. *hist. l. 4.* legitur fecisse
Igeslaus, qui ex Asia rediens, cum a Rege Mace-
onum transitum postulasset, atque is consultatum
um se dixisset; *Consultet*, inquit, *nos interea transi-*
imus. Batavi quoque apud Tacit. *lib. 8.* Bonen-
ibus nunciant: *si nemo obsisteret, innoxium iter fore:*
in arma occurrant, ferro viam inventuros. Simile quid
radunt veterum annales apud eundem Plutar-
chum de *Cimone* Lacedæmonis suppetias laturo,
qui invitis incolis per agrum Corinthiam traduxe-
rat copias &c. quin tamen vel hic vel alii plus ho-
stilitatum in regiones illas exercuisse legantur, quàm
quòd ferro viam sibi aperire parati fuerint, aut
re ipsa aperuerint.

Q. II.) *An justo bello per vim occupata Civitate, vel
Provincia, liceat capere & diripere res sacras?*

1016. Vir solide eruditus, imo quivis etiam lite-
rarum expers, naturali tamen rationis usu prædi-
tus quæstionem hanc putaret forsan superfluum, ut

pote ad quam *negativa* responsio videtur *per se* nota esse, nec prudens admittere dubium in partem contrariam. Inter Protestanticos tamen Scriptores celeberrimus Hugo Grotius de *J. B. & P. L.* 3. c. 6. §. 2. cum multis aliis, & quod mirum est! Christianis Auctoribus, *affirmativam* tueri opinionem non erubuit, nixus textu Ethnici Icti Pomponii in *L. cum loca* 36. ff. de *Religios.* dicentis: *Cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinunt sacra esse.* Nempe secundum Grotii & ejus sequacium principia, *res sacra* non sunt humanis usibus penitus exemptæ, sed sunt *publica* ac summæ Potestati sæculari subjectæ, cujus est, ex *re sacra* profanam facere, aut illam profanis usibus deputare, quod ipsum jus in *res sacras* sine religionum discrimine cuius Victori etiam Ethnico ac infideli liberaliter tribuit, nulla religionis Christianæ habita ratione.

1017. Verum absolute certum est, *res sacras & bona DEO dicata* bellicæ direptioni ac devastationi, *per se* loquendo, nullatenus subesse. Ita sentiunt nedum *veri Christiani*, sed etiam *prudenter Ethnici.*

Quia vero Grotius contra *res sacras & divinas* assertam opinionem suam fundat in citato *Juris civilis* textu, ab homine Gentili prolato: operæ pretium fore existimamus, si in hac Dissertatione demonstremus, Grotium cum suis sequacibus a *Jure civili* aberrasse; in naturali autem ratiocinio sibi ipsi non satis constantem fuisse, cum hæc scriberet.

1018. Et quidem I.) Fugit Grotium hac in parte *notitia Juris Civilis*, in quo ille fundat intentionem suam. Nam quidquid Ethnicus Ictus Pomponius *l. c.* dixerit, contrarium statuerunt Christiani Imperatores, ut videre est in *L. universi fundi Templorum* 4. C. de *fund. rei privat. & falsib. Divina demer.*

Ubi

Ubi Gratianus & Valentinianus declarant, Ecclesias & res earum esse in speciali *salvanguardia* & protectione contra quemcunque aggressorem. Quod privilegium extenditur ad hospitalia & loca pia, *l. omnia privilegia 35. C. de Episc. & Cler. tum Novel. 131. cap. fin.* Quo facit *l. inter 83. §. Sacram. 5. ff. de V. O.* ubi docemur, Ecclesias, quæ semel dicatæ DEO sunt, in profanos usus redigi amplius non posse; nequidem propter abusum, sed potius in meliorem & pium usum esse convertendas docet *Novell. 37. de Eccles. African.* De quibus videantur *Schurpff. conf. 48. n. 5. & 6. Cent. 1. Gilman. 4. 1. vor. 3. n. 59. Wesenb. lib. 1. conf. 37. n. 8. Rösener ib. 5. c. 2. verb. Ecclesia n. 25. & alii Protestantes ICTi, ad citt. LL.*

Concordant hac in parte aliæ Imperatorum, etiam Gentilium dispositiones, quæ nedum rem DEO *dicatam*: sed ne quidem locum religiosum (inter quæ sepulchrum &c. numerantur) diripi aut ullo modo a quopiam violari, imo neque jus servitutis illi imponi permittunt, tales sunt, *l. 2. §. sepulchrum 5. ff. de Religios. l. 9. C. d. t. l. 73. §. 1. ff. de contrab. empt. l. ult. §. pen. ff. quod vi aut clam. adeo, ut locus hujusmodi sit etiam commercio humano prorsus exemptus, l. 23. §. 1. l. 43. ff. de Rei vindic. si sepulchrum 4. C. de Religios.*

Tanto autem magis leges etiam civiles, in omnem tam pacis quam Belli & victoriæ, aut cladis eventum, semper sollicitæ erant pro immunitate *rerum sacrarum*, uti liquet ex *l. 21. & l. 23. C. de SS. Eccles. l. 9. §. ult. ff. de rer. divis. ac L. 63. §. ult. ff. pro Soc.* iuxta quas sanctiones, res DEO consecratæ suam conditionem nec bello nec pace mutant.

1019. II.) Ex his autem patet *Grotium* non percepisse *Pomponii* mentem in *cit. l. Cum loca 36. ff. de Religios.* expressam. Ethnicus enim ICTus ille non

assertive: sed mere *enunciative*, pure scilicet referendo ac enarrando improbitatem Victorum, etiam locis sacris a direptione non parcentium, protulit verba illa in prædicta lege 36ta contenta, quæ hæc sonant: *Cum loca capta sunt ab hostibus, omnia demum religiosa vel sacra esse: sicut homines liberi in servitutem perveniunt.* NB. NB. Quodsi ab hac CALAMITATE fuerint liberata, quasi quodam postliminio reversa pristino statui RESTITUUNTUR. Non igitur Gentilis Ictus hic asseruit res sacras jure diripi a victoribus, occuparique posse: sed summam injuriam, & CALAMITATE id illis quandoque accidere, barbara feritate attentatum. Confer Glossam & Dd. etiam protestanticos, in hanc legem commentaria scribentes. Quodsi, ut textus citatus ait, sacra illa a barbaris raptoribus reversa pristino statui restituantur: igitur falsum est, illa defuisse esse sacra: sed potius verum est, violatam tantum ac interruptam fuisse reverentiam ac immunitatem, quæ illis debita erat.

1020. III.) Rebus sacris & increato Numini injuriosa doctrina Grotium auctorem suum probat distracta mente tunc, dum eam conciperet, fuisse, atque adeo nihil solidi ex ejus ratione concludi posse. Naturalista quippe hic *cit. lib. 3. c. 5. §. 2.* asseruit res etiam sacras mero Jure Gentium spectata, citra scrupulum diripi a victoribus posse, ac in confirmationem opinionis hujus plures Poetarum fabulas & Ethnicorum scriptorum dicta coacervasse legitur: Jam autem eodem *lib. 3. c. 12. §. 7.* quasi Lethen bibisset, oblitus eorum, quæ superius scripserat, ex adductis etiam Gentilium testimoniis omnia suæ assertioni contraria affert. Etenim *l. §. 7. n. 1.* ait: „ Summam esse rationem, quæ facit pro „ religione. Tam pro religiosis quam pro sacris „ pla extat Euripidis sententia Troadibus:

„ Hæmo

- » Homo quisquis urbes vastat, & Diis manibus
- » Sedes sacratas, templaque; haud recte sapit:
- » Nam similis ipsam pestis excidii manet.

Idem Auctor ibidem postquam e sententia Apollonii Tyanæi Annibalem sacrilegum victorem dixit, qui Deum face miscuit aras, aliud n. 2. inducit exemplum, quod nempe Scipio capta Carthagine, milites donis ornârit, his exceptis, qui in Apollinis templum peccaverant. Cæsar quoque, ut narrat Dio lib. 24. trophæum a Mitridate structum tollere ausus non est, ut belli Diis sacratum. Pyrrhi etiam factum, qui Proserpinæ thesauros spoliaverat, factum & in Deos superbum vocat Grotius, ex Livio desumens argumentum. Bellum pariter Philippi, quasi Diis illatum, nefarium, ac sceleratum furorem appellat, quia NB. ultra jus victoria, in templa, aras, sepulchra sèviis. Demum concludit ille verbis Polybii, invehiturque in omnes Victores, qui etiam in multa Gentilium simulacra idolaque laxant manus, eaque ornamentis suis spoliant, dicens: *Quæ neque nobis ad bellum futura sunt usui, neque hostibus incommodum data, ea ire perditum, templa maxime, & quæ in iis simulacra & similia ornamenta, quis neget MALÆ MENTIS, & præ ira furibunda esse opera?* &c. An igitur Naturalista hic sibi ipsi confiterit? judicet prudens Lector: nisi forte, quodd, ubi pro immunitate idolorum, ethnicae superstitionis causâ zelum suum effudit, Christianorum sacra deterioris conditionis esse voluerit.

1021. IV.) Sed jam convincit eum suosque sequaces sanior ratio. Primum enim Bellum non geritur contra DEUM, verum contra homines, ac, ut dixit Polybius ethnicus ab ipsomet Grotio citatus: *cum hominibus irascaris, ob id impie in Deos agere, summe STULTITIÆ signum est.* Cum igitur Tempa non hominibus sed DEO ædificentur, resque &

vasa

vasa sacra illius cultui consecrata sint, ac bona sustentationi Ministrorum ecclesiasticorum necessaria piè applicata noscantur, ea rapere, pedibus conculcare, aut data opera & studio vastare: diruere, nefas & impium est. *Secundò*, Ecclesia quà talis, per asserta & probata a n. 313.) non est pars Reipublicæ bellum gerentis: sed constituit separatum quoddam corpus spirituale a corpore politico distinctum: Hinc sicut naturali jure vetitum est, res & bona eorum, qui partes Reipublicæ bello implicatæ non sunt, ausu temerario attingere, sic prohibitum est res & bona Ecclesiastica invadere, spoliare, disperdere, nisi forte *indirectè* eveniat, uti fit in expugnatione Urbis: ubi etiam Tempa diruuntur per accidens.

1022. V.) Grotio itaque contrarius hac in parte, post alios, reperitur L. B. de Wolff, qui *Instit. J. N. & G. p. 4. c. 8. §. 1195.* hunc in modum de *vastatione rerum hostilium* loquitur: *Eodem modo intelligitur demolitionem munimentorum licitam esse, postquam expugnata fuerunt, ubi ea demoliri visum fuerit.* NB. *ast sepulchrorum & monumentorum sepulchralium, rerumque SACRARUM vastationem illicitam esse, cum nobis nullum competat jus in gentem alteram propter religionis diversitatem, si vel maxime sit idololatrica, nec res sacras vastare licet, quod superstitioni aut idololatriæ inservire putentur.* Se ipsum etiam refellit Grot. *l. 3. C. 15. §. 2. a n. 1.* ubi ait, Victorem nihil posse circa religionem Provinciæ sibi subjugatæ: sed debere eam tolerare, nisi certò falsa foret: igitur res sacræ non subsunt arbitrio Victoris. Videatur Textor in *Synopsi J. G. c. 18. n. 36.* Schiara *theol. bell. lib. 6. diff. 18.*

1023. Omnium autem oraculis longe præferendum est illud, quod æterna Veritas pronuntiavit Math. 21. v. 13, *Domus mea domus orationis est:*

vos autem fecistis illam speluncam latronum, talem utique eam faciunt, qui docent, licite posse illam datâ perâ malitiose devastari, res ejus diripi, victorius in spodium cedere: & ii qui scelestam doctrinam hanc exequentur &c. Nam etsi forte Ministri Ecclesiastici in quopiam offenderent Victorem exercitum: non tamen Ecclesia & res ejus acrae offendisse censentur, nedum naturali: sed etiam positivi juris, regula id dictante: *Delictum persona non debet nocere Ecclesia*, 76. de R. J. in 6. Confer Turrecrem. ad can. Sanctorum. Sylvestr. Eberth.

2. III.) *Possintne Christiani Victores, jussu saltem ex una parte bello apprehensos captivos Christianos cogere ad militiam, in suis castris contra priores suos Duces & Principes exercendam?*

1024. Pro affirmativa decisione stare videtur ratio; quia *justi Belli* inter tres alios effectus, primus est iste, quod jus in captivos tribuat victori, cui demum nascitur imperium in victos, vi cujus singulos eorum potest subicere servituti personali.

Cum enim *juste* obtenta victoria ex parte Victoris operetur dominium, & ex parte captorum servitutum seu subjectionem, ratione cujus Dominis omnia fere licent in captivos, quò ad personas, res & jura, imo & in vitam, si fides sit Cajo Icto in l. 1. ff. de his, qui sui vel alien. jur. dicenti, apud omnes Gentes dominis in servos vita necisque potestatem fuisse: His attentis non apparet ratio, cur Princeps Christianus ejusdem Religionis Christianae captivos nequeat cogere ad militiam & arma sumenda contra Principem, cui militarunt tunc, dum caperentur; praesertim cum opinio haec sicut auctoritate Eruditorum non caret, ita a praxi Belligerantium robur suum nancisci videatur.

1025. Verùm his non obstantibus, *negativa* opinio communis & certa est, ex hac ratione. Quia effectus

effectus hic Belli pro *affirmativa* sententia adductus, licet quomodocunque perseveret apud Gentiles; inter Christianos tamen Bello invicem concertantes jam dudum cessavit, uti testes sunt Covarr. in *Reg. peccatum. p. 2. §. 2. n. 6.* Victoria de *Jure Belli, n. 42.* Sylvest. *verb. Bellum 1. n. 1* Molin. *tr. 2. disp. 117.* Grot. *l. 3. c. 7. § 9. n. 1.* Indecens enim fuit, ut postquam Salvator noster *ascendens in aërem captivam duxit captivitatem, ad Ephes. 4. v. 8.* ac plenaria libertate nos donavit, ad *Galas. 4. v. ult.* adhuc Christiana Gens sub jugo servitutis humanæ detineatur, Charitate, quæ inter membra ejusdem Corporis, sub uno capite Christo JESU intercedere debet, non ferente, ut, qui fratres sunt *Matth. 23. v. 8.* unus alteri serviat, prout de his pluribus diximus supra *n. 814.*) Cum igitur Christiani a Christianis capti eximantur a conditione & subjectione servili, illi a Christiano Victore nequeunt ad rigidam servorum conditionem detrudi, ita, ut imperio mere *herili* gubernarij, consequenter ne dum contra suos priores Duces & Principes, sed etiam contra quemcunque alium *inviti* ad militiam exercendam, armaque sumenda cogi & adigi possint. Illustr. L. B. de Pelzhoffer *Arcan. Stat. l. 9. c. ult. n. 29.* Muelen. *ad Grot. l. cit.*

1026. Recte proin idem Grotius *d. l.* ex aliis *Christianis* in universum placuit bello inter ipsos orto captos *servos non fieri, ita ut vendi possint, NB. AD OPERAS URGERI, & alia pati, quæ servorum sunt.* Imo quod neque *Machometani* erga suos *Machometanos* captos barbariem hanc exercent, testatur ille *ibid. n. 2.* ubi ait: *Quod autem hac in parte Christiani & Machometista inter se servant. Mansit autem inter Christianos mos captos custodiendi, donec persolventur pro pretium, cujus aestimatio in arbitrio est Victoris, nisi*

cetti

erit aliquid convenerit. Ejusdem sententiæ est Bart. in l. Hostes. ff. de captiv. Boer. decis. 178. Chalcoconylac. lib. 3. Leunclavius l. 3. & 17. Busbequius pist. exoticarum 3tia.

1027. Ex his autem patet resolutam esse rationem pro affirmativa adductam. Nempe falsum esse, quod Christianis in Christianos captivos competat jus servitutis personalis proprie dictæ & dominium herile, vi cujus subjectæ personæ vi coactiva cogi possint: sed tantum *quasi mere civile*, huic correspondente personarum subjectione *quasi mere etiam civili*, adinstar illius, quæ est in Civitate Regulari, tum *Monarchica*, tum *Poliarchica*, in qua subditi nullum quidem imperium exercent, libertatem tamen naturalem cum participatione jurium inde fluentium habent. Neque libertas hæc subvertitur per captivitatem: sed tantum jure inter Gentes Christianas recepto, *limitata* usque dum captivorum permutatio fiat, aut pretium solvatur, vel aliter desinat captivitas. Neque eis plus impetare vi *quasi mere civilis* jurisdictionalis dominii Victor potest, quàm quod Gentium Christianarum jure permissum est; ut nempe pergant in locum captivitatis suæ destinatum, neve arma gestent sine consensu debite obtento &c. &c.

Consequens autem est, ut iidem capti Christiani, a Christiano Victore nequeant cogi ad juramentum militare *fidelitatis*. Cum enim per solam captivitatem non desinant esse milites prioris Ducis aut Principis, non desinunt quoque obligari prioris juramenti vinculo, quo illi obstricti sunt: adigere autem eos ad novum jus jurandum, est adigere ad perjurium, & nedum Jus Gentium: sed etiam Naturale & Divinum violare.

1028. Quod autem concernit testimonium Caji (Cti in d. l. 1. ff. de his, qui sui &c. illud suspectæ veritatis

ritatis effatum esse demonstrat antiquissimus Græcus Author Gregoras lib. 4. scribens: *Mos hic est antiquo deductus ad posteros, nec corruptus unquam, in Græco - Romanis modo & Thessalis, sed Illyriis quæ Triballis, & Bulgaris, propter fidei consortium, ut quidem in pradam vertere liceat, homines autem captivos facere* NB. **NEC INTERFICERE** prælii tempus. Et Salustiùs in *Jugurth.* scribit: *Majoris nostri religiosissimi mortales, nihil victis eripiebant, præter injuria licentiam.* Confer Vitriarium ad *Groti.* l. 3. c. 15. §. 1. ubi ille q. 5. & 6. materiam hanc tangit. Atque adeo, ne dum apud Christianos: sed ne quidem apud Gentiles, saltem *moratiores*, utquam fuit jus in vitam hominis bello capti, & jam inermis, ut ille licite interfici posset extra prælium, qui in prælio non ocebuit. Textus igitur ille a *Cajo* prolatus intelligendus est: *dominis in servos, ut necisque potestatem fuisse, aut juris Gentium solummodo permiffivi, quo ad impunitatem externam in ipso prælio ei exhibitam, aut saltem ita temperandam, ut dominus domesticam quandam jurisdictionem habuerit in eum, hanc tamen tanta cum religione & moderatione, qua in causis publicis, quò ad Civitatem exercetur, exercere debuerit: alioqui extra prælium justum, & publicam judicialem vindictam, dominium in vitam hominis soli DEO reservatum esse, vix aliquis ignorare potest.*

Q. IV.) *An Repressalia licita sint?*

1029. I.) *Repressalia*, sic dictæ a latina voce *Reprimo*, sunt species *Belli privati*, & coincidunt cum *Retorsione juris iniqui*. Hæc locum habet, cum aliqua Gens, Princeps, aut Civitas statuit jus quoddam aliis grave: & alia Gens, Civitas, vel Princeps vicissim ejusmodi juribus contra eam utitur. Exempli gr. si in Turcia Poloniæ contermina prohibeantur merces Poloniæ, Polonia vicissim prohibe-

libere potest merces Turcicas : Si Japonenses nullam admittant intra suas terras extraneum, idem possunt aliæ Nationes erga illos facere &c. Natura enim sunt inter se æquales Gentes : igitur ubi contra ipsarum consensum introducta est inæqualitas, naturale jus illis permittit reductionem æqualitatis. Quæ reductio habet locum etiam inter privatos, si debitæ ferventur conditiones.

Jam verò *Repressalia*, ut pote quibus vindicatur injuria privato a privato illata: sunt *jus, quo Magistratus sive se ipsum, sive suos in casu denegato ab extraneis Magistratibus justitiæ, ab illata per eosdem injuria vindicat redditque indemnes.*

1030. II.) *Repressalia*, licet a jure nat. permittantur, vi *formæ* tamen suæ ad Jus Gentium referuntur. Mero enim naturæ jure, ex facto alieno nemo tenetur, nisi qui bonorum successor est. Contra autem usu consensuque Gentium est indutum, ut pro eo, quod Respublica debet vel pro e, vel pro suis, in casu denegatæ justitiæ, subditorum bona, veluti oppignorata habeantur. Unde respectu utentis est *lex permissiva*, respectu aliorum *preceptiva*, qui hoc pati obligantur.

1031. III.) Ut *Repressaliæ licitæ* sint, hæc requiruntur conditiones : 1.) Ut *manifeste constet*, Civis alterius Reipublicæ fecisse injuriam, & qualem gravem. Nam iniquum foret *dubium* debitum compensatione *certa* reparare, & injuriam levem modo tam acerbo ab innocentibus cæteris vindicare. 2.) Ut *Superior delinquentem admoneat de iniuria facta, ferique satisfactionem mandet*, alias iniquo vexarentur innocentes, & aliena jurisdictio usurparetur. 3.) Debet *conari eos culpabiliter satisfactionem recusare*, et Principem nolle urgere subditos suos, ut satisfaciant. Quia alias in ejus defectum bona innocentium non subrogantur satisfactioni.

H h h

1.) Prin-

4.) Princeps Reipublicæ vel personæ læsæ debet adiri, & causâ cognitâ facultatem concedere Repressaliæ capiendi. Quia ad eum solum spectat concedere Repressalias, ad quem pertinet Bellum movere. non inferatur plus damni, quam justa satisfactio requirit. Quod enim ultra æqualitatem accipitur est injustum. Demum 6.) Ut non concedatur personis jure Civili, vel Canonico exemptas. Sunt autem primò exemptæ personæ Ecclesiasticæ, sub per Excommunicationis, cap. un. de Injur. in 6. Sic secundo: Principes ac Status Imperii non possunt contra se invicem Repressalias concedere, ut patet ex praxi Cameræ Imperialis, & Recess. Imp. Anno 1570. §. 48.

1032. Hac autem ratione Jus repressaliarum, & retorsio juris iniqui non sunt idem ac jus vite defensivæ, honorumque, instante extrema vel quasi extrema necessitate: in his enim nullæ amplius requiruntur conditiones, præter moderamen inculpatae ac materiæ gravitatem, ut liquet ex dictis a n. 41. Contrarium fit autem in Repressaliis & injuriarum retorsione, utpote quæ moram patiuntur.

CAPUT VI.

De Fæderibus & Pactis Gentium.

§. I.

De Fæderum natura & aliis proprietatibus.

SUMMARIUM.

1033. Fæderis definitio.

1034. Ejus origo & exempla.

1035. &c. Fæderum divisio.

1037. Illorum materia sola sunt res honestæ. Illæ exponitur Forma fæderum & natura Obstagi.

1038. Fædera Juri Nat. & Gent. tribuuntur: dicitur tamen ratiōe.

1033. I.) Fæderus, prout inter personas Patet casus intercedit, sumiturque: etiam pro

liga, pacto, societate, seu amicitia, definiri potest, ut sit *Conventio publica, a personis summa potestate dictis legitime inita communis utilitatis causâ.* Originem autem suam trahit simul cum societate civi humana. Ex quò enim genus humanum in formam rationalem Rempublicam coaluit, ac dein horum divisio subsecuta est, & commercia in huiusmodi negotiis vitam præsentem concernentibus, utrum suum sumpserè, requirebatur aliquod remedium efficax, quo illa firmarentur, ac moralis certitudo uni contrahenti erga alterum induceretur: tale autem non fuit aliud, quàm fœderum, pactorumque & sponsonum conventio, in mutua fidelitate seu fide irrefragabili consistens.

1034. Pactiorum huiusmodi exemplum dedit DEUS noster O. M. qui dignatus est inire pactum cum Noe posteris, producta in reconciliatio- testimonium cælesti iride, *Gen. 9. v. 13. & dicens: Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum FOEDERIS inter me & inter terram; cumque nubem obduxero nubibus, recordabor FOEDERIS mei.* Imitationem hujus exempli genus humanum in omni- portas difficultates, & controversias, quæ in- Mortales contingere poterant, fœderibus com- munitate, usque ad nostri ævi tempora solitum fuit, ut eo ut teste Varro apud Waremundum de Ern- g in *Meditament. pro fœder. c. 3. n. 8.* derivato no- mine à fœderibus & fide data *Fœdiciales*, id est publicæ ei præfecti, apud Romanos dicti fuerint, eò quòd publicorum fœderum fides illorum interven- ne & auctoritate constitueretur, quorum officium hodie penes Legatos, Commissarios & Man- datarios Principum manere intelligimus.

1035. Fœderum species totidem sunt ac pactorum. Namque sunt *perpetua*, seu indefinita, & sine termino inita: alia *temporanea* certo termino li-

imitata. Alia *offensiva*, quæ ad Bellum offensivum seu vindicativum: & *Defensiva*, quæ ad defensivum ordinantur. Quodsi simul offensivum & defensivum fædus belli contrahatur, vocabitur *mutuum*, aut *mutui auxilii*; invasio itaque aut Bellum inferente, cui alter ejusmodi fædere junctus hic quoque declarare Bellum, & vel separatim item invadere, vel cum fæderato communem casum agere obstrictus est. Dantur etiam fædera tam *liberæ*, quam *mutui auxilii alia pura*, alia *conditionata*: prout vel pure vel absolute, vel sub conditione consistere. Eadem porro vel *determinata* sunt, vel *indeterminata*. Illa dicimus, si quando in pacto feratur, quid, & contra quos auxilia præstanda, & quomodo movendum sit, exprimitur: *indeterminata* vero sive *generalia*; aut unum aut alterum utrumque indefinitum relinquunt, atque ad omnes generaliter casus, Fæderatos obligant. Quod si quoque Fæderatorum unus ad communem Belli causam faciendam præstandaque Fæderato sese obstringat, quin reciprocam sibi ab altero aut pares fæderis conditiones in pactum deduceret, *fædera unilateralia*, item *beneficia*; sin vero utrumque utrinque obligationem contrahantur, *bilateralia*, item *onerosa* vocamus.

1036. Quandoque inter Gentes, seu populos duos potentiâ inæquales, hac conditione contrahuntur fædera: ut viribus inferior sive minus digno potentiori, vel digniori, in Bello communi gerendo, ferendisque pro viribus auxiliis, in omni casu præstare esse teneatur, digniore aut nullatenus aut in casum solum invasionis ab extraneo fieri reciprocam opem repromittente. Qua ratione populi viribus inferiores conditionem omnino inferioriorem fieri per se patet: unde *fædera inæqualia*, sive *inæqualitatis* dicuntur, diversa a *bilateralibus*.

ibus equalibus, in quibus, nulla habitâ potentia equalis ratione, in pares ſeſe Fœderati conditiones obligant.

Demum, quæ in personas Imperantium, ſœderaſque paciſcentium concepta tantùm ſunt, *fœdera ſonalia*; quæ autem ipſius Reipublicæ nomine, bitoque ad eandem reſpectu contrahuntur, *fœdera ſcalia* dici ſolent; horum proin obligatio cum Imperantium, aut contrahentium haud expirat. 1037. III.) *Materia* fœderum ſolæ ſunt res honeſtæ & licitæ, quales ſunt Pax publica, vera religio, matrimonia, ſucceſſio, commercia, auxilium, bellum, induciæ, allave negotia Reipublicæ in modum concernentia.

IV.) *Forma* fœderum interna conſiſtit in ipſa ratione: externa in conſcriptione & conſignatione tabularum, cui additur interdum juſjurandum, quo, id quoque uſu ſubinde inter Gentes ſervatur, traditione perſonarum ædiſtar pignorum, pactis, promiſſisque fidem ac ſecuritatem conciliantibus cum *Obſides*, pactum verò, quo ejuſmodi perſonæ traduntur, *Obſtagium* dicamus, hinc obſtagia, que obſides inter media firmandi pactorum fidem ſecurandamque eorundem cuſtodiam recte reſerri licet. Quia verò in detentione *Obſidum* ſecuritas pactorum conſiſtit; obſides cuſtodiendos, atque captivos detineri poſſe, nemo dubitaverit. Reliquæ fœderum *forma ritus*, & ſolennitates ex ſariis Gentium conſuetudinibus deſumendæ ſunt.

1038. V.) *Fœdera* ſeu pactiones publicas naturali & Gentium juri attribuimus, diverſa tamen ratione. Nempe *obligatio* fœderum & pactorum publicorum eſt *juris naturalis*, quod jubet ſtandum eſſe promiſſis licitis ac legitime factis. Ipſa tamen *admiſſio*, ſeu *pactio*, prout ſpectat ad jura Majeſtatis, neque negari poteſt abſque ratione. hoc eſt, ſi

rationabiliter debito modo petatur, est Juri Gentium a quo suam formam desumit. Licet enim hæc admittere sit conforme naturali rationi, non tamen absolute necessitatis, sic, ut exigatur determinatè a natura rationali, tanquam aliquid bonum morale absolute necessarium & requisitum. Fœdera enim hæc introducta sunt a J. Gentibus ex eo fine, ut hominem bonum socium: bonum potius quàm ut bonum hominem formarent. Cetera superius dicta a n. 668 & n. 674.)

§. II.

De obligatione & licentia Fœderum.

SUMMARIUM.

1039. *Cur fœdera sint observanda?*
 1040. *Quomodo interpretationi subsint?*
 1041. *Exemplum affectata interpretationis*
 1042. *Regis Gallia sanctitas in fœderibus servanda*
 1043. *An cum Tyrannis fœdera iniuri possint?*
 1044. *&c. An licite incantur cum Infidelibus?*
 1048. *&c. Eligitur & probatur sententia media.*

1039. **C**ertum est I.) Fœdera, quibus pars publica sancitur, aut quibus se plures Principes vel Republicæ mutua obligatione devincunt & societatem, in materia honesta & licita ineunt, ut se v. g. mutuo juvent contra injustum aggressorem &c., sanctè esse faciendæ sine technis amphibologiis & æquivocatione, ac ita facta, &c. etiam esse custodienda. Id enim jus Naturæ, & vinum, ac Gentium præcipit. Sublata autem fœderum justè initorum observantia, necesse est naturalem seu internam, pariter ac civilem, id est internam generis humani felicitatem pessum ire, & que succedere rapinas, cædes, bella omniaque, quibus nullum aliud remedium prodesse possit.

si pacta inter Gentes stabilita pro uniuscujusque bitrio convellantur.

1040. II.) Eo autem casu, quo foedera extinctioni mandare quis renuit, ob ingruentem aliam eorum perplexitatem, *interpretatio* talis adhi-
nda est, quæ ex verborum proprietate & Gentium
nsuetudine, non autem quæ ex ingeniorum subti-
ate peti potest. Exempli gratiâ: promisit quis
o Fœderato auxilium contra hostem; interea vi-
t propriam suam Provinciam periclitari ita, ut
emet propriis suis copiis opus habeat pro necessa-
a defensione, quas dividere nequit. Hoc casu
ete interpretabitur auxilii promissi vinculo se hic
nunc non teneri, cum hujusmodi pactorum na-
ra sit, ut *tacitam* habeant conditionem: *nisi mo-
lis impotentia obset* &c. Et ita 1. *Machab. c. 8.* le-
antur Romani contraxisse Belli foedera cum Ma-
abæis: *Si genti Judæorum prius acciderit bellum, ad-
vabant Romani animo, NB. prout eis tempus permiserit.*
Meritò igitur detestanda est illorum pseudo-politi-
orum Fœderum interpretatio, qui pro his expli-
andis generale statuunt principium: *Fœdera non nisi
tilitate privata esse metienda, & tamdiu observanda,
uamdiu proficua.* Neque enim utile esse potest quod
onestum non est, monet Seneca *Epist. 64.* & po-
us utilitatis regula ex honestate, quam honestatis
x utilitate desumenda est.

1041. Tragicum affectatæ initorum foederum
nterpretationis perhibet exemplum Adam. Contzen.
. 3. *politic. cap. 7.* quod scilicet Amurathes Turca
Uladislaum Hungariæ Regem, quem priorem rupisse
foedera causabatur, ad DEI Tribunal, pugnaturus
provocaverit. Fœderis enim testes literas ante
prælium legisse, atque ita apud *Bonsinium*, peroras-
te scribitur: *Hæc sunt JESU Christe fœdera, quæ Chri-
stiani sui mecum percussère; per Nomen tuum sanctè*

jurarunt, datamque sub Nomine tuo fidem violarunt: *fide DEUM* suam abnegarunt: nunc *Christe*, si *Deus*, ut ajunt, & nos hallucinamur, tuas measque *veritas*, te queso, ulciscere; his qui Nomen tuum *sanctum* pondum agnoverunt, violatae fidei penas ostende. *quod* cunctae res acta sit, praelium initio anceps, *quod* haec ad partes Turcarum inclinavit, demum *quod* plene secundum fuit. Ita *Conszen*. Alii *comites* testantur Regem *Uladislaum* hoc praelio occubisse ad *Warnam*, ubi armis certatum est.

1042. Illustrius proin fidei exemplum reliquit *Franciscus I.* Galliarum Rex, cum enim *Carolus Quintus* comiter excepisset, atque a suis mortem, ut violata fide *Carolus*, quem in potestate modò haberet, captivum detineret, teste *Lipsio* Lib. 2. *Monit. Politic.* c. 13. reposuit: *Esse fides in rebus orbis exaltaret, eam tamen Regibus tenendam esse, quod sola, nulla autem alia metu constringi possent.* Auro certeque notandum (dicit *Lipsius l. c.*) effatum hoc: alios quippe lex aut poena coercet, Principes solus pudor, aut fides.

1043. III.) Dubiò quoque vacat, illicitum est contrahere foedera qualiacunque cum quocunque altero ad bellum *certò injustum*, prout per se patet rationi rectè dispositae: Ac proin illicita quoque fore, si illa contrahantur cum *Tyranno injusto* *Provinciae invasore*, qui tacito vel expresso populi consensu *potestatem summam legitime non est adeptus*: Illicitum enim est cooperari *injustitiae*, per hanc viam foederis pactionem confirmaretur ejus *iniquitas*. Excipe: nisi *Populus* per vim *injustam occupatus* libere tandem se submiserit eius imperio. *Textor d. c. 23. n. 12.*

1044. IV.) Verùm celebris quaestio est; *An liceat cum infidelibus contrahere foedera?*

Quae-

Quæſtio hæc tractatur à TT. & Canoniftis ad Tit. de Saracen. in qua tres caſus diſtingui ſolent. 1.) Quando foedus cum infideli ſimpliciter contrahitur, v. g. in ordine ad res adlaphoras, uti ſunt commercia &c. 2.) Quando contrahitur contra alium infidelem bello coercendum. 3.) Quando contrahitur ad oppugnandum Fidelem.

1045. In primo & ſecundo caſu nullum eſt dubium. Sic enim Machabæi foedus cum Romanis adverſus idololatrias alios iniverunt. Ac ratio eſt, quia infideles in auxilium vocare, *per ſe* nulli virtuti adverſatur, & exemplum habetur de Davide 1. Reg. c. 28. Præterea licet in bello uti auxilio ferarum, cur non infidelium? & ſicut poteſt quis conducere milites infideles ad ſe defendendum, regnumque ſuum, vel ſua recuperanda ab aliis *infidelibus*, ſic etiam vocare poteſt Principem infidelem cum ſuo exercitu in ſuum adjutorium ad coercendum hoſtem infidelem.

1046. In tertio caſu non deſunt Dd. qui aut generaliter putant tale foedus eſſe licitum, inter quos citantur, Abbas in c. 8. de voto & voti redempt. n. 15. Grot. l. 2. c. 15. §. 9. & ſeqq. Lymnæus in additam. ad Capitulat. Caroli V. art. 2. aut id tanquam ex natura ſua licitum defendunt, & *per accidens* tantum illicitum fieri exiſtimant cum Suar. de Bell. d. 13. S. 7. n. 25. Bonacina, Majolo, Beſoldo, Pignatelli Tom. 9. conſult. 185. Palao p. 1. tr. 6. d. 5. pun. 3. n. 18. & pun. 6. n. 10. Molin. de J. & J. to. 1. tr. 2. diſp. 112. n. ult. Layman. l. 2. tr. 3. c. 12. n. 6. ſin. aut ſaltem in caſu *extrema neceſſitatis* ex cauſa deſenſionis id permittunt cum Knichen oper. polis. l. 2. S. 2. c. 10. th. 3. Textor. in Synopſi J. G. c. 23. n. 15. Ill. L. B. de ICKSTATT Elem. J. G. l. 4. c. 8. §. 10. & alii Publiciſtæ, ac TT. Sunt quoque qui *Negativam* acerrime defendunt, dicendo *absolute & ſemper* illicitum eſſe

H h h 5

eſſe

esse cum *Infidelibus* ac *Hæreticis* inire foedera, illor-
que juvare, & auxilium eorum invocare *saltem* con-
tra Principes *Catholicos*, quia putant nunquam fieri
posse, ut foedus cum *Infidelibus* ineatur, vel au-
xilium eis præstetur, vel petatur ab eisdem, qui
aut scandalum, aut præjudicium Ecclesiæ & Reli-
gionis directè aut indirectè sequatur. Hanc, post
alios, tuetur *Schmier Jurisprud. publ. f. 352. n. 81.*
Sbogar. Theol. radical. tr. 14. Diana &c.

1047. Rectè autem advertit Reverendiss. Abbas
Ansel. DESING in J. G. c. 8. th. 30. dicens „ Di-
„ sputationes hujusmodi potius in verbis constitisse
„ Nam re ipsa aliquando illi, qui hoc negabant alia,
„ idem fecerunt ipsi. Ultima enim necessitas, ad-
„ hibita sufficiens cautio, qua honori DEI & me-
„ deramini inculpatæ tutelæ consultum sit: & for-
„ san alia gravissima momenta possunt justa red-
„ dere hæc auxilia. Atque ita excusant Galli au-
„ xilium navale Turcicum an. 1543. evocatum,
„ Pontifex etiam interpellatus, ut Regem diris ob-
„ id devoveret, negavit se id facturum, NB. quòd
„ Doctorum de injustitia ejus rei non eadem ef-
„ fet sententia „ Hæc ille.

1048. Omnibus autem mature perpensis, eligen-
da videtur inter duas extreme sibi oppositas, me-
dia illa, & communior sententia docens: Fœdus
v. g. cum *Turcis* & *Hæreticis* inire non esse ex ra-
tura sua illicitum: sed tantum *per accidens*. Unde
licitum est contrahere foedera *Catholico* Principi
cum *Infidelibus*, seu hostibus Ecclesiæ in Bello
aperte justo, & cum morali certitudine seclusi omnis
periculi scandali, præjudicii, vel damni in Reli-
gionem *Catholicam* emerfuri. Casus vero ejusmo-
di communiter hi enumerari solent 1.) Si Fœ-
dera ineantur contra alios *Infideles*, aut hostes
veræ Ecclesiæ *justo bello* coercendos. 2.) Si illa
forent

forent quidem contra Christianos, eosque etiam Catholicos, dummodò tamen circumstantiæ rebus fidei derogatoriæ certò exclusæ forent. 3.) Si supposita belli iustitia adessent conditiones etiam Ecclesiæ utiles. 4.) Si ad avertendum majus veræ Ecclesiæ malum id foret necessarium.

1049. Ratio hujus asserti est. Quia *jure naturali* ac *Genium* spectato, sicut *justa sui* defensio contra iniquum aggressorem non est prohibita, ita neque media defensionis huic apta prohiberi aliter poterant, quàm propter solam *extrinsecam* circumstantiam, ratione scil. scandali & præjudicii quod sequi *per accidens* possit: Si igitur hæc abfuerint, nihil aliud ei obstabit. Prout docemur etiam e Sacrae scripturæ oraculis. Israelitis enim prohibita scimus fuisse tum foedera, tum matrimonia, aliosque nonnullos actus cum Gentilibus, eò quòd *scandalum* perversionis inde secuturum foret, ut loquitur textus: *certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini Deos* &c. 3. Reg. 11. v. 2.

1050. Contra autem, ubi scandali rationabile periculum aberat, etiam Fideles infidelibus foederatos fuisse certum est. Ita enim *Abraham* foedus percussit cum *Aner & Escol* Gentilibus Gen. 14. v. 13. *Salomon* quoque cum *Hiran* Ethnico, 3. Reg. 5. v. 12. de quo legitur ibidem: *Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei, & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo FOEDUS*. Porro foedus hoc non fuisse circa solum commercium lignorum, aliarumque rerum (alioqui non tam *fœderis*, quam potius *conventionis* & *contractus* nomine exprimeretur) testantur Interpretes ad hunc Scripturæ locum: sed foedus tale initum, quale hic definivimus n. 1039. videri hac de re potest, inter alios supra cit. Dd. Pignatelli d. l. ac Reiffenst. ad tit. de Hæretic. a n. 188. & 209.

CAPUT VII.

De Pace & Jure Pacis inter Gentes.

§. I.

De natura & proprietatibus Pacis.

SUMMARIUM.

1051. *Quæ Pacis definitio & divisio?*
 1052. *Pax nam a Jure Nat. vel Gent. procedat?*
 1053. *Jus contrahende Pacis penes quem residet?*
 1054. *&c. An restitutio in integrum habeat in ealocum?*
 1056. *&c. Rex captivus potestne pacem contrahere?*
 1058. *Et an etiam Rex exul?*
 1059. *Quomodo Pax statuenda? Et quod ejus objectum?*

1051. I.) **B**ellum & cum hoste contracta foedera sequitur Pax, quæ strictè ac relative ad sopitos tumultus bellicos spectata definitur et est *Amicitia restauratio inter eos, qui hostes invicem erant.* Pax enim est belli finis, bellumque geritur, ut pax obtineatur. *Can. noli 3. caus. 23. q. 1.*

II.) Ita definita Pax dividitur in *publicam & privatam, perpetuam & temporalem, universalem & particularem, in inducias & treugam.* Demum ratione materiae dividi solet in *profanam & religiosam.* Singulæ hæc divisiones cum ex suis terminis notæ sint, explicatione non egent:

1052. III.) Pax *in se & absolute* spectata, prout significat tranquillitatem cum DEO, secum ipso & proximo, non modo *originaliter*: sed etiam *formaliter* est a naturali lege præcipiente, utpote ad *mora-*lem hominis felicitatem absolute necessaria. Eadem tamen Pax relative ad Bellum considerata est *Juris Gentium*, quod etiam locum habet in *Treugis*, seu *Armistitio*. Gentium quippe jure hæc quo ad *formam* introducta sunt. Cum enim contrariorum eadem

eadem sit disciplina, & omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur: sequitur, quod sicut Bellum a Gentium jure ortum trahit, ita ea quæ illi contraria sunt; neque enim ratio paciscendi, cessatio a conatu hostili, oblivio malorum, restitutio bonorum jure belli occupatorum &c, alunde nisi ex dispositione Gentium, in ordine ad communem utilitatem, necessitatemque publicam, profluere poterant.

1053. IV.) Jus contrahenda Pacis, sicut & Belli, est Majestaticum jureque proprio residet penes Summos Imperantes, nempe in Statu Monarchico penes Regem, si hic non habeat jus impeditum: in Aristocratico, vel Democratico penes majorem partem Optimatum vel Civium. Nam rei sua quisque est moderator & arbiter: Si igitur summum imperium maneat penes unum, aut plures, penes illum solum aut hos necesse est manere tam bello quam pace moderandi facultatem. In Rom. Imperio Imperator facit Pacem cum consensu Statuum, *Instrum. Pac. Osnaburg. art. 8. §. gaudeant.*

1054. Censetur autem Rex habere jus impeditum 1mo) Si adhuc sit *immatura* ætatis, aut furiosus, amens &c. hic pacem concludere nequit. Nisi forte Tutorem, aut Administratorem habeat, per hunc Pax bona fide conclusa Regem etiam obligabit, *Textor in Synops. J. G. c. 20. n. 14. Portugal. de Donat. Reg. lib. 2. c. 28. n. 10.* Neque enim cum publico Gentium damno Pax usque ad maturiorem Regis ætatem, aut sanctorem intellectum expectari potest. Et ita laudatus *Textor l. c. n. 15.* adducit exemplum Ludovici XIV. Galliarum Regis, qui decimum vix annum excefferat, cum Pax inter Augustissimum Imperatorem Ferdinandum III. & ipsam conclusa est Monasterii.

1055. An autem Restitutio in integrum Regi jam adulto, aut melius sapienti indulgenda sit, si quando

do ex Pace, a Tutoribus, aut administratoribus conclusa læsum se prætenderet: disputant Publicistæ. Sed verisimilius negatur illi hæc indulgentia. Tum quod negotium hujusmodi majori cum circumspectione, mutuo consilio & plurium Prudentum judicio tractari, sicque allegandæ læsioni via præcludi solet: Tum quod non expediat bellum semel susceptum, ob tales prætextus instaurare, Pacemque Belli remittuntur injuriæ, irritare cum gravi aliorum, & forsan suo etiam præjudicio.

In eventum autem hujusmodi casus, optimus est, si quoties de Pace agitur cum pupillo Regis Procerum consensus accedat. Sicque legimus in Racis Olivenfis art. 34. ratione Regis Sueciæ tum minorennis cautum fuisse, ut Sereniss. Rex Sueciæ soleñi instrumento pacta nomine suo & sui Regni per subscriptionem Serenissimæ Reginae Matris suæ, & Dominorum Regni Sueciæ Administratorum, in forma conventa rata habeat. Brunnem. de Pace Præd. dissert. 1. §. 2. in fin. Muelen. ad Grot. c. 20. §. 3. lib. 1.

1056. Censetur Rex jus concludendæ Pacis impeditum habere 2do) si captivus factus sit, dummodo regnum ex consensu populi ortum habeat. Non enim credibile est (ait Grotius l. 3. c. 20. §. 3.) a populo imperium delatum fuisse ea lege, ut & a non libero exerceri posset. Ergo hoc casu imperii non quidem jus totum, sed exercitium, & quasi tutela erit penes populum, aut eum, cui id populus commiserit. Hæc ille, cui subscribit Ziegler *ibid.* excipiens tamen, si regnum non ex consensu populi, sed patrimoniale fuerit, aut bello occupatum, tunc enim etiam captivo, dicit, licere pacem facere. Hos sequitur Muelen *l.c.* Stapff. *de Majest.* c. 5. §. 57. Verùm Textor *de J. G. d. c. 20. n. 17.* in quacunque specie regni, proinde etiam in patrimoniali hoc ipsum procedere sentit: Quia generaliter, captus Rex ab hoste

Poste saltem jus administrandi perdit, & hinc pro
o statu de rebus Regni nihil disponere potest, pro-
ut Rex Galliarum Franciscus I. declaravit, quando
oluit, ut durante captivitate sui tanquam mor-
ui, quantum ad Regni administrationem nulla ha-
beretur ratio in Galliis; Delphinus etiam alique Prin-
ipes Galliae abnuebant Pacem cum his conditioni-
bus facere, quas illorum Rex accipiebat in Anglia, te-
te Polydoro lib. 19. apud cit. Muelen. & Textorem
. l. qui tamen cap. 18. n. 56. concedit valere con-
ditiones liberationis a Rege captivo initas; eò quod
netus, qui potest opponi, non sit injustus, utpote
proveniens ex justa custodia, Jureque Gentium
permissa.

1057. Propter hanc autem *Textoris* secum ipso
pugnantis doctrinae inconsequentiam, ac *Grotii* &
ejus sequacium sine solido fundamento prolatam Re-
giae potestatis limitationem, verisimilior opinio est,
docens, quod *Rex captivus*, dummodo per capti-
vitatem non amittat Regnum, etsi impediatur ab
ejus administratione ordinaria, sive Regnum sit e-
lectivum, sive hæreditarium, possit pacem sancire.
Ratio est: Capti enim in Bello etiam justo, inter
Christianos non amplius fiunt servi, sed retinent suam
libertatem. Stryk. in usu modern. ad Pand. lib. 1. tit.
5. §. 2. Lauterbach. ad Pand. 1. tit 5. §. 12. Sicuti
apud Romanos in bello civili, l. 21. §. 1. ff. de captiv.
& postlimin. ibique Brunnem. n. 1. & 2. Igiture
fortiori Rex retinet suam libertatem, adeoque ex
hoc capite non impeditur jus ejus Majestaticum in
Pace facienda, quæ etiam est optimum remedium
se liberandi a captivitate, in qua spectato jure Gen-
tium juste detinetur. Lauterbach. ad Pand. lib. 49.
tit. 15. §. 4. Habet autem Rex captivus jus ad
media necessaria pro sui liberatione, cum non sit
credibile, quod populus in Regno etiam electivo
voluerit

voluerit ista media adimere, dummodo libertatis regno non sit nimium præjudiciosa, & nimis alienationi obnoxia, quæ per leges fundamentales regni non tantum in regno electivo: sed etiam hæreditario præcavetur, in quo ultimo, etiam Grovius *tit. loc.* non denegat Regi captivo potestatem Pacis contrahendæ. Sic Franciscus I. Rex Galliarum captivus, cum Carolo V. Imperatore, & Hispaniarum Rege pacem iniit Madriti, A. 1526. 14 Jan. Pseffinger in *Vitriar. lib. 1. tit. 5. f. 726.* ubi etiam conditiones istas Pacis refert. Schiltenberg. *Disp. jurid. ad l. 5. ff. de pact. c. 2. §. 1.*

1058. Idem jus Regis impeditur 3tio.) Si ille in exul, ita ut vivat obnoxius servituti, id est servus seu subjici alteri cogatur, quod per se patere videtur. Non item si Rex seditione populi, rebellionem tyrannide vel impetu hostium *injuste* exulare coactus sit, & nondum in servitutem a quopiam redactus, hic enim retinebit cum Imperio jus sancientiæ pacis: Prout liquet ex præcedenti resolutione: Regis enim ita exulis facti conditio non est deterior conditione Regis captivi, cum vero hic possit pacem sancire, poterit & ille.

1059. Porro Pacem hujusmodi potest Summus imperans sancire sive per se ipsum, sive per alios. constat enim *jus contrahenda Pacis esse delegabile.* Ad hunc effectum instrui solent *Legati speciali mandato*, ratihabitione Principibus reservata. Solent quoque adhiberi *Mediatores pacis*, propter eam facilius sancientiam inter partes bellantium. Acceptatio tamen Mediatorum non obligat jure Gentium, si obstat spes victoriæ, præjudicium dignitatis, vel emolumenti proprii, licet Princeps, cujus interest, pacem possit ultro suadere, & recusatum armato foedere procurare.

V.) Objectum Pacis in genere sunt capita, seu articuli a paciscentibus utrinque conventi, subscripsi ac subsignati. Objectum autem in specie sunt articuli concernentes *Amnistiam*, vi cujus promittitur perpetua oblivio omnium, quæ durante bello commissa sunt, hostilitatum & injuriarum. Num vero *Amnistia* liberet a restitutione eorum, quæ Ecclesiis, viduis, pauperibus, & personis bello non implicatis &c. erepta sunt? fusè egimus de his, in *rotem. theor. pract. eror. 27. a f. 208.* ubi conclusivus: Actionem quidem pro foro externo regulariter negari contra Milites &c. nullo modo autem illis omnium rerum hujusmodi pro foro interno competere. Imo si rapinæ illæ factæ sint per alios, quam personis bello implicatis & actu militantibus: eam in foro externo *Amnistiam* illis nihil prodesse demonstravimus. 2.) Sunt item Articuli concernentes *restitutionem personarum, rerum, jurium, dignitatum, bonorum &c.* durante bello occupatorum. Neque circa hæc locum habet *jus postliminii*, nisi a pacificationis articulis fuerit expressum. 3.) Deum ponuntur articuli *de satisfactione & compensatione, pro impensis damnisque bellicis.* Id enim exigit iustitia. Et cum Gentes liberæ Judicem alium non habeant præter se ipsas, hinc illæ ubi ad Pacem sancendam aspirant, debent & solent læsæ iustitiæ rationem habere, partique læsæ eam ab illa parte præstandam injungere, si forte reciproca hostilitate compensatæ non sint.

§. II.

De effectu & accessoriis Pacis.

S U M M A R I U M.

1060. *Pacificationis effectus est obligatio.*

1061. *An fides hosti servanda, & cur?*

1062. *An exceptio contra illam habeat locum?*

1063. &c. *An item dispensatio, vel rescissio?*
 1065. &c. *An Christianis obstant foedera cum Tartar
 inita, quo minus avulsa recuperare possunt?*
 1068. &c. *Mena extorta Pax an & quando obligat?*
 1070. &c. *Semper eam obligare dicit Grotius: sed
 rectius cum aliis negat Puffendorff.*
 1076. *Concluditur pro Christianis Principibus.*
 1077. *An debitor a Victore absolutus solvere teneatur?*
 1078. &c. *Dua sententiae referuntur cum suis moribus.*
 1084. &c. *Et eadem amba refutantur.*
 1090. &c. *Eneruatur argumentum ex Amnistia.*
 1092. *Explicatur Amnistia Pacis Osnaburg.*
 1093. *Statuitur media sententia in casu cit.*
 1094. *An Princeps successor teneatur Pace Ant
 cessoris?*
 1095. &c. *Defenditur Affirmativa, probatur, & sub
 vantur contraria.*

1060. **S**icut aliarum pactionum, ita & legitimae
 sancitae pacis primarius effectus est
*obligatio servandi articulos pacificationis tractatu con
 clusos rite acceptatos aut ratificatos; juxta anti
 quam Regulam, Pax servetur, pacta custodiantur.* Cap.
 Antigonus 1. de Pact. Sed

Q. I.) *An etiam hosti injuste vexanti, seu injustum
 bellum gerenti fides publica servanda sit?*

1081. *Affirmativa est omnium responsio cum D.
 Thoma q. 40. a. 3. Covarr. in 4. decret. q. 2. §. 4. n.
 22. Joan Molano de fide haeretic. servand. L. 1. c. 16.
 & aliis ex D. Aug. Epist. 205. ad Bonifacium Comi
 tem, quae refertur in Can. Noli. 23. q. 1. Fides quan
 do promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bel
 lum geritur. Id autem procedit de fide publica, seu
 quae a publico Magistratu, Majestate, vel commu
 nitate datur: Ratio vero est, quia foedera publica
 Gen-*

gentium jure introducta sunt, quod omni Generi humano, aut saltem moratibus populis commune est, C. Jus Gentium. d. 2. junctō §. Jus Gentium. Inst. J. N. G. & C. Idque propter necessitatem & utilitatem communem Generis humani; nisi enim Pacificationes & foedera publica seu inter diversos Principes aut Respublicas, seu inter Principem & Magistratum aut subditos ejus, v. g. rebelles in animode observanda essent, nulla pax & societas inter humanum genus consistere possēt. Intelliguntur tamen hæc, dummodo Pacificationis foedus ex jure malum non sit: alioqui neque obligatorium est, ut per se notum est.

1062. Asserta obligatio servandi pacis conclusa in casibus regulariter non admittit exceptioni seu tergiversationi locum, quod Pars altera ad foedus in eum per vim injustam adacta sit, prout in variis casibus (quippe quæ ex altera parte ferme injusta sunt) plerumque accidit. Cum enim paciscentes superiores Judicem non habeant, qui causa cognita ipsis jus dicat, Pars quælibet paciscens postea usari possit ac dicere, sibi vim injustam illatam esse, ideoque foedus a se rescindi posse &c.

At vero si privatus aliquis alteri privato vim injuriam inferenti promittat quidpiam metu iniquè incussæ adactus, licet hujusmodi pactio sive foedus (jura aliquorum, non tamen nostram opinionem hic à 189. fol. 181. explicatam) mero jure valeat, tamen propter æquitatem rescindi potest, juxta Prætoris Edictum: *Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo*, l. 1. ff. quod met. caus. Idque locum habet, si paciscentes Magistratui alicui subsunt: & præsertim ille, qui vim injustam intulit; potest enim ac debet a suo Judice compelli, ut promissionem sive extortam, licet jurata fuerit, remittat, & non exigat. Quod si hic iniqui metus incussor, fo-

ret supremus Princeps, qui præter DEUM, nullum in terris habeat Judicem, qui *privato* justitiam administret, & promissionem rescindat: hoc cum (in sententia Adversariorum) *privatus* iste ad vindicanda, quæ inique incusso metu cessit præstititque suo injusto aggressori, nullum amplius in suo remedium haberet, cum nullus Judex sit qui actum hunc promissionis vel cessionis rescindat: deberet itaque extremum DEI judicium expectare, interea bonis suis inique Spoliatus evidentem injuriam pati, mendicando, vel opere manuum suarum panem promerendo, dummodo fidem metu injusto inique extortam, ac ad evitandam mortem, vel aliud extremum malum, in sui spoliationem præstitum consensum observet & impleat. Quæ tamen opinio an æquitati & rationi conveniat, videri possunt jam dicta *a cit. n. 189. f. 181.*) & colligi possunt ex infra dicendis hic in *quest. 2.*

1063. Loquendo autem de solo foedere Pacificationis *publicæ*, dicendum videtur I.) Foedus *publicum*, quod v.g. duo Reges *Catholici* inter se pepigerunt in materia *adiaphora*, non posse ulla potestate, etiam Ecclesiastica quidem, directe dissolvi per dispensationem, aut juramenti relaxationem. Nam solvendi potestas Prælati Ecclesiasticis data est in ædificationem, non in destructionem: At verò talis relaxatio fidei aut foederis publici tenderet contra jus Gentium, adeoque cederet in magnum detrimentum societatis humanæ, & gravissimum ejus præjudicium. Si enim scirent Victores pacificationum hujusmodi articulos, in materia *ex se indifferente* faciendos, dispensationi fore obnoxios, nunquam in ullam pacem consentirent, sed potius Partem victam usque ad internationem persequerentur: hoc autem admissio tota felicitas *externa* generis humani pessum iret, neque hostilitatibus ac cædi ullus alius assignari

Signari posset limes, quàm vitæ & fortunarum dondus interitus sine ullo remedio.

1064. II.) Casu etiam, quo a Rege v.g. Christiano cum Infidelibus publicum foedus fiat, nulla unquam ratione seu directe, seu indirecte Ecclesia rescindere potest. Quia cederet in maximum detrimentum ac contemptum ipsiusmet etiam Ecclesiæ. Nam nihil tam indecorum Christianæ Religioni, & hinc ipsis Catholicis Regibus ac populis adeo noxium se potest, quam si fidem publicè datam non servent, & foedera violare censeantur. Quam ob rem quando Foedus publicum a Rege Catholico cum Infidelibus legitima potestate constitutum, cedere potest videretur in Ecclesiæ Catholicæ detrimentum; Christo supremo Rectore & defensore auxilium erandum est, petendumque, & nunquam alicuius perfidiæ remedium adhibendum, quamdiu pars terra fregisse fidem non est notata, id enim si non *in secula* pactionis justitia: omnino tamen adhuc scandali vitandi ratio exigit.

. II.) *An igitur Pacificationis fœdera ob vim armatam, ex metu longe majoris mali inique inferendi, v. g. cum Imperio sancita, tribuant illis jus domini in Provincias Christianis ereptas? Et per consequens, utrum Christianis Principibus maneat jus regressus ad sic inique coactis fœderibus, avulsa repetenda?*

1065. Si nobilissima quæstio hæc ex sententia atheri decidenda foret, qui juxta dicta hic sub n. 86.) docuit, Christianis non licere bella gerere contra Turcas, aut si illam resolveremus in fidem Hag.rosii, qui lib. 3. c. 19. §. 2. n. 1. totum ingenium suum eo impendit, ut possessiones iniquo bello ereptas & pacificatione armis injuste coacta firmatas Victoribus *in perpetuum* adjudicet, omni exceptione, rescissione & actûs naturali nullitate exclusâ;

non superesset amplius discursui locus in hac materia. Ille enim loc. cit. ait: *Bellum solenne, id est publicum utrinque & indictum, sicut alia habet particularia in jure externo posita, ita & hoc, ut, quia in bello, eius ejus finiendi causa promittuntur sint VALIDA, ut ex causa metus injuste illati invito eo, cui promissa sunt, in irritum reduci non possint: quia sicut alia multa quantumvis vitio non carentia, ex Jure Gentium promissis habentur, ita & metus, qui tali bello utrinque interitur. Quod nisi placuisset, bellis talibus, que valde sunt frequentia, nec modus nec finis potuisset imponi.*

1066. Grotium sequuntur alii, qui non sunt solliciti fueritne bellum *justum vel injustum*, dummodo victoria obtenta sit, ac pars justo vel iniquo Marte victa; extremaque fugiens mala in Pacis foedera consentiat, & Provincias volens nolens Victori dimittat; putant enim hoc ipso dominium esse jam absolute translatum in Victorem, vi transactionis inter Partes subsequutæ, nec quidquam, etiam iniquissime victo alteri Bellanti restare juris, vi cujus saltem commoda occasione & cessante scandali circumstantia, per injuriam ereptas sibi ditiones quodocunque recuperare possit. Vitriar. ad Grot. l. c. q. 8. Maelen ad eundem Grotii loc. in commentar. Heinec. &c.

1067. Sed rectius hæc in parte judicant illi, qui tradunt, diversa hæc esse: *obligari aliquem publicis, etiam iniquo bello extortis foederibus: et, per foedera iniquo bello extorta transferri dominium in alterum iniquo extorquentem.* Dicunt proin hi Dd.: verissimum hoc esse, quod fides publica auctoritate etiam hosti iniquissime aggredienti promissa, in rebus adiaphoris, seu non conjunctis cum peccato, sancte servanda sit, quamdiu hostis ipse eandem servat. At vero omnino falsum esse ajunt, quod hostis iniqua aggressione & vi armata extorquens consensum in pacificationem, & vi hujus solius occupans certas Provincias sibi

si alioqui indebitas, acquirat dominium earum, pars inique victa amittat jus proprietatis in illas. Hoc præmissis, distinguendi sunt 4. sequentes casus. 1068. I.) Metu gravi & vi armata exorta pax BELLO ex parte extorquentis JUSTO valet in utroque foro, ita ut Victor acquirat etiam dominium eorum, quæ Pars victa, juxta Pacificationis articulos sibi dimittere coacta est. Metus enim & vis armata inter Bellantes alium Judicem non agnoscens tunc *justa* est, quæ cum etiam inter privatos valori restitutionis, per dicta hic n. 185. fin.) non obstet, tanto minus eam irritam, aut ullo modo rescindibilem faciet in persona Superiorem in Terris non agnoscente, & justitiam, ad normam juris Gentium requirente.

1069. II.) Idem juris obtinet eo casu, quo ex arte armis victi Principis *dubia* fuit Belli justitia in defendendo aliquo Jure, vel Provincia. Si enim *ex causa dubia* non licet ab initio suscipere bellum, eo quod tunc quæstio non tantum de causa belli vertatur: sed de integris sæpe Provinciis, de bonis & rebus publicis ac privatis, de vita & salute plurimorum hominum (quam ob rem Romani Veteres non nisi consulto Collegio *Fecialium* ad id instituto, Imperatores verò Christiani vix, nisi auditis Episcopis, bella suscipiebant, ut si fortè aliquid quod Religionem posset injicere, ejus moneantur, uti refert Grot. l. 2. c. 23. §. 4.) quo pacto licitum erit ad Bellum ex causa *non liquida* & incerta postliminidò recurrere, quod Pace, quantumvis per majoris mali metum subscripta, finitum est? Alioqui vix aliqua Pax de sua firmitate secunda foret: cum adeo difficile non sit, rationes quasdam adinvenire, ex quibus *justitia* belli reddatur *dubia*.

1070. III.) Facile quoque concedi potest Pacem ex metu qualicunque conventam, tunc etiam siue

rescissionis beneficio valere, si cessante periculo, & deposito metu a parte læsa libere fuerit confirmata: quæ & injuria per condonationem aboletur, & jus in alio possessum spontanea renunciatione amittitur, actusque ab initio invalidus, subsequente libera confirmatione, saltem in præjudicium confirmantis reconvalescit, ut diximus supra a n. 189.) & consentit Textor in *Synops. J. G. 6. 12. n. 34.* ac patet ex *C. Perlatum 1. de His, quæ vi. tum c. 2. 4. ac 6. eod. tit.*

IV.) Solum igitur dubium est circa sequentem casum: An metu gravi & vi armata extorta Pax in Bello ex parte Victoris manifeste injusto ita valeat, ut Pacificatio armis coacta, & a Parte victa ob metum majoris, sibi alias indebiti mali, subscripta, dominium Provinciarum transtulerit in Victorem iniquum? vel, an potius aliquis Parti iniquè Provinciis spoliatae maneat regressus ad illas; saltem sub conditione: si Pars vincens aliquando prior infregerit Pacis articulos: si rerum status & circumstantiæ fuerint mutatae &c. &c.?

Hanc quæstionem, sicut pro valore Pacificationis, ita per consequens pro translatione domini in iniquum Victorem resolvit Grotius hic n. 1065.) laudatus, quem plerique ex suis Glossatoribus sequuntur. Verùm tam hos quam illum egregie refellit Puffendorff. de *J. N. & G. L. 8. c. 8. s. 1.* ita fere differens: *Nondum adeo liquide constat de Jure aliquo Gentium, per quod non liceat contra Victorem injustum exceptionem metus opponere. Et si vel maxime tale Jus extaret, non tamen generis humani tranquillitati multum videtur decessurum, si istud negligatur. Nam tradente Grotio, belli solennis, qualemcunque habeat causam justificam, hic est effectus, ut DOMINIUM, quod ipse vocat externum, rerum hostilium ACQUIRATUR. Si quis ergo post Pacem metu conclusam Victori bellum, non ex alia causa, nisi quod metu fuerit coactus inire Pacem,*
solen-

leniter intulerit, poterit & ipse, arridente fortuna, non solum res antea amissas repetere, sed etiam reliqua horum bona simili dominio externo acquirere. Ergo verius videtur (concludit Puffendorff.) eum qui bello injusto exitus, postquam ad pacificam disceptationem se se obtulit, & bellum deprecatus est, ad iniquam Pacem adigitur, nulli jure prohiberi, quo minus Paci nondum adimpleta exceptionem metus opponat, NB. NB. *aut postmodum OCCASIONE DATA REPARATIONEM INJURIAE petas, &c. &c.*

Igitur neque dominium in injustum Victorem alio modo translatum est, neque ex Pacificationis iniuriam coactae foederibus alia obligatio contracta, quae ut publicum scandalum vitetur, & gravioribus malis non aperiatur via, expectando interea occasionem dandam ab Adversario, v. g. vi cuius ille prior interfregisse Pacem merito dici possit. Haec mens est Puffendorffii circa propositum casum, de quo plurius ille tractat, ubi agit de metu, lib. 3. c. 6. §. 11. vers. *Enim vero invalida judicamus illa pacta & promissa, ad quae injusta vi quis compellitur.*

1071. Ejusdem est sententiae Textor l. c. n. 33. & seq. Qui etiam post alios Dd. rationem affert solidam: Tum quia & illud, quod Piratis aut latronibus pro salute, vita, aut bonis promittitur, non obligat cum effectu intento, ut inde nec promissio, a Principe vel Rege, ex causa evidenter injusta per metum expressa obligare debeat cum tali effectu, dum bellum justum non tantum jus belli, sed etiam justitiam causa desideret. Tum quia, si ex num. 190. & seqq.) metum injustum inferens nec licite possit exigere, nec retinere, quod promissum erat: Is quoque cui vis injusta fuit illata, nec tenetur a se abdicare, quod ex metu spondit, nec carere eo quod actu perdidit, sed cum supremam in sua ditione potestatem habere supponatur, declarare va-

let, non minus suam promissionem, quam pacta suorum subditorum, interveniente metu injusto inefficacia esse :

1072. Tum quia Regibus potentibus & arrogantibus hoc modo via aperitur, quovis prætextu vel colore opprimendi ac sub jugum mittendi Respublicas, aut Principes infirmiores, si videant Civitates, Provincias, arces bello injusto occupatas, & Pace violenta partas, ex Jure Gentium, saltem quoad forum externum suas esse, non attendentes quod intus loquatur conscientia : quando quidem qui remorsum non sentit, dum incipit injuste bellare, religioni sibi non ducet, comparata per bellum injustum injusta pace stabilire.

1073. Tum denique, quia dominium externum duntaxat, quod ex jure Gentium occasione Pacis violentæ acquiri a Grotio dicitur, nullius momenti argumentum est. Nam eodem jure Gentium (ex fundamentis Grotii & sequacium) in bello saltem aliquis fit dominus eorum, quæ occupatione bellica acquisivit, licet bellum fuerit *injustum*, sicut & ille, qui ex summo quod habet Imperio, bello etiam *solenni* recuperare cogitat amissa suo infortunio, & Victoris *iniquitate* pacem extorquente. Tanto autem magis horum ille in foro etiam *externo* dominus fieri poterit, quanto certius ex iisdem fundamentis, dominium aut saltem jus *ad rem*, in foro exteriori nunquam amisit.

1074. Quo etiam facit, quod ipsemet Grotius d. l. c. 19. §. 2. n. 2. ingenue fateatur eum, qui aliquid bello injusto extorsit, salvâ justitiâ, & salvis viri boni officiis non posse retinere, quod accepit, aut etiam cogere alterum ut stet pactis sive juratis, sive non juratis : intus enim ex ipsa rei natura id injurium manet; neque interna hæc injustitia actus tolli potest, nisi ex novo & vere libero spontaneoque consensu,

ensu, cessante periculo majoris mali & metu purgato, rerum ita sibi ereptarum dominium plene transferatur in illum. Hinc, hic ipse Auctor c. 22. §. 3. tractans de causis justis belli, ait: *prædonem esse eum, qui sine causa justificata, per vim armatam extorto scelere aliena possidet.* Hæc autem simul collata merito inconsequentiae convincunt *Grotium*, qui sibi ipsi non constat. Et cum ex ejus opinione etiam prædo & latro habeat dominium *externum* rei iniuste ereptæ, quin tamen eam contra verum illius dominum possidere: sed tantum *injuste detinere* licendus sit; sequitur ex *Grotii* politica, prædonis & iniqui victoris res alienas detinentium, eandem esse conditionem, parem injustitiam & æquale dominium *externum*, omnino chymæricum, merè cerebrinum, juri naturali & Gentium repugnans, quod sicut illis in casu *manifesta* injustitiæ nullum jus pro ullo foro tribuit, ita neque id à priori dominio in eos quocunque modo translatum est.

1075. Videri hac de re potest *Emmanuel AMOR* de *Soria* Patronus Fiscus regii in Ducatu Parmensi, qui in tractatu de Bonorum, finito bello, restitutione ex caritate *amnistia*; edito *Vienna Austria, An. 1738.* in 4to. fol. 284. ait: *Regibus ista non possunt applicari: quia ex Doctorum etiam sententia summi Imperantes adversus actus METU extortos, & multò magis fraude, se ipsos in integrum RESTITUERE VALENT.* Confer quoque *D. Thomam* 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3. vers. *salis obligatio TOLLITUR per COACTIONEM*, quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissum non servetur. Imò, præter alios, etiam *Ethnicos Sophos* pro hac sententia videre hic est (a n. 189.) adductos.

1076. *CONCLUDES*: Principes Christianos, si præscriptio, aut *spontanea* & plene libera renunciatio non intercessit, posse per *Turcas* injusto bello & coacta pace extorta dominia postliminiò recuperare.

2.) Quia

2.) Quia tamen fides publica auctoritate etiam hosti data servanda est. 3.) Hinc ad scandalum & mala; quæ inde sequi possent, avertenda, expectanda est opportunitas, v.g. usque dum hostis datam fidem primus infringat. &c. &c.

Q. III. *An Debitores a Victore absoluti, Pace facta teneantur solvere Creditoribus ?*

1077. Contingere potest, ut durante bello Debitores eorum, qui *hostes declarati* sunt, ex jussu Victoris solvant fisco suo vel aliis, quod hostibus debent, aut Victor remittat debitum, prout *Alexander M.* dum Thebas evertisset, centum talenta, quæ Thessali Thebanis ex mutuo debebant, sponte illis remisit, teste Tholoffan. *de Republ. L. II. c. 13. n. 9.* Jam Pace facta, aut hoste repulso; *Queritur*: An veri Creditores possint petere sua credita, & sic Debitores denuò teneantur solvere, etiam quod ipsi a Victore remissum est, aut quod fisco Victoris jam intulerunt: nam Thebani per *Cassandrum* restituti petebant a Thessalis creditum?

1078. Circa hunc casum *duæ* reperiuntur sententiae. *Affirmativam* defendunt, Hotom. *q. Illustris* §. & Lauterbach. *ad ff. lib. 46. tit. 3. §. 16. ac lib. 49. tit. 15. §. 5.* ubi resolvit, quod, si debitum non fisco Victoris a Debitore persolutum, sed tantum ei remissum ab illo fuerit, hic teneatur solvere creditori. Alii autem sine hac limitatione ac pro omni hypothese putant obligari Debitorem ad solvendum. Moveretur verò sequentibus rationibus.

I.) Quod Victor hostis de Jure tam *Gentium*, quam *Civili*, ea tantum acquirat jure belli, quæ occupat, *l. 5. §. 7. ff. de A. R. D.* nomen autem & obligatio est res incorporalis, quæ non potest apprehendi, *l. 4. §. 27. ff. de Usucap.* igitur Victor nomen & obligationem non potuit acquirere, ac proin nec in alium transferre, aut debitores liberare, quod enim

enim quis non habet, de eo non potest disponere,
L. fin. C. de pact.

II.) Solutio debet fieri Creditori, *L. 39. ff. de negot. gest. & si alii fit invito Creditore, Debitor non liberatur, l. 34. §. 4. l. 49. ff. de Solut. l. 13. C. eod.* Nec liberatur Debitor, licet vi coactus Militi debitum solverit, *arg. l. 51. ff. de Solut. Lauterbach. ad ff. cit. lib. 46. tit. 3. §. 16.*

III.) Non liberatur Debitor propter bellum, *l. incendium. 11. C. si cert. pet. nec genus, nec quantitas potest perire, l. si pecunia. 12. ff. de Legat. 2.* Imo licet pecunia sit vi extorta, tamen Debitor manet obligatus, quia cessante tyrannide, ea quæ tempore tyrannidis gesta sunt, habentur nullius momenti, *l. decernimus C. de SS. Eccles.* consequenter Debitores ea quæ ex jussu Victoris solverunt fisco, aut alii, tenentur ex post veris Creditoribus denuò solvere. Neque *Alexander Magnus* Thessalis potuit liberationem a debito concedere, etsi tabulas debiti apprehenderit, quia chirographum seu tabulæ tantum adhibentur probationis causa, *l. 4. ff. de pignor.* adeoque qui habet chirographum, non habet jus exigendi debitum.

1079. *Negativam* vero sine ulla limitatione tuetur *Hug. Grot. de J. B. & P. l. 3. c. 8. §. 4. n. 4. Gundling. ad Instrum. Pac. Osnaburg. a. 4. §. 47. Thlossan. c. l. ubi consentit quo ad unam conclusionis partem, quodd scil. Debitores, qui solverunt ad jussum hostis Victoris, sint liberati, sicut isti, quibus debitum ab eo remissum est, Gudelin. de jure Pac. c. 5. n. 14. quorum opinio probari potest his momentis.*

I.) Hostis Victor qui occupat civitatem, est dominus omnium, bonorum ad civitatem, aut Civis victos pertinentium, non tantum corporalium: sed etiam incorporalium, *l. 5. §. ult. ff. de A. R. D.*

l. 51.

l. 51. §. 1. ff. eodem. consequenter omnia victis potest adimere, si velit, arg. l. 118. ff. de R. 7.

II.) Si pecunia per vim & metum jussu Præsidis aut alterius Magistratus ad injuriam Creditoris Debitore fuit extorta, tunc hic liberatur, & periculum pecuniæ est Creditoris, l. si merces 21. culpa 4. ff. Locat. conduct. l. Liberto 21. §. Lucius. ff. de ann. legat. l. 27. §. fin. ff. de Legat. 3. Bart. & Cast. ad L. Creditor. 102. ff. de solut. igitur si Princeps aut belli Dux a Debitoribus exigit solutionem illius quod hosti debent, tunc solvendo liberantur in terminis, Math. de Afflict. decis. 150. a n. 13.

Dein III.) Si quis alteri chirographum legat; non tantum censetur cogitasse de tabulis, sed etiam de actionibus, quarum probatio in tabulis continetur, text. & Dd. in l. qui chirographum 59. ff. de Legat. 3. ergo hostis per occupationem chirographi consequitur jus exigendi, quod ex chirographo dependet, L. 3. §. 1. & 2. ff. de liberat. legat.

1080. Demum IV.) Patet id ex art. 4. §. 47. & 48. Pac. Osnaburg. ubi denegantur Processus contra Debitores, quibus solutio in odium Creditorum ab una alterave parte belligerantium fuit extorta. Durum enim nimis foret, si Debitores tali casu iterato deberent solvere. Creditores verò damnum, quod sentiunt, imputabunt belli infortunio. Gundling. ad d. §. 47. Pac. Osnab. Inde patet, quod Alexander M. Thessalis centum talenta potuerit remittere, qui Civitatem Thebarum vi bellica occupavit. Lauterbach. ad ff. lib. 49. tit. 15. §. 5.

1081. Hæc *Negativa* sententia prioris *Affirmativa* opinionis rationes hoc modo resolvit: Ad I.) Negat *Assumptum*, quia hostis victor ea quæ victus, seu Civitas victa habet, acquirit corporalia & incorporalia, per dicta n. 1079.) consequenter Civitate occupata etiam acquirit jus exigendi debitum, quod

com-

ompetit Civitati, uti Lauterbach, alioqui contra-
 us cit. §. 5. fatetur. Etsi autem res incorporalis
 non possit vere & physice apprehendi, potest tamen
 quasi possideri, l. fin. ff. de servit. & per apprehen-
 sionem rei, cui inhæret, acquiri. Sic jurisdictio
 Castro annexa una cum Castro acquiritur, & red-
 dito chirographo extinguitur obligatio, l. 2. §. fin.
 de Pact. igitur Victor potest in odium Credito-
 rum præcipere, ut Debitores solvant fisco, aut alii,
 et etiam Debitoribus, quod hi debent hostibus,
 potest remittere.

1082. Ad II.) Negat id obstare, quia ista alle-
 gata procedunt de jure ordinario, in casu autem
 præsentis Victor succedit in locum Creditoris, &
 idem est, ac si huic fuisset facta solutio, si hosti fiat
 solutio, utroque enim casu Debitores liberantur,
 g. l. Fulcinius 7. §. si quid. ff. quib. ex caus. in poss.
 a ipse Hotomanus contrariæ sententiæ Patronus
 t. 9. 5. ergo etiam liberantur Debitores, qui ex
 assu hostis solverant fisco: Quando enim quis ad
 assum, qui potestatem jubendi habet, quid agit,
 non potest conveniri, l. 37. pr. ff. ad L. aquil. Nec
 argumento l. 51. ma. ff. de solut. probatur doctrina
 Lauterbachii in contrarium allegata, quia in cit.
 51. agitur de casu, quo Debitor solvit dispen-
 satori Creditoris ignorans eum esse jam remo-
 tum ab officio, ille tamen liberatur, dicente text.
 it. Dispensatori, qui ignorante Debitore remotus est
 actu, recte solvitur. Concedit quoque hæc ne-
 gativa sententia, quod Debitor exactus a Milite,
 qui cepit Creditorem, solvendo Militi liberetur,
 quia Creditor subjicitur dominio Militis capientis.
 17. Inst. de R. D. licet aliud secundum mores ho-
 sternos obtineat.

1083. Ad III.) Respondet negando Conf. etsi
 nim per bellum Debitores non liberentur, & genus

non possit perire, non tamen sequitur, quod debitor ad injuriam creditorum ab hoste exactus non haberetur, quia in hoc casu periculum pecunie creditoris, per deducta n. 1079. prob. II.) *Ed. decernimus* 16. c. de SS. Eccles. dicit plus non probatur quàm quod statuta contra Ecclesiam & Clericis facta habeantur pro invalidis: reliqua autem, quod hostes vi potestatis suæ fecerunt, manent validæ. *Salycet. Castren. & Brunnem ad cit. l. decernimus.* Certe igitur hostis habeat potestatem exigendi, aut retinendi, juxta deducta, hinc sequitur, quod Debitorum res per solutionem hosti, vel alii ex jussu ejus factis sint liberati, & Pace facta non teneantur Creditibus denuo solvere; etsi chirographum adhibere probationis causa, ex eo tamen dependet jus exigendi, per *l. 57. ff. de Legat. 3.* Consequenter *Alexander M.* potuit Thessalos liberare a debito Turbarum.

1084. Ex recensitis his duabus, sibi contrariis sententiis, neutra proposito casui satisfacit. Non illa, seu *Affirmativa.* Nam *fallit I.)* Si Victor, qui solutionem Debitori remisit, aut solum debitum recepit, tunc habuerat *manifeste justam* causam, v. g. Turcam iniquum aggressorem ex Provincia, vel Civitate propulsans. Hic enim, cum juxta Jus Gentium, & *l. 5. ff. de R. D.* ac alias *l. supra cit.* occupando Civitatem *facit regulariter* dominus omnium rerum &c, potuit plenè disponere de rebus & ære a Civibus hujusmodi, *hostibus* Turcis debito, quin illi solvere eis teneantur *denuo.*

1085. *Fallit II.)* Si Creditor *in mora culpabili* suam res parato. Hoc enim casu, justus vel injustus Debitor ille fuerit, si tamen hic mutuum a Debitorum re jam recepit; Debitor ad nihil ultra Creditorum tenetur. Quia *mora cuique sua non alteri nocere debet.*

t, l. Mora. 32. ff. de usur. Quodsi verò æs illud alienum Victor *manifeste injustus*, e. g. Turca *miser* Debitori, hic, nil obstante mora Creditoris, adhuc tenebitur debitum ei solvere: quia remissio facta a Tyranno notorio fuit nullius auctoritatis: Debitor nullo modo censetur lædi si restituat debitum Creditori, quod neque huic persolvit huicque, neque per hostem sibi extortum est, habet hinc locum l. 39. ff. de negot. gest. Quodsi fisco e. g. Turcarum solvere coactus est, non tenebitur eisdem iterato solvere Creditori, si hic *in mora* recipiendi æs suum fuit. Secus obligabitur, perinde ac obligaretur, si pecunia illa cum domo Debitoris incendio absumpta fuisset, per l. incendium. 11. C. si res. pet. & alia jura citata n. 1708.) Neque enim res belli latronibus & prædoni assistit.

1086. Fallit III.) Si forte Pax aliter obtineri non potuit, quam ut Partes bellantes vicissim consentient in *Amnistiam*, cum *expressa* remissione, & abolutione omnium omnino obligationum & injuriarum, tempore belli a belligerantibus quomodocunque contractarum, & contractarum, ita ut *pro neutro foro interno* sive externo ullum jus aut obligatio alterius Partis subdito cuiquam maneat. Talis quippe remissio obligationum, si *pax aliter fieri nequeas*, potest in pactum deduci ob publicam utilitatem singulorum, Mant. de tacit. & ambig. convent. l. 27. tit. 3. n. 14. & 15. Gaill. l. 2. Obs. 57. n. 1. & 2. Mynf. sent. 4. obs. 9. Porro in tali casu, subditus illud æs alienum, aut depositum, quod sibi per hostem extortum est, non teneretur iterato solvere, text. & Canonista in C. in nostra 8. de injur. Hermes fasc. Jur. Publ. c. 11. q. 8. Bene tamen, si debitum ab hoste injusto tantum remissum foret, ut fusius ex seqq. constabit.

1087. Non etiam satisfacit altera, seu *Negata* opinio. Hæc enim fallit quoque I.) ubi assertum quod Victor, qui occupat Civitatem, sit dominus omnium bonorum ad Civitatem, aut Cives pertinentium. Id enim non esse verum constat ex iis, quæ diximus alibi, scilicet in *Erosem. theor. pract. civ. de Amnistia*. Pleræque enim sunt personæ inter justmodi Cives, quæ non sunt implicatæ bello innocentes, uti sunt pauperes in Xenodochiis, viduæ, Clerici, Ministri Ecclesiastici, Religiosi, perpetuo infirmi, alique non pauci, qui sicuti bene non sunt involuti, ita *omni jure* res eorum exemptæ sunt, quin licite cedant in spoliū Victori *etiam* *justo*.

1088. Tanto magis fallit II.) Quia si Victor fuerit *notorie injustus* aggressor: de hujus dispositione circa prædictum debitum idem esse debet judicium ac de fure, prædone, & latrone, si quis ex illius Debitori æs alienum remittat, aut sibi solvendum usurpet, l. 1. §. *si autem C. de Rapt. virg. ac pr. l. de vi bonor. rapt.*

1089. Fallit III.) ubi hic sub n. 1082. in fin.) statuetur, hodiernis moribus Debitorem non liberari a debito, si hic exactus a milite, qui cepit creditorem, solvat militi; hæc igitur sententia sibi non constat: igitur deberent locum habere leges quæ disponunt invito Creditore Debitorem non liberari, n. 1078.)

1090. Fallit IV.) ubi pro confirmatione, adducitur exemplum *Amnistie* in Pace Osnaburgensi, hic a 1080.) allata; Non enim omnium Amnistiarum eadem semper forma est: sed potius dependet a placito paciscentium Bellatorum. Quamobrem in tali Pacificatione Principes plerumque invicem remittunt omnia damna sibi, & subditis durante bello illata. omnes actiones & jura competentia, sicuti patet ex

Instrumento Pacis Osnaburg. art. 2. Sæpe etiam
 non omnia damna neque omnes obligationes, *ra-*
ssime autem pro foro etiam interno illas remittunt.
 t ita in transactione *Passaviensi* Imperator damni-
 ficatis, non absolute neque pro utroque foro abo-
 vit jus & actiones pro eorum restitutione ac in-
 emnitate petenda competentes: sed potius ratio-
 e injuriarum ejusmodi & jurium remissorum pro-
 misit *justam* compensationem, *d. transact. Passav. §. 21.*
 1091. Hinc in casibus ab *Amnistia* & Pacificatio-
 nis tractatu dependentibus distinguunt communissi-
 me Dd. an Pax aliter obtineri nequeat, quam ut
 amnificatis omnia jura & damnificantibus hosti-
 us omnes obligationes damnorum reparandorum
 remittantur & aboleantur, & quidem pro foro utro-
 ue *interno & externo*: an autem sine prædicta, aut
 altem cum remissione quidem, sed sine expressa men-
 tione fori etiam *interni*, prædicta Pax obtineri pos-
 t? In primo casu, si talis Pacificatio contracta est
 cum remissione pro *utroque foro*: certum est cessare
 obligationem solutionis quo ad personas *bello impli-*
atas, ut diximus n. 1086.) In casu autem altero
 Pax illa aliter obtineri potuit, aut si jura dam-
 num passorum & obligationes damnificantium tan-
 tum *indefinite*, seu sine mentione fori *interni* vel
externi, aut utriusque remissæ sunt: tunc remissio
 hæc non præjudicat subditis privatis, quin contra
 damnificantes, privatos, (v. g. qui militiam tunc
 militando damnum dederunt) possint etiam in fo-
 ro *externo* agere ad damna resarcienda. Hostiens.
 n. C. quanto. de Jurejur. Felin. in C. que in Ecclesiarum.
 §. 16. de const. quos citat & sequitur Gaill. lib. 2. obs.
 §. 7. n. 6. Schiltensperg. Disp. ad l. §. ff. de Pact. c. 4.
 §. 5. n. 3.

1092, Imo quotiescunque *Amnistia* sancita est in
indefinite sine ulla distinctione fori *interni* ab *externo*,

ad summum non nisi pro foro *externo* censetur prohiberi *actio* ad vindicandas injurias publica belli auctoritate illatas: manente interea tota *obligatione naturali* in iis, qui damna hæc intulerunt, saltem si res per vim ereptæ adhuc extent, aut si miles eorum raptor factus est inde ditior, prout multis probavimus *cit. Erorem. 27. de Amnistia.* Ratio hujus est, quia sufficit ad Pacem & tranquillitatem publicam Provincie armis oppressæ, si ita victus ejus dominus consentiat, ne sui subditi damna illa in foro tantum *externo* vindicent, manente naturali obligatione, qua damnificantes adstringuntur & per *l. de die 8. §. 4. & l. si fidejuss. 7. §. 1. ff. qui satisd. cog. ac ibi Dd.*

In Pacificatione igitur Osnaburgensi *l. c.* cum bellum *indefinite* remissa fuerint jura & obligationes: hæc tantum pro foro *externo* extinctæ erant, sed manebant pro *interno*: ex hac itaque transactione & Amnistia ed pejus torquetur paritas ad omnes alias, cum neque *Osnaburgensis* naturalem obligationem ullo modo aboleverit, præsertim quo ad damnificantes aperte *injustum*, aut *dubie* justum bellum gerentes, & res, præsertim raptas retinentes.

1093. Cum igitur neutra ex recensitis sententiis proposito casui satisfaciatur, hinc decisio ejus dependebit à facti circumstantiis hic explicatis, quæ siquidem unica conclusione comprehendendi simul nequeunt, nequit etiam proposita quæstio præcise & determinate definiri: sed pro varietate circumstantiarum diversarum statuatur juris responsum, quando casus contingat.

Q. IV. *An Princeps Successor teneatur Pace, quam suus Antecessor cum vicina Potentia conclusit?*

1094. Certum est I.) quod Pax cum Republica vel populo in statu *Democratico*, aut *Aristocratico* in-

ta perpetuo sit observanda, quia Respublica nunquam moritur, etsi personæ in dies mutantur. Barbo. in thesaur. l. 16. c. 50. axiom. I. Neque etiam anceps est II.) quando in Regno, aut Principatu succeditur jure hæreditario, tunc Successorem obligari Pace ab Antecessore conclusa, tum quia non tantum sibi: sed etiam hæredibus cavisse Antecessor intelligitur, L. 9. in fin. ff. de probat. tum quia omnis stipulatio, sive consistat in dando, sive in faciendo, active & passive in hæredes transit, l. veteris juris 13. C. de contrah. & commit. stip. igitur etiam Successor, qui regnum a defuncto acquirit, tenetur Pacem ab Antecessore initam servare, cum hæres debeat omnia defuncti facta præstare & rata habere l. 11. ff. divers. temp. præscript. ac æs etiam alienum solvere, Dd. ad C. licet de vot. & voti re-temp. dummodo ipsi Regno non nimis magnum inerat detrimentum: non enim regnum, etiamsi hæreditarium foret, pari jure cum Principis patrimonio æstimatur, ut tanquam re sua, eo ad libitum abuti queat. Besold. de Reg. Success. l. 3. diff. 2. th. 1.

1095. III.) Controversia igitur in eo solum vertitur; An qui ex certa lege Regni, aut jure Electionis succedit, teneatur stare pactis Antecessoris? Ad hoc quæsitum, sunt nonnulli qui negative respondent: sed affirmativa uti communior ita longe solidior opinio est, docens: Regem & Principem etiam ex certa lege Regni, aut Jure Electionis succedentem firmissimè obligari Pactis seu Pacificatione Antecessoris sui, licet de Successore nulla verit facta in Pactis mentio. Ira Bald. in l. 1. ff. de Const. Princip. Buxdorff. ad Aur. Bull. conclus. 37. Lit. C. Tholossan. de Republ. l. 7. C. 20. Hug. Grot. de J. B. & P. l. 2. c. 14. n. 11. Arumnæ. discurs. Acad. vol. 2. disc. 10. th. 19. Arnis. de Jure Majest. l. 1. c.

ult. n. 13. Gudelin. de Jur. Pac. c. 12. n. 2. Auth-
temp. Pac. Osnaburg. ad Art. 1. n. 1. Carpz. de
Reg. Germ. c. 3. n. 20. Sinolt. Schüz de Stat. Rei Res
vol. 1. exerc. 3. th. 8. Lit. H. Befold. de fœder. c.
th. 64. & 65.

1096, Ratio est I.) ex ipsa Pacis natura, quæ
in perpetuitate consistit, Pax enim nisi sit perpetua
pax proprie non est: sed armistitium, Mantica
tacit. & ambig. conv. l. 27. tit. 2. n. 2. Author. Mead
ad J. P. Osnab. art. 1. Lit. C. hinc Instrumentis Paci-
ficationum inferuntur verba: Pax sit universalis, &
perpetua. Instr. Pac. Osnab. a. 1. & Badens. a. 1. non
autem posset esse perpetua, nisi transfret in Successo-
res, & hi ad eandem observandam tenerentur.

1097. II.) Pax respicit Statum Reipublicæ, &
Conventionum s. ff. de Pact. ac Pacem Princeps non
tam suo, quàm Reipublicæ nomine iniisse, & in
Respublica, vel Regnum per Principem tanquam
caput obligatum intelligitur, Trentl. p. 1. disp. 6. n.
7. Hunn. vol. 1. disp. 6. q. 49. Sicut autem Respubl.
& Regnum semper durat, ita obligatio ex contra-
ctu Reipublicæ & Regni nomine celebrato orta,
utpote realis nunquam extinguitur, Carpz. l. c. sed
per consequentiam necessariam, puta translato Re-
gno, in Successorem transit. Hug. Grot. & Sinolt.
Schüz. d. loc.

1098. III. (Male consultum foret externe Gen-
ris humani felicitati, si Pax perpetua, imo etiam
definitè conclusa cum Antecessore, posset pro arti-
trio turbari a Successore & priores jam per Paci-
ficationem consopitæ prætenfiones, iterum ab eo
refuscitari sine evidenter justa causa. Hac quippe
ratione nulla transactio iniri utiliter posset. Et ta-
men Gentium ac Civili jure docemur, quod con-
tractum a Tutore nomine pupilli celebratum, Cu-
rator succedens, & Pupillus major factus debeat
obser-

servare, l. cum queritur ff. de administrat. & peric. l. 3. C. quemadmodum ex fact. int. igitur ratione non dissimili Rex Successor Pacificationem Antecessoris servare debet, nisi velit gravissimam censuram Gregorii Magni incurrere rescribentis: *si ea destruerem, me Antecessores nostri statuerant, non constructor, sed everter bene comprobaver, Can. si ea. caus. 25. q. 2.*

1099. IV.) Quo etiam facit, quod non solum Pontifex Innocentius IV. in C. 3. vers. *sed ea. de sententia & re jud. in 6.* ubi ad donationem nomine Regni factam Successor obligatus dicitur; sed etiam Bonifacius VIII. C. 5. de Rescript. in 6. ubi statuit, gratiam a S. Pontifice concessam ad Apostolicæ Sedis beneplacitum, per obitum concedentis non extinguatur, addita ratione: *quia Sedes non moritur.* Itaque nec Pacificatio per obitum Regis pacis extinguitur, quia Pax nomine Regni sancitur, per superius dicta, & Regnum nunquam moritur, l. proponebatur. 76. ff. de jud.

1100. V.) Obligationem hanc confirmat exemplum Divinæ Nemesis, quæ teste Scriptura sacra 1. Reg. 21. populum Israeliticum durissima trium annorum fame vexabat, quia Saul quosdam ex Gabaonitis cum quibus Josue pacem sanciebat, Josue 9. contra fidem ab Antecessore datam necaverat.

Ex his concluditur: Regem aut Principem Successorem obstrictum esse Pacificatione Antecessoris, nec eam violare posse ob *prætextas* quasdam subtiliores rationes, quas contractus Principum non admittunt, Gail. l. 2. obs. 55. n. 4. Syring. de Pac. Relig. concl. 34. Lit. D.

1101. Nec obstat 1.) quod post alios opponit Vinc. Gaboth. l. 2. disp. c. 14. Princeps, qui ex certa lege Regni, aut jure Electionis succedit, causam a Prædecessore non habet, neque ad ejusdem facta, & contractus, qui etiam Pacificationem includunt,

cludunt, l. 5. ff. de pact. tenetur, l. 22. §. 1. ff. de adopt. Nov. 22. c. 33. regul. que est, neminem alius nomine, a quo causam non habet, esse gravandum l. Si quis domum. ff. locat. conduct. l. 33. §. 1. pig. & hypoth. Nam contra est, quod licet Princeps ille non habeat causam a suo Antecessore, habet tamen eam ab ipsa Republica, aut Regno, cujus facta per defunctum suscepta evertere nequit, quod ipsa Respublica obligata fuit pacificatione, aut aliis contractibus, vi officii, aut dignitatis regie nomine celebratis. Princeps autem omne illud dignitatis, & officii nomine intelligitur gessisse, quod non ad proprios & privatos usus fecit; modò, que acta fuerant, non contra Imperii, aut Principatus leges, sive pacta conventa tendant, vel aliter invalida fuerint. Non igitur gravatur Princeps factis Antecessoris: sed Respublica & dignitatis regie nomine posito. Respublica autem potest se obligare, & obligationem contractam in alium transferre, quod contingit vel expresse, vel per consequentiam necessariam, transferendo Regnum, ut fit in Polonia.

1102. Non obstat 2.) quod Prælati Ecclesiasticus non teneatur stare pacto sui Antecessoris, C. Veniens. de transact. neque expectativam feudi post mortem promittentis aperti exequi, C. an. §. Si dominus. l. feud. 25. quod provehit ideo solum, quia causam ab Antecessore non habet: igitur nec Rex obstringitur Pacificatione Antecessoris sui, cujus morte dignitas & Potestas regia sublata est. Contra enim est; nam Prælati non tenetur servare contractum sui Antecessoris invalidum ex defectu solemnium, de quo casu loquitur d. C. Veniens. aut solummodo personam contrahentis respicientem, quia de causa non confert feudum post mortem promittentis apertum, quia concedens post mortem non habet

et potestatem rerum gerendarum, *Can. fin. caus. 12.*
 2. & tantum tenebatur actione personali, quæ in
 singularem successorem, qui ex defuncti sermone nul-
 lum jus habet, non transit: Jason. in *l. qui opus n. 4.*
f. de N. O. N. Secus tamen est in contractu, cui
 debita forma accessit, nec tendit in grave præjudi-
 cium Ecclesiæ, dignitatis nomine celebrato, quem
 Prælati Successor observare tenetur. *C. gratiosè.*
de Rescript. in 6. C. quoniam Abbas. de Offic. & P. J. D.
ibique Gonzal. n. 6. Klock. te. 2. conf. 4. n. 73.

1103. Ad rem nil facit 3.) quod Pax conclusa
 ut plurimum juramento firmetur, uti patet ex Pace
 Constantiensi, §. *hanc igitur.* juramentum autem
 non egreditur personam jurantis. *C. Veritatis. 14. de*
Jurejur. Non enim dicimus Successores teneri ex
 juramento Antecessorum, in quantum producit
obligationem Religionis: sed potius obligari eos propter
Contractum, & promissionem; Juramentum enim non
 apponitur tantum majoris firmitatis causa, tan-
 quam accessorium, & sic Successores Reges *princi-*
paliter obligantur ex contractu. In quantum au-
 tem juramentum constituit onus *reale*, adstringit
 Successores ad exonerandam conscientiam defun-
 cti, *C. fin. de Sepult.* ac nomine proprio, seu Regio,
 in re ad dignitatem pertinente, factum juramen-
 tum transit ad Successorem dignitatis hujus. *Co-*
varr. ad C. quamvis de pact. p. 1. §. 5. n. 10. igitur suc-
 cessor Regni tenetur Pacem ab Antecessore sancit-
 am conservare.

1104. Demum non stringit 4.) quod *Fidenates*
 mortuo *Romulo*, ac *Latini* post *Anci* obitum, item
Etrusci defuncto *Tarquinio Prisco* se religione fæde-
 ris solutos dixerint, & similiter *Perseus* Rex *Ma-*
cedonum Legatis Romanorum responderit, fædus
 cum *Philippo* Patre sancitum ad se non pertinere, &c.
 Nam, non quid factum sit, sed quid fieri oport-

teat, spectandum est, *l. sed licet. 12. ff. de Offic. Pro-
 fia.* facta enim varia sunt justa & injusta. An-
 tia sint in contrarium allegata, adjudicari nequit,
 quia verba fœderum nescimus, quæ inter illos fu-
 rint, porro ex verbis fœderum desumi id debet.
 Grot. *l. c. L. 2. c. 16. §. 16. a. n. 1.* Hinc Sententia *Betz*
 ac *Spengeri* dicentium, quod morte fœderatorum
 fœdera extingui credantur, universaliter non e-
 admittenda: sed solum in casu, quo ex circumstan-
 tiis desumitur, fœdera *ad personas* tantum fœder-
 torum restricta esse. Grot. & Schüz. *citt. loc.*

1105. Pariter non movet 5.) quòd Principes le-
 ges sui Antecessoris observare non teneantur, sed
 eas tollere possint, *l. fin. c. de LL.* ergo neque te-
 nentur servare contractus & pacta sui Antecessoris
 per regulam: *qui potest plus, potest etiam minus*, plus
 autem est legem tollere quam contractus. Nam
contra est; quod diversa sit ratio legum, ac Pac-
 ficationis & contractuum. Legibus enim quàm
humanis civilibus sui Antecessoris Successor Rex non
 adstringitur, adeo, ut eas exigente Reipublicæ uti-
 litate mutare queat, sicut potuit ipse Antecessor.
 Hic autem ex pacificatione ita obligatus fuit, ut
 ab ea invito altero recedere non potuerit, utpote
 cum ex transactione hac publica authoritate sanc-
 ta *naturalis & Gentium* obligatio orta sit, sicut &
 ex aliis contractibus, *l. 1. ff. de pact.* nulla pro
 est paritas.

C A P U T VIII.

De Legatis & Legationum jure.

§. I.

De diversitate & obligatione Legatorum.

SUMMARIUM.

1106. &c. *Definitio & divisio Legatorum.*

1110. *Legatorum securitas a quo Jure venit?*

1111.

111. &c. Refellitur Puffendorffius tribuens id Juri Nat.

113. &c. *Quæ sint obligationes Legatorum?*

1106. Cum Legatorum ministerium ad Pacem concludendam aptissimum censeatur, materiæ de Jure pacis pertractatæ meritò subjungendam judicavimus præsentem de Legatis titulum. Describi autem potest *Legatus*, quod sit *Minister publicus a summa Potestate ad aliam similem vel dignitate inferiorem, summo tamen imperio pollentem destinatus, ut negotium sibi demandatum nomine sui Principalis expediat.*

1107. Porro Legatorum diversa est indoles. Alii enim sunt *primi Ordinis*, qui charactere repræsentatio summæ Potestatis, a qua mittuntur, fulgent; alii sunt *secundi Ordinis*; qui charactere repræsentatio destituti, juris quidem potestate pares sunt prioribus, specie tamen dignitatis, quò ad præcedentiam, honores, & cæremonias distinguuntur. Illi proprie loquendo veniunt nomine Legati simpliciter enunciato, dicunturque *Ambasciadori*, vulgò *Gesandte* / Isti verius *Ablegati*, vel *Prolegati*, *Abgesandte*, *Envoyés* appellantur, etsi hæc vocabula sæpe confundantur, ita ut Legati & Ablegati in Recessibus Imp. promiscue veniant, teste Schweder. *introd. ad Jus publ. part. spec. sect. 1. c. 28. n. 2.* *Vitriar. &c.*

1108. Alii sunt Legati *Ordinarii*, qui summæ Potestatis negotia communiter evenientia in Aula externa tractant. Alii *Extraordinarii*, qui extra ordinem, negotium aliquod tractandum, vel quidpiam nunciandum mittuntur. Alii item *Simplices*, qui mandatum simplex sine speciali clausula acceperunt. Alii *Plenipotentarii*, qui mandatum speciale cum *Libera* sunt consecuti.

1109. *Agentes* appellari solent personæ, quæ negotia privata Rectoris civitatis, vel etiam subdito-

rum

rum ipsius, ejusdem nomine apud Aulam, vel Gentes etiam curant. Cum autem a voluntate constituentis dependeat, nil obstat, quo minus etiam negotia quædam publica minoris præsertim momenti *Agentibus* committantur. Hi ipsi qui *Agentes* ad diunt, etiam alio nomine *Residentes*, *Secretarii*, aut *Consules*, sique interdum *temporanei*, interdum *personæ* dicuntur, ac veris Legatis merito æquiparantur, cum non appareat (ait Steph. Cassius *de Legat. Jur. sect. 1. n. 37.*) cur e numero & prærogativis Legatorum verè talium eliminari debeant, eadem quippe est summa Imperantis potestas, sive ad majora, sive ad minora negotia tractanda Virum idoneum mittat, neque causarum agendarum varietate illa diminuitur, neque Jus Gentium circa Legationes infirmatur.

1110. Cuiam juri Legatorum admissio & securitas tribuenda sit, disputant Naturalistæ, & Puffendorffius quidem *de J. N. & G. l. 2. c. 3. §. 23.* cum non paucis Sequacibus Juri naturali attribuit, ex quo Jus Gentium a naturali distinctum nullum admittit, verùm ideæ hujus falsitatem demonstravimus *a n. 662.*) ubi etiam securitatem Legatorum (sub *n. 674.*) Gentium juri obstrictam vindicavimus, utpote cùm mutuam inter Gentes societatem & amicitiam, cujus intuitu Gentium Jus invaluit, nihil aut securius pariat, aut firmitus roboret & conservet, quàm mutuum per Legatos commercium, vix aliter in usum deducendum, ac si Legati simul admitti & immunitate gaudere debeant, Textor *in Synop. J. G. C. 14. a n. 2.*

Quam ob rem de non admissis Legatis Senator Carthagenensis, apud Livium *dec. 3. l. 1. c. 3.* contra Annibalem juste conqueritur: *Legatos, ab Sociis & pro Sociis venientes, bonus Imperator vester in castra non admittit: Jus Gentium sustulit.* Pomponius quoque ICtus

in

*L. ult. ff. de Legationib. ait: Si quis Legatum hostium
 uisisset, contra JUS GENTIUM id commissum esse exi-
 stimatur, quia sancti habentur Legati; & ideo, si, cum
 Legati apud nos essent Gensis alicujus, bellum cum eis in-
 dictum sit, responsum est, liberos eos manere, id enim JU-
 RI GENTIUM conveniens est, & meritò: jure enim
 Naturæ spectato nihil vetaret eos, utpote pro hosti-
 bus jam declaratos, saltem salvâ vitâ, hostiliter tra-
 ctare, aut sub custodia detinere, usque dum bellum
 finiatur. Vid. cit. n. 674.)*

IIII. Nec stringit Puffendorffii discursus, quòd
 Legati sint necessarij ad pacem obtinendam, quæ
*jure nat. præcepta est. Quid enim hoc ad rem facit?
 Nam etsi Jus nat. tum societatem tum pacem inter
 Gentes imperet, non tamen absolute & necessariò re-
 quirat ad hunc finem ministerium Legatorum, tum
 quod non sit impossibile, quo minus ipsimet Reges aut
 Principes personaliter conveniant, tum quia nego-
 cium Pacis etiam per Literas confici posset, tum de-
 niq. quod per solam cessationem ab armis possent
 bellantium hostilitates in statum pacificum converti.*

IIII. Huc facit, quod etsi pax fuerit jure nat. præ-
 cepta, at *modus* inducendæ pacis ab hoc jure non
 est determinatus, ac proin ut Legati ab eo, ad quem
 mittuntur, *necessariò* admittantur, aut plena securi-
 tate potiantur, Jus naturæ non præcipit. Hoc enim
 jure spectato liberum est hominibus, seu in liberta-
 te naturali, seu in societate Civili viventibus, ut
 cum Gente altera teneant commercium aut non,
 ideoque Legatos ad se missos recipere non teneantur.
 Hinc si Legati delinquant in loco legationis, Jus
 naturæ delinquentes non eximit a Jurisdictione sum-
 mæ Potestatis ibidem dominantis, sed magis exoptat,
 ut noxii & noxæ, undecunque sint, plectantur.
 Consecutio igitur hæc non apparet legitima: *Pax est
 necessaria de Jure natura; ergo etiam Legatus. Nisi di-
 catur*

catur necessitas hæc solum *mediate* a jure nat. provenire, supposita nempe *lege Gentium* ex tacito eorum pacto de Legatorum admissione, ut liquet ex *d. n. 674*)

1113. Obligatio Legatorum, quam habent ex officio suo, est I.) ut Domini, a quo mittuntur, auctoritatem omni modo conservare studeant, quod fieri ut plurimum potest, si in incessu, sessione, sermone cum Principe, ad quem missi sunt, ejusque Ministris habendo, ita sint erga alios humani & urbani, ut honor & præeminentia sui Domini in omnibus conservetur. Id enim antiquissima praxis docet

1114. II.) Obligatur Legatus nulli in loco suæ legationis quidpiam de sua commissione referre, quam Principi & ejus Ministris ad hoc deputatis, ut & nulli alteri, quam suo Principi, aut quem ille substituerit, aliquid de sua functione scribere permittitur. Id enim exigit fidelitas ejus, cujus fides specialiter electæ hæc committuntur.

1115. III.) Legatus unice in id intentus esse debet, qua ratione negotium (alioquin æquitati & conscientiæ non repugnans) sibi commissum ad integram sui Domini satisfactionem, per media *bonesta*, usque ad finem prosequatur. Hinc negotia extranea, quin & propria, curare nequit, si hæc obicem causæ Principalis sui ponerent,

1116. IV.) Demum Legatione finita tenetur Dominum de eventu certiores reddere, ejusque uberiores dispositionem expectare in loco, si opus sit, aut quantocyus ad illum, qui se miserat, pro reddenda officii sui ratione, reverti.

In omnibus his autem debet esse memor naturalis obligationis, quod nullam Domini sui commissionem, contra universalis Domini ac Creatoris nostri præcepta, in se suscipere & attentare possit, mone[n]te Apostolo *ad Rom. 1. v. ult.* quod tam Principales, quam eorum Legati Mandatarii æterna, in inferno

ferno puniendi morte condemnandi sint, naturalis ac positivæ legis prævaricatores: dignos esse mortem non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui **CONSENTIUNT** facientibus. Recte proin Hornius de Civit. l. 2. C. 8. §. 2. n. 4. Emislarium, Sicarium, & miserum nequitiae mancipium, non Legatum vocat illum hominem, qui a suo Principali instructus attentat aliquid, & exequi studet contra fas & nefas conatus suos impendendo, dummodo improba molimina perficiat. *Heliodorus* utique Regis *Antiochi* Legatus fuit, qui templum spoliare ex mandato Domini sui, contra Divinam & Summi Pontificis *Onie* prohibitionem voluit, Principis commissionem prætexens, & tamen a DEO mirabiliter punitus ac ab Angelis flagellatus legitur 2. *Machab.* 3. Quinquagenarius etiam Princeps, & quinquaginta illi viri qui ad capiendum *Eliam* missi erant, imperio Regis *Ochoziæ*, cujus erant Legati, sese tuebantur, dicentes: homo DEI, Rex præcepit, ut descendas, 4. Reg. 1. vers. 9. & tamen omnes isti igne subitaneo puniti sunt; expectent igitur & ab igne devorante sibi timeant reliqui legum transgressores.

§. II.

De Privilegiis & Jure Legatorum.

SUMMARIUM.

- 1117. &c. Legati privilegium 1.) est, ne sine justa causa repudietur.
- 1119. Et 2.) quod factum Legati, sit factum Principis.
- 1120. &c. Dein 3.) immunitas Legati, & 4.) ejus Comitum.
- 1122. Imo 5.) hæc debetur etiam bonis ejus mobilibus.
- 1123. &c. An ad omnia territoria illa se extendat?
- 1125. An jus talionis in neganda legato securitate locum habeat?
- 1126. &c. Utrum Legatus in causa Civili personali conveniri possit in loco sua legationis?

1128. &c. *Ubi conveniendus ille in causa Civili reat?*

1130. &c. *Ubi verò in criminali?*

1133. *An predicta privilegia serviant legatis Provincialibus?*

1117. Inter privilegia Legatorum est I.) ut *in justa causa* ab eo, ad quem missi sunt, repudiari non possint. Nam, uti ait Grot. l. 2. c. 18. §. 3. licet Jus Gentium non præcipiat omnes Legatos admitti, vetat tamen sine causa eos rejici. Ad eos enim recipiendos ex Gentium jure superius probato obstitit Princeps vel Respublica, utpote quorum usus introductus est ob communem populorum necessitatem & utilitatem, cui nequit aliquis renu-
sare cum aliorum præjudicio.

1118. Neque obstat his, quod pleraque exempla Legatorum extent apud Grotium l. c. n. 2. qui non recepti, aut remissi sunt, quin tamen creditur sit Jus Gentium violari. Illos enim non recipiendos *in justa causa*, ex quò probe sibi perspectum haberunt Respublicæ illæ, plus periculi, quam emolumenti futurum, si eos admitterent. Jus autem Gentium hac in parte non aliter ad receptionem obligat, quam sub *tacita conditione*: si præceptum receptionis hujus sine notabili incommodo possit executioni mandari, ubi enim ex admissione prædicta rationabiliter prævidetur proprium admittentis Reipublicæ vel Principis incommodum, cessat jam *utilitas*, propter quam præceptum susceptionis Legatorum introductum est, cessat quoque & obligatio, utpote dependens a conditione jam explicata. Hinc teste Livio dec. 4. l. 7. cap. 32. Romani Vejentium Legatis denunciarunt: *ni facerent Urbe, penas daturus*; & Carthaginensium Legatis responderunt: *eos se non posse admittere, quorum exercitus esset in Italia, imo & Ætolis dixerunt: si qua Legatio ex Ætolis, nisi permissu Imperatoris, qui eam provinciam obsideret, & cum Legatis*

Rawj.

Antoniano venisset Romanam, pro hostibus omnino futurorum
 otilæ quoque legationem a Justiniano, & Belisarii
 ratores a Gothis rejectos fuisse tradit Procop. lib. 2.
 3. In sacris etiam Codicibus legimus Rabsacem
 legis Affirii Legatum juste ab Ezechia Rege non
 dimissum fuisse, quod timeretur populum perver-
 turus, 4. Reg. 18. Quæ exempla praxi Gentium
 ad nostra usque tempora durante confirmantur. Ex-
 erimur quippe, post indictum Reipublicæ vel Prin-
 cipi cuiusdam publicum bellum, Legatos bellantium
 licito revocari, quia scilicet commoratio eorum apud
 extraneas, sibi que ab invicem offensas Potentias non
 foret utilis, ex ratione quod tali casu Legati offi-
 cium facile in exploratoris munus vergere posset.

1119. II.) Privilegium alterum est, quod factum
 Legati sit factum Principis vel Reipublicæ eum mit-
 tentis. Nam acta & gesta Administratorum habentur
 pro actis & gestis dominorum; Myller ab Ern-
 ach Hyparcholog. cap. 10. §. 14. Puffendorff. de J. N.
 §. 6. l. 3. c. 9. §. 1. & ibi Nicol. Hertius in not. Dum-
 modo tamen Legatus perstiterit intra terminos man-
 dati. In hunc finem requiruntur *Litteræ credentiales*,
 quas mittens dat Legato ad eum, ad quem mittitur,
 & in quibus eum Legatum suum declarat; præter
 has verò debet in scriptis habere mandatum *speciale*,
 si negotium aliquod speciali commissione sibi præ-
 scriptum esse asseveret, alioqui juxta brocardicam
 regulam: *in generali concessione non veniunt ea, quæ quis
 non esset verosimiliter in specie concessurus*, C. 81. de R.
 in 6. Hoc proin casu non sufficit mandatum ge-
 nerale cum libera.

1120. III.) Tertio loco venit privilegium *securitatis*
 admissæ Legato debitæ. Hanc *securitas* promittit
 ille, qui eum in tali caractere, visus ejus *Creden-
 tialibus* suscipit. Porro securitas promitti ei intel-
 ligitur, non solum contra vim *injus* (quæ ab omni-
 bus,

bus in alieno territorio versantibus abesse debet sed etiam contra vim justam, ita ut occasione delicti seu proprii, seu alieni nullo modo detineri, puniri, inquietarive possit, etiam si is ab hoste missus foret.

1121. IV.) Imo, nedum ipsi Legati, sed etiam eorum Comites gaudent hac securitate, ut liquet ex l. 7. ff. ad Leg. Jul. de vi publ. apud Romanos enim lege Julia cautum fuit, de vi publica teneri, non modo qui Legatos: sed & qui Comites eorum insensu afficerent. Neque obstat quod securitatis hujus in corpore Juris Civilis loc. cit. fiat mentio, nam adhuc provenit ex Jure Gentium, cum aliunde certum sit Civile jus multa continere, quæ ad Jus Naturæ vel Gentium directe spectant.

1122. V.) Bona quoque mobilia Legatorum Comitum, tanquam accessoria ad personas, gaudent eodem immunitatis jure, adeo ut nec pignori subiciantur nec capi ad solutionem, nec etiam a Judice gravari possint. Grot. l. c. §. 8. & 9. Textor l. c. Et alii quidem quo facilius Legati dignoscerentur, certa præferebant signa, Romanisque sagmina erant familiaria, quæ ex certa herbarum specie texebantur, ut patet ex l. Sanctum. §. 1. ff. de divis. rer. & quæ hodie vero sub fide publica dantur literæ salvi conductus, aut commensus a Rege vel Republ. ad eum, in quem Legatus proficiscitur locum.

1123. Anceps apud Prudentes quæstio est: quævisque immunitas Legatorum protendatur, an solum ad territorium ejus Principis ad quem mittuntur vel an etiam ad loca intermedia? Grotii opinio l. c. §. 5. n. 1. est: Legem de vi Legatis non inferenda, eum tantum obligare ad quem missa est legatio, nec pertinere ad alios, per quorum fines transeunt Legati: Legatus enim characterem suum non alibi, quam in loco legationis repræsentat. Muelen in Commentar. ad Grot. d. l. putat Legatum ubique

ubique Gentium securum esse debere, utpote dum legationem commode nequeat peragere, nisi cum iterumque per aliena territoria ad terminum sit deveniendum, ubique integre sit securus. Vitriarius etiam ad Grot. d. l. 9. 14. Legatis in territorio intermedio immunitatem omnimodam ideo censet exhibendam, quia Principem suum repræsentant, qui est instructus imperio ac Majestate, ubicunque fuerit. Verum hoc alii communiter negant, quippe Legatus ubi duntaxat *charactere representatorio* fulget, ubi tanquam Minister publicus negotia sibi commissa tractare debet.

1124. Ex tanta opinionum varietate id solum cerèdè concluditur, quod Legati transeuntes, si a loci intermedii Domino petant & obtineant transeundi veniam, debeant quidem contra vim *injustam*, non autem contra *justam* defendi, neque ex necessitate Juris Gentium, sed ex *ultronea* concessione; uti faceret ipsemet Muelen l. c. imo, si, venia non petita intraverint alienam regionem, ne quidem contra vim *injustam* securitas ipsis præstatur, neque si male tractentur, jus Gentium læditur, sed amicitia, aut dignitas ejus, qui misit, vel ejus ad quem tendunt Legati. Grot. d. §. 1. n. 2.

1125. Facilius tamen consentiunt Dd. quòd *juris rationis* circa læsam immunitatem Legatorum, locum apud Principes non habeat; ac proin, v.g. Rex apud quem extraneus Legatus moratur, in ipsum animadvertere nequeat ex eo, quod & sui Legati ab illo qui hunc ad se misit, antecedenter, contra jus Gentium fuerint injuriam passi. Ratio a Grotio l. c. & aliis datur: quia, quidquid sit de injuria ante legationem facta, admisso Legati est nova immunitatis stipulatio, non tantum favore legantis: sed magis ad commodum ipsius Legati: igitur antecedens injuria remissa, aut saltem ad tempus legationis usque dissimulata censetur. L112 1126.

1126. Gravis inter Eruditos disceptatio est, *Legatus in causis civilibus personalibus in loco legationis conveniri possit? Ac præplacet sententia Grothii de J. B. & P. l. 2. §. 18. §. 9. & 10. Steph. Cassii de Legan. Jure & Judice, Sect. 2. n. 137. Stapff. de Majest. c. 1. §. 94. contra Bessold. l. 2. Polit. c. 8. §. 2. n. 12. Textor. in Synops. J. G. c. 14. a n. 52. Henning. ad Groth. l. c. & alios. Nempe, quod Legatus in causis civilibus personalibus in loco legationis conveniri nequeat, si ibi non habeat solum proprium & bona immobilia. Ac proin bona Legati mobilia debiti capi capi non posse verius est: Imo cum ille in causis personalibus non subsit foro loci in quo legatione fungitur, hinc neque suberit quo ad statuta, circa personas, & personalia ibidem promulgata, ideoque etiam non obstringitur solemnitatibus ad valorem contractus publicatis & receptis: sed satisfacit, quando ea, quæ Jus N. & G. præscribit, adhibet. Pelzhoffer. Arcm. Stat. l. 4. c. 2. n. 10. Textor. l. c. t. 2. n. 10.*

1127. *RATIO* est 1.) nam omnis coactio, per superius dicta, abesse a Legato debet, tam quæ res ei necessarias, quam quæ personam tangit, ut ita plena ei sit securitas. Si quid ergo debiti contraxit (ait Grothius) et ut fit, *res soli*, seu fundi, eo loco nullas possideat, ipse *compellendus erit amicus*, & si detrectet, is qui misit; ita ut ad postremum usurpentur ea, quæ adversus debitores extra territorium positos usurpari solent, id est, repressaliæ quo ad personas, aut bona aliorum incolarum ejus Regni ubiqueque deprehensa. 2.) *Conventio personalis Legati in Judicio loci*, ubi legatione fungitur, vergeret in præjudicium dignitatis illius Principis a quo missus est, & cujus personam repræsentat, imo disturberetur hic in negotiis publicis gerendis, si judiciis privati adstringeretur. 3.) Quia Legati Jure Gent. ita hac in parte considerantur, ac si non existerent in terri-

territorio ejus, in cujus Aula morantur: igitur & s eorum tanquam personis accessoriaræ considerandæ sunt.

Nec obstat, quod forte metuendum sit, ne ex hæc gatis asserta indulgentia sequatur, quod aliquis eor um res alienas secum in patriam asportet, aut, quod nemo inveniatur, qui cum Legato contrahere velit, am respondet Grot. *l. c.* §. 10. etiam Regibus, qui regi nequeunt, non deesse Creditores, et apud quos am Populos moris fuisse, ut de contractibus, qui creditum iissent, jus nullum redderetur, non ma is scil. quam adversus ingratos.

1128. **CONCLUDES** ex his: Res mobiles Legati tione reali non posse in loco legationis peti ed quæres ubi nam in causis civilibus realibus con eniri possint & debeant Legati? Spectatis Legibus omanis, docemur ex *l. 2. & l. ult. C. ubi in rem actio*. uod præter domicilium, etiam locus *rei sita* in actio e reali constituat forum competens, licet Possessor ei ibidem habitare non consueverit. Utrum autem Legatos, si rem in loco legationis habeant actio e reali petitam, id ipsum extendatur, controversum st; *Affirmativa* tamen opinio verisimiliter censetur Grotio *l. c.* versu: *res soli eo loco nullas possideat*; Te tore *d. l. c. 14. n. 57. & seqq.* Henning. *l. c.* Besold. *l. &c.* qui tradunt; Res immobiles in loco legatio nis sitas ibidem repeti aut vindicari posse. **RATIO** est 1.) Quia hoc casu res immobilis v. g. fundus, præ lium alteri realiter devinctum potius quam ipsa Possessoris persona petitur, atque adeo coactio hæc nequit obstare securitati Legatorum, cum res immo biles territorio magis quam personis eorum adhæ reant. 2.) Cum Jure Romano statutum sit, ut Ju dicium *rei sita* Possessor immobilium subire teneatur, licet alibi domicilium habeat, id ob favorem Legati non reperitur in Jure publico aut Gentium immutatum.

tum. Nam etiam Rex qui in alieno Regno Datum aut Principatum possidet, leges illius Regni jurisdictionem & forum, quo ad jura *realia* & bona immobilia agnoscere obstringitur: igitur & ejus Legatus 3.) Licet Legatus non sit de territorio illo, ubi legatione fungitur, tamen in territorio illo sita sunt ejus bona immobilia, quæ si alius possideret, potest ibi conveniri *ex re sita* & alteri obligata *realiter*: igitur quod Legatus eam hic & nunc possideat, & committatur, est mere per accidens; cum principaliter res ipsa *in se* directe petatur actione reali.

1129. Neque locum habet hic exceptio, quæ expeditio negotiorum Publicorum detrimentum passura, si actio illa realis admittatur contra Legatum. Nam negotia Publica per se ipsam, peritum vero poterit per Procuratorem in causa reagere: præsertim, cum ipse etiam Principalis esset si in hoc territorio alieno haberet v. g. Comitatus suum, deberet in foro rei sitæ per suos Commissarios respondere, qui etiam obligatur legibus ejus territorii ubi res sita est, sicut cæteri Possessores ejus extranei obligantur constitutionibus circa res immobiles, aut jura realia hujus territorii latis pro omnibus sine discrimine.

1130. Haud minor difficultas est in decidenda quæstione; *An Legatus in causa criminali coram Jure loci, ubi legatione fungitur conveniri possit?* In diversis diversæ resolutiones leguntur circa hoc quæsitum omnibus tamen perpensis magis arridet sententia Bessoldi l. 2. Politic. c. 8. §. 2. n. 15. Vitriarii 7. A. & G. l. 2. c. 18. n. 12. Gletle p. 2. pand. q. 6. in fin. Textoris d. l. n. 38. qui sub hac distinctione respondet: Quando Legatus contra officium hominis delinquit delictum *commune* v. g. adulterium, homicidium, furtum &c. admittendo: tunc ab alio puniri nequit quam a suomet Principe, cujus cum personam suscipiat,

leat, immunitate quoque contentiosus fori, in loco
 ubi *representatorio* characterē gaudet, perfrui debet,
 sicut & ipse Principalis ejus immunitate hac fori gau-
 deret, si in alieno territorio v. g. adulterium pepe-
 raret.

1131. Quodsi autem Legatus extraordinarium ac
speciale crimen admittat, quod officio & obligationi
 ejus adversetur; puta, quod Legatus gravem ac per-
 onalem injuriam inferat Principi, cum quo versatur,
 rebellionem excitet, populum in caput ejus concit-
 et &c. Hoc casu securitate publica seipsum tueri
 sequitur. Cum enim vim vi repellere liceat, non tam
 ex Gentium, quam naturalis Juris dictamine; pro-
 pectò armata vel violenta manu quidpiam molientem,
 pari violentia vel armatum compescere permissum
 erit. Textor *l. c.* Ac proin ex quò ille in caput ipsius
 Principis apud quem legatione fungitur, conspirat,
 absq; ulteriori securitatis indulgentiæ legitimæ vin-
 dictæ Principis, aut Reipublicæ offensæ, non tam
jurisdictionis, quam *defensionis*, & belli jure subjacet.
Visitar. & Textor. cum aliis cit.

1132. In utroque autem casu, quia *jurisdictionem*
 judicalem loci contra Legatum delinquentem exten-
 dat, potest eum juste recusare, ulteriorem cum eo
 tractatum & expeditionem abrumpendo; magnos e-
 nim Principes oppidò dedecet, si ad suum alloquium
 homines sequioris notæ admittere teneantur. Pote-
 rit igitur Principalis ejus edoceri de ignominiosa fa-
 cti specie, ut si velit, alium Legatum mittat. Ita
 Author *legationis Lævard. f. m. 13.*

1133. Omnia privilegia hic (n. 1117.) recensita
 Hugo Grotius *l. 2. c. 18. §. 10. fn. solis illis Legatis,*
 qui ab Imperatore, vel alio supremo Principe mit-
 tuntur, & non etiam Legatis *provincialibus*, aut *muni-*
cipalibus, aliisque a Principibus Imperii destinatis
 competere de Jure Gentium putat, ita ut his nulla

Immunitatis & securitatis prærogativa debent.
 Verum rectius; post alios, Wolffg. Textor d. c. 14.
 n. 6. limitationem hanc Grotii arbitriam esse probat.
 Ex quo enim Principes Imperii jus pangendi foederum
 tractandique similia negotia cum Imperatore, et
 exteris, Lege publica per *Instrument. Pacis Westph.*
art. 8. §. gaudeant &c. confirmatum obtinent, ma-
 det ratio & æqualitas, ut eorum Legati ad ejusmodi
 tractatus expediendos missi plena securitate ga-
 deant, sicut & alii.

CONCLUSIO OPERIS.

1134. Si Ddorum Protestantium, qui de Natu-
 rali & Gent. jure scripserunt, vestigiis insistendum
 foret, superesset adhuc tractandum de officiis in so-
 cietate conjugali, parentum, liberorum, ac be-
 nefici observandis; de *Societate* item *composita*, quam
 familiam vocamus, officiisque in illa colendis &c.
 Verum quia hæc materiæ extra nostrum institutum
 sunt, & non ad jus Gentium: sed partim Ethicam
 œconomicam, partim Jus publicum, aut Civile
 (ubi tractatur de *Patria potestate*, liberorum emanci-
 patione, ritu nuptiarum &c.) concernunt; quatenus
 verò nonnulli eorum actus ad legem naturæ redu-
 cuntur, illi aliunde explicati sunt in *Part. 1. de J. N.*
 ubi c. 4. de *statu ac fine nature humanae* tractavimus, et
 in aliis sequentibus, ubi obligationes naturales et
 ga proximum exposuimus: hinc meritò superseden-
 dum illis existimamus. Præsertim quod finis lucra-
 tionis hujus non alius fuerit nobis, quam *prima*,
 eaque *seniora* & orthodoxæ doctrinæ conformia J.
 Nat. & Gent. elementa Dominis Academicis Audi-
 toribus explanare, ita vero explanatis & *juventis*
facile erit addere.

Porro explicationi huic Publici boni amor ansam
 dedit. Cum enim Juri Naturali & Gentium enu-
 cleando

deando peculiare cathedras a DD. Protestantibus rectas esse doceat experientia, & testetur D. Braun *Jurisprud. p. 2. c. un. §. 1. n. 12.* in Catholicis autem Universitatibus non quidem peculiare cathedras, magna tamen ex parte Theologia moralis eodem studio olim consecrabatur, imo & Theologiæ dogmatico-scholasticæ ac Jurium Professores, ubique tempus & opportunitas aderat, quæstiones de Jure Nat. & Gent. suis explicationibus semper intermiscabant. Ex quo autem nunc etiam apud Orthodoxos distinctæ pro hoc scibili erectæ sunt Cathedrae, nosque non sine animi dolore perspeximus, libros A catholicorum Scriptorum a vera Christi Ecclesia proscriptos, scandalosam & sanæ rationi consonam Moralem continentes, manibus incautæ juventutis, imo & proventæ ætatis hominum, non ne evidenti animarum periculo versari: conati sumus, qua fieri potuit brevitate, & discentibus commodamethodo juxta solidiora illibatæ veritatis principia, graphicam non minus ac tutam Juris Nat. & Gent. ideam proponere. Quam tamen infallibilis verorum Magistræ, S. Catholicæ Ecclesiæ judicio omnibus reverenter subjicimus.

Tu vero erudite Lector tenuem opellam hanc benigno favore prosequere, quæ sive Tibi probetur, sive secus, nobis perinde erit; utpote quibus cum *Martiali* dicere licet:

Hac, si displicui, fuerint solatia nobis;

Hac fuerint nobis præmia, si placui.

Soli DEO honor & gloria.

I N D E X

Rerum & Verborum utraque parte contentorum.

A.

- A**el non res cum aliis communes : sed proprias habet
R. 637. n. 737.
- Abortus** Jure nat an licitus ? f. 468. n. 488.
- Abraham** & Loth regionum divisione conciliantur. f. 661. fin.
- Absoluta** obligatio nat. seu absolutum hominis nat. officium quid ? f. 253. pr. Jus nat. *absolutum* & Lex nat. *absoluta* idem est ac officium, seu obligatio absoluta hominis. *Ibid.* & f. 33. n. 37. Absolutam & hypotheticam, seu limitatam ac conditionatam Legem nat. admittit D. Thomas. f. 515. fin. *U seq.* Absoluta obligatio hominis erga proximum in quo differt ab hypothetica ? f. 523. Absolute prohibitorum materia non mutatur. f. 362.
- Abstractum** J. N. inutile & perniciosum est. f. 220. d. n. 226. Abstractiones has damnat Leibnitiuss. f. 224. Abstractio in Jure nat. explicando excludens Jus positivum fons est omnium injuriarum. f. 151. fin. *U* f. 219. n. 224. Abstractionum a DEO Naturalistarum principia pessima. f. 133. n. 144. ac f. 126. n. 137.
- Accessio** est nat. titulus domini. f. 652.
- Actio** in rem probat nat. dominium. f. 193. fin. Actio injuriarum filio fam. invito an a Patre condonari possit ? & quid illa sit ? f. 410. *U seq.* Actio ad Palynodiam. *ibid.*
- Actus** tantum externi a Puffendorffio dicuntur esse objectum primarium Jur. nat. f. 71. n. 77. Sed etiam interni non sunt excludendi. *ibid.* & f. 355. fin. Actuum valor Jure nat. ex potestate & voluntate, ac materiz capacitate desumuntur. f. 154. n. 162. ac f. 180. n. 188. Actus *mere facultatis* quando prescribantur ? f. 703. *U* f. 719.
- Admnicula** dignoscendū Juris Nat. à f. 108. *U seq.*
- Adoptio** insolennis irrita pro utroque foro. f. 39. fin. ac f. 155. fin.
- Adulter** ad quid teneatur Jure Nat. ? f. 146. fin. Eum licet propria auctoritate occidere ? f. 470. n. 493:

Adul

Index Rerum & Verborum.

- dulterium* plerique Protestantes fatentur prohiberi Jure nat. negant verò alia carnis vitia. f. 354. n. 383.
- duress* ad legem quando necessaria? f. 136. n. 147.
- Illam inducit imputabilitatem culpæ. f. 162. n. 173.
- advocatus* male functus officio ad quid tenetur Jure nat. f. 545.
- Ter subestne dominio humano? f. 676. n. 802.
- divisio* est domini titulus. f. 653. fin.
- equilibrium* Europæ an sit justa causa belli? f. 822. fin.
- equitas* nat. male confunditur cum lege nat. f. 79. n. 76.
- quomodo* & justum quid? & quotuplex? f. 68. n. 75. *U*
- f. 575. n. 643.
- terna* DEI lex an detur? f. 6. n. 7. Et Vid. Lex.
- stimatio*. Vid. *Dammum*.
- affabilitas* erga omnes. f. 339. n. 361.
- aggratiandi* jus conforme Juri nat. f. 138. n. 149.
- alapa* an occisione vindicanda? f. 421.
- Alieno* pacto nemo gravatur. f. 888.
- Alluvio* quo jure est titulus domini? f. 651. n. 672.
- Amatorium* poculum jure nat. an licitum? f. 462. n. 482.
- amicitia* in quo consistat? f. 571. n. 639.
- amicus* diu probandus. f. 4. n. 4. Amici suam utilitatem ex nobis, quærent. *Ibid.*
- Amnistia* locum habet in Pacis tractatu. f. 865. Illa an liberet à restitutione raptorum? *Ibid.* & f. 878. n. 1080. n. 1090. Extinguitne debitum, si Victor remittit? f. 876. *U* seq. Amnistiarum forma diversa. f. 882. fin. *U* seq.
- Amor* naturalis an sit principium ultimum legis nat. dignoscendæ? f. 93. Est tantum principium inadæquatum, seu ad-municulum. f. 97. n. 110. Ille est DEO debitus jure naturali. f. 295. n. 308. Amor qualis requiritur ad implendum nat. præceptum? f. 295. Amor erga DEUM alius est concupiscentiæ, alius benevolentis. f. 295. n. 309. Uterque est Jure nat. DEO debitus. f. 296. n. 310.
- Amor sui ipsius*, multa suadet illicita. f. 571. Amoris erga seipsum ordo. f. 331.
- Amor proximo debitus* quid? quotuplex, & quando illi exhibendus? f. 493. Amor debitus cuique tribuendus. f. 338. pr.
- Anima* salus omnibus præponenda. f. 332. Ejus immortalitas ab Ethnicis asserta. *Ibid.* fin. Illa argumentis demonstratur, f. 335. n. 354. Circa eam quid homo sentire debeat? *Ibid.*

Index Rerum & Verborum.

- Antiqua* cultura. f. 334. pr. & f. 454. n. 467.
Antecedens & consequens lex Divina & nat. quid? f. 167.
Autrophagia, seu carniū humanarum eius an jure n-
licitus? f. 341. n. 364.
Apostasia jure nat. prohibita, f. 305. pr.
Aristocrasia quid sit? f. 807.
Atheismus est error voluntatis. f. 90. fm. Ille defenditur
Kemmerichio, f. 302.
Atheos ab omni injūstia excusat Hobbesius. f. 254. Athen
in Polonia vivus exuritur. f. 303.
Avaritia cur prohibita? f. 344. n. 367.
Austria & Gallia justene rejiciant præscriptiones? f. 777.
Autonomia libertas credendi aī jure nat. prohibita? f. 313.
Autoritas an excludenda a J. N. scribendo? a f. 212. n. 223.

B.

- Beatitudo* quid sit, & an detur naturalis? a f. 228. Illa an con-
cludatur terminō hujus vitæ? f. 240.
Belli definitio, varietas, origo & licentia. a f. 810. n. 981.
Bella jure Gent. introducta. f. 814. pr. *Bella* contra Tur-
cas illicita docuit Lutherus. f. 815. fm. *Belli* justitia & in-
justitia. a f. 819. Eius condiciones. f. 821. *Belli* inchoatio
an justa sit causa prosequendi? f. 823. *Belli* causa justa sit
-Ratio Status: Metus vicinæ potentia, & Equilibrium? f.
824. n. 997. *Bello* justo capti possintne licite fugere? a f.
828. *Bello* captos licetne cogere ad militiam? f. 805. n. 1004.
Bello capta urbe, an Sacra cedant Victori? a f. 839. n. 1016.
Bellum indidenti an transitus concedendus jure Gent. a f. 839.
Beneficentia an omnibus equaliter exhibenda? f. 573. n. 611.
Beneficentia amor in proximum. f. 493. Eius actus expli-
cantur. a f. 575. Aliqui actus beneficentia & benevolentia
abundantur in debito nat. *Ibid.* n. 643. Non omnes sunt pro-
cepti. f. 577. a n. 647.
Benignitas erga omnes. f. 339. n. 361.
Bisultra cur jure nat. prohibita? f. 347.
Bibendi ars. a f. 474. Cogens ad bibendum an lædat proxi-
mum? *Ibidem*.
Blasphemia jure nat. prohibetur. f. 304. pr.
Busembaumi opinio de Tyrannicidio. f. 399.

C.

- Calumniatorum* licetne de Jure nat. occultè occidere? f. 413.
Licite docuit Kaunez. *Ibidem*.

Cano

Index Rerum & Verborum.

- anomicum Jus** an excludendum a J. N. explicando? f. 123. n. 135. De eo & Canonistis iusanum iudicium Lutheri. *ibid.*
aprii subsuntne dominio capientis? & f. 678 Quando fugere possint? & f. 684. An recte cogantur ad militiam? f. 845. n. 1024. Captivus Rex possitne Pacem statuere? f. 862. n. 1096.
arntum humanarum esus an licitus J. N. ? f. 341. n. 364.
arnalia delicta. Vide *Luxuria*.
ertitudo moralis ad honeste operandum. f. 62. n. 68.
aritatis ordo exponitur. & f. 570. Merit charitatis actus officia erga proximum imperfecta dicuntur. & f. 569. n. 625. Isti precepti sunt a lege nat. & spectant ad iustitiam nat. universale. n. f. 568. *fin.* Charitas sicta que fit? f. 493.
ivile Jus an excludendum a J. N. explicando? f. 123. n. 134. & f. 125. Civile Jus improprie utitur Jure nat. f. 45. n. 50.
ivitas quid & quotuplex? f. 806. *fin.*
oactio tollit libertatem. f. 194. Coacta voluntas. f. eod. n. 200.
ogitationes malæ Jure N prohibita. f. 355. *fin.* & f. 71. n. 77.
ommodatarius quam præstat culpam? f. 549.
ommunio rerum non fuit præcepta. f. 149 n. 159. Illa non diu duravit. f. 636. *fin.* An eam inducat extrema necessitas? & f. 369. Communia sunt omnia jure naturæ, quis sensus? f. 149. n. 159. & f. 665.
ommunis sensus lex quædam est. f. 3. n. 2.
ompensatio occulta. f. 143.
oncina doctrina de Tyrannicidio. à f. 390. n. 418.
oncupiscentia an jure uat. causet involuntarium? f. 197. & f. 199. n. 204.
onditionatum Jus nat. Vide *Hypotheticum*.
onfusio a commixtione distinctus est domini titulus. f. 654. n. 764. & n. 765. ubi de commixtione.
onscientia an sit lex? f. 20. n. 23. Illa a DEO instruitur. f. 3. n. 2. Practica conscientia formanda ex dictamine moraliter certo circa licentiam actionis. f. 62. n. 68. Definuitur esse iudicium practicum quid agendum vel omittendum, aut quid actum vel omisum sit, f. 60. Conscientiæ dictamen practicum est regula proxima honestatis. f. 59. n. 66. Et Vide *Dictamen*.
onscientia ignorans, vel errans quando obligat? f. 164. n. 175. Conscientia *perplexa* quando excusat? f. 187. n. 192. *fin.*
onsensus liber obstante alterius injuria eum injustè extorquentis, extorquenti nullum jus facit &c. f. 184. n. 190. *fin.* Ille debet esse plene liber circa obligationes. f. 285. n. 192.

Con-

Index Rerum & Verborum.

Consulens. Vide *Culpa*.

Consulto dati donatio est. f. 191. n. 196. *fin.*

Contractus unilaterales sunt stricti juris; & **bilaterales** sunt bonæ fidei. f. 172. n. 182. An hi de jure nat. vel Civico differant? f. 173. n. 182. Contractus inter Patrem & filium inducit nat. obligationem. f. 148. n. 157. Contractus triplicis sunt generis. f. 548 **Contractus obligatio.** Vid. *Obligatio ex promissione, pacto, Justitia commutativa.* Ita Vid. *Culpa.*

Contractus a Tutore initus, a Curatore & Pupillo observandus. f. 886. *fin.*

Contractu Antecessoris tenetur Successor. f. 889. n. 1101.

Convenientia & inconvenientia objecti cum felicitate nat. nat. est principium adæquatum legis nat. f. 102. & *seq.*

Corruptio Naturæ ex peccato Adami. à f. 212. n. 217.

Culpa quid & quotuplex? à f. 484. Culpa etiam lata, si iudica est, non inducit obligationem nat. f. 485. n. 513. Culpa levi grave damnum datum, sub gravi compensandum. f. 486. *fin.* Culpa in mala administratione officii commissa. f. 543. n. 592. Consulens culpabiliter malè ad quid tenetur? f. 546. *fin.*

Culpa in contractu quæ præstanda? à f. 548. n. 601. Commodatarius an præstet culpam juridicam? à f. 549. n. 604.

Ille tenetur ante sententiam quidem, non tamen aliter, quam si requiratur a Commodante damnum passio. f. 557. n. 612.

Curiositas mater inquietudinum mentis. f. 448. Curiose de Divinis decretis non indagandum. f. 338. n. 359.

D.

Damnum non lucrosum & lucrosum quid? f. 482. Damnum grave ex culpa levi. f. 486. *fin.* Damni reparatio jure nat. quomodo facienda est? à f. 483. Damnum datum ex malâ functione officii. f. 543. n. 592.

Debitum seu justum triplex est. f. 577. à n. 648. Debitum tantum naturaliter quid? f. 142. n. 152. Debiti solutio metu extorta valet. f. 178. *pr.* Debito indefinito cum scientia juris alieni non præscribitur. f. 755.

Debitor non liberatur per bellum, incendium &c. f. 877. & *seq.* Debitor a Victore absolutus an teneatur postea Creditoribus? f. 876. n. 1077.

Decalogus non est principium adæquatum J. N. f. 100.

Decimarum obligatio an sit naturalis? f. 130. n. 141.

Decorum an sit objectum J. N. ? f. 70. n. 76.

De

Index Rerum & Verborum.

Defensio sui per se non est præcepta. à f. 378. n. 410. Defensionem rerum contra latrones non prohibet lex Evangelica, ut erroneè putat Grotius, f. 380. Defensio sui an aliquando de præcepto nat. omittenda? à f. 384. Defensio iusta quas requirit condiciones? à f. 406. n. 420. Defensio bonorum quid requirit ad occisionem raptoris? f. 409. n. 412. Defensio pudicitiz an licita cum occisione inuasoris? f. 430. Defensio proximi cum proprio periculo an præcepta? à f. 497. & seq. Defensio *famæ, honoris*. Vide *Fama: Honor. emocratia*, Democraticum regimen, quid? f. 807.

Derelicti titulus fundetne præscriptionem in originaria occupatione? f. 747. n. 901. & f. 759. n. 916.

Desingii Abbatis elogium, f. 223. *fin.*

Detractio famæ quid, quando illicita? à f. 457. n. 471.

Detractor famæ cohibendus, f. 343. *fin.*

DEUS Lex nat. an teneatur? f. 21. n. 25. *DEUS* si non esset, an Lex nat. esset? f. 23. n. 27. *DEI* notitia vulgaris quid? f. 89. *fin.* & f. 241. n. 246. ac f. 256. *fin.* *DEUS* non est excludendus à Jure naturæ explicando, f. 120. n. 130.

DEUS solus etiam nat. beatitudo est, f. 242. *DEI* notitiam

inquirere an obligetur homo? f. 253. *fin.* Ejus existentia

an Lumine nat. nota? f. 259. Deorum multitudo possitne cre-

di per ignorantiam? f. 261. *DEUS* verus an possit ignorari?

f. 261. *DEI* cultum verum an præcipiat Lex nat.? à f. 263.

DEI timor arcet à malo, f. 261. *DEUM* esse unum, Crea-

tozem mundi, providum, &c. naturaliter credere obligamur,

f. 267. *DEI* alia attributa, quæ sint J. N. credenda? f. 275.

DEI cultus nat. practicus, à f. 277. *DEO* cultus internus

& externus exhibendus naturaliter, à f. 279. *DEO* cultus

aliquis debetur ex justitia, à f. 287. *DEUS* potest credi fide

nat. f. 294. n. 306. De eo rectè sentiendum, f. 334. *pr.* *DEI*

Lex æterna: Vide *Lex nat.*

Dictamen an sit Lex nat.? f. 14. n. 19. Dictamen est tantum

promulgatio Legis nat. f. 26. *fin.* Dictamina à *DEO* mora-

liter, & ab intellectu nostro physice procedunt, f. 28. n. 31.

Immissa à *DEO* possunt esse mere naturalia, f. 29. n. 32.

Dictamen conscientiz practicum & ultimum est regula pro-

xima honestatis moralis, f. 59. n. 66. Circa id errores Pro-

testantium, f. 60. n. 67. Dictamen non semper debet esse

metaphysicè: sed sufficit moraliter certum, f. 61. n. 68.

Discipulus debet credere Professori f. 113. *fin.*

Disputationes fontes discordiarum inter eruditos, f. 447.

Index Retum & Verborum.

Divisio rerum inter Gentes quo jure & quando introducitur. f. 659. n. 774. *U seq.* Illa juxta Protestantes Naturalis non esset observanda. f. 151. n. 160.

Doctores habeant curam bonæ vitæ, & bonæ famæ, f. 413.

Dolus quatuorplex, & quid operetur? à f. 169. n. 179.

Dominii definitio, origo, divisio & reliquæ proprietates. à f. 634. Ejus acquirendi modi originarii & derivativi. à f. 634. n. 740. Ex originariis primus omnium est occupatio & fortificatio. f. 636. *pr.* Dominium in genere quid sit, & quatuorplex? à f. 642. n. 748. Dominii utilis species 7. à f. 643. *fin.*

Dominium naturale quid? f. 648. n. 754. Dominii acquirendi conditiones. à f. 648. Dominii titulus quid? à f. 648. quid possessionis? f. 647. *fin.* Dominii acquirendi XIX. tituli in Jure Civili tradi soliti. à f. 651. Tituli verò seu modi Derivativi. à f. 743. *U* f. 781. Dominiorum divisio Jure Gent. facta. à f. 659. n. 774. Dominium hominis in homines. à f. 678. In feras, volucres, pisces quomodo acquiratur? f. 693. n. 827.

Dubium quid & quatuorplex? f. 48. n. 64. In dubio strictè pratico tutius eligendum. f. 58. n. 65. Quid autem in speculativo? f. 59. n. 66. Dubia lex nat. quid juris imponat? f. 97. n. 64.

Duella Tartarica tolerari possent, f. 432. n. 440.

Duellum Jure nat. an licitum? à f. 424. n. 434. Ducti licentia ob læsum honorem non probatur ex licentia defensionis occisivæ pro pudicitia. f. 431. *pr.* & Vide plura verb.

Honor. Fama,

E.

Abrietas Jure nat. prohibita, à f. 341. n. 364. Inebriare volens ac cogens ad bibendum, an lædat proximum? f. 474.

Ecclesia Romanæ dominia an præscriptione sint firma? f. 772. n. 935. Ecclesia Victori civitatem occupanti non subest. f. 841. Ecclesiæ statutis Laicorum non tenentur. f. 820.

Effectus legis nat. quis sit? à f. 127. *U seq.*

Eleemosyna potest ex justitia deberi, f. 505. n. 541.

Empytecusis quid sit? f. 646.

Epicurai non admittunt legem nat. f. 1. n. 1.

Epikia daturne in Jure Nat.? f. 56. n. 62.

Error quando vincibilis? f. 162. n. 173. Ille pro foro externo non semper excusat. f. 163. *fin.* Error circa substantiam quando versatur? f. 174. n. 183. Errore solutum quid juris importet? f. 142. n. 152.

Ethica

Index Rerum & Verborum.

- Et Bica* a Jurisprudencia nat. discrimen. f. 13. n. 18. *Bica* virtutes quæ sint? f. 569. n. 632.
Evangelica lex; Vid. *Lex. Præceptum.*
Exlex, seu a lege nat. immunis nemo, f. 206. n. 211.

F.

- Factum* non attenditur, sed quid fieri oporteat. f. 889. *fin.*
Fasciaturum animæ & corporis rectus usus. f. 342. n. 365.
Fama vitæ æquiparatur, quomodo? f. 461. *Famæ* bonæ cura habenda. f. 346. *pr.* *Famæ* tuendæ jus, a f. 411. *Fama* quid sit? f. 412. n. 424. *Famæ* nostræ neglectus totalis prohibitus. f. 412. n. 425. *Famæ* tuendæ jus an competat Religioso, filiosam. & servo contra præceptum Prælati, Patris, & Dominis f. 414. *fin.* *Famæ* dominium etiam Religioso competit. f. 415. *fin.* *Fama* an pecuniis compensanda? f. 460. n. 476. *Fama* defuncto restituenda. f. 463. n. 481. *Fama* proximi tuenda. f. 572. n. 636.
Famosus libellus quale crimen? f. 458. n. 472.
Ferarum dominium. Vid. *Venatio.*
Fides naturalis præcepta est Jure nat. f. 267. & f. 294. *fin.*
Fides data Jure nat. quomodo servanda? 337. n. 358. *Fidel* publicæ constantia in Rege Galliæ. f. 856. n. 1042. *Fides* an hosti servanda? 866. Contra eam daturne exceptio? f. 867. n. 1062. An dispensatio? f. 863. n. 1063.
Fœderum inter Gentes natura & proprietates. a f. 850. n. 1033. Illa a Jure Nat. & Gent. procedunt, f. 853. n. 1038. Cur observanda? f. 854. n. 1039. Quomodo interpretanda? f. 855. *Fœderum* violatorum exemplum in Uladislao Rege. f. 855. n. 1041. *Fœdera* cum infidelibus contrahere an liceat? a f. 856. *fin.* *Fœdera* cum Turcis an impediunt recuperationem avulsorum? f. 869. n. 1065. *Fœdera* Antecessoris an obligent Successorem? a f. 884. *fin.* *Fœderum* effectus. Vid. *Pax.*
Fæctura domini nat. titulus, f. 651. n. 762.
Forma dat denominationem legi nat. quod non dicatur *divina: æterna*: sed naturalis. f. 8. n. 10. *Forma* juris positivi omissa non valet actus Jure nat. mere permissus. f. 38. n. 42. & f. 154. n. 162.
Fornicatio jure Nat. licita à Durando erroneè asserta fuit. f. 103. *fin.* Cur autem ab hoc jure certò est prohibita? f. 348. *fin.* Protestantium error circa ejus licentiam. a f. 348. *fin.* & seq.
Fortuna proximi non inihiandum. f. 478.

Index Rerum & Verborum.

Fracturum ex re aliena perceptio b. f. an sit titulus dominii certus? f. 655. n. 768.

Furari in necessitate an liceat? f. 366.

Furta modica an gravem inducant obligationem? f. 489. p.

G.

Garrulitas Jure nat. prohibita. f. 345. p. Illa non excusat detrahentem. f. 418. fin.

Generalis concessio non semper sufficit. f. 897. n. 1119.

Gentium Jus. Vid. Jus Gent.

Genus perire non potest. 879. fin.

Germanis latrocinium videbatur olim jure nat. licitum. f. 104. n. 116.

Gratia Principis ad beneplacitum Successoris concessa morte concedentis non expirat. 887. n. 1099. Gratia justitiam quomodo confertur? f. 246. Sine illa liberum arbitrium an aliquid possit? f. 248. Gratiam DEUS non denegat faciem quod ex se est: quis sensus? f. 247. fin.

H.

Hæreditas & legitima liberis non debetur Jure nat. nisi quatenus aliter alimentari nequeunt. f. 45. n. 50. Hæreditas metu adita quid juris? f. 192. n. 198.

Heres infamatoris an obligetur ad famæ reparationem? f. 460. Tenetur ad damna Antecessoris. 461. Et ad alia onera defuncti. f. 385.

Homicida ad quid jure nat. obligetur? f. 139. n. 150.

Homicidii divisio. f. 465. n. 483. Homicidium quæ injustum absolute prohibetur a Jure nat. absoluto: quando autem justum id vel injustum sit: hoc spectat ad Jus nat. hypotheticum. f. 525.

Homo subest dominio hominis. à f. 678. Homo sepius a se ipso, quàm ab alio læditur. f. 448. Homo naturaliter est liber. f. 150. n. 160.

Honestum quid sit? f. 66. n. 72. Non omne honestum, decorum, & justum est legis nat. objectum. f. 68. n. 74.

Honestas interna vitæ in quo consistat? à f. 333. n. 353. Externa honestas. à f. 339. Honestatis regula; Vid. Regula.

Honor quid sit? f. 410. p. ac f. 412. n. 424. Honor an tuendus sit etiam cum occisione? à f. 421. & seq. Honor quot modis lædi potest? *Ibid.* Honor æquiparatur vitæ in causis justis, & per/media rationabilis, v. g. ne in bello justo turpiter ex acie fugias, ne mentiaris, pejeres, fureris &c. non vero in casu privata vindictæ, turpis promissionis &c. f. 429.

Index Rerum & Verborum.

- f. 429. Honorem ineptè quis salvare vult per duellum pri-
vatum, sicut ineptè vellet salvare vitam per venenum hau-
rum, vel per laqueum suo collo injectum, ut infamiam,
vel alias vitæ misérias fugiat. f. 428. *fin.* Et Vid. *Fama*,
ac: *Duellum*.
- Hostis publicus.* Vid. *Fides data*.
- Hungaria* interitus ob Lutheri prædicationem. 316.
- Hypotheticum* officium hominis naturale, seu obligatio nat.
hypothetica, limitata, conditionata, ac Lex & Jus nat.
hypotheticum, limitatum, seu conditionatum quid sit? f. 253.
Dari talis Lex & obligatio probatur. *Ibid.* ac f. 33. à n. 37.
Hypothetica lex nat. inferitur ex officiis hominis hypothe-
ticis. f. 525. *pr.* Illa admittitur à D. Thoma. *Ibid.* *fin.*
- I.
- ckstättii* Illustr. L. B. elogium. f. 588. *fin.*
- Ignorantia* & error vincibilis circa Divino Jure nat. prohibe-
tur. f. 302. *pr.* Ignorantia quando est vincibilis dicenda?
f. 162. n. 173. *U seq.* Ignorantia an excuset credentem plu-
res Deos? f. 261.
- Ignorans* legem an ea obligetur? f. 162. n. 172.
- Imperium.* Vid. *Summa Possessas*.
- Impetus* primi an sint in nostra potestate? f. 199.
- Implantatio* domini nat. titulus. f. 654.
- Impossibilitas* quando excusat? f. 368 n. 397.
- Imputabilitas* actus unde oritur? f. 162. n. 163.
- Incorporalia.* Vid. *Res*.
- Infantes* an exponendi? f. 466.
- Infidelitas* omnis jure nat. vetita. f. 303. *fin.*
- Ingluvies* jure nat. prohibita. f. 341.
- Inimici.* Vid. *Injuria*, ac *Proximus inimicus*.
- Injuria* nemo jus acquirit. f. 183. n. 190. Injuriarum actio.
Vid. *Actio*, Injuriarum condonatio in quo consistat? f. 444.
Injuriam verbales contempnendæ. f. 408. Injuriarum & inimi-
citarum fontes, & media illas fugiendi. à f. 445. Injuriarum
inferentibus inimicis nostris quæ debeantur officia? à f. 446.
n. 448.
- Innocens* an extradendus? f. 466. Innocentia quid? f. 393.
- Insula* domini nat. titulus. f. 651. n. 762.
- Intellectus* noster in quo excolendus? à f. 334.
- Intentio* requiritur ad implendum præceptum? f. 134 n. 135.
- Interpretatio* daturæ in jure nat. f. 56. n. 62. Quocumque illa?
f. 57. n. 63. Datur & in jure Gent. f. 629.

Index Rerum & Verborum.

- Interni actus.* Vid. *Actus Cogitatio.*
- Invasor* injustus an quilibet possit licite occidi? à f. 384. n. 22.
- Inventio* est domini titulus. f. 651. n. 762. Inventæ res præscribantur, condiciones requirunt. f. 756. n. 911.
- Tra* an inducat involuntarium? à f. 197. Illa domanda. f. 32.
- Iracundorum conversatio fugienda tanquam urforum. f. 44.
- Irritantis legis effectus*, à f. 152. & f. 38. n. 42.
- Juramentum* quando est contra jus nat.? f. 303. n. 319. Juramentum ex metu injusto factum cum promissione rei a-cujus, ex sola religione obligat. f. 181. *fin.* Juramentum personale non egreditur personam jurantis. f. 889. n. 110.
- Juramentum est accessorium contractus. *Ibid.* Quatenus constituit *onus reale* adstringit etiam Successores. f. ac n. eod.
- Jurisdictio* castro annexa simul acquiritur. f. 879.
- Jurisprudentia* nat. quid? f. 13. n. 17. Ejus differentia. *Ibid.* n. 18.
- Jus Sacrorum* an competat Potestati politica? f. 325. & f. 791.
- Jus in re* & ad rem quid? f. 605. *pr.* & à f. 643. *fin.*
- Jus Naturale* an decur? f. 2. n. 1. Unde trahat originem? f. 1. n. 5. An sit æternum? f. 5. n. 6. Jus nat. quotupliciter sumitur? f. 9. n. 13. Jus nat. legale quid sit? f. 10. n. 11. *fin.* Ejusdem definitio. f. 10. n. 14. Illa competit etiam juri nat. concessivo. f. 12. n. 16.
- Jus Naturale* dividitur in Absolutum & Limitatum &c. à f. 33. n. 37. & f. 253. n. 260. ac f. 525. *fin.* Jus nat. absolutum & hypotheticum seu limitatum, illique proportionatas obligationes admittit D. Thomas. f. 525. *fin.* & *seq.* à n. 561. Dividitur item in Affirmativum, negativum. & permissivum. f. 36. n. 39. Divisio Juris Nat. in primarium & secundarium rejicitur. f. 37. n. 40. Juris Nat. proprietates. f. 47. n. 52. Differentia inter id & Jus positivum. f. 48. n. 53.
- Jus Nat.* an sit mutabile? f. 50. n. 56. Quæ sit diversitas inter mutabilitatem ejus & Juris positivi? f. 54. n. 60. Jure Nat. quod non licet, licetne jure positivo? f. 65. n. 61. Jus Nat. objectum quod? à f. 65. n. 71.
- Jus Naturale præceptivum* unde dignoscendum; seu quod sit ejus *principium indicativum* fundamentale & ultimum? à f. 74. n. 80. Ejusdem principii applicatio. à f. 83. n. 91. Refelluntur contraria momenta. f. 87. n. 97. Examinantur & rejiciuntur principia hujusmodi ab aliis asserta. f. 93. n. 106. & *seq.* Afferuntur adminicula dignoscendæ obligationis naturalis, tanquam principia non ultima & tanquam inadæquata
- lrga

Index Rerum & Verborum.

- Jus Nat.** à f. 108. n. 121. Satisfit Protestantium exceptionibus, contra hæc adminicula. f. 115. n. 125. & *seq.*
- Jus Nat.** an infligat pœnam suis transgressoribus? f. 137. n. 48.
- Jus Nat.** semper & ubique est idem: quo sensu? f. 217. *fin.*
- An scribendum & discendum sit pro statu puræ naturæ? à f. 219.
- Jus Nat.** abstractum a lege positiva inutile est & perniciosum. à f. 220.
- Juris Nat.** abusus in Jure positivo Civili. f. 45. n. 50.
- Juris Nat. præcepta.** Vid. *Præceptum, Obligatio, Lex.*
- Jus Gentium** legale datur. à f. 581. Idque a Jure Nat. distinctum dari plerique negant quidem. f. 584. Sed demonstratur illud dari. à f. 587. Ejus differentia a Jure nat. f. 591. n. 667. Et ab aliis Juribus. f. 612. à n. 697. Illius præcepta f. 594. n. 672. ac n. 674. & *seq.* tum f. 604. n. 682. Ejusdem juris Gent. definitio. f. 598. Deinde Origo ejus exponitur. f. 601 n. 678. Divisio Juris Gent. à f. 603.
- Jus Gent.** tantum Affirmativum, negativum, & permissivum admittitur, à f. 604. n. 682. Præcepta affirmativa, negativa & permissiones J. G. adducuntur *Ibid.* n. 782. Jus Gent. primævum & secundarium cum reliquis divisionibus rejicitur, à f. 607. & *seq.*
- Jus Gent.** est positivum humanum. f. 609. n. 690. *fin.* Hoc jus obligat in conscientia. f. 616. à n. 702. Jure Gent. illicitus est veneni usus in bello. f. 618 *fin.* Jus Gent. concessivum involuit præceptivum. f. 618. n. 708.
- Jus Gent.** violatum non alium admittit Judicem. inter Gentes, quam Gentes ipsas. f. 619. Quæ hujus Judicii forma? f. 621. Ubi forum? & ad quem appellatio, nisi ad Martem? f. 622. n. 715.
- Jus Gent.** an mutabile? & an admittat interpretationem? à f. 622.
- Jus Gent.** particulare est in re Civile. f. 627. n. 721.
- Jus Gent.** ex quibus Authoribus discendum? f. 631. n. 728.
- Juris Gent.** principium indicativum. f. 632. n. 729. Vide plura verb. *Lex.*
- Jus Canonicum.** Vide *Canonicum Jus.*
- Jus Civile.** Vide *Civile Jus. Lex.* Juri suo quisque renunciare potest. f. 626. *pr.* Juri operam daturus nomen Juris intelligat f. 8. n. 11.
- Jus** seu *usus* innoxie utilitatis. f. 671.
- Jus Majestaticum.** Vide à f. 783. n. 953.
- Jus necessitatis.** Vide *Necessitas. Defensio.*
- Justitia** in genere exponitur. f. 526. n. 563. Justitiæ commutativæ ab universali discrimen. à f. 526. n. 563. Legalis justitia

Index Rerum & Verborum.

- stia* est eadem, quam universalis. f. 527. n. 565. *Justicia* particularis seu commutativa declaratur. f. 529. n. 562. & *seqq.* *Justicia* distributiva per respectum ad commutativam explicatur. f. 531. Ex *justitia* commutativa oritur obligatio necessaria, vel voluntaria. f. 532. *fin.* *Justicia* commutativa datur inter creaturam & Creatorem ejus D^eum. f. 290. & f. 530. *fin.*
- Justitia* universalis debitum quid sit? f. 578. n. 649. *Justitia* commutativæ debitum, f. 577. n. 648. *Justitiæ* civilis seu pure morale debitum duplex esse ostenditur. f. 579. n. 650. *Justitia* commutativa non semper requirit pactum expressum, vel tacitum, ut quis restituere obligetur. f. 147. n. 155.
- Justum* & æquum quid & quatuorplex? f. 68. n. 75. & f. 577. n. 648. & *seqq.*
- Juventus* caute custodienda. f. 455. n. 468.

L.

- Latrocinium* Germanis olim non videbatur esse contra jus naturæ. f. 140. n. 116.
- Legatorum* & *Legationum* jura, diversitas & obligatio. à f. 890. n. 1106. *Legatorum* securitas à quo jure veniat? f. 892. 1110. Eorum receptio non nat. sed Gent. jure præcepta est. f. 618. *fin.* Et Vid. *Juris* Gent. Præcepta. f. 604. n. 682. & f. 594. n. 672. & n. 674. & *seqq.*
- Legatorum* privilegia & *Judex* in causis civilibus & criminalibus, quis est? à f. 896. à n. 1117. & *seqq.* *Legati* ex quo signo dignoscuntur? f. 898. n. 1122. *Legatum* vel ejus comitem offendens qua actione tenetur? f. 898.
- Legitima* & hæreditas *Jure* nat. liberis non debetur, nisi sustentatio necessaria. f. 45. n. 50.
- Leibnitii* rectus sensus de *Jure* Can. & Civili, ac usu *Juris* nat. moderno. f. 124. n. 136. Eiusdem aliud elogium. f. 224.
- Lex* in genere quomodo definitur? f. 11. n. 14.
- Lex* Evangelica nulla præcepta habet quæ non sint *Juris* nat. præter materiam fidei & Sacramentorum, f. 335. & f. 124. n. 131.
- Lex* positiva Civilis prohibens an ipso jure sit irritans? & *L. non dubium* 5. *Cod. de LL.* quem rectum habeat tenent? à f. 731. n. 878.
- Lex* positiva quando non obliget in necessitate? f. 362. n. 392.
- Lex* positiva actum *jure* nat. permissum facit *jure* nat. invalidum, si non servet condiciones. f. 148. n. 156.
- Lex Regia* quid sit? & unde proveniat? f. 789.

Lex

- x XII. Fabularum* quid sit : quando & quomodo *introducuntur* : f. 773. n. 958.
- x antecedens.* Vid. *Antecedens & consequens Lex.*
- x Naturalis* an detur? f. 1. n. 1. An sit æterna? f. 5. n. 6. An præter legem nat. & positivam Divinam detur Lex DEI æterna? f. 6. n. 7. Quid sit & quotuplex Lex DEI æterna? *ibid.* n. 9. Lex DEI æterna & naturalis est ne una lex? f. 16. n. 21.
- x nat.* quid sit definitivè? f. 11. n. 14. De Thomas Legem nat. etiam per *imperii* vocem explicat. f. 30. n. 33. intellectus dicens aliquid non est lex, f. 16. n. 22. Lex nat. an sit ipsa natura rationalis? f. 21. n. 25. Lex nat. debet promulgari. f. 24. n. 28. Illa prout est in nobis alia est in actu 1. alia in actu 2do. f. 26. n. 29. Lex nat. quomodo scripta in cordibus? f. 29. n. 32. Illa estne propriè lex? f. 30. n. 33. Sitne regula honestatis? f. 31. n. 35.
- Lex nat. permissiva* potest impediri. f. 38. n. 41. Non facit actum validum sine forma juris positivi. f. 38. n. 42. ac f. 154. n. 162. Nec aliter permittit actum, quàm si ei lex positiva non resistat. *Ibid.*
- Lex nat.* convenit omnibus hominibus. f. 40. n. 44. Non item brutis. f. 41. n. 45. Lex nat. an idem sit quod Jus nat.? f. 50. n. 55. An mutabilis? f. 50. n. 56.
- Lex nat. dubia* quomodo præctice resolvenda? à f. 57. n. 64.
- Lex nat. dubia transit in positivam. f. 63. n. 69.
- Lex nat.* quam habeat causam sui efficientem? f. 64. n. 70. Ejus objectum. f. 65. à n. 71. Legis nat. principia prima generalia. f. 65. n. 71. Non solæ actiones exteruz sunt objectum legis nat. f. 71. n. 77.
- Lex nat. obligans* ex quo principio dignoscenda? f. 77. n. 82. Legis cujusque transgressio opponitur perfectioni Divinz: sed quomodo? f. 88. n. 98. Legis cujusvis transgressio formalis requirit 3. conditiones. f. 136. n. 146. Legum transgressio Principem Regno non privat. f. 396. pr.
- Lex nat.* obligans non dignoscitur adæquatè ex Amore trino. à f. 93. Neque ex Socialitate. à f. 97. Neque ex Decalogo. à f. 100. Neque ex convenientia. à f. 102. Minus quoque Ratio sola est ipsius principium indicativum. à f. 104. Quæ adminicula sint dignoscendæ Legis nat.? & an excludenda S. Scriptura, Jus Can. & Civile, ac Authoritas? à f. 108. & seq.
- Lex nat.* est eadem apud omnes, quò ad principia generalia tantum. f. 108. n. 120. Legis nat. effectus quis & quotuplex? à f. 117. n. 139. Ejus obligatio. *Ibid.* Quæ requirantur ad obser-

Index Rerum & Verborum.

- observantiam & transgressionem Legis nat. à f. 134. *Œ* seq.
Legis nat. irritantis effectus. à f. 152.
Lex nat. semper & ubique est eadem: quo sensu? à f. 217.
fin. & f. 108. n. 120. *Lex nat.* & Divina *secundaria* ac *primaria* seu *consequens* & *antecedens*, quid? & an detur?
f. 167. n. 178. *Legis nat.* observantia quem fructum auferit
Ethnicos? f. 343 n. 250.
Lex nat. absoluta, & hypothetica, seu limitata, conditionata,
quid? f. 253. Utramque dari probatur. à f. 34. n. 37. & f.
521. n. 559. Eam utramque admittit D. Thomas. f. 525. *fin.*
Œ seq. n. 562. Plura de lege nat. Vid. sub voce *Jus Na-*
tura. Natura.
Lex Gentium. Vide *Jus Gentium.*
Liberalitas in quo consistat? f. 344. n. 364.
Liberos educatio. Vide *Educatio.*
Libertas plena requiritur circa obligationes. f. 185. n. 192. Li-
bertas omnium hominum de Jure nat. quomodo intelligenda?
f. 150. n. 160. Libertas aethononica credendi. à f. 313. *Œ*
seqq.
Libri scandalosi vitandi. f. 455. n. 468.
Lignandi jus 40. annis præscribitur. f. 707. n. 843. *fin.*
Limitata Lex nat. Vide *Jus nat. Lex nat.*
Lingua rectus ulus Jure nat præceptus f. 342. n. 366. Lingua-
rum cavillantium contemptus. f. 448 *Œ* f. 449. n. 460
Literatura per se non est Jure nat. præcepta. f. 337.
Litera credentiales quid? f. 897. n. 1119.
Lites paupertatem inducunt. f. 345.
Lithuani Polonis uniti non desierunt esse status. f. 210. n. 214.
Lutherus pro Turcis contra Christianos prædicans Hungariæ exi-
tium induxit. f. 897. n. 1119. Ejus insanum judicium de Jure
Canonico & Canonistis. f. 124. n. 135. Illius Error circa con-
cupiscentiam. f. 197. n. 202.
Luxuria delicta prohibita jure nat à f. 346. n. 369. Protestan-
tium errores circa hæc delicta. *Ibid.* Horum plerique internas
delectationes non esse Jure nat. prohibitas erronee putant. f.
355. n. 382.

M.

- Majestas*, Majestatica jura. à f. 783. n. 953.
Malitia formalis actus unde desumatur? f. 21. n. 26. & f. 83. n.
90. ac Vid. *Regula moralitatis.*
Mancipia. Vid. *Captivi. Servus. Servitus.*
Mare subestne dominio unius Gentis? à f. 666.

Mate-

Index Rerum & Verborum.

- Materia** capacitas ad valorem actus J. N. requiritur f. 156 n. 164.
Materia legis nat. Vid. *Lex nat. Objectum.*
- Matheſis.** cur non diſcatur ex Jure nat. f. 116. n. 126.
- Matrimonium** Patris cum filia cur Jure nat. prohibitum? f. 155.
Matrimonio inter fratrem & ſororem an inſit nat. turpitudi? f. 156. *ſin.* Matrimonium hoc validum fuit in ſtatu naturæ. f. 218. *ſin.* Matrimonium metu juſto extortum valet. f. 177. *ſin.* Matrimonium cum ſimplici voto caſtitatis cur valet? f. 158. n. 168.
- Mendacium** quid, quotuplex, & an aliquando licitum? a f. 511. *ſin* & *ſeq.* Illud licitum eſt juxta Proteſtantes. a f. 512. *ſin.* & *ſeq.* Abſolute tamen Jure Nat. prohibitum probatur. a f. 514. Mendacium Medicis permittitur. f. 516. & Præſectis ac ſuperioribus. f. 513. Refutantur hæc abſurda. *ibid.*
- Mentiri** ob bonum finem virtus eſt Proteſtantibus. f. 103. n. 116.
- Merces** cur de beatur famulo & operario? f. 146 n. 153. *ſin.*
- Metus** gehennæ quando malus? f. 135. *ſin.* Metu extorti actus an valeant Jure nat.? a f. 176. n. 185. & *ſeq.* Metu tamen juſte incuſſo valent. f. 176. *ſin.* Metu maris ſævientis actus elicitus valet. f. 178. *ſin.* Nunquam valebit, ſi metum injuſtum paſſus non intendat obligationem. f. 180. In dubio circa obligationem metu extortam, ſtandum eſt pro metum paſſo. f. 180. *ſin.*
- Metu injuſto** extortus actus indebitus extorquenti aut cuivis alteri, & gravans promittentem, eſt nullus jure nat. f. 181. n. 189. & *ſeq.* Metus diminuit voluntarium: quis ſenſus? f. 196. n. 201. Metus exceptio apud Reges habet locum. f. 777. *ſin.* & f. 875. Metus vicinæ potentiæ an ſit juſta cauſa belli? f. 827. Metu extorta pax an obliget? a f. 871. n. 1068.
- Monarchia** quid? f. 807. Monarchiæ 4. extiterunt, quinta non erit. f. 813. *ſin.*
- Mora** ſua cuique nocet. f. 880. *ſin.* **Moralitas actus.** Vid. *Moralia. Regula.*
- Mutabilitas** præceptorum nat. f. 50. n. 56. Poſitivi juris mutabilitas. f. 54. n. 60.

N.

Natura, Naturale quid ſignificent? f. 8. n. 11. Natura rationalis an ſit Lex? f. 21. n. 25. Naturalis ratio quomodo nos docet legem nat.? f. 28. n. 32. Naturalis juris abuſus in Jure Civili, f. 45. n. 50.

Index Rerum & Verborum.

- Natura corruptio** qualis ex peccato Adami secuta? à f. 212. n. 217. Illa non est in se intrinsece infirmior. f. 214. n. 219. Naturæ vires sine gratia non justificant. f. 247. Naturæ humanæ & Religionis veræ an idem sit finis? f. 306.
- Naturalismum** inducere velle convincuntur Protestantici Naturalistæ. f. 219. n. 224.
- Navigatio** per mare num libera sit? f. 668. n. 789. & f. 677. n. 803.
- Necessitas** quid, & quotuplex? à f. 357. n. 384. Necessitati extremæ æquiparatur valde gravis, seu quasi extrema. f. 359. n. 387. Necessitas non habet legem: quis sensus? f. 361. n. 391. Necessitatem allegare quis potest? f. 366. *fin.*
- Necessitas extrema** an inducat communionem rerum? f. 369. n. 398. Necessitas gravis an permittat surreptionem rerum alienarum? 371. n. 401. Quid autem juris in quasi extrema necessitate. *ibid.*
- Necessitas extrema, vel quasi** an transferat dominium in surripientem? à f. 373. n. 403. Necessitate extrema indigenti non tribuens an agat contra iustitiam? f. 500. Necessitas Parentum quomodo per filium Religiosum sustendenda? à f. 506. Necessitas voluntaria non meretur privilegium. f. 367.
- Necessitas defensionis.** Vid. *Defensio.*
- Noachidarum** præcepta naturalia quæ sint? f. 353. n. 379.
- Notitia DEI** vulgaris quid? f. 241. & f. 89. *fin.* ac f. 256. *fin.*
- Nuditas** solo jure nat. hypothetico prohibetur. f. 524. n. 561.

O.

- Objectum** legis nat. quid sit? à f. 65. n. 71.
- Obligatio** legis nat. ex qua principio delumenda? f. 77. Obligatio nat. controversa inter D. Thomam & D. Bonaventuram. f. 115. *fin.* Obligatio in conscientia est effectus Legis nat. à f. 127. Quid sit hæc obligatio? f. 128. & à f. 140.
- Obligatio, in conscientia** nulla datur ex quibuscunque legibus etiam positivis, quæ non sit aliquomodo naturalis. f. 129. n. 140. Obligatio nat. quò ad substantiam, positiva quò ad modum quid? f. 130. n. 141. Obligationis naturalis summa in quo consistat? à f. 132.
- Obligatio in genere** quotuplex? f. 140. n. 151. Quid obligatio iustitiæ commutativæ, quid sit legalis? f. 140. n. 151. Obligatio Civilis quid? f. 141. n. 151. Obligationis nat. & iustitiæ commutativæ quis effectus? f. 142. n. 152. Quod Obligatio aliquando oriatur tantum naturalis aut Civilis vel mixta, unde dignoscendum? à f. 144. n. 153.

Obligatio nat. ex lege nat. mere concessiva oriri potest. f. 147. *fin.* obligationem nat. potest impedire lex irritans positiva. f. 148. n. 156. Obligatio ex delicto & quasi. f. 482. Obligatio necessaria & voluntaria quid? f. 532. *fin.* Obligatio ex promissione & pacto quomodo oritur? f. 533. n. 575. Quando vim habet? à f. 536. n. 581.

Occasio non refertur inter causas, f. 179. *fin.*

Occisio & mutilatio sui cur prohibita? f. 340 n. 362. *fin.* Occisio directa innocentis cur prohibita? à f. 465. n. 484. Occisio malefactoris privata auctoritate. f. 470.

Occisoris obligatio. f. 139. n. 150

Occulta compensatio quid requirat? f. 143. *et seq.*

Occupatio & sortitio originarii modi dominii acquirendi. f. 636: pariter ac divisio f. 639. *fin.* Occupatio quid & quotuplex? f. 651. n. 762. & f. 747. *fin.* Occupatio pro derelicto quid? f. 658. *fin.* Occupatio pro derelicto quatenus fundat prescriptionem, non est illa originaria Jure nat. introducta rerum occupatio. à f. 747. n. 901.

Oceanus subestne dominio particulari? f. 671. *fin.*

Officium hominis morale quid & quotuplex? à f. 250. n. 228.

Officium perfectum & imperfectum. à f. 252. & f. 453. n. 466. Absolutum & hypotheticum. f. 253. Officia Theoretica erga DEUM in quo consistant? à f. 266. Officia erga DEUM practica. à f. 277. Interna & externa. f. 279.

Officia hominis erga seipsum, quæ? à f. 325. n. 346. Ordo in illis observandis. f. 330. n. 350. Officia perfecta absoluta affirmativa & negativa proximo debita. à f. 494. n. 524. Officia erga proximum perfecta hypothetica & absoluta in quo differant? à f. 523. n. 559. Officia erga proximum non fundata in justitia commutativa, seu imperfecta quæ sunt? à f. 560. n. 618. Officium erga proximum quid & quotuplex? à f. 432. Etiam interna ipsi exhibenda. f. 437. An etiam inimicis f. 440. Officia proximo debita ex justitia. à f. 450.

Officii administratio ad quid obliget? f. 543. n. 592.

Ordo Charitatis. Vid. *Charitas.*

Originalis peccati remedium fuit in statu naturæ lapsæ non reparatæ. f. 227. Ex illo secuta est corruptio naturæ. f. 212. n. 217.

Pactum inducit nat. obligationem. à f. 533. n. 575. An etiam ob turpem causam? f. 538. Pactum expressum requiritur ad obligationem naturalem, ex pacto oriri solitam, aliàs. sufficit tacitum. f. 147. n. 155.

Pacta inter Gentes. Vid. *Fœdera.*

Palyndia. Vid. *Actio ad Palyndiam.*

Parentem inter & filiumfam. contractus non inducit obligationem Civilem. f. 148. n. 157. Parentes in gravi necessitate an à filio Religioso sustentandi? à f. 506. Parentes possunt filios vendere. f. 682. *fin.*

Parsonia quid? & an præcepta à Jure nat.? l. 344. *fin.*

Pascendi jus 40. annis præscribitur. f. 707.

Passeres & lupi ne materialis quidem furti aut rapinæ rei sunt: imo utuntur jure suo. f. 45. n. 49.

Passionum mortificatio præcepta Jure nat. f. 339.

Pax quid sit, quæ ejus proprietates? à f. 860. n. 1051. Rex captivus potestne Pacem inire? f. 862. n. 1056. Restitutio in integrum an detur in ea? f. 861. *fin.* Pacis conclusæ effectus. à f. 866. n. 1060. Pax metu extorta an obliget? f. 871. n. 1068. Pax sancita inter bellantes extinguitne subditorum debita? f. 876. Pacis Osaburgensis effectus. f. 878. n. 1080 & n. 1092. Pax sancita obligetne Successorem? 884. *fin.*

Peccatum philosophicum quid? f. 23. n. 27. & f. 91. n. 102. Peccatum omne opponitur perfectioni Divinæ, quomodo? f. 88. n. 98.

Pecunia quo loco potest animam amanda? f. 333. n. 352. Pecuniæ acquirendæ & augendæ modus. f. 344. *fin.* & *Jeqq.*

Peregrinus potestne venari? f. 727. *pr.*

Perfectio Divina est principium ultimum Legis nat. f. 77. n. 82.

Permissivum Jus nat. involvit præceptivum. f. 618. n. 708.

Permissiva lex nat. Vid. *Lex nat. Jus nat.*

Pene an determinetur a Jure nat.? à f. 137. n. 148. Pene timor coerctet à malo. f. 241.

Penitentia jure nat. præcepta. à f. 298. n. 313.

Philtum. Vid. *Amatorium poculum.*

Pictura dominiij titulus. f. 654. *fin.*

Piscatio est venationis species. f. 695.

Pollutio cur jure nat. prolubita? f. 348. n. 372.

Index Rerum & Verborum.

- Polonorum** rustici non sunt servi. *f.* 884. Polonorum Regum electio. *f.* 800. *fin.* Polonorum liberum veto, seu *nieszczęśliwość*. quid iuris? *Ibid.* Eorum regimen est mixtum. *f.* 807. Polonorum Reges obligantur pactis Regum antecessorum. *f.* 888. *n.* 1101. *fin.* Poloni Lithvanis uncti non desierunt esse status. *f.* 210. *n.* 214. Polonorum legati Provinciales gaudent immunitate Gent. *n.* 1133.
- Polytheismus** jure nat. vetitus. *f.* 303. *n.* 319.
- Polyuria & Polygamia** prohibeantur jure naturali & deducendum est id ex principio indicativo legis nat. à *f.* 81. *n.* 87. & *seqq.* ac ex principiis legis nat. irritantis actum ob perpetuam turpitudinem in eo repertam. à *f.* 154. & *seq.* *n.* 162. & aliis *seqq.* & deduci hæc possunt ex dictis de *vaga scortatione* & fornicatione in genere. à *f.* 348. *n.* 373. & *seq.*
- Possessio** quid & quotuplex? *f.* 646. *fin.* Ejus comoda quæ sunt? *f.* 647. *fin.*
- Potestas & voluntas** ad valorem actus requiruntur. *f.* 154. *n.* 162.
- Præcepta** naturalia sintne mera consilia? *f.* 30. *n.* 33. Illa sintne mutabilia? *f.* 50. *n.* 56. Præcepta moralia Divina in lege Evangelica nulla sunt nova, præter materiam fidei & Sacramentorum. 121. *n.* 131. & *f.* 355. *pr.*
- Præcepta** naturalia generalia quæ sunt? à *f.* 132. & *seq.* & *f.* 65. *n.* 71. Præcepti impletio quid requirat? *f.* 134. *n.* 145.
- Præscriptio** actuum meræ facultatis. *f.* 703. & *f.* 719. Præscriptio cuilibet acquiri potest. *f.* 706. Præscriptio contra bona Principum 40. annis. *f.* 707. Præscriptio immemoralis quando titulum probandum requirat? *f.* 717. à *n.* 858. Præscriptio jurium incorporalium requirit scientiam & patientiam. *f.* 718. *fin.* Patientia hæc supponit prohibitionem præcessisse. *f.* 719. *fin.*
- Præscriptio** contra publicam utilitatem nil operatur. *f.* 721. *fin.* Præscriptio sitne creatura Juris nat. vel Gentium? à *f.* 743. *n.* 895. Præscriptio & usucapio quid sint? *f.* 744. *fin.* Præscriptio ad jus nat. merè permissivum refertur. à *f.* 752. *pr.* Præscriptio non est prima rerum occupatio. *f.* 752. *n.* 908. ad *n.* 909. & *seq.* Nec est à Jure nat. dictata & præcepta. *f.* 747. *n.* 900. & *f.* 761. *n.* 920. Præscriptio circa cognita & incognita quando non habet locum? *f.* 756. *n.* 911.
- Præscriptio** quod ad originem est juris Gent. quo ad formam est juris civilis &c. *f.* 763. *n.* 923. Præscriptio inter Gentes

Index Rerum & Verborum.

- an detur? à f. 763. n. 924. Illa longe ante Jus civile inter Gentes dabatur. à f. 770. n. 931. Illa antiquior est lege XII. Tabularum. f. 774. *fin.* Præscriptio cur non admittatur ab aliquibus Nationibus? à f. 777. Præscriptio libertatis subditorum contra Principem. f. 780.
- Præsumptio* quid operetur de Jure naturæ? f. 149. n. 158.
- Principia* prima generalia legis nat. quæ sint? f. 65. n. 71. *U* f. 132. *ac seq.* Principium fundamentale legis nat. à f. 73. n. 79. Principium Juris Gent. indicativum. f. 632. Principia Jur. nat. indicativa ab aliis asserta rejiciuntur. f. 93.
- Principia* generalia J. N. sunt eadem apud omnes: sed circa particularia præcepta ratio nostra errare potest. f. 108. n. 120.
- Prodigalitas* cur prohibita? f. 344. n. 367.
- Prohibens* lex civilis an sit irritans? à f. 731. n. 878.
- Promissio* metu injusto extorta jurata an valeat? f. 181. *fin.* & f. 873. n. 1070. *fin.* ac n. 1075. Promissionum 4. species exponuntur, à f. 533. n. 575. Promissio alia ex fidelitate, alia ex justitia, f. 535. n. 578. Promissio mere interna homini facta an obliget? f. 536. n. 581. Et an etiam externa si non acceptata? f. 537. Promissio & pactum ob turpem causam quando obligat? à f. 538. n. 585.
- Promulgatio* legis non est lex. f. 19. n. 23. Illa tamen est necessaria jure nat. f. 24. n. 28. Promulgatio legis nat. quomodo fiat? f. 27. n. 30.
- Protestantium* Jus nat. inutile & perniciosum. f. 126. n. 137. Naturalismum inducit. f. 219. n. 224. In materia venereæ Epicurum imitatur. à f. 346. *U seqq.* usque ad n. 382. De DEO & religione nat. erroneè sentit. f. 254. & à f. 263. ac à f. 284. n. 296. &c. &c.
- Proximus* de proximo quid debeat sentire? f. 337. Proximo succurrendum juxta vires. f. 338. *pr.* Proximo nostro quæ sint officia exhibenda? à f. 433. Proximus quot modis lædi possit? f. 454. Proximus noster quis est? f. 493. n. 522. Et vid. *Officia.*
- Proximus inimicus* etiam an & quomodo diligendus? à f. 440. n. 448. *U seqq.*
- Pudicitia* defensio occisiva, f. 430. Illa per vim non amittitur. f. 430. n. 437.

Quasi spiritualia damna quid sint? f. 146. n. 154.

Quasi ex delicto obligatio in quo consistat? Et quis eam contrahat? f. 483. pr.

Quasi ex contractu obligatio quando contrahitur? f. 483. n. 509.

Quasi possessio: quasi dominium, quid juris importent? f. 647. n. 753. & f. 648.

R.

Ratio naturalis an juxta leges civiles sit Lex? f. 20. n. 24.

Rationi quod est consentaneum non semper est objectum legis nat. f. 66. n. 72. Ratio sola non est principium juris nat. f. 104. n. 117. Illa errare potest circa obligationem nat. præterquam in primis generalibus principiis. *Ibid.* Rationem solam cur clament Protestantes? f. 122. n. 132.

RATIO STATUS quid, quoruplex, & an sit justa causa belli? f. 824. n. 997.

Regalia minora possunt præscribi a subdito. f. 707. n. 843. Immo & majora, f. 708. n. 948. & *seqq.*

Regimen mixtum quid? f. 807.

Regnum etiam hæreditarium differt adhuc a patrimonio Principis. f. 885. n. 1094. *fin.* Regna ab una Gente contra aliam an præscribantur. f. 763. n. 924.

Regula honestatis remota & proxima. f. 31. n. 35. Regula proxima est dictamen conscientie practicum & ultimum. f. 60. n. 66. Regula remota, seu objectum morum non in sola lege nat. consistit. à f. 214. n. 220.

Rixa vitandæ. f. 408.

Religio interna an ab omni imperio libera? f. 313. n. 350. Religionis discrimen an Jus nat. admittat? f. 309. Religionem veram naturalem an præcipiat Lex nat.? f. 263. Religionis Christianæ & naturæ humanæ an idem sit finis? à f. 306. n. 321.

Religiosus capax est quasi dominii incorporalium; à f. 415. *fin.* Religiosus potestne famam suam etiam invito Superiore tueri? à f. 414. *fin.* Religiosus Professus an teneatur Jure nat. Parentes in necessitate sublevare? à f. 506. n. 544.

Repressalia quid, & an licitæ? f. 849. n. 1030.

Res mea nulli obligata nequit mihi valide vendi. f. 189. pr. *Res* suæ quilibet liber est moderator. f. 185. *fin.* *Res* suæ inutilis destr-

destructio prohibita jure nat. f. 344. *fin.* Res & jura incorporalia possuntne apprehendi? f. 876. *fin.* Illæ possunt *quasi* possideri, licet non physice apprehendi. f. 879. n. 1081.

Rerum communio. Vid. *Communio.*

Rescissio non est necessaria in actu metu injustè extorto. f. 187. n. *fin.*

Restitutio quid, & quot ejus radices? à f. 478. n. 903. Illa præcepta est jure nat. *ibid.* Non semper requirit pactum aliquod. f. 147. Restitutio in integrum an detur in Pace conclusa? f. 861. *fin.*

Restrictio pure mentalis prohibita jure nat. f. 518. Non pure mentalis licita. f. 514. Protestantium errores in hac materia. *ibid.*

Retorsio juris iniqui est de J. N. & G. f. 628. In quo illa consistat? f. 848. n. 1029. Differt à Repressaliis. *ibid.*

Revelatio Divina non est excludenda ab adminiculis dignoscendæ obligationis nat. f. 108. n. 120.

S.

Sacra an subsint Victori civitatem occupanti? f. 839. Sacrorum jus non competit statui Politico. f. 796.

Sanitatis cura habenda quam ob causam? f. 339. *fin.*

Satis domini titulus naturalis. f. 654. n. 767.

Scandalizans ad quid tenetur? f. 146. *fin.*

Scandalum lædit animum proximi. f. 455. n. 368.

Scholasticorum inimicitiz unde? f. 447.

Scriptura sacra an excludenda à Jure nat. f. 109. Illa pariter ac Revelatio non tollit obligationem actus naturalis *idei* f. 111. n. 122. Male rejicitur à Protestantibus. f. 115. *U* seq. Scripturam acquiritur dominium. f. 654. n. 767.

Secretum garrulo non communicandum. f. 343. *fin.*

Sensuum rectus usus. f. 342. n. 365.

Sepultura expensæ quando compensandæ? f. 139. n. 150.

Servitus contra naturam est, quando? f. 150. n. 160. & f. 679. Servitus quotupliciter accipitur? f. 644. *fin.* Servitus personalis, realis, rustica, urbana, quid? f. 645.

Servitutum 4. modi quibus dominium in hominem acquiritur, à f. 679. *fin.*

Servituti v. g. reali præscribendæ opus est usu prohibitioni contrario. f. 710. *pr.* Et necessaria est scientia ac patientia alterius, quæ sit post prohibitionem actus. f. 719.

Index Rerum & Verborum.

Servus an sit qui bello capitur? f. 630. *fin.* Servi iusto bello capti an possint licite fugere? f. 638.

Socialitas non est principium legis nat. f. 97. *¶ seqq.*

Soc. Jesu TTgrum doctrina contra Tyrannicidium. à f. 400.

Sodomia Jure nat. cur prohibita? f. 347. Protestantium error circa illam *ibid.*

Solemnitatis defectus irritat actum. f. 388. *fin.*

Solutio debet fieri creditori. f. 877. Facta ejus Dispensatori quid juris faciat? f. 879. *fin.* Solutum si repeti non possit, signum est obligationis naturalis. f. 142. *n.* 152. Solutum errore quod naturaliter fuit indebitum, occultè compensari potest. f. 143.

Sortium usus f. 662.

Specificatio domini titulus. f. 651. *fin.*

Spes jure nat. in DEO ponenda. f. 295. *pr.* Spes amissa de re sua recuperanda non fundat in inventore præscriptionem. f. 757.

Spiritualia damna non compensantur temporalibus. f. 146. *n.* 154.

Status hominum quid & quotuplex? à f. 201. Status nat. definitur & dividitur. f. 204. Status nat. an dicat vitam exlegem? f. 206. *¶ seq.* Status in Statu an sit monstrum? f. 208. *n.* 213. Status naturalis in particulari an hodie habeat aliquos homines exleges? f. 207. *n.* 212.

Status mutatio mutat J. N. quo ad obligationes hypotheticas. f. 218. *n.* 223. *ac f.* 924. *n.* 561 Status naturæ lapsæ nondum reparatæ præter legem nat. habuit aliquas leges positivas. à f. 226. *n.* 232.

Stipulatio omnis in hæredes transit. f. 385.

Studiosi sint sobrii, si velint discere. f. 340. *n.* 363.

Sucessio nepotum in locum filiorum an sit de jure nat.? f. 69. *fin.* Successio non provenit à J. N. f. 641, Successio Principum quotuplex? à f. 301. *n.* 969.

Successor Princeps an teneatur Pace Antecessoris? à f. 384. *fin.* Successor Ecclesiasticus quando tenetur pactis Antecessoris? f. 388. *n.* 1102.

Summa Potestas, seu Majestas, Imperium quid? & unde ejus origo? à f. 783. *n.* 953. Penes quem illa maneat, & an immediate à DEO veniat in Principes seculares? f. 784. à *n.* 955. Summæ potestatis jura & modi eam acquirendi. à f. 797. *n.* 965. An tot jura sint in Principe quot in DEO? f. 798. *n.* 966.

Superficies est species domini utilis. f. 646. *fin.*

Index Rerum & Verborum.

T.

Temerarium iudicium cur illicitum Jure nat. ? f. 456. n. 470.
& Vid. *Cogitatio*

Testamentum prodigi quando ad easus pias valeat ? f. 148.
n. 156. Testamenta an jure nat. vel Gent. introducta ? f. 641.
n. 745. Testamentum insolenne profanum neque nat. jure va-
let. f. 38. n. 42. ac f. 154 n. 162. Ex tali actu nullum commo-
dum jure nat. percipere licet. f. 148.

Territorium extra jus dicendi non paretur impune, f. 726. *fin.*

Theologia moralis discrimen à Jurisprudencia nat. f. 13. n. 11.
An illa excludenda sit a J. N. ? f. 122. n. 133.

Theauri inventio quando est titulus domini ? f. 656. n. 769.

Thomas D. legem nat. explicat per *Imperium Dei* præcipiens
vel prohibens necessario. f. 30. n. 33. Inter D. Thomam &
D. Bonaventuram discors opinio circa obligationem nat. pæni-
tendi statim post peccatum. f. 115. *fin.* D. Thomas admittit
legem nat. absolutam & hypotheticam, seu limitatam, con-
ditionatam. f. 525. *fin.* & *seq.*

Titulus justus domini quid ? f. 188. n. 194. *fin.* & f. 649. *fin.*

Titulus possessionis quid ? f. 647. *fin.* Tituli Justiniani do-
mini acquirendi. à f. 651. n. 762.

Translatio nuda non transfert dominium. f. 188. *fin.* & f. 656. *fin.*

Translatio an & quò jure necessaria ? à f. 648. *fin.* An semper ?
f. 650. n. 760. An in Beneficiis &c. ? f. 657. n. 771.

Transitus Bellantibus an concedendus ? à f. 813.

Tributo Cæsari cur dauda jure nat. ? f. 818. *fin.*

Turca captivi fraus contra Melitam. f. 627. *pr.* Turcarum feli-
citas ex discordia Christianorum. f. 816. *fin.* Turcarum ami-
cus Lutherus. f. 897. n. 1119. Turcis possintne adimi Reges
cepta Christianis, & Pace firmata ? f. 871. n. 1068.

Turpitude naturalis quando irritat actum ? f. 156. n. 165.

Turris Babel origo Gentium dispersionis. f. 660.

Tyrannum occidere an liceat jure nat. ? à f. 384. n. 415.

V.

Venandi jus an ita à subditis præscribi possit, quin Princeps illud
unquam impedire valeat ? à f. 704. Venandi jus an opus ha-
beat præscriptione immemoriali ? f. 707.

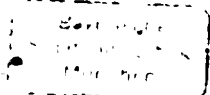
Venatio quid sit & quæplex ? à f. 694. Sitne Jur. Nat. vel Gent. ?
f. 696. Possunt eam Principes prohibere f. 697. Etiam ob
tolam recreationem. f. 699. Limitate tamen. f. 702. n. 837.

Venatio an præscribi possit contra Principem ? f. 702. *fin.* &
f. 720. n. 860. Illa quo jure competat Principibus Germanis ?
f. 700. n. 834.

- venationem* in suo fundo quisque prohibere potest. f. 709. Illa denegatur Plebeis. f. 710. *fin.* An Venatio recte referatur ad servitutes prædiales? f. 710. Venationem prohibens Princeps potest Venatorem inhabilem facere ad acquirendum feræ dominium. f. 723. *fin.* Venatio jure nat. non cuilibet. permittitur. f. 726. n. 871.
- venationi* vacans contra leges, an sit feræ dominus? f. 727. *¶* f. 735. *fin.* Venatio quot modis prohibetur? f. 729. n. 875. Venationem prohibens lex an sit tantum pænalis? *¶* f. 741.
- venator* contra jus alterius venando an peccet? & an teneatur ad restitutionem? f. 737. n. 886. Feram laqueo alterius captam possitne eximere ut suam? f. 741. n. 891.
- venere* seipsum an liceat jure nat.? f. 682. n. 810. Vendere liberos suos possunt Parentes. f. 682. *fin.*
- venditio* secunda cur valeat jure Nat.? f. 158. *fin.*
- verba* otiosa jure nat. prohibita. f. 342. *fin.*
- veritas* quid? & an dicenda proximo? f. 509.
- vindicta* de inimicis optimus modus. f. 448.
- virtus* non omnis est objectum legis nat. f. 67. n. 73. Illa anteponenda aliis. f. 333. n. 352. *¶* f. 382. *pr.*
- vita* hominis liberi pretio non æstimatur. f. 139. n. 190. Vitæ & honori privato præstat bonum commune. f. 363. n. 393. Vitæ conservatio cur præcepta à Jure nat.? *¶* f. 339. *fin.*
- voluntarium* unde procedit? f. 163. n. 173. Voluntarium indirectum imputatur ad culpam, dum quis causam vicare tenebatur. f. 164. n. 174. Voluntarium aliquando pro plene libero sumitur. f. 198. n. 203.
- voluntas* & potestas, ac materiæ capacitas jure nat. ad valorem actus requiruntur. f. 154. n. 162. Voluntatis alligatio spectanda circa valorem actus pendens ab arbitrio operantis. f. 174. n. 183. Voluntas in actibus attendenda. f. 180. n. 188. Voluntas *coacta* quid juris? f. 194. *¶* *seqq.* Voluntas in quo *excolenda*? f. 338. n. 359.
- votum* ex metu periculi valet. f. 178. *fin.* *¶* *seqq.* Voti violatio jure nat. prohibita. f. 305. n. 320.
- usucapio* quid, & an idem quod præscriptio? f. 744. *fin.*
- usurpatio* quid rei sit? f. 746.
- usura* cur nat. jure prohibita? f. 157. n. 166.
- usus*, ususfructus & habitatio quid, & quotuplex? f. 643.
- usus innoxie utilitatis* quid denotet? f. 671.
- utilitas* an sit justæ & æqui mater? f. 3. n. 2.
- uxorem* pauperem tenetur Vir sustentare. f. 147. n. 155.

ERRORES PRÆCIPUI CORRIGENDI

- Fol. 2. lin. 5. *à fin.* circa. lege: citra lationem.
 F. 3. lin. 5. *à fin.* manifestadas. lege: manifestandas.
 F. 7. lin. 15. *à principio*, sola. lege: solas.
 F. 80. lin. 3. *à fin.* naturali. lege: naturali.
 F. 84. lin. 13. *à fin.* quo homo. lege: quod homo.
 F. 96. lin. 4. *à pr.* obligantis. lege: obligationis.
 F. 112. lin. 19. *à pr.* unumqueque. lege: unumquemque.
 F. 113. lin. 16. *à fin.* promissum. lege: permissum.
 F. 147. lin. 14. *à pr.* patant. lege: putant.
 F. 164. *circa mod.* CAPUT III. lege: §. III.
 F. 190. lin. 7. *à pr.* mutuario. lege: mutuario.
 F. 197. lin. 6. *à pr.* in voluntarium. lege: involuntarium.
 F. 247. lin. 8. *à fin.* provenientis, lege: prœvenientis.
 F. 273. lin. *penult.* notiz. lege: notiz.
 F. 313. lin. 15. *à pr.* unicujusque. lege: uniuscujusque.
 F. 349. lin. 3. *à pr.* molestam. lege: molestiam.
 F. 350. lin. 14. *à pr.* Firmatur hæc. lege: Firmantur hæc.
 F. 388. lin. *fin.* agressionem. lege: aggressionem.
 F. 427. lin. 5. *à pr.* consensus est. lege: censiendus est.
 F. 431. lin. 11. *à pr.* imminet & ei. lege: imminet ei.
 F. 443. lin. 5. *à pr.* se nobis. lege: nobis.
 F. 559. lin. 19. *à pr.* decisiones. lege: divisiones.
 F. 608. lin. *penult.* hac leges. lege: has leges.
 F. 637. lin. 10. *à pr.* optimos. lege: opimos.
 F. 766. lin. 15. *à fin.* completam lege: completam.
 F. 777. lin. 12. *à pr.* repta jura. lege: erepta jura.
 F. 779. lin. 16. *à fin.* chartaram. lege: chartarum.
 F. 784. *num. marginal.* 594. lege: 954.
 F. 867. lin. 2. *à pr.* moratoribus. lege: moratoribus.
 F. 891. lin. 7. *à fin.* negotium. lege: ad negotium.
 F. 901. lin. 13. *à fin.* possideat. lege: possideat.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

.

